LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 1 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4210

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԽԶԵՑ ԻՐ ԿԱՊԵՐԸ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԵՏ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

Մ. Նահանգները կ'ուզեն միջնորդել

Պ. Մոլոթով, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, որ նոյեմբեր 28ին ֆինլանտական դեսպանին հաղորդած էր ոչ - յարձակման դաշինքին խզումը, յաջորդ օրն ալ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարեց թէ խզուած է ամէն դիւանագիտական եւ քաղաքական յարաբերութիւն Ֆինլանտայի հետ: Այս առթիւ ծանուցագիր մըն ալ յանձնուեցաւ Մոսկուայի ֆինլանտական դեսպանին, նոյն բովանդակութեամբ: Ահաւասիկ Պ. Մոլոթովի ճառին ամփոփումը.

— «Ֆինլանտական կառավարութեան թշնամական քաղաքականութիւնը կը հարկադրէ մեզ անմիջական միջոցներ ձեռք առնել, պահպանելու համար պետութեան արտաքին ապահովութիւնը: Ամիսներէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները ելքի մը չյանգեցան: Ծանր գրգռութիւններ կատարուեցան սահմանագլուխին վրայ, Ֆինլանտացիներու կողմէ: Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց Հէլսինկիէն (Հէլսինկֆորս) ետ կանչել իր քաղաքական եւ տնտեսական ներկայացուցիչները եւ հրամայեց բանակին պատրաստ գտնուիլ ամէն պատահականութեան հանդէպ: Մեր առաջարկները հանդիպեցան դառն մերժումի մը: Ֆինլանտական կառավարութիւնը կ'ուզէ իր բանակի սպառնալիքին տակ պահել Լէնինկրատը: Ան չի յարգեր երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած ոչ - յարձակման դաշինքը: Ահա թէ ինչու հարկադրուեցանք չեղեալ հռչակել այդ համաձայնութիւնը: Մենք Ֆինլանտան կը նկատենք անկախ եւ գերիշխան պետութիւն մը: Խ. Միութիւնը տրամադիր է իր աջակցութիւնն ընծայելու Ֆինլանտայի ժողովուրդին եւ երաշխաւորելու անոր ազատութիւնը: Մեր կառավարութեան միակ նպատակն է երաշխաւորել Խ. Միութեան եւ Լէնինկրատի ապահովութիւնը: Այս նպատակը չի կրնար կախում ունենալ ֆինլանտական այս կամ այն կառավարութեան բարեհաճութենէն: Մենք համոզուած ենք սակայն թէ այս հարցին լուծումը, պատշաճ պայմաններով, կրնայ նոր շրջան մը բանալ Խ. Միութեան եւ Ֆինլանտայի բարւոք յարաբերութեանց մէջ»:

Այս յայտարարութենէն վերջը կացութիւնը աւելի ծանրացաւ, որովհետեւ զրոյց կը շրջէր թէ Մոսկուա վերջնագիր մը պիտի ուղղէ, պահանջելով ֆինլանտական զօրքը սահմանագլուխէն 20 քիլոմեթր ետ քաշել, 18 ժամուան մէջ: Խորհրդային կառավարութիւնը կը շարունակէ յարձակման դէպքեր վերագրել Ֆինլանտացիներուն, որոնք միշտ կը հերքեն: Խորհրդային օդանաւերը կասկածելի շարժումներ կը կատարեն Ֆինլանտայի վրայ, խոր մտահոգութիւն պատճառելով: Կը վախցուի որ Ռուսերը գրաւեն չորս կղզիներ, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ:

Միակ մխիթարական պարագան այն է որ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս միջնորդութիւն առաջարկեց, խաղաղութեամբ լուծելու համար վէճը: 1938ի եւրոպական տագնապներէն ի վեր առաջին անգամ է որ ամերիկեան կառավարութիւնը միջնորդութիւն կ'առաջարկէ երկու կողմերու: Մինչեւ հիմա ան գոհացած էր կոչեր ուղղելով կառավարութեանց պետերուն, որպէսզի միջնորդութեամբ կամ իրաւարարութեամբ լուծեն վէճերը: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը միջնորդութիւն առաջարկած է այն վերապահութեամբ որ Ամերիկան իրաւարար չըլլայ, այլ պարզապէս դիւրացնէ խաղաղ լուծում մը:

Սակայն եւ այնպէս, չի կարծուիր որ յաջողի այս միջնորդութիւնը, որովհետեւ Խ. Միութիւնը շատ յառաջ գացած է իր յարձակողական ընթացքով: Ամէն պարագայի մէջ, կը յուսացուի ժամանակ շահիլ, խաղաղ ելք մը գտնելու համար: Եթէ երկու կողմերէն մէկը մերժէ միջնորդութիւնը, նախայարձակ պիտի համարուի Ամերիկայի կողմէ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԿՐԱԿ ԿԸ ՏԵՂԱՆ

Ֆինլանտական կառավարութիւնը հաշտարար ծանուցագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, ի պատասխան այն յայտարարութեան որ չեղեալ կը հռչակէր ոչ-յարձակման դաշինքը: Ան պարզապէս կ'առաջարկէր հաշտարար ելք մը գտնել կամ երրորդ պետութեան մը միջնորդութեան դիմել: Եւ, ճամբան հարթելու համար, տրամադրութիւն կը յայտնէր համաձայնիլ Խ. Միութեան հետ, որոշ հեռաւորութեամբ ետ քաշելու համար իր զօրքը, որպէսզի այլեւս կասկած չունենան թէ սպառնալիք մը կախուած է Լէնինկրատի վրայ:

Հակառակ այս հաշտարար քաղաքականութեան, խորհրդային մամուլը եւ անթելը կը շարունակեն կրակ տեղալ Ֆինլանտայի գլխուն: Ահաւասիկ շարք մը խորագիրներ, գաղափար կազմելու համար.—

— «Խորհրդային ժողովուրդին զայրոյթը.— Վա՛յ անոր որ կը զայրացնէ խորհրդային ժողովուրդը.— Կարմիր բանակը պիտի ոչնչացնէ կատղած աւազակները.— Պէտք է երկրի երեսէն սրբել ֆինլանտացի արկածախնդիրները» եւայլն:

Կարմիր անթելը զարմանալի բաներ կը պատմէ ամէն օր, հրահրելու համար ժողովուրդին տրամադրութիւնները:

Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիր նաւատորմն ալ հրաման ստացած է դիրք բռնելու: Ֆինլանտական մարտանաւերը քաշուած են ռազմագիտական կէտերու մէջ, պաշտպանելու համար երկրին նաւահանգիստները:

*** Երէկ հաղորդած էինք թէ Խ. Միութիւնը 3500 օդանաւեր համախմբած է Ֆինլանտայի դէմ, որ ունի միայն 150 հատ: Նոր հեռագրի մը համաձայն, նոյն կառավարութիւնը աւելի զօրացնելով Լէնինկրատի շրջանին պաշտպանութիւնը, արդէն իսկ մէկ միլիոն զինուոր համախմբած է:

«Փրավտա» կը ծանուցանէ թէ նոր պահեստիներ դրօշի տակ հրաւիրուած են, բանակին թէ նաւատորմին մէջ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Արջը վախցաւ եղնիկէն... Ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել Մոսկուայի բռնած դիրքը՝ Ֆինլանտայի հանդէպ: Ոչ-յարձակման դաշինքին խզումէն 24 ժամ վերջը, խորհրդային կառավարութիւնը իր դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ խզեց փոքրիկ Ֆինլանտայի հետ եւ հրամայեց բանակին պատրաստ գտնուիլ ամէն պատահականութեան հանդէպ: Նոյն իսկ կը խօսուի վերջնագրի մը մասին, թէեւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը փութաց միջնորդութիւն առաջարկել, վէճը խաղաղութեամբ լուծելու համար: Ուրեմն երեք միլիոննոց Ֆինլանտան սպառնալիք մը կը կազմէ 180 միլիոննոց Ռուսաստանի համար, ինչպէս երբեմն հազիւ մէկ միլիոննոց Հայաստանը (1920—21)... Անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ բոլշեւիկեան աշխարհակալութիւնը ոչ միայն որ եւ է տարբերութիւն չունի ցարականէն եւ միւսներէն, այլեւ աւելի կատարելագործուած, տեսակ մը գեղարուեստի վերածուած է:

Խորհրդարանը վերաբացուեցաւ երէկ, հինգշաբթի, լսելու համար կառավարութեան յայտարարութիւնը, զոր երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց Պ. Տալատիէ, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ Պ. Շօթան: Կառավարութիւնը այս առթիւ ներկայացուց օրինագիծ մը, նոր, բայց աւելի սահմանափակ լիազօրութիւններ ստանալու համար: Այսպէս, կառավարութիւնը բարեփոխելով 1938 յուլիս 11ի օրէնքը, այս անգամ մասնաւոր լիազօրութիւններ կը պահանջէ ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու համար, պայմանաւ որ իր հրատարակած հրամանագիր - օրէնքները խորհրդարանին վաւերացման ենթարկուին մէկ ամսուան պայմանաժամի մը մէջ:

Ռումանիոյ նոր վարչապետը եւ արտաքին նախարարը յաջորդաբար ճառեր խօսելով, անգամ մը եւս չեշտեցին թէ պիտի շարունակուի չէզոքութեան քաղաքականութիւնը: «Բայց չէզոքութիւնը անտարբերութիւն չի նշանակեր, մանաւանդ այն դէպքերու մասին որ կրնան ազդել մեր երկրի ճակատագրին վրայ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ ՄԸ ԴԷՊԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀՈՂ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 173, նոյեմբեր 29, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք:

Զեկոյց թիւ 174, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ճակատին վրայ: Նեղացուցիչ կրակ մեր հրետաձիգ ուժերուն կողմէ: Քանի մը ընդհարումներ պահակախումբերու:

*** Չորեքշաբթի օր ժամը 11.33ին ահազանգը հնչեց Ֆրանսայի արեւմտեան շրջանին մէջ, եւ վերջացաւ հինգ վայրկեանէն: Ոչ մէկ դէպք:

*** Երեքշաբթի օր Ֆրանսական զօրքը վերսկսաւ յարձակման նախաձեռնութիւնը, յանդուգն արշաւ մը կատարելով գերմանական հողին վրայ, երեք մղոն խորութեամբ, Վոժի լեռնային շրջանին մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն զինուորական թղթակիցները: Յարձակումը կատարուեցաւ Պիչի արեւելեան կողմը, գերմանական յառաջապահ գիծերուն դէմ: Յարձակող զօրամասը, որ կը բաղկանար ամբողջ գումարտակէ մը, աջակցութեամբ թնդանօթաձիգ ուժերու, խորտակեց կարգ մը գերմանական յառաջապահ դիրքեր, գլխաւոր գծին առջեւ կենալէ առաջ: Զօրամասը այս առթիւ կորուստներ կրեց որոնց թիւը յայտնի չէ, բայց վերադարձաւ գերիներ բռնելով եւ արժէքաւոր տեղեկութիւններ քաղելով գերմանական դիրքերու մասին: Պլիսի շրջանին մէջ եւ Սարկէմինի արեւմտեան կողմը ծանր հրետաձգութիւն տեղի ունեցաւ երկու կողմէն ալ, առանց ազդելու ֆրանսական կամ գերմանական դիրքերուն վրայ:

Զինուորական իշխանութեանց կարծիքով, գերմանական զօրքին համախմբումները լաւ կարգադրուած չեն, բաց ի Մոզէլի արեւելեան ճակատէն: Այս կացութենէն կ'ենթադրուի թէ Գերմանները առ այժմ չեն ուզեր ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկել: Այս առթիւ տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները անգամ մը եւս կը հաստատեն Ֆրանսայի պաշտպանողական մեթոտներուն գերազանցութիւնը, քանի որ գերմանական արշաւները խորտակուեցան մինչեւ հիմա, մինչդեռ Ֆրանսացիները կրցան մաքրել գերմանական յառաջապահ դիրքերը:

Գերմանական օդանաւերը կը շարունակեն հետազօտութիւններ կատարել երկար հեռաւորութեանց վրայ, բայց սահմանափակուելով Ֆրանսայի հիւսիսային եւ հարաւ - արեւելեան շրջաններուն մէջ: Վերջին օրերս շատ մը թշնամի օդանաւեր թռան շատ բարձրէն, հաւանաբար Զուիցերիոյ վրայ, խուսափելու համար սահմանագլուխի հակօդային մարտկոցներու կրակէն: Ֆրանսական հետազօտիչ օդանաւերն ալ թռիչքներ կատարեցին ճակատին վրայ, իսկ անգլիականները թռան գերմանական գիծերուն ետեւ, լուսանկարներ քաշելով Հռենոսի արեւմտեան շրջանին մէջ:

*** Ֆրանսայի ծովային նախարարը յայտարարութիւն մը ուղղելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, հաւաստեց թէ «մագնիսական ականները պիտի սրբուին ծովերէն: Ամէն նոր զէնք յառաջ կը բերէ իր դեղթափը: Ելեկտրական մագնիսականութիւնը պիտի կրնայ լուծել այս խնդիրը»: Նախարարին յայտարարութեան համաձայն, Գերմանիա արդէն կորսնցուցած է աւելի բազմաթիւ սուզանաւեր քան ունէր Մեծ Պատերազմի ընթացքին: Այն ատեն 150 սուզանաւերէն միայն 20ը խորտակուած էին Դաշնակիցներուն կողմէ: Ներկայ պատերազմին մէջ սուզանաւերու միջոցաւ ընկղմած նաւերու տարողութիւնը շատ աւելի փոքր է, բաղդատելով 1917ի հետ: Հակառակ արհեստագիտական յառաջդիմութեան եւ ծանր սպառազինութեանց, սուզանաւերը զգալի բարեփոխում կրած չեն եւ դեռ շատ խոցելի են: Միւս կողմէ, Դաշնակիցները զօրացուցած են պաշտպանողական միջոցները սուզանաւերու դէմ: Պատերազմի առաջին 68 օրերու ընթացքին ֆրանսական տորմիղը բռնած է 223,297 թոն ապրանք որ յատկացուած էր Գերմանիոյ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ գինին աւելցնելու, տեսակը բարելաւելու եւ չարաշահութիւնները խափանելու համար առաջարկ մը ներկայացուած ըլլալով, կը քննուի պատերազմական նախարարութեան կողմէ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Դէզ - դէզ նամակներ խմբագրական սեղանին վրայ, մեր տարագիր հայրենակիցներէն, զինուոր կամ քաղաքացի: Բոլորն ալ նոյն բովանդակութեամբ,— ինչո՞ւ հաւաքական ձեռնարկ մը չի կատարուիր, զինուորներուն հպատակութիւնը փութացնելու, աշխատանքի դիւրութիւն ապահովելու, վերջապէս կարգ մը անիրաւութիւններ սրբագրելու համար:

Շատ մը գանգատներ հրատարակուած են արդէն: Ուրիշներ ալ կ'առնենք առ այժմ, կրկնութենէ խուսափելու համար:

Արդ, որպէսզի անպատասխանի ձգած չըլլանք գանգատողները, մանաւանդ մեր արի զինուորներն ու զինուորցուները, պարտականութիւն կը սեպենք հրապարակաւ յայտնել ինչ որ գիտենք այս չարաբաստիկ հարցերու մասին:

Որքան կրցած ենք սորվիլ, հինգ - վեց շաբաթէ ի վեր յուշագիր մը խմբագրուած է զոյգ Օֆիսներու կողմէ, աջակցութեամբ իրաւագէտներու, ներկայացնելու համար կառավարութեան:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, յուշագիրը կը բովանդակէ բոլոր այն հարցերը որ կապ ունին տարագիր բազմութեանց իրաւական կացութեան հետ,— զինուորներու հպատակութիւն, աշխատանքի դիւրութիւն, զանազան խտրութեանց բարձում եւն.: Նոյնիսկ բանաձեւ մըն ալ գտած են, որպէս զի հայ տարագիրները համարուին տեսակ մը «պաշտպանեալ», փոխանակ շփոթուելու միւս օտարականներուն հետ:

Իբրեւ վերջին լուր, մեզի կը հաղորդեն թէ կը սպասուի նախարարական ժամադրութեան, մատուցանելու համար յուշագիրը: Այս առթիւ իրենց աջակցութիւնը խոստացած են շատ մը ֆրանսացի բարեկամներ:

Ուրեմն, կը մնայ «սպասել եւ յուսալ», ինչպէս սովորութիւն է ըսել այսպիսի պարագաներու մէջ:— Շ.

Խորհրդարանին վերաբացումը եւ նոր լիազօրութիւններ

Խորհրդարանը գումարուեցաւ երէկ, լսելու համար կառավարութեան յայտարարութիւնը, որ կը պարզէր Ֆրանսայի պատերազմի նպատակները:

Այս բացառիկ նիստէն առաջ, Նախարարական խորհուրդը ժողով գումարեց նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահին, վաւերացնելով կառավարութեան յայտարարութիւնը: Այս առթիւ վաւերացուեցաւ նաեւ այն օրինագիծը որ մասնաւոր լիազօրութիւններ կը պահանջէ կառավարութեան համար, նախորդ լիազօրութիւնները լրացած ըլլալով նոյեմբեր 30ին: Այս անգամ աւելի սահմանափակ են լիազօրութիւնները, ինչպէս բացատրած ենք քիչ անդին: Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց նաեւ նոր հրամանագիր մը, որ աւելի ազդու միջոցներ կը տրամադրէ, վտանգաւոր անձերու հսկողութեան եւ ներքին ապահովութեան համար:

Այս երկու օրինագիծներէն զատ, խորհրդարանի օրակարգին մէջ կը գտնուի համայնավար երեսփոխաններու խնդիրը: Ինչպէս յայտնի է, այդ երեսփոխաններուն մէկ մասը բանտարկուած է, ուրիշներ զինուոր գացած են, իսկ մաս մըն ալ փախած կամ կուսակցութենէն հրաժարած է:

1938ի օրէնքով, նախապատուութիւն կը տրուի զինուորական ծառայութեան. ուրեմն զինուորագրեալ երեսփոխանները չեն կրնար մասնակցիլ ժողովին, մինչեւ որ խորհրդարանը ճշդէ անոնց իրաւական կացութիւնը: Սահմանադրութիւնը ուրիշ տրամադրութիւններ ալ կը պարունակէ այս մասին որոնք պիտի քննուին:

Կառավարութիւնը պաշտօնապէս օտար պետութեանց հաղորդեց Գերմանիոյ պաշարման խստացումը, իբրեւ ազդու միջոց մը զայն խորտակելու եւ պատերազմին վախճանը փութացնելու: Ինչպէս գրած ենք, նոր օրէնքը պիտի գործադրուի երկուշաբթի օրէն սկսեալ, կարելի եղածին չափ խնայելով չէզոք պետութեանց: Դաշնակիցները կը յուսան Գերմանիան զրկել իր արտաքին առեւտուրին կէսէն, տարի չվերջացած: Գերմանիա արդէն կը զգայ պաշարման հետեւանքները, որովհետեւ կարգ մը յաճախորդ ազգեր արդէն չեղեալ հռչակած են իրենց ապսպրանքները: Ջնջողներուն մեծ մասը Հարաւ. Ամերիկայի պետութիւններն են, որոնք կը գնէին Գերմանիոյ արտածումներուն 15 առ հարիւրը:

*** Համայնավար կուսակցութենէն հրաժարեցաւ Մարսէլ Ժիթօն, երեսփոխան Սէնի եւ նախկին քարտուղար որ այժմ զինուոր է:

Ռումանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Ռումանիոյ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, պարզեց արտաքին քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ յիշեց Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ընծայած երաշխաւորութիւնը եւ կրկնեց թէ պատերազմի սկիզբէն ի վեր Ռումանիա բացարձակ չէզոքութիւն հռչակած է: Խօսելով Խ. Միութեան մասին, նախարարը այն համոզումը յայտնեց թէ երկու ժողովուրդներուն ճակատագիրները հակառակ չեն իրարու, Տնիէսթէրի թէ Սեւ ծովու վրայ: Թուրքիոյ համար ալ ըսաւ թէ այդ պետութիւնը, «որ միշտ թանկագին ուղղամտութեամբ տոգորուած է մեզի հանդէպ», կը ջանայ ամրապնդել հարեւան երկիրներու եւ ծովերու ապահովութիւնը եւ թոյլ չտալ որ պատերազմը տարածուի այդ շրջաններուն մէջ: Յունաստանի մասին խօսած ատեն, նախարարը գոհունակութիւն յայտնեց այդ երկրին եւ Իտալիոյ հետ կնքուած բարեկամութեան համար: Այս առթիւ գնահատեց նաեւ Իտալիոյ դիրքը, որ կը ձգտի պատերազմի փորձանքներէն հեռու պահել պալքանեան շրջանները: Յիշեց նաեւ Հունգարիոյ հետ հաստատուած մերձեցումը եւ դիտել տուաւ թէ Թրիանոնի դաշնագիրը ոչ անարդար է, ոչ ալ հրէշային:

Նոյն օրը Հունգարիոյ արտաքին նախարարը պատասխանեց այս յայտարարութեան, շեշտելով թէ Թրիանոնի դաշնագիրը երբեք ալ անձեռնմխելի չէ եւ կարգ մը նշանակալից ազդարարութիւններ ուղղեց: «Այստեղ հարցը կը վերաբերի ոչ միայն Հունգարիոյ, այլեւ կեդրոնական Եւրոպայի խաղաղութեան: Անհանդուրժելի է որ Ռումանիա կարենայ միակ շահողը մնալ օրուան այս ժամուն երբ իրարու ետեւէ կը փլին հաշտութեան դաշնագիրները»:

Կեանքը Հայաստանի մէջ

Արտաշատ կ'աճի

«Խորհ. Հայաստան» հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Արտաշատէն (24 Հոկտ.).—

Արտաշատ գիւղը կերպարանափոխուած եւ անճանաչելի դարձած է:

Գիւղին ու դաշտին մէջ, իւրաքանչիւր քայլափոխիդ կը տեսնես նոր նըւաճումներուն ապացոյցները: Երբեմնի կիսաւեր գիւղին փլատակներուն վրայ կը բարձրանան հաւաքական տնտեսութեան յարած գիւղացիներու երկյարկ տուները, որոնք ողողուած են ելեկտրական լոյսով: Նոր ու լայն փողոցներ կը շինուին: Այս վերջին տարիներուն, հիմնուած են մշակութային եւ առողջապահական հաստատութիւններ:

Արտաշատի եւ Նորաշէնի միջնակարգ վարժարանին մէջ կ'ուսանին 1000 աշակերտներ, մանկապարտէզին ու մանկական մսուրին մէջ կ'աճին հարիւրաւոր մանուկներ: Արտաշատ ունի ընդարձակ ու գեղեցկօրէն կահաւորուած ակումբ մը, հանդստեան պարտէզ մը, գրադարան-ընթերցարան մը, սինէմա թատրոն մը, ատամնաբուժարան մը, ծննդատուն մը, բժշկական կայան մը:

Մեծ են նաեւ տնտեսական նուաճումները: 1938ին հաւաքական տնտեսութեան եկամուտն էր 2,780,000 րուբլի, այնպէս որ իր աշխատանքի իւրաքանչիւր օրուան համար գիւղացին ստացաւ 22,5 րուբլի: Այս տարի հասոյթը աւելի շատ կը գնահատուի, մօտ 3 միլիոն րուբլի, նկատի առնելով այգիներուն բերքն ու դաշտի առատ հունձքը:

Գիւղական խորհուրդին նախագահը, Մկրտիչ Մարգարեան, հետեւեալ թիւերը կուտայ՝ ներկայացնելու համար գիւղին աճումը: 1918ին Արտաշատի մէջ ծնած էին 8 մանուկ, 1919ին 6, իսկ 1920ին դարձեալ 6: Ամէնը 20 ծնունդ: Արդ, այս տարուան առաջին ինը ամիսներու ընթացքին Արտաշատ արձանագրեց 116 ծնունդ:

Արտաշատ երկրին տուած է 5 հողագէտ, 7 ճարտարագէտ, 7 բժիշկ, 3 սպայ, 5 արհեստագէտ, 71 ուսուցիչ, 14 հաշուագէտ եւ 9 այլ մասնագէտներ:

Վկայութիւն Հայ արուեստի մասին

Մոսկուայի ակադեմական թատրոնի տնօրէն Լէոնտիեւ կը հրատարակէ հետեւեալ գնահատականը հայ արուեստի մասին, կարմիր մայրաքաղաքին մէջ տրուած հայկական ներկայացումներուն առթիւ.—

— Մեծ գոհունակութեամբ լսեցի «Ալմաստ» եւ «Անուշ» օփերաները: Այդ բեմադրութիւնները ցոյց տուին Հայաստանի հմայիչ բանաստեղծութիւնը: Սպենդիարեան թատրոնը բարդ եւ համադրական արուեստի մարզին մէջ առաջնակարգ թատրոն դարձաւ կարճ ժամանակէն: Ներկայացումներուն սքանչելի կազմակերպութիւնը կը վկայէ որ Հայաստանի օփերան կը ղեկավարուի լուրջ եւ խոհուն մարդոց կողմէ: Երեւանի օփերան արժէքաւոր արուեստագէտներ ունի: Մի միայն այսպիսի առաջնակարգ թատերախումբ մը կրնար տիրապետել Մոսկուայի մեծ թատրոնին բարդ բեմին:

Երեւանի օփերայի խումբը կը համրէ տաղանդաւոր արուեստագէտներ, որոնք են՝ Դանիէլեան, Շարայ Տալեան, Խոնցկի, Գաբրիէլեան, Լիսիցեան, եւ ուրիշ շատեր:

Յատկապէս կ'ուզեմ արձանագրել նաեւ անունը երիտասարդ արուեստագիտուհի Սազանդարեանի, որ փայլուն կերպով կատարեց Ալմաստի դժուար դերը: Անտարակոյս մեծ ապագայ ունի այս արուեստագիտուհին: Իսկ Գուլլաքեան եւ Յովհաննիսեան տաղանդաւոր բեմադրիչներ են, որոնցմով կրնայ պարծենալ Երեւանի թատրոնը: Սարեանի եւ Անանեանի սքանչելի բեմական նկարները արժանացան Մոսկուացիներու միահամուռ գնահատութեան: Կ'արժէ արձանագրել նաեւ արուեստագէտներ Սիմոնովի եւ Մելիք-Փաշայեւի աշխատանքը:

Ամբողջ հոգիով ուրախ եմ Հայաստանի երիտասարդ օփերային այս մեծ յաջողութեան համար»:

Մեծ զեղծում մը

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (21 Հոկտեմբեր) կը կարդանք.—

Երեւանի 3րդ վաճառանոցին պաշտօնեաներէն Արտաւազդ Սարգսեան և Հայկ Մովսէսեան կը միանան եւ անխնայ կը կողոպտեն վաճառանոցը, տանելով ապրանք եւ դրամ:

Անոնք պետական վաճառանոցը վերածած էին սեփական շահատանի: Սարգսեան ապրանքը տակաւին մթերանոցէն վաճառանոց չեկած՝ կը ծախէր իր մեղսակիցներուն:

Այս տարի մարտ ամիսէն սկսեալ, այս երկու պաշտօնեաները իւրացուցած են 26,673 րուբլի:

Դատարանը Ա. Գրիգորեանի նախագահութեամբ քննեց զեղծումի այս պատմութիւնը եւ Սարգսեանը դատապարտեց տասը տարի բանտարկութեան, բանտարկութենէն վերջ հինգ տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի, իսկ ընկերը ութ տարի բանտարկութեան եւ բանտարկութենէն վերջ չորս տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի:

Ուղեգիծ

«Յուսաբեր» երկրորդ խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս հարցի մասին (11 Նոյեմբեր).—

— Հայ ժողովուրդը, համակուած ազգային ինքնուրոյնութեան գաղափարով, հարուստ ցեղային խորունկ բարախումներով եւ շնորհներով, իր դատին լուծումը չի կրնար փնտռել այնպիսի երկիրներու ու կարգերու մէջ, ուր կը հալածուին անոնք. առնուազն կ'անտեսուին: Միւս կողմէ, կարելի չէ համակերպիլ այնպիսի կարգերու եւ հասկացողութիւններու, որոնք կ'արհամարհեն կամ կ'անտեսեն անհատը, անհատական նախաձեռնութիւնը, կը ջլատեն ազատ մտածողութեան թռիչքը եւ ազատ ստեղծագործութիւնը: Գիտենք թէ, կան այսօր երկիրներ, ուր այս բոլոր բարիքները առասպել դարձած են այլեւս եւ կեանքի ու շարժումի բոլոր մարզերուն վրայ նստած է օրուան, ան ալ օտար իշխանութիւնը, հակակշիռ իր դաժան միջոցներով: Հրահանգը, հրամանը եւ յաճախ վարչական, չոր, անհոգի եւ դաժան կարգադրութիւններն են որ կը վարեն ազգային կեանքը, կը կանոնաւորեն ժողովուրդի մը իմացական ու հոգեկան աշխարհը, ցամքեցնելով ստեղծագործական ամէն թռիչք եւ մարդը դարձնելով կենդանի մեքենայ:

Կան սակայն այլ ազդակներ, որոնք պէտք է մտածել տան բոլոր շահակիցները եւ բոլոր այն տկար ժողովուրդները, որոնք իրենց պատմութեան մէջ յաճախ առիթը ունեցած են եւ պիտի ունենան դեռ օտար իշխանութեանց լուծը կրելու, եթէ ոչ լուծը, մինչեւ իսկ անկախութեան անուանակոչութեան մը տակ:

Գիտենք թէ նուաճողականութիւնը, այսպէս կոչուած կայսերապաշտական շարժումը, առաւել կամ նուազ չափով գոյութիւն ունին բոլոր մեծ պետութիւններուն եւ աճող իշխանութիւններուն մօտ: Քաղաքական նուաճողականութիւնը, ինչպէս դրամագլուխը, ծաւալելով, աճելով է որ կը սնանի, եւ դժուար է ինքնագոհ աշխարհակալութիւններ գտնել: Բայց ինչպէս վարչակարգերը, նոյնպէս աշխարհակալութիւնները ունին իրենց յատկանիշները: Կան, որ նուաճումի կամ ծաւալումի պահերուն իսկ, կը հանդուրժեն նուաճուած երկիրներու ինքնուրոյն կերպարանքին, անոնց բարքին ու սովորութեանց, անոնց աւանդութեանն ու կարգերուն, եւ վերջապէս ազգային զարգացման հընարաւորութիւններուն: Կերպով մը դաշն կը կնքեն բնիկներու հետ եւ հաստատակցութիւն կը հաստատեն եւ կ'ապրին ու կ'ապրեցնեն, կը շահին ու կը շահեցնեն, կը նպաստաւորուին ու կը նպաստեն: Չունին շահ բնիկներու ճնշումէն, անոնց չքացումէն ու խորտակումէն, ընդհակառակն, շահագրգռուած են բացառապէս անոնց գործունէութեամբը ու արդիւնաւորութեամբը, զուրկ ըլլալով մանաւանդ բաւականաչափ թիւէ, նուաճուած երկիրները լեցնելու ազգային, սեփական տարրերէ:

Եւ կան այլ կարգի աշխարհակալութիւններ, որոնք երկաթեայ կարգերով կը տեղափոխուին, նուաճուած երկիրներու մէջ կը տեղաւորուին իբրեւ դաժան տէրեր, առանց թոյլ տալու բնիկ ժողովուրդներու ինքնագործ կեանքն ու ազատ բարգաւաճումը: Աւելին, անոնք կրնան ի հարկին սեփական կալուած նկատելով գրաւուած երկիր մը, ազգային զանգուածներ փոխադրել հոն եւ, ապրելու, գործելու, աճելու եւ ազատօրէն շնչելու հնարաւորութիւն չթողուլ բնիկներուն, առնուազն մեծ չափով սահմանափակելով այս բոլորը:

Ուղեգիծ չունինք մենք, որովհետեւ նպատակ չունինք գործնական քայլեր առնելու, նկատելով որ գործնապէս, մեր ժողովուրդին ապրած երկիրներու իրականութեամբը եւ գործնական աշխատանքովն իսկ արդէն կերպով մը գծուած է ճանապարհ մը: Մենք ուզեցինք, քաղաքական ներկայ քաոսին մէջ, իբրեւ խորհրդածութեան նիւթ, քանի մը գիծ տալ, բացուած կամ դեռ բացուելիք ճանապարհներու առջեւ չմոլորելու համար, բռնելու համար թէ որպէսզի չմոլորինք, ամէն Հայ, իբրեւ անհատ ու հաւաքականութեան մը մասնիկը, ամէն օր պէտք է ինքն իր մէջ խորհրդածէ եւ ուղիղ ճշդէ: Թէ հայ ժողովուրդը, իբրեւ դատ ունեցող ազգ, իր պատմութեան այս բախտորոշ վայրկեաններուն, պէտք է աշխատի հոգեկան միութեան հետ ունենալու նաեւ հասկացողութիւններու միութիւն:

Ֆինլանտան եւ իր ժողովուրդը

«Թան»ի աշխարհագրական բաժնի աշխատակիցը, Կոպլէ, այսպէս կը ներկայացնէ Ֆինլանտան.—

«Պալթեան վահան» կ'անուանեն Ֆինլանտան, անոր համար որ Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ կանգնած՝ կը գրաւէ արեւմտեան քաղաքակրթութեան հիւսիսային յառաջապահի դիրքը: Արդարեւ Ֆինլանտա ժէ. դարէն ի վեր ունեցած է խորհրդարան մը, ճիշդ ինչպէս ունէին այն ատեն Անգլիա եւ Շուէտ: Ժողովուրդ մը որ արուեստագէտ է եւ կրթեալ, սկանտինաւեան առաքինութեամբ եւ պարկեշտութեամբ, (մինչեւ այժմ երկրին հանրակառքերուն մէջ գոյութիւն չունի տոմսակավաճառ, ամէն ճամբորդ իր անցագինը կը վճարէ հանրակառքին տուփին մէջ նետելով տոմսակին դրամը): Ժողովուրդ մը որ հողի եւ ծովի աշխատանքներով, չարքաշ կեանքով մը կ'ապրի, միշտ նախանձախնդիր պահպանելու ազատութիւնը այն հողին, որու վրայ կառուցած է իր հայրենիքը:

Ֆինլանտա պալթեան բարձրաւանդակ մըն է, որ կ'իջնայ Պոթնիոյ ծոցին արեւելեան կողմը: Կրանիթեայ լեռնաշղթայ մը, որ թեւ կ'առնէ սկանտինաւեանին եւ կ'երկարի մինչեւ մեծ լիճերը, որոնք կը գտնուին ռուսական սահմանին վրայ, Ֆինլանտական ծոցին ու Սպիտակ ծովին միջեւ: Դարերը բաւական հարթեցին երկրին բարձրութիւնները, իսկ սառնարանները դէպի հարաւ-արեւելք իրենց սահանքին մէջ՝ խորունկ ակօսներ բացին, կարծես թէ տիտան մը կ'աշխատէր իր ցաքանով, մինչ դաշտավայրերու կաւային հողը յառաջ կը շինէր բիւրաւոր լճակները, (այդ լիճերուն թիւը կը հաշուի 60,000): Սառնարաններուն ժառանգ չրճները բրդաձեւ կը բարձրանան 10էն մինչեւ 80 մեթր, այնպէս որ երկրին բնանկարը կը դադրի միապաղաղ մնալէ: Ու բոլոր այդ բարձունքներուն վրայ եղեւիններ ու սոճիներ, որոնց մութ կապոյտը խորհրդաւոր գոյն մը կուտայ լիճերուն:

Ֆինլանտայի հիւսիսը, դէպի բեւեռ, երկիրը ծածկուած է լեռներով, իսկ դէպի հարաւ՝ լիճերը պղտոր խճանկար մը կազմեն, մինչ ծովեզերքին մօտ կղզիները գրուպներ կը հիւսեն:

Բնակչութիւնը հոծ է մասնաւորաբար ծովեզերեայ շրջաններուն մէջ, բայց բնակութիւնները այնքան ցրուած են եւ անտառներու մէջ կորսուած, որ օտար ճամբորդը առաջին առթիւ կը կարծէ թէ ամայի է երկիրը: Եւ սակայն բնակիչները, մշակելով հողը ամէն տեղ, նոր գեղեցկութիւն մը տուած են երկրին, որ այնպէս գեղեցիկ է իր լուսաւորդ դաշտերով եւ մանաւանդ լեռնաշխարհի ամառներով, երբ արեւը կարծես թէ բնաւ չի բաժնուիր հորիզոնէն: Գետերը յաջորդական ջրվէժներ կը շինեն ու կը թափին լիճէ լիճ, բնական ջրակայաններու դերը տալով անոնց, այնպէս որ կարելի է ծովէն մինչեւ 400 քիլոմեթր երկրէն ներս փոխադրութիւն կատարել փոքր նաւերով: Եւ դեռ գործարաններն ալ կ'օգտագործեն այդ ջրվէժներուն ուժը, ինչպէս նաեւ անտառներուն ատաղձը, մինչ աշխատանքը քաղցրօրէն հեղուկ լեզուով մը կ'երգուի այս հին աշխարհին մէջ, երկրին բանաստեղծութիւնը միացնելով ժողովուրդին խորունկ հոգիին հետ:

Ժողովուրդը, Ֆինները կամ Ֆինլանտացիները, որոնք այս աշխարհէն ներս մտած են հարաւէն, ոմանք կը կապեն մոնկոլներուն, դատելով անոնց լեզուէն որ հնդեւրոպական չէ: Այս նոյն ժողովուրդը ողողած է նաեւ Էսթոնիան, Ինկրիան, Քարելիան, Լատոկայի լիճէն մինչեւ Սպիտակ ծով: Այս նոյն ժողովուրդն է որ մշակած ու զարգացուցած է Քալեվալայի հնադոյն լեզուն, որ արդիական լեզու դարձաւ եւ զոր կրկնապէս անմահացուց Նոպէլեան պսակաւորը Սիլլանփայէ՝ գրելով վէպեր, ուր բարձր քնարերգութիւնը կը միանայ ժողովրդական պատկերին: Յետոյ այս ժողովուրդին խառնուեցան շուէտական արշաւանքները, որոնք երկրին բերին քաղաքական վարչաձեւ, մշակոյթ եւ նոր լեզու մը, զոր կը գործածէին երկրին ազնուականները մինչեւ անկախութեան օրերը:

Ահա ժողովուրդը, ահա երկիրը:

Ֆինլանտա ունի 3,650,000 բնակիչ: Հողագործութեամբ կը զբաղի բնակչութեան 60 առ հարիւրը, ճարտարարուեստով՝ 17 առ հարիւրը, վաճառականութեամբ՝ 8 առ հարիւրը: Գրել-կարդալ չգիտցող գրեթէ չկայ ամբողջ երկրին մէջ: Ագարակները կազմակերպուած են ընկերային, թէքնիք եւ առեւտրական հիմերու վրայ, համագործակցութեան ձեւով: Հողագործական գիտական ընկերութիւնները մեծ դեր կը կատարեն երկրին մէջ: Կաթնատնտեսութիւնը եւս զարգացած է գիտական ձեւով:

Ճարտարարուեստը մեծ զարկ տրուած է արտածումներուն, — Ֆինլանտա կ'արտածէ 27 միլիոն 281 հազար սթերլինի ապրանք, մեծ մասը ատաղձ (12 միլիոն արժէքով), յետոյ կուգայ թուղթի խիւսը (7 միլիոն արժէքով): Հողային արդիւնաբերութիւնը կ'արտածէ աւելի քան 2 միլիոն, կաշի եւ մորթ՝ 308,000, մետաղային ապրանքները՝ 338,000, մեքենայ՝ 102,000: Գլխաւոր յաճախորդն է Անգլիան, յետոյ Գերմանիան:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ շրջանին մէջ «Յառաջ» կը ծախուի, Պ. Մարտիկեանի խանութը, Ռիւ տը Լիոն թիւ 305 եւ Պ. Բ. Փիլիկեանի խանութը, Ալէ Վիստ, թիւ 5 Կրան Վիստ:

ՕՏԱՐ ՍՊԱՆԵՐ ալ պիտի ընդունուին Ֆրանսայի օտար լեգէոնին մէջ, եթէ արդէն այդ հանգամանքով ծառայած են իրենց կամ ուրիշ բանակներու մէջ: Բայց իրենց աստիճանէն աւելի վար աստիճանով մը պիտի ընդունուին: Բարձրաստիճան սպաները պիտի ընդունուին իբրեւ հարիւրապետ, իսկ տեղակալները որոշ ատեն մը պիտի ծառայեն իբրեւ յիսնապետ, իրենց աստիճանը վերստանալէ առաջ: Օտար սպաները կրնան ծառայութեան կոչուիլ նաեւ Ֆրանսայի զօրագունդերուն կամ օդանաւային ուժերուն մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԱՆԹԵԼԸ հետեւեալ ազդարարութիւնը հաղորդած է, ինչպէս կը պատմեն Լոնտոնի թերթերը.— «Անշուշտ հասկցած էք թէ պաշտպանողական պատերազմ մը չէ այս, այլ անպատկառ նախայարձակում մը: Եթէ թոյլ տանք որ նորէն տարիներով շարունակուի, հետեւանքը պիտի ըլլայ անօթութիւն եւ թշուառութիւն, շատ աւելի ծանր քան 1918ին: Հիթլէր ըսաւ ձեզի թէ Գերմանիան վտանգի մէջ է: Ճիշդ է: Արդարեւ, Գերմանիան վտանգի մէջ է, բայց այդ վտանգը կը կոչուի Հիթլէր եւ միայն մէկ ելք ունինք զայն խափանելու համար,— գերմանական յեղափոխութիւն մը»:

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔ մը երեւան հանեց զուիցերիական ոստիկանութիւնը: Վարպետ լրտեսներ պատերազմիկ պետութեան մը քարտէսը շիներ էին ձեռագործներու վրայ: Շուէտի մէջ ալ ուրիշ լրտես մը արձակուելու վրայ էր, ու ի չգոյէ փաստի, երբ բանալիներու տրցակ մը ինկաւ գրպանէն, եւ բանալիներէն մէկուն մէջ գտնուեցաւ թղթիկ մը, գաղտնի տեղեկութիւններով:

ՆՈՊԷԼԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ պիտի չյանձնուի այս տարի, նկատի առնելով պատերազմական վիճակը:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ եպիսկոպոս մը տասը շիլին տուգանքի դատապարտուեցաւ, լոյսերը մարած չըլլալով: Եպիսկոպոսը ներողութիւն խնդրեց կառավարութենէն, ցնծալով տուգանքը:

Le Gerant : H. STEPHAN — Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ երեսփ. ժողովին մէջ հետեւեալ գրաւոր հարցումները ուղղուեցան արտաքին նախարարին.— 1. Ճի՞շդ է որ նոյեմբեր 9ին Կէսթափոյին գործակալները հոլանտական սահմանագլուխը անցնելով, սպառնալիք ուղղած եւ բռնած են ինքնաշարժի մը երեք ուղեւորները, որոնց մէկը հոլանտացի սպայ մըն է.— 2. Ճի՞շդ է որ նոյն Գերմանացիները բռնի Գերմանիա տարած են երեք ուղեւորները.— 3. Եթէ ճիշդ են այս դէպքերը, կառավարութիւնը կատարեալ հատուցում պահանջա՞ծ է գերմանական կառավարութենէն, ինչպէս եւ առեւանգուած անձերուն արձակումը, ինչ ազգի ալ պատկանին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ առեւտրական շրջանակներուն մէջ եւ ամերիկեան արտածումները հետզհետէ կ'իյնան, քանի որ Մ. Նահանգները որոշած են պատերազմական գօտի համարել նաեւ արեւելեան Միջերկրականի աւազանը: Ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսը սփոփողական դիմումներ կատարած է Ուաշինկթըն, որպէսզի անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուին, փրկելու համար Պաղեստինի եւ Մ. Նահանգներու առեւտրական յարաբերութիւնները:— Պաղեստինի մէջ ալ խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան, գերմանական արտածումները խափանելու համար: Անտատողներուն փոխադրած ապրանքները անմիջապէս պիտի գրաւուին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը, Թաթարէսքու, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ երկիրը պիտի շարունակէ չէզոք մնալ եւ թէ ժողովուրդը պիտի կռուի միայն իր ճակատագրին համար: Յետոյ յայտնեց թէ շարք մը բարենորոգումներ պիտի կատարուին, մասնաւորապէս, թէ պիտի բարեփոխուի լրագրական գրաքննութեան օրէնքը եւն.: Վերջացնելով, վարչապետը յորդորեց մնալ միշտ միացեալ եւ մոռնալ բոլոր վէճերը, ցորչափ կը տեւէ միջազգային խառնակութիւնը:

ՇՈՒՆԵՐԸ թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանեն ռազմաճակատին վրայ, ինչպէս կը հաստատեն պատերազմական թղթակիցները: Գերմանացիները անսովոր յաջողութիւններ շահած են իրենց հովուական շուները մարզելով եւ ֆրանսական դիրքերուն մէջ ղրկելով: Այս շուները կը ղրկուին հատ հատ, գիշերը՝ անտառին մէջէն, ցերեկը՝ բաց դաշտի վրայ: Անոնք յամրաբար մօտենալով ֆրանսական գիծերուն, կանգ կ'առնեն, երբ մօտենան յառաջապահ դիրքերու կամ պահակախումբերու: Յետոյ կը վերադառնան գերմանական գիծերը եւ իրենց գտած հետքերուն վրայ գերման զինուորները կ'առաջնորդեն դէպի ֆրանսական գիծերը: Այս քաջավարժ շուներուն շնորհիւ կարելի եղած է երեւան հանել կարգ մը ֆրանսական դիրքեր եւ յարձակում գործել: Այս փորձառութեան վրայ, Ֆրանսացիներն ալ որոշեցին շուներ վարժեցնել, նոյն գործերը կատարելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ.— Պատերազմական թղթակիցները կը գրեն թէ գերմանական ուրիշ խաղ մը եւս երեւան հանուած է: Թշնամի պահակախումբ մը գիշերանց լուռ ու մունջ կը մօտենայ ֆրանսական վայրի մը եւ մօտաւորապէս հաշուելով հեռաւորութիւնը, կը սկսի հնչեցնել ճախրանական ծնծղաներ որոնց աղմուկը շատ կը նմանի գնդացիրի կրակին: Երբ այս խաղը առաջին անգամ երեւան հանուեցաւ, ֆրանսական պահակները կարծելով թէ կրակ բացուած է իրենց դէմ, կը պատասխանէին ինքնաշարժ հրացաններով: Այն ատեն թշնամին անմիջապէս կը ճշդէր ֆրանսական պահակախումբին բուն դիրքը, արձակուած կրակին բոցերէն եւ երկու զօրախումբեր քշելով աջ եւ ձախ կողմերը, խաչաձեւ կրակի մը կը բռնէր զանոնք:— Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Գերմանացիները նոր ականներ տեղաւորած են անոնց տեղ որ քանդուած կամ վերցուած էին Ֆրանսացիներու կողմէ, Սարի շրջանին գրաւման հինգ շաբաթներու ընթացքին: Պատերազմի բոլոր ձեւերուն մէջ, ֆրանսացի սպաներուն համար ամէնէն անհանդուրժելին քարոզչական պայքարն է: Գերմանացիները վերջերս թերթիկ մը ղրկեր էին աշնան տերեւի ձեւով եւ աշնանային գոյներով: Թերթիկը մօտաւորապէս կ'ըսէր.— «Այս աշնանային տերեւը ինկած է եւ կամօքն Աստուծոյ մենք ալ պիտի իյնանք, բայց պիտի իյնան նաեւ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ, ի սէր Անգլիոյ» եւն.: Գերմանական անթելին պատմութիւնները միշտ զայրոյթ եւ զզուանք կը պատճառեն Մաժինոյի ամրութեանց զինուորներուն, որոնք կ'անիծեն Ֆրանսան Անգլիայէն բաժնելու ծրագիրը:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան եւ 2000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ հրապարակագիր մը, Անտրէ Ժիւէն, որ հակապատերազմեան թռուցիկներ խմբագրած էր: Այս առթիւ չորսական տարի բանտարկութեան եւ 1500ական ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան թղթատարական պաշտօնեայ մը՝ Աննա Մոփիւ եւ իր ամուսինը, որոնք այդ թռուցիկները պահած եւ բաժնած էին: Թէեւ դատարանին մէջ առարկուեցաւ թէ թռուցիկները գրաքննութեան հաստատումէն (28 օգոստ). առաջ խմբագրուած էին, բայց դատարանը գիտել տուաւ թէ անոնք բաժնուած են օգոստոս 30ին, որով յանցանքը ակներեւ է:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ է, Պուխէնվալտի կեդրոնացման կայանին մէջ (Աւստրիա), հռչակաւոր երաժշտագէտ Լէհնէր Պէտա, որ Ֆրանց Լէհարի հետ միասին հեղինակն է «Զուարթ Այրին» օփերէթին: Ունի ուրիշ նշանաւոր հեղինակութիւններ ալ, որոնք միշտ կը ծափահարուին Վիէննայի եւ Պերլինի մէջ եւ որոնց յաճախ ներկայ եղած է Հիթլէր: Թէեւ քաղաքականութեամբ չէ խառնուած, բայց Աւստրիոյ կցման օրն իսկ ձերբակալուեցաւ, իբրեւ ոչ-արիական եւ իբրեւ հեղինակը հայրենասիրական երգի մը: Բանտապահները քար կոտրել կուտային իրեն: Ֆրանց Լէհար բարեխօսած էր վերջերս, բայց անօգուտ: Քանի մը օր առաջ իր կինը, որ Զուիցերիա կը բնակի, իր անձնասպանութեան չորուցամաք լուրն ստացաւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameseme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15-70

Chèque Postal Paris 1678-63.

(ՏՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Եւրոպա եւ Իտալիա	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 2 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4211

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՖՐԱՆՍԱ ԶԷՆՔԵՐԸ ՎԱՐ ՊԻՏԻ ԴՆԷ, ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ...

«Եթէ զարնեն մեր քաղաքները ու գիւղերը, մենք ալ պիտի զարնենք»

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդարանին գումարման առթիւ կարդացուեցաւ կառավարութեան յայտարարութիւնը, երեսփ. ժողովին մէջ՝ Պ. Տալատիէի, ծերակոյտին մէջ՝ Պ. Շոթանի կողմէ: Ամէն տեղ մեծ տպաւորութիւն գործեց այս յայտարարութիւնը, իր բովանդակութեամբ եւ վճռականութեամբ:

Յայտարարութիւնը ջերմապէս գնահատելով բանակին հայրենասիրութիւնը եւ քաջութիւնը, զատ-զատ յիշելով իւրաքանչիւր զօրաշարք, մայր հայրենիքին զօրքը եւ գաղթավայրերու խումբ զինուորները կ'ըսէ թէ անոնք «բոլորը կը կռուին նոյն սրտով, զոհողութեան եւ եղբայրակցութեան նոյն մթնոլորտին մէջ, որ ամէնէն խոնարհը կը դարձնէ հաւասար աւելի լաւին եւ լաւագոյնը կը բարձրացնէ օրինակելի հերոսի մը: Այնտեղ, բանակին մէջ, ոչ մէկ գձուձ կամ շահախնդիր բան զինուորը չի շեղեցներ հասարակաց պարտականութենէն: Յարգանքով ողջունենք անոնք որ արդէն իսկ զոհած են իրենց կեանքը, ազգին երախտագիտութիւնը եւ համերաշխութիւնը յայտնենք այն սիրելիներուն որ կ'ողբան զիրենք... Մեր զինուորները գիտեն թէ ինչու համար կը կռուին. անոնք պաշտպաններն են ամէն բանի որ մարդկային է, միեւնոյն ատեն անոնք ամէնէն անարատ արտայայտիչն են Ֆրանսայի որ կը մարտնչի իր կեանքին համար: Ահա երեք ամիս է ի վեր մեր զօրքը շփման մէջ է թշնամիին հետ: Ցամաքի վրայ, մեր բանակները արդէն ապացուցին իրենց քաջութիւնը: Օդին մէջ, մեր եւ բրիտանական օդատորմիղը յաղթականօրէն կը ճակատի թշնամի օդանաւերուն դէմ: Վերջապէս ծովուն վրայ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի նաւատորմիղները ջլատած են Գերմանիոյ սուզանաւային յարձակողականը: Անշուշտ այս է պատճառը որ թշնամին, անգամ մը եւս բռնաբարելով իր իսկ յանձնառութիւնները, կը դիմէ ականային պատերազմի մը որ կը հարուածէ չէզոք պետութեանց, ինչպէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նաւերը:

Հակառակ բոլոր նախատեսութեանց, զինուորական գործողութիւնները այս երրորդ ամսուան վերջը տակաւին չեն զարգացած այն ուժգնութեամբ, այն ընդարձակ եւ բուռն ծաւալումով որ կը սպասուէր: Մեր մասին, մենք պէտք չէր ստանձնէինք այդ նախաձեռնութիւնը: Այս պատերազմը պատերազմն է մեր ապահովութեան, պատերազմը մեր ազատութեան: Ան մեզի պարտադրուեցաւ ոչ միայն Գերմանիոյ կողմէ Լեհաստանի դէմ կատարուած նախայարձակումով, որ կը յաջորդէր ուրիշ նախայարձակումներու, այլ եւ նացի կառավարութեան կողմէ Եւրոպայի տիրապետութեան հասնելու ծրագրեալ կամեցողութեամբ, բանի ստրկացումով երբեմն յանուն ցեղի, երբեմն արհամարհելով ցեղը: Արդարեւ, ո՞վ կրնար պնդել որ Ֆրանսայի տրուած խոստումները աւելի արժէք ունին քան անոնք որ չյարգուեցան այսօր մարտիրոսացած այդ ազգերուն: Ահա թէ ինչու մենք մեր ինքնապաշտպանութեան համար կանոն ընտրած ենք խնայել արիւնը եւ տառապանքը: Արկածախնդրութեան մէջ նետուած աշխարհակալներ կրնան հարիւր հազարաւոր մարդիկ զոհել խելագար յարձակողականներ սարքելով: Անոնք որ իրենց հողը եւ ազատութիւնը կը պաշտպանեն, ուշադիր են կարելի եղածին չափ խնայելու մարդկային կեանքերու զոհողութիւնը: Այս է կանոնը մեր կառավարութեան եւ մեր հրամանատարներուն: Բայց, ժլատ մնալով հանդերձ Ֆրանսացիներու արիւնին համար, մենք անդուլ անդադար կ'ամբարենք հզօր միջոցներ որոնց շնորհիւ պիտի կրնանք խորտակել թշնամի դրոհները եւ ի հարկին յարձակիլ, երբ ժամը հասնի, նուազագոյն կորուստներով եւ յաջողութեան ստուգութեամբ»:

Ապա յայտարարութիւնը կը բացատրէ թէ բացի բուն Մաժինոյի գիծէն, որ կ'երկարի Հիւսիսային ծովէն մինչեւ Ժիւրա, այժմ պաշտպանողական լայն ցանց մը հաստատուած է նաեւ երկրին ներսը, եւ թէ ամրութեանց ետին կը գտնուին ստուարաթիւ ֆրանսական եւ անգլիական զինուորներ, պատրաստ՝ խոյանալու ուր որ պէտք ըլլայ:

— «Անհրաժեշտ է որ ամբողջ երկիրը ըմբռնէ, ինչպէս կ'ըմբռնեն մեր զինուորները, թէ պատերազմի այս անսպասելի ձեւը երբեք անպատաս չէ մեզի: Ամէն Ֆրանսացի պէտք է հասկնայ թէ նոյնիսկ այն օրերուն երբ զեկոյցը կ'ըսէ թէ նշանակելի դէպք չկայ, կորովի, յամառ եւ վճռական գործունէութիւն մը կատարուած է, յաղթանակը մօտեցնելու եւ մարդկային կեանքը խնայելու համար»:

Յայտարարութիւնը յետոյ մանրամասնօրէն կը պարզէ այն դիւանագիտական աշխատանքները որ կատարուեցան պատերազմէն առաջ, անոր կանխելու համար: Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա երբեք այսքան սերտօրէն միացած չէին: «Երեք ամիսէն պակաս ժամանակի մը մէջ, այս ճշմարիտ զինակցութիւնը իր կարելին կը փորձէ առանց ճիգի հասնելու այնպիսի արդիւնքներու որոնք վերջին պատերազմին մէջ ձեռք բերուեցան տարիներու վարանումէն վերջը եւ նոյն իսկ անհամաձայնութիւններով: Անգլօ-ֆրանսական զինուորական եւ քաղաքական ճակատը զօրացած է երկու մեծ կայսրութեանց ընդարձակ հարստութիւններով: Անշուշտ ճեղք մը անգամ գոյութիւն չունի այս ճակատին մէջ, որ տոգորուած է նոյն աննկուն կամեցողութեամբ,— շահիլ պատերազմը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ ԿՆՔՈՒԱԾ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

— «Անգլիա եւ Ֆրանսա այսպէս շարունակելով իրենց դիւանագիտական գործունէութիւնը, նոյն վստահելի բարեկամութեամբ, հոկտեմբեր 19ին Անգարայի մէջ ստորագրեցին դաշնագիր մը որ Թուրք ժողովուրդը կը միացնէ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց: Մեզի հետ կնքելով այս համաձայնութիւնները, Թուրք վարիչները, որոնց ճարտարութիւնը եւ պայծառատեսութիւնը արժանի են մեր անկեղծ մեծարանքին, ուզեցին մեզի հետ միասին թէ ազդու աջակցութիւն մը բերել խաղաղութեան՝ պալքանեան Եւրոպայի մէջ եւ թէ, չէզոքութեան անկախ քաղաքականութեամբ մը քաջալերել այն երկիրները զոր աւանդական բարեկամութիւն մը կը միացնէ այս դաշինքը ստորագրող երեք պետութեանց: Անգարայի դաշնագիրը ուղղուած չէ որ եւ է երկրի ապահովութեան եւ շահերուն դէմ: Ան բարոյական դետնի վրայ նուիրագործելով երեք մեծ ազգերուն գաղափարական համերաշխութիւնը, հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն կ'ընծայէ ազդու յենակէտ մը, որուն շնորհիւ անոնք պիտի կրնան կազմակերպել իրենց շահերուն եւ ապահովութեան պաշտպանութիւնը»:

Յայտարարութիւնը յետոյ կարգով կը յիշէ Մ. Նահանգներու նախագահին, Պապին եւ Մուսոլինիի «ազնիւ ջանքերը» անցեալ օգոստոսին, լեհ-գերմանական վէճը արդարութեամբ լուծելու եւ նոր պատերազմի մը սարսափելի փորձանքները փարատելու համար: «Մենք երբեք պիտի չմոռնանք նախագահ Ռուզվելթի սքանչելի խօսքերը.— «Մենք կրնանք չէզոք ըլլալ մեր գործերով, բայց չեմ կարծեր որ Մ. Նահանգներու ժողովուրդը չէզոք մնայ իր մտածումներով»: Յայտարարութիւնը նոյն ջերմութեամբ կը գնահատէ նաեւ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը, որ «մեծապէս նպաստեց, պահպանելու համար խաղաղութիւնը Միջերկրականի մէջ»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտարարութիւնը մանրամասնօրէն պարզելով Գերմանիոյ կղզիացումը, մասնաւորապէս կը յիշէ նաեւ Ֆրանսայի բոլշեւիկ վարիչներուն դաւաճանութիւնը:

— «Անկարող՝ աշխարհը համոզելու, Գերմանիա կը մտածէր մեր դիմադրութիւնը խորտակել մեր ներքին պառակտումներով: Ան իր յոյսը դրած էր կուսակցութեան մը վրայ որ դեռ երէկ այդ երկիրը եւ անոր կարգուսարքը կը հռչակէր մահացու թշնամիները քաղաքակրթութեան եւ որ այսօր դաւաճանութիւն կը քարոզէ թշնամիին առջեւ: Պէտք ունի՞մ յիշելու ինչ որ կ'ըսէին համայնավար վարիչները պատերազմին յայտարարութենէն քանի մը ամիս, քանի մը օր առաջ: (Այստեղ յայտարարութիւնը կը կատարէ շարք մը մէջբերումներ՝ բոլշեւիկ վարիչներու խօսքերէն, որոնք արտասանուած են օգոստոս 25ին եւ 26ին):

— «Բայց, Սեպտեմբերէն իսկ, մինչ բոլոր Ֆրանսացիները ոտքի կանգնած էին հայրենիքը պաշտպանելու համար, մինչ շարքային համայնավարները իրենց զօրագունդերուն կը միանային եւ կ'երթային ճակատելու վտանգին, համայնավար պետերը յանկարծ դիրք փոխեցին, եւ, օտար կառավարութեան մը հրամանով, իրենք զիրենք դրին Գերմանիոյ տրամադրութեան տակ: Երբ մենք տակաւին խաղաղութիւն ունէինք, անոնք պատերազմի կը մղէին, երբ մեր զաւակները կ'իյնան ռումբերու եւ գնդակներու տակ, անոնք թշնամի բանակին կը միանան: Այս զարշելի դաւաճանութիւնը չտուաւ Գերմանիոյ սպասած արդիւնքը, այլ ընդհարեցաւ Ֆրանսայի ժողովուրդին պայծառ ողջմտութեան: Մենք այս դաւաճանութիւնը պիտի հետապնդենք անդադար եւ անխնայ: Մենք զայն պիտի խորտակենք օրէնքին բոլոր խստութիւններով, այն գիտակցութեամբ թէ նուիրական պարտականութիւն մը կը կատարենք անոնց հանդէպ որ կը կռուին եւ կը տառապին: Անվթար կը մնան Ֆրանսայի բարոյական ուժերը: Բայց թշնամիին մեղսակիցները եւ դաւաճանները, ո՛ւրկէ ալ գան եւ ի՛նչ դիմակ ալ դնեն իրենց երեսին, իրաւունք չունին տեղ գրաւելու մեր մէջ: Այսօր, կը կրկնեմ, միայն Ֆրանսան է որ կը հրամայէ, եւ միայն Ֆրանսային պէտք է հնազանդիլ»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

«Նախ պատերազմը շահինք».— Այս ազդարարութեամբ կը վերջանար կառավարութեան հանդիսաւոր յայտարարութիւնը, խորհրդարանին առջեւ: Երկրորդ ազդարարութիւն մը եւս,— «Ֆրանսա զէնքերը վար պիտի դնէ այն ատեն երբ կարենայ բանակցիլ կառավարութեան մը հետ որուն ստորագրութիւնը կ'երաշխաւորէ իր գործքերը»: Ինչպէս Անգլիոյ վարչապետը, Պ. Տալատիէ եւս բացատրեց թէ տակաւին ժամանակը հասած չէ, հրապարակաւ խօսելու համար հաշտութեան նպատակներու եւ պայմաններու մասին:

Նոր լիազօրութեանց խնդիրը տեղի տուաւ տաք վիճաբանութեանց: Կառավարութեան օրինագիծը կը տրամադրէր փոխել 1938 յուլիս 11ի օրէնքին մէկ յօդուածը, մասնաւոր լիազօրութիւններ տալով կառավարութեան, թշնամութեանց ընթացքին: Աջ թէ ձախ, բոլոր խմբակցութիւններն ալ ընդդիմացան այս տեսակէտին, դիտել տալով թէ կարելի չէ փոխել հիմնական օրէնք մը եւ մեքենաբար լիազօրութիւն տալ ո եւ է կառավարութեան: Եւ առաջարկեցին մասնաւոր օրինագիծ մը, լիազօրութիւններ տալու համար կառավարութեան՝ որոշ ժամանակաշրջանի մը համար եւ խորհրդարանէն վաւերացուելու պայմանաւ: Այս առաջարկուած բանաձեւին տրամադրութեամբ, որ եւ է հրամանագիր-օրէնք պիտի դառնար անվաւեր, եթէ վաւերացուած չըլլար մէկ ամսուան ընթացքին: Պ. Տալատիէ վստահութեան խնդիր յարոյց, եւ ի վերջոյ քուէարկուեցաւ կառավարութեան նախընտրած բանաձեւը, 175ի դէմ 318 ձայնով:

Պատերազմի նոր ճակատ մը եւս,— Խ. Միութիւնը, որ նոյեմբեր 28ին խզած էր ոչ-յարձակման դաշինքը, նոյեմբեր 29ին ալ՝ դիւանագիտական յարաբերութիւնները, նոյեմբեր 30ին յարձակեցաւ փոքրիկ Ֆինլանտայի վրայ, ծովէն, օդէն եւ ցամաքէն: Իր օդանաւերը հրձիգ ռումբեր ձգեցին մայրաքաղաքին եւ ուրիշ քաղաքներու վրայ, հրդեհներ յառաջ բերելով, իր զօրքը գրաւեց Զինոբոններու կղզին, Բարէնեան թերակղզին եւ ուրիշ հողեր, իսկ իր նաւատորմը պաշարեց հարեւան պետութիւնը: Կռիւները կը շարունակուէին տասը շրջաններու մէջ եւ դժուար չէ նախատեսել վերջնական ելքը, նկատի առնելով երկու պետութեանց ուժերու համեմատութիւնը: Միեւնոյն ատեն Մոսկուա մերժեց Մ. Նահանգներու միջնորդութիւնը, որ շատ ուշ մնացած կը համարուէր:

Այս առթիւ իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Մոլոթով գաղտնի տեղեկագիր մը ներկայացուցած է, որուն համաձայն մօտերս կարեւոր դէպքեր պիտի պատահին հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, հետեւաբար Խ. Միութիւնը պէտք ունի իր բոլոր ուժերուն, պաշտպանելու համար իր կենսական շահերը Սեւ ծովու մէջ: Ուստի, Մոսկուա կ'ուզէ Ջուրերու սառելէն առաջ կարել - վերջացնել ֆինլանտական հարցը:

Այս նոր նախայարձակումը մեծ յուզում պատճառեց դաշնակից երկիրներու եւ Ամերիկայի մէջ, որոնք փութացին իրենց համակրանքը յայտնել Ֆինլանտայի, իսկ սկանտինաւեան պետութիւնները արդէն իսկ խոր մտահոգութեան մատնուած, բացառիկ միջոցներ ձեռք առին:

ՌՈՒՍԵՐԸ ԶԱՐԿԻՆ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ ՑԱՄԱՔԷՆ, ՕԴԷՆ ԵՒ ԾՈՎԷՆ

ԿՌԻՒ ՏԱՍԸ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մայրաքաղաքը եւ ուրիշ քաղաքներ բոցերու մէջ

Ինչպէս կը նախատեսուէր դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումէն վերջը, Խ. Միութիւնը առանց ազդարարութեան յարձակեցաւ Ֆինլանտայի վրայ, հարուածելով զայն ցամաքէն, ծովէն եւ օդէն, հարաւէն մինչեւ հիւսիս: Յարձակումը սկսաւ հինգշաբթի առտու եւ տեւեց ամբողջ օրն ու գիշերը: Խորհրդ. ռմբաձիգ օդանաւեր Ֆինլանտայի մայրաքաղաքին՝ Հէլսինկֆորսի վրայ յարձակեցան երեք անգամ: Առաջին հեռագիրները կ'ըսէին թէ 200 հոգի մեռած են, բազմաթիւ շէնքեր վառած եւ ուրիշներ քանդուած: Կռիւը տարածուած էր տասը ճակատներու վրայ: Խորհրդային զօրքը գրաւեց Զինոբոններու թերակղզին, Ֆինլանտայի հիւսիսային ափին վրայ: Հրդեհներ ծագեցան Վիպորկի (Վիիփուրի) մէջ, հրձիգ ռումբեր ձգուած ըլլալով խորհրդային օդանաւերուն կողմէ: Քրոնշթատի խորհրդային թնդանօթները ռմբակոծեցին հարեւան քաղաք մը, իսկ ցամաքէն եւ ծովէն ռմբակոծուեցաւ ուրիշ քաղաք մը: Կարմիր զօրքը սահմանը անցնելով ցամաք ելաւ Սայյքար կղզին: Երկու խորհրդային օդանաւեր վար առնուեցան Քարելիոյ մէջ, ուրիշ երկու հատ ալ՝ Հէլսինկֆորսի մօտ:

Օդանաւային առաջին յարձակումը, առտուան ժամը 9,20ին, ուղղուած էր Ֆինլանտայի օդանաւային կայանին դէմ, որուն մարտկոցները անմիջապէս պատասխանեցին: Երկրորդ յարձակումը տեղի ունեցաւ ժամը 2.45էն 4.25, քաղաքին ամրութեանց ռմբակոծութեամբ: Այս առթիւ բազմաթիւ պայթուցիկներ ձգուեցան, մեծ վնասներ պատճառելով: Երրորդ եւ ամէնէն ծանր յարձակումը տեղի ունեցաւ ժամը 7ին, ուղղակի մայրաքաղաքի կեդրոնին դէմ: Թոնոներով պայթուցիկներ եւ ուրիշ ռումբեր ձգուեցան բազմամարդ փողոցներուն մէջ, խորտակելով բազմաթիւ հանրակառքեր եւ շէնքեր: Միեւնոյն ատեն թռուցիկներ ալ վար կը նետուէին, յանձնարարելով որ Ֆինլանտայի ժողովուրդը տապալէ իր կառավարութիւնը եւ հաշտութիւն կնքէ Խ. Միութեան հետ:

Ֆինլանտայի կառավարութիւնը անմիջապէս ընդհ. զօրաշարժ յայտարարեց, սպարապետ նշանակելով Զօր. Մաննէրհայմը: Յետոյ ձեռնարկեց պարպելու մայրաքաղաքին ժողովուրդը: Ֆինլանտական զօրքը 40 քիլոմեթր ետ քաշուեցաւ, աւելի ամուր դիրքեր բռնելու համար:

Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը Պ. Մոլոթովի այցելելով, լուսաբանութիւններ խնդրեց Խ. Միութեան նպատակներու մասին:

Այս նոր ոճրագործութեան առթիւ ալ քաղաքական շրջանակները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Գերմանիոյ բռնած դիրքին: Հիթլէր նորէն խորհրդակցութեան հրաւիրեց իր զօրավարները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Վերջին պահուն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ֆինլանտայի դահլիճը հրաժարելով, նոր կառավարութիւն մը կազմուած է, որ զինադադար խնդրած է Խ. Միութենէն, բանակցելու համար:

«ՆԱԽ ԵՐԿԻՐԸ ՓՐԿԵՆՔ»

Ի վերջոյ յայտարարութիւնը բանաձեւելով վերջնական նպատակը, կ'ազդարարէ թէ նախ պէտք է փրկել երկիրը եւ շահիլ պատերազմը:

— «Տակաւին ժամանակը եկած չէ հրապարակաւ պարզելու հաշտութեան նպատակները եւ պայմանները: Հաշտութիւնը կրնայ սահմանուիլ միայն ընդհանուր գիծերով: Ֆրանսա զէնքերը վար պիտի դնէ այն ատեն երբ կրնայ բանակցիլ կառավարութեան մը հետ որուն ստորագրութիւնը կ'երաշխաւորէ իր գործքերը: Ան պիտի բանակցի երբ կարելի ըլլայ դարմանել աւելի տկար ազգերու եղած վնասները, երբ կարելի ըլլայ տեւական ապահովութիւն մը հաստատել: Անհրաժեշտ է որ այդ ապահովութիւնը կազմակերպուի զօրեղապէս, հիմնուելով նիւթական երաշխաւորութեանց վրայ որոնք հաստատեն իր տեւականութիւնը: Անհրաժեշտ է որ այդ ապահովութիւնը տարածուի Եւրոպայի բոլոր ազատ ազգերուն վրայ, բոլոր այն ազգերուն վրայ որ իրաւունք ունին անկախութեան, իրենց պատմութեամբ եւ մշակոյթով: Մենք խաղաղութիւնը կ'ուզենք ապահովութեամբ: Սակայն, ամէն բանէ առաջ հարկ է շահիլ պատերազմը: Ահա միակ նպատակը որուն պէտք է ձգտին մեր բոլոր ուժերը: Մենք, Ֆրանսացիներս չենք կրնար մոռնալ թէ մեր մէջ կան մարդիկ որոնք իրենց կեանքի ընթացքին երեք անգամ տեսած են իրենց հայրենիքին աւերումը կամ վտանգումը Գերմանիոյ կողմէ: Մենք վճռած ենք անգամ մըն ալ չտեսնել այս բանը»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ.—

Զեկոյց թիւ **175**, նոյեմբեր **30**, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ **176**, իրիկուն.— Սովորական գործունէութիւն մեր պահակախումբերու: Մեր Թորփիլանաւերէն մէկը յաջողութեամբ յարձակեցաւ թշնամի սուզանաւի մը վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Զօր. Մէթաքսաս, ճառ մը խօսելով, մռայլ գոյներով նկարագրեց եւրոպական նոր պատերազմին հետեւանքները,— ընդհանուր թշուառութիւն: «Ամէն երկիր հարկադրուած է ինքն իր մէջ ամփոփուելու, քաղաքական տեսակէտով: Մենք աղքատութենէ չենք վախնար, քանի որ աղքատ ենք արդէն: Գալով քաղաքական տեսակէտին, Յունաստան արդէն իր քաղաքացիներէն պահանջած է զոհել իրենց ազատութեանց մէկ մասը, ի շահ ընդհանուրին»:

ԵՐԵՔ ԶԱՒԱԿԻ տէր այն հայրերը որ պահեստիներու Բ. զօրադասին կը պատկանին, հետզհետէ արձակուելով, պիտի ծառայեն ներքին զօրագունդերու մէջ: Համաձայն 1928 մարտ 31ի օրէնքին 58րդ յօդուածին տրամադրութեան, ամէն պահեստի որ սպայ չէ եւ ունի երեք ողջ զաւակներ, կը մտնէ Բ. կարգի պահեստիներու ամէնէն երիտասարդ զօրադասին մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Գորդեան հանգոյցը

Գորդեան հանգոյցը ամէնէն առաջ «Արեւելքի հարցն» է, միշտ վիճելի, բայց միշտ անլոյծ, մնայուն կռուախնձորը՝ Եւրոպայի ջոջ դիւանագիտութեան:

Արեւելքի հարցը՝ «Հիւանդ մարդուն», հանգուցեալ Օսմ. կայսրութեան հաշուեյարդարը չէր, ոչ ալ «րայա» ժողովուրդներու ազատագրութեան խնդիրը, ոչ իսկ Նեղուցներու «բաց»ի, «գոց»ի բանալիճը: Ասոնք մանրամասնութիւններ էին, աւելի ճիշդ, թերեւս պատրուակներ:

Իսկական «Արեւելքի հարց»ը ասիական չահաստաններու, չուկաներու տիրակալութեան շուրջ կը դառնար,— թէ որուն պիտի պատկանին ճամբաները, դուռները բանալիները այն երկիրներուն ուր կաթ ու մեղր կը հոսի,— ներկայ բարբառով՝ նաւթ, կամ քարիւղ: Արեւելեան խնդիր, տեսակ մը հազարումէկ գիշերներու հէքեաթ:

Եւ այդ հարցը եղած է ու կը մնայ ԺԹ. դարու եւ մեր ժամանակաշրջանի պատմութեան զգայուն, ցաւոտ ջիղը, որ այնքան շունչ ու քրտինք, այնքան մելան ու արիւն հոսիլ տալէ վերջ, կը մնայ Եւրոպայի անբուժելի վէրքը:

Հին էջեր քրքրելու պէտք չեմ տեսներ. բայց միթէ ներկայ պատերազմի դիրազանց չարժումներէն մէկը չէ՞ կրկին նոյն ցաւատանջ խնդիրը:

Գերմանիա եթէ քանդեց իր հարեւան պոհեմական, լեհական թումբերը, պատճառը կենսական տարածութեան պահանջը չէր միայն, այլ ուրոլհեաեւ Կարպաթներէն անդին ռումանական, մինչդեռեան նաւթահորերու, ասիական յորդ ներքնաշխարհի հեռանկարը կը շլացնէր զինքը:

Հետեւաբար Հաննոսի ափերուն վրայ, Զիկֆրիտի եւ Մաժինոյի գիծերուն մէջտեղ, նաեւ այդ արեւելեան ողբերգութեան մէկ դրուագն է որ պիտի խաղացուի կրկին: Այս դէպքերու տարողութիւնը շատ աւելի խոր է եւ հեռատարած, քան կը տեսնուի, կամ կ'ենթադրուի:

Եւ ահա թէ ինչու քաղաքական եւ ռազմական ուժերու յարաբերութեան մէջ Թուրքիա, շնորհիւ իր դիրքին, ստացած է բախտորոշ նշանակութիւն: Անգլօ-ֆրանքօ-թուրք դաշնագրին կնքումը պատերազմի սկզբնական այս շրջանին՝ ամէնէն կարեւոր դէպքը կը նկատուի:

Գաղափարներու զուգորդութիւնը մեզ կը տանի նախորդ ընդհանուր պատերազմի առաջին օրերուն, երբ Թուրքիան եւս կը պատրաստուէր իր սուրը նետել նժարին մէջ: Աւելի քան երբեք Նեղուցները կոչուած էին վճռական դեր կատարելու դէպքերու ընթացքին վրայ:

«Կէօպէն»ի եւ «Պրեսլաւ»ի անսպասելի ժամանումը Պոլսոյ առջեւ՝ թոյլ տուաւ որ Թուրքիա ճշդէ իր դիրքը եւ բանայ խաղաթուղթերը:

Ցաճախ հարց եղած է թէ այդ երկրնտրանքի օրերուն կարելի չէ՞ր շրջել կացութիւնը, այսինքն Թուրքիան միրաշահիլ Համաձայնութեան կողմը ...

Անգլիացի հեղինակ մը հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ այս մասին:

— «... Ոչ մէկ մարտանաւ այնքան կարեւոր դեր չէ կատարած որքան գերմանական «Կէօպէն» զրահաւորը, որ «Պրեսլաւ»ին հետ 1914 օգոստոսին ապաստանեցաւ Թրքական ջուրերը: Եթէ գերմանական նաւատորմը դեռ ոչինչ ըրած էր, «Կէօպէն»ի մատուցած ծառայութիւնները կը բաւէին որ արդարանար այդ նաւատորմին հաստատման համար թափուած զոհողութիւնը: Պատահականութիւնը չէր որ 16 օգոստոսին Սարայ Պուրնուի առջեւ բերաւ «Կէօպէն» եւ «Պրեսլաւ»ը, փոխանակ անգլիական նաւարաններու կողմէ չինուած թրքական երկու զրահաւորներուն, (որոնք վար դրուեցան Անգլիոյ կողմէ):

«Կը պնդեմ առանց վարանումի, որ 1914 յուլիսին երկու մարտանաւերուն ժամանումը Պոլսոյ առջեւ — ղեկավարուած՝ բրիտանական նաւաստիներով.— պիտի զոյգէ կեդրոնական պետութեանց պաշարումի օղակը Արեւելքի կողմէն եւս եւ պատերազմը պիտի վերջանար 1915ի ընթացքին: Փոխանակ մեզի ապաւինուած նաւերուն, երկու գերման նաւերու ներկայութիւնը Մարմարայի մէջ՝ բաց ճամբայ մը թողլ տուաւ կեդրոնական պետութեանց առջեւ եւ չլատեց Ռուսիոյ պարենաւորումը: Յաղթութիւնը տարիներու խնդիր մը եղաւ, փոխանակ ամիսներու: Պոլսոյ դիրքը այնքան բացառիկ էր եւ Նեղուցներու հսկողութիւնը այնքան կենսական, որ գերման երկու նաւերու ներկայութիւնը պատճառ եղաւ բոլորովին շրջելու կացութիւնը: Փոխանակ Ռուսիան Արեւելքէն գոցելու պաշարումի օղակը, ինք պաշարուեցաւ Գերմանիայէն: Միայն Վլատիվոստոքի եւ Արխանկէլի նաւահանգիստները բաց մնացին ռուս բանակներու պարենաւորման համար»: (Ճօրճ Ենկ.— «Կոստանդնուպոլիս», ֆրանսերէն թարգմանութիւն էջ 358):

Նոյն հեղինակը անդրադառնալով Տարտանէլի ծովային յարձակման, կ'աւելցնէ.

— «1915ի մարտին Համաձայնականները փորձեցին Տարտանէլը անցնիլ բռնի ուժով: Երեք մեծ նաւեր ընկղմեցան. չորս ուրիշներ ծանրապէս վնասուեցան եւ ձեռնարկը ձախողեցաւ: Բայց հակառակորդ կողմէն, սպառած էր թրքական ռազմամթերքը: Համիտիէ ամրոցին մէջ որ պաշտպանութեան կեդրոնական առանցքն էր, 17 ռումբ միայն մնացած էր: Աւելի ներսը, կար Չանաքի ամրոցը ուր 1878էն կը մնային մէկ հրետանի եւ ուրիշ երկու հատ ալ 1835էն: Աւելի ներսը կար ականներու գօտի մը եւ «Կէօպէն»ը: Եթէ Համաձայնական տորմիղը յաջորդ օրը նորէն յարձակէր, Պոլսոյ ճամբան պիտի բացուէր իրենց առջեւ: Այո, 1914ի երկու նաւով կարելի պիտի ըլլար գրաւել Պոլիսը: 1915ի մարտին մեր 16 զրահաւորներով կարող էինք նոյն բանը ընել, բայց ամէն անգամ առիթը փախցուցինք» (էջ 362):

Այս մէջբերումները կատարեցի, ցուցնելու համար արեւելեան ճանապարհներու պատմական նշանակութիւնը:

Այսօր սակայն, Անգլիա տիրական ձայն ունի Վոսփորի ափերուն վրայ, թէեւ միջազգային ուժերու յարաբերութիւնը նոյնը չէ, ինչ որ էր 1914-ին:

Արեւելքի խնդիրը կը մնայ ուրեմն ինչպէս եղած է միշտ Գորդեան հանգոյց մը:

Ո՞ւր գտնել Մեծն Աղեքսանդրի սուրը ...

ՍԱՐԱՍԱՆ

Հայ թատրոնը Մոսկուայի մէջ

«Ալմաստ»էն եւ «Անուշ»էն վերջ, Մոսկուայի մէջ ներկայացուեցաւ նաեւ «Լուսաբացին» օփերան, «Հայ արուեստի տասնօրեակ»ին առթիւ, որ կազմակերպուած էր Հոկտեմբերի վերջերը:

«Լուսաբացին» օփերային նիւթը առնուած է Մայիսեան բոլշեւիկեան ապստամբութենէն (1920): Թատերակը գրած է Տ. Հախումեան, որ աշխատած է ապստամբութեան մէկ դրուագով տալ երկրին կրած տագնապին ամբողջական պատկերը:

Այսպէս «Լուսաբացին»ը կը ներկայացնէ ընտանիքի մը պատմութիւնը: Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը պառակտում ստեղծած է այդ ընտանիքին մէջ: Աղջիկը, Արեւիկ, բոլշեւիկ Գրիգորի հարսնցուն, կարմիր է, իսկ եղբայրը, Արամ, «խաւար»,— «իրադարձութիւնները լաւ չըմբռնող մի մարդ, որ իր պարտքը տեսնում է պետերին հնազանդելու եւ զինուորի երդումը կատարելու մէջ»: Արամ կը մատնէ Գրիգորը, զայն յանձնելով Դաշնակցական Զօրուտ - Ջենոյի խմբին: Բանուորները կ'անարգեն Արամը, իբրեւ մատնիչ: Արամ չի կրնար ըմբռնել անարգանքին պատճառը, կը չտապէ տուն ուր մայրն ու քոյրը եւս կը գտնէ զայրացած հանդէպ իրեն: Եւ կը սկսին ընտանեկան դժբախտութիւնները: Հայրը, ծեր Սիմոն, կը սպաննուի, իսկ մայրը, Սոնա, կը խելագարի,— մաղերը թափթփած, կը թափառի որոնելով տղան եւ աղջիկը: Այս դժբախտութիւններէն խրատուած, Արամ «կը յեղափոխականանայ», կ'աշխատի բանակէն ազատել բոլշեւիկները:

Ահա նիւթը:

Երբ վարագոյրը կը բացուի, բանուորները ողողած են բեմը, զայրոյթ եւ պոռթկում,— գործադուլ կը յայտարարեն, առաջնորդութեամբ չողեկառքի մեքենավար Գրիգորի:

«Պրաւդայի» մէջ, Մ. Գրինբերգ, խօսելով այս «պատմութեան» կամ թատերախաղին մասին, թէեւ կը գտնէ հոգեբանական մթնոլորտը, գործողութիւնը ծանրաբեռն՝ աւելորդ մանրամասնութիւններով, կարգ մը տիպարներ՝ մտացածին:

Եւ այսքան քննադատութիւնը բոլշեւիկներու կողմէ, առանց տակաւին մեր առարկայական քննադատութեան, որ պիտի մերժէր լրջութիւն վերագրել այսպիսի պատմութեանց հեղինակներուն:

Բայց հրաշալի է երաժշտութիւնը, կը գրէ Գրինբերգ, իսկական վարպետի գործ,— այդ երաժշտութիւնը գրած է Ցարօ Ստեփանեան, որ «ունի օփերայի մեծ ֆորմայի զգացում», կը տիրապետէ նիւթը զարգացնելու ձեւերուն: Ողբերգական պահերու, նկարագրով այլազան հերոսներու արտայայտութեանն զատ յաջողած է մասնաւորապէս հերոսերգութեան մէջ, որով կը սկսի օփերան: «Լուսաբացին»ը հերոսերգական օփերա է, տառ մէջ ալ կը կայանայ իր արժէքը:

Ցարօ Ստեփանեան խմբերգի սքանչելի վարպետ մըն է: Այդ տեսակէտով, անմիջապէս կը յաջորդէ հայ դասական երաժշտագէտներուն՝ Կոմիտասի եւ Սպենդիարեանի: Իր այս նոր գործին մէջ, շատ եւ շատ կան հիանալի երգեր եւ խմբերգներ, ինչպէս օրինակ «Գաղթականներու խմբերգը» եւ յեղափոխական ժողովրդական երգերը: Սակայն իրական գլուխ-գործոց մը պէտք է համարել Ե. արարին «Ցայգային» խմբերգը, որ կ'երգուի a kapella (առանց նուագի ընկերակցութեան): Խմբերգի արուեստի առաջնակարգ նմոյշ մըն է այդ, որ հիացում կը պատճառէ իր վարպետ բազմաձայնութեամբ, լի՝ զարմանալի բանաստեղծականութեամբ եւ բնութեան խոր զգացումով:

Ստեփանեանի ամբողջ ստեղծագործութիւնը աճեր է իրեն երաժշտական խարիսխ առնելով հայ ժողովրդական երգը: Երաժիշտը այստեղ եւս կը շարունակէ հայ դասական արուեստին լաւագոյն աւանդութիւնները: Սակայն խորապէս տարբեր ու նոր ձեւով կ'առնէ ժողովրդական երգը, տարբեր քան ըսենք՝ Ա. Տիգրանեանը: Եթէ, օրինակ, «Անուշ»ի մէջ կը դիրակշռէ քառեակներու, երգի ձեւը, «Լուսաբացին»ի մէջ Ստեփանեան ժողովրդական երգը կը մեկնէ շատ աւելի ազատ եւ լայն: Ողբերգական մեծ ariaն մենախօսութիւն, ահա թէ ինչ կը մշակէ Ստեփանեան իր օփերային մէջ:

Ստեփանեան կ'երկնէ քաղցրանուագ récitatif մը, որ կենսականօրէն ճշմարիտ է, ճկուն եւ իւրօրինակ: Ան նոր ձեւով կ'իմաստաւորէ եւ ստեղծագործօրէն կը վերամշակէ հայ դասական երաժշտական ժառանգութիւնը:

Ստեփանեան Արեւիկին տուած է երաժշտական նկարագիր մը, որ կը ցոլացնէ նոր հայ կինը, ջերմօրէն նուիրուած իր ժողովուրդին, համարձակ եւ կամքի տէր: Ինչ ուրախութեան, երբ կը սպասէ իր սիրելի Գրիգորին նամակը ու կը վազէ մօրը մօտ: Ինչ վրդովում, երբ կը հանդիպի իր եղբօր, Արեւի քնարաշունչ արիան լի է քնքուշ բանաստեղծութեամբ մը, մանաւանդ վերջին արարին մէջ:

Հրաշալի արիա մը եւս Գրիգորի բաժինը: Բանտին մէջ նստած, վանդակին առջեւ, գիշերով՝ Գրիգոր կ'երգէ իր երգը, որ լի է վիշտով այլ քաջութեամբ: Այդ արիան կարծես Գրիգորի պատասխանն է զինուոր Սեթոյի, որ կ'երգէ կանգնած իբրեւ ժամապահ, լի թախիծով եւ հարազատ վայրերու կարօտով: Սեթոյի երգը եւս երաժշտական փոքրիկ գլուխ-գործոց մըն է:

Երաժշտական արտայայտիչ նկարագիրներ տրուած են նաեւ ծերուկ Սիմոնին եւ Սոնային: Նուազ յաջող են Զօրուտ Ջենօն, Օգսէնը, Լիզօն եւ Կոկոլը, որոնք «Թշնամիներն» են:

Բեմադրիչ Լ. Քալանթար յաջողած է ընդհանրապէս, մասնաւորաբար իր բանտի տեսարանը եւ Ե. արարը: Ա. եւ Գ. արարները, որոնք տկար են արդէն ողբերգականօրէն, արտայայտիչ չեն: Շատ միամիտ ձեւ տրուած է դարանակալութեան, Դ. արարին ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ մէջ:

Գլխաւոր դերակատարներէն յիշենք արուեստագէտուհի Ա. Աղիզեանը (Արեւիկ), Ն. Սերգոբով (ռուս բանուոր Անդրէյ), Պ. Լիսիցեան (Գրիգոր), Ա. Տէր Աբրահամեան (Սեթօ): Զայնական նրբութիւն եւ բեմական վարպետութիւն ցոյց տուին բոլորը: Ողբերգական վառ տաղանդ ցոյց տուաւ Դ. Պօղոսեան (Սիմոն),— մեծ տպաւորութիւն թողուց Սիմոնի խօսակցութիւնը Դաշնակցականներու հետ, մանաւանդ եղերական պարը:

Երգչախումբը ցոյց տուաւ բազմաձայն երգի մաքուր եւ անթերի intonation, ճկուն եւ կատարեալ թէքնիք, իր նրբերանգներուն հարուստ gammeը կը հաստատէ որ Երեւանի օփերային այս երգչախումբը մէկն է խորհ. Միութեան լաւագոյն երգչախումբերէն:

Նկարիչ Արուտչեան յաջողապէս պատկերացուցած է գիւղը, բանտին տեսարանները եւ Ե. արարը:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Պոլշեւիկ պատգամաւոր մը երեսփ. ժողով մտած էր, դուրս հանուեցաւ ձերբակալուեցաւ

Ցուցումնալից միջադէպ մը պատահեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ: Համայնավար երեսփոխաններէն Ֆլորիմոն Պոնթ, որ անհետացած էր անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր, ժողովասրահ մտած էր իբրեւ ներկայացուցիչը բանուորագիւղացիական միութեան խմբակցութեան: Օրէնքը թոյլ չի տար ձերբակալութիւն կատարել երեսփ. ժողովի շէնքին մէջ. բայց ազմուկը սկսած էր արդէն: Ժողովականները պահանջեցին որ դուրս ելլէ: Նախագահը, Պ. Էռիօ, ազդարարեց բոլշեւիկ երեսփոխանին եւ իր մէկ ընկերոջ, Քորնավէնի, որ առժամապէս ազատ արձակուած էր.

— «Ձեր ներկայութիւնը գայթակղութիւն մըն է, կը խնդրեմ որ դուրս ելլէք»:

Ֆլորիմոն Պոնթ գրպանէն մեքենագիր թուղթ մը հանելով փորձեց կարդալ, բայց աղմուկը սաստկացաւ: Պ. Տալատիէ, որ բեմ ելած էր կառավարութեան յայտարարութիւնը կարդալու համար, իր կարգին ազդարարեց.— «Ֆրանսական խորհրդարանը չի կրնար խորհրդակցիլ դաւաճաններու ներկայութեանը»: Այս անգամ նախագահը հրամայեց վարչական պաշտօնեաններուն դուրս հանել Ֆլորիմոն Պոնթը, որ յուսահատօրէն մաքառեցաւ բարապաններուն դէմ, մինչ ընկերը կամացուկ մը անհետացած էր: Ոչ ոք օգնութեան հասաւ, եւ բոլշեւիկ երեսփոխանը ժողովասրահէն դուրս քշուելով Պ. Տալատիէ շարունակեց յայտարարութեան ընթերցումը, բուռն ծափերու մէջ: Ֆլորիմոն Պոնթ երեսփ. ժողովի շէնքէն դուրս ելաւ կողմնակի դուռնէ մը, բայց գաղտնի ոստիկաններ դիրք բռնած ըլլալով, ձերբակալեցին եւ շիտակ զինուորական ատեան առաջնորդեցին: Հարցաքննիչ դատաւորը նախնական քննութենէ մը վերջ Սանթէի բանտը ղրկեց բոլշեւիկ պատգամաւորը, որ կը շարունակէր բողոքել:

Կառավարութիւնը նոր լիազօրութիւններ ստացաւ տաք վիճաբանութիւններէ վերջ

Կառավարութեան լիազօրութեանց պայմանաժամը նոյեմբեր 30ին լրացած ըլլալով, նոր օրինագիծ մը ներկայացուած էր, զանոնք նորոգելու համար: Կառավարութիւնը կը պահանջէր անփոփոխ քուէարկել իր բանաձեւը, բայց նախ եւ առաջ յանձնաժողովը փոփոխութիւն մը առաջարկեց, պայման դնելով որ բոլոր հրամանագիր - օրէնքները խորհրդարանին վաւերացման ենթարկուին, պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուելէ մէկ ամիս վերջը: Վարչապետը վճռապէս յայտարարեց թէ չի կրնար պատերազմը շարունակել այս սահմանափակումներով եւ սպառնաց հրաժարիլ: Ընկերվարականներն ալ ընդդիմացան օրինագծին, ժողով գումարելով նախագահութեամբ Լէոն Պլումի: Հեւ ի հեւ ժողով գումարեցին նաեւ արմատականները եւ ուրիշ խմբակցութիւններ: Միեւնոյն ատեն կուսակցութեանց պետերը խորհրդակցութեան հրաւիրուեցան երեսփ. ժողովի նախագահին կողմէ: Երկու-երեք անգամ նիստերը ընդհատուելէ վերջ, ընդդիմադիրներու բանաձեւը մերժուեցաւ 189ի դէմ 309 ձայնով, եւ ի վերջոյ կառավարութեան տեսակէտը քուէարկուեցաւ 175ի դէմ 318 ձայնով: Ժողովը մինչեւ ուշ ատեն շարունակուած ըլլալով, Պ. Տալատիէ ստիպուեցաւ յետաձգել իր ձայնասփիւռ ճառը: Նոր բանաձեւին համաձայն, կառավարութեան լիազօրութիւնները ի զօրու պիտի ըլլան միայն պատերազմի ընթացքին:

Սգահանդէս

ՏՖԼԻՍ, 27 նոյեմբեր.— Այս կիրակի մեր նորակառոյց մատուռին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը, ի յիշատակ Իգմիրի սպանդին (17րդ տարեդարձ), Կոմիտաս վարդապետի, Շահմուրատեանի եւ Կիլիկիոյ Սահակ Բ. կաթողիկոսին: Պատարագիչ քահանան, Հայր Վարդան այս առթիւ նկարագրեց Իզմիրի արիւնալի դէպքերը (1922) եւ միութիւն քարոզեց: Ցետոյ փառաբանեց Կոմիտաս վարդապետի, Շահմուրատեանի թանկագին ծառայութիւնները հայկական երգին զարգացման եւ տարածման համար, ինչպէս եւ Սահակ կաթողիկոսի ազգօգուտ գործունէութիւնը: Այս առթիւ եղան կարգ մը արտասանութիւններ, օրիորդներու կողմէ, իսկ Տիկին Արաքսի կարդաց ողբ մը Իզմիրի նահատակներու յիշատակին:—Արսէն

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ դիւանը որոշեց այլեւս թոշակ չվճարել այն համայնավար երեսփոխաններուն որոնք բանտարկուած կամ փախած են, մինչեւ որ վերջնական որոշում տրուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՍՏԱՑԱԾ զինուորները կառախումբ կրնան նստիլ առանց նախապէս բան վճարելու, պարզապէս ցոյց տալով զինուորական իշխանութեան արտօնագիրը, բայց միայն անոր վրայ նշանակուած ճամբուն համար (երթուդարձ): Եթէ խնդրարկուն փափաքի, կրնայ արտօնութիւն ստանալ երկու վայրի համար: Այս առթիւ մասնաւոր կառախումբեր յատկացուած են: Սովորական կառախումբեր կրնան նստիլ միայն այն պարագային երբ մասնաւոր կառախումբերը չեն անցնիր իրենց երթալիք ճամբէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը զեկուցում մը տալով երեսփ. ժողովին մէջ, ըսաւ թէ պատերազմը սկսած ատեն ծախքերը այնքան բազմապատկուեցան որ, տարեկան երկու միլիառ 400 միլիոն ոսկիի կը հասնին, (420 միլիառ ֆրանք), այսինքն 66 առ հարիւր յաւելում, բաղդատելով նախորդ ծախքերուն հետ: Այս վիթխարի գումարին մէկ միլիառը պիտի ճարուի տուրքով, մէկ միլիառը փոխառութեամբ, քանի որ ծախքերը երթալով պիտի բազմապատկուին, քանի ծաւալի պատերազմը: Այս առթիւ նախարարը դիտել տուաւ թէ դժուար է աւելի մեծ զոհողութիւններ պարտադրել հարուստ հարկատուներուն: Անգլիոյ մէջ կան 10,000 հոգի որոնց տարեկան եկամուտը կ'անցնի 10 հազար ոսկին: Ասոնց հանրագումար եկամուտն է 180 միլիոն ոսկի, որուն վրայ կառավարութիւնը կը գանձէ 120 միլիոն, իբրեւ սովորական կամ բացառիկ տուրք:

ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ՊԻՏԻ արձակուին մօտ 3000 բժիշկներ, դեղագործներ, ատամնաբոյժներ եւն. որոնք պահեստի զօրագասերուն կը պատկանին եւ որոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ չի համարուիր բանակին մէջ: Զինուորական իշխանութիւնը նկատած է թէ չատ խճողուած է բանակին առողջապահական պաշտօնէութիւնը, մինչդեռ քաղաքացի բնակչութիւնը պէտք ունի բժիշկներու: Արձակուրդ ստացողներուն թուղթ մը պիտի տրուի որուն համաձայն կրնան 48 ժամէն դրօշի տակ առնուիլ նորէն, մասնաւոր հրամանով:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետը, Շայտէման, որ Վայմարի սահմանադրութեան հեղինակն է եւ որ հանրապետութիւն հռչակեց Վիլհելմ Բ.ի գահընկէցութենէն վերջը (1918), մեռաւ Քոփէնհակի մէջ: Այնտեղ կը բնակէր 1934էն ի վեր:— Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ բանջարեղէնի եւ պտուղի վաճառումը արգիլուած է երկրին մէջ, ցնոր տնօրինութիւն:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ դէմ պայքարը կը շարունակուի Զուիցերիոյ մէջ: Դատական վերատեսուչը ծրագիր մը ներկայացուց դաշնակցային խորհուրդին, աւելի ազդու միջոցներ առաջարկելով:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ժանտատենդը կը ճարակի քաղաքին մէջ, օրէ օր ծանրանալով: Զոհերուն թիւը հարիւրներով կը հաշուեն, մասնաւորապէս հրէական թաղերուն մէջ: Կը վախցուի որ ցուրտը աւելի մեծ զոհեր պատճառէ: Գերմանացիները մերժեցին միջազգային Կ. Խաչին արտօնութիւն տալ, օգնութեան հասնելու համար:

ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ պատահեցան Պելժիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք ջրհեղեղային անձրեւներու եւ բուռն փոթորիկներու: Նամիւրի նահանգին մէջ կարգ մը գետեր յորդելով ողողեցին մարգագետինները եւ չատ մը գիւղեր: Ուրիշ նահանգներու մէջ ալ ջուրերը բարձրացան, մեծ վնասներ պատճառելով:— Գերմանիոյ պաշարման խստացումը եւ գերմանական ականները մեծապէս ջլատած են Անվէրսի նաւահանգիստը: Անցեալ սեպտեմբերին 225,000 թոն գերմանական ապրանք փոխադրուած էր այս նաւահանգիստէն, մեծ մասով երկաթ, կրաղիւս եւ քիմիական արտադրութիւններ: 1939ի առաջին ինը ամիսներու ընթացքին Անվէրսի ճամբով փոխադրուած էին իբր երեք միլիոն թոն տարողութեամբ գերմանական ապրանքներ, համագումար 4 միլիոնի վրայ, իսկ ներածումներու գումարը կը հասնէր 8 միլիոնի: Անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր Անվէրսի ճամբով եղած գերմանական փոխադրութիւնները կէս առ կէս պակսած են: Ռոթէրտամի նաւահանգիստը չատ աւելի ազդուած է:

ԷՐՆՍԹ ԹԱԷԼՄԱՆ, գերման ականաւոր համայնավարը որ բանտարկուած էր խորհրդարանին հրկիզումէն ի վեր, գլխատուած է նացիներուն կողմէ, համաձայն «Տէյլի Հէրըլտ»ի տեղեկութեանց: Ռուսեւգերման համաձայնութեան ատեն Մոսկուա պահանջած է ազատ արձակել Թաէլմանը, բայց նացիները պատասխաներ են թէ ան չատոնց մեռած է բանտին մէջ: Անգլ. թերթին քաղած տեղեկութեանց համաձայն, կալանաւորը սպաննուած է համաձայնութեան կնքումէն քանի մը օր առաջ:

860,000 ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐ դրօշի տակ են այժմ Իտալիոյ մէջ, 1913ի զօրագասին արձակումէն վերջը: Իտալական կառավարութիւնը լայնօրէն բաւական կը համարի այս թիւը, ներկայ պարագաներուն մէջ:

3 Դեկտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, Կաթողիկէ Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ, 10bis Rue Thouin, Մէթրօ Monge, տեղի կ'ունենայ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e) (ԾՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 Décembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4212

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Ֆինլանտա կը դիմադրէ հերոսաբար

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Ֆինլանտայի դահլիճը հրաժարելով, նոր կառավարութիւն մը կազմուեցաւ, զինադադար խնդրելու համար։ Այս կառավարութեան գլուխը կը գտնուի Ռիսթօ Ռիթի, Ֆինլանտայի ազգ. դրամատան տնօրէնը։ Միեւնոյն ատեն պոլշեւիկեան ինքնակոչ կառավարութիւն մը կազմուեցաւ սահմանամերձ քաղաքի մը մէջ, եւ իբրեւ առաջին գործ յայտարարութիւն մը ուղղեց Ֆինլանտայի ժողովուրդին, որպէսզի ապստամբի, «ազատութեան դրօշը պարզելու համար»։ Մոսկուայի անթելը հետեւեալ դէկոյցը հաղորդեց, այս խնդկատակութեան առթիւ․—

Ֆինլանտական բանակին մէջ ծագած ապստամբութեան մը հետեւանքով, ըմբոստ զինուորներուն եւ ձախակողմեան կուսակցութեանց ներկայացուցիչները ժողովրդական կառավարութիւն մը կազմեցին Թէրիոքիի մէջ, նախագահութեամբ Օթթօ Քուուսինէնի։ Նոր կառավարութեան նպատակն է տապալել Թաննէրի կառավարութիւնը, պարտութեան մատնել յետադիմական բանակը եւ հաշտութիւն կնքել Խ. Միութեան իր բարեկամներուն հետ, փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքելով։ Նոր կառավարութիւնը իր յայտարարութեան մէջ կը խնդրէ խորհրդային կառավարութենէն օգնութեան հասնիլ իրեն, կարմիր բանակով։ Նոր կառավարութիւնը ձեռնարկած է կազմելու մասնաւոր բանակ մը, որուն պատուաբեր առաքելութիւնը պիտի ըլլայ յեղափոխութեան դրօշը պարզել Հէլսինկիի մէջ։

Զեկոյցը այնուհետեւ կը հաղորդէ նոր կառավարութեան ծրագիրը, ամբողջովին ներշնչուած պոլշեւիկեան վարդապետութենէն։

*** Բուն ֆինլանտական կառավարութիւնը կազմուեցաւ խորհրդարանի գաղտնի մէկ նիստին մէջ, որ գումարուեցաւ անծանօթ վայր մը։ Բոլոր լոյսերը մարած էին եւ խորհրդակցութիւնները տեղի ունեցան մութին մէջ։ Նախորդ կառավարութիւնը, որուն վարչապետն էր Քայանտէր, գնահատուեցաւ միաձայնութեամբ, սակայն հարկ դատեց հրաժարիլ, որպէսզի կարելի ըլլայ ելք մը գտնել։ Նոր վարչապետը հերքեց թէ զինադադար խնդրած է, բայց տրամադրութիւն յայտնեց կարելի զիջումները կատարելու, որպէսզի արիւնահեղութիւնը դադրի։ Կ՚ըսուի թէ այս առթիւ Մ. Նահանգներուն, մինչեւ անգամ Գերմանիոյ միջնորդութիւնը պիտի խնդրէ։

16 կարմիր օդանաւեր վար առնուած, հարիւրաւոր զոհեր

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին բոլոր ճակատներուն վրայ։ Ֆինլանտացիները ոչ միայն հերոսաբար կը դիմադրեն, այլեւ ձեռք բերած են շարք մը յաջողութիւններ։ Յարձակման երկրորդ օրը ռուսական օդանաւերը երեք նոր թռիչքներ կատարեցին մայրաքաղաքին վրայ։ Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ երեք խորհրդային թորփիլահալածներ ընկղմած, 16 նոր օդանաւեր վար առած, 16 հրասայլեր գրաւած եւ հարիւրաւոր գերիներ բռնած են։ Սպաննուած կարմիր օդաչուներէն մէկուն գրպանին մէջ գտնուեցան էսթոնական թերթեր եւ դրամ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ ռուսական օդանաւերը թռած են Էսթոնիոյ նոր կայանէն, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ։ Կարմիր օդաչուները նոր ռազմավարութիւն մը փորձեցին, ռումբիկներ իջեցնելով Ֆինլանտայի հիւսիսային կողմը, անկարգելներու միջոցաւ։ Ֆինլանտացիները կը խոստովանին թէ ծանր կորուստներ կրած են այդ շրջանին մէջ։

Առաջին առթիւ 10 խորհրդային օդանաւեր վար առնուեցան Վիպորկի մէջ, 70 մղոն հեռու Լէնինկրատէն։ Ռուսերը հրձիգ ռումբեր ձգած ըլլալով, քաղաքը բոցերու մէջ էր եւ առաջին առթիւ մեռան 32 կիներ եւ մանուկներ։ Ֆինլանտացիները յաջողեցան կասեցնել ռուսական զօրքին յառաջխաղացութիւնը Քարելիոյ մէջ։ Նախորդ վարչապետին տունը կործանեցաւ խորհրդային ռումբերէն եւ աղջիկը վիրաւորուեցաւ։ Զրոյցի մը համաձայն, խորհրդային զօրքը մաքրելով եւ կրակի տալով հիւսիսային Ֆինլանտայի գիւղերն ու քաղաքները, յառաջ կը խաղայ դէպի Նորվեկիոյ սահմանագլուխը։ Խորհրդային տորմիղն ալ ռմբակոծութիւններ կը կատարէ եւ արդէն գրաւած է Հոկլանտ կղզին եւ պոլշեւիկեան կառավարութեան կեդրոնը, Թէրիոքի։ Հէլսինկֆորսի մէջ խորհրդային օդանաւերը փորձեցին քանդել ռազմագիտական կէտերը, հրձիգ ռումբեր ձգելով ռազմանիւթի մթերանոցին, կայարանին եւ ջրարաշխական կեդրոնին վրայ։ Բուռն կռիւներ կը մղուին մանաւանդ Լատոկա լիճին շուրջը, ուր մեծ կորուստներ կրեց կարմիր զօրքը։ Ուրիշ վայրի մը մէջ ֆինլանտական գնդացիրները մաքրեցին երկու կարմիր զումարտակներ։ Ֆինլանտայի գլխաւոր նաւակայանին դէմ կատարուած յարձակման մը ատեն ընկղմեցան ռուսական երեք թորփիլահալածներ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹ ԽՐԱՏ ԿՈՒՏԱՅ

Մ. Նահանգներու նախագահը հրապարակային յայտարարութեամբ մը ձաղկեց Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումը։ Այս առթիւ կ՚ըսուի թէ նախագահը խորհրդակցութիւններ կատարած է արտաքին նախարարին հետ, ի հարկին խզելու համար դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ, ինչպէս կը պահանջեն բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ։

Նախագահը իր յայտարարութեան մէջ կ՚ըսէ թէ Ֆինլանտայի դէմ կատարուած զինուորական եւ նաւային ռմբակոծութիւնը խորապէս յուզեց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը։ «Հակառակ վէճը խաղաղութեամբ լուծելու ջանքերուն, որոնք ոչ մէկ բանաւոր առարկութիւն կրնան վերցնել, պետութիւն մը նախընտրեց դիմել զէնքի ուժին։ Եղերական բան է տեսնել որ բռնութեան քաղաքականութիւնը կը տարածուի եւ իրաւունքին արհամարհանքը կը վարդանայ։ Բոլոր խաղաղասէր ժողովուրդները միաձայնութեամբ պիտի դատապարտեն զինուորական ուժի գործածութիւնը իրբեւ միջոց միջազգային վէճերու կարգադրութեան։ Դժբախտաբար, բռնի ուժ գործածելու ներկայ ձգտումը կը սպառնայ փոքր ազգերու անկախ գոյութեան, բոլոր ցամաքներուն վրայ եւ կը վտանգէ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը։ Ֆինլանտայի ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը ունին պատմական անցեալ մը, խիստ պատուաբեր եւ ամբողջովին խաղաղասիրական, արժանի Մ. Նահանգներու ժողովուրդին եւ կառավարութեան յարգանքին եւ ջերմ համակրութեան»։

Պ. Ռուզվէլթ միեւնոյն ատեն հեռագիրներ ուղղեց Խ. Միութեան եւ Ֆինլանտայի կառավարութեանց, դատապարտելով «օդանաւային վայրենի ռմբակոծութիւնը», վերջին տարիներու ընթացքին, ռմբակոծութիւն մը որ սպաննեց կամ յօշոտեց հազարաւոր այրեր, կիներ եւ մանուկներ։ «Եթէ բարբարոսութեան այս ձեւը շարունակուի ներկայ եղերական բոցավառման մէջ, հարիւր հազարաւոր անմեղներ պիտի կոտորուին։ Ուստի կոչ կ՚ուղղեմ ձեզի, ինչպէս ուրիշ պատերազմիկ պետութեանց, որպէսզի ձեր կառավարութիւնը հրապարակաւ հաստատէ թէ այնպէս մը պիտի գործէն որ զինեալ ուժերը ոչ մէկ պարագայի տակ օդանաւային ռմբակոծութիւններ չկատարեն քաղաքացի բնակչութեան կամ ոչ - ամրացեալ քաղաքներու վրայ»։

*** Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը հաղորդեց թէ արգիլած են փոխադրել Խ. Միութեան յատկացուած զինուորական ապսպրանքները, որոնք շատ կարեւոր քանակութիւն մը կը կազմեն։

*** Աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ ուժգնօրէն կը դատապարտեն Խ. Միութեան արշաւանքը, որ կը սպառնայ նաեւ միւս սկանտինաւեան պետութեանց, ինչպէս բոլոր փոքր ժողովուրդներուն։

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Խ. Միութեան յարձակումը Ֆինլանտայի վրայ կը բանայ նոր եւ քանդնելի էջ մը՝ կարմիր աշխարհակալութեան ճամբուն վրայ։ Ամէնէն բանգէտներն ալ չեն համարձակիր նախատեսել թէ ո՛ւր պիտի յանգին այս արիւնոտ խաղերը, իբրեւ հետեւանք ռուսեւգերման գործակցութեան որուն գաղտնիքները կը մնան միշտ անթափանցելի։ Ֆինլանտայի կառավարութիւնը ամբողջ ազգին վստահութիւնը վայելելով հանդերձ, հրաժարեցաւ, ելք մը գտնելու համար։ Բայց Մոսկուա կը մերժէ ճանչնալ այդ կառավարութիւնը, նախընտրելով ուրիշ մը — խորհրդային — որ կազմուած է սահմանամերձ քաղաքի մը մէջ։ Նոյն զաւեշտն է որ կը կրկնուի այս անգամ ալ,— բանուորներ եւ գիւղացիներ ապստամբած կ՚ըլլան, օգնութիւն կը խնդրեն, եւ կարմիր բանակը անմիջապէս ճամբայ կ՚ելլէ։

Դէպի Սեւ ծով եւ Հնդկաստա՞ն.— Քաղաքական շրջանակներու մէջ ֆինլանտական ողբերգութիւնը յառաջաբան մը կը համարուի աւելի լայն եւ հեռաւոր գործողութեանց։ Մասնաւորապէս իտալական եւ անգլիական թերթերը զանազան լուրեր եւ ենթադրութիւններ կը հրատարակեն այս մասին։ Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ Խ. Միութիւնը հիւսիսային շրջանի գործերը վերջացնելէ ետք, իր քաղաքական եւ զինուորական ճնշումը պիտի դարձնէ դէպի հարաւային-արեւելեան Եւրոպա, օգտագործելով երկու պարագաները,— 1. Մեծն Պետրոսի կտակը — տիրապետութիւն Պոլսոյ եւ Նեղուցներու — 2. Սլաւ ժողովուրդներու գոյութիւնը այդ ճամբուն վրայ։ Իտալիա բնականաբար հաճութեամբ չի դիտեր այս հեռանկարը, որովհետեւ եթէ խորհրդային ծրագիրը յաջողի, ռուսական ծաւալումը պիտի անցնի Իտալիոյ ազդեցութեան եւ շահերու շրջանակէն, վտանգ մը կազմելով Ադրիականի եւ Եգէականի, մէկ խօսքով Միջերկրականի համար։ Անգլիական թերթերը կը խօսին նաեւ Կովկասի եւ Հնդկաստանի մասին, ինչպէս պիտի կարդաք աւելի մանրամասն, քիչ անդին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄ՚ԾԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 177, դեկտեմբեր 1, առաւօտ.— Քանի մը հրետաձգութիւններ գիշերուան ընթացքին։ Երէկ իրիկուան դէմ եւ մղեցինք թշնամի արշաւ մը։

Զեկոյց թիւ 178, իրիկուն.— Պահակախումբերու հանդիպում եւ փոխադարձ հրետաձգութիւն ճակատի զանազան մասերուն մէջ։

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ Գերմանացիները երկու հզօր բանակներ կեդրոնացուցած են Հռենոսի ձախ ափին վրայ, Պելժիոյ էլզենպորն քաղաքին դիմաց, ուր համախմբուած էին գերմանական ուժերը Մեծ պատերազմին ատեն։ Այս բանակներուն ուժը կը հաշուեն մինչեւ մէկ միլիոն եւ կը կարծուի թէ անոնք սահմանուած են ի հարկին Պելժիա եւ Հոլանտա արշաւելու կամ Մոզէլի ճակատէն զարնելու։ Անկէ զատ, շարք մը զօրաբաժիններ դիրք բռնած են էքս լա Շափէլի մէջ եւ շարունակ նոր ուժեր կը հասնին։ Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, երկու մեծ զօրաբանակներ ալ համախմբուած են Վաղէլի եւ Կոպլէնցի միջեւ։

Օդանաւային գործունէութիւնը թուլցած է, իբրեւ հետեւանք տեղատարափ անձրեւներու եւ ամպերու։ Աւելի մեծ գործունէութիւն կը տիրէ ծովուն վրայ։ Ֆրանսայի նաւային ուժերը գերմանական սուզանաւ մը եւս ընկղմեցին,— եօթներորդը՝ երկու շաբթուան մէջ։ Ֆրանսացիները մինչեւ հիմա յաջողութեամբ նաւահանգիստ հասցուցած են փոխադրանաւերը եւ կը հաւատեն թէ ընդծովեայ պատերազմը կորսնցուցած է այն դերակշռութիւնը որ ունէր Մեծ պատերազմին ատեն։

Նորվեկեան քարիւղատար շոգենաւ մը, որ ունէր 12,500 թոն տարողութիւն եւ Լոնտոն կ՚երթար, ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ Անգլիոյ բացերը։ Անգլ. նաւ մըն ալ (4553 թոն) ընկղմեցաւ նոյն ափերուն վրայ։ Ուրիշ անգլիական նաւ մը եւս կորսուած կը համարուէր նոյն օրը։ Ֆինլանտական նաւ մը (4260 թոն) ականի մը զարնուեցաւ Սկովտիոյ բացերը, իսկ դանիական փոքր նաւ մը ընկղմեցաւ, բեկորի մը զարնուելով։

*** Անգլիականկառավարութիւնը որոշեց 250,000 նոր զինուորներ եւս դրօշի տակ առնել, 20—23 տարեկան, դեկտեմբեր 9ին։ Երրորդ զօրաժողովն է այս, պարտաւորիչ զինուորութեան հաստատումէն ի վեր։

Le Loyalisme des Arméniens

Les Arméniens ont joué un rôle important pendant la Grande Guerre et se sont surpassés par leur endurance et par leur bravoure. Beaucoup en France, ne les connaisent que par quelques marchands de tapis du Levant.

Ils n'ont jamais pénétré dans leurs montagnes ni sourtout au centre éthnique de leur race. C'est là cependant qu'il faut les étudier pour les juger.

Un des principaux buts de guerre de l'Allemangne était de parachever son oeuvre du Bagdad - Bahn, de prendre solidement position pour la conquête de cette nouvelle route vers les Indes et de tous les territoires traversés: Turquie d'Asie, Mésopotamie, colonies merveilleuses s'ouvriraient à l'expansion commerciale et industrielle de la race allemande.

Dès 1914, 150.000 Arméniens furent enrolés comme combattants dans l'armée régulière. Officiers et soldats arméniens prirent ainsi part aux combats sur les fronts et y firent vaillamment leur devoir. Dès 1914 également, l'Arménie créa un corps important de volontaires que furent admis officiellement à prendre part aux opérations de l'armée régulière sur le front du Caucase. En septembre 1914, quatre détachements de volontaires arméniens furent formés sous la direction de quatre héros nationaux: les généraux Antranik, Dro, Hamazasp et Kéri; ces deux derniers furent lâchement massacrés en 1921 par les bolcheviks.

L'Arménie avait beaucoup souffert avant la Révolution de 1917, elle avait donné d'innombrables victimes pour sa fidélité à la cause des alliés. Outre les victimes des massacres, et les combattants tués au front, elle allait en donner d'autres.

Si les Arméniens s'étaitent engagés dans le clan allemand, protégés alors par ceux qui tenaient en main la force militaire, ils n'auraient rien eu à craindre, ils seraient sortis de la tourmente, à moins de frais, libres et indépendants. Leur histoire est longue et héroïque.

Sachons que ce peuple courageux a toujours été l'ami de la France, et qu'aujourd'hui comme il y a vingt-cinq ans, ils ont marché bravement pour notre cause, aujourd'hui, dis-je, c'est avec le même coeur que, fièrement, ils répondent à l'appel. Nombre d'entre eux déjà comme les Français, ont déjà arrosé de leur sang le champ de bataille.

Dans un élan spontané, faisons-leur notre salut et disons: gloire à tout ces combattants français et arméniens qui offrent leurs poitrines à l'ennemi jusqu'à la victoire finale !

O. M.— Le Nouvelliste, 29 Novembre 1939

ԽՄԲ.— Արիստիրտ Ֆրանսուհին, Տիկին Odette Mikaelian, որ հոկտեմբեր 11ին գրութիւն մը հրատարակած էր Լիոնի «Le Nouvelliste» օրաթերթին մէջ, հայ երիտասարդներու զինուորագրութեան մասին, անգամ մը եւս կ՚անդրադառնայ նոյն հարցին, միշտ ջերմագին արտայայտութիւններով։

Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը խմբագրական ծանօթութեան մէջ համակրական տողեր նուիրած է նաեւ «Յառաջ»ի, շնորհաւորելով անոր «հակաբոլշեւիկեան եռանդուն պայքարը 1925էն ի վեր»։ Դժբախտաբար այդ ծանօթութեան մէջ իր աշխատակիցը կոչած ըլլալով «une jeune Arménienne distinguée», յետոյ «Française d'Origine», Տիկին Օ. Միքայէլեան կը խնդրէ մեզմէ ճշդել այս թիւրիմացութիւնը։ «Ես զտարիւն Ֆրանսացի եմ, ու թէեւ ինծի համար պատիւ մը պիտի ըլլար Հայ ըլլալ, բայց ես չեմ ուզեր տաղտուկներ կրել սխալ բացատրուած բառի մը համար»։ Արդարեւ, Տիկին Օտէթ Ֆրանսուհի մըն է, ամուսնացած հայ երիտասարդի մը հետ, եւ տարիներէ ի վեր իր գրիչը ի սպաս դրած է հայ ժողովուրդի բարիքին համար, երբեմն բանախօսութիւններ ալ կատարելով հայկական հանդէսներու մէջ։

Ահաւասիկ իր նոր գրութիւնը, որ հրատարակուած է «Le Nouvelliste»ի նոյեմբեր 29ի թիւին մէջ. (փոքր վրիպակ մը,— Քերին գնդակահարուած չէր պոլշեւիկներուն կողմէ)։

Ռուսական ծրագիրներ Սեւ ծովու, Կովկասի եւ Հնդկաստանի մասին

Լոնտոնի թերթերը քննելով Խ. Միութեան նոր ձեռնարկները՝ Ֆինլանտայի դէմ, կ՚եզրակացնեն թէ Մոսկուա եւ Պերլին որոշած են ազդեցութեան շրջանակներու վերածել փոքր երկիրները։ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը պատճառէ խորհրդային յարձակողականը, իբրեւ առաջին հանգրուանը ընդարձակ ծրագրի մը, մանաւանդ որ հիթլէրական մամուլը այս միջոցին բուռն պայքար մը կը մղէ Հնդկաստանի բրիտանական գերիշխանութեան դէմ։ Պերլինի թերթերը այս առթիւ իւրացնելով պոլշեւիկեան տեսակէտը, կ՚ըսեն թէ հնդիկ ժողովուրդը հակառակ է պատերազմին մասնակցութեան, ցորչափ Անգլիա լայն ինքնավարութիւն չի տար Հնդկաստանի։ Եւ ապստամբութիւն կը քարոզեն, յանուն ազատութեան։ Լոնտոնի մէջ ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ այն պարագան որ Խ. Միութիւնը զինուորական համախմբումներ կը կատարէ Կեդր. Ասիոյ եւ Կովկասի մէջ։ Անգլիոյ դիրքը շատ զօրաւոր է Հնդկաստանի մէջ, բայց եւ այնպէս կը կասկածին թէ Մոսկուա Ֆինլանտայի գործը վերջացնելէ ետք, զինուորական շարժումներ պիտի կատարէ նախ դէպի Սեւ ծով, յետոյ դէպի Ասիա։ Այդ պարագային Գերմանիա պիտի կրնա՞յ աջակցիլ Խ. Միութեան։ Լոնտոնի մէջ այս պարագան ալ անկարելի չդտնելով, այժմէն կարեւոր միջոցներ ձեռք կ՚առնեն, ի հարկին դիմագրաւելու համար այս նոր սպառնալիքը, համախորհուրդ Ֆրանսայի հետ։

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԲԱԺՆԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Վերջերս, ինչպէս գրեցինք, «Փարի - Սուառ»ի մէկ աշխատակիցը կը գրէր թէ Գերմանացիները Ռուսերուն խոստացած են Պոլիսը։ Նոյն լուրը կը հաստատէ նաեւ «Ֆիկարօ»ի աշխատակիցը, Լիւսիէն Ռոմիէ, մին Ֆրանսայի արդի մեծ մտաւորականներէն։

— Մոլոթով եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ իրենց խօսակցութիւններուն ընթացքին անշուշտ նկատի առած են նաեւ Արեւելքը բաժնելու ծրագիր մը,— Պոլիսը եւ Նեղուցները Ռուսերուն, իսկ Սելանիկը՝ Գերմանացիներուն։ Թուրքերը միտք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Վարպետ դուշակուհին

Անցեալ տարի, դեկտեմբեր ամսուն, բարեկամի մը սալոնին մէջ, երեք հոգի, ներկայացանք փաքիրուհի Նուրա էլ Մուհարիի, քառասունհինգ տարեկան գեղուհի մը, կիսաթուխ, ձուաձեւ դէմքով, երենոսէ մազերով ու կրակով լեցուն մեծ աչքերով: Իր սենեակը մէկ անկիւնն էր կարծես Հարուն էլ Րաշիտի կանանոցին: Խնկաման, զմուռս, բուրմունքի ալիքներ, կլկլակ, գորգ, սաթագարդ կահեր: Ինք ծալապատիկ բազմած բալստի մը վրայ: Գլխուն վրայ ապարօշ եւ անոր վրայ աստղ ու մահիկ: Գրակալներու վրայ ուղտի գանկ, բու, խաչ ու սուր:

Ընդունեց մեզ, խոնարհած գլուխը բարձրացնելով եւ խոշոր նայուածքը, վարէն, նետելով մեր վրայ:

Իրեն համար կ'ըսէին թէ ճշմարիտ դուշակուհի մըն է, որ թերթերու մէջ երբեք ծանուցում չի տար, որ կ'ապրի բանիւն Աստուծոյ:

Կը ճանչնար ապագան իր տասը մատներուն պէս: Կը գուշակէր ու կը գանձէր հարիւր ֆրանք:

Խօսեցաւ քաղցրօրէն, ցած ձայնով ու ըսաւ.

— Ի՞նչ բանի համար եկած էք քովս:

Ու մենէ մէկը ըսաւ.

— Կը փափաքինք իմանալ Եւրոպայի ապագան:

Նուրա էլ Մուհարի ունեցաւ ցնցում մը, փակեց աչքերը, ու թերթ մը թուղթի վրայ գրեց հետեւեալը.

— «Պատերազմը մեզմէ հեռու է:

Կարգ մը երկիրներ պիտի ազատին անորոշութենէ:

Տարի մը չանցած չատեր նոր հագուստ պիտի հագնին:

Հիթլէր պիտի բանայ տաճարի մը դուռները:

Կրակներ պիտի ըլլան ու ջուրը պանոնք պիտի մարէ»:

Եւ ստորագրեց:

Ու հարիւր ֆրանք տուինք իրեն, շնորհակալութիւն ալ յայտնելով:

Ահա տարի մը անցաւ ու պատերազմի մէջ ենք:

Ջուրը ինկած էր, շատ մը բաներու հետ, Նուրա էլ Մուհարիի գուշակութիւնն ալ: Երբ այս մասին կը մտածէի, թերթ մը անցաւ ձեռքս, որուն մէջ կարդացի.

— «Անգլիացի ականաւոր հրապարակագիր եւ գրագէտ Ուէլս իրեն սիրելի գրաղում ըրած է գուշակութիւնը: Ան գուշակած է մարդկութեան ապագան:

Անցեալները, սակայն, Ուէլս իր բնակարանէն կ'ելլէ՝ երթալու համար ակումբ մը, ուր դասախօսութիւն մը պիտի կատարէր: Ճամբան կը բռնուի ջրհեղեղի եւ իր ունկնդիրներուն կը ներկայանայ խիստ վիճակի մէջ: Հագուստին բոլոր ծայրերէն կը վազէին ջրվէժներ:

Եւ Ուէլս կը սկսի դասախօսութիւնը, հետեւեալ նախադասութեամբ.

— Կեանքիս մեծ մասը անցուցած եմ գուշակելով, թէ ինչ վիճակ պիտի ունենայ մարդկութիւնը, ապագային: Տեսէք, սակայն, որ քիչ առաջ, տունէս դուրս ելած ատեն չկրցայ գուշակել թէ սաստիկ պիտի անձրեւէ քանի մը վայրկեան վերջը ...»

Ու անմիջապէս նորէն խորհեցայ Օր. Նուրա էլ Մուհարիի մասին:

Արդեօք ան ալ պիտի խոստովանէ՞ր թէ չկրցաւ գուշակել կրակէ տեղատարափը՝ պատերազմը:

Վկայ ընկերներէս մին հետս առած չիտակ գուշակուհիին բնակարանը բարձրացանք:

Դուռը զարկի, մտանք, ներկայացանք իրեն: Կէս ժպիտով մը ըսի.

— Կը յիշէ՞ք ձեր սխալը ...

— Ձեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք: Փառք եւ շնորհք Աստուծոյ երբեք չեմ սխալած, պատասխանեց:

Իրեն երկարեցի իր գրած եւ ստորագրած տուղթը: Առաւ, կարդաց ու ըսաւ.

— Բայց շնորհաւորելու պէտք է զայիք զիս ...

— Ի՞նչպէ՞ս...

— Անտարակոյս: Ես իմ վրայ կը հիանամ որ այսքան ճիշդ եմ գուշակեր:

Ընկերս ըսաւ.

— Բայց տեղեկութիւն ունի՞ք որ պատերազմի մէջ ենք:

Նուրա ըսաւ.

— Նստեցէք ու բացատրեմ: Առնենք առաջին խօսքը.— «Պատերազմը մեզմէ հեռու է»: Կը տեսնէք որ ըսած չեմ թէ պատերազմ չկայ, այլ հեռու է, այսինքն կայ, սակայն, մեր մօտը չէ: Այսպէս չէ՞ իրականութիւնը: Պատերազմը Լեհաստանի մէջ էր ու հիմա Գերմանիոյ արեւմտեան ճակատին վրայ է:

Նուրա շարունակեց.

— Ահա երկրորդ խօսքս. «Կարգ մը երկիրներ պիտի ազատին անորոշութենէ»: Պատերազմը որոշ վիճակ մըն է կարծեմ:

Նուրան կը խօսէր.

— Առնենք երրորդ խօսքս. «տարի մը չանցած չատեր նոր հագուստ պիտի հագնին»: Ճիշդ չէ՞: Միլիոնաւորներ հագան զինուորական համազգեստ:

Նուրա քրմանուշի մը պէս կը բարբառէր.

— Խօսք չորրորդ.— «Հիթլէր պիտի բանայ տաճարի մը դուռները»: Ու բացաւ: Դիցաբանութեան ծանօթ էք անշուշտ: Հին ատեն, Հռովմայեցիները կը բանային, պատերազմի ատեն, Ցանոսի տաճարին դռները: Խօսք հինգերորդ.— Կրակներ պիտի ըլլան ու ջուրը զանոնք պիտի մարէ»: Ակնարկութիւն ծովամարտի եւ ջուրին վրայ բռնկող քարիւղատար շոգենաւներու:

Ընկերս ոտքի ելաւ, համբուրեց Նուրային ձեռքը ու ըսաւ, հարիւր ֆրանք տալով.

— Գուշակեցէք ապագայ խաղաղութեան մասին:

Շիտակը ըսելով, խլեցի հարիւր ֆրանքը, քաշեցի ընկերոջս թեւէն ու բռի սանդուղներէն վար իջած ատեն.

— Ես, ես պիտի գուշակեմ ալ ամէն բան: Ահա.

— Խաղաղութիւնը մեզմէ հեռու չէ:

Կարգ մը անորոշութիւններ պիտի ազատին երկիրներէ:

Տարի մը չանցած նոր հագուստները պիտի հիննան...

Եւայլն:

Ընկերս ըսաւ.

— Կատակը մէկդի, սակայն, ամէն բան ճիշդ հանած է...

Պատասխան չտուի:

Ընկերս կը պնդէր.

— Խոստովանէ որ ճիշդ հանած է..

— ...

— Ըսէ վերջապէս որ հանած

— Ու վարած է:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Զարեհ Գափփաեան

Խոր կսկիծով իմացայ յանկարծական մահը տաղանդաւոր նկարիչ ու գծագրանկարիչ Զարեհ Գափփաեանի:

Ծնած է Պոլիս 1887ին, փոքր հասակին կորսնցուցած իր ծնողքը:

Թէեւ նկարչութեան սէրը կանուխ ծնած է իր մէջ՝ սակայն իր ու իր սիրելի քրոջ ապրուստը ճարելու համար ստիպուած է իբրեւ գանձապահ պաշտօնավարել վաճառատան մը մէջ: Բայց հաշուետետրին քով՝ միշտ ունեցած է թուղթի կտոր մը, որուն վրայ կը գծագրէր ազատ պահերուն:

Օրին մէկը գործը ձգելով կ'երթայ կ'աշակերտի Պոլսոյ գեղարուեստից վարժարանին: Մէկ կողմէ կը ջանայ խորացնել իր արուեստին նրբութիւնները, միւս կողմէ նկարչութեան դասեր կ'աւանդէ Պոլսահայ բազմաթիւ վարժարաններու մէջ,— Կեդրոնական, Տայեան, Հինդլեան, Դպրոցասէր, եւն.:

Դեռ չատ երիտասարդ՝ համբաւի կը տիրանայ եւ կ'ունենայ հայ ու օտար բազմաթիւ աշակերտներ: Մինչեւ պատերազմի վերջը կ'ունենայ իր սեփական արուեստանոցը:

1920ին՝ քրոջը հետ կուգայ կը հաստատուի Լոյս Քաղաքը, իր նախասիրած արուեստը կատարելագործելու համար: Զարդարուեստից վարժարանը երեք տարի յաճախելէ ետք՝ շրջանաւարտ կ'ելլէ յաջողապէս, Ա. եւ Բ. արծաթեայ շքանշաններու արժանանալով:

Մինչեւ կեանքին վերջը կը զբաղի նկարչութեամբ ու գծագրանկարչութեամբ: Մասնագէտ կը դառնայ խըճանկարի ճիւղին ու 14 տարի անընդհատ կը պաշտօնավարէ, իբրեւ գծագրապետ ֆրանսական յայտնի հաստատութեան մը մէջ:

Փարիզի գաղթային ցուցահանդէսին իր ցուցադրած արաբական ոճով մոզայիքէ գեղեցիկ մէկ գործին համար կ'արժանանայ Ա. ոսկի շքանշանի: Իր կարեւոր գործերէն մէկ քանին ցուցադրած է Պելճիքայի վերջին ցուցահանդէսին մէջ: Մասնակցած է հայկական ու օտար բազմաթիւ ցուցահանդէսներու: Անդամ էր ֆրանսական գեղարուեստական միութիւններու, ինչպէս եւ փարիզահայ Ազատ Արուեստագէտներու միութեան, որուն ատենապետի պաշտօնը անձնուիրաբար վարեց տասը տարի անընդհատ:

Նոր դպրոցի պատկանող խիստ զգայուն արուեստագէտ մըն էր Գափփաեան:

Իր երանգապնակը ճոխ էր ու պէսպիսուն: Իր նախասիրած վարպետն էր Corot: Իր նկարներուն կարեւոր մէկ մասը դնած են հայ եւ օտար յայտնի անձեր:

Ձգած է 30է աւելի գեղեցիկ նկարներ, արեւելեան ու ֆրանսական սխրալի բնանկարներ ու ծովանկարներ: Ցաջող դիմանկարիչ ու ծաղկանկարիչ մըն էր միանգամայն: Կը չահագրգռուէր արուեստի բոլոր ճիւղերով:

Իր մասին մեծ գովեստով խօսած են գեղարուեստի յայտնի քննադատներ:

Որքան արուեստագէտի իր անհերքելի տաղանդին, նոյնքան իր հեզահամբոյր, համեստ ու անձնուէր բնաւորութեամբը Գափփաեան սիրուած, յարգուած ու գնահատուած էր բոլոր զինքը ճանչցողներէն:

Իր քաղցր յիշատակը յաւէտ անմոռանալի պիտի մնայ իր բարեկամներուն սրտին մէջ:

ՖԻԼԻԲ ԱՂԱՃԱՐԵԱՆ

Հայոց խնամութիւնը Պալթեան ժողովուրդներու հետ

Փանխակուա, իր Նորէարայիճ էաղաէակրթութիւնը հատորին մէջ, կ'աշխատի հաստատել հայ ժողովուրդին պատմական խնամութիւնը Պալթեան ժողովուրդներու հետ:

Բազմաթիւ եւ այլազան են կարծիքները Պալթեան ժողովուրդներու ծագման մասին,— ըստ Փանխակուայի, Լեթոնները, Էսթոնները, նոյնիսկ Ֆինները կուգան Հնդկաստանէն, որ կը համարուի «Մայր ամենայն ազգաց»: Մարդկութեան այդ օրրանէն է, որ ժողովուրդներու հրակայ բազմութիւն մը ճամբայ ելած՝ մտած է հիւսիսային Իրան, յետոյ Հայաստան եւ Կովկաս: Գաղթականները անշուշտ այս երկիրներուն մէջ գտան ժողովուրդներ, որոնք կը խօսէին իւրայատուկ լեզուներ,— հնդկական բարբառը խառնուեցաւ տեղական բարբառներուն՝ ստեղծելով նոր լեզուներ:

Այդ լեզուներուն ծագումը քննելով՝ Փանխակուա կը հետեւցնէ թէ նոյն Դրավիդեան ցեղն է որ իր քաղաքակրթութեան ծաղիկները ցանած է Հնդկաստանէն մինչեւ Կովկաս, ու Կովկասէն մինչեւ Եւրոպա:

Դրավիդեան քաղաքակրթութեան մէջ, ընկերային դասակարգերուն գլուխը կը գտնուէին հոգեւորականները եւ զինուորականները,— ասոնք կը կոչուէին «Սուրբ» (մաքրութեան իմաստով), «Արեւային» կամ «Սպիտակ»: Ընկերային դասակարգերուն ամէնէն վարի աստիճանը կը կազմէին «Սեւերը», որոնք ստրուկի կամ գերիի դեր կը կատարէին:

Գաղթային շարժումներու ժամանակ կրօնաւորներն էին, «Սպիտակ»ները, որոնք կը փոխադրէին քաղաքակրթութիւնը: Այդ «Սպիտակ»ներն էին, որ անցնելով Հայաստանէն՝ հիմնեցին Վանը (որ կը նշանակէ ճերմակ), ու Եւրոպայի մէջ ծնունդ տուին Ալպաններուն (Ալպան կը նշանակէ ճերմակ), իրենց անունը տուին բրիտանական կղզիին հարաւային մասին՝ Ալպիոն: Վերջապէս այդ «Սպիտակ»ներն են, որ կը համարուին նախահայրերը Վենետիկցիներուն որոնք Ֆրանսայի արեւմտեան կողմը հիմնեցին Վանը (Սպիտակ), ու Վինը՝ Աւստրիոյ մէջ:

Պէտք է գիտել, որ գաղթը տեղի կ'ունենար «Պալթեան յամպարին» ճամբուն վրայէն,— ինչպէս մետաքսը, նոյնպէս յամպարը մեծ ու չատ մեծ դեր խաղացած են, հին ատեն, ժողովուրդներու յարաբերութեանց մէջ: Ցամպար հայթայթելու համար երեւան եկած էր առեւտրական տենդ մը, որ երբեմն յանգած է պատերազմի,— ճիշդ ինչպէս հիմակ կը ստեղծէ քարիւղը,— եւ այդ տենդով ճամբայ ելած են նախ վաճառականներ, յետոյ ժողովուրդներ՝ արեւելքէն արեւմուտք, մինչեւ Պալթիկ:

Ցամպարի առեւտրական այս ճամբով է որ պատմական խնամութիւն մը ստեղծուած է հին Հայոց եւ Պալթեան ժողովուրդներուն միջեւ:

չունին ուրիշ ելք քան Պոլիսն ու Նեղուցները, Իտալացիներն ալ եթէ հրաժարած են Սելանիկ երթալէ՝ չեն փափաքիր որ ուրիշ մը դայ գրաւէ Սելանիկը:

Մինչ այդ կը շարունակուի Գերմանիոյ պաշարումը: Ռուսերը ճիշդ է բաւական մանկանեց, քարիւղ ու ցորեն տուին Գերմանիոյ, սաղ գինելով: Բոլոր այդ ապրանքները փոխադրուեցան Սեւ ծովու եւ Դանուբի վրայով: Սակայն եթէ պատերազմը ծաւալի մինչեւ Պալքանները եւ Սեւ ծով, փոխադրութիւնը պիտի դժուարանայ, որովհետեւ Ռուսերը չեն ուզեր փոխադրութիւնը կատարել երկաթուղիով:

Միւս կողմէ, Ռումանիայէն կատարուած ներածումներն ալ նուազած են: Պատերազմէն առաջ, Գերմանիա ամսական կը ներածէր 110,000 թոն ռումանական քարիւղ: Ամբողջ այդ քարիւղը կը փոխադրուէր չտեմարան — շոգենաւերով, Սեւ Ծովէն Համպուրկ: Ներկայիս՝ Դանուբի վրայով եւ երկաթուղիով: Այս պատճառով, Սեպտեմբերին կրցաւ ներածել միայն 52,000 թոն, Հոկտեմբերին՝ 82,000 թոն: Գետային փոխադրութեան յատուկ չտեմարան-նաւերը, որոնք կը բանին Հռենոսի վրայ, չատ լայն են Հռենոս — Դանուբ ջրանցքին համար: Դանուբի վրայ բանող անգլիական եւ ֆրանսական չտեմարան - նաւերը անշուշտ պիտի չկատարէին այդ փոխադրութիւնը: Գերմանացիները դիմեցին հոլանտական, հունգարական, սերպիական եւ ռումանական նաւերուն, որոնք յարմարութիւն չունենալով խռնած ու խճողած են գետը: Երեւակայեցէք որ զբօսարշաւի նաւերն անգամ փորձած են այդ փոխադրութեանց յատկացնել:

Ահա թէ ինչու 40 առ հարիւր նուազեցան գերմանական ներածումները: Այս ամէնուն վրայ աւելցուցէք նաեւ այն որ Դանուբը կը սառի Դեկտեմբերի սկիզբը, մինչեւ երեք ամիս:

«Ազդարարութիւն մը Թուրքիոյ սպառնացողներուն»

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ ՑԱՒԻՏԵՆԱՊԷՍ ՓԱԿՈՒԱԾ Է ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ, ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ԵՒ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՃԱՄԲԱՆ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԹՈՒՐՔԸ ԿԱՅ ԱՅՍ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ:

Թուրք ծանօթ հրապարակագիր, Հիւսէյին Ճահիտ բուռն խմբագրական մը հրատարակած է, այս խորագիրներով (25 նոյեմբեր).

Գերման թերթերը, որոնք Թուրքիոյ հետ կանոնաւոր յարձակումի մը եւ սպառնական պայքարի ձեռնարկած են. քանի մը օրէ ի վեր մեր բացատրած յերիւրածոյ եւ ծիծաղելի բուռն յայտարարութիւններէն վերջ, ուղղակի հիմնական յարձակումի մը կ'անցնին եւ Թուրքիան Եւրոպայէն դուրս նետելու, Նեղուցները իր տիրապետութեան տակ բռնելը անարժան տեսնելու եւ առանձինն մեծ թրքական հարց մը գոյութիւն ունենալը պնդելու նման թշնամութեան վերջին աստիճանը կ'ելլեն:

«Պերլինէր Պէօրսէն Ցայթունկ»ի 4 նոյեմբեր թիւին մէջ, «Հում — Անգարա» խորագրով յօդուածը, իր հայեցողութեամբ Թուրքեւիտալական յարաբերութեանց մէկ պատմականը ընելով, կը ջանայ ապացուցանել թէ խիստ մեծ ճեղք մը կայ մեր եւ Իտալիոյ միջեւ:

Գերմանները ոչ միայն մեր եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները խանգարուած ցոյց կուտան, Պալքանները մեզմէ բաժնուած կը ներկայացնեն, այլեւ Խ. Միութիւնն ալ մեզի դէմ թշնամական դիրք մը առած ցուցնելով, մեզ մեր դրացիներուն հետ պէշ մարդ ընելու չե՞ն աշխատիր:

Գերման լրագրողներուն եւ գերման ղեկավարներուն, իրենց հաչուոյն գժբախտաբար ապահովցնենք որ, Թուրքիա տեւականօրէն պիտի տիրապետէ Նեղուցներուն: Պալքաններու մէջ ամէն ատեն խաղաղութիւնն ու անդորրութիւնը պահպանելու մասին արժէքաւոր ազդակ մը պիտի ըլլայ եւ Պալքանները օտար ազդեցութիւն չմտնելուն իր բոլոր ուժը պիտի գործածէ: Գերմաններուն առջեւ յաւիտենապէս փակուած է Պալքաններու, Իսթանպուլի եւ Անատոլուի ճամբան, որովհետեւ այս ճամբուն վրայ Թուրքը կայ:

Գիտենք, Գերմանները այս թուրք գոյութիւնը մէջտեղէն վերցնելու համար, ամէն բան ըրին: Նոյնիսկ ընդհանուր պատերազմին երբ մեզի զինակից էին, մեզ մեր թշնամի ռուսական ցարութեան ծախելու նման դաւադրութեան մը դիմեցին. մեր դիակին վրայ, այսինքն Իսթանպուլն ու Նեղուցները Ցարերուն տալ առաջարկելով, Ռուսերու հետ առանձին հաշտութիւն կնքելու ճամբան փնտռեցին: Իրենց դէմ պատերազմ մղուած եւրոպական պետութիւններէն Իսթանպուլի եւ Թուրքիոյ մասին ամէն տեսակ բաղձանք սնուցանել կը սպասուէր. բայց երբ զինակիցը մեր կուրծքին սեղմած եւ իրեն համար մեր արիւնը թափած Գերմաններուն այսպէս իրենց զէնքի ընկերները զոհաբերելը՝ պատմութեան մէջ հազուադէպ ստորնութիւն մըն է:

Մենք այս բոլորը գիտենք եւ այսօրուան յարձակումին ու սպառնալիքներուն կարեւորութիւն չենք տար: Միայն թէ, Գերմանները, առանց իրենց ըրածին գիտակցելու, փոքր առիթէ մը օգտուելով երբ մեզ վախցնել կ'ուզեն. մեզի համար ազգային պարտականութիւն կը կազմէ իրենց ազդարարել թէ սխալ դուռ կը զարնեն:

Առայժմ այսքանը բաւ կը համարինք ու կը փակենք այս հարցը»:

Ձանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ լիազօրութեան օրինագիծը Ծերակոյտին մէջ ալ քննուելով, քուէարկուեցաւ 23ի դէմ 259 ձայնով:— Պ. Տալատիէ ձայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ, ճիշդ այն բովանդակութեամբ ինչ որ երեսփ. ժողովին մէջ եւ ազդարարեց թէ հարուածին հարուածով պիտի պատասխանեն, եւ եթէ թշնամին յարձակի Ֆրանսայի քաղաքներուն եւ գիւղերուն վրայ, իրենք ալ պիտի յարձակին նոյն դաժանութեամբ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԷՆ անոնք որ փախած են, այլեւս չեն կրնար օգտուիլ անձեռնմխելի համարուելու իրաւունքէն, համաձայն խորհրդարանի որոշման: Այս առթիւ ձերբակալուեցաւ նաեւ բոլչեւիկ երեսփոխան Բօրնավէն, որ առժամապէս ազատ արձակուած էր, առողջական պատճառներով եւ որ սակայն համարձակած էր երեսփ. ժողով մանել, Ֆլորիմոն Պոնթի հետ: Այսով 34ի կը բարձրանայ բանտարկուած բոլչեւիկ երեսփոխաններուն թիւը: Ինը հոգի փախած են, երկու հոգի բանակին մէջ կը գտնուին, իսկ վեց հոգի առժամանապէս ազատ արձակուած են:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ յաւելման սակերը պիտի շարունակուին 1940ին ալ (16, 8 եւ 25 առ հարիւր, համաձայն հրատարակուած օրէնքներուն):

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԵՐԸ ջնջուեցան երկաթուղիներուն համար, դեկտեմբեր 1էն սկսեալ, բոլոր արուարձաններուն մէջ:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ արգիլուած է ֆրանսական թէ օտար անհատներու կամ բարոյական հաստատութեանց կողմէ, պատերազմի վերաբերեալ գործերու համար, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Անհրաժեշտ է մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ ոստիկանական վերատեսչութենէն:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ եւ մեթրոյի գիները պիտի չաւելնան պատերազմի տեւողութեան ընթացքին:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ.— Պաշարման խստացումին առթիւ, որ պիտի գործադրուի երկուշաբթի օրէն սկսեալ, Պերլինի արտաքին նախարարութեան շրջանակներուն մէջ կ'ազդարարեն թէ գերմանական կառավարութիւնն ալ իր կարգին պիտի խափանէ Անգլիոյ արտածումները, անոնք փոխադրուին անգլիական թէ չէզոք նաւերով: Այս առաջադրութեամբ Գերմանիա պիտի գործածէ ամէն տեսակ զէնք,— սուզանաւ, օդանաւ, ական եւն.: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիա այս գործողութիւնները պիտի շարունակէ մինչեւ որ ոչ մէկ նաւ համարձակի անգլիական նաւահանգիստ մը երթալ կամ անկէ դուրս ելլել: «Մենք Անգլիան պիտի պաշարենք արեւմուտքէն թէ արեւելքէն, կտրելով անոր հաղորդակցութիւնները արտաքին աշխարհին հետ»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Փարիզէն Լոնտոն երթալով, ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Դիմաւորելու համար կայարան գացած էին Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչները: Պատուիրակութեան նախագահը, Մէնէմէնճիօղլու, պիտի բանակցի ոչ միայն առեւտրական խնդիրներու, զանազան գնումներու եւ վարկերու մասին, այլեւ քաղաքական խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Անգլիոյ վարիչներուն հետ, մասնաւորապէս Խ. Միութեան վերաբերեալ հարցերու մասին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈԶՎԷԼԹԻ վերընտրութեան համար (երրորդ անգամ) լրագրական քուէարկութիւն մը կատարուած ըլլալով, հաստատուեցաւ թէ քաղաքացիներու 47 առ հարիւրը համաձայն է վերընտրութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ կազմակերպութեան մասին ճառ մը խօսելով Փարիզի Ամերիկեան Ակումբին մէջ, Պ. Կի լա Շամպր, նախարարը, չահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց կատարուած յառաջդիմութեանց մասին: «Աւելի քան երկու միլիառ Ֆր. տրամադրուած է տասը ամսուան մէջ, օդանաւային շինութեանց մեքենան լարելու համար: Այժմ Ֆրանսայի բոլոր մասերէն աւելի քան հազար գործարաններ իրենց արտադրութիւնները կը ղրկեն կեդրոնական հաստատութիւնները: Կրնայի մանրամասնութիւններ տալ անցեալ տարուան ընթացքին կատարուած հսկայական ճիգի մասին, օդանաւային արտադրութեան ասպարէզին մէջ, բայց պէտք է լուռ մնամ: Սակայն կրնամ ըսել բան մը,— այս տարուան առաջին տասը ամիսներու ընթացքին, Ֆրանսայի, իր ճարտարագէտներուն եւ բանուորներուն ճիգը այն աստիճանի հասաւ որ, մեր օդատորմիղը աւելի օդանաւեր ստացաւ նոյն ժամանակաշրջանին մէջ քան 1935 — 1939 յունուար անցած չորս տարիներու ընթացքին»:

Օրիորդ Կատարինէ Ճարեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ճարեան, Վեր. Հայր Լ. Անտոն Ճարեան, Այրի Տիկին Լուիզ Իսրէնեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նասիպեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Իսրէնեան եւ զաւակը, Օր. Ռէն Իսրէնեան, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ազգականին եւ բարեկամին՝

ԱՆՏՐԻԿ ՄԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 69 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ, 15 Rue de Bellefond, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 3 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 13.30ին, Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցին, 10bis Rue Thouin, Métro Monge:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի նկատի առնել այս ծանուցումը:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN) Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Dameame .. Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Եւրոպա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Օտար երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 5 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4213

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՖԻՆԼԱՆՏԱ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԴԻՄԱԴՐԵԼ

ԴԻՄՈՒՄ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ...

Մոսկուա դաշնագիր մը կնքեց «ժողովրդական» կառավարութեան հետ

Ֆինլանտացիները բանակցութիւն առաջարկելով հանդերձ, կը շարունակեն ուժգնօրէն դիմադրել խորհրդային արշաւանքին, որ խոր զայրոյթ պատճառեց ամբողջ աշխարհի մէջ: Կը թուի թէ խորհրդային հրամանատարութիւնը իր սպասած արդիւնքին չհասնելով, որոշած է անխնայ ռմբակոծել Ֆինլանտայի գլխաւոր քաղաքները: Օդանաւային ռմբակոծութիւնը ընդհատուեցաւ երկու օր, որպէսզի օտարականները եւ մասնաւորապէս Գերմանները կարենան հեռանալ: Ֆինլանտայի ժողովուրդը այժմ անձկութեամբ կը սպասէ օդանաւային ահաւոր արշաւանքի մը: Սպարապետը, Զօր. Մաններհայմ, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Ֆինլանտա «կրնայ ամէն բան կորսնցնել բացի պատիւէն»:

Մոսկուայի չուէտական դեսպանը յանուն Ֆինլանտայի կառավարութեան առաջարկեց վերսկսիլ բանակցութիւնները, բայց Խ. Միութիւնը արդէն իսկ ճանչնալով բոլշեւիկեան խեղկատակ իշխանութիւնը, դաշնագիր մը կնքած է անոր հետ:

Ֆինլանտացիները վար առած են 25 խորհրդային օդանաւեր: Ռուսական հրասայլերը չեն կրցած մեծ յաջողութիւն չահիլ, հանդիպելով ֆինլանտական մարտկոցներու կրակին: Ռուսերը փորձեցին զօրք ցամաք հանել Մուրմանսքէն, սակայն ձախողեցան, թէեւ փոխադրանաւերը պատրաստ կը սպասեն: Մոսկուա ստուարաթիւ զինուորներ կը կեդրոնացնէ սահմանագլուխին վրայ: Մուրմանսքէն Լէնինկրատ քաղաքացիներու երթեւեկը դադրած է եւ կարմիր նաւարաժին մը կը շրջի ֆինլանտական ջուրերուն մէջ: Ականատեսներ կը պատմեն թէ կարմիր զինուորները չեն ուզեր կռուիլ եւ թէ սպայ մը ատրճանակով զարկաւ սպաննեց երկու զինուորներ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, երբ խորհրդային արշաւանքը սկսաւ, ընդդիմադիրներ չարուած էին կարմիր զօրքին կռնակը:

Կ'ըսուի թէ կին օդաչու մը գտնուած է այն օդանաւին մէջ որ վար առնուեցաւ Հէլսինկֆորսի մէջ: Ֆինլանտական կառավարութիւնը հրամայեց պարպել բոլոր գլխաւոր քաղաքները եւ փակել դպրոցները: Զրոյցի մը համաձայն, Ֆինլանտացիները աւերած են նիքէլի հարուստ հանքերը, Նորվեկիոյ սահմանին մօտ, որպէսզի Ռուսերը չկարենան շահագործել:

Ֆինլանտայի ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ աշխատաւորական կազմակերպութիւնները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով ուժգնօրէն կը հերքեն այն առասպելը թէ Թէրիօքիի մէջ կազմուած բոլշեւիկեան իշխանութիւնը ժողովուրդին ներկայացուցիչն է: Ֆինլանտական կառավարութիւնն ալ հերքեց Մոսկուայի անթելին այն լուրը թէ Թունաւոր կազ կը գործածուի:

ԶԱԽԵՇՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Խ. Միութեան եւ Ֆինլանտայի կեղծ կառավարութեան միջեւ կնքուած դաշնագրով, Մոսկուա Ֆինլանտայի կը շնորհէ 70,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, — անապատ — խորհրդային Քարելիոյ մէջ, փոխարէն ստանալով 3970 քառ. քիլոմեթր հող ֆինլանտական Քարելիոյ մէջ, Լէնինկրատի հիւսիսային կողմը: Մոսկուա կը հաւանի նաեւ 120 միլիոն ֆինլանտական մարք վճարել այսպէս փոխանցուած երկրամասի երկաթուղիներուն համար: Իսկ «կարմիր» Ֆինլանտան յանձն կ'առնէ 30 տարուան համար Խ. Միութեան վարձու տալ Հանկօն, (Սթօքհոլմէն 175 մղոն հեռու), ինչպէս եւ յարակից շրջանը եւ կարգ մը կղզիներ: Մոսկուա իրաւունք պիտի ունենայ նաւակայաններ շինելու եւ «խիստ սահմանափակ» թիւով զինուորներ եւ օդանաւային ուժեր պահելու այս շրջանին մէջ, «պաշտպանելու համար որ եւ է արտաքին յարձակում»: Վերջապէս, Ռուսաստան վարձու պիտի ստանայ Ռիպաչքի եւ Սթրէտնի թերակղզիները, ինչպէս եւ Սառուցեալ ովկիանոսի կարգ մը կղզիները, փոխան 300 միլիոն մարքի: Դաշնագիրը կը տրամադրէ նաեւ փոխադարձ աջակցութիւն ընծայել արտաքին յարձակման պարագային, եւ չկնքել որ եւ է զինակցութիւն որ ուղղուած է կողմերէն մէկուն դէմ, ինչպէս եւ առեւտրական պայմանագիր մը կնքել: Դաշնագրին տեւողութիւնն է 25 տարի: Մոսկուա կը խոստանայ նաեւ օգնել «Ֆինլանտայի ժողովրդական բանակին», զէնք եւ ռազմանիւթ ճարելով, չատ աժան: Զարմանալի է որ դաշնագրին մէջ այս ծաղրանկար կառավարութեան վարչապետը, «ընկեր Քուզինէն» կը կոչուի «պարոն»: Այս խեղճ մարդը քսան տարիէ ի վեր Մոսկուա կը բնակէր, եւ Սթալին անգամ կը ծաղրէր զինքը, իբրեւ մէկը որ պատրաստ է քուէարկելու որ եւ է բանաձեւ, քծնելով մեծերու առջեւ:

*** Մոլոթով պատասխանելով նախագահ Րուզվէլթի կոչին, որ կը յանձնարարէր չռմբակոծել ազատ քաղաքները, «աննպատակ» կը կոչէ զայն, «որովհետեւ կարմիր օդատորմիղը երբեք ռմբակոծած չէ եւ պիտի չռմբակոծէ ազատ քաղաքները եւ քաղաքացիները»: Հանրային կարծիքը խորապէս յուզուած է Ամերիկայի մէջ, եւ չատ մը երեւելիներ, մանաւանդ նախկին նախագահ Հուվըր կը պահանջեն խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ: Պ. Հուվըր կը մեղադրէ թէ Մ. Նահանգներու նախագահը եւ կառավարութիւնը տեսակ մը բարեհաճութեամբ կը վարուին Խ. Միութեան հետ: Կառավարութիւնը հրամայեց օդանաւային գործարաններուն օդանաւ չծախել Խ. Միութեան: Միեւնոյն ատեն տրամադիր է մեծագումար վարկեր բանալու Ֆինլանտայի:

Գերմանական թերթերը Անգլիան պատասխանատու կը հռչակեն Ֆինլանտայի ողբերգութեան, պնդելով թէ ան թելադրած է մերժել Մոսկուայի առաջարկները:

Ֆինլանտա Ազգերու Դաշնակցութեան դիմած ըլլալով, որոշուեցաւ վարչական Խորհուրդը նիստի հրաւիրել այս շաբաթ օր, 9 դեկտեմբեր:

*** Տեղեկագրի մը համաձայն, նոյեմբեր 30էն ի վեր 85 հոգի մեռած, 181 հոգի վիրաւորուած են օդանաւային ռմբակոծութիւններու հետեւանքով: Ֆինլանտացիները յաջողած են ետ առնել կարգ մը դիրքեր:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ֆինլանտան ալ իր նոյեմբեր 29ը եւ դեկտեմբեր 2ը ունեցաւ, ինչպէս Հայաստանը՝ 1920ին: Արդարեւ, ի՜նչքան պերճախօս է եղերական զուգադիպութիւնը երկու փոքր երկիրներուն, երկուքն ալ երբեմնի ծայրագաւառները ցարական Ռուսաստանի: 1920 նոյեմբերի վերջերը ափ մը հայ, ռուս եւ թուրք բոլշեւիկներ «կառավարութիւն» կը կազմէին Հանրապետական Հայաստանի սահմանագլուխին վրայ, հակառակ Մոսկուայի հետ կատարուած բանակցութեանց, եւ օգնութեան կը կանչէին կարմիր բանակը, Բագուէն: Եւ անճար Հայաստանը իշխանութիւնը բոլշեւիկներուն կը յանձնէր դեկտեմբեր 2ին: 1939 նոյեմբեր 29 — դեկտեմբեր 2ին Մոսկուա խզելով իր յարաբերութիւնները Ֆինլանտայի հետ — հակառակ այնքան երկարատեւ բանակցութեանց որոնք դեռ չէին վերջացած — յարձակում կը գործէ կատարեալ նենգամտութեամբ եւ բարբարոսութեամբ: Եւ դարձեալ նոյն խեղկատակութիւնը.— կարմիր, «ժողովրդական» կառավարութիւն մը կազմել տալով ֆինլանտական գիւղի մը մէջ, օգնութեան հասնելով անոր եւ նոյնիսկ դաշնագիր կնքելով անոր հետ, մինչդեռ Ֆինլանտայի օրինաւոր կառավարութիւնը ի զուր կը սպասէ որ բանակցութիւնները վերսկսին...

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին կատաղօրէն: Ֆինլանտա հերոսաբար դիմադրելով հանդերձ, դիմած է Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն վարչական խորհուրդը նիստի հրաւիրուած է դեկտ. 9ին: Կը խորհին դեկտեմբեր 11ին ալ նիստի հրաւիրել ընդհ. ժողովը: Արդի՞ւնքը,— Խ. Միութիւնը պիտի հրաժարի՞ թէ պիտի վտարուի: Ամէն պարագայի մէջ Ֆինլանտան չէ որ պիտի փրկուի Ազգաժողովին միջոցաւ, երբ իրարու ետեւէ կործանեցան չատ աւելի զօրաւոր պետութիւններ:

Հիւսիսէն Հարաւ, դէպ ի Պալքանները եւ Սեւ Ծով,— այս հարցի մասին չատ կը խօսի միջազգային մամուլը, հիմա որ Մոսկուա կը ճգնի օր առաջ վերջացնել Ֆինլանտայի խնդիրը: Ռումանիա, Թուրքիա եւ Յունաստան լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին օրուան անցուդարձին, մանաւանդ որ Գերմանիա խորհրդաւոր շարժումներ կը կատարէ դէպ ի Հարաւ. արեւելեան Եւրոպա, իսկ խորհրդային մամուլը հարկ դատած է ազդարարութիւն մը ուղղել այդ երեք պետութեանց, իբրեւ հովանաւորեալները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԻՆ ՎՐԱՅ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ **179**, դեկտեմբեր **2**, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ **180**, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ **181**, դեկտեմբեր **3**, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք: Քանի մը հրետաձգութիւն:

Զեկոյց թիւ **182**, իրիկուն.— Հանդարտութիւն: Պահակախումբերու գործունէութիւն ճակատի քանի մը կէտերուն վրայ:

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց կիրակի օր.— Արքայական օդատորմիղէն ռմբաձիգներու հզօր չարք մը այսօր յարձակում կատարեց գերմանական մարտանաւերուն վրայ, Հէլիկոլանտի շրջակաները: Խոշոր ռումբեր ուղղակի զարկին առաջադրուած նպատակակէտերուն: Մեր օդանաւերը հանդիպեցան հակօդային մարտկոցներու զօրաւոր կրակին եւ գերմանական օդանաւ մը — միակը որուն հանդիպեցանք — վար առնուեցաւ: Մեր բոլոր օդանաւերը վերադարձան:

Երկրորդ զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ հետախոյզ օդանաւ մը, որ կը շրջէր Հիւսիսային ծովուն վերեւ, յարձակում գործելով ոչնչացուց թշնամի սուզանաւ մը որ յանկարծակի բռնուած էր ջուրին երեսը: Առանց նշմարուելու սուզանաւին մօտենալու համար անգլիական օդանաւը ամպերուն մէջ խորասուզուեցաւ եւ սուրաց դէպի յարձակման կէտը: Կը թուի թէ սուզանաւին նաւաղները լսեցին օդանաւին մեքենաներուն ձայնը, որովհետեւ յուսահատական ճիգ մը կը փորձէին սուզուելու: Բայց չատ ուշ էր: Անգլիական օդանաւը ռումբ մը արձակեց, երբ թշնամի սուզանաւը կիսովին խորասուզուած էր: Ռումբը զարկաւ աշտարակին եւ պայթեցաւ, ծովուն բացերը նետելով սուզանաւին զանազան մասերը եւ իւղը տարածելով ջուրին երեսը: Օդանաւը հինգ վայրկեան կեցաւ, փնտռելու համար ողջ մնացողները, բայց մարդ չերեւցաւ:

Անգլիացիները ամէնէն յաջողը կը նկատեն այս երրորդ արշաւը՝ գերմանական նաւակայաններուն վրայ, պատերազմի սկիզբէն ի վեր: Առաջինը կատարուած էր Վիլհելմսհաֆէնի վրայ, երկրորդը՝ դարձեալ Հէլիկոլանտի վրայ:

*** Ֆրանսական «Ֆլորիտ» շոգենաւը (7000 թոն) գերմանական ականի մը զարնուելով խրեցաւ Ֆրանսական նաւահանգիստի մը մօտ: Երկու նաւաստիներ մեռան ականին պայթումէն:— Անգլիական մարտանաւերը ընկղմեցին գերմանական սուզանաւ մը Անգլիոյ ափերուն վրայ, շնորհիւ ձկնորսանաւի մը հաղորդած տեղեկութեանց:— Նորվեկիան շոգենաւ մը (1800 թոն) ընկղմեցաւ Սկովտիոյ արեւելեան ափերուն մօտ, գերմանական ականի մը զարնուելով: 17 նաւաստիներէն 8ը փրկուեցան դանիական շոգենաւի մը կողմէ:

*** Կիրակի օր ահազանգը հնչեց հիւսիսային Ֆրանսայի մէջ, առտուան ժամը 10.05էն մինչեւ 10.25: Ոչ մէկ դէպք:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ պահակախումբերու գործունէութիւնը Մոզէլի շրջանէն փոխադրուած է Վոժի շրջանը, թէեւ մշուշը եւ անձրեւը մեծապէս կը խանգարեն գործողութիւնները: Թէ Ֆրանսացիները եւ թէ Գերմանացիները փորձեցին գերիներ բռնել, տեղեկութիւններ քաղելու համար: Կ'ըսուի թէ Գերմանացիները վերջին օրերս հինգ անգամ արշաւներ փորձած եւ միայն մէկ գերի բռնած են, այն ալ 12 մեռեալ եւ վիրաւոր ձգելով, իսկ Ֆրանսացիները բռնած են մէկէ աւելի գերիներ: Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, ֆրանսական օդանաւերը յաջողեցան թռիչքներ կատարել եւ քննել գերմանական դիրքերը: Ֆրանսական սպարապետութիւնը միշտ լաւատես է: Ոչ - պաշտօնական լուրերու համաձայն, լրանալու վրայ են Զիկֆրիտի գծին նոր ամրութիւնները որոնց շինութիւնը շոգեպինդ յառաջ կը տարուի երեք ամիսէ ի վեր: Դաշնակիցներն ալ օգտուած են առիթէն, լրացնելու համար Մաժինոյի գծին երկարաձգումը Մէզիէրէն մինչեւ Մանշ:

ՄԵԾ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի ազդարարութիւնը Անգարայի, Պուքրէշի եւ Աթէնքի

Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա», «ազդարարութիւն մը» ուղղեց Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Ռումանիոյ, այն հեռուանքներու մասին որ կրնան ծագիլ, երեքն ալ ընդունած ըլլալով անգլօ-ֆրանսական երաշխաւորութիւնները:

*** «Տէյլի Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն.— Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակները նշանակելի մտահոգութեամբ կը հետեւին ֆինլանտական ողբերգութեան զարգացման: Թուրքերը անձկութեամբ կը հարցնեն թէ ֆինլանտական խնդիրը կարգադրելէ վերջ Խ. Միութիւնը պիտի չփորձէ՞ արժեցնել իր յաւակնութիւնները Պեսարապիոյ մասին: Շատ մը իրագէկներ կը սպասեն այս դէպքին: Ըսողներ կան թէ խաղաղութիւնը պիտի չվտանգուի այս պատճառով, վասն զի Ռումանիա կը նախընտրէ կորսնցնել Պեսարապիան առանց պատերազմի, քան կորսնցնել իր անկախութիւնը՝ պատերազմէ մը վերջը: Մտահոգութիւն կը տիրէ նաեւ Հունգարիոյ յաւակնութեանց մասին, որովհետեւ կը կարծուի թէ այդ պետութիւնը կրնայ պատեհութենէն օգտուիլ, պահանջներ ներկայացնելու եւ Գերմանիոյ աջակցութիւնը ապահովելու համար: Շատերու կարծիքով, Հունգարիոյ պահանջները Ռումանիայէն՝ աւելի չատ պատճառ կրնան դառնալ պատերազմը պայթեցնելու Պալքաններու մէջ:

*** Հռոմէն հասած լուրերու համաձայն, Իտալիոյ քաղաքական շրջանակները ծայրագոյն ուշադրութեամբ կը հետեւին պալքանեան անցուդարձին: Ռումանիոյ կացութիւնը եւ Եուկոսլավիոյ համայնավարական ցոյցերը արտաքին նախարարութեան ուշադրութիւնը գրաւած են եւ կը կարծուի թէ Իտալիա մեծ եւ կորովի ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, դիմադրաւելու համար բոլշեւիկեան թափանցումը Պալքաններու մէջ: Այս վտանգը այլեւս պարզ սպառնալիք մը չի համարուիր, այլ իրողութիւն մը որուն դէմ պէտք է գործել ուժգնօրէն: Ամէն պարագայի մէջ, Իտալիա որոշած է թոյլ չտալ որ համայնավարական թափանցումը կատարուած իրողութիւն մը դառնայ Պալքաններու մէջ:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ՝ Սթալինի կարծիքով քանի մը շաբաթէն կը վերջանայ ֆինլանտական պատերազմը: Այն ատեն Խ. Միութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ գրաւել Պեսարապիան: Յետոյ կարմիր բանակը կամ խորհրդային դիւանագիտութիւնը իր ծանրութիւնը պիտի թափէ Նորվեկիոյ եւ Շուէտի վրայ, գոնէ նաւահանգիստ մը ստանալու համար Հիւսիսային ծովուն վրայ: Վերջապէս շարունակելով իր աշխարհակալութիւնը, Սթալին դարձեալ պիտի ձեռնարկէ բոլշեւիկեան աղդեցութիւնը տարածելու Պալքաններուն մէջ:

*** Կը հաստատուի թէ Գերմանացիները ստուարաթիւ զինուորներ կը համախմբեն Հունգարիոյ սահմանին վրայ, ի հարկին գործելու համար Ռումանիոյ դէմ: Սլովաքիոյ մէջ համախմբուած գերմանական զօրքին կեդրոնը կը գտնուի Փրզովի մէջ, Կարպաթեան Ուկրայնայի սահմանին վրայ: Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, գերմանական զօրքին թիւը կը հասնի 700,000ի: Գերմանական կառավարութիւնը երկու անգամ պահանջած է որ Հունգարիա ճամբայ բանայ այդ զօրքը դէպ ի Ռումանիա քշելու համար, բայց մերժողական պատասխան ստացած է: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ Գերմանիա չէ հրաժարած արշաւանքի այդ ծրագրէն, եւ կը ջանայ հրապուրել Հունգարիան, անոր խոստանալով անկախութիւն եւ Թրանսիլվանիան:

Գերմանական լրտեսութիւնը Թուրքիոյ մէջ

«Փարի - Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն, դեկտեմբեր 2 թուականով.— Թուրքիոյ ոստիկանութեան եւ սպայակոյտին մասնաւոր վարչութիւնները ատենէ մը ի վեր ջանքեր կը թափէին երեւան հանելու բազմաթիւ գերման գործակալներ որոնց թիւը մեծապէս աւելցած էր պատերազմէն ի վեր: Բնականաբար մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Քանի մը օր առաջ թուրք մամուլը լուռ մնաց խուզարկութեան մը մասին որ կատարուեցաւ Պոլսոյ նոր թաղի մը մէկ փանսիոնին մէջ, ուր Գերմանացիներ կը յաճախեն: Այս առթիւ ձերբակալուեցան 12 կասկածելի անձեր, որոնց եօթը ոստիկանատան մէջ մնացին քանի մը օր եւ երկուքը ի վերջոյ վար դրուեցան: Այս գործողութիւնը հաստատեց թէ գերմանական լրտեսութեան ցանցերը չատ հեռուները տարածուած են: Ոստիկանները, հակառակ իրենց զգուշութեան, չատ քիչ բան գտան փանսիոնին մէջ, խուզարկութեան ատեն: Ապահովաբար բոլոր փաստաթուղթերը այլուր փոխադրուած էին: Վարձակալներուն քով գտնուեցան միայն տոլարի տրցակներ, որոնց շնորհիւ քանի մը անձեր ամբաստանուեցան թէ օտար դրամներու առեւտուրով կը զբաղին:

Ինչ որ ալ ըլլայ, այս խուզարկութիւնը սկիզբն է ոստիկանական լայն գործունէութեան մը: Շատ խիստ քննութիւններ կատարուեցան մասնաւորապէս Հունգար կամ չեխ կոչուած արուեստագիտուհիներու տուներուն մէջ: Այս արթիստներն են որ կը կազմեն Պոլսոյ գիշերային կապելաներու պաշտօնէութեան էական մասը: Արդարեւ, պատերազմէն ի վեր այս կասկածելի ազգութեամբ արուեստագիտուհիներէն բազմութիւն մը թափած է Թուրքիոյ վրայ. այն աստիճան որ թուրք թերթ մը պարտականութիւն սեպեց կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել գերմանախօս արուեստագիտուհիներու տարօրինակ աճման վրայ: Ոստիկանութեան կատարած ստուգումները զուր չանցան: Կը թուի թէ մինչեւ հիմա սահմանագլուխ առաջնորդուած են 150 հոգի որոնց ինքնութիւնը եւ զբաղումները կասկածելի էին:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց բռնագրաւել բուրդ վերմակները, զինուորներուն յատկացնելու համար: Նախապէս կամաւոր նուէրներ խնդրած էին, բայց սպասուած արդիւնքը չգոյացաւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Թանզիմաթ»ին հարիւրամեակը

Պատերազմի ժխորը մեզ մոռցնել կուտայ մերթ երբեմնի թուականներ, որոնք բախտորոշ եղած են, ազգային անցուդարձի տեսակէտով :

Ո՞վ կը յիշէ այսօր օսմանեան Թանզիմաթի պատմութիւնը . սնամէջ բառ մը այլեւս եւ սակայն ինչ մտածումներ չարթնցներ այդ անունը մեզմէ շատերուն մէջ, որ խրած ենք յիշատակներով Թուրք անցեալին մէջ :

Հարիւր տարի առաջ, 1839 յուլիս 1ին կը մեռնէր Մահմուտ Բ., Ալ Օսմանի ընտանիքի լուսամիտ սուլթաններէն մին : Իր 31 տարուան իշխանութիւնը կը զուգադիպէր Օսմ. կայսրութեան ալեկոծ օրերուն : Արդարեւ, լայնածաւալ պետութեան քայքայումը որ սկսած էր, իր շրջանին թաւալգլոր թափ մը առաւ : Քաւելով իր նախորդներուն սխալները, Մահմուտ Բ. համակերպեցաւ Պեսարապիոյ, Յունաստանի, Դանուբեան նահանգներու բաժանումին, ռումանական Վալաքիան, Մոլտավան, ի վերջոյ Սերպիան, Եգիպտոսը, Ալճերիան յաջորդաբար փրկուեցան Սուլթանին գերիշխանութենէն :

Մահմուտ Բ. իր թագաւորութեան ամբողջ տեւողութեան յուսահատ ճիգեր թափեց կասեցնելու համար պետութեան տարրալուծումը : Իրմով կը սկսի «բարենորոգումներուն երկարաձիգ փորձարկութիւնը, որ դիւանագիտական խաղերէ եւ խաբուսիկ պատրանքներէ անդին չանցաւ :

Մահմուտ Բ.ի դրական ձեռնարկը կարելի է նկատել եէնիչէրիական օճախին հիմնայատակ քանդումը եւ նախաձեռնութիւնը՝ կանոնաւոր բանակով օժտելու պետութիւնը :

Դէպքերու ալեկոծ ընթացքը թոյլ չտուաւ սակայն որ օսմանեան պահակալը աւելի խոր ու արմատական միջոցներու մասին խորհի : Բայց իր օրով արդէն պայմաններ հասունցած էին, կար սակաւաթիւ բայց գործօն սերունդ մը որ համոզուած էր բարենորոգումներու անհրաժեշտութեան :

Իրեն իբրեւ յաջորդ կը մնար իր 17ամեայ տղան, Ապտիւլ Մէճիտ, մեղմ եւ մելամաղձոտ խառնուածք մը, որ փայլուն կոչումի մը սահմանուած ըլլալու երեւոյթը չունէր, եւ սակայն իր թագաւորութեան շրջանին պետութիւնը կարծէք անկումի զառիթափին վրայ կանգ առաւ պահ մը ու փառքի օրեր վերապրեցաւ : Յիշել 1854ի Խրիմի պատերազմը, երբ Ֆրանսա եւ Անգլիա Թուրքիոյ կողքին պայքարեցան ռուսական տիտանին դէմ :

Ապտիւլ Մէճիտի թագաւորութիւնը բացուեցաւ պատմական ակտով մը, 1839 նոյեմբեր 3ին հրապարակուեցաւ բարենորոգումներուն, «Թանզիմաթ»ի այս հրովարտակը որ յայտնի է Կիւլհանէի Հաթթը Շէրիֆ անունով :

Նոյն օրը, երիտասարդ Սուլթանը Սարայ Պուրնուի պալատին Կիւլհանէ սրահին մէջ հրաւիրած էր պետութեան աւագանին, հպատակ ազգութեանց հոգեւոր ներկայացուցիչները, դիւանագիտական մարմինը եւ արհեստապետները :

Անոնց ներկայութեան կարդացուեցաւ նոր հրովարտակը, եւ Սուլթանը հրապարակաւ երդում ըրաւ որ զայն տառապէս պիտի գործադրէ :

Իսլամներու հալածական ընդդիմութիւնը խափանելու համար, հրովարտակը իր յառաջաբանին մէջ կը ջանար ապացուցանել թէ նախատեսուած բարենորոգումները վերադարձն են դէպի իսլամական աւանդութիւնը, եւ այդ սկզբունքներու անտեսումն է միակ պատճառը պետութեան քայքայող աղէտներուն :

Թանզիմաթի այդ նոր օրէնսգիրք, որուն պատճէնը կարելի է տեսնել Նորատունկեանի վաւերագրերուն հաւաքածոյին մէջ, գլխաւորաբար երեք նպատակի կը ձգտէր.—

Ա.— Պետութեան բոլոր հպատակներուն, առանց ազգի եւ կրօնքի խտրութեան երաշխաւորել կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութիւն :

Բ.— Սահմանել հարկային արդար, կանոնաւոր եւ հաւասար դրութիւն մը :

Գ.— Կանոնաւորել զինուորական ծառայութիւնը :

Աւելորդ է ըսել, Թանզիմաթը, որ արդարութեան, յառաջդիմութեան ոգիով խմբագրուած էր, մնաց մեռեալ տառ : Պահպանողական դանդաղումը, որ պաշտօնէութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմէր եւ համբային կարծիքը հակադրեցին նոր օրէնքներուն կրաւորական դիմադրութիւն մը : Կեանքը քալեց նոյն ճամբով : Պետութիւնը մնաց «էսքի թաս, էսքի համամ» :

ՍԱՐԱՍԱՆ

Գրողները բանակին մէջ

Ֆրանսացի գրողներու ընկերակցութիւնը ցանկ մը կը պատրաստէ արձանագրելով զինուոր գրագէտներու անունները :

Այդ ցանկէն կ'իմանանք որ Անրի Մասի տեղակալի աստիճան ունի բանակին մէջ, իսկ Ռընէ Տիմէնիլ որ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ տուած է, մասնաւորաբար հայաստ-գիտ հատոր մը՝ Ֆլօպէրի հոգեբանական վերլուծումը, հաշուապահ բժիշկ է բանակին մէջ: «Ռըվիւ տէ Տէօ Մոնտ»ի խմբագրական քարտուղարը, Անրէ Կաւլոթէ, տեղակալ է : Անտրէ Տէյզըրրուս՝ հաշուապահ : Քոմէտի Ֆրանսէզի ընդհ. քարտուղարը, Ռոպէր Քարտէն — Ֆըթթ, Քոնֆէրանս տէ դ'Ամպասատէօր վարիչը, Անրէ Տավիտ, կը գտնուին պարենաւորման սպասարկութեան մէջ : Ժիլպէր Ռոպէն, որ անունը չինեց իր բժշկական վերլուծումներով, կը ծառայէ հիւանդանոցի մը մէջ : Ժան Ռըվէլն կը գտնուի հետեւակազօրաց բանակի մը մէջ: Ռընէ Լալու թարգման է անգլիական բանակին մէջ: Բանաստեղծներէն՝ Կապրիէլ Օտէզիօ գլխապետ է, Անտրէ Ֆայէ կը ծառայէ բանակին մատակարարութեան մէջ, իսկ Ժագ Պարոն՝ զին. ճարտարագիտութեան մէջ: Ռընէ Շառ օդանաւորդ տեղակալ է, Ժագ Մէյէր՝ սպայակոյտի գլխապետ, Օքթավ Պէլիար՝ հիւանդանոցի վարիչ :

Իսկ «Մարեան» պարբերաթերթը կը հրատարակէ հին լուսանկարները 1914 — 1918ի զինուոր գրագէտներուն, յիշատակելով անոնց զինուորական ծառայութիւններն ալ: Ժան — Ժիրոտու ծառայած է Մոզէլի, Մարոքի, Տարտանէլի, յետոյ Միացեալ Նահանգներու մէջ: Փիէր Մարք Օրլան կը կռուէր խրամներուն մէջ: Ժորժ Տիւհամէլ վիրաբոյժ էր զին. հիւանդանոցի մը մէջ: Քլօտ Ֆարէր կը զօրանուէր ծովային բանակի մէջ: Ռոլան Տորժըլէս զնդացիրով կը կռուէր Արթուայի ճակատամարտերուն մէջ : Անրի տը Մոնթէրլան կամաւոր էր եւ եօթն անգամ վիրաւորուած :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՆԻՄ, 24 նոյեմբեր.— Քովս ոչ ոք կայ եւ ոչ ոքի կը սպասեմ, բայց որքան կ'ուզեմ խօսիլ, հայերէն արտայայտուիլ, զուարթ կամ տխուր, հին կամ նոր նիւթերու շուրջ, ինչ փոյթ: Ու մտածեցի խոստովանութիւններ ընել քեզի, սիրելի «Յառաջ», պարզապէս խօսելու համար :

Բայց ո՞րկէ սկսիլ ...

Մասնաւոր դժգոհութիւն մը չունիմ, իսկ ինծի ջանամ գրել ընդհանուր դժգոհութիւններս, էջերդ սուղ են : «Բիչ գրոյս շատ իմացիր» :

Գլխաւոր զբաղումս ձի խնամել է, որովհետեւ ձիաւոր թնդանօթաձիգ զինուոր եմ, մասնաւորապէս կը խնամեմ (կերակրել, ջուր խմցնել, մաքրել) իմ երկու սպիտակ ձիերս «Ինտիկէն»ը եւ «Ժիպրալթար»ը : Մինչդեռ լաւ է, իսկ մեր ննջասենեակը խուցէ մը մեծ, այլազան բնակիչներով, ազնիւ երիտասարդներ եւ գիւղացիներ:

« Ես իմ անուշ Հայաստանի »...

Կէսօրին «Յառաջ»ներու տրցակ մը ստացայ . անհամբերութեամբ կարդացի քանիցս եւ ուշադրութեամբ ու ագահօրէն սկսայ կարդալ, քանզի լեզուս եւ ականջներս զրկուեցան հայերէնէ եւ աչքերովս միայն կ'ըմբոշխնեմ մեր անմահ մեծաքանքը :

Զրկուած էի հայրենիքէս, զրկուեցայ նաեւ Մայրենիէս ... Միակ հայ բարեկամս «Յառաջ»ն է, կը կարդամ զայն, ներկայ մտայլ օրերու տխրութիւնները եւ կարօտներս մեղմացնելու եւ հայերէնի պապակս յագեցնելու համար: Այլեւս ձախէն մտերիմներէս եւ բարեկամներէս ստացած նամակներուս հետ գլխաւոր մխիթարութիւնն է «Յառաջ»ը :

Գնաց մը սուզ, կտոր մը խաչած միս եւ չիրտ մը պանիր ու «քաւն» մը գինիով ընթրիք վերջացնելէ ետք, քաղաք իջայ, սրճարանէ մը ներս մտայ եւ այժմ կը սպասեմ որ սպասեակը ապսպրած սեւ սուրճս բերէ :

Ստատացայ կարճ կայել :

Այսպէս թէ այնպէս, օրերը կ'անցնին աւելի կամ նուազ տխրութեամբ, Ջանալով կարօտներու տակ կքած, շուրջս կը դիտեմ, կը զգամ որ Հայ եմ ու կ'երգեմ :

«Աշխարհ անցիր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ »...

Արեւմտահայ Հայ եմ զուին, բարի Զարենց:— Օշին

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme . . Paris (13)

Ֆինլանտական բանակը

Աշխարհ գիտէ թէ Ֆինլանտական բանակը ի վիճակի չէ դիմադրելու ռուսական վիթխարի բանակին, որ առանց ամչնալու իր ամբողջ ուժը կը թափէ նման փոքր ժողովուրդներու գլխուն՝ զինադուլ կնքելով Ճափոնի հետ, որուն հետ չուզեց չափուիլ :

Ֆինլանտական բանակը խաղաղութեան շրջանին ունի մէկ զօրաբանակ միայն, որ կը բաղկանայ երեք զօրաբաժիններէ եւ մէկ հեծելազունդէ: Ծովեզերքին պաշտպանութիւնը կը կատարեն հրետաձիգ երեք զօրամասեր: Իբրեւ օդային ուժ ունի 150 օդանաւ: Գործօն բանակը ունի 1800 սպայ եւ 30,000 ենթասպայ ու զինուոր: Զինուորական ծառայութեան շրջանն է մէկ տարի, քիչ մը աւելի: Գործօն բանակին կողքին, Ֆինլանտա ունի քաղաքապահ կազմակերպութիւն մը, որ հիմնուեցաւ 1918ին, բոլշեւիկեան ապստամբութեան ժամանակ: Զինուորաքաղաքացիական կազմակերպութիւն մըն է այս, հետզհետէ զօրացած, որ այժմ 100,000 անդամ : Սկզբնական օրերուն՝ իր պաշտօնն էր պաշտպանել երկրին ներքին խաղաղութիւնը, բայց յետագային դարձաւ զինուորական պատրաստութեան դպրոց մը: Այդ կազմակերպութիւնն է որ կը զրահէ պահեստներու, սպաներու եւ ենթասպաներու մարզանքը :

Զօրաշարժի ժամանակ, Ֆինլանտայի գործօն բանակն ու զինուորաքաղաքացիական ուժերը կը միանան իրարու: Այսպէս, Ֆինլանտա, որ ունի 3,500,000 բնակիչ, կրնայ ոտքի հանել 6էն 7 հարիւր հազարնոց բանակ մը: Եւ սակայն երկիրը չի կրնար հագուեցնել ու զինել այդքան մարդ :

Արդարեւ, Ֆինլանտայի ամէնէն տկար կողմը սպառազինութեան պակասն է: Երկար ատեն Ֆինլանտա գոհացաւ օգտագործել այն զէնքերն ու ռազմանիւթերը, զորս ռուսական բանակը լքած էր երկրին մէջ, 1917ի յեղափոխութենէն վերջ: Շատ վերջերը, 1935էն միայն, խորհրդարանը ծրագիր մը մշակեց սպառազինութեան համար: Փամփուշտի եւ հրացանի պատրաստութենէն զատ, ուրիշ ամէն զէնքի համար Ֆինլանտա պարտաւորուած է դիմել արտասահման: Այդ է պատճառը, որ մեծ բան մը չունի իբրեւ օդանաւ, հրասայլ, օդանաւերու դէմ կրակող թնդանօթ, հրասայլերը խորտակող միջոցներ:

Հակառակ այս իրողութեան, ֆինլանտական բանակին իւրաքանչիւր զինուորը գնահատելի տարր մըն է, տոկուն, կարգապահ, չարքաշ ու քաջ :

Ֆինլանտայի ազգ. պաշտպանութեան մէջ յատկանշական է տեսնել կիներու գործունէութիւնը: Անկախութեան պատերազմներուն ժամանակ (1918), կիներու մեծ թիւ մը հիւանդապահ արձանագրուած էր կամ օժանդակ աշխատանքներու լծուած : Անկէ վերջ, կիներուն համար ստեղծուեցաւ զինուորական կամաւոր ծառայութիւն մը, որ անդամ է,— խոհանոց, դիտանոց, բժշկական սպասարկութիւն: «Լոթա» կը կոչուին ասոնք եւ ունին 90,000 անդամ :

Ահա այս փոքրիկ երկիրն է, դառնուկ մը, որ պիտի դիմադրէ ռուսական վիթխարի բանակին, — Ժորժ Տիւհամէլ, այս առթիւ, դառնօրէն ու ծաղրանքով կ'ըսէ. «Ռուսական քաջալանջ բանակին նայեցէք, ռուսի զինուորին, որ անգղի մը պէս կը յարձակի ճնճղուկին վրայ» :

Զուլի տէր զինուորներու արձակումը եւ նոր զօրակոչ (կարգոյց տեսրակ)

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, որ արդէն իրենց տուները վերադարձուցած էր 1909ի, 1910ի եւ 1911ի զօրագասերը, ինչպէս եւ նոյն զօրագասերուն կապուած ընտանիքի հայրերը, որոշեց դեկտեմբեր 15էն սկսեալ աստիճանաբար արձակել 4 եւ 5, յետոյ 2 եւ 3 զաւակներու տէր հայրերը, որոնք իրենց զաւակները յայտարարած չէին ժամանակին, բայց գործնապէս մաս կը կազմեն արդէն արձակուած զօրագասերուն :

Ուրեմն, այս նոր որոշման համաձայն, աստիճանաբար պիտի արձակուին պահեստիներու չարքին այն զինուորները որ ընտանիքի տէր են: Ներքին զօրագունդերու մէջ (Թիկունք) պիտի փոխադրուին պահեստիներու Բ. չարքին զինուորները: Բանակատեղիները պիտի փոխադրուին պահեստիներու առաջին չարքին զինուորները որոնք տակաւին ներքին զօրագունդերու մէջ կը գտնուին: Իսկ դեկտեմբեր 15էն սկսեալ դրօշի տակ պիտի առնուին պահեստիներու առաջին չարքին այն զինուորները որ կարգոյց տեսրակ ունին, սկսելով ամէնէն երիտասարդներէն :

*** Առաջին չարքի պահեստիները կը հասնին մինչեւ 1920ի զօրագասը, այսինքն մինչեւ 39 տարեկան: Բ. պահեստիները կը հասնին 1919ի դասէն մինչեւ 1911ի դասը,— 40էն 48 տարեկան: Ընտանիքի հայրերը երկու տարի կը շահին իւրաքանչիւր զաւկի համար, սկսելով երկրորդ զաւկէն: Կամաւորները ենթակայ են այն զօրագասին ուր տեղաւորուած են :

*** Շատերը մոռցած են յայտարարել իրենց զաւակները, զինուոր կամ կամաւոր գրուած ատեն: Այս պարագան կը յիշեցնենք նաեւ հայ զինուորներուն :

ՌՈՒՍԵՐԸ վեցերորդ անգամին յարդեցին իրենց ժամադրութիւնը, բանակցելու համար ռումանական պատուիրակութեան հետ, սահմանագլուխի վերաբացման մասին: Վերջին անգամ ռումանական պատուիրակութիւնը ժամերով սպասելէ վերջ վերադարձած էր, առանց ռուս պատուիրակ երեւցած ըլլալու :

ՓԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏՈՄՍ պիտի բաժնուի Անգլիոյ մէջ, յառաջիկայ յունուարին, առ այժմ կարագի եւ խոզեղէնի համար:— Անգլիա մեծ քանակութեամբ ցորեն կը գնէ Քանատայէն: Արդէն գնուած է 8 — 10,000,000 գրիւ: Գնումները կը շարունակուին Մ. Նահանգներուն մէջ ալ :

Կեանքը Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, 28 նոյեմբեր, (Յառաջ).— Ամէն կիրակի անպակաս են հայ զինուորներ, որոնք 48 ժամ հրամանով տուն կուգան, պահ մը մոռնալու զօրանոցի կեանքը եւ ապրելու իրենց սիրելիներու հետ: Բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն եւ կը գովեն իրենց սպաներուն հոգածութիւնը: Զինուորական նպաստէն կ'օգտուին իրենց մայրերը ու ընտանիքները, բացի քանի մը հոգիէ որոնք մականունի տարբերութեամբ չիտ-թուիթին պատճառաւ են : Տեղական դպրոցներ դեռ չեն բացուած: Մանուկները օրն ի բուն փողոցներն են:

Նպաստընկալ գործազուրկները շաբթը երկու օր պարտաւորիչ աշխատանքներ կը կատարեն քաղաքապետութեան համար: Պատերազմին սկիզբը տասնեակ մը հայ անգործներ առնուեցան Ռընոյի հաստատութեան մէջ, բայց նոյեմբերի կիսուն սկսան հին գործաւորները արձակել իբրեւ օտարական, եւ առաջինը եղաւ հայ երիտասարդ մը Անուվիլէն որ 12 տարուան գործաւոր էր: Յաջորդ շաբթու ուրիշ Հայերու ալ իմացուցած էին թէ 8 օրէն պիտի արձակեն, բայց յետաձգուեցաւ: Ազգային ոչ մէկ կազմակերպութիւն: Միայն Կապոյտ Խաչն է որ իր գոյութիւնը ցոյց կուտայ, հայ զինուորներուն տաք բրդեղէն պատրաստելով նոր տարուան առթիւ:— Թղթակից

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

20 Սեպտ. — 21 Սեպտ. 1939

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՈՒՔ ԱՀՐԱՍ, Ռ. Էք.— 157
ՊԱՌԺՕԼ, Օ. Պ.— 50
ՊՈՒՔՐԷՇ, Ց. Մ.— 165
ՎԷԼԻՉԻ, Մ. Ս.— 75
ՕՌԼԷԱՆՎԻԼ, Ա. Գ.— 150
ՔԼԵՌՄՈՆ, Լ. Թ.— 150
ՄՈՆԺԵՌՕՆ, Տիկ. Ա. Մ.— 40
ՍԱՄՈՒԷՆ, Ա. Հ.— 75
ՎԻԼԼՕՐՊԱՆ, Մար.— 75

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր երախտագիտութիւնը եւ շնորհակալութիւնը կը յայտնենք Կրընոպլի եւ Տէսինի Կ. Խաչի մասնաճիւղերուն որոնք նամակաւ կամ անձամբ այցելեցին մեր զաւակին՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳԱՄՊԷՐԵԱՆի որ յուլիս 16ին արկածի մը հետեւանքով փոխադրուած էր Կրընոպլի հիւանդանոցը եւ ուր խնամուեցաւ մինչեւ օգոստոս 26: Ուրախ ենք յայտնելու որ այժմ ապաքինած է:

Գամպերեան ընտանիք

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆՑ ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ (գրաքննութիւն) կազմակերպութեան մասին երեք հրամանագիրներ հրատարակուեցան պաշտօնաթերթին մէջ: Առաջին հրամանագրով, արտաքին նախարարութեան տեղեկութեանց եւ մամուլի վարչութիւնը կը միացուի նոր կազմակերպութեան: Երկրորդ հրամանագիրը կը սահմանէ տեղեկութեանց վերատեսչութեան պաշտօնէութեան կարգուսարքը, իրենց յատուկ թոշակներով: Այսպէս, ընդհ. վերատեսուչ մը՝ տարեկան 125,000 ֆրանք, երեք տնօրէններ՝ 100,000 ֆրանք, երկու դիւանապետներ՝ 90,000 ֆրանք, չորս օգնական դիւանապետներ՝ 60 հազար ֆրանք, 21 բաժիններու վարիչներ՝ 45 հազար ֆրանք, 36 փոխ - վարիչներ՝ 33 հազար ֆրանք, 41 գլխաւոր խմբագիրներ կամ գրաքննիչներ՝ 23000 ֆրանք, 96 խմբագիրներ կամ գրաքննիչներ՝ 14 հազար ֆրանք, 36 քարտուղարներ՝ 12 հազար եւ 10 պաշտօնեաներ՝ 10,000 ֆրանք: Վերատեսչութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի նաեւ սպաներ եւ զինուորներ :

ՁԵՐԲԱԿԱԼՄԱՆ հրամանագիր հանուեցաւ համայնավար երեսփոխան Անտրէ Մարթիի դէմ, իբրեւ հեղինակը շարք մը գաղտնի թռուցիկներու որ տպուած են Տէօնքէրքի մէջ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Մարթի եւ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Մորիս Թորէզ Մոսկուա կը գտնուին:

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱ, Ռումանիոյ երբեմնի վարչապետը, ծերակոյտին վեճաբանութեանց առթիւ ճառ մը խօսելով, թելադրեց որ չէզոքութեան քաղաքականութիւնը յարգուի ոչ միայն օրուան վարիչներուն, այլեւ մամուլին կողմէ, «որուն մէկ մասը ամէն օր կ'անտեսէ ուղղամիտ չէզոքութեան սահմանները»: Այս ակնարկը ուղղուած էր կարգ մը ռումաներէն եւ գերմաներէն թերթերու դէմ որոնք կը մեղադրուին իբրեւ գերմանասէր: Պ. Եորկա թելադրեց որ գրաքննութիւնը հսկէ, «որպէսզի այդ պարոնները կատարեալ չէզոքներ դառնան»: Յետոյ յիշելով Լեհաստանի ողբերգութիւնը, յոյս յայտնեց թէ այդ երկիրը յարութիւն պիտի առնէ: Եւ եզրակացուց.— «Երբ վերջանայ պատերազմը, պէտք է յաղթանակէ ժողովուրդներու իրաւունքը: Գերմանիա ամէնէն առաջ պէտք է հասկնայ այս պարագան, քանի որ այնքան երկար տառապեցաւ իր ազգային միութիւնը գլուխ հանելու համար»: Նախկին վարչապետը ընդդիմացաւ Հունգարիոյ հողային պահանջներուն, ջերմապէս ներբողելով հանդերձ Հունգար ժողովուրդը որ «դարէ դար պաշտպանած է քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը, Լեհաստանի հետ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վերջին երկրաշարժը ծանր վնասներ պատճառած է մանաւորապէս Երզնկայի մէջ: Անատոլուի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Դերջան գաւառի Գարաքուլաք գիւղին 135 տուներէն մէկ մասը ամբողջովին փլած, մնացեալը անբնակելի դարձած է: Ուրիշ ինը գիւղեր ամբողջովին կործանած են, գիւղ մըն ալ կիսովին: Մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն 43, վիրաւորները շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն :

ԳԵՐՄԱՆԵԽՌՈՒՍԱԿԱՆ սահմանագլուխին վրայ ամրութիւններ կը շինուին երկու կողմէն ալ, կարծես մրցելով իրարու հետ: Գերմանացիները ոչ միայն խրամներ կը փորեն, այլ եւ ամրոցներ կը կառուցանեն, տոկուն շաղախ մը գործածելով :

«ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ» վերաբերեալ թռուցիկներ տպած եւ բաժնած ըլլալով, տասը նոր ամբաստանեալներ զինուորական ատեան քաշուեցան: Ասոնք փորձած էին անհնազանդութեան մղել զինուորները եւ տարածել այնպիսի լուրեր որ կրնան ազդել բանակին եւ ժողովուրդին տրամադրութեանց վրայ: Ուրիշ ինը հոգի ալ կը հետապնդուին գաւառի մէջ :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ ձերբակալուեցան 50 երիտասարդ համայնավարներ, երբ ցոյց մը կը կատարէին համալսարանին մէջ:

ՍՈՒՐՃԸ պակաս էր հրապարակին վրայ, բանակին պէտքերը հոգալու համար: Հողագործական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ բաւարար քանակութեամբ սուրճ պիտի տրամադրուի հասարակութեան համար, նոր ապրանքներ հասած ըլլալով :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համալսարանէն 37 փրոֆէսէօրներ եւ կառավարութիւնը համալսարան մը բացին Իլ Սէն Լուիի լեհական մատենադարանին մէջ, որ հիմնուած է 1839ին: Այս մատենադարանը միշտ կեդրոնն եղած է լեհ տարագիր հայրենասէրներու, ունի 150,000 հատոր, 20,000 փորագրութիւն եւ 10 հազար ձեռագիր: Համալսարանին վերատեսուչն է փրոֆ. Օսկար Հալէքի, հռչակաւոր պատմաբան եւ լեզուագէտ: Դասախօսութիւնները պիտի կատարուին Սորպոնի մէջ :

ԱՐԻՒՆ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ 15,000 հոգի դիմած էին Սէնթ Անթուան հիւանդանոցը: Քննութենէ վերջ ընդունուեցան 8000 հոգի, որոնք պատրաստ պէտք է ըլլան միշտ, որ եւ է ատեն կանչուելու համար:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ էմիրը մօտերս պիտի այցելէ Մօտաւոր Արեւելքի մայրաքաղաքները, ամրապնդելու համար իր յարաբերութիւնները արաբական պետութեանց հետ :

ԱԼՊԱՆԻԱ նոր դրօշ մը ստացաւ դեկտեմբեր 1ին, Իտալիոյ թագաւոր-կայսեր կողմէ: Նոր դրօշը կարմիր է, վրան արծիւ մը թեւերը բաց, եւ ուրիշ խորհրդանշաններ՝ ալպանական եւ հռոմէական պատմութենէն :

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ կը փակուին ամէն օր Գերմանիոյ մէջ, ապրանքները սպառած ըլլալով, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Միայն Պերլինի մէջ 35,000 պաշտօնեաներ անգործութեան դատապարտուած ըլլալով, արձանագրուած են սպառազինութեանց գործերու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Չեխերն ալ պարտաւորիչ ծառայութեան պիտի ենթարկուին:

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱՅԻ ջուրերը այնքան լեցուած են գերմանական ականներով որ, կառավարութիւնը ձկնորսութիւնը արգիլեց նոյնիսկ ներքին ջուրերուն մէջ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ —
ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ ... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Եւրոպա եւ Իտալիա ... 265 ֆրանք 140 ֆրանք
Օտար երկիրներ ... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 6 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4214

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

40,000 ՖԻՆԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ԿԵՑՆԵՆ 70.000 ՌՈՒՍԵՐ

Մոսկուա չի ճանանչեր Ազգաժողովին նիստին

Վերջին լուրերու համաձայն, 40,000 ֆինլանտական զինուորներ յաջողած են կասեցնել խորհրդային յառաջխաղացութիւնը որուն կը մասնակցին 70—80 հազար կարմիր զինուորներ: Ամբողջ Ֆինլանտան ծածկուած է ձիւնով եւ շատ մը զինուորներ կը կռուին սքիներ գործածելով: Ամէնէն կատաղի կռիւները տեղի կ'ունենան Քարելիոյ պարանոցին եւ Լատոկա լճին միջեւ,— միակ շրջանը ուր խորհրդային զօրքը կրնայ ցամաքային մեծ յարձակողական մը կատարել: Կ'ըսուի թէ Ֆինլանտացիները 1500 ռուս գերիներ բռնած են լճին հիւսիսային կողմը, իսկ ուրիշ հարիւրաւորներ խեղդուած են, երբ կը փորձէին անցնիլ լիճէն: Անտառներուն մէջ պահուած ֆինլանտացի արձակաձիգները կրակ բանալով, կոտորած են բազմաթիւ կարմիր զինուորներ, մանաւանդ որ սառոյցներն ալ տեղի տուած էին:

Ֆինլանտայի ծայրագոյն հիւսիսային շրջանին կռիւները տեղի կ'ունենան մութին մէջ, քանի որ Սառուցեալ ովկիանոսին երկար գիշերները հազիւ քանի մը ժամ կը լուսաւորուին առտուան դէմ, տարուան այս եղանակին: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, աւելի քան հազար ռուս զինուորներ սպաննուած են, շարք մը ականներ պայթած ըլլալով Թէրիոքիի շրջանին մէջ (Ֆինլանտայի կարմիր «կառավարութեան» կեդրոնը): Ֆինլանտացիները դեռ կը պահեն Սառուցեալ ովկիանոսին նաւահանգիստը, Փէցամօ, որ նախապէս Ռուսերուն ձեռքը անցած էր: Մօտակայ քաղաք մը, որ կը գտնուի նիքէլի հանքերու կեդրոնին մէջ, հրկիզուած է: Ֆինլանտացիները պաշարեցին 200 Ռուսեր որոնք վար իջած էին օդանաւերով: Ֆինլանտական լուրերու համաձայն, Ռուսերը չեն յաջողած հասնիլ Մաններհայմի գիծը (Ֆինլանտայի Մաժինօն):

Օտարականները եւ մասնաւորապէս 443 Գերմաններ, 72 Իտալացիներ, 60 Ռուսեր եւն. հեռացած ըլլալով Հէլսինկֆորսէն, ժամէ ժամ կը սպասուի մայրաքաղաքին ռմբակոծութեան: Կ'ըսուի թէ Ռուսերը որոշած են 800 օդանաւեր արձակելով քարուքանդ ընել մայրաքաղաքը, եթէ Ֆինլանտա չշարունակէ դիմադրութիւնը: Ֆինլանտա նախապէս 25 օդանաւեր ապսպրած էր Իտալիոյ եւ 10 հատը ստացած ըլլալով, անմիջապէս պիտի գործածէ: Բազմաթիւ կամաւորներ հասած են Շուէտէն, Նորվեկիայէն եւ Տանըմարքայէն: Ֆինլանտական կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է բանակցութիւնները վերսկսելու եւ կարգ մը զիջումներ կատարելու, բայց ոչ անձնատուր ըլլալու գնով: Ան մասնաւորապէս կը մերժէ Մոսկուայի յանձնել Հանկօ կղզին, խորհրդային նաւակայան մը չինելու համար: Ռուսական անթելը ամէն օր ֆինլանտերէն զեկուցումներ կուտայ, հանրային կարծիքը մոլորեցնելու համար: Ֆինլանտացիներն ալ սկսան պատասխանել ռուսերէն զեկուցումներով:

Խորհրդային մամուլը կը խոստովանի թէ կարմիր զօրքը մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի: «Խորհրդային զօրքը արթուն պէտք է մնայ ամէն վայրկեան: Ականները միայն ճամբաներուն վրայ չեն գտնուիր, այլեւ բնակարաններու, խանութներու եւ գրասենեակներու մէջ» (Փրավտա):

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Մոլոթով ունկնդրութեան ընդունելով Մոսկուայի շուէտական դեսպանը, մերժեց նկատի առնել անոր միջոցաւ եղած առաջարկները՝ բանակցութիւնները վերսկսելու համար: Մոլոթով յայտարարեց թէ չի ճանչնար ֆինլանտական ինքնակոչ կառավարութիւնը որ Հէլսինկֆորսէն մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ, այլ կը ճանչնայ միայն Քուսինէնի կառավարութիւնը, որուն հետ փոխադարձ աջակցութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքած է արդէն: (Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը միշտ մայրաքաղաքին մէջ է եւ հեռանալու միտք չունի): Մոսկուայի անթելը կը յայտարարէ թէ «օտար կառավարութիւն մը» քաջալերած է Ֆինլանտան, Ռուսիոյ վրայ յարձակելու եւ Լէնինկրատը գրաւելու համար:

*** Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի քաշուի Ազգաժողովէն, եթէ վիճաբանութիւն բացուի ֆինլանտական հարցի մասին: Արժանթինի արտաքին նախարարը հեռագիր մը ուղղելով Ազգաժողովին, պահանջեց վտարել Խ. Միութիւնը: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Մոլոթով արդէն իսկ հաղորդած է թէ Խ. Միութիւնը պիտի չմասնակցի Ա. Դ. Խորհուրդին շաբաթ օրուան նիստին:

Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Սուրից, Ժընեւ հասաւ, բայց յայտնի չէ թէ Լոնտոնի դեսպանն ալ պիտի երթա՞յ, իբրեւ նախագահը Ա. Դ. Խորհուրդին (նախագա՞հ թէ ամբաստանեալ...): Հակասական լուրեր կը շրջին այս մասին: Ազգաժողովի շրջանակներէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, վարչական խորհուրդը խստօրէն պիտի դատապարտէ Խ. Միութեան յարձակումը, թէեւ շատ մը չէզոք պետութիւններ կը վարանին արտայայտուիլ, ներկայ պարագաներուն մէջ: Շաբաթ օրուան նիստին առթիւ Ժընեւ հասած են բազմաթիւ գերման թղթակիցներ:

*** Հռոմի մէջ նոր ցոյց մը կատարուեցաւ ի նպաստ Ֆինլանտայի: Հազար ուսանողներ թափոր մը կազմեցին փողոցներու մէջ, աղաղակելով,— «Անկցի՛ Ռուսիա, կեցցէ՛ Ֆինլանտա»: Ֆինլանտական դեսպանը պատշգամ հրաւիրուելով ծափահարուեցաւ: Ոստիկանութիւնը չմիջամտեց, իսկ ջոկատ մը զինուոր յատկացուեցաւ խորհրդային դեսպանատան պաշտպանութեան համար:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձեռք առած ըլլալով ֆինլանտական խնդրին քննութիւնը, Խ. Միութիւնը փութաց հաղորդել թէ չի կրնար մասնակցիլ շաբաթ օրուան ժողովին: Միեւնոյն ատեն Մոլոթով մերժեց Շուէտի միջնորդութիւնը, յայտարարելով թէ չի ճանչնար ֆինլանտական կառավարութիւնը:

— Արժանթինի արտաքին նախարարը առաջարկեց Ազգաժողովէն վտարել Խ. Միութիւնը:

Կռիւները կը շարունակուին Ֆինլանտայի մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, խորհրդային զօրքը ծանր կորուստներ կրած է, 1500 գերիներ ձգելով եւ 1000 հոգի զոհ տալով ականներու: Մոսկուա կը սպառնայ կործանել Հէլսինկֆորսը, 800 օդանաւերով, եթէ Ֆինլանտա շարունակէ դիմադրել:

Անգլիոյ թագաւորը Ֆրանսա եկաւ թորփիլահալածով մը, որուն կ'ընկերանային ուրիշ մարտանաւեր եւ օդատորմիղ մը: Ամէն զգուշական միջոց ձեռք առնուած էր: Թագաւորը պիտի այցելէ ռազմաճակատը, մանաւորապէս տեսնելու համար անգլիական զօրքը: Անգլիոյ ելմտական նախարարն ալ Փարիզ եկած ըլլալով, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ ֆրանսերէն, եւ փառաբանեց երկու երկիրներուն սերտ գործակցութիւնը:

Պաշարման խստացումը սկսաւ գործադրուիլ երկուշաբթի կէս գիշերին: Վերջին լուրերու համաձայն, Հիթլէր ալ որոշած է Անգլիան պաշարել, հետեւողութեամբ Նափոլէոնի: Ոչ մէկ նշանակելի գործողութիւն արեւմտեան ճակատին վրայ: Կարգ մը դաշնակից եւ չէզոք նաւեր եւս ընկղմեցան, գլխաւորը՝ անգլիական մեծ շոգենաւ մը որ ունէր 10,086 տարողութիւն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՇԱՐՈՒՄ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ԴԷՄ, ՆՈՐ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ **183**, դեկտեմբեր **4**, առաւօտ.— Ոչ մէկ նշանակելի դէպք:

Զեկոյց թիւ **184**, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու: Քանի մը հրետաձգութիւն երկու կողմէն:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն «Տորիք Սթար» շոգենաւը յարձակում կրած եւ ընկղմած է գերմանական ծովահէն նաւի մը կողմէ: Շոգենաւը ունէր 10086 թոն տարողութիւն: Միեւնոյն օրը կորսուած է ուրիշ անգլիական նաւ մը, 3829 թոն, իսկ ընկղմած՝ շուէտական փոխադրանաւ մը: Գերմանական նաւ մըն ալ խորտակուեցաւ Տանըմարքայի ջուրերուն մէջ, երբ կը փորձէր ականներ դնել: Անգլիոյ ծովակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ գերմանական սուզանաւ մը բռնուած է անգլիական ջուրերուն մէջ:

*** Գերմանիոյ ծովային պաշարումը սկսաւ երկուշաբթի օր, ինչպէս ազդարարուած էր: Դաշնակիցները պիտի խափանեն գերմանական արտածումները, ինչ նաւով ալ փոխադրուին, թէեւ կարգ մը չէզոք պետութիւններ բողոքեցին եւ Իտալիան ալ բացասական դիրք բռնած է:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէր որոշած է Նափոլէոնի օրինակին հետեւիլ, իր կարգին պաշարելու համար Անգլիան: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Հիթլէր մանրամասնօրէն կ'ուսումնասիրէ Նափոլէոնեան հրովարտակները, որոնց համաձայն պատերազմական աւար պիտի համարուէին այն չէզոք նաւերը որ կ'ենթարկուէին բրիտանական հսկողութեան: Այս նոր պաշարումը գործադրելու համար, Հիթլէր աւելի պիտի ընդարձակէ ականներու եւ սուզանաւերու պատերազմը: Այս առաջադրութեամբ, հաւանական է որ ազդարարէ չէզոք պետութեանց թէ այսուհետեւ Անգլիոյ ծովեզերքներէն 15 մղոն տարածութիւն մը պիտի համարուի բրիտանական շրջան, ուր ականներ պիտի դրուին եւ չէզոք նաւերը պիտի նաւարկեն աչք առնելով ամէն վտանգ: Միեւնոյն ատեն չէզոքներուն պիտի ազդարարուի որ բրիտանական հսկողութեան չենթարկեն իրենց առեւտրական նաւերը, այլապէս Գերմանիա այնպէս պիտի նկատէ թէ չէզոքութիւնը խախտած են եւ համապատասխան միջոցները ձեռք պիտի առնէ: Իրազեկներ այս պարագաներէն կը հետեւցնեն թէ Գերմանիա զինուորական ձեռնարկներ պիտի կատարէ Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու դէմ: Շուէտի դէմ այս գործողութիւնը կրնայ կատարուիլ Ռուսիոյ աջակցութեամբ:

Ուրիշ զրոյց մը եւս,— իբրեւ թէ Սթալին առաջարկած է Հիթլէրի որ նախապատուութեան իրաւունք տայ խորհրդային նաւերուն, Քիլի Ջրանցքէն Հիւսիսային ծով անցնելու համար:

*** Գերմանական օդանաւերը շարք մը հետազօտութիւններ կատարեցին Մանշի եւ հիւսիսային Ֆրանսայի վրայ, անցնելով Պելժիայէն: Կը կարծուի թէ գլխաւոր նպատակն էր ուսումնասիրել գետինը, Մաժինոյի գծին եւ Տէօնքէրքի միջեւ, ուր Ֆրանսացիները նոր ցանցեր շինած են, խափանելու համար գերմանական արշաւանք մը Պելժիոյ ճամբով:

*** Պաշտօնաթերթը հրատարակեց մասնաւոր յիշատակութեան արժանացած սպաներու եւ ենթասպաներու երրորդ ցանկը, 37 հոգի: Ասոնք նշանաւոր հանդիսացած են զանազան քաջագործութիւններով, Սեպտեմբեր 9—13ի եւ 23—24ի կռիւներուն մէջ, երբ Ֆրանսացիները գերմանական հողը մտան, Մաժինոյի եւ Զիկֆրիտի գիծերուն միջեւ, եւ Սեպտեմբեր 28էն հոկտեմբեր 3 եւ 13, երբ Ֆրանսացիները ետ մղեցին շարք մը գերմանական յարձակումներ:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ վերաշինութիւնը քսան տարիէն հազիւ կրնայ վերջանալ, ինչպէս կը պատմեն լեհ փախստականներ: Գերմանական իշխանութիւնը որ եւ է միջոց ձեռք առած չէ վերաշինութեան համար, ոչ ալ փլատակները մաքրած, բացի բանուկ պողոտաներէն: Շատ մը կիսաւեր շէնքեր քանդուած են ուժանակներով, վտանգաւոր համարուելով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց տասը հազար թոն սոխ ծախել Ֆրանսայի, դիւրացնելու համար դաշնակից երկիրներու պարէնաւորումը:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ վերահաստատուած է դեկտեմբեր 1էն սկսեալ, Անգլիոյ, Հոլանտայի, Տանըմարքայի, Սկանտինաւեան եւ Պալթեան երկիրներու եւ Խ. Միութեան համար. Յաւելուածական ծախքն է 1.25 իւրաքանչիւր 20 կրամի համար:

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ 16 երիտասարդ համայնավարներ որոնք փորձեր էին վերակազմել իրենց ընկերակցութիւնը եւ թռուցիկներ բաժնել: Այս առթիւ երեւան հանուեցան նաեւ գաղտնի տպարաններ եւ մեքենաներ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, պարզելով այն միջոցները որ ձեռք առնուած են, ազգ. պաշտպանութեան եւ մասնաւորապէս ընդհ. զօրաշարժի համար: Կառավարութիւնը իրաւունք ունի սահմանափակելու կամ աւելցնելու արտածումները եւ ներածումները, պարենաւորման տոմսեր հաստատելու, բռնագրաւումներ կատարելու եւն.: Կրաւորական պաշտպանութեան համար ալ միջոցներ ձեռք առնուած են:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱ ՄԸ...

Այս է օրուան նշանախօսքը.— Կռիւը շարունակել եւ յաղթել, նոր Եւրոպա մը կառուցանելու համար: Եւրոպա մը ուր տիրապետեն իրաւունքն ու արդարութիւնը, փոխան բռնութեան:

Ուրեմն, պիտի շարունակուի ողջակէզը: Եւ նորէն միլիոններ պիտի փռուին, ինչպէս 1914—1918ին, երբ նոյնքան շլացուցիչ նշանախօսքեր արձակուեցան,— արդարութիւն, ազատութիւն, ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունք եւայլն:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ այն ատեն քսան միլիոն երիտասարդներ ինկան ռազմադաշտին վրայ, կամ դարձան հաշմանդամ, անկար, թշուառ:

Եւ տեսանք նոր Եւրոպան, արիւնաթաթախ եւ ուժասպառ, որ հազիւ քսան տարի հանգիստ ունեցաւ, իր վէրքերը կապելու համար:

Այդ «Նոր Եւրոպան» աշխարհասասան նորութիւն մը եւս բերած էր իրեն հետ,— ռուսական յեղափոխութիւնը, որ կարմիր շապիկ հագած՝ կը յաւակնէր դրախտի վերածել աշխարհը:

Ահաւասիկ դրախտը,— աշխարհակալութիւն աշխարհակալութեան դէմ, եւ նորէն Եւրոպա մը արիւնլուայ: Նորէն ռազմադաշտ նետուած՝ միլիոններով: Եւ ո՛վ գիտէ քանի՞ տարուան համար...

Տեղական թերթ մը կը պատմէ թէ զինուոր մը իրեն հետ Մաժինոյի գիծը տարած էր իր շունը, զինուորական ծառայութեան վարժեցնելու համար: Մէկ օր հազիւ կեցած, շունը գլուխը կ'առնէ կ'երթայ: Ո՞ւր,— Փարիզ: Եւ առտու մը զայն կը գտնեն մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ, անօթի եւ ուժասպառ: Խեղճ անասունը 250 մղոն ճամբայ կտրած էր մի-մինակը, անշուշտ խրտչելով արիւնէն:

Ի՞նչ տարակոյս որ եթէ այս շունը ֆինլանտական ճակատը փոխադրուած ըլլար Մոսկուայէն կամ Լէնինկրատէն, ապահովաբար պիտի չուէր, սարսափահար պիտի փախչէր մինչեւ Սիպերիա: Պիտի փախչէր ճամբան անօթի սատկելու գնով, որպէսզի չտեսնէ այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ ֆինլանտական ափերուն վրայ, յանուն յեղափոխութեան:

Դժուա՛ր է նախատեսել թէ ինչպէս պիտի վերակազմուի Եւրոպան, այս պատերազմէն վերջը: Կամ ի՞նչպէս պիտի կազմուի «Նոր Եւրոպան»:

Բայց, ինչ որ տեղի կ'ունենայ մեր աչքերուն առջեւ, խորապէս նշանակալից է, գաղափար մը կազմելու համար:

Կրցա՞ք համրել թիւը այն ժողովուրդներուն որ կռուեցան հերոսաբար, որ անխնայ քամեցին իրենց արիւնը, եւ սակայն, ճակատագրական պահուն, մնացին մինակ եւ անտէր: Հարեւան, զինակից թէ բարեկամ, ոչ մէկը ուզեց կամ կրցաւ օգնութեան հասնիլ, մեծասաններորդ ժամուն: Եւ անճարը ինկաւ զօրաւորին բռնութեան տակ,— եթէ սակայն կրցաւ ողջ մնալ:

Մինչեւ հիմա, անտէրին անտէրը կը համարուէր հայ ժողովուրդը, իր անհնարին ողջակէզներով եւ փլուզումներով:

Բայց ահա նոր շարք մը եւս, բուն իսկ Եւրոպայի սրտին վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ մարդիկ «Նոր Եւրոպա մը» կազմել կը խորհին:

Ո՞ր մարգարէն էր որ աղաղակեց, առաջին անգամ,— «Մարդը մարդուն գայլ»:— Շ.

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ելմտական նախարարին ֆրանսերէն ճառը

Անգլիոյ Թագաւորը Ֆրանսա հասաւ երկուշաբթի օր ժամը 3.30ին, ճակատ այցելելու համար: Թագաւորը Մանշէն անցաւ բուռն փոթորիկի մը մէջ, թորփիլահալածով մը որուն կ'ընկերանային բազմաթիւ օդանաւեր: Ճորճ Զ. մինչեւ վերջը կամուրջին վրայ մնաց, թէեւ ալիքները յաճախ կը խուժէին ուժգնօրէն: Այս առթիւ աչքի կը զարնէր մեծ տարբերութիւնը 1938ի հանդիսաւոր այցելութեան եւ ներկայ ուղեւորութեան: Թագաւորը հագած էր մարաջախտի համազգեստ: Ճամբորդութիւնը գաղտնի պահուեցաւ մինչեւ որ անգլիական եւ ֆրանսական անթելները ծանուցին ժամանումը: Թագաւորին կ'ընկերանար եղբայրը, Կլոսթըրի դուքսը, որ կը գտնուի սպարապետ Կորթի խումբին մէջ:

Միեւնոյն օրը Փարիզ հասաւ Անգլիոյ ելմտական նախարարը, Սըր Ճօն Սայմըն, եւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ ֆրանսերէն լեզուով: Նախարարը ջերմապէս շնորհաւորելով Ֆրանսայի ժողովուրդին զոհողութիւնները, մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Մեր հասարակաց նպատակը գլուխ հանելու եւ թշնամին պարտութեան մատնելու համար, հարկադրուած ենք կարեւոր քանակութեամբ նաւախնիւթեր եւ օդանաւեր գնել արտասահմանէն, ինչ որ կը ստիպէ մեզ խիստ հսկողութեան տակ առնել մեր ներածումները, որպէսզի կարենանք հոգալ մեր ստիպողական պէտքերը: Մեր առաջին հոգն եղաւ կարելի եղածին չափ խուսափիլ որ այս հսկողութիւնը դժուարութիւններ պատճառէ Ֆրանսայի: Ձեր ելմտական նախարարին հետ ունեցած տեսակցութեանս շնորհիւ, կարելի եղաւ զգալապէս կրճատել այս հսկողութեան անպատեհութիւնները»:

Նախարարը յետոյ յիշելով երկու երկիրներուն կրած զոհողութիւնները, յայտարարեց թէ «Մաժինոյի գիծը ազատութեան մեծ միջնաբերդն է Եւրոպայի մէջ: Մենք այդ միջնաբերդը կը պարտինք Ֆրանսացի պետական մարդու մը հեռատեսութեան եւ ձեր ճարտարագէտներուն, արժանի յաջորդները Վոպանի: Մենք շատ լաւ գիտենք թէ այդ միջնաբերդը պաշտպանելու համար շարժման մէջ դրած էք 5 միլիոն զինուորներ, որոնց 3.500.000ը դրօշի տակ են այժմ: Ձեր զինուորները լքեցին իրենց հողերը, գործերը, գործարանները: Շատ մը պարագաներու մէջ Ֆրանսուհիներ անցան անոնց տեղը: Մենք գիտենք նաեւ որ դուք ստիպուեցաք պարպել արեւելեան հարուստ նահանգները որոնք գերմանական թնդանօթներու սպառնալիքին տակ էին եւ պատսպարան ճարել աւելի քան 700,000 տեղահան բնակիչներու, ռազմադաշտէն հեռու շրջաններու մէջ: Դուք այս բոլորը կատարեցիք հանդարտութեամբ եւ վճռականօրէն: Ես իմ հայրենակիցներուս երախտագիտութիւնը եւ հիացումը կը յայտնեմ այս բոլորին համար»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Սըր Ճոն Սայմըն եզրակացնելով, ըսաւ թէ Մեծ պատերազմին Անգլիա չարժման մէջ դրած էր 9,000,000 զինուոր, որոնց աւելի քան մէկ միլիոնը ինկան ռազմադաշտին վրայ: Այս անգամ ալ ամբողջական պիտի ըլլայ երկու դաշնակիցներուն ճիգը: Երկու պետութեանց օդատորմիղը համատեղ իր գերազանցութիւնը: Դաշնակիցները բացարձակապէս կը գերակշռեն ծովու վրայ:

Նոր դիմում հպատակութեան համար

Հ. Հ. Գաղթ. գրասենեակի վարիչը, Պ. Ա. Խատիսեան, որ վերջերս դիմում կատարած էր արտաքին նախարարութեան, հայ զինուորներու հպատակութեան մասին, այս անգամ այցելած է դատական նախարարութեան, միեւնոյն հարցին առթիւ:

Նախարարութեան ներկայացուցիչը բարեացակամութեամբ լսելով բոլոր բացատրութիւնները, առաջարկած է գրաւորապէս ներկայացնել զանոնք, ուղղակի դատական նախարար Պ. Պոնէի ներկայացուելու համար:

Կ'իմանանք թէ այդ նամակը յանձնուած է արդէն բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւններով, եւ կրկին խնդրուած է որ անյապաղ ընթացք տրուի հպատակութեան դիմումներուն:

Միւս կողմէ Գաղթ. գրասենեակը հայ զինուորներէ ստացած է բաւական թիւով դիմումներ, անձամբ թէ գրաւոր, համաձայն «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակուած յայտարարութեան: Պ. Խատիսեան բոլոր անունները մասնաւոր ցանկով մը անձամբ ներկայացուցած է արտաքին նախարարութեան, խնդրելով դոհացում տալ կարելի եղածին չափ շուտ:

Այս առթիւ Գաղթ. Գրասենեակը կրկին կը յիշեցնէ բոլոր այն զինուորներուն որ կատարած են իրենց զործօն ծառայութիւնը կամ լրացնելու մօտ են (մէկ տարի, 1ուկէս կամ 2 տարի), որպէսզի շուտով հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները, անմիջապէս ներկայացնելու համար երկրորդ ցանկը.—

1.— Ե՞րբ են կատարած իրենց հպատակութեան դիմումը: 2.— Զինուորական ծառայութեան շրջանը: 3.— Այն հասցէն որ տրուած է իրենց դիմումը կատարած ատեն:

Եթէ լրագրի թուղթը սպառի...

Լրագրական թուղթի տագնապը երթալով կը ծանրանայ: Գիները կրկնապատկուած են արդէն, մեծ մտահոգութեան մատնելով Ֆրանսական մամուլը: «Լ'էօվր», Փարիզի արմատական պաշտօնաթերթը, կիրակի օրուան թիւին մէջ յուզելով այս խնդիրը, կը գրէ թէ «Ֆրանսական մամուլը կը գտնուի մահացու վտանգի մը առջեւ,— թուղթի պակաս: Եթէ վտանգը որոշ ձեւ առնէ, թերթերը պիտի կրնան լոյս տեսնել միայն մէկ էջի վրայ: Եթէ աւելի ծանրանայ, թերթերը այլեւս պիտի չկրնան լոյս տեսնել»:

Թերթը յետոյ պարզելով այսպիսի պատահականութեան մը վտանգները, «ահարկու դէպք մը» կը նկատէ մամուլին անհետացումը: «Հաստատուած բարոյական պատերազմին մէջ թերթը ամենօրեայ զէնքն է ճշմարտութիւնը յայտնելու համար գերմանական ստերուն դէմ: Եթէ մամուլը անհետանայ, ասպարէզը ազատ պիտի մնայ այն գաղտնի թռուցիկներուն եւ լրագիրներուն համար որոնք շատցած են արդէն եւ որոնք միշտ ալ թուղթ պիտի գտնեն, Պերլինը ողջ մնայ»:

Իբրեւ եզրակացութիւն, արմատական օրկանը կը պահանջէ որ կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը միջոցներ գտնեն տագնապը լուծելու համար, իսկ իբրեւ առաջին քայլ՝ անմիջապէս ջնջեն օտար թուղթի ներածման արգելքը: «Այսօր թերթերը կրնային թուղթ ճարել Անգլիոյ, Զուիցերիոյ, Իտալիոյ, Սպանիոյ, Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ մէջ, բայց օրէնքը կ'արգիլէ, իսկ միւս կողմէ կը հալին Ֆրանսայի վոխ մթերքները եւ չենք գիտեր թէ ինչպէս պիտի լեցուի անոնց տեղը: Բառին բուն իմաստով ազգային պաշտպանութեան գործ մը պիտի ըլլար թոյլ տալ որ թերթերը դուրսէն ճարեն իրենց թուղթը: Ամէն բանէ առաջ պէտք է խափանել վերահաս աղէտը,— Ֆրանսան առանց լրագրի, որովհետեւ մամուլն ալ յաղթութեան ազդակ մըն է»:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք անձեր, երբ կը փորձէին Ռուսաստան փախչիլ: Խուզարկութեան ատեն փախստականներուն վրայ գտնուեցան կարգ մը թուղթեր, որոնք պիտի յանձնուէին խորհրդային ոստիկանութեան: Կալանաւորներէն մէկը խոստովանեցաւ թէ Ռումանիոյ ազգ. պաշտպանութեան մասին տեղեկութիւններ ստացած էր փաստաբանէ մը, որ նոյնպէս ձերբակալուեցաւ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ այն հպատակները որ Եւրոպա կը բնակին կամ կը ճամբորդեն, պէտք է նոր վիզա ստանան 1940 յունուար 1էն առաջ, ինչ որ ալ ըլլայ այդ անցագիրներուն տրուած վայրը եւ թուականը: Անցագիրները պիտի նորոգուին շատ կարճ պայմանաժամով — բացառիկ պարագաներու մէջ միայն վեց ամիս— իւրաքանչիւր վայրի համար առանձին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքուած դաշնագրի ստորագրութեան շարժանկարը մեծ բազմութիւն կը լեցնէ սինէմաներու մէջ: Ներկայացումէն վերջը Մարսէյլէզը եւ Թրքական քայլերգը կ'ունկնդրեն յոտնկայս:

Լենինկրատեան Սպիտակ ծով

Ջրանցքը, որ Ֆինլանտական ծոցէն՝ Լատոկա եւ Օնեկա լճերուն վրայով կ'երկարի մինչեւ Սպիտակ ծով, վերջերս շատ կը խօսեցնէ իր վրայ:

Այս ջրանցքը, որ Խորհ. Միութեան մէջ կը կոչուի «Բելոմորստրոյ», մէկն է աշխարհի ամենամեծ ջրանցքներէն,— 240 քիլոմեթր երկարութիւն ունի (Սուէզի ջրանցքին երկարութիւնն է 165 քիլոմեթր, Փանամայի ջրանցքին երկարութիւնը՝ 80 քիլոմեթր):

Այս ջրանցքին ծրագիրը պատրաստած են, առաջին անգամ, ֆրանսացի ճարտարագէտներ, որոնք, ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան շրջանին, գացած էին իրենց ծառայութիւնը առաջարկել Պօլ Ա. ցարին: Երբ «խենթ ցարը» սպաննուեցաւ, ծրագիրն ալ ջուրն ինկաւ:

Յետոյ, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ «կարմիր ցարը», Սթալին, նորէն հրապարակ գլուեցաւ ծրագիրը: Բայց ինչպէս կարելի էր իրագործել նման վիթխարի ծրագիր մը: Միջոցը գտաւ Չեկան,— կարելի չէր երկրին բանուորութիւնը լծել այդ աշխատանքին, որպէսզի չզանգաղին ճարտարարուեստական շինութիւնները, այդ պատճառով բանտերէն դուրս հանեցին «ընկերային տեսակէտով վտանգաւոր տարրերը», այլ խօսքով՝ երկրին ընդդիմադիր մտաւորականութիւնը: Հարիւր, երբեմն հարիւր յիսուն հազարնոց աշխատաւորական բանակ մը կազմուեցաւ այս ձեւով, եւ այդ դժբախտները սկսան փորել Սթալինի ջրանցքը: Անօթի - ծարաւ, պատռտած հագուստներով, ցուրտին դէմ դողալով, անոնք փորեցին յաճախ իրենց գերեզմանը, որովհետեւ շատեր ու շատեր մեռան: Ըստ Տոքթ. Սոլոնիվիչի, որ փախած է այդ դժոխքէն, անօթի կամ հիւանդ մեռնողներուն թիւն է 175,000: Չեկային պետը, Եակոտա չարունակ «բանուոր» կը հասցնէր այդ աշխատանքին՝ ամբաստանելով ով որ հաճելի չէր իրեն: Այս թիապարտներուն աշխատած վայրին շուրջ կազմած էր շղթայ մը եւ փակած բոլոր սահմանագլուխները, որպէսզի չփախչին: Եղան սակայն թիապարտներ, որ կրցան փախչիլ՝ աչք առնելով ամէն տառապանք, նոյնիսկ մահը:

Եւ այսպէս, եթէ Փանամայի ջրանցքը, աւելի փոքր, բացուեցաւ տասնըմէկ տարիէն, Սթալինի ջրանցքը, աւելի մեծ, բացուեցաւ տասնեւութ ամիսէն: Ալ կրնաք երեւակայել թէ ինչպէս աշխատցուցին զանոնք:

Ջրանցքէն կրնան անցնիլ 3000 թոնօ տարողութիւն ունեցող նաւերը: Այսպէս Լէնինկրատ, Պալթիկի աւազանին խորը, կը կապուի Մուրմանքի նաւահանգիստին, բեւեռային Ովկիանոսին մէջ:

Ջրանցքին կարեւորութիւնը մեծ է զանազան տեսակէտներով: Նախ կեանք կը ստեղծէ շրջանի մը մէջ, որ անտապատ էր կլիմային պատճառով: Այդ շրջանը սակայն հարուստ է ալիւմինիումի եւ ֆոսֆաթի հանքերով: Այնպէս որ երբ շրջանը բնակելի կը դառնայ, տնտեսականկեանքն ալ աշխուժութիւն մը կը ստանայ: Միւս կողմէ, խորհրդային թեթեւ նաւատորմը կրնայ Պալթիկէն անցնիլ ազատ ծով,— ամառ ատեն բեւեռային ճամբով կրնայ երթալ Ծայր. Արեւելք, Սիպերիոյ հիւսիսային եզերքներէն եւ Պէհրինկի նեղուցէն: Աւելցնենք որ մինչ Լէնինկրատի առջեւ ծովը կը սառի ձմեռ ատեն, Մուրմանքի նաւահանգիստը, որ աւելի հիւսիս կը գտնուի, ընդհակառակն բաց կը մնայ, որովհետեւ ովկիանոսէն եկած տաք հոսանք մը կ'արգիլէ սառիլը:

Ներկայ պատերազմին մէջ, այս ջրանցքը ունի ուրիշ կարեւորութիւն մըն ալ: Այնպէս կ'ենթադրուի թէ Ռուսերը թոյլ պիտի տան որ գերմանական սուզանաւերը օգտագործեն այդ ճամբան, մտնելու համար ազատ ծով:

Թրքական երկաթուղին

Անգարա — Էրզրում երկաթուղիին մասին լայն տեղեկութիւններ տուինք, անցեալները: «Ճիւմհուրիէթ» դարձեալ կը խօսի այս երկաթուղիին մասին, բացատրելով անոր կարեւորութիւնը: Կ'առնենք քանի մը թիւեր.—

Անգարա — Էրզրում հեռաւորութիւնը, շնորհիւ երկաթուղիին, 46 ժամ է ներկայիս, Պոլիս — Էրզրում հեռաւորութիւնը՝ 60 ժամ: Ժամանակ մը վերջ, երբ քիչ մը ամրանայ գիծը, Անգարա — Էրզրում հեռաւորութիւնը պիտի իջնէ 30 ժամուան, իսկ Պոլիս — Էրզրում հեռաւորութիւնը՝ 45 ժամուան:

Պոլիս — Էրզրում գիծին երկարութիւնն է 1726 քիլոմեթր: Այս գիծով օրական կարելի է փոխադրել հինգէն տասը հազար թոն ապրանք: Այսպիսի հեռաւորութիւններու վրայ կառքով փոխադրութիւնը օրական 500 քիլոյէն աւելին կարելի չէ:

Սվազ — Էրզրում գիծին երկարութիւնն է 548 քիլոմեթր: Այս գիծը հարաւային երկաթուղին միացնող Մալաթիոյ գծին երկարութիւնն է 140 քիլոմեթր: Ուրեմն 688 քիլոմեթր: Այս ամբողջ գիծը շինուած է 6 տարիէն: Ամիսներ եղած են որ շինութեանց վրայ ծախսուած է 12 միլիոն ոսկի: Ամբողջ շինութիւնը՝ 72 միլիոն:

Գիծը կ'անցնի լեռնային շրջաններէ, այս պատճառով շինուած են 30էն 120 մեթր երկար բազմաթիւ կամուրջներ եւ 153 փապուղիներ: Այս շինութիւնները եթէ թիւի վերածենք, կ'ունենանք 16,700,000 խորանարդ մեթր հողային աշխատանք, 1,316,000 խորանարդ մեթր քարկիր շինութիւն, 856,000 խորանարդ մեթր քարաշէն ամրութիւն, 2716 կամուրջ քարաշէն, 33 երկաթէ մեծ կամուրջ, 32 քիլոմեթր երկար փապուղի (16 միլիոն ոսկի արժէքով): Այս ամբողջ շինութեանց համար վճարուած է 17,700,000 օրավարձ: Գծին համար գործածուած է 155,000 թոն կրաղիւս, 186,000 թոն երկաթագիծ, ընդամէնը 17,000 վակոն բեռ:

Հանրապետութիւնը 16 տարուան ընթացքին շինած է 3191 քիլոմեթր երկար երկաթուղի (Պոլիս — Փարիզ երկաթուղիին երկարութիւնն է 3037 քիլոմեթր):

Երկաթուղի շինելու քաղաքականութիւնը վերջ գտած չէ այս գիծով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մխիթարական լուրեր

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Դեկտեմբեր.— Նախորդ թղթակցութեամբ ըսած էի թէ՝ գործերու եւ աշխատանքի բարելաւում մը կը նշմարուի ամէն կողմ: Քաղաքին մէկ քանի ճարտարարուեստի մեծ գործարանները — Քափըլէթ եւայլն — իրենց հին գործաւորները սկսած են առնել: (Անոնք արձակուած էին քանի մը ամիս առաջ): Նոյնպէս առեւտուրի եւ փոքր աշխատանոցներու գործերու մէջ ալ, նկատելի շարժում կը տեսնուի: Նոյեմբերի ընթացքին նաւահանգիստի աշխատաւորներ ոչ միայն դժգոհանքի պատճառներ չունէին, այլեւ շատեր, աւելի ժամեր կ'աշխատէին:

Մէկ խօսքով աշխատանքի ասպարէզին մէջ պատկերը մխիթարական էր նոյեմբեր ամսուան ընթացքին:

Այս երկու շաբթուան ընթացքին, 1920ի ծնունդներէն մաս մը հայ երիտասարդներ եւս մեկնեցան իրենց զօրանոցները: Նոյնպէս անոնք որ առժամապէս յետաձգուած էին:

Կ'իմանանք թէ՝ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը յատուկ շրջաբերականով մը հրահանգած է բոլոր թաղային եւ եկեղեցական մարմիններուն, որպէսզի իրենց շրջանի զինուորներուն եւ անոնց ընտանեկան պարագաներուն մասին վիճակացոյցներ կազմուին: Նախ ճշդելու համար, Մարսէյլի եւ իր շրջաններէն մեկնած հայ զինուորներուն թիւը, երկրորդ, տեղեակ ըլլալու համար անոնց ընտանեկան պարագաներու կացութեան: Եւ եթէ կարելիութիւններ ստեղծուին, անոնցմէ բոլորովին կարօտներուն օժանդակութիւն ցոյց պիտի տրուի, բարեսիրական մարմիններու աջակցութեամբ:

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը որ՝ չքաւոր հայ զինուորներու օգնութեան գործին լծուած է, կը ջանայ գէթ մինչեւ նոր տարի, հարիւրի չափ ծրարներ հասցնել մեր զինուորներուն: Որպէսզի այս գովելի ձեռնարկը տեւական դառնայ, կարելի չէ՞ որ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը այժմէն նուիրատուներու ցանկ մը ունենայ, դիմելով զանազան հասցէներու: Վստահ ենք թէ՝ Մարսէյլի եւ շրջաններու մէջ պիտի գտնուին առնուազն 200 արդար հայրենակիցներ որոնք սիրով պիտի ուզեն կանոնաւորաբար ամսական 10ական ֆրանք տրամադրել զինուորներու օգնութեան այս ձեռնարկին:

Իր գործին վրայ աշխատողի մը համար ամսական տասը կամ քսան ֆրանքը մեծ բան մը չէ, բայց այդ տասնոցներու արդիւնքով հարիւրաւոր ցաւեր կ'ամոքուին:

Փափաքելի է որ՝ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը այս ձեւով տեւականացնէ այս օգտակար ծառայութիւնը:

Այս շաբթու դարձեալ բազմաթիւ հայ զինուորներ կը պտտին քաղաքին մէջ, 8 — 10 օրուան արտօնութեամբ: Անոնք ընդհանրապէս ընտանիքի եւ պզտիկներու հայրեր են: Զանազան շրջաններէ հասած նամակներու մէջ զինուորները գոհունակութիւն կը յայտնեն «Ցառաջ»ի, որ զիրենք տեղեակ կը պահէ օրուան անցուդարձերուն եւ իրենց զինուոր եղբայրներու կեանքին: Ահա թէ ինչ կ'ըսէ անոնց մէկ մէկը:

— «Շնորհիւ «Ցառաջ»ին, առանձնութիւնս կը մոռնամ: Ամէն օր կը ստանամ եւ ծայրէ ծայր կը կարդամ: Իմ զօրաբաժնիս մէջ առանձին էի, հիմա կը սփոփուիմ «Ցառաջ»ով: Ազատ ժամերուս կը կարդամ եւ դուրսի կեանքին հաղորդակից եմ: «Ցառաջ»ը մեծ պարտականութիւն մը կը կատարէ մեզի հանդէպ»:

Նոր տարին կը մօտենայ, եւ ճակատի հայ զինուորին համար «Ցառաջ»էն աւելի լաւ նուէր մը չըլլար:

Թղթակից

Տիարպէքիրէն դէպի Իրան եւ Իրաք ձեռնարկուած է երկու նոր գիծերու շինութեան, որոնք մինչեւ Բէշան պիտի երկարին մէկ գծի վրայ, յետոյ պիտի բաժնուին իրարմէ: Տիարպէքիրէն Իրանի սահմանը տանող գիծը Վանայ ծովին վրայէն պիտի անցնի կառարարձ շոգենաւերով: Եթէ Վանայ ծովին վրայէն անցքը չհաշուենք, այդ գիծին երկարութիւնը պիտի ըլլայ 376 քիլոմեթր: Իսկ Տիարպէքիրէն Իրաքի սահմանագլուխը տանող երկաթուղին պիտի ունենայ 324 քիլոմեթր երկարութիւն:

Մինչեւ այժմ, Տիարպէքիր — Բէշան գիծը շինուած է 35 քիլոմեթր երկարութեամբ:

ՊՈԼԷՆ, 2 Դեկտեմբեր,— Սիրելի «Ցառաջ», քանի մը տեղեկութիւններ ալ մեր գաղութի մասին: Թիւով 15 երիտասարդներ ընդհանուր զօրակոչին պատասխանելով մեկնեցան դէպի զօրանոց: Երեքը այժմ կը գտնուին ճակատը, ութ հոգի Մարոք ղրկուած են, որոնց մէկը վերադարձաւ, իբրեւ տկար: Երկու տղաք ալ Պէյրութ ճամբած են:

Դեռ քանի մօտ զինուորցուներ ալ ունինք որոնք կը սպասեն իրենց կարգին: Զինուորական նպաստները սկըսան կանոնաւոր վճարել:

Բաղդատելով ուրիշ գաղութներու հետ, հոս տնտեսական վիճակը լաւ է, անգործ հայ չունինք բացի այն վերադարձող զինուորէն: Մեր տղոց մեկնելէն ի վեր տեղացին աւելի համակրութեամբ կը նայի մեզի: Ցաւալին այն է որ ոչ մէկ կազմակերպութիւն ունինք: Ամէն փորձ անօգուտ անցաւ: Կ'իմանամ թէ մօտակայ Օրանժ գիւղաքաղաքին մէջ 60—65 հայ զինուորներ կը գտնուին, մեծ մասը Մարսէյլի շրջանէն:

Ո՞վ գիտէ հայ զինուորը ինչեր կ'երեւակայէ.— Գոնէ հաւու մը ծիրը մեր ածուին իբրեւ պարարտացուցիչ եւ կամ ափ մը կորեկ մեր հաւնոցին:

Յ. Տէր Սահակեան

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

13,000,000 ԶԻՆՈՒՈՐ պահելու համար ահռելի ծախքեր կ'ընեն երեք պատերազմիկ պետութիւնները, ինչպէս կը հաստատէ պատերազմի առաջին երեք ամիսներու մասին հրատարակուած հաշիւ մը: Այսպէս, Ֆրանսա ամէն օր կը ծախսէ մէկ միլիառ ֆրանք, առանց հաշուելու տնտեսական գործունէութեան կորուստները: Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ ծախքերը 50 առ հարիւր աւելի կը հաշուեն: Նոյնքան ծանր բեռներու տակ ինկած են չէզոք երկիրները,— Զուիցերիա, Ռումանիա, Հոլանտա, Պելժիա եւ Իտալիա, միշտ պատրաստ գտնուելու համար որ եւ է անակնկալի առջեւ: Գալով մարդկային կորուստին, ամէնէն աւելի ծովու վրայ եւ օդի մէջ զգալի է, շնորհիւ Մաժինոյի գծին, որ թոյլ չի տար մեծ եւ արիւնալի ճակատամարտներ մղել: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիա երեք ամսուան ընթացքին կորսնցուցած է 24 - —28 սուզանաւ, իւրաքանչիւրը 60 — 80 մասնագէտներով: Կորսուած գերմանական օդանաւերուն թիւը կը հաշուեն 44, որոնց 23ը միայն անգլիական ափերուն վրայ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ բանակին թիւը հասած է 1,400,000ի, առանց հաշուելու Հնդկաստանի 500,000 զինուորները: Գալով կորուստներուն, ծովու վրայ զոհուած են աւելի քան 2000 նաւաստիներ, իսկ օդին մէջ՝ 400 օդաչուներ, սպաննուած կամ անհետացած:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը պատասխանելով «Փարի - Սուար»ի թղթակցին հարցումներուն, ըսած է թէ երկիրը բացարձակապէս խաղաղասիրական քաղաքականութիւն մը վարելով հանդերձ, միշտ կը յուսայ թէ պիտի կրնայ ետ առնել 1913էն առաջուան սահմանները: «Պուլկարիա երբեք չուզեր որ եւ է ընդհարում ունենալ, որովհետեւ իր գոյութեան 60 տարիներու ընթացքին չորս պատերազմ տեսած է, աղետալի հետեւանքներով: Ան մխտքէն չանցըներ նաեւ օգտուիլ հարեւանի մը դժուարութիւններէն: Պուլկարիա հարկադրուեցաւ մերժել պալքանեան դաշինքին միանալու առաջարկը, որ եղաւ այս տարուան սկիզբը, ինչպէս մերժած էր առաջ: Այդ դաշինքը կը տրամադրէ ամրապնդել եւ պաշտպանել Նէօյիի դաշնագրով նշանակուած սահմանները: Պուլկարիա չի կրնար այդպիսի յանձնառութեան մը տակ մտնել, չի կրնար հրաժարիլ այնպիսի հողերէ որոնք իրեն պատկանած են դարերով եւ որոնց կորուստը կը խափանէ իր տնտեսական կեանքը: Պուլկարիա բարեխղճօրէն գործադրեց դաշնագիրը, տեսաւ իր նախկին զինակիցներուն՝ Հունգարիոյ եւ Թուրքիոյ սահմաններու սրբագրութիւնը, մինչդեռ իր սահմանները կը մնային անփոփոխ: Մեզի որ եւ է առաջարկ եղած չէ չէզոքներու ճակատի մը միանալու համար, բայց մենք պատրաստ ենք աջակցելու պալքանեան խաղաղութեան, պայմանաւ որ նկատի առնեն պուլկար ժողովուրդին կենսական շահերը»:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշեց այլեւս չվիճարանիլ հաշտութեան նպատակներու մասին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երկաթուղիները միացուեցան Գերմանիոյ երկաթուղիներու ցանցին:

ՋԵԿԱՆ ԵՒ ԿԷՍԹԱՓՕՆ համաձայնութիւն մը կնքած են, փոխադարձաբար տեղեկութիւններ հաղորդելու համար, ինչպէս կը հաստատեն Պերլինէն հասած լուրեր: Մօտերս ժողով մը պիտի գումարուի Պերլինի մէջ, մանրամասնութիւնները ճշդելու համար:

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Հոլանտայի մէջ, լրտեսութեան յանցանքով: Ամբաստանեալներէն մին կը ծառայէր ընկերային գործերու նախարարութեան, միւսը՝ տնտես. նախարարութեան մէջ: Կ'ըսուի թէ առաջինը մօտէն տեղեակ էր հոլանտական բանակին դասաւորման եւ տեղեկութիւններ հաղորդած է գերմանական կառավարութեան, իսկ երկրորդը ծանօթ էր ծովային պաշտպանման ղաղտնիքներուն: Միեւնոյն ատեն ձերբակալուեցան Հոլանտայի նացի կուսակցութեան անդամներէն 16 հոգի, որոնք ամբաստանուած են թէ օգնած են, հոլանտական համազգեստներ փախցնելու համար Գերմանիա:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց 900,000,000էն մինչեւ 1,800,000 000 լիրա նպաստ յատկացնել երկաթի ճարտարագործութեան:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ սուզանաւերու ամէնէն մեծ թիւը ունի, համաձայն խորհրդային թերթի մը հրատարակած տեղեկութեանց: «Երբ մեր կառավարութիւնը հրաման արձակէ, մեր սուզանաւերը պիտի գտնեն թշնամին, ուր որ ալ ըլլայ եւ պիտի խորտակեն զայն»:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն, գերմանական իշխանութիւնը կը ջանայ ոչնչացնել այն բոլոր տարրերը որ կրնան յառաջիկային կորիզը դառնալ ազգային դիմադրութեան: Կուսակալին հրահանգուած է այնպէս մը գործել որ անկարելի դառնայ որ եւ է հակազդեման գործունէութիւն: Մասնաւորապէս կը հետապնդուին մտաւորականները եւ ազնուականութիւնը: Կ'ըսուի թէ լեհական մեծ ընտանիքներու պետերը գնդակահարուած են առաջին առթիւ, բազմաթիւ կիներու հետ, ինչպէս կը պատմէ չէզոք դիւանագէտ մը: Մայրաքաղաքին մէջ փաստաբաններու, բժիշկներու, փրոֆէսէօրներու, օրագրողներու յարկաբաժինները եւ գոյքերը բռնագրաւելով, գերման սպաներու եւ պաշտօնատարներու բաժնուած են: Թէեւ Վարշաւայի շէնքերուն 80 առ հարիւրը անբնակելի դարձած են, տաղաւարներ չեն շինուիր: Հրեաներուն վիճակը շատ աւելի ծանր է: Վարշաւայի հրէանոցը կը գտնուի կիսաւեր թաղի մը մէջ, շրջապատուած փշաթելերով: Արեւմտեան Լեհաստանի Հրեաներն ալ նոյն ճակատագրին մատնուած են, Աւստրիայէն տարագրուած Հրեաներուն հետ:— Զօր. Սիքորսքի, Լեհաստանի վարչապետ - սպարապետը, բուռն բողոքագիր մը ուղղեց յանուն կառավարութեան, այս եւ ուրիշ բարբարոսութեանց դէմ, մանրամասնօրէն արձանագրելով շարք մը փաստեր: Լեհական կառավարութիւնը պաշտօնական տեղեկագիր մը պիտի

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ ... 150 ֆրանք 75 ֆրանք 40 ֆր.
Եւրոպա եւ Թուրքիա ... 245 ֆրանք 140 ֆրանք
Օտար երկիրներ ... 215 ֆրանք 110 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 7 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4215
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ ԴԷՄ

«ՄԵՆՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉՈՒՆԻՆՔ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԵՏ»

Ազգաժողովի գումարման առթիւ, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, Մոլոթով, ծանուցագիր մը ուղղեց ընդհ. քարտուղարութեան, յայտարարելով թէ իր կառավարութիւնը անտեղի կը գտնէ Ա. Դ. Խորհուրդին եւ ընդհ. ժողովին գումարումը (դեկտեմբեր 9 եւ 11): Եւ կը շարունակէ.

— «Խ. Միութիւնը պատերազմի մէջ չէ Ֆինլանտայի հետ եւ պատերազմ չսպառնար ֆինլանտացի ժողովուրդին: Հետեւաբար, կեղծիք է դիմել Ազգաժողովի ուխտին 11րդ յօդուածին Ա. հատուածին: Խ. Միութիւնը խաղաղասիրական յարաբերութիւններ կը պահէ ֆինլանտական ժողովրդավար հանրապետութեան հետ, որուն կառավարութեան հետ փոխադարձ աջակցութեան եւ բարեկամութեան դաշինք մը կնքած է դեկտեմբեր 2ին: Այս դաշնագիրը կը լուծէ այն բոլոր խնդիրները որ առանց յաջողութեան քննուեցան Ֆինլանտայի նախորդ կառավարութեան հետ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին, իսկ այդ կառավարութիւնը այժմ հրաժարած է իր իշխանութենէն: Ֆինլանտայի ժողովրդավար հանրապետութեան կառավարութիւնը իր դեկտեմբեր 1ի յայտարարութեամբ առաջարկեց Խ. Միութեան իր զինուորական աջակցութիւնն ընծայել, ընդհանուր ճիգով մը ոչնչացնելու համար պատերազմի վառարանները որ ստեղծուեցան Ֆինլանտայի մէջ, իբրեւ հետեւանք նախորդ կառավարութեան բռնած դիրքին: Այս պայմաններուն մէջ, անարդարանալի է Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին եւ ընդհ. ժողովին գումարումը, մանաւանդ անոր համար որ այն անձերը որոնց անունով Պ. Հոլշթի (Ֆինլանտայի նախագահը) Ազգաժողովին դիմած է, ֆինլանտացի ժողովուրդը չեն ներկայացներ: Եթէ, հակառակ այս դիտողութեանց, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը եւ ընդհ. ժողովը նիստի հրաւիրուած են խորհրդակցելու համար Պ. Հոլշթիի առաջարկին վրայ, Խ. Միութիւնը պիտի չկրնայ մասնակցիլ այդ նիստերուն, մանաւանդ որ ընդհ. քարտուղարին զեկոյցը կ'արտատպէ Պ. Հոլշթիի վարկաբեկիչ եւ նախատական նամակին բնագիրը եւ անթոյլատրելի գրգռութիւն մը կը կազմէ, յարգանքի ամբողջական պակաս մը արտայայտելով Խ. Միութեան հանդէպ»:

*** Ժընեւի մէջ պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին, Ազգաժողովին գումարման համար, հակառակ Մոսկուայի բողոքին: Ընդհ. կարծիքը այն է թէ Խ. Միութիւնը պիտի վտարուի Ազգաժողովէն: Ըստ օրէնքի քուէարկութիւնը պէտք է միաձայն ըլլայ, անշուշտ առանց Խ. Միութեան, որ ինքնին կը դադրի անդամակցութենէ, իբրեւ ամբաստանեալ: Փոքրիկ երկիր մը, Լիթուանիա, որ անդամ է վարչական խորհուրդին, մասամբ գրաւուած ըլլալով խորհրդային զօրքին կողմէ, անշուշտ չի կրնար թշնամական դիրք բռնել: Իրադեկներու կարծիքով, միաձայնութիւնը ապահովելու համար, հաւանական է որ Ա. Դ. Խորհուրդը նախ ընտրէ իր ոչ-մնայուն անդամները, յետոյ ժողով գումարէ, դատապարտելու համար Խ. Միութիւնը, իբրեւ նախայարձակ եւ դրուժան:

*** Հարաւ. Ամերիկայի երեք հանրապետութիւններ, Արժանթին, Ուրուկուէյ եւ Վենեզուէլլա զատ զատ հեռագիրներ ուղղելով Ազգաժողովին քարտուղարութեան, պահանջեցին վտարել Խ. Միութիւնը: Միւս կողմէ այդ երեք պետութեանց, ինչպէս եւ Քուպայի, Քոլոմպիոյ, Մեքսիկայի, Պոլիվիոյ, Էքուաթորի եւ Սան Տոմինկոյի պատուիրակները ժողով գումարելով, որոշեցին հաւաքաբար գործել, որպէսզի Ազգաժողովը վճռական դիրք բռնէ Խ. Միութեան հանդէպ: Իսկ այս վերջինը տակաւին կառչած կը մնայ Ազգաժողովին, ինչպէս կ'ապացուցանէ Փարիզի դեսպանին ներկայութիւնը Ժընեւի մէջ:

*** Սկանտինաւեան պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով պիտի գումարեն այսօր, ճշդելու համար իրենց դիրքը: Մինչ այս մինչ այն, բոլորն ալ կը զօրացնեն իրենց ազգ. պաշտպանութիւնը: Շուէտ զէնքի տակ հրաւիրեց կարգ մը պահեստի զօրագասեր, որոնց մեծ մասը ֆինլանտական սահմանագլուխը պիտի երթան: Այս նոր զօրակոչով Շուէտ, որ ունի 6ուկէս միլիոն ժողովուրդ, պատրաստած կ'ըլլայ 150,000նոց բանակ մը:

ՆՈՐԷՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Կարելի է խօսիլ, եթէ Գերմանիա...

Լորտերու ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, լորտ Հալիֆաքս, պատասխանելով հաշտութեան պայմաններու մասին եղած հարցումներու, անգամ մը եւս յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա ոչ իր կայսրութիւնը ընդարձակել կ'ուզէ, ոչ աշխարհի քարտէսը վերակազմել, ոչ ալ որ եւ է վրէժխնդրական ծրագիր պարտադրել: Անգլիոյ նպատակն է կնքել հաշտութիւն մը որուն շնորհիւ Գերմանիան ալ իր արդար տեղը գրաւէ Եւրոպայի մէջ, ինչպէս եւ ստեղծել «միջազգային նոր կարգուսարք մը», բայց Անգլիա զէնքը վար պիտի չդնէ, մինչեւ որ վստահելի Գերմանիա մը մէջտեղ գայ: Անգլիա հաշտութեան համար կրնայ բանակցիլ միայն այն կառավարութեան հետ որուն ստորագրութեան կը վստահի:

— «Կատարելապէս բացորոշ են Մեծն Բրիտանիոյ նպատակները, եւ ինչ կառավարութիւն ալ իշխանութեան գլուխ գայ, պատերազմը վերջացած ատեն, չեմ կարծեր թէ նոր փոփոխութիւններ պիտի կրեն այդ նպատակները: Մենք կ'ուզենք որ իրենց ազատութենէն զրկուած ժողովուրդները վերստանան զայն, որ Եւրոպան փրկուի գերմանական նախայարձակման տեւական երկիւղէն, ինչպէս եւ կ'ուզենք երաշխաւորել մեր ազատութիւնը եւ ապահովութիւնը: Եթէ Գերմանիա կրնայ վերահաստատել իր քանդած վստահութիւնը, մենք պատրաստ ենք հասնելու կարգադրութեան մը ուր ինքն ալ կարենայ իր արդար տեղը գրաւել Եւրոպայի մէջ: Մենք կ'ուզենք միջազգային նոր կարգուսարք մը ստեղծել, ուր ժողովուրդները կարենան ապրիլ խաղաղօրէն... Այս նպատակին հասնելու համար մենք ուրախութեամբ մեր լաւագոյն ջանքերը պիտի տրամադրենք, գործակցութեամբ ուրիշ ժողովուրդներու, Գերմանիան ալ մէջն ըլլալով, գլուխ հանելու համար տնտեսական եւ քաղաքական վերակազմութեան անհրաժեշտ աշխատանքը: Մեծն Բրիտանիան ի՞նչ պայմաններով պիտի հաւանի վար դնել զէնքը: Պ. Տալատիէ պատասխանեց այս հարցումին, իր վերջին ճառին մէջ, երբ կը յայտարարէր թէ Ֆրանսա — եւ կրնար աւելցնել Անգլիա — իր զէնքը վար պիտի դնէ միայն այն ատեն երբ կարենայ բանակցիլ կառավարութեան մը հետ որուն ստորագրութեան վրայ վստահութիւն ունի»:

Լորտ Հալիֆաքս հաստատեց թէ շատեր նամակներ գրած են իրեն, խնդրելով զինադադար մը կնքել եւ խորհրդաժողով մը գումարել: «Խորհրդաժողովի մը յաջողութիւնը կախում ունի անոր գումարման պայմաններէն: Մենք խորհրդակցութեան այս մեթոտը փորձեցինք 1938 Սեպտեմբերին: Մենք պատրաստ էինք նորէն փորձելու, երբ Լեհաստան արշաւանքի ենթարկուեցաւ: Ժողով մը հրաւիրելու համար անհրաժեշտ են երկու նախապայմաններ, — առաջին՝ ապացոյց մը թէ գերմանական կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունելու պայմաններ որ համապատասխանեն մեր նպատակներուն. երկրորդ՝ երաշխաւորութիւններ թէ գոյացած բոլոր համաձայնութիւնները պիտի յարգուին: Ինծի կ'ըսեն թէ ցանկալի է անմիջական հաշտութիւն մը, հոգ չէ թէ ի՛նչ պայմաններով, փրկելու համար արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը: Չեմ կարծեր թէ հեռատեսութիւն է այս ըմբռնումը: Վկայ՝ Լեհաստանի դէպքերը՝ գերմանական իշխանութեան տակ»:

Նախարարը անդրադառնալով նաեւ ֆինլանտական հարցին, բացատրեց թէ ռուսական յարձակումը ուղղակի հետեւանքն է գերմանական քաղաքականութեան, քանի որ ռուսեւգերման դաշինքը պայթեցուց պատերազմը: «Տարուան ընթացքին մենք փորձեցինք բարելաւել մեր յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ: Կը կարծեմ թէ մերժելով Խ. Միութեան հետ համաձայնութիւն մը կնքել այն բանաձեւին վրայ որ կը նախատեսէր անուղղակի նախայարձակման պարագան Պալթեան երկիրներու դէմ, Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան դատողութիւնը եւ բնազդը սխալած չեղան»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Բարբարոսութիւնը եւ նենգամտութիւնը իրար կը հրմշտկեն խորհրդային ճակատին վրայ, ափ ի բերան ձգելով նոյն իսկ ճերմակ աշխարհակալները: Իբրեւ պատասխան Ազգաժողովին գումարման, Մոլոթով ծանուցագիր մը ուղղեց, անիմաստ գտնելով զայն եւ յայտարարելով թէ «Խ. Միութիւնը ոչ պատերազմի մէջ է Ֆինլանտայի հետ, ոչ ալ պատերազմ կը սպառնայ ֆինլանտացի ժողովուրդին»... Լէոն Պլում անգամ փրփրած էր երէկ, եւ կը հարցնէր թէ «կարելի՞ է այսքան անպատկառօրէն, շնականօրէն խաղալ իրականութեան, ճշմարտութեան, արդարութեան հետ»:

Խ. Միութեան վտարումը անխուսափելի կը համարուի Ազգաժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ, թէեւ կարգ մը նրբութիւններ կը դժուարացնեն միաձայնութիւնը, որ հիմնական պայման է:

Ձիւն-ձմեռը լրջօրէն կ'օգնէ Ֆինլանտացիներուն, խափանելով ռուսական հրասայլերու եւ մեքենաշարժ զօրամասերու ազատ եւ լայն գործունէութիւնը: Սառուցեալ շրջանի ամպերն ալ, որոնք շատ ցած են, կը դժուարացնեն կարմիր օդատորմիղին շարժումները: Բայց եւ այնպէս, ծանր մտահոգութիւն կը տիրէ օդանաւային ռմբակոծութեանց մասին, մանաւանդ մայրաքաղաքին՝ Հէլսինկֆորսի մէջ, որուն 300,000 բնակիչներէն մնացած են միայն 70,000 հոգի: («Թան» կը գրէ թէ հեռացողներուն մէջ կը գտնուին նաեւ երկու Հայեր):

Հաշտութեան խնդիրը պարբերաբար կ'արծարծուի Անգլիոյ մէջ: Լորտերու ժողովին մէջ նոր հարցումներ եղած ըլլալով, արտաքին նախարարը երկար յայտարարութեամբ մը բացատրեց թէ նախ անհրաժեշտ է որ Գերմանիա ապացուցանէ իր ուղղամտութիւնը՝ պատերազմը դադրեցնելու մասին, վստահութիւնը վերահաստատելով եւ երաշխիքներ ընծայելով: Եւ նորէն յիշեցուց թէ Գերմանիան ալ իր արժանի տեղը պիտի ունենայ, առանց վրէժխնդրական կաշկանդումներու:

Եորքի արքեպիսկոպոսը (տեսակ մը Կիլիկիոյ կաթողիկոս) երկար նամակ մը հրատարակելով «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մէջ, կ'առաջարկէ այժմէն հրատարակել հաշտութեան գլխաւոր պայմանները, որպէսզի գերման ժողովուրդին կասկածները փարատին եւ կարելի ըլլայ զինադադար մը կնքել: Թերթին խմբագրութիւնն ալ երկարօրէն կը պատասխանէ, բացատրելով թէ դեռ ժամանակը հասունցած չէ, մէջտեղ դնելու համար բուն պայմանները:

Եթէ Ռուսերը Թուրքիա արշաւեն...

«Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր», Պերլինի գլխաւոր օրկանը, խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ «Ռուսաստան պետութիւն մըն է որ կրնայ գլուխ հանել Մեծն Աղեքսանդրի աշխարհակալութեան ծրագիրը: Նորէն երեւան կուգայ Անգլիոյ եւ Ռուսաստանի համաշխարհային ընդդիմութիւնը եւ այստեղ Հնդկաստանի դէմ արշաւանքը նորէն իր դերը պիտի կատարէ»:

Յօդուածագիրը աւելի ընդլայնելով իր տեսակէտը, կը գրէ թէ Ռուսաստան կրնայ պարտութեան մատնել Թուրքիան եւ հաւանօրէն Մուսուլի անգլիական եւ ֆրանսական քարիւղի հանքերուն հասնիլ, եթէ պատերազմ ծագի աշխարհի այդ մասին մէջ: Յօդուածագրին կարծիքով, ռուսական յարձակումը կրնայ սկսիլ Էրզրումէն, որ երկաթուղիի կեդրոնն է, եւ իջնել դէպի հարաւ, ճեղքելով Վանայ լիճը, դէպի Մուսուլի եւ Քէրքիւքի նաւթահանքերը: (Ն. Ե. Հէրըլտ):

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ յանկարծ քօղարկուած ինքնաշարժ մը նստելով, աչքէ անցուց անգլիական զօրքը, արեւմտեան ճակատին վրայ: Կառավարն էր սպարապետին՝ լորտ Կորթի անձնական շարժավարը, որ 15 տարիէ ի վեր կը ծառայէ արքայական գերդաստանին: Քսանըհինգ տարի առաջ ալ, թագաւորին հայրը՝ Ճորճ Ե. այցելած էր ֆրանսական ճակատը, նոյնպէս անձրեւոտ եւ տղմոտ օր մը: Թագաւորը եւ իր հետեւորդները երկուշաբթի օրը անցուցին գիւղակի մը մէջ, «որ եւ է տեղ մը»: Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ այցելութիւնը բուն ռազմաճակատին վրայ: Թագաւորը նախ աչքէ անցուց պաշտպանողական դիրքերը, եւ մասնաւորապէս հետաքրքրուեցաւ հրետաձիգ ուժերով, հրասայլերով եւ զինուորական թակարդներով: Դեռ քանի մը օր պիտի մնայ, ուրիշ դիրքեր ալ այցելելու համար, ուղեկցութեամբ անգլիացի ոստիկաններու եւ ֆրանսացի շրջուն պահակներու:

Ձիւն-ձմեռը կ'օգնէ Ֆինլանտայի

Մայրաքաղաքին 300,000 բնակիչներէն 230,000ը պարպուած

Եղերական զուգադիպութիւն մը, — Ֆինլանտա երէկ՝ 6 դեկտեմբեր կը տօնէր իր անկախութեան տարեդարձը, ճիշդ այն պահուն երբ դրացի հսկան ախորժակները սրած, արշաւանքներ կը կազմակերպէ ծովէն, ցամաքէն եւ օդէն: Առատ ձիւնը, սառոյցները, անհամար լիճերն ու անտառները բնական դաշնակիցներն են Ֆինլանտայի ժողովուրդին, որ արիաբար կը դիմադրէ, բայց օդանաւային ռմբակոծութեան սպառնալիքը մղձաւանջի մը պէս թառած է մայրաքաղաքին եւ գլխաւոր քաղաքներուն վրայ: Մայրաքաղաքին 300,000 բնակիչներէն հազիւ 70,000 հոգի մնացած են: Առջի օր անգլիական դեսպանատունը լուր առած էր թէ Ռուսերը թունաւոր կազեր պիտի գործածեն: Դեսպանը անմիջապէս հեռաձայնով եւ շատ մը տուներ ալ անձամբ այցելելով, հաւաքեց եւ շոգենաւ փոխադրեց անգլիական հպատակները: Այս լուրին վրայ տեղացիներն ալ խուճապի մատնուեցան եւ սկսան դէպի արուարձաններն ու գաւառները փախչիլ հետիոտն, քանի որ փոխադրութեան միջոցները կառավարութեան ձեռքն են: Շատեր չէին կրցած հագուիլ:

Վերջին լուրերու համաձայն, 18 — 20,000 Ֆինլանտացիներ կը կռուին Փէցամոյի ճակատին վրայ, հիւսիսային Ֆինլանտա: Տասը հազար նոր զինուորներ հասած են: Կ'ըսուի թէ Ռուսերը զինուոր ցամաք հանած են Փէցամոյի երկու կողմերը: Ֆինլանտական օդանաւերը կարգ մը կարմիր սաւառնակներ եւս խորտակեցին Մուրմանսքի մէջ: Ֆինլանտական կառավարութիւնը իր ժողովները կը գումարէ Հէլսինկֆորսի ազգ. դրամատան նկուղներուն մէջ: Օտար դեսպաններէն շատերը մեկնած են:

Ֆինլանտական կառավարութիւնը որոշեց պաշտպանել Ալանտ կղզիները, որոնք մեծ արժէք ունին ռազմագիտական տեսակէտով: Բազմաթիւ ականներ ցանուած են շրջակայ ջուրերուն մէջ: Շուէտական կառավարութիւնն ալ իր կարգին ականներ կը ցանէ այդ շրջանին մէջ, զօրացնելու համար չէզոքութիւնը: Ֆինլանտայի մէջ անհամբեր կը սպասեն Շուէտի գործօն աջակցութեան, իսկ այս վերջինը կը վարանի, չգրգռելու համար Գերմանիան:

Մոսկուայի ֆինլանտական դեսպանը դեռ չէ կրցած մեկնիլ, մինչ Հէլսինկֆորսի խորհրդային դեսպանը արտօնութիւն ստացաւ հեռանալու:

Մոսկուայի շուէտական դեսպանը Պ. Մոլոթովի այցելելով, առաջարկեց ստանձնել Ֆինլանտայի շահերուն պաշտպանութիւնը: Մոլոթով ճամբեց դեսպանը, յայտնելով թէ չի ճանչնար ֆինլանտական կառավարութիւնը:

*** Շուէտի մէջ մէկ միլիոն քրոն հանգանակուեցաւ, կամաւորական գունդի ծախքերուն համար: 3000—4000 հոգի կամաւոր գրուած են, կռուելու համար ֆինլանտ. բանակին մէջ եւ 400ը արդէն մեկնած են: Միւս կողմէ 1000 ֆինն մանուկներ հասած են Շուէտ: Շուէտի աշխատաւորական դաշնակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով վստահութիւն կը յայտնէ թէ յաջողութեամբ պիտի պսակուի Ֆինլանտայի կռիւը յանուն ժողովրդապետութեան, ազատութեան եւ միջազգային արդարութեան: Լրագրավաճառները դադրեցուցին բոլշեւիկեան թերթերու վաճառումը:

*** Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ առ նուազն 60 խորհրդային օդանաւեր խորտակուած են Մուրմանսքի շրջանին մէջ: Խորհրդային մարտանաւերը կը շրջին Փէցամոյի բացերը, իսկ զօրքը բաւական մօտեցած է գլխաւոր դիրքերուն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲՈՒՌՆ ԱՅԼ ԱՆՅԱՋՈՂ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ 185, դեկտեմբեր 5, առաւօտ. — Գիշերուան ընթացքին պահակախումբերու գործունէութիւն եւ հրետաձգութիւն ճակատի քանի մը կէտերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 186, իրիկուն. — Թշնամին կարգ մը արշաւներ փորձեց որոնք ձախողեցան:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ գերմանական պահակախումբերը նոր արշաւներ կատարեցին Վիսէմպուրկի շրջանին մէջ, 36 ժամ լարուած պահելով ֆրանսական զօրախումբերուն ուշադրութիւնը: Զորս գլխաւոր արշաւներուն առաջինը տեղի ունեցաւ կիրակի գիշեր, երկրորդը՝ երկուշաբթի կէս օրէն վերջը, իսկ երկու անգամ ալ գիշերը: Բոլոր յարձակումներն ալ ետ մղուեցան ծանր կորուստներով: Վերջին երկու արշաւներուն ատեն գերմանական զօրախումբերը շատ սակաւաթիւ էին: Ֆրանսացիները այս արշաւները կը նկատեն ընդհանուր փորձ մը տեղեկութիւններ քաղելու ֆրանսական բանակի դասաւորման մասին, ամբողջ ճակատին վրայ, Հռենոսէն Մոզէլ: Կը կարծուի թէ կարգ մը նոր արշաւներ ալ պիտի կատարուին յառաջիկայ քանի մը օրերու ընթացքին, մինչեւ որ Գերմանացիները համոզուին թէ անկարելի է որ եւ է յառաջխաղացութիւն կատարել ֆրանսական դիրքերուն դէմ: Ֆրանսական հրետանին օգնեց գերմանական յարձակումները ետ մղելու, բայց յարձակման ծանրութիւնը կրեցին յառաջապահ զօրախումբերը, ինքնաշարժ հրացաններով եւ ձեռնառումբերով: Գերմանացիները չեն կրցած մեկուսացնել ո եւ է ֆրանսական զօրախումբ կամ գերիներ բռնել, այնպէս որ իրենց քաղած տեղեկութիւնները անբաւական կը համարուին: Ֆրանսական հետազօտիչ օդանաւերը բազմաթիւ թռիչքներ կատարեցին Գերմանիոյ ներսերը, զննելու համար բանակին շարժումները, բայց ճակատամարտներ տեղի չունեցան:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց որով համայնավարական եւ ուրիշ խռովարարական քարոզութիւնները կ'արգիլուին բանակին մէջ: Հրամանագիրը կ'արգիլէ նաեւ խռովարարական հրատարակութեանց բաշխումը, ինչպէս եւ բջիջներու կազմութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ֆինլանտայի արշաւանքը

Նոր ռազմաբեմ մը եւս...

Հինգ վեց օրէ ի վեր թնդանօթը կը գոռայ Պալթիկէն մինչեւ Սառուցեալ ովկիանոս:

Այս անգամ, իրապէս «փիղ ու մը-ժեղ»ի պայքար է: Հսկայ Ռուսաստանը, իր ահաւոր ծանրութեամբ, ինկած է սա փոքրիկ ու տիպար հանրապետութեան — Ֆինլանտայի վը-րայ, զայն ճզմելու նպատակով:

Պարզ է թէ, Ֆինլանտան ոչ մէկ մեղք ունի այս նոր արիւնահեղու-թեան մէջ: Կարմիր Ռուսաստանի կարմիր աշխարհակալութեան մէկ հանգրուանն է այս եւոյթը:

Յիշե՞նք նորէն մեր գլխուն իջած աղէտը: Ղազախէն եկած կարմիր բանակն ու Ցեղկոմը Հայաստան մտան, հայ ժողովուրդը «ազատագրելու» համար: Նոյն ողբերգութիւնը կը կրկնուի ահա ուրիշ փոքրիկ եւ նո-րազատ ժողովուրդի մը գլխուն:

Բացարձակապէս համեմատութիւն կարելի չէ գտնել երկու հակառակորդ բանակներուն միջեւ: Ֆինլանտա ոտ-քի կրնայ հանել 400,000 մարդ, հազիւ կէսէն աւելին գործօն բանակ: Մե-քենաշարժ զօրամասեր չկան, կամ ե-ղածը աննշան է եւ չի լրացներ ար-դիական պատերազմի մը պահանջնե-րը: Շատ պակասաւոր է հրետանին, իսկ օդանաւային ուժը կը հաշուեն միայն 150 սաւառնակ:

Գալով կարմիր բանակին, ան օժ-տուած է անսահմանօրէն գերազանց միջոցներով: Համաձայն ստացուած տեղեկութիւններուն, Ֆինլանտայի ճակատին վրայ, կարմիր բանակը կեդրոնացուցած է 16 զօրաբաժին, 1500 օդանաւ, 800 հրասայլ: Կ՚ըսեն թէ ճակատի հրամանատարութիւնը անձնապէս կը վարէ Վորոշիլով: Ինչ մեծ պատիւ...

Թշնամութիւնները սկսան նոյեմ-բեր 30ին: Նոյն օրը, արշալոյսին կարմիր բանակը սահմանը անցաւ բազմաթիւ կէտերէ:

Առ այժմ կարմիր բանակը չորս գլ-խաւոր ուղղութիւններով կը յառա-ջանայ.— Ա. Հիւսիսէն՝ Մուրմանս-կի կողմէն, ջանալով կտրել հակա-ռակորդը ծովեզերքէն: (Ռուսերը գը-րաւեցին Փէցամօ նաւահանգիստը, բայց Ֆինլանտացիները գիշերային անակնկալ յարձակումով մը ետ ա-ռին): Բ. Խորհրդային Քարելիայէն դէպի լիճերու շրջանը: Գ. Լատոկա լճի հիւսիսէն, ջանալով թափանցել ֆինլանտական գլխաւոր ուժերու կո-նակը: Դ. Ու վերջապէս Լէնինկրատի հիւսիսէն՝ Քարելիոյ պարանոցով, ուր պիտի կատարուին գլխաւոր գոր-ծողութիւնները:

Կռուի այս առաջին օրերուն, հետե-ւակային ուժեղ բախումներ տեղի չունեցան դեռ: Արդարեւ, դժուար է զինուորական լայն գործողութիւններ կատարել որովհետեւ ռազմաբեմի աշխարհագրական կազմութիւնը ար-գելք կը հանդիսանայ: Ֆինլանտա-կան հողամասը ծածկուած է բազմա-թիւ լիճերով ու անտառներով, որոնք կը դժուարացնեն կարմիր բանակի մեքենաշարժ զօրամասերու գործա-ծութիւնը: Հակառակ ատոր, գործի վրայ է կարմիր օդատորմիղը: Խըս-տօրէն ռմբակոծուած են կարգ մը ֆինլանտական քաղաքներ, որոնց մէջ առաւելաբար Հէլսինկի եւ Վիպորկ: Ծովու կողմէն, գործողութեանց կը մասնակցի նաեւ կարմիր նաւատոր-միղը: Նետուած հրձիգ ռումբերէն, բազմաթիւ հիմնարկութիւններ եւ շէնքեր քանդուած են: Ժողովուրդը սարսափահար կը փախի դէպի ան-տառներ, որոնք արդէն ձիւնով ծած-կուած են:

Ֆինլանտացիները յամառօրէն կը պաշտպանուին: Անոնք խորտակած են բազմաթիւ հրասայլեր եւ օդանաւեր, բազմաթիւ գերիներ ալ բռնելով:

Ֆինլանտական բանակի հրամանա-տարն է մարաջախտ Մաննէրհայն, Ֆինլանտիոյ Փիլզուտսկին, ու գլխա-ւոր հերոսը իրենց անկախութեան պատերազմին:

Ֆինլանտացիներն ալ մեզի պէս մեծ պատերազմի ընթացքին կամաւորա-կան լեգէոն մը սարքեր էին, մօտ 2000 հոգի, որոնք յետագային կազմե-ցին իրենց ազգային բանակին սպա-յութիւնը: 1918 յունուարէն մինչեւ Մայիս, ճիշդ մեզի նման՝ ֆինլանտա-կան ազգային բանակը, որ արդէն 50 հազարի բարձրացած էր, յաղթա-կանօրէն կռուեցաւ կարմիր բանակին դէմ ու ձեռք բերաւ իր անկախու-թիւնը:

Սակայն ներկայիս, միայն հերո-սութիւնը բաւական չէ, գերազանց ուժերու դէմ պայքարելու համար: Դժուար է Ֆինլանտայի վիճակը, եթէ օգնութեան չհասնին:

Բայց ուրկէ՞ այդ փրկութիւնը:

Ֆինլանտայի անկախութեան պա-տերազմին ատեն իրեն օգնութեան հասան Գերմանիան եւ Շուէտ: Արդ, Գերմանիան, լուռ է եւ համամիտ ա-կանատես այս նոր ողբերգութեան: Իսկ Շուէտը ... կարգը գուցէ անոր ալ գայ:

*** Արեւմտեան ճակատին վրայ, պահակախումբերու չփումներն ու ընդհարումները կը շարունակուին: Կուիլը այս տեղ, «ամրոցային» կեր-պարանք ստացած է արդէն: Ու հա-ւանաբար գործողութեանց ծանրու-թեան կեդրոնը փոխադրուի դէպի հարաւ արեւելք: Պալթիկէն վերջ Պալքանները...

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Հեռավար օդանաւեր

Ամերիկեան թերթերը կը խօսին հեռավար օդանաւի մը մասին, որ կրնայ ահարկու զէնք մը դառնալ պատերազմիկներուն ձեռքը:

Այս օդանաւը թորփիլարձակ սա-ւառնակ մըն է, որ կը թռչի անթել հեռագրի կայանի մը տուած ուղղու-թեամբ: Այսքանը նորութիւն մը չէ անշուշտ, որովհետեւ բազմաթիւ փորձեր կատարուած են օդանաւը ան-թելով վարելու մասին, առանց օդա-նաւորդի: Անթելի կայանները կրնան ոչ միայն ձայն կամ երաժշտութիւն փոխադրել, այլեւ շարժման մէջ դը-նել հեռուն գտնուող մեքենաներ:

Անթելով օդանաւ մը առաջնորդելը բաւական չէ, պէտք է որ առաջնոր-դող կայանը «տեսնէ» հեռուն, այն կէտը, որու վրայ կ՚ուզէ որ ինքնա-վար օդանաւը թորփիլ նետէ: Ահա այդ փորձն է որ յաջողած է, կ՚ըսեն:

Հեռավար օդանաւերը ունին ընկա-լուչներ, որոնք կ՚ընդունին հրամանը — աջ, ձախ, դէպի յառաջ թռչելու մասին,— այնպէս ինչպէս կը տրուի կայանին հեռարձակ մեքենաներով:

Անկէ զատ օդանաւերը ունին արուես-տական աչք մը (iconoscope), տեսակ մը փող որու ներսը կը կազմուի ա-ռարկայի մը պատկերը կամ որոշ շր-ջագծով բնանկար մը: Անթելի կայա-նը 200 քիլոմեթր հեռաւորութենէ մը այդ փողին մէջ նետելով պատկերը այն քաղաքին կամ նաւահանգիստին, կը հրամայէ թորփիլները նետել ճիշդ պատկերին վրայ: Օդանաւը կ՚երթայ եւ կը նետէ թորփիլները այդ «տես-նուած» տեղը:

Դեռ աւելին, օդանաւը կրնայ ետ փախչիլ՝ երբ աւելի զօրաւոր ու վը-տանգաւոր թշնամիի մը հանդիպի:

Ժիւլ Վեռնի երեւակայութիւնը ի-րականութիւն է այսօր: Անոնք որ նման օդանաւերու գոյութիւնը ցնորք մը կը համարին, կրնան անակնկալի գալ՝ երբ շարունակուի այս պատե-րազմը: «Մաթէն» կը գրէ թէ Շիքա-կոյի ճարտարագէտները կ՚աշխատին նման զաղտնի եւ ահարկու զէնքի մը շինութեան վրայ: Այդ օդանաւերը զինուորական իրական եւ մեծ դեր մը պիտի կրնա՞ն խաղալ: Ո՞վ գիտէ: Այս պատերազմը շատ անակնկալներ ունի, եւ ապրողը կը տեսնէ:

Մահ Բէկիրըն Եարոյի

Հոկտեմբեր 26ին Միտըլթաունի մէջ (Մ. Նահանգներ) մեռած է Բէքիրըն Ըրնէսթ Եարօ, որ տարիներով ծառա-յած է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, իբ-րեւ վարիչը ամերիկեան Նպաստա-մատոյցի: 62 տարեկան էր:

1919 — 1923 Բէփթ. Եարօ կը նը-կատուէր առաջնակարգ հեղինակու-թիւն մը հայկական հարցի մասին, կը գրէ «Ն. Ե. Թայմզ», որ կուտայ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Իր Հայաստանի եւ ռուսական Ան-դրկովկասի պտոյտներուն ժամանակ ռուս կառավարութիւնը անոր տրա-մադրեց երկաթուղիի մասնաւոր կառք մը, զոր Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհին նուիրած էր Ռուսիոյ Մեծ Դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչին, (հօ-րեղբայրը ցար Նիքոլայի):

Հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ կատարած իր բարեգործական աշխա-տանքներուն համար իրանեան կառա-վարութենէն պատուեցաւ Արեւի ու Առիւծի պատուանշանով:

1924ին, երբ վերադարձաւ Ամե-րիկա, Բէփթ. Եարօ արտաքին նա-խարարին ներկայացուց ծրագիր մը հայկական հարցին լուծման համար: Ան կ՚առաջարկէր Հայերուն տալ այն հողերը, որոնք Թուրքերու կողմէ գրաւուած էին 1920 — 1021ին:

Ան համոզուած էր թէ Հայերը աշ-խատասէր ժողովուրդ մըն են, ընդու-նակ ինքնօգնութեան, եւ մշտական նպաստի պէտք պիտի չունենան:

«Ոչ մէկ հայկական համայնք նը-պաստ ուզած է ընդունիլ, երբ տեղա-ւորուած է բնականոն միջավայրի մէջ», յայտարարեց Տօքթ. Եարօ:

Տօքթ. Եարօ 1915ի ապստամբու-թեան ժամանակ Վան կը գտնուէր: Այդ առթիւ մեծ ծառայութիւններ մատոյց Վանի ժողովուրդին, թէ կո–

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆ ՔԱՆԹԷՆ.— Սիրելի «Յառաջ», գիտես որ հիւանդանոցն ենք, դուն եւ ես մինակ: Երկուքս ալ պանդուխտ, իրարու լեզուէ կը հասկնանք:

Կիրակի է այսօր եւ ինծի պէս զին-ուորներ այցելութիւններ կ՚ընդունին, բայց մենք «աշխարհի խորթ զաւակ-ներն ենք»: Ինչի՞նչ, կը բաւէ որ Հայ ենք: Ահա նախկին ռազմիկներու մէկ միութեան նախագահն է որ կարգով կ՚այցելէ հիւանդներուն: Կարգը իմս է:— «Ի՞նչ ունի այս զինուորը»: Հի-ւանդապահուհին կը բացատրէ թէ գործողութեան ենթարկուած եմ: Յե-տոյ հարցումներ կ՚ուղղէ ինծի: Երբ անունս կը յայտնեմ,— «Ուրեմն Հա՞յ էք, ես Հայերը շատ լաւ կը ճանչնամ. քաջ ժողովուրդ էք դուք: Ես Կիլիկիոյ մէջ հայկական գունդի մը գնդապետն էի»: Եւ տեսայ որ նախագահը ինձմէ շատ աւելի բան գիտէ հայկական պատմութեան մասին: Ուրախութիւնս չափ չունէր, բոլոր ցաւերս անհետա-ցան:

Սիրելի «Յառաջ», խնդրեմ ջերմ բարեւներս հաղորդէ զինուոր եղ-բայրներուս եւ թելադրէ որ միշտ բարձր պահեն մեր նահատակներուն յիշատակը:— Գ. Դ. Պիքըլիսցի

S. P. 12.— Սիրելի «Յառաջ», մօ-տաւորապէս երկուքուկէս ամիս է որ քեզմէ զրկուած էինք, անտեղեակ՝ օրուան անցուդարձէն եւ քեզ կը փնտռէինք մեր նոր պանդխտութեան մէջ: Եւ ահա ծրար մը «Յառաջ» հօ-րեղբօրս միջոցաւ: Ուրախութիւնս սահման չունէր: Հայաստանի բաժինը աչքէ անցուցած ատեն, ինքնիրենս կը հարցնէի թէ մեր սիրելի հայրենի-քին ալ վտանգ կը սպառնա՞յ: Ըն-թերցումի մէջ թաղուած էի, երբ Ֆրանսացի ընկեր մը թեւէս քաշեց:— Ի՞նչ կը կարդաս:— Բացատրեցի ամէն բան, յիշեցնելով թէ մենք ալ միշտ Ֆրանսայի բարեկամ ենք ե-ղած, եւ մէկ միլիոն զոհ տուինք 1915ին: Այս անգամ շուրջս հաւաք-ուեցան քանի աւելի զինուորներ եւ սպաներ, համակրանքի խօսքեր ուղ-ղելով:

Նոյեմբեր 23ին բժշկական քննու-թեան ենթարկուեցանք: Հազարապե-տը եւ ատամնաբոյժը մասնաւոր գո-հունակութեամբ յայտնեցին թէ Հա-յերը մարմնով առողջ են, ակռաները ամուր: Այս առթիւ իրենց ուշադրու-թիւնը գրաւեց հպատակութեան մա-սին եղած արձանագրութիւնը եւ թե-լադրեցին որ մեր ազգ. մարմինները դիմում կատարեն ձեռնհաս իշխանու-թեան:

Այստեղ կը գտնուին վեց հայ զին-ուորներ, 3 կօշկակար, մէկը սափ-րիչ, երկուքը հասարակ զինուոր: Բոլորն ալ սիրուած են իրենց պար-տաճանաչութեան համար: Գրեթէ բոլորն ալ կանչուած են պատերազմի յայտարարութեան երկրորդ օրը:—

Պ. Վահօ

ՌԷՆՍԻ.— Մեր գիւղին մէջ կը

ուի ժամանակ եւ թէ գաղթի ընթաց-քին:

Հայկական հանրապետութեան ժա-մանակ ալ մեծ աջակցութիւն ցոյց տուաւ նաեւ կառավարութեան:

«Վերջ տալ սա Պարիի կայանին»

Թուրքերէն «Թան» կը գրէ.— Օրուան նիւթերէն է Թուրքեւիտալական հաւանական համաձայնութիւնը: Մենք հիմակուընէ պիտի չփորձենք վերլու-ծել քաղաքական հանգամանքը այդ համաձայնութեան, որուն կնքումը հա-ւանական կը թուի: Միայն սաչափը ըսենք թէ աշխարհի մէջ չկայ երկիր մը որուն ձեռքը չսեղմենք անսահման ու անկեղծ բարեկամութեամբ մը, որով-հետեւ աչք չունինք ո եւ է երկրի թիզ մը հողին եւ ամենափոքր շահին իսկ: Կը փափաքինք որ դիմացիններն ալ նոյն մաքուր զգացումներով տոգորուած ըլլան մեզի հանդէպ:

Հետեւաբար, կասկած չկայ թէ սրտանց կ՚ուզենք որ անկեղծ բարեկամու-թիւն մը հաստատուի մեր եւ իտալական ազգին միջեւ: Միայն կը սպասենք գործնական նշաններու որ մեր այս բաղձանքը զօրաւոր լոյսի մը վերածեն:

Զենք գիտեր թէ Իտալիա օր մը պիտի քաշուի՞ թէ ոչ Տոտեքանեզ կղզի-ներէն եւ Ալպանիայէն: Իտալացի հեռատես դիւանագէտները թերեւս կրնան տարբեր միջոցներ գտնել՝ իրենց բարեկամութեան անկեղծութիւնը հաւա-տացնելու համար Թուրքիոյ: Եւ Թուրքիա կրնայ գոհանալ նաեւ այլ ապահո-վութիւններով:

Գործին այս մասը երեւան պիտի գայ այն ատեն, երբ երկու երկիրներուն շփումը զարգանայ: Հետեւաբար, մինչ այդ աւելորդ կը նկատենք խորհրդա-ծել: Բայց Իտալիայէն ունինք պահանջ մը, զոր յիշած ենք ով գիտէ քանի մը անգամ: Մեր ուզածը միայն սա է.— վերջ տալ Պարիի անթելի զեկուցումնե-րուն:

Մէկուկէս միլիոն զինուոր Ռումանիոյ մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիա կը բազմապատկէ իր պաշտ-պանողական միջոցները: Արդէն իսկ դրօշի տակ են մէկուկէս միլիոն զինուոր-ներ: Ռումանական դիմադրութեան կորիզը պիտի կազմէ լեռնային եռան-կիւնը: Հունգարիոյ դէմ ալ միջոցներ ձեռք առնուած են: Նոյնպէս կ՚ամրաց-ուի Տնիէսթէրի գիծը, որ ռուսեւռումանական սահմանագլուխը կը կազմէ Պեսարապիոյ մէջ: Եթէ պատերազմ յայտարարուի, կառավարութիւնը պիտի քաշուի Սինայա: Ոսկի պահեստը այլուր փոխադրուած է Պուքրէշէն:

Ռումանիոյ քաղաքական շրջանակները այն համոզումն ունին թէ Գերմա-նիա յանձն պիտի առնէ Հունգարիոյ յանձնել Թրանսիլվանիան, պայմանաւ որ՝ այդ երկիրը թոյլ տայ Սլովաքիոյ մէջ համախմբուած գերմանական զօր-քը անցընել հունգարկան հողէն: Այն ատեն, Պուլկարները Տոպրուճայէն, իսկ Ռուսերը Պեսարապիայէն յառաջ խաղալով, Գերմանացիները կը յուսան մէկ հարուածով ձեռք անցընել Ռումանիոյ ցորենը եւ քարիւղը: Բայց անշուշտ անակնկալներ ալ պիտի տեսնեն, ինչպէս գիտել կուտայ «Փառի - Սուառ», ար-տատպելով այս տեղեկութիւնները:

*** Դարձեալ անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա ստուարաթիւ զինուորներ համախմբած է Աւստրիոյ մէջ եւ Սլովենիոյ սահմանին վրայ:

գտնուին 21 հայ ընտանիքներ: Զին-ուոր գացած են 8 հոգի, որոնց երեքը ֆրանսահպատակ: Այս վերջիններէն Արայ Շամլեան, 22 — 23 տարեկան, իր ուշիմութեան շնորհիւ կարճ ատե-նէն հասած է ենթասպայի աստիճա-նին եւ այժմ կը գտնուի կրակի գծին վրայ: Կան ուրիշ երեք զինուորցու-ներ ալ որոնք իրենց կարգին կը սպա-սեն:

Վիլմոմպլի շրջանէն ալ (25 ընտա-նիք) զինուոր գացած են 11 հոգի, մէկը ֆրանսական հպատակ: Յառա-ջիկային պիտի կանչուին 8 հոգի:

Ռօնի սու Պուայէն (22 ընտանիք), զինուոր գացած են 10 հոգի, 4ը ֆը-րանսահպատակ, որոնց մէկը, Սաե-փանեան, տասնապետ: Կարգի կը սպասեն չորս զինուորցուներ:

Երեք արուարձաններուն մէջ ալ անգործ չկայ: Ոչ մէկ ազգային կազ-մակերպութիւն:— Ե. Գր.

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱ-ՃԻՒՂԸ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները 9 դեկտ. շա-բաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Օր. Հանըմեանի բնակարանը, 26, Rue Maubeuge, Փարիզ:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Dameame .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ատենէ մը ի վեր գերմանական թռուցիկ-ներ եւ բազմազան հրատարակութիւններ կը հասնին Թուրքիա, Վիէննայի քա-րոզչական կեդրոնէն,— թերթ, գիրք, հանդէս եւն.: Ամէն օր նամակատուփե-րը կը լեցուին այս հրատարակութիւններով: Թուրքիոյ թղթատարական վար-չութիւնը վերջերս վար դրաւ հարիւրաւոր կապոցներ, եւ սակայն տեղատա-րափը չէ դադրած: Թուրքերը կատղած են այս քարոզչական արշաւանքէն, եւ Հիւսէյին Ճահիտ խմբագրականով մը գիտել կուտայ թէ Տօքթ. Կէօպէլս ի զուր կը յոգնի: «Թուրքիոյ մէջ չկան դիւրահաւաններ որ ազդուին իր թռուցիկներուն թոյնէն»: Թղթակից մը կը գրէ թէ այս հրատարակու-թիւնները կը գործածուին ծրարներ շինելու, բանջարեղէն եւ ձուկ փաթթե-լու: Թուղթի վաճառականները բողոքած ըլլալով այս մրցակցութեան դէմ, կառավարութիւնը կը խորհի արմատապէս ոչնչացնել այս հրատարկութիւն-ները,— քիմիական նիւթերով հալեցնել եւ թուղթ շինել:

ՌՈՒՍ ՄԵՆՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ կուսակցութեան Փարիզի պատուիրակութիւնը յայտարարութիւն մը ուղղելով մամուլին, խստօրէն կը դատապարտէ Ֆին-լանտայի դէմ կատարուած յարձակումը: «Հիթլէրի հետ դաշնակցելով, Սթալին պայթեցուց պատերազմը: Ֆինլանտայի դէմ յարձակելով, կը նպաստէ ընդ-հանուր պատերազմի մը վերածելու այդ պատերազմը, ուր Խ. Միութիւնը պիտի կատարէ հիթլէրականութեան ուղղակի զինակցի դերը: Հետեւաբար կը հրա-ւիրենք Խ. Միութեան և ամբողջ աշխարհի բանուոր դասակարգը ոտքի կանգնիլ իբրեւ մէկ մարդ, պաշտպանելու համար Ֆինլանտան այս վայրագ յարձակ-ման դէմ»:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ վերատեսուչը հրաժարեցաւ, գանգատելով թէ նախարարութիւնները թոյլ չեն տար ազատօրէն գործել: «Գրաքննութեան պաշտօնն է արգիլել այն լուրերը որ կրնան օգտակար ըլլալ թշնամիներուն. բայց նախարարութիւնները միշտ կը միջամտեն իրենց հայեցողութեամբ»:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ (վէսիգա) հասատատել կ՚առաջարկէ ծանօթ հրապարա-կագիր մը, Էմիլ Պիւռէ, որպէսզի Ֆրանսա երբեք նեղութեան չմատնուի: Իր յայտարարութեան համաձայն, այս պարագան անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ ել-մտական նախարարը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ սկիզբէն ի վեր Անգլիա կորսնցուցած է 410 հոգի, իբրեւ հետեւանք առեւտրական նաւերու խորտակման: Ամենամեծ կորուստը տեղի ունեցած է Սեպտեմբերին, երբ 176 հոգի սպաննուեցան կամ խեղդուեցան: Հոկտեմբերի կորուստներն են 127, նոյեմբերին՝ 103: Դեկտեմբեր 2էն վեր-ջացող շաբթուան ընթացքին ընկղմած են վեց անգլիական նաւեր, համա-գումար 23,285 թոն տարողութեամբ: Դարձեալ պատերազմին սկիզբէն ի վեր եւ համաձայն անգլ. տեղեկագրին բռնուած, ընկղմած կամ իրենց նաւաստի-ներուն կողմէ խորտակուած են 33 գերմանական նաւեր, համագումար 171,390 թոն տարողութեամբ: Գերմանիոյ առեւտրական տորմիղը կը հաշուեն 4,500,000 թոն, որ գրեթէ ամբողջովին անշարժութեան դատապարտուած է, բաց ի Պալթիկ ծովէն: Այժմ Անգլիոյ մէջ գերի են գերմանական սուզանաւե-րու 144 նաւազներ:

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ, Շարլ Վայեան, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: Ծնած էր 1872ին: Ք. ճառագայթներու գննութեան ատեն վտանգուած ըլլալով, 1906ին կտրեցին աջ ցուցամատը, իսկ 1910ին ձախ ցուցամատը: Հինգ տարի վերջը կտրուեցաւ ձախ ձեռքը, բայց չուզեց լքել իր աշխատանքը, եւ 1920ին հանեցին ձախ ուսը: Վարակումը այնքան յառաջ գացած էր որ այլ եւս հարկադրուեցաւ ընդհատել իր գործունէութիւնը եւ հանգստեան կոչուե-ցաւ 1921ին: Մինչեւ այն ատեն բոլոր մատները, դաստակները, թեւերը եւ թիկնոսկրները կորսնցուցած էր, 14 անգամ գործողութեան ենթարկուելով:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏ.— Անատոլուի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսական Ռէժին, որ մինչեւ հիմա տարեկան հազիւ 4ուկէս միլիոն ֆրանք արժողութեամբ ծխախոտ կ՚առնէր Թուրքիայէն, որոշած է այս տարի 100 մի-լիոն ֆրանքի թրքական ծխախոտ գնել եւ իր այս որոշումը իմացուցած է ա-ռեւտրական գործավարութեան: Անգլիացիները շատ աւելի մեծ քանակու-թեամբ թրքական ծխախոտ պիտի գնեն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ԽՍՏԱՑՈՒՄԸ տարեկան 250 միլիոն տոլար վնաս պիտի պատճառէ այդ երկրին, համաձայն մասնագիտական հաշիւներու: Բայց այս պաշարումէն պիտի օգտուին հարաւ - -արեւելեան Եւրոպայի եր-կիրները, որոնք մեծ գնումներ կը կատարեն Գերմանիայէն, մանաւանդ որ Դանուբի ճամբան բաց է:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ծանր վնասներ կը կրէ ամէն օր, իբրեւ հետե-ւանք պատերազմի եւ ծովային պաշարման: Միեւնոյն ատեն սաստկացած է անգործութիւնը, որ սկսած էր պակսիլ պատերազմէն առաջ: Ծխախոտի մթե-րանոցները պարապ են: Ուրիշ կարգ մը ապրանքներ դժուար կը ճարուին: Միայն նաւագնացութիւնն է որ կանգուն կը մնայ: Կառավարութիւնը ծանր ծախքերու տակ ինկած է, նաեւ, ազգ. պաշտպանութեան պատճառով:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը երկու չեխ զօրավարներ ձերբակալելով, մէկը աքսորեց, իբրեւ մեղսակից վերջին դէպքերու:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 8 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4216

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԴԷՊԻ ՓՈՔՐ ԱՍԻԱ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ..

Պերլին եւ Մոսկուա կը սպառնան Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ

Երէկ հաղորդած էինք Պերլինի գլխաւոր օրկանին՝ «Ֆէօլքիշէր Պէօպախթէր»ի մէկ յօդուածը, որ կ'ազդարարէր թէ Ռուսաստան ի վիճակի է Թուրքիա արշաւելու, եւ Կարին - Վան ճամբով հասնելու Մուսուլի նաւթահորերը, ինչպէս եւ սպառնալու Հնդկաստանի :

Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն այս առթիւ.—

Գերմանական թերթը բացորոշապէս կը հասկցնէ թէ Խ. Միութիւնը, «որ ջախջախիչ գերազանցութիւն ունի», Անգլիոյ դէմ պիտի յարձակի Հնդկաստանի մէջ, անցնելով Աֆղանիստանէն, խորտակելէ վերջը թրքական խոչընդոտը, «ինչ որ շատ ալ դժուար չէ» :

«Թայմզ»ի թղթակիցն ալ Ռոթէրտամէն կը հեռագրէ թէ Գերմանիա կը փորձէ Ասիա փոխադրել պատերազմը : Գերմանիոյ մէջ մեծ ուշադրութիւն դրուած է այն դրոյթը թէ Թուրքիա վերջերս աւելցուցած է իր զօրքը Կովկասի սահմանին վրայ եւ խորհրդային կառավարութիւնն ալ իբրեւ պատասխան անմիջապէս զինուոր համախմբած է Թիֆլիսի շրջանին մէջ : Թղթակիցը յետոյ կ'արտատպէ գերմանական թերթին հետեւեալ հատուածը .

— « Եթէ Անգլիացիները ռուսեւթրքական պատերազմի մը մէջ քաշուին, Մօտաւոր Արեւելքի բոլոր խնդիրները պիտի վերաբացուին : Այն ատեն նորէն պիտի արթնանայ անգլեւռուս հին հակամարտութիւնը եւ այդ հակամարտութեան մէջ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ Հնդկաստանի դէմ սպառնալիքը : Հաղորդակցութեան արդիական միջոցներով, անյաղթելի դժուարութիւններ չկան այս ճամբուն վրայ, թէեւ գործը թեթեւ չէ եւ լայն միջոցներ, ինչպէս եւ մանրակրկիտ պատրաստութիւն կը պահանջէ » :

« Թայմզ »ի թղթակիցը կ'եզրակացնէ .— Նացիներու երազներէն ամէնէն անուշն է պատերազմ մը Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, որպէսզի Գերմանիա կարենայ դուրս ելլել այն քառսէն ուր խրեցին զայն Հիթլէր եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ :

Լոնտոնի միւս մեծ օրկանին՝ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցն ալ իր քաղած տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, կը գրէ թէ Հիթլէրի խորհրդականները այս միջոցին կը քննեն պատերազմը Փոքր Ասիա եւ Հնդկաստան տարածելու խնդիրը, չափելով անոր առաւելութիւնները եւ անպատեհութիւնները : Աֆղանիստանի ճամբով Հնդկաստան արշաւելու ծրագրին առթիւ, թղթակիցը գիտել կուտայ թէ Ռուսիա այս միջոցին լրջօրէն զբաղած է Պալթիկի մէջ եւ կրնայ օրին մէկը ուրիշ արկածախնդրութեան մը բռնուիլ Պալքաններու մէջ : «Բայց անշուշտ Գերմանիոյ համար նպաստաւոր է որ իր ուշադրութիւնը ուրիշ տեղ դառնայ, մանաւանդ եթէ այդ պարագան կրնայ երկուքի բաժնել փաշնակիցներու պատերազմական ուժը » :

*** « Մաթէն »ի թղթակիցն ալ շօշափելով այս խնդիրները, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ .— Լոնտոնի մէջ շատ կը խօսին ռուսական նախայարձակման զանազան երեւոյթներուն եւ խորհրդային մամուլի ահաբեկչական պայքարի մասին : Նախ կան հաղիւ քողարկուած սպառնալիքները Մոսկուայի կառավարական օրկանին՝ Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ դէմ : Յետոյ ուշադրաւ է որ խորհրդային կառավարութիւնը ետ կանչած է Պերլինի դեսպանատան Ա. եւ Բ. քարտուղարները եւ առեւտրական կցորդը, խորհրդաւոր պարագաներու մէջ : Վերջապէս չոնդալից զրոյցներ կը շրջին գերմանական աղբիւրներէ, զրոյցներ որոնց համաձայն պատրաստութիւններ կը տեսնուին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ յարձակում գործելու համար նոր ճակատի մը վրայ : Բոլշեւիկեան օրկանը կը յայտարարէ թէ Ռումանիոյ ժողովուրդին համար կենսական է որ կարելի եղածին չափ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակէ Խ. Միութեան հետ, որովհետեւ «Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ աշխարհակալները կը ջանան պատերազմի մէջ խրել Ռումանիան» : Հետեւաբար, կ'եզրակացնէ կարմիր օրկանը, Ռումանացիներու շահը կը պահանջէ փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքել Խ. Միութեան հետ : Կարմիր պաշտօնաթերթը յետոյ կ'ազդարարէ թէ Թուրքիոյ մերձեցումը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կը կազմէ «իսկական վտանգ մը» թրքական անկախութեան համար : Գալով Պերլինի զրոյցներուն, անոնք բացորոշապէս կը հասկցնեն թէ Խ. Միութիւնը ծրագրած է յարձակիլ Թուրքիոյ վրայ : Այս առթիւ կ'ըսուի թէ շատ մեծ թիւով զինուորներ համախմբուած են Կովկասի մէջ : Գերմանացիները կ'ըսեն թէ Անգլիոյ դէմ պատերազմը պիտի մղուի կարեւոր ճակատի մը վրայ, հարաւային արեւելեան Եւրոպայի մէջ եւ թէ Գերմանիա պիտի ջգէ որ Խ. Միութիւնը միանակը քալէ Մեծն Բրիտանիոյ թուրք զինակցին դէմ : Այս առթիւ, Գերմանացիները նորէն կը հասկցնեն թէ Հիթլէր նոր ծրագիր մը կը պատրաստէ, պատերազմը վերջացնելու համար : Նոյն աղբիւրին համաձայն, այդ ծրագիրը քննուած է Ֆոն Ռիպպէնթրոփի եւ Հռոմի գերմանական դեսպանին հետ, որ Պերլին կանչուած էր :

*** «Ժուռնալ »ի Լոնտոնի թղթակիցն ալ յիշելով այս պարագաները — արշաւանք դէպ ի Հնդկաստան եւ Թուրքիա կամ Պալքանները — գիտել կուտայ թէ «Գերմանացիները գիտեն որ մենք զօրք ունինք Սուրիոյ մէջ, Անգլիացիները՝ Եգիպտոսի մէջ, իսկ Թուրքերը՝ Կովկասի մէջ : Ռուսերն ալ զինուոր համախմբած են Կովկասի եւ կեդրոնական Ռուսիոյ մէջ : Գերմանացիները պիտի խանդավառուին երբ այս բոլոր բանակները իրարու դէմ նետուին, եւ մանաւանդ կը դրդեն Ռուսերը որ աչքէ չհեռացնեն Մուսուլի քարիւղը եւ Հայֆայի նաւթուղին» : Թղթակից կ'աւելցնէ թէ «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր»ի յօդուածը մեծ տպաւորութիւն գործած է ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ Պերլինի օտար շրջանակներուն մէջ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԸ մեծապէս պակաս ըլլալով, միջնախարարական յանձնաժողով մը յանձնարարեց 25 առ հարիւր կրճատել օրաթերթերուն, պարբերականներուն եւ ուրիշ հրատարակութեանց թուղթը : Առ այժմ կամաւոր է այս հրահանգը, բայց կրնայ դառնալ պարտաւորիչ :

ԵՐԵՔ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ խորտակուեցան, երբ Հռոմէն Միլան կ'երթային : 18 օդաչուներէն հինգը կրցան վար իջնել ողջ առողջ, անկարգելներու միջոցաւ, 13ը վայրկենապէս մեռան : Գիւղացի մըն ալ մեռաւ, օդանաւերէն մէկուն տակ մնալով :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ֆինլանտա կը շարունակէ դիմադրել : Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիր հրամանատարութիւնը նոր ծրագիր մը մշակած է, պաշարելու համար այդ փոքր երկիրը, շարժման մէջ դնելով 500—700,000 զինուորներ : Վորոշիլով կը յուսայ մինչեւ դեկտեմբեր 21 գրաւել Ֆինլանտան, իբրեւ «փառաւոր» նուէր մը Սթալինի ծննդեան տարեդարձին առթիւ :— Միեւնոյն ատեն կը շարունակուի ճնշումը Սկանտինաւեան երկիրներու, մասնաւորապէս Շուէտի եւ Նորվեկիոյ դէմ :— Այս բարբարոսական արշաւը մեծ վրդովում պատճառած է Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ : Մ. Նահանգներուն մէջ հետզհետէ աւելի բարձրաձայն կը պահանջեն խզել յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ, ետ կանչելով Մոսկուայի դեսպանը : Իսկ վաղը, շաբաթ, Հարաւային Ամերիկայի հանրապետութիւններն են որ ամէնէն վճռական դերը պիտի կատարեն Ազգաժողովին առջեւ, դատապարտելու, ի հարկին վտարելու համար Խ. Միութիւնը :

Դէպի Փոքր Ասիա եւ Հնդկաստան արշաւանքի մը ծրագիրը պարզած էր Պերլինի գլխաւոր օրկանը, «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր», ինչպէս հաղորդած էինք երէկ : Չէզոք շրջանակներու մէջ շատ հաւատք չեն ընծայեր այս շողշողուն ծրագրին, բայց եւ այնպէս մտահոգութիւնը ակներեւ է հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ուր զինուորական պատրաստութիւնները հասած են ծայրագոյն սահմանին : Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, Թուրքիա զինուոր համախմբած է Կովկասի սահմանին վրայ :

Այս առթիւ յիշենք թէ խորհրդային պաշտօնաթերթն ալ ազդարարութիւններ ուղղած էր Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ, որպէսզի զգուշանան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հովանաւորութենէն :

Արեւմտեան ճակատին վրայ Գերմանացիները նորէն անյաջող արշաւներ կատարեցին, գերիներ բռնելու եւ ֆրանսական բանակին դասաւորումը հետազօտելու համար :— Անգլիոյ ծովային նախարարը իր շաբաթական զեկուցման առթիւ, հաւաստեց թէ Դաշնակիցները ի վիճակի են խորտակելու ականամարտը, ինչպէս յաջողեցան թուլցնել ընդծովեայ պատերազմը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐԷՆ ԲՈՒՌՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան .—

Զեկոյց թիւ 187, դեկտեմբեր 6, առաւօտ .— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք :

Զեկոյց թիւ 188, իրիկուն .— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք : Գործունէութիւն պահակախումբերու :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական պահակախումբերը չորս օր իրարու վրայ արշաւներ կատարելով, հինգերորդ օրը յարձակում գործեցին 30 քիլոմեթր ճակատի մը վրայ, Լորէնի շրջանին մէջ, վեց տարբեր կէտերէ : Այս արշաւներուն կը մասնակցէին մէկ մէկ գումարտակ, եւ նպատակն էր գերիներ բռնել, տեղեկութիւն քաղելու համար ֆրանսական դիրքերու մասին, սակայն բոլորովին ձախողեցան, ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական աղբիւրները : Երկու արշաւներ ետ մղուեցան ծանր կորուստներով : Ֆրանսական յառաջապահները ետ մղեցին յարձակումները շատ մօտէն, ձեռնառումբեր, ինքնաշարժ հրացաններ եւ գնդացիրներ գործածելով, որոնք դիւրաւ կը փոխադրուին : Գերմանացիները իրենց դիրքերը վերադարձան ձեռնունայն, ռազմադաշտին վրայ ձգելով մեռեալներ :

Օդանաւային գործունէութիւնը կրճատուած է, երկինքը ամպոտ ըլլալով : Գերմանական օդանաւերը բաւականացան երկու հետազօտութիւններ կատարելով արեւելեան Ֆրանսայի մէջ : Ֆրանսացիներն ալ հետազօտիչ օդանաւեր ղրկեցին, բայց ընդհարում չպատահեցաւ :

Դաշնակիցներու յաջողութիւնը ծովու վրայ

Պ. Չըրչիլ, Անգլիոյ ծովային նախարարը, մանրամասն զեկուցում մը տալով երեսփ. ժողովին առջեւ, հաւաստեց թէ բրիտանական նաւատորմը պիտի կրնայ ի դերեւ հանել Գերմանիոյ պաշարման փորձերը եւ մագնիսական ականներու գործողութիւնը : «Անգլիա միշտ ունի աւելի քան 2000 նաւեր ծովու վրայ, եւ ամէն օր 100 — 150 նաւեր կ'երթեւեկեն մեր նաւահանգիստները, հակառակ գերմանական սուզանաւերուն եւ ականներուն, եւ երկու փոքր զրահաւորներու գործունէութեան : Ծովային նախարարութեան գործն եղած է պահպանել մեր համաշխարհային նաւարկութիւնը, հակառակ այս բոլոր սպառնալիքներուն, ծովերէն վանել գերմանական ամբողջ առեւտուրը եւ վար դնել գերմանական բոլոր նաւերը, մինչեւ ամենափոքրը : Գերմանական սուզանաւերու հրամանատարները քաջութիւն եւ ձեռներէցութիւն ցոյց տուին : Անցեալ շաբթու գործի վրայ էին անոնք, եւ մենք ամէն պատճառ ունինք հաւատալու թէ առ նուազն հինգ սուզանաւեր եւս փակած են իրենց ասպարէզը, կա՛մ բրիտանական մարտանաւերու թնդանօթներուն եւ կամ արքայական օդատորմիղի ռումբերուն շնորհիւ : Սուզանաւեր հետապնդող մեր նաւերը, որոնք արդէն եռապատկուած են պատերազմէն ի վեր, մեծապէս պիտի զօրանան 1940ի ընթացքին» :

Նախարարը այս առթիւ յայտնելով ծովային նախարարութեան մէկ նոր գիւտը՝ սուզանաւեր հետապնդելու մասին, ազդարարեց թէ Անգլիա պէտք է պատրաստուի նոր կորուստներ կրելու : «Բայց, իմ բացարձակ համոզումս է թէ մենք արդէն սկսած ենք դիմագրաւել այս վտանգը : Բացի այն առեւտրական նաւերէն զոր օժանդակ յածանաւերու վերածած ենք, մենք արդէն զինած ենք աւելի քան հազար առեւտրական նաւեր : Շատ չանցած մենք պիտի ունենանք երկու հազար սպառազէն նաւեր : Այս առեւտրական նաւերը կրակ կը բանան երբ յարձակում կրեն, համաձայն ծովային պատերազմի ամենահին օրէնքներուն : Կատարելապէս կը գործէ նաեւ փոխադրանաւերը մարտանաւերով պաշտպանելու դրութիւնը, որուն շնորհիւ թշնամի սուզանաւերը աւելի դիւրին կը գտնեն յարձակիլ չէզոք քան թէ անգլիական կամ ֆրանսական նաւերու վրայ : Շատ յառաջ տարուած են նաեւ մեր միջոցները՝ ճակատելու համար մագնիսական ականներու դէմ : Շնունդէն վերջ ի վիճակի պիտի ըլլամ նոր մանրամասնութիւններ հաղորդելու այս մասին : Անցեալ շաբաթներու ընթացքին, գերմանական սուզանաւերը թնդանօթներուն տեղ թորփիլներ գոր-

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՊԱՇԱՐԵԼ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎՐԴՈՎՈՒՄ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, աւելի քան 700,000 կարմիր զինուորներ նետուած են Ֆինլանտայի վրայ, զայն պաշարելու եւ խորտակելու համար : Խորհրդային սպարապետութեան ծրագիրն է Պոթնիոյ ծոցը հասնիլ, հիւսիսէն մեկուսացնելու համար Ֆինլանտացիները :

Կարմիր զօրքը նոր յարձակումներ գործեց Լատոկայի շրջանին եւ Քարելիոյ պարանոցին վրայ : Այս յարձակումները նախաբանը կը համարուին բուն մայրաքաղաքին դէմ ծրագրուած արշաւանքին : Կարմիր բանակը կը փորձէ յառաջ խաղալ, երկուքի բաժնելու համար Ֆինլանտան : Այս փոքր պետութեան հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ռուսերը շատ ծանր կորուստներ կրեցին եւ շատ մը հրասայլեր խորտակուեցան Քարելիոյ մէջ : Խորհրդային նաւատորմը նորէն ռմբակոծեց Ֆինլանտայի ծոցին կղզիները : Ֆինլանտական օդանաւերը հետազօտիչ թռիչքներ կատարելով ռումբեր ձգեցին ռուսական գիծերուն վրայ : Ֆինլանտական սուզանաւ մը ընկղմեցաւ :

Ֆինլանտական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բազմաթիւ ռուս լրտեսներ, որոնց մէջ կը գտնուէին պարուհի մը եւ շարժանկարի դերասանուհի մը : Կը հաստատուի թէ Ռուսերը ֆինլանտական հող մտած են մինչեւ 30 մղոն, կարգ մը կէտերու վրայ : Կարմիր բանակին 500 — 700,000 զինուորներուն դէմ կը ճակատին 400,000 ֆինլանտացի զինուորներ : Կարմիրները նորէն ետ մղուեցան Փէցամոյի մէջ, որ մեծ արժէք ունի Ֆինլանտայի համար, որովհետեւ հոն կը գտնուի միակ նաւահանգիստը Սառուցեալ Ովկիանոսին վրայ : Այս նաւահանգիստէն, որ կրնայ իբրեւ սուզանաւային կայան ծառայել Անգլիոյ դէմ, 250 մղոն երկայնութեամբ խճուղի մը կ'երկարի մինչեւ շուէտական սահմանագլուխը :

Շուէտական թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, արդէն իսկ 20,000 ռուս զինուորներ սպաննուած, վիրաւորուած կամ գերի բռնուած են Ֆինլանտայի մէջ : Կ'ըսուի նաեւ թէ անկարգութիւններ ծագած են Լէնինկրատի պահակազօրքին մէջ, իբրեւ հետեւանք Ֆինլանտացիներու բուռն դիմադրութեան :

*** Մ. Նահանգներուն մէջ յառաջ կը տարուի պայքարը, խզելու համար դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ : Միւս կողմէ նախագահ Րուզվէլթ կը խորհրդակցի, Ֆինլանտայի վարկ բանալու եւ անոր բերքը գնելու համար : Այս առթիւ կ'ըսուի նաեւ թէ նախագահը պիտի բաշխէ Ֆինլանտայի պատերազմական պարտքին դեկտեմբեր 15ի մասնավճարը, 234, 700 տոլար :

Հարաւ. Ամերիկայի 21 հանրապետութիւնները նոյնքան վրդովուած, կը պահանջեն ոչ միայն Ազգաժողովէն վտարել Խ. Միութիւնը, այլեւ ուրիշ միջոցներ ձեռք առնել անոր դէմ :

Մ. Նահանգներուն մէջ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, մէկ միլիոն տոլար հանգանակելու համար ի նպաստ Ֆինլանտայի Կ. Խաչին : Ուրիշ յանձնախումբ մըն ալ 250,000 տոլար պիտի ճարէ :

Ֆինլանտայէն վերջը Շուէտ...

« Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'իմանայ թէ մեծ խառնակութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ կառավարական շրջանակներուն մէջ, իբրեւ արդիւնք Ֆինլանտայի հերոսական դիմադրութեան եւ ռուսական արշաւանքին պատճառած ընդհանուր վրդովումին : Այլեւս կը հաստատուի թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Մոսկուա գացած ատեն համաձայնած է որ Խ. Միութիւնը գրաւէ Ֆինլանտան, ի գին իր աջակցութեան : Այս խնդիրն ալ մեծապէս խախտած է արտաքին նախարարին դիրքը : Սպայակոյտին երէց անդամները եւ կուսակցական հին վարիչները հրապարակաւ կը քննադատուին զայն : Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ոչ միայն յարձակում կը կրէ կառավարութեան անդամներէն, այլ եւ շարունակ սպառնական պահանջներ կը ստանայ Պերլինի խորհրդային դեսպանէն, որ քանիցս ազդարարած է թէ դէպքեր կրնան պատահիլ Գերմանիոյ արեւելեան սահմանին վրայ, եթէ Պերլին աւելի մեծ աջակցութիւն չընծայէ ռուսական պահանջներուն՝ Պալթիկի եւ սկանտինաւեան երկիրներու մէջ :

Խ. Միութիւնը Ֆինլանտայի մէջ կրած ձախողանքները կը վերագրէ սկանտինաւեան երկիրներու աջակցութեան, առաջնորդութեամբ Շուէտի, որ զէնք եւ ռազմանիւթ կը հայթայթէ Ֆինլանտայի, Պոֆորսի աշխարհահռչակ զինագործարաններէն : Գերմանիա եւս կասկած է որ Շուէտ միշտ կը մերժէ դադրեցնել իր առեւտուրը Դաշնակիցներուն հետ եւ Գերմանիա ղրկել իր ապրանքները :

Իբրեւ հետեւանք այս ընթացքին, գերմանական մամուլը թունալից գրութիւններ կը հրատարակէ Շուէտի արտաքին նախարարին՝ Սանտլէրի դէմ, ըսելով թէ «այդ ընկերվարականը միշտ Անգլիոյ տեսակէտները պաշտպանած է եւ տարիներով ընդդիմացած Գերմանիոյ, որուն բարեկամութիւնը շուէտացի ժողովուրդին հանդէպ աւանդութեան կարգ անցած է» :

Գերմանական սպառնալիքը Շուէտի դէմ եւ ռուսական արշաւանքը Ֆինլանտայի վրայ խոր վրդովում պատճառած են ամբողջ սկանտինաւեան երկիր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ծածկել վերջ, այնքան սովորեցան որ թորփիլներն ալ ձգեցին եւ ականներու ապաւինեցան : Պատերազմի ամէնէն ստոր ձեւն է այս, եւ շատ կը նմանի իրլանտացի հանրապետականներու մեթոտին,— ռումբեր ձգել կայարաններու սրահներուն մէջ : Այս մագնիսական ռումբերը, որոնք սուզանաւերու կողմէ գաղտնապէս կը տեղաւորուին կամ անկարգելներու միջոցաւ վար կը նետուին օդանաւերէն, թերեւս Հիթլէրի այնքան փառաբանած գաղտնի զէնքը կը կազմեն : Անցեալ ամսուան մեր նաւային կորուստներուն աւելի քան կէսը հետեւանք էր մագնիսական ականներու, բայց ընդհանուր կորուստին 2/3ը կրեցին չէզոքները » :

Եզրակացնելով, Պ. Չըրչիլ յիշեց նաեւ Գերմանիոյ արտածումներուն դէմ հաստատուած արգելքը, «որ մեծ վնաս պիտի չպատճառէ չէզոքներուն» : Նախարարը 50,000 թոն կը հաշուէ Անգլիոյ կրած նաւային կորուստները, պատերազմին սկիզբէն ի վեր : Այս կորուստներուն տեղը կը լեցուի մօտ 1 միլիոն թոնի նոր մարտանաւերու շինութեամբ » :

Ի՞նչ ուժ կը ներկայացնէ Զուիցերիա

Արեւմտեան ճակատին վրայ, զինուորական շարժումները այնպիսի ձեւ մը կ'առնեն յաճախ, որ մտահոգութեան կը մատնուի նաեւ Զուիցերիան: Այդ է պատճառը, որ փուշի վրայ նստած է կարծես այս խաղաղ ժողովուրդը, ու միշտ կ'աշխատի զօրացնել իր ազգային ինքնապաշտպանութիւնը, այն վախով թէ Գերմանիա կրնայ գէշ խաղ մը խաղալ իր գլխուն, բռնաբարելով իր չէզոքութիւնը, կամ գրաւել գերմանական Զուիցերիան, առաջնորդուելով գերման փոքրամասնութիւնը մայր ժողովուրդին միացնելու հիթլէրական ծրագրէն, (պէտք է գիտնալ որ Զուիցերիոյ 70 առ հարիւրը գերմանական է, ինչպէս գիտել կուտայ «Լ'Էօվր»ի մէկ աշխատակիցը):

Եւ սակայն աշխարհի վրայ ոչ մէկ տեղ կրնաք գտնել չորս միլիոն մարդ, որ տոգորուած ըլլան հակահիթլէրական ոգիով մը՝ այնքան որքան Զուիցերիացիները:

Պատճա՞ռ,— որովհետեւ Զուիցերիացիներուն համար անկախութեան պաշտամունքը կամ ժողովրդապետական սկզբունքը դարձած է ազգային կրօնք մը՝ այն օրէն ի վեր, երբ ըստեղծուեցաւ Հելվեթեան Դաշնակցութիւնը (1221): Զուիցերիա միայն երեք նահանգ ունէր դեռ, Շվից, Ուրի եւ Ունթէրվալտ, երբ իրեն համար իբրեւ խէժալ ընդունեց միութիւնը, որպէսզի կարենայ լաւագոյնս պաշտպանել իր ազատութիւնը: Այդպէս է որ Զուիցերիա ազգային նշանաբանք դարձուց «մէկը բոլորին համար եւ բոլորը մէկին համար» ասացուածքը: Ինչ լեզուով ալ խօսին, գերմաներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն թէ ռոմանշերէն, Զուիցերիացիները այն գիտակցութիւնը ունին թէ կը կազմեն ազգային միութիւն մը: Բոլորը նախանձախնդիր են պահպանելու իրենց ազատութիւնը: Լեզուն չէ որ կը վարէ զիրենք, այլ ազգային գիտակցութիւնը,— աւելցնենք որ Հելվեթեան Դաշնակցութեան անդամ ժողովուրդներու միութիւնը զգացական կապ մը չէ, այդ միութիւնը նուիրագործուած է դրամական դրութեամբ եւ կեդրոնական կառավարութեամբ: Անոնք հպարտ են, որ ստեղծած են առաջին, լաւագոյն եւ իրական ժողովրդապետութիւնը:

Վերջապէս, Զուիցերիացիներու ազատասիրութեան, իրենց ժողովրդապետութիւնը պաշտպանելու կամքին լաւագոյն ապացոյցը տալու համար, բաւական է արձանագրել թէ Զուիցերիա իր ազգային պաշտպանութեան համար անձ գլուխ աւելի շատ կը վճարէ քան ուրիշ որ եւ է պետութիւն: 1937ին, զուիցերիական կառավարութիւնը հրապարակ հանեց 235 միլիոն ֆրանքի ներքին փոխառութեան ծրագիր մը, եւ դիւրութեան համար այդ փոխառութիւնը բաժնեց բազմաթիւ չերտերու: Հարկ չմնաց սակայն փոխառութիւնը չերտ առ չերտ բանալու, փոխառութիւնը փակուեցաւ առաջին իսկ օրը 95 միլիոն ֆրանք աւելիով: Կառավարութիւնը այդ եւ ուրիշ նոր փոխառութիւններով ազգային պաշտպանութեան պիւտճէն բարձրացուց 7 միլիարի զուիցերիական ֆրանքի, — կը նշանակէ թէ 4 միլիոն բնակչութեամբ երկրի մը մէջ անձ գլուխ 1800 ֆրանսական ֆրանք կը վճարուի ազգ. պաշտպանութեան համար:

Զուիցերիացիները գիտեն որ պաշտպանուած են ոչ միայն պատմական աւանդութիւններով, այլ եւ իրենց աշխարհագրական դիրքով: Պատերազմիկ Եւրոպայի մը համար անհրաժեշտ է չէզոք գօտի մը, եւ լաւագոյն չէզոք գօտին կրնայ ըլլալ Զուիցերիան: Ընդհ. պատերազմին, կարծես այդ էր պատճառը որ յարգուեցաւ Զուիցերիոյ չէզոքութիւնը, ինչպէս ժամանակին ոչ միայն վերահաստատուեցան զուիցերիական սահմանները, այլեւ Ժընեւն ու Նէօշաթէլն ալ տրուեցան, դարմանելով Նափոլէոնի ձեռնարկը որ բաժան բաժան ըրած էր Զուիցերիան: Եւ չէզոք Զուիցերիան մեծ ծառայութիւններ մատոյց պատերազմիկներուն, հիւրընկալելով հիւանդ գերիները, որոնք կը հանէին բոլոր ճակատներէն: Այսպէս հրայրեաց Եւրոպայի մը կեդրոնը ովասիս մը դարձած էր Զուիցերիա, ուր գործելու եկած էր նաեւ ... լրտեսներու բազմութիւն մը:

Հակառակ այն իրողութեան, որ դրացիները յարգած են իր չէզոքութիւնը, Զուիցերիա սակայն յարմար նկատեց պատրաստուիլ՝ դիմադրելու համար գերմանական ներխուժումի մը դէմ, եւ այնպիսի կշռոյթով մը որ Փարիզ եւ Լոնտոն անգամ չեն կատարած: Արդարեւ, երեք տարի առաջ էր որ Զուիցերիացիները գործի լծուեցան, երբ Հիթլէր ցոյց տուաւ իր բռունցքը առաջին անգամ:

Երկու տարիէ ի վեր կատարելապէս կազմակերպուած է երկրին կրաւորական պաշտպանութիւնը: Իւրաքանչիւր բնակիչ ունի իր կազմբդել դիմակը, ամէն պատուհան ունի իր մութ կապոյտ վարագոյրը, ամէն քաղաք պարբերաբար փորձեր կը կատարէ կրաւորական պաշտպանութեան համար, ամէն քաղաքացի օրէնքով հարկադրուած է սնունդ մթերել տասներկու օրուան բաւելու չափ: Քննիչ մը ամէն շաբաթ կանոնաւորաբար կը պտըտի տունէ տուն, խրճիթ կամ ապարանք, ստուգելու համար պահեստի պարէնին քանակն ու որակը,— ընդհանրապէս բրինձ, շաքար, սուրճ եւ զանազան պահածոներ: Թէ ինչու տասներկու օրուան բաւելու չափ պարէն միայն մթերել հարկադրուած են, այսպէս կը պատճառաբանուի,— կառավարութիւնը կը խորհի որ տասներկու օրուան ընթացքին պիտի կրնայ տնտեսական համաձայնութիւն կնքել դրացիներու հետ, պարէնաւորելու համար երկիրը, (այդ համաձայնութիւնը կը զգուշանայ կնքել այժմէն, չէզոքութեան մտահոգութեամբ): Օրէնքը ծանր պատիժներ կը սահմանէ անոնց դէմ, որոնք շահագիտութեամբ պատճառ կը դառնան խուճապի, պարէն մթերելու ժամանակ՝ պատերազմի պարագային:

Գալով զուիցերիական բանակին, եզական է իր տեսակին մէջ: Կարելի չէ այդ բանակը բաղդատել ուրիշ որ եւ է բանակի հետ: Զինուորաքաղաքացիական կազմակերպութիւն մըն է այդ, լաւ մարզուած եւ զինուած, բայց չունի զօրավարներ: Փոքրաթիւ սպաներ են, որ կը կատարեն մարզանքը: Վերջերս միայն, երբ Զուիցերիա զօրաշարժ կատարեց, Դաշնակցային Խորհրդարանը ընտրեց ընդհ. հրամանատար մը: Բանակին սպառազինութիւնը անթերի է եւ կատարեալ, կարելի չէ աւելի լաւը երեւակայել:

Ամէն Զուիցերիացի, որ առողջ է, մաս կը կազմէ զինուորաքաղաքացիական այդ բանակին: Իր համազգեստն ու զէնքը միշտ հետն է, իր տանը մէջ: Այնպէս որ ամէն վայրկեան պատրաստ է տունէն դուրս ելլելու իբրեւ զինուոր: Ամէն քաղաքացի ենթակայ է քաղաքային սպայի մը հրամանին: Այդ սպաները, իրենց հանապազօրեայ զբաղումներէն դուրս, ամէն օր 2 — 3 ժամ պարտաւոր են աշխատիլ ազգ. պաշտպանութեան համար: Պէտք է ըսել որ Զուիցերիոյ մէջ զինուորական այս աշխատանքը պարտականութենէ աւելի բան մըն է, պատիւ մը:

Ամէն երիտասարդ, երբ քսան տարեկան կ'ըլլայ, պարտաւոր է տարին 120 օր զինուորական մարզանքի շրջան մը բոլորել: Այդ շրջանին ոչ մէկ օր կրնայ արձակուրդ առնել կամ հանգիստ ընել: Զինուորական մարզանքի այդ շրջանը աւարտելէ վերջ միայն երիտասարդը կը համարուի իրական քաղաքացի:

Հելվեթեան Դաշնակցութիւնը ընդամէնը ունի 400 ուսուցիչ սպայ: Այն երիտասարդները, որոնք կը լրացնեն կարգ մը պահանջներ,— շատ խիստ են այդ պահանջները,— իրենց փափաքով կը ղրկուին սպայից վարժարան: Անոնք յաճախակի մարզանքի եւ ռազմափորձի կը կանչուին, եւ տարուէ տարի աստիճանի բարձրացում կ'ունենան: Զուիցերական բանակին մէջ զինուորական բարձրագոյն աստիճանն է գնդապետութիւնը, բայց այդ գնդապետը կը վարէ կիսաբաժին մը: Պատերազմի վտանգին մէջ միայն Դաշնակցային Խորհրդարանը կ'ընտրէ սպարապետ մը, զօրավարութեան աստիճան տալով,— ներկայիս այդ սպարապետն է Զօր. Կիզան:

Այս դրութեան վրայ կազմակերպուած, Զուիցերիա այժմ ունի 800 հազարնոց բանակ մը,— տոկուն եւ լաւ մարզուած զինուորներ, քաղաքային սպաներու հրամանին տակ:

Զուիցերիան այն երկիրն է, որ կրնայ արագօրէն լրացնել իր զօրաշարժը, աւելի արագ քան ուրիշ որ եւ է երկիր բովանդակ Եւրոպայի մէջ: Որովհետեւ ամէն քաղաքացի կրնայ իր տունէն դուրս ելլել համազգեստը հագած, զէնքը ուսին եւ նախապէս մարզուած: Զուիցերիական զօրաշարժը հիմնուած է հետեւեալ ըսկզբունքին վրայ,— իւրաքանչիւր քաղաքացի պէտք է պատրաստ գտնուի ամէն ժամ: Երբ զօրաշարժի կոչ ըլլայ, ոչ միայն ինք, այլ եւ իր ձին, կամ ինքնաշարժը, կամ հեծելանիւը կը պատկանի բանակին: Պարտաւոր է միասին տանիլ ձին կամ հեծելանիւը: Ահա թէ ինչու, հրշէջ գունդի մը պէս, զուիցերիական բանակը արագօրէն կրնայ ոտքի կանգնիլ երբ զօրաշարժ յայտարարուի:

Հրետանին, որ զուիցերական բանակին տկար կողմն էր երկար ատեն, ներկայիս կրնայ մրցիլ եւրոպական որ եւ է պետութեան հրետանիին հետ: Ամբողջովին զուիցերական արտադրութիւն: Այժմ Զուիցերիա կը տառապի միայն օդանաւի եւ օդանաւորդի պակասէն: Այդ պակասին անպատեհութիւնները որոշ չափով դարմանուած են շնորհիւ կրաւորական պաշտպանութեան կատարեալ կազմակերպութեան:

Սպառազինութիւնը հաստատած է պաշտպանողական սքանչելի դրութիւն մը: Ամէն կամուրջ, ճամբայ եւ երկաթուղի պաշտպանուած է ականներով, սահմանին վրայ: Ասկէ զատ, գերմանական սահմանին վրայ, Զուիցերիա շինած է Մաժինոյի մանրանկար գիծ մը: Իտալական սահմանին վրայ, բնութիւնը զինք պաշտպանած է Ալպեան լեռնաշղթայով, որ աւելի եւս ամրացուած է համաձայն ռազմագիտական արդի թէքնիք պահանջներու: Քաղաքները պարպելու մեքենականութիւնը եւս ճշդուած:

Զուիցերիական բանակին ռազմավարութիւնը կ'ընթանայ յատկապէս հայդուկային կռիւներու ուղղութեամբ: Անակնկալի բերել թշնամին, թակարդի մէջ ձգել, կրակի մէջ նետել: Իր լեռնային ամրոցներուն մէջ ամբարած է հսկայական քանակով ռազմանիւթ ու պարէն,— այդ ամրոցներուն ամբարները իրական քարայրներ են, ապառաժներու մէջ փորուած, շատ խոր եւ անտեսանելի, իւրաքանչիւրը անջատ ելեկտրական լուսաւորութեամբ օժտուած: Լեռնային այս պաշտպանութիւնը յանձնուած է ընդհանրապէս լեռնական ժողովուրդին, որ տեղեակ է ամէն մէկ թիզ հողի նկարագրին եւ բնութեան անակնկալներուն, այնպէս որ թշնամին այդ լեռներուն մէջ մտած ժամանակ պիտի կարծէ իյնալ դժոխքի մէջ,— մէկ կողմէ զինք պիտի հարուածէ անտեսանելի զուիցերիացի զինուորը, միւս կողմէ ճամբուն տակ դրուած ականը, եւ վերջապէս ամրոցներու հրետանին:

Թշնամի բանակը ի զուր պիտի աշխատի գտնել երկրապահ բանակին զանգուածը՝ ջախջախելու համար զայն: Ու խորխորատէ խորխորատ, լեռնէ լեռ անցնելով ստիպուած է լռեցնելու անջատ զինուորներու արձակած հրացանը կամ ռումբը:

Զուիցերիա վերջերս իր սահմաններուն պաշտպանութեան համար հիմնեց բանակ մը, որ կը բաղկանայ գործադուրկներէ,— այս գործադուրկները վճարուած են այն աշխատանքով զոր կը կատարեն համաձայն իրենց յարմարութեան:

Այսպէս, ամբողջ բնակչութիւնը զինուոր է դարձած կարծես, բայց օտարը զինուորական ոչ մէկ աշխուժութիւն կը տեսնէ առաջին նայուածքով: Հայրենասէր ժողովուրդ, Զուիցերիացին իր պարտականութիւնը կը կատարէ առանց ցուցամոլութեան, առանց աղմուկի, միշտ կարգապահ եւ ժիր: Աւելցնենք որ անբաղդատելի նշանառու մըն է Զուիցերիացին, աւանդականօրէն կամ ժառանգականօրէն լաւ նշանառու, ինչպէս լաւ թիավարող են Անգլիացիները, հեծելանիւ նստող՝ Ֆրանսացիները, ֆութպոլ խաղացող՝ Ամերիկացիները: Անոնք տարին քանի մը անգամ նշանաձգութեան փորձեր կը կատարեն, որոնք տօնական ձեւ կ'առնեն:

Վերջապէս իրենց ազգային հերոսը, Վիլհէլմ Թէլն ալ սքանչելի նշանառու մը չէ՞ր միթէ, որ նետով մը դժայալիրկ գետին փռեց օտար բռնակալը, Գէսլէր, չուզելով ստրկօրէն ողջունել անոր գլխարկը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

S. P. 84, դեկտեմբեր 3.— «Յառաջ»ի մէջ կարդացի բարենշան տեղեկութիւններ հայ զինուորներու մասին: Զանազան միութիւններ (Կ. Խաչ, Աղքատախնամ եւայլն) գործի ձեռնարկած են, օգնելու համար, կարօտ զինուորներուն:

Այս առթիւ, քանի մը թելադրութիւններ.— Մեր զինուոր հայրենակիցներու օգնութեան գործը պէտք է լրջօրէն մշակուի: Անոնք երկու մասի կը բաժնուին.—Առաջին՝ այն զինուորները որ ներսերը, ազատ գօտիներու մէջ կը գտնուին, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ են, քան միւսները որոնք պատերազմական շրջաններու մէջ են: Ազատ գօտիներու մէջ գտնուողները, զօրանոցներու մէջ ուտելիքէն, խմելիքէն մինչեւ հագնելիքը կարգով կանոնով ունին, կը ստանան: Յետոյ, շաբաթը կամ 15 օրը անգամ մը պատեհութիւնը կ'ունենան հրամանով տուն երթալու (24 կամ 48 ժամուան համար) եւ տունի բարիքներէն օգտուելու: Ամէնէն աղքատ տունն ալ միջոցներ ունի խնդացնելու իր ամուսինը, եղբայրը կամ ազգականը: Իսկ միւսները ամիսներով տունի երես չեն տեսներ եւ յաճախ կը ստիպուին իրենց գլխուն ճարը նայիլ: Ունեցողին համար աղէկ, իսկ չունեցողի՞ն համար:

Ահա, այս կէտին մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է ընծայեն այն կազմակերպութիւնները որ ոտքի ելած են, բան մը ընելու: Ահա, Ծնունդը եւ Նոր Տարին կը մօտենան: Զօրանոցին մէջ ամէն բան հաւասարապէս կը տրուի, բայց Ֆրանսացի ծնողքն ու կինն ալ ծրար մը կը փութացնեն: Ո՞վ փոքրիկ ծրար մըն ալ պիտի ղրկէ այն հայ զինուորին որ բոլորովին մինակ է ճակատի գիծերուն մէջ: Որբանոցին մէջ ան իր անչուք եւ համեստ կաղանդները ունեցած է, շնորհիւ իր ծանօթներուն ու դրացիներուն, տօն ու տաղաւար օրով ալ երբեք մինակ սեղան չնստաւ: Ո՞վ պիտի տայ նոյն մխիթարութիւնը, կամ անոր պէս բան մը այն տղոց, որ ստիպուած իրենց Ծնունդը եւ Նոր Տարին կրակի գիծերուն վրայ անցընել: Անոնք որ տաք սենեակ, տաք անկողին, եւ մանաւանդ տաք գրպան ունին, պիտի ձգե՞ն որ հայ զինուորը գոհանայ իր դատածով, կամ ինքզինքը մինակ զգայ Ծընունդին եւ Կաղանդին:— Մ. Մ.

ՓՈՐՃ ՓՈՒ ԱՐԷՐԻԺ (Ալժերիա), 3 դեկտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», յուզուելով ձեր հրատարակած կոչերէն, կուգամ ձեր միջոցաւ խնդրել որ մեզի հաղորդէք հայ զինուորի մը հասցէն, որուն կնքամայր պիտի դառնայ աղջիկս, որ կ'անդամակցի նաեւ ֆրանսական Կ. Խաչին: Երեք զաւակներս հայերէն կարդալ-գրել չեն գիտեր. ուստի լաւ կ'ըլլայ որ ընտրուած զինուորը երբեմն ֆրանսերէն ալ գրէ, որպէսզի կարենան կարդալ:

Անեմեան

ԽՄԲ.— Օրիորդն ալ ֆրանսերէն նամակով մը կը կրկնէ նոյն խնդրանքը: Հաղորդեցինք հասցէ մը, ճակատէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ինչո՞ւ այս թմրութիւնը

ՎԱԼԱՆՍ, 6 Դեկտեմբեր.— Հաճոյքով կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչը, հայ զինուորներու օգնութեան համար: Մինչ Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ արդէն գործի ձեռնարկած են, ցաւալի է որ Վալանսի մէջ ցարդ որ եւ է գործ կատարուած չէ, թէեւ կազմակերպութիւններ չեն պակսիր: Ազգ. Միութիւնը դեռ չէ սթափած իր քունէն:

Այս առթիւ ցաւով կը տեղեկանամ թէ Մուսա Տաղի բունաքանդ արծիւներուն եւ թշուառներուն համար՝ Ազգ. միութեան կողմէ հանգանակուած գումարը ցարդ չէ ղրկուած իր նպատակին, այլ կը մնայ գրպանի մը մէջ, անորոշ մտադրութեամբ, մինչդեռ զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ հաւաքուած կոկիկ գումարը ղրկուած է ժամանակին:

Վալանսի հասարակութիւնը անհամբեր կը սպասէ անմիջական գործունէութեան, հայ զինուորներու օգնութեան համար:— Թղթակից

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

22 Սեպտ. — 24 սեպտ. 1939

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ, Ա. Ա.— 100
ԼԻՈՆ, Ա. Վ.— 40
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, Գործ. Թ.— 48
ՊԵԼՄՈՆ ՇԱՎԱՆՈԶ, Ա. Մ.— 40
ՌԻԻԷԼ, Մկրտ.— 75
ՔԱՆ, Վահ.— 75
ՍԷՆ ԺԸՆԸՎԻԷՎ, Իշխ. Ա.— 40
ԼԻՎՐԻ ԿԱՌԿԱՆ, Հար.— 50
ՔՕՆԿՈՒԼ, Տիկին Զ.— 20
ԼԻՈՆ, Ն. Շ.— 70
ՊԱՐԻ, Վ. Թ.— 104
ՓՈՆԹԷ, Մ. Գ.— 40

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները 9 դեկտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Օր. Հանըմեանի բնակարանը, 26, Rue Maubeuge, Փարիզ:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme .. Paris (13)

ներուն մէջ եւ լրջօրէն կը փախցուի թէ Գերմանիա եւ Ռուսիա միացեալ գործողութիւն մը պիտի կատարեն Շուէտի դէմ: Այս փոքր երկիրը նախատեսելով վտանգը, անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ: Բոլոր զինուորական արձակուրդները ջնջուած են, պահեստիներու 15 զօրադասեր դրօշի տակ առնուած եւ բազմաթիւ զինուորներ ղրկուած հիւսիսային Շուէտ, պաշտպանելու համար հանքային հարուստ շրջանը: Զօրք ղրկուած է նաեւ Կոթլանտ կղզին, Պալթիկ ծովուն մէջ, որուն աչք տնկած է Ռուսիա, նաւային եւ օդանաւային կայանի վերածելու համար: Խորհրդային մարտանաւերը կը փորձեն խզել Շուէտի եւ Ֆինլանտայի յարաբերութիւնները: Հազարաւոր փախստականներ Նորվեկիա հասած են Ֆինլանտայէն, գրեթէ բոլորն ալ կիներ եւ մանուկներ:

*** Մոսկուայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ կարմիր բանակը հրաման ստացած է Ֆինլանտայի նուաճումը վերջացնել ամէն գնով, Սթալինի ծննդեան 60րդ տարեդարձէն առաջ, որ հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի դեկտեմբեր 21ին: Եթէ Ֆինլանտա կործանի նշանակուած ժամանակին, խորհրդային քարոզութիւնը անգամ մը եւս պիտի փառաբանէ Սթալինը, իբրեւ «կարմիր իշխանը խաղաղութեան եւ ազատարարը Ֆին ժողովուրդին»:

*** «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, խմբագրականով մը կը ծաղրէ «աշխարհակալ ձէնթլմէնները, որոնք այժմ կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափեն Ֆինլանտայի դրամատիրական շքախումբին քաղաքական եւ զինուորական անյաջողութեանց առթիւ. այդ պարոնները եթէ կարենային պիտի կրնային առանց վարանելու իրենց բոլոր ուժերը փորձել, նուաճելու եւ ստրկացնելու համար այդ փոքր երկիրը, գաղթավայրի մը վերածելու համար զայն: Ֆինլանտայի ժողովուրդը իր անկախութիւնը կրնայ ստանալ միայն Խ. Միութեան ձեռքով»:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ շարունակեց իր այցելութիւնները՝ ֆրանսական ռազմաճակատին վրայ, մասնաւորապէս աչքէ անցընելով օդանաւային ուժերը: Այս առթիւ մտերմական զրոյցներ ունեցաւ օդաչուներուն հետ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստ մը պիտի գումարէ Դշ. օր, ինչպէս յայտարարեց Պ. Չէյմպըլէն, ընդ առաջ երթալով քանիցս յայտնուած բաղձանքներու:

ՊԵՐԼԻՆԻ թերթերը Պ. Տալատիէ վերջին ճառին առթիւ փրփրելով, կ'ազդարարեն թէ Գերմանիա պիտի փոխէ իր ընթացքը Ֆրանսայի հանդէպ: «Քանի որ Ֆրանսա կը շարունակէ անտեսել մեր դիտաւորութիւնները իրեն հանդէպ, այն օրէն ի վեր որ մենք տարբեր դիրք բռնած ենք իրեն եւ Անգլիոյ հանդէպ, հարկ է ի վերջոյ հասկցնել Փարիզի թէ մեր տեսակէտները կրնան վերաքննուիլ»:

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ աշխատանքները դիւրացնելու համար, պահեստիներու Բ. դասակարգին հողագործները առժամապէս պիտի վերադարձուին, որպէսզի երկրագործութիւնը երեսի վրայ չմնայ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԿԻՆԵՐՈՒ հայրենասիրութեան եւ քաջութեան մասին պերճախօս վկայութիւններ կը հրատարակէ միջազգային մամուլը: Անոնք մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն իրենց կորովամտութեամբ, եւ կը կռուին սքինեռով, հիւանդապահի համազգեստով կամ իրենց կազմակերպութեան համազգեստով: Ազգ. ծառայութիւնը պարտաւորիչ է Ֆինլանտայի մէջ, 20 — 60 տարեկան կիներու համար եւ բոլորն ալ խանդավառութեամբ կը կատարեն, պաշտպանելու համար հայրենիքին անկախութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշարման խստացումը կը գործադրուի երկուշաբթի օրէն ի վեր, ինչպէս գրած էինք: Առաջին բեռները բռնուելով նշանակուած նաւահանգիստները փոխադրուեցան, իբրեւ մաքսանենգ ապրանք: Միեւնոյն ատեն Անգլիա եւ Ֆրանսա կը շարունակեն բանակցիլ չէզոք պետութեանց, մասնաւորապէս Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Սկանտինաւեան երկիրներու հետ, անոնց տարկութիւնները փարատելու համար: Գերմանիան իր բոլոր ասիական եւ ամերիկեան հրապարակներէն զրկելով հանդերձ, Դաշնակիցները պիտի ջանան չէզոքները չզրկել կենսական ապրանքներէ: Թէեւ դժուար է խափանել գերմանական արտածումները ցամաքի, գետերու կամ Պալթիկի ճամբով, բայց Հիւսիսային ծովու, Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի միջոցաւ եղած բոլոր փոխադրութիւնները պիտի արգիլուին, գերմանական նաւերով ըլլան թէ չէզոք: Ասով Գերմանիա պիտի կորսնցնէ իր արտածումներուն կէսը, հետեւաբար եւ ներածումներուն կէսը, քանի որ մեծ մասը տեղի կ'ունենայ փոխանակութեամբ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը զեկոյց մը հաղորդեց 18 պետութեանց, յիշեցնելով անոնց պատերազմական պարտքերուն պայմանաժամը, 15 դեկտեմբեր: Ֆինլանտա պատասխանած էր թէ պիտի վճարէ: Հունգարիա մասնավճար մը կատարած էր անցեալ տարի: Չեխոսլովաքիա զեկոյց չստացաւ, բայց Լեհաստան ստացած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ծխախոտի տարեկան բերքին աճուրդը տեղի ունեցաւ Իզմիրի մէջ: Այս առթիւ մրցումի ելած էին ամերիկեան, գերմանական եւ դանիական տուներու ներկայացուցիչները: Կը յուսացուի մինչեւ տասը օր ծախել այս հունձքը, որ կը հասնի 33,000 թոնի:— Թուրքիա աւելցուց յորենի պաշարը, պատրաստ ըլլալու համար որ եւ է պատահականութեան հանդէպ: Այժմ պահեստը կը հասնի 214,000 թոնի, որ կ'արժէ 11,000,000 ոսկի:

ՀԻԹԼԷՐ հրամանագրով մը փոխեց լեհական նաւահանգիստին՝ Կտինիայի անունը, զայն կոչելով Կոթէնհաֆէն եւ վերածելով նաւակայանի:

ՃԱՓՈՆ նորէն բողոքեց գերմանական ապրանքներու գրաւման դէմ, Լոնտոնի դեսպանին միջոցաւ, մանաւանդ որ Ճափոնի յատկացուած գերմանական ապրանքները չոգենաւ պիտի բեռցուէին այս օրերս:

ԱՂԱ ԽԱՆԻ 14 ձիերը եւ 19 մէկ տարեկան քուռակներ ծախուեցան 7,900,000 ֆրանքի:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
[illegible]	265 փրանք	140 փրանք	
[illegible]	215 փրանք	110 փրանք	

ՇԱԲԱԹ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 9 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4217 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԻՐԱՐ ԶԳԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵ՞ԼՔ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

Տեղական թերթերը երէկ եւս լայն տեղ տուած էին այն պայքարին զոր կը մղեն գերմանական եւ խորհրդային թերթերը, Թուրքիոյ, Ռումանիոյ եւ առ հասարակ պալքանեան պետութեանց դէմ, զանոնք Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն բաժնելու համար։ Ընթերցողները կը յիշեն Հիթլէրի գլխաւոր օրկանին՝ «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր»ի յօդուածը՝ ռուսեւ-թրքական պատերազմի մը մասին։ «Թան» հատուած մը եւս կ'արտատպէ այդ գրութենէն։

— « Եթէ Անգլիացիները միջամտեն այդպիսի ընդհարումի մը (ռուսեւ-թուրք պատերազմ), շատ կարեւոր պիտի ըլլար տեսնել Քիւրտերուն, Իրաքի, Սուրիոյ եւ արաբական խաւերու բռնելիք ընթացքը ։ Այն ատեն սեղանի վրայ պիտի գան Մօտաւոր Արեւելքի բոլոր խնդիրները։ Այն ատեն նորէն պիտի արտայայտուի հիմնական հակամարտութիւնը Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, վտանգելով Հնդկաստանի անկախութիւնը։ Մեծն Աղեքսանդրի արշաւանքները վերանորոգելու գաղափարը լրջօրէն զբաղեցուցած է Նափոլէոնի եւ Ֆոն Տէր Կոլցի պէս մարդիկ։ Այդ ծրագիրներուն իրականացումը կարելի է այսօր, հաղորդակցութեան արդիական միջոցներով։ Անշուշտ այս գործողութիւնները դիւրին չեն եւ կը պահանջեն մանրակրկիտ պատրաստութիւն եւ կարեւոր միջոցներ։ Այն պետութիւնը որ կրնայ գործադրել զանոնք, Ռուսաստանն է, կ'ըսնած՝ կեդր. Ասիոյ իր դիրքերուն եւ երկաթուղիներուն յարաճուն ցանցին »։

Ուրիշ գերմանական թերթ մը, «Տէօյչէ Ֆոլքսվիրշաֆթ», կը բացատրէ թէ Ռուսաստան միշտ ելք փնտռած է ազատ ծովու մը վրայ։ Արդ, ոչ Պալթիկը, ոչ ալ Սեւ ծովը ազատ ծովեր չեն, Սունտի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն պատճառով։Կը մնան ուրեմն Նորվեկիոյ կամ Պարսից ծոցի նաւահանգիստները։ Եւ հիթլէրական օրկանը կը գրէ որ Ռուսաստան յառաջ քալէ այդ ուղղութեամբ ։

Երրորդ գերմանական օրկան մը, «Համպուրկէր Ֆրէմտէմպլաթ» կը գրէ․

— « Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Կովկասի սահմանին վրայ, կ'ուրուագծուին եւրոպական պատերազմին տարածման առաջին հեռանկարները»։

Գերմանական թերթը այս առթիւ կը բացատրէ թէ անգլօ-ֆրանքօ-թուրք դաշնագիրը նորէն հրահրած է անգլօ-ռուս հակամարտութիւնը, որ թմրած էր 19րդ դարու վերջէն ի վեր։ Թերթը միեւնոյն ատեն յոյս կը յայտնէ թէ ռուսեւ-ճափոնական հակամարտութիւնը պիտի կարգադրուի շատ չանցած, «նոր շրջան մը բանալով աշխարհի պատմութեան մէջ»։

Չորրորդ թերթ մը, «Ռոթէ Էրտէ», մանաւորապէս յիշելով ռուսական զօրքին կեդրոնացումը Կովկասի մէջ, խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէ թէ Ճափոն ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ անգլօ-ֆրանսական պաշարումին։

Մէկ խօսքով, գերմանական մամուլին հրատարակութիւններէն կը հետեւի թէ Պերլինի վարիչները ջերմապէս կը բաղձան որ Ռուսաստան իր ուշադրութիւնը դարձնէ դէպի հարաւ, Մօտաւոր Արեւելք, փոխանակ զբաղելու Ֆին-լանտայով եւ սկանտինաւեան երկիրներով ։

Իսկ Գ. Միջազգայինի ամսագիրը, «Լ'Էնթէրնասիոնալ Կոմինիստ», (թիւ 10) կը պահանջէ որ Ռումանիա փոխադարձ աջակցութեան դաշնագիր մը կնքէ Խ. Միութեան հետ, ինչպէս ըրին պալթեան պետութիւնները։ Կ'ազդարարէ որ Ռումանիա չփորձէ չէզոքներու խմբակցութիւն մը կազմել Պալքաններու մէջ։ Թուրքիոյ նուիրուած գրութեան մը մէջ — «Թուրքիա կ'ընտելանայ եւրոպական քաղաքակրթութեան»— ամսագիրը կը բացատրէ թէ Թուրքիա յանձն առած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ոստիկանի ոչ-նախանձելի դերը կատարել Պալքաններու մէջ, դառնալ անոնց արբանեակը, մխանալով Խ. Միութեան թշնամիներուն հետ։ Այս առթիւ կարմիր քարոզիչները կը հասկցնեն թէ Խ. Միութիւնը շուտով պիտի հաստատուի Պալքաններուն մէջ, ամէնէն առաջ Ռումանիան խելքի կանչելով։ Ցետոյ կարգը պիտի գայ Պուլկարիոյ, նախ գոհացնելով անոր պահանջները Տոպրուճայի մասին ։

*** «Ժուռնալ» իր կարգին հաստատելով գերմանական թերթերուն թելադրութիւնները՝ Ռուսաստանը դէպի Թուրքիա քշելու մասին, կը գրէ թէ՝ հակառակ զինուորական մեծ պատրաստութեանց, այդպիսի յառաջխաղացութիւն մը կրնայ կատարուիլ քանի մը շաբաթ վերջը միայն։ «Մինչ այդ, գերմանական շրջանակներու մէջ հաճութեամբ կը հաստատեն թէ Ռուսերը այս միջոցին զինուորական լայն համախմբումներ կը կատարեն Կովկասի մէջ եւ բացէ ի բաց կը հասկցնեն թէ որոշումը արդէն տրուած, Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ դէմ ռուսեւգերման գործողութեանց յատակագիծը ճշդուած է յետին մանրամասնութիւններով։ Պերլինի եւ Մոսկուայի կապակցութիւնը աւելի սերտ հանգամանք ստացած է Ֆինլանտայի դէմ կատարուած խորհրդ. ար-շաւանքէն ի վեր եւ պէտք չէ մոռնալ թէ Գերմանները միշտ ջատագոված են յարձակում մը Թուրքիոյ դէմ։ Անոնք համոզուած են աւելի քան երբեք եւ բնաւ չեն ծածկեր թէ նախատեսուած գործողութիւնները լուրջ դժուարութիւններ պիտի պատճառեն Անգլիոյ »։

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ թուրք մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքէ գերմանական նենգութեան դէմ որոնց նպատակն է որոմ ցանել Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ արծարծել վերջերս «Փրավտա»յի կողմէ Թուրքիոյ դէմ հրատարակուած գրութեան մը պատճառած դառնութիւնը, որ շուտ մարեցաւ։ Գերման գործակալները թրքերէնի թարգմանած են Փրավտայի յօդուածը, որ վարձկան կը կոչէր թուրք մամուլը, թրքերէն «Թան»ի կարգ մը մեկնաբանութիւններուն առթիւ։ Այդ յօդուածէն հազարաւոր օրինակներ տարածուած են գերմանական դեսպանատան տեղեկատու դիւանին միջոցաւ։ Թուրք մամուլը կը պահանջէ կառավարութենէն բողոքել գերմանական դեսպանատան դէմ, «որուն յանցապարտութիւնը անվիճելի է»։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, որ քաշուած է Անգարայէն (7 դեկտեմ-բեր), թուրք մամուլը կը պահանջէ ետ կանչել գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն, հաստատուած ըլլալով որ «Փրավտա»յի այդ գրութեան թռուցիկ-ները տպուած են պաշտօնական թուղթի վրայ,— «Տեղեկատու դիւան գերմա-նական դեսպանատան»։ Ֆոն Փափէն «տխրողական տեսակցութիւն» մը խնդրած ըլլալով Թուրքիոյ արտաքին նախարարէն, կէս ժամ խօսակցեր է ա-նոր հետ ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պատերազմը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ տարածելու համար, գերմանական մամուլը կը շարունակէ շողշողուն հեռանկար մը պարզել Խ. Միութեան առջեւ։ Պերլինի գլխաւոր պաշտօնաթերթէն զատ, ուրիշ թերթեր ալ բացէ ի բաց կ'արծարծեն այս խնդիրը, յիշելով Քիւրտերու, Իրաքի եւ Արաբներու անու-նը։ Գերմանական թերթերուն հրատարակութիւնները թարգմանուած եւ Թուրքիոյ մէջ ալ տարածուած ըլլալով, թուրք մամուլը կատղած է եւ կը պահանջէ ետ կանչել գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն ։

Թուրքիոյ եւ Ռումանիոյ, եւ առ հասարակ պալքանեան պետութեանց դէմ սպառնալիքները կը շարունակուին նաեւ խորհրդային մամուլին կողմէ, ա-ռաջնորդութեամբ Կոմինտէրնի գլխաւոր օրկանին, «Լ'Էնթէրնասիոնալ Կոմիւ-նիստ»ի։ Այս վերջինը հրապարակաւ կ'ամբաստանէ Թուրքիան թէ գործիք դարձած է Խ. Միութեան թշնամիներուն ձեռքը,— « Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ոստիկանը Պալքաններու մէջ»։

Ֆինլանտա կը շարունակէ դիմադրել արիաբար, ծանր կորուստներ պատճառելով կարմիր բանակին։— Կարեւոր անակնկալներ կը սպասուին այսօր, շաբաթ, Ազգաժողովին գումարման առթիւ։ Գերմանիա Ազգաժողովէն հրաժարած ըլլալով հանդերձ, կը ջանայ զանազան խաղեր սարքել, չէզոք պետութիւնները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ դարձնելու համար։— Երկու կարեւոր թերթեր, «Ֆիկարօ» եւ «Թան», առաջինը բացէ ի բաց, երկրորդը քիչ մը զգուշութեամբ կ'առաջարկեն որ Ֆրանսա եւ Անգլիա խզեն դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ ։

Արեւմտեան ճակատին վրայ գերմանական պահակախումբերը 60 անջատ արշաւներ կատարեցին, մասնակցութեամբ 1500 քաջավարժ զինուորներու, բայց չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ։— Եօթը նաւեր եւս ընկղմեցան վերջին 48 ժամուան մէջ, սուզանաւերու հանդիպելով կամ ականներու զար-նուելով ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

60 ԱՐՇԱՒ ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ.— ԵՕԹԸ ՆԱՒԵՐ ԵՒՍ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան․—

Զեկոյց թիւ 189, դեկտեմբեր 7, առաւօտ․— Նշանակելի գործունէութիւն պահակախումբերու, երկու կողմէն ալ, գիշերուան ընթացքին։ Հետեւանքը եղաւ հրետաձգութիւն երկու կողմէն ։

Զեկոյց թիւ 190, իրիկուն․— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։ Պահակախումբերու գործողութիւններ երկու կողմէն։ Հետեւակազօրքի հրացանաձգութիւն Հոռնպախ երկայնքը ։

*** « Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ ֆրանսական զօրքը պարտութեան մատնեց գերմանական 60 անջատ արշաւներ, որուն կը մասնակցէին աւելի քան 1500 քաջավարժ զինուորներ։ Արշաւները կը տարածուէին 100 մղոն ճակատի մը վրայ, Մոզէլի եւ Հռենոսի միջեւ, եւ ետ մղուեցան։ Բազմաթիւ Գերմանացիներ գերի բռնուեցան։ Վճռական հարուածը իջեցուց ֆրանսական հրետանին։ Առաջին անգամ էր որ գերմանական յառաջապահ զօրախումբերը արշաւներ կը փորձէին այսքան տարածուն ճակատի մը վրայ, ամէնէն ընտիր եւ փորձ զինուորները գործածելով։ Այս առթիւ Մաժինոյի գծին թնդանօթները կրակ բացին, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահէր, այն օրէն ի վեր որ Գերմանացիները վերագրաւեցին սահմանամերձ շրջանը։ Գերմանացիները հրասանդեր ալ գործածեցին, բայց Ֆրանսացիները ուժգնօրէն պատասխանեցին նոյն միջոցներով։ Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ թշնամին ծանր կորուստներ կրեց, բայց Ֆրանսացիներն ալ սպանեալներ եւ վիրաւորներ ունեցան ։

*** Վերջին 48 ժամուան ընթացքին ընկղմեցան 7 անգլիական եւ չէզոք նաւեր, համագումար 23,108 թոն տարողութեամբ, զարնուելով ականներու կամ թորփիլահար ըլլալով սուզանաւերու կողմէ։ Մարդկային կորուստ է 31 հոգի։ Ընկղմած նաւերէն մէկը հոլանտական է, (8159 թոն), որ սուզանաւի մը կողմէ խորտակուեցաւ Մանշի մէջ, մէկը՝ նորվեկեան (6214), կորսուած Անգլիոյ բացերը, երրորդը՝ դարձեալ նորվեկեան, չորրորդը յունական, հինգերորդը դանիական, վեցերորդը շուէտական, եօթներորդը՝ անգլիական ձկնորսանաւ մը ։

*** Երեք ամսուան տենդագին աշխատանքէ մը վերջ, Մաժինոյի գիծը կրկնապատկուած եւ երկարաձգուած է։ Միեւնոյն ատեն ամրութիւններ շինուած են հիւսիսային Ֆրանսայի եւ Ժիւռայի մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորը եւ Հանրապետութեան նախագահը հանդիպում մը ունեցան Ֆրանսայի մէկ վայրին մէջ, եւ ճաշեցին։ Ներկայ էր նաեւ Պ. Տալատիէ։ Այս առթիւ սիրալիր խօսակցութիւններ տեղի ունեցան ։

Կ'առաջարկուի խզել յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ

Վլատիմիր տ'Օրմէսոն, յայտնի հրապարակագիրը, նշանակալից յօդուած մը հրատարակելով «Ֆիկարոյի» մէջ, կը պահանջէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել Խ. Միութեան հետ։ «Ֆրանսա եւ Անգլիա, որոնք պատերազմ յայտարարեցին պաշտպանելու համար ճիշդ այն սկզբունքները որոնք նիւթը կը կազմեն Ֆինլանտայի կոչին, կրնան բռնել միայն մէկ դիրք որ արժանի ըլլայ իրենց,— ժամանակ չվատնել խօսակցութիւններով, այլ պարզապէս խզել ամէն յարաբերութիւն Խ. Միութեան հետ։ Այլեւս շրջահայեցութեան խնդիր չի կրնար ըլլալ այդ իշխանութեան հետ։ Ընդհակառակն։ Ամէն շրջահայեցութիւն միշտ կը դառնայ անոնց դէմ որոնք զայն գործածելու միամտութիւնը կ'ունենան։ Ասկէ զատ, խզումը անխուսափելի է ուշ - կանուխ »։

«Թան» եւս առանց նոյնքան վճռական շեշտ մը գործածելու, կը գրէ․— «Կը կարծենք թէ այս ձեռնարկը միշտ վտանգներ կը պարունակէ․ բայց այդ վտանգները ընդհանրապէս այնքան մեծ չեն որքան անոնք որ միշտ յառաջ կուգան համակերպեալ կրաւորականութենէ մը։ Մենք ալ կը հաւատանք թէ պատերազմի ատեն քաջութիւնը առաջին առաքինութիւնն է »։

ՖԻՆԼԱՆՏԱ ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ

Ազգաժողովը ի՞նչ պիտի որոշէ այսօր

Ֆինլանտայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան Լատոկայի լիճին հիւսիսային կողմը եւ թէ Ռուսերը թունաւոր կազեր կը գործածեն։ Ոչ - պաշտօնական տեղեկութեան մը համաձայն, ֆինլանտական օդանաւերը ռմբակոծած են Պալթիսկիի ռուսական օդակայանը, հրկիզելով զայն։ Ֆինլանտացիները յաջողութեամբ ռմբակոծած են նաեւ կարգ մը ռուսական դիրքեր ։

Ֆինլանտացիները կը հերքեն այն լուրը թէ կարմիր զօրքը ճեղքած է Մաննէրհայմի գիծը։ Կարմիր նաւատորմը կը շարունակէ ռմբակոծել ֆին-լանտական քաղաքները, հարաւային ափերուն վրայ։ Բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան նաեւ Փէցամոյի շրջանին մէջ, (Նիքէլի հանքերուն կեդրոնը, Սառուցեալ ովկիանոսին վրայ)։ Ֆինլանտացիները ծանր կորուստներ պատճառած են Ռուսերուն, թակարդներ լարելով։ Կոկորդ կոկորդի բռնուած ատեն, Ֆինլանտացիները կը գործածեն իրենց երկար դանակները որոնք աւելի ազդու են քան ռուսական սուինները, ինչպէս կ'ըսէ թղթակից մը։ Ռուսական զօրքը մեծ դժուարութիւններ կը կրէ յառաջ խաղալու համար, ձիւնին եւ օդին անյարմարութեան պատճառով։ Օդուան մեծ մասը այնքան մութ է որ Ռուսերը չեն կրնար գործածել ծանր թնդանօթները։ Միւս կողմէ ձիւնը անընդհատ կը տեղայ, անտեսանելի դարձնելով շրջապատը։ Անձրեւն ալ ողմուտի վերածած է շատ մը վայրեր։ Վերջապէս մութ անտառները անգործածելի կը դարձնեն ռուսական հրասայլերը, որոնց մեծ մասը 15 թոն տարողութիւն ունի։

Հեռագրի մը համաձայն, Ռուսերը արդէն կորսնցուցած են 80 հրասայլ։ Քսան հազար կարմիր զինուորներ կռուելու անկարողութեան դատապար-տուած են Մաննէրհայմի գծին առջեւ ։

*** Մոսկուայի ֆինլանտական դեսպանը մեկնեցաւ ամբողջ պաշտօնէութեան հետ։ Անգլիա որոշեց 30 օդանաւ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ ղրկել Ֆինլանտա։ Ստոքհոլմի մէջ 8000 հոգի ժողով մը գումարելով, որոշեցին ամէն կերպով ուժ տալ Ֆինլանտայի։ Անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկուեցաւ փողոցներու մէջ։ Ոստիկաններն անգամ դրամ կը հաւաքէին իրենց սաղաւարտներուն մէջ, ուր կ'երեւային նաեւ շատ մը մատանիներ եւ գոհարեղէններ։ Ստոքհոլմի քաղաքապետական խորհուրդին նախագահը եւ թերթերը կ'առաջարկեն որ բոլոր Շուէտացիները իրենց մէկ օրականը նուիրեն Ֆինլանտայի։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Գերմանիա հրացան եւ թնդանօթ կը ճամբէ Ֆինլանտայի։ Զիկֆրիտ Ունսէթ, նորվեկիացի վիպագիրը, որ Նոպէլի մրցանակը շահեցաւ, իր վերջին վէպին հեղինակի վարձքը նուիրեց Ֆինլանտայի Կ. Խաչին ։

*** Ա. Գ. Խորհուրդը կը գումարուի այսօր, շաբաթ, քննելու համար Ֆինլանտայի բողոքագիրը Խ. Միութեան դէմ։ Այս առթիւ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ, որոնք ամայութեան դատապար-տուած էին երկար ատենէ ի վեր։

Բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Գերմանիա մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւի այս ժողովին, իսկ Ռուսերը պաշտօնապէս չմաս-նակցելով հանդերձ, պիտի ջանան խաղեր սարքել նրբանցքներուն մէջ։ Գերմանիա կը յուսայ օգտուիլ այս առիթէն, որպէսզի չէզոք պետութիւնները ճնշում բանեցնեն ի նպաստ հաշտութեան, ընդունելով Լեհաստանի բաժա-նումը ։

Ֆրանսայի կողմէ ժողովին պիտի մասնակցի ոչ թէ Պ. Տալատիէ, այլ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը։ Լեհաստան ալ պիտի մասնակցի ընդհ. ժողովին, երկուշաբթի օր ։

Հաշտութեան խնդիրը նորէն կ'արծարծուի

Հաշտութեան խնդիրը արծարծելով, ֆրանսական ինչպէս անգլիական թերթերը միշտ կը յիշեցնեն թէ անհրաժեշտ է «նիւթական երաշխաւորութիւններ» ստանալ Գերմանիայէն։ Այս տեսակէտին վրայ վերջերս պնդած էր Էլի Պլուս, «Փըթի Փարիզիէն»ի խմբագրապետը։Լէոն Պլում իր պաշտօնակցին եւ ուրիշներու արտայայտութիւններէն կ'եզրակացնէ թէ նիւթական երաշ-խաւորութիւնը կարելի է ապահովել կա՛մ անդամատելով Գերմանիան եւ կամ զայն ենթարկելով Դաշնակիցներու զինուորական գերակշռութեան։ Նախկին վարչապետը բացարձակապէս կը մերժէ երկու ձեւերն ալ, յանուն ընկերվարական կուսակցութեան։ «Ոչ բռնի անդամատում Գերմանիոյ, ոչ ալ միակողմանի զինաթափութիւն։ Հաշտութեան նիւթական երաշխաւորութիւնները պէտք է փնտռել բուն իսկ Եւրոպայի կազմակերպութեան մէջ, հաստատուն ձեւի մը վերածելով հաւասարակաց հաստատութիւնները, միջազգային արդարութեան եւ պատժական տրամադրութեանց գործադրութեան մէջ»։

*** Անգլիոյ հովուապետներէն Եորքի արքեպիսկոպոսը երկար գրութեամբ մը կ'առաջարկէ բացորոշապէս յայտնել Դաշնակիցներու պատերազմի նպատակները։ Այս առթիւ կը յիշէ լորտ Լէնստաունի նամակը՝ 1917 նոյեմբեր 29էն, որ կը պահանջէր յստակօրէն պարզել պատերազմի եւ հաշտութեան պայմանները։ Այն ատեն լորտը մինակ մնաց, բայց պատերազմը աւելի երկար տեւեց։ Եպիսկոպոսին կարծիքով, անհրաժեշտ է այժմէն պարզել հաշտութեան պայմանները, որպէսզի փարատին գերման ժողովուրդին կասկածները։ «Զմոռնանք թէ ամբողջ Գերմանիան — եւ ոչ թէ նացի Գերմանիան— այն կարծիքն ունի թէ նախագահ Ուիլսընի կողմէ գերման ժողովուրդին տրուած խոստումները մեծապէս բռնաբարուեցան 1919ի հաշտութեամբ եւ անոր հետեւանքներով։ Ես կը կարծեմ թէ հիմնաւոր է այդ մեղադրանքը եւ այժմ անհրաժեշտ է խիստ բացորոշ հաւաստիքներ տալ։ Հիթլէր իր պայմանները բացորոշապէս յայտնեց հոկտեմբեր 6ին, որոնք, ինչպէս բացատրեց վարչապետը, կը տրամադրեն «ճանչնալ իր նուաճումները եւ իրաւունք տալ իր ուզածին պէս վարուելու պարտեալներուն հետ»։ Մենք իրաւամբ Ոչ պատասխանեցինք, բայց ի՞նչ են մեր հակառաջարկները, որոնց ընդունելութիւնը պիտի ապացուցանէր Գերմանիոյ ուղղամտութիւնը։ Կարելի չէ՞, այս երկրին եւ իր դաշնակիցներուն համար, յայտարարել թէ կը հաւանին զինադադարի մը, եթէ գոհացում տրուի հետեւեալ կէտերուն․— 1. Վերահաստատում խսկապէս ազատ, անկախ լեհական եւ չեխական պետութեանց․— 2. Ազատութիւն Սլովաքիոյ՝ որոշելու իր ապագան․— 3. Լեհերը, Չեխերը եւ Սլովաքները ճանչ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ցուելով իբրեւ գերիշխան ժողովուրդներ, հաւասարապէս մասնակցին հաշտութեան ժողովին.— 4. Բանակցութեամբ չկարգադրուած սահմանային խնդիրները յանձնել անաչառ մարմնի մը»: Իբրեւ եզրակացութիւն, եպիսկոպոսը կը պնդէ բացորոշապէս պարզել հաշտութեան գլխաւոր պայմանները, որպէսզի փարատի գերման ժողովուրդին այն մտավախութիւնը թէ Գերմանիան կործանել կ'ուզեն, այլապէս միլիոններ պիտի զոհուին ի զուր:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը տարօրինակ զրոյց մը կ'արձանագրէ.— իբրեւ թէ Գերմանիա հաշտութեան նոր ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, առաջարկելով անգլեւֆրանքեւգերման ճակատ մը կազմել Խ. Միութեան դէմ: Թղթակիցը ինքն ալ չի հաւատար այս զրոյցին եւ կ'աւելցնէ.— Թէեւ Գերմանիոյ զինուորական եւ նաւային շրջանակներուն մէջ խոր դայրոյթ պատճառած է ռուսական արշաւանքը Ֆինլանտայի վրայ, բայց այս խնդիրը եւ ուրիշ աննպաստ պարագաներ շատոնց յանձն առնուած էին Հիթլէրի եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի կողմէ: Եթէ Հիթլէր հիմա փոխէ իր քաղաքականութիւնը, պիտի նշանակէ թէ պատրաստ է կլանելու գոնէ մէկ մասը Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ նուաճումներուն եւ մէկդի դնել բրիտանական կայսրութիւնը կործանելու ծրագիրը: Շատ աւելի հաւանական է որ Գերմանիա եւ Ռուսիա արդէն համաձայնած ըլլան իրենց ազդեցութեան շրջանակներու մասին: Ռուսիա կրնայ աւելի բաժինը ստացած ըլլալ, բայց Հիթլէր այս գինը վճարեց աչքերը բաց, որպէսզի չհարկադրուի պատերազմի բռնուիլ երկու ճակատի վրայ եւ ազատ մնալ գործելու արեւմտեան պետութեանց դէմ: Առանց Հիթլէրի Գերմանիա մը միայն կրնայ առաջարկել հակաբոլշեւիկեան խաչակրութիւնը: Քանի պատերազմը կը շարունակուի, հաւանական է որ Ռուսիան եւ Գերմանիան միացնող կապերը աւելի ամրանան քան թէ թուլնան:

«Կապոյտ»ներու զօրակոչը

Ինչպէս գրած էինք, դեկտեմբեր 15էն 31 դրօշի տակ պիտի առնուին կապոյտ տետրակ ունեցող զինուորցուները, յաջորդելու համար ընտանիքի տէր զինուորներուն, որոնք պահեստիներու Բ. դասին կապուած ըլլալով, պիտի արձակուին, գոնէ առժամապէս, ինչպէս եւ պահեստիներու Բ. դասի զինուորներուն որոնք ներքին շրջանները պիտի ղրկուին: Կանչուելիք «կապոյտ»ները միայն պահեստիներու Ա. դասին կը պատկանին, այսինքն մինչեւ 1920ի զօրադասը (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով), ուրեմն առ առաւելն 39տարեկ.:

Զինուորական իշխանութիւնը միշտ իրաւունք ունի փութացնելու կամ թուլցնելու այս զօրակոչերը, համաձայն օրուան պէտքերուն:

Հպատակութիւններ փութացնելու համար

Ծերակոյտը իր առջի օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ հարցապնդումով մը, որ գանգատ կը յայտնէր հպատակութեան ձեւակերպութեանց յապաղման դէմ: Ուրիշ քննադատութիւններ ալ լսելէ վերջ, դատական նախարարը, Պ. Ժոռժ Պոնէ պատասխանեց թէ 1925էն ի վեր հպատակութեան խնդրանքներու տարեկան թիւը 20,000էն բարձրացած է 40,000ի: Այս առթիւ հաւաստեց թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են, ձեւակերպութիւնները աւելի պարզ վիճակի մը վերածելու եւ փութացնելու համար:

Յետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ, որով կը պահանջուի կառավարութենէն բարեփոխումներ կատարել ստիպողաբար, որպէսզի արագօրէն հպատակութիւն ստանան բոլոր այն օտարականները որ արժանի են այդ շնորհին: (Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով):

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գերմանական հիւպատոսարանին քարտուղարը սպաննուեցաւ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ: Կը կարծուի թէ դէպքը քաղաքական հանգամանք ունի: Հարիւր գաղտնի ոստիկաններ շարժման մէջ դրուեցան, մարդասպանը գտնելու եւ խնդիրը լուսաբանելու համար:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ երկու կարեւոր թերթեր կ'ազդարարեն թէ Ճափոն կրնայ ի հարկին զինակցութիւն կնքել Ռուսիոյ հետ, եթէ Մ. Նահանգները շարունակեն բացասական դիրք բռնել: «Ռուզվէլթ փորձելով ճնշում բանեցնել Ճափոնի վրայ, կրնայ ի վերջոյ Մոսկուայի թեւերուն մէջ նետել Ճափոնը»:

ՀՐԷԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ժողով գումարելով բողոքեց գերմանական այն ծրագրին դէմ որ կը ձգտի հրէանոց մը հաստատել Լեհաստանի մէջ: Այս առթիւ անձնական նամակ մը ուղղուեցաւ Լեհաստանի վարչապետին, ամբողջ աշխարհի Հրեաներուն զայրոյթը յայտնելով «Հիթլէրական բարբարոսութեան այս նոր շահատակութեան հանդէպ», ինչպէս եւ համակրանք բոլոր Լեհերուն, «ինչ ցեղի եւ դաւանանքի ալ պատկանին»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ շահելու միակ միջոցն է պաշարումը եւ օդային կռիւը, համաձայն անգլիացի գրագէտին՝ ծովակալ Բըկորնի մէկ ճառին: Իր բացատրութեանց համաձայն, պատերազմը կրնայ շատ երկար տեւել, եթէ շարունակուի ներկայ ձեւով, մինչդեռ պաշարումը կրնայ խորտակել Գերմանիան: Անգլիա եւ Ֆրանսա պարտաւոր են խորտակել ընդծովեայ պատերազմը եւ մագնիսական ականները: Գալով օդանաւային պատերազմին, պէտք է սաստկացնել զայն, վճռական պարտութեան մը մատնելու համար Գերմանիան:

ԿԱԶԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ առաջին անգամ փորձուած է 1532ին, Պրազիլիոյ մէջ, ինչպէս կը պատմէ տեղական թերթ մը: Ուրեմն նոր բան չկայ արեւուն տակ: Պրազիլիացիները Սպանիացիներու մէկ յարձակումը ետ մղած են կրակի տալով պղպեղի հատիկներ: Հովը տարածելով պղպեղին ծուխը, կը լացնէր զինուորները եւ հազալ կուտար: Սպանիացիները հարկադրուեցան սպասել որ օդ բացուի, յարձակումը վերսկսելէ առաջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՈԳԻՍ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ

— Արազը զինուո՞ր գնաց, Ամերիկա՞ գնաց, կը հարցնեն հեռուէն ու մօտէն՝ երբ ձայնս չելլէ ժամանակ մը:

Ո՛չ, զինուոր չեմ գացած տակաւին, բայց պիտի երթամ անշուշտ, երբ կանչեն, մինչեւ 1940 սեպտեմբեր: Այս առթիւ խոստովանութիւն մը,— ես շատ եմ սպասեր պատերազմին, որ մեզ պիտի վառէր սրբազան խենթութեան մը հրայրքով: Ափսո՛ս, պատերազմի աստուածն այս անգամ այնպէս է դասաւորեր ճակատները, որ ասպնջականութեան տուրք վճարողի մը պարկեշտութիւնը միայն կը ցուցադրենք հիմակ, ինչպէս է մեր ազգային առաքինութիւնը:

Ո՛չ, Ամերիկա չգացի, որովհետեւ ճամբայ ելլելէս առաջ ինծմէ պահանջուեցաւ ասպնջականութեան տուրքը, եւ ես, որքան սկեպտիկ, նոյնքան ստոյիկ, կազմ ու պատրաստ կը սպասեմ կոչին՝ հատուցանելու համար տուրքս: Ի՞նչ ըսեմ, մեր սերունդին կեանքը նմանեցաւ աղքատ մարդու մը տրուած կտոր մը հացին, որ կը հատնի երկու պատառ ուտելէ վերջ՝ դեռ չկշտացած,— չէ՞ որ մեր կեանքն ալ հատաւ տարագրութեան եւ դպրոցներու մէջ, այս պատերազմն ալ ահա կը խլէ քանի մը տարի եւ...

Ի՞նչ բանի պատրաստուեցանք եւ ի՞նչ բանի ծառայեց մեր կեանքը:

Ծաղկեցանք եղերական գարունով մը, եւ երբ պտուղ պիտի կապէինք՝ խանձեցա՛նք...:

Կը թուի թէ շատեր աղէտը կը չափեն զինուորի եւ ոչ-զինուորի հոգիով, կամ պարզամիտ մարդու լաւատեսութեամբ,— մինչ ես կը չափեմ այն մարգարէութեամբ թէ մեր ազգային խարխուլ տունը, եթէ հրաշք մը չպատահի, պիտի չդիմանայ այս աներեւակայելի խորշակին, որ մոխիրի վրայ պիտի նստեցնէ մարդկութեան կէսը: Այլապէս, իբրեւ անհատ, իմ ի՞նչ փոյթս է, երբ կրնամ բաղդատաբար հանգիստ անցընել փորձութեան տարիները, բժշկական սպասարկութեան մը մէջ, անկիւն մը:

X

Ահա թէ ինչո՛ւ... բանտարկուած է հոգիս ու տխրամած: Ահա թէ ինչո՛ւ «ազատագրելու» համար հոգիս, կ'որոճամ հին յիշատակներ, ազատ օրերու մէջ կատարած ճամբորդութիւններս վերստին ճաշակելով:

... Լիոնի խաղաղ մէկ արուարձանին մէջ, հիւր եմ Զուլլէրեանի, որ վիլլա մըն է վարձեր, առջեւը այգի, ուր տաճարի մը հաւատացեալ ծնրադիր բազմութեան պէս՝ որթատունկերը երկրպագութիւն կ'ընեն արեւ աստուծոյ, մինչ եղեւին մը, եպիսկոպոսի մը պէս, կ'օրհնէ՛ վերէն: Ես այս ապարանքէն ներս մտայ մութ ու հովոտ գիշեր մը, երբ ծառերը կը զարնէին տանիքին, կը փորձէին բանալ առաստաղը եւ ներս մտնել: Յաջորդ առաւօտ, պատշգամին մէջ նստած՝ պարպեցի թանով լեցուն բաժակս եւ ընկղմեցայ Նաբուգոդոնոսորի պատմութեան մէջ, Տիկին Ժընըվիեւ Թապուիի գիրքով, ուր այնքան կենդանի նկարագրուած են երիտասարդ եւ տաղանդաւոր արքային փառքերն ու դժբախտութիւնը, աստուածանալն ու խենթենալը:

... Առտու մըն ալ օթօքարը զիս կը նետէ Վիէնի ճամբուն վրայ, ուր Շասի առջեւ, քառուղիի մը բերանը, ուղեցոյց տախտակի մը դիմաց կանգնած՝ կով մը, ճամբորդի պէս, ուղղութիւն կը փնտռէ եւ հեռաւորութիւնները կը կարդայ: Շաս - Ժիվոր 5 քիլոմեթր, Շաս — Վիէն 10 քիլոմեթր:

— Հեռու է, չեմ երթար, ըսաւ ապահովաբար որ մտաւ քովի պարտէզը ուր ծաղկած նշենիները թափեցան վրան թիթեռնիկներու ամպի մը պէս, մինչ մեր օթօքարը աղմուկով կը նետուէր Վիէնի վրայ: Այստեղ մնալու միտք չունիմ, ու մեր ընկերներէն Սարգիսը, իր ինքնաշարժով, լուսընկա՛յ գիշերով, կը պտըտցնէ զիս քաղաքին մէջ ցոյց տալու համար... հռոմէական այս ոստանին հնութիւնները, մինչեւ որ շոգեկառքը հասնի:

... Ավինեօ՛ն, ղօղանջուն քաղաք: Նոյեմբերեան առտուն կ'աղըննէ եւ-րեւներս, մինչ կ'որոնեմ Փեթրարքայի հետքերը ի խնդիր Լօռայի, շուշանի պէս սպիտակ հագուած: Ու երբ, տորոնի հայ մշակին արձանը դիտելէ վերջ, վար կ'իջնեմ պապերու պալատին առջեւէն, կը լսեմ երկու շրջուն հայ լուսանկարիչներու խօսակցութիւնը: Գրուեր են մտեր,— մէկը Գարսիկ կը կարծէ զիս, միւսը Արամ: Իբրեւ թէ չեմ հասկնար իրենց լեզուն, ու կ'անցնիմ անտարբեր, երթալ խաղող ճաշակելու համար կայարանին մօտակայ մեծ սրճարանին մէջ:

... Ու դարձեալ հարաւ, նոյն ճամբուն վրայ: Զօմունիք արշաւ են կազմակերպած: Ճեպընթացին մէջ կառաբաժին մը ունինք մեզի յատկացուած: Երուանդ իր կնոջ շրթներու ներկը սպառեց ամբողջովին, թուղթի մը վրայ կարմիր գիրերով գրելու համար Զօմունիք, որպէսզի փակցնէ ապակիին: Ու երգ, ու խնդուք: Հէքեաթի պէս անցաւ գիշերը, ականջներս մեր տղոց խնդուքին, աչքերս հունգարացի կնոջ մը վէպին մէջ, Փարիզի տարագիրներու կեանքէն: Ահա Վալանսի մէջ,— տօն ունինք, երիտասարդական տօն, ի՛նչ գեղեցիկ առիթ ուսումնասիրելու համար մեր տղաքը: Ահա Սողիկը, Խարբերդցի վարժապետի պէս լուրջ, լեզուովը տարեց: Ահա Արսէնը, պուրժուա: Ահա Տէր Ղուկասեանը, որուն ամբողջ վարդապետութիւնն այն է թէ կարելի է օրը իրիկուն ընել օրուան մէջ միայն եօթը բառ արտասանելով, բայց եօթանասուն տղու գործ տեսնելով: Ահա Խաչերը, որու գաղտնիքը չհասկցայ երբեք, հետը կը խօսիս Վալանսի մէջ, ու երբ Քրիսոլի լեռը կ'երթաս քիչ վերջ հանրակառքով, կը տեսնես որ ան վար կ'իջնէ լեռնէն լեմոնատի շիշերը գրկած, իսկ երբ «հայկական ագարակը» կը հասնիս, կը տեսնես որ դարձեալ ան առաջ է հասեր քեզմէ ու ձմերուկ կը մորթէ: Ահա մեր Ղազօն, զոր Շահխաթունի Զոմի անգամ օծեց գիշեր մը,— աննման տղայ մը, իսկական Հայ: Ահա մեր կէնճէնց Սահակը, որ աշխարհ կը ծախէ, բայց Զոմը կը պահէ: Ահա մեր Ներսէսը, որ գիւղացիութիւնս փորձի կ'ենթարկէ Քրիսոլի բարձունքը մագլցելու ժամանակ, ու «Բարձր սարեր» կ'երգէ վերէն՝ կարծես քալելով երկնքի մէջ եւ ամպերուն վրայէն:

... Բանտարկուած հոգիով, հին ճամբորդութիւններս կ'երազեմ այսպէս, մինչեւ որ գայ ժամանակը զինեալ ճամբորդութեանս:

ԱՐԱԶ

Մուրմանսկի նաւահանգիստը

Ռուսեւֆինլանտական պատերազմին առթիւ ծանօթ անուն մը դարձաւ Մուրմանսկի նաւահանգիստը:

Այս նաւահանգիստը կը գտնուի Բեւեռային ովկիանոսին վրայ եւ կը պատկանի Խորհ. Միութեան: Առաջին անգամ այս նաւահանգիստը իր վրայ խօսեցուց պատերազմին սկիզբը, երբ գերմանական մեծ շոգենաւը, «Պրէմէն», ապաստանեցաւ այնտեղ՝ խուսափելով անգլիական նաւատորմին հետապնդումէն: Ներկայիս այս նաւահանգիստը ապաստանած են նաեւ ուրիշ 43 գերմանական նաւեր:

Մուրմանսկի նաւահանգիստը հռչակ ստացաւ մասնաւորաբար այս վերջին շաբաթները, երբ թերթերը գրեցին թէ Ստալինի ջրանցքը, ֆինլանտական ծոցը միացնելով Սպիտակ ծովին, կրնայ անցք տալ գերմանական սուզանաւերուն, դէպի բեւեռային ովկիանոս:

Մուրմանսկի նաւահանգիստը ամառ թէ ձմեռ բաց է նաւարկութեան համար, թէեւ կը գտնուի սառուցեալ գօտիին վրայ: Պատճառն այն է որ ծովային տաք հոսանք մը հարաւէն կը բարձրանայ մինչեւ Քոլայի թերակղզիին կրանիթեայ շրթները, երբ խստաշունչ ձմեռ ըլլայ, ծովը սառի թեթեւ խաւ մը կը կապէ, առանց արգելք ըլլալու նաւարկութեան: Բուն նաւահանգիստը կը գտնուի խոր ծովախորշի մը ներքին անկիւնը, մինչ ցամաքին եզերքները գահավէժ կը կազմեն,— այդ գահավէժներուն բարձունքը կը տեսնուին կարճլիկ ծառեր:

Ասկէ հազար տարի առաջ այդ ծովախորշին մէջ ապաստանած էին Վիքինկները կամ Վարանկները, այդ պատճառով նաւահանգիստը կը կոչուէր Վարանկֆիորտ: Այս նաւահանգիստին մէջ ծնած էր Գունհիլտա թագուհին, որ «բոցեղէն մազեր ունէր եւ քարէ սիրտ»,— ռազմատենչ այս թագուհին, միանալով Նորվեկիոյ թագաւորին հետ, որուն անունին թարգմանութիւնն է «արիւնոտ կացին», իջաւ հարաւ մինչեւ Համպուրկ, զոր կողոպտեց յետոյ հրդեհեց: 1553ին, այստեղ էր դարձեալ որ ծովամոյն կորսուեցաւ անգլիական արշաւախումբ մը, երբ կը փնտռէր Քաթանի հիւսիսային ճամբան: 1916ին ցարական կառավարութիւնը յուսահատ փորձ մը կատարեց Դաշնակիցներուն հետ հաղորդակցութեան մըտնելու համար Մուրմանսկէն, շինել տալով երկաթուղի մը Լէնինկրատէն մինչեւ Բեւեռային ովկիանոս: Այդ շրջանին, Մուրմանսկի մօտակայքը կային քանի մը խրճիթներ, որոնք կը պատկանէին ձկնորսներու, զիրեան ցեղէն: 1926ին, բնակչութիւնը աճած էր արդէն: Այնտեղ կը բնակէին 8777 հոգի: Սովետները, ուսումնասիրելով շրջանը, ծրագրեցին նաւահանգիստ մը շինել, պատերազմական եւ առեւտրական կրկնակ նպատակներով:

Շուտով բազմապատկուեցան բնակարանները, քարափը ընդարձակուեցաւ, նոր փարոսներ զետեղուեցան, ձկնորսութեան կայաններ սարքուեցան, ու վերջապէս բոլշեւիկ իշխանութիւնը արագօրէն բազմամարդ դարձուց այս ինքնաբոյս նաւահանգիստը այնտեղ ղրկելով քաղաքական աքսորականները՝ աշխատցնելու համար: Երկաթուղին, որ նաւահանգիստը կը միացնէր Լէնինկրատի, վերածուեցաւ երկու գծի: Ու խորհրդային մամուլը տարիներ շարունակ գովքն հիւսեց նոր նաւահանգիստին, թիւեր տալով ու նկարագրականներ տպելով: Արդարեւ նաւահանգիստը դարձած էր ճարտարարուեստական կարեւոր կայան մը, ուր հետզհետէ բարգաւաճեցաւ փոքր ձուկի (մորիճա) իւղի եւ շնաձուկի մորթի արդիւնաբերութիւնը:

Հոլանտացի նաւազները սակայն կը վկայեն թէ Մուրմանսկի աշխատաւոր բնակչութիւնը,— անշուշտ անոնք որ բռնօրէն բնակեցուած են այնտեղ,— կը գտնուին ծայր աստիճան թըշուառութեան մէջ: Կիներ եւ այրեր ցնցոտիներով միայն ծածկուած են, բայց հակառակ անոնց խեղճութեան՝ բոլշեւիկները խստօրէն արգիլած են որ բնակչութիւնը որ եւ է բան ստանայ օտարներէն, ոչ իսկ սիկար:

Կարեւորը բնակչութեան թշուառութիւնը չէ անշուշտ: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Գերմանացիները կ'աշխատին, այս նաւահանգիստին մէջ որ պաշտպանուած է դաշնակիցներու հետապնդումներէն, ապաստանիլ տալ գերմանական առեւտրական 43 նաւերը, ինչպէս նաեւ «Պրէմէն»ը, յետոյ իբրեւ ծովահէնի ասպատակութեան հանելու համար Ատլանտեան ովկիանոսին ու բաց ծովերուն վրայ: Այսպէս գերմանական ծովահէնները կրնան ոչ միայն ապաստանիլ ու բաց ծով ելլել, այլ եւ վերադառնալ նորէն Մուրմանսկ, պաշար առնելու համար:

Ռուսերը այս նաւահանգիստին մէջ ունին 25 սուզանաւեր եւ թեթեւ մարտանաւեր, պաշտպանութեան համար:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

25 Սեպտ. — 30 Սեպտ., 1939

ԼԻՈՆ, Ց. Ա.— 15
ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ, Ս. Պ.— 40
ԼԸ ՓԷՐԷՕ, Եաղ.— 40
ՔԼԷՌՄՈՆ, Թօզ.— 75
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Մ. Մ.— 100
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ, Թօս.— 100
ՖԷԶԻՆ, Թ. Կ.— 100
ՍԱՐՍԷԼ, Ներ.— 38
ՄՈՆԹՐԷՕՅ, Ա. Խ.— 50
ԼԱ ՍԷՅՆ, Ս. Կ.— 40
ՌՈՄԱՆ, Խ. Զ.— 250
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Կ. Ք.— 50
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ, Տիկ. Պ.— 115
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Տ. Կ.— 115
ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Ա. Ս.— 40
ԱԼՊԻ, Իսպ.— 225
ԿԱՐՏԱՆ, Ցով.— 75

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱԺԻՆՕ, 1939 (նօրավէպ), Գրեց՝ Արշաւիր Կլըրիկեան: Տպ. Պուքրէշ, 1939: Գին 20 լէյ:

Պայքար ժպիտով

Չեխոսլովաքիոյ գրաւումէն ի վեր Չեխերը գերման զինուորներուն եւ իշխանութեանց հանդէպ ցոյց տուած են նորօրինակ ընդդիմութիւն մը, որ թէեւ ժպտուն, լեցուն է ծաղրանքով ու նրբամտութեամբ:

Արդարեւ, ժողովուրդներու եւ անհատներու կեանքին մէջ կան վայրկեաններ, ուր ժպիտը ի հարկին կրնայ իբրեւ ահարկու զէնք մը գործածուիլ: Ժպիտի մը մէջ կարելի է խտացնել միեւնոյն ատեն արհամարհանք, ծաղրանք, ատելութիւն, ուրախութիւն եւ տեսակ ներքին հըրճուանք: Երբ խնդալով նայինք մարդու մը որ կը բարկանայ, ան շուտով պիտի զգայ թէ որքան անտեղի է իր բարկութիւնը եւ անհեթեթ իր ընթացքը: Չէ՞ որ լաւ մտածուած եւ տեղին գործածուած ժպիտ մը կրնայ [illegible]

[illegible] թեան դէմ: Ստորեւ կու տանք քանի մը հետաքրքրաշարժ օրինակներ.—

Գերման զինուորները առաջին անգամ ըլլալով կը հաստատուին Փրակայի մէջ, որ նշանաւոր է իր անուշեղէններով եւ փրփրուն սերով: Քաղաքին ծաղարանները շուտով կը լեցուին գերման զինուորներով, սեւ պահակներով եւ գաղտնի ոստիկաններով: Երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ ուրախ զուարթ կը սպասարկեն նորեկ անկոչ հիւրերուն, ամէնուն դէմքին վրայ կը ցոլայ ժպիտը: Երբեմն այրեր ու կիներ աննշմար կ'անյայտանան խանութներէն եւ դեղարան կը վազեն լուծողական գնելու համար: Քանի մը ժամ վերջ, այդ գեղին մթերքը բոլորովին կը սպառի Փրակայի դեղարաններուն մէջ: Տրուած գաղտնի հրահանգի մը համաձայն, լուծողականները, հեղուկ թէ փոշի, կը խառնեն անուշեղէններուն եւ փրփրուն սերին մէջ: Ալ կարելի է [illegible]

[illegible] վրայ: Ժողովուրդը խուռներամ փողոց կ'իջնէ եւ կը սկսի հանդարտ ու խաղաղ քայլերով երթեւեկել հրապարակին վրայ: Երիտասարդներ հրասայլերուն շուրջը հաւաքուած՝ հետաքրքրութեամբ կը դիտեն մեքենաները: Անցորդներ ու շրջագայողներ բարձրաձայն կը խնդան եւ իրարու հետ կը կատակեն: Գերման զինուորները ոչինչ կը հասկնան այդ զուարթ մթնոլորտէն: Անոնք անձրեւէն թրջած, յոգնած եւ անտրամադիր վիճակ մը ունին: Գեղեցիկ ու սիրուն աղջիկներ անոնց շուրջը հաւաքուած կը կատակեն ու կը սիրաբանեն, ուրիշ կողմ դարձնելու համար իրենց ուշադրութիւնը, մինչդեռ երիտասարդ տղաներ մօտէն քննելով հրասայլերը, գաղտագողի զբաղած են բաներ մը ընելով:

Հրասայլերուն մեկնումի հրամանը կը տրուի: Ահա կը սկսին դառնալ շարժիչ մեքենաները, հրասայլերը կը [illegible]

[illegible] հոյանքներուն: Կրկին հրաման կը տրուի յառաջանալու, քանի մը հրասայլեր մէկ երկու մեթր յառաջանալէ ետք, կրկին կը կենան: Ժողովուրդը կը սկսի աւելի բարձր ձայնով խնդալ:

Անմիջական քննութիւն մը կատարուելով, կը տեսնուի որ անծանօթներ ջուր, կաթ, շաքար եւ հաւկիթ լեցուցած էին հրասայլերու ընդունարաններուն մէջ:

Այդ առթիւ հարիւրաւոր անձեր հարցաքննութեան կ'ենթարկուին, սակայն ամէնքն ալ խօսք մէկ ըրածի պէս չեխերէն «Ne rozumim» (Չեմ հասկնար) կը պատասխանեն, թէեւ անոնցմէ շատեր լաւ կը խօսին եւ կը գրեն գերմաներէն լեզուն:

Գերմանացի ոստիկան մը անցորդի մը կը հարցնէ կայարանը: Չեխը բարեացակամ ժպիտով մը կը ցուցնէ ճամբան: Ոստիկանը հետեւելով անոր [illegible]

Ժպիտով պայքարելու այս տարօրինակ ձեւը արդիւնք չէ որ եւ է անձի կամ գաղտնի կազմակերպութեան մը թելադրութեան, այլ Չեխերուն կողմէ հնարուած ինքնաբուխ ու ինքնատիպ զէնք մը:— Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Միրզաեան եւ զաւակները՝ Գառնիկ, Մարտիրոս, Ժոզէֆ, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մկրտիչեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ԳԱՐՆԻԿ ՄԻՐԶԱԵԱՆԻ

[illegible]

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները 9 դեկտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Օր. Հանըմեանի բնակարանը, 23, Rue Maubeuge, Փարիզ:

[illegible] փոփոխեցաւ Քրէմլին - Պիսէթրի գերեզմանատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վրէժ Նազարեան 16ուկէս տարեկան որ նոյեմբեր 21ին մեկնած է իր հօրենական տունէն եւ մինչեւ այսօր չէ վերադարձած: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ստիպողաբար իմացնել իր հօրը՝ Եփրեմ Նազարեանի, 180 Ave. Henri Barbusse, Clamart, Seine: [illegible] 200 Ֆր. նուէր:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme . Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Եւրոպա եւ Խառնը	245 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 10 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4218
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՐԴԷՆ «ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏ»

Եթէ օրը քանի նամակ ստանանք, առ նուազն կէսը զինուորներու ստորագրութիւնը կը կրեն: Եւ պարտականութիւն կը սեպենք պարբերաբար մասնել եւ հրատարակութեան տալ զանոնք, իբրեւ «ձայներ»ը սերունդի մը որ հազիւ օր ու արեւ տեսած, ահա նետուեր է կրակի գիծերուն վրայ:

Բանաստեղծական դարձուածք մը չէ այս վերջին խօսքը:

Արդարեւ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին նամակները, մեր տղաքը «շրջանաւարտ» եղած են արդէն, մեծ մասով: Խումբ-խումբ լրացնելով իրենց երկամսեայ կամ եռամսեայ մարզանքը, անոնք հիմայ տասնով կ'անջատուին խրամէ, եւ կը դրկուին «քէլքը փառ ան Ֆրանս»,— անյայտ վայր մը, որ կը նշանակէ ճակատ:

Առաջին ցնցումը ընդհ. զօրաշարժն էր որ պատճառեց, քանի չորս ժամուան մէջ իրենց տուներէն բաժնելով զինուորցուները: Երկրորդն ալ այս է,— մարզանքի շրջանը վերջացաւ, շալկէ բեռներդ եւ ճամբայ ելիր դէպի···

Ոչինչ, այս փորձին ալ կը դիմանան մեր տղաքը, այն կորովամտութեամբ զոր ժառանգեր են իրենց հայրերէն կամ հայրենիքէն: Եւ կ'երթան ճակատ, ամուր սրտով եւ բաց աչքերով:

— Մեր անճար ժողովուրդն ալ բան մը պիտի շահի՞ այս աշխարհատարած պատերազմէն···

Ո՞վ պիտի կրնար պատասխանել այս հարցումին, որ աւելի խոր սարսուռ մը կը պատճառէ, քան 1914 — 1918ին: Պարագաները բոլորովին տարբեր են այսօր: Ճակատներն ալ հիմնովին փոխուած,— Թուրքիան զինակից այն պետութեանց որ կը պայքարին յանուն արդարութեան եւ փոքր ժողովուրդներու ազատութեան:

Մնացեալը նախատեսել՝ մեր ուժերէն վեր է, առ այժմ:— Շ.

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԿԵՐՊԱՐԱՆՔՈՎ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, անցեալ սեպտեմբերին Երեւանի մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Սասունցի Դաւիթի հազարամեակը: Այս առթիւ հանդիսաւոր նիստին մէջ կարդացուեցաւ բանաստեղծութիւն մը, զոր ստորագրած են Ա. Իսահակեան, Ն. Զարեան, Գ. Սարեան, Գ. Բորեան եւ Ս. Կապուտիկեան: Ստորեւ հատուած մը՝ այդ բանաստեղծութենէն.

Մեր ժողովուրդը հինաւուրց, ստրկութեան թշնամին,
Որ իր վահանն է միացրել Հեկտորի կուռ վահանին,
Իր յետեւում թողած անթիւ ճանապարհներ ու դարեր,
Էպիքական մեր լեռներում իր սուրբ օճախն է վառել:
Արեւելքից, արեւմուտքից քանի՛ նիզակ փշրուեց
Մեր կրծքերին զրահակուռ, մեր ժայռերին բարձրաբերձ,
Արեան հազար հեղեղ անցաւ վիշապաւուն կիրճերով,
Բայց վառ մնաց օջախը մեր՝ նուիրական իր հրով:
Եկան աhեղ Բաբելոնի բռնակալները դաժան,
Եկաւ Դարեհն աշխարհակալ՝ — բերելով փիղ ու բաբան,
Եկաւ Լուկուլլն աւարառու՝ ոսկու անյագ ծարաւով,
Աղանդամոլ Բիւզանդացին՝ խարդախութեամբ ու դաւով,
Եկաւ խորշակն արաբական անապատից վայրենի,
Եկաւ Բուղան արիւնզակ, ինչպէս վայրագ բորենի,
Եկաւ Մանուրը հարկահան, սարդի նման արնախում,
Քամում էր նա ժողովրդին, եւ գլխատում, եւ կախում:
Եւ այդ խուժդուժ բանակների, հորդաների յանդիման
Մեր ժողովուրդը ծառացաւ՝ կապած ասպար ու վահան,—
Մեր ժողովուրդը մարդասէր եւ անձնուէր, եւ արդար:
Պահած անմար օջախն իր հին եւ հոգին՝ անվթար,
Դուրս վտարեց ոսոխներին իր ցորենի դաշտերից,
Տիգրանների, Աշոտների նիզակներով շանթալից:
Եւ դարերի ամպրոպի մէջ, զէնքերի գոռ շառաչում,
Նժոյգների դոփիւնի տակ, հրդեհների խոլ բոցում,
Մեր դիւցազուն ժողովրդի ցասման ծովից ծիրանի,
Ինչպէս հուրհեր, արեւաչեայ վահագնը մեր պատանի
Ծնաւ մեր վէպը, բարձրացաւ ամրոցը մեր հանճարի,
Ու մեր զանձերն են գոհարներն անյիշատակ դարերի,
Ուր պատմութիւնն է մեր անմահ, իղձերը մեր արթազան
Եւ մեր հաւատը մշտավառ դէպի հզօր ապագան:
Մեր գուսանները ալեզարդ՝ փանդիռների սրտով,
Կեանք տուեցին դիւցազնամայր Ծովինարին լուսաբռով,
Զոհեց նա սէրն իր կուսական հայրենիքի վեհ սիրուն,
Ինքնայօժար դարձաւ գերի օտար ու չար ձեռքերում,
Ապա լցուած լուռ տարերքով հրաշազործ այն ծովի,
Ծնաւ զարմը դիւցազնական՝ Սանասարին կորովի:
Եւ Սանասարը մայր ծովից աշխարհ հանեց հրաշք ձին,
Կայծակնացայտ ամպրոպներից պոկեց իր թուր կայծակին:
.. ..
Եկան թոռները Մելիքի, բռնակալներ նորանոր,
Եւ նրանց դէմ ելաւ Միհրը հօր նման մեծազօր,
Զարկեց, վանեց նրանց երկրից, նրանք եկան վերստին,
Նորից ջարդեց, նորից եկան, ջարդեց, եկան վերստին,
Եւ միտք արաւ մռայլ Միհրն իր դիւցազուն սրտի մէջ,
Որ այս կռիւը մարդակուլ չունի վախճան, չունի վերջ:
Խորհեց Միհրը եւ տեսաւ, որ այս դժխեմ աշխարհում
Միշտ զօրեղները թոյլերին բռնադատում են, տիրում,
Եւ ազգն ազգին մարդը մարդուն արնախում գայլ է, գազան:
Խորհեց Միհրը եւ տեսաւ՝ երկրի վրայ քանի կան
Ստրուկ ու տէր, իշխան ու նորտ, եւ օրէնքները դժնի,
Կռուի օրերն արնածարաւ երբեք պատեան չեն մտնի,
Եւ ամէն ուր մարդու կեանք հացն արիւնով է գանգուած:
Խորհեց Միհրը եւ տեսաւ, կրկին խորհեց եւ ասաց.
Պիտի քանդուի աշխարհիս չար եւ կառուցուի վերստին:
Եւ աշխարհի ուժերը չար նրան ժայռում բանտեցին:
Փակուեց Միհրը քարայրում, ասաց սրտում իր խոլոր.
— Երբ գան աշխարհի քանդողներն ու շինողները մի օր,
Ռամիկն արդար երբ տէր դառնայ քրտնավաստակ իր հացին,
Մասուրի չափ դառնայ ցորենն, ընկուզի չափ՝ երբ գարին,—
Այն ժամանակ միայն ես մութ քարանձաւից դուրս կը գամ
Եւ հողն այն ժամ կը դիմանայ իմ քայլերին յաղթական:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՇԱՐԷ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ

Գերմանիա այս ռնայիր չէզոքներու դէմ

Ֆինլանտական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ թշնամին նոր յարձակումներ կատարեց, բայց ետ մղուեցաւ ծանր կորուստներով:

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց պաշարել Ֆինլանտայի ամբողջ ծովեզերքը,— 1250 մղոն տարածութեամբ: Բոլոր օտար նաւերուն պզտարարուեցաւ անմիջապէս հեռանալ ֆինլանտական նաւահանգիստներէն: Մասնագէտներ չեն հաւատար որ Ռուսիա կարենայ պաշարել Պոթնիոյ ծոցը, որովհետեւ Ալանտ կղզիները ամրացուած են, եւ երկու կողմի ջուրերուն մէջ ականներ ցանուած են Ֆինլանտայի եւ Շուէտի կողմէ:

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Ֆինլանտայի հիւսիսային շրջաններուն մէջ, ուր խորհրդային օդանաւերը ի զուր փորձեցին ռմբակոծել նիքէլի հանքերը: Հարաւային շրջանին մէջ, ռուսական երկու բանակներ փորձեցին պաշարել Լատոկա լիճը, սակայն ձախողեցան: Կ'ըսուի թէ կարմիր զինուորները իրենց առջեւէն կը քշեն լեհ կալանաւորներ, որպէսզի մաքրեն Քարելիոյ պարանոցին ականները: Ռուսերը չեն յաջողած ճեղքել նաեւ Մաննէրհայմի գիծը: Ֆինլանտացիները քաջածանօթ ըլլալով անտառներու գաղտնիքին, մեծ աւերութիւններ կը վայելեն եւ մասնակի կռիւներ կը մղեն մեծ յաջողութեամբ: Հէլսինկֆորսի բնակիչներու 3/4ը պարպուած է, միշտ վախնալով կացային պատերազմէ: Ֆինլանտական օդանաւերն ալ մեծ քաջագործութիւններ կը կատարեն: Կը հաստատուի թէ Ռուսերը ծանր կորուստներ կրած են: Միայն մէկ վայրի մէջ ֆինլանտական դնդացիրները ոչնչացուցած են երեք ռուս գումարտակներ:

*** Ա. Դ. Խորհուրդը գումարուեցաւ երէկ, շաբաթ, քննելու համար Ֆինլանտայի բողոքը: Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին գործերու եմտացոյցին քուէարկութեան առթիւ, Պ. Տալատիէ ջերմ համակրանք յայտնեց Ֆինլանտայի, ամէն աջակցութիւն խոստանալով Ազգաժողովին առջեւ: Վարչապետին խօսքերը ընդունուեցան որոտընդոստ ծափերով: Կը կարծուի թէ երկուշաբթի օր, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովը հանդիսաւորապէս պիտի դատապարտէ Խ. Միութեան յարձակումը, հակառակ հիւսիսային չէզոք պետութեանց վարանումին: Պ. Տալատիէ իր ճառին մէջ շեշտեց.

— «Ֆրանսա վաղը Ժընեւ կ'երթայ պատասխանելու համար Ֆինլանտայի արդարութեան կոչին եւ պիտի դատապարտէ Խ. Միութեան նախայարձակումը: Կը յուսամ թէ նոյնիսկ թշնամի երկրին մէջ կը գտնուին մարդիկ որ կ'ընդվզին ազնուական Ֆինլանտայի հանդէպ գործուած ոճիրին դէմ: Ազգերը մեծ են իրենց մարդոց եւ քաղաքակրթութեան արժէքով եւ ոչ թէ իրենց համբաւով կամ իրենց երկրին տարածութեամբ: Սեպտեմբերէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը թուի թէ կ'արթննայ տիեզերական խիղճը որ թմրած կ'երեւար բիրտ ուժին հարուածներուն տակ: Թերեւս մեծագոյն ծառայութիւնն է այս զոր Ֆինլանտա մատոյց մարդկութեան»:

Երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահն ալ խօսք առնելով յայտարարեց.

— «Յուսանք թէ ինչ որ տեղի կ'ունենայ Ֆինլանտայի եւ թերեւս վաղն ալ Պալքաններու մէջ, ի վերջոյ պիտի համոզէ չէզոքները թէ Դաշնակիցները կը կռուին իրենց համար»:

*** Գերմանական կառավարութիւնը սպառնալից ծանուցագիր մը ուղղեց հիւսիսային - արեւմտեան Եւրոպայի չէզոք պետութեանց, պահանջելով «աւելի գործօն դիրք մը բռնել» ֆրանքօ-անգլիական պաշարման դէմ: Ծանուցագիրը կը մեղադրէ թէ այդ երկիրները միշտ աջակցելով Ազգերու Դաշնակցութեան, քաջալերած են «աշխարհակալ Անգլիան եւ Ֆրանսան»: Կը թուի թէ Գերմանիա կ'ուզէ ազդել չէզոք պետութեանց վրայ, անգլօ-ֆրանսական օրկան մը կոչելով Ազգաժողովը, ճիշդ այն պահուն երբ նիստ կը գումարէ այդ կազմակերպութիւնը: Պերլինի մէջ բացորոշապէս կը հասկցնեն թէ չէզոք պետութիւնները «ծանր փաստերու կ'ենթարկեն իրենք զիրենք», մասնակցելով Ազգաժողովի նիստին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՐՇԱՒ.— ՆՈՐ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական գեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 191, դեկտեմբեր 8, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 192, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրամասերու եւ հրետաձգութիւն:

*** Պատերազմին 100րդ օրն էր ուրբաթ, եւ թշնամի պահակախումբերն ու հրետանին մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին: Հինգշաբթի օր ալ գերմանական օդանաւեր փորձեցին Փարիզ հասնիլ, բայց ետ մղուեցան հակօդային մարտկոցներու կողմէ: Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, բազմաթիւ ռմբաձիգ օդանաւեր արշաւ մը կատարեցին դէպի Փարիզ, հիւսիսէն եւ արեւելքէն: Հակառակ անձրեւին եւ ամպերուն, սահմանագլուխի ֆրանսական ունկնդիր դիրքերը կրցան տեսնել արշաւը եւ անմիջապէս ազդարարեցին պաշտպանողական գիծերուն: Ահազանգ չհնչեց Փարիզի մէջ:

Ցամաքի վրայ եւս արշաւներ կատարուեցան, ամէնէն կարեւորը՝ 150 գերման զինուորներու կողմէ: Ֆրանսական յառաջապահ զօրախումբերը քաշուեցան, բայց յետոյ արձակաղէնները, հեծելազօրքը եւ հետեւակազօրքը միջամտելով, ետ մղեցին թշնամին, որ չկրցաւ դիրք բռնել կամ գերի՛ն չահել:

*** Անգլիական երեք նաւեր եւս ընկղմեցան Ատլանտեանի մէջ, 84 զոհերով: Նաւերէն մէկը ունէր 8795 թոն տարողութիւն, Բ.ը՝ 4460 թոն, Գ.ը՝ 1088: Նոյն օրը անգլիական օդանաւեր զարկին գերմանական սուզանաւ մը, որ երեւցած էր ջուրին վրայ: Իսկ անգլիական թորփիլահալած մը ծանրապէս վնասուեցաւ գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Ամէնէն արդիական մարտանաւերէն մէկն էր այս, շինուած՝ 1938ին: Այս առթիւ հաստատուեցաւ թէ անգլիական ուրիշ թորփիլահալած մը ընկղմած է նոյեմբեր 13ին, ականի մը զարնուելով:

*** Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Անգլիոյ, բողոքեց Գերմանիոյ պաշարման խստացման դէմ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՜ ՏԱՅՐ ԻՆՁ ···

Ֆրանսայի պաշտօնաթերթը իր վերջին թիւով կը հաղորդէ թէ կազմուած է նոր Միութիւն մը, Bien Aller անունով, որու նպատակն է «զարգացնել որսորդական փողեր հնչեցնելու արուեստը»: Միութեան կեդրոնատեղին է 12 Rue Jemmapes, Նանթի մէջ:

Ֆրանսական թերթ մը, արձագանգ տալով այս լուրին, կ'ողջունէ Միութեան հիմնադիր-անդամները, որոնք, առանց պզտուելու պատերազմին տագնապէն, ահա կը ձեռնարկեն կենդանացնելու հին ու ազնուական արուեստ մը,— որսորդական փող հնչեցնել անտառներուն մէջ:

Միութեան անունն ալ ի՛նչքան սիրուն, Bien Aller,— լաւատեսութեամբ թրթռուն:

Ես պիտի ուզէի անդամ արձանագրուիլ այս Միութեան: Ճիշդ է թէ որսորդական ամբողջ կարողութիւնս կը կայանայ··· արագիլ որսալու դժբախտ փորձի մը մէջ,— լուսընկայ գիշերով, կալերուն եզերքը, այրած ծառերուն վրայ կը բարձրանայինք՝ երբ արագիլները, իրենց գլխիկը թեւին տակ, կը քնանային՝ բայց յանկարծ կ'արթննային, կը թեւահարէին ու կը ցահարէին մեզ, հազիւ բռնած իրենց սրունքներէն: Լեղապատառ, ծառէն վար կը ցատկէինք անճարակ որսորդներս:

Աւելի դիւրին ու հաճելի որսորդութիւն մըն էր քարով նշան առնել հաւերուն, երբ քիչ մը հեռանային տուներէն ու կը կորսուէին պարտէզներուն մէջ: Զարնուած հաւը յետոյ կը դառնար մօտակայ ձորին մէջ, խարոյկի վրայ, մինչ կը հնչէին մեր փողերը, ընդհանրապէս մասուրայէ, որմէ ջրնետուկ ալ կը շինէինք բժիշկներուն seringueին պէս ճիշտ ու ճիշտ:

Ինչ որ ալ ըլլայ կը խոստովանիմ որ ինծի գինովութիւն կը պատճառէ լսել որսական փողերը: Ի՛նչքան մելամաղձոտութիւն, ի՛նչքան խոր nostalgie որսական փողերու այդ երաժշտութեան մէջ: Առաւօտ մշուշը կը ղօղայ կարծես, անտառախին հոտը կը լեցնէ քիթը, անտառը կը գրկէ քեզ, կաքաւները կուլան ձորերուն եզերքը, շուները կ'ոստոստեն եւ այնքան կ'աղմկեն, որ ինքզինքդ կ'երեւակայես ջաղացքի մը առջեւ, ուր ջուրը կը թափի շառաչ առ շառաչ, միտքդ կ'երթայ որ հեռացած ես տունէդ, այո՛, բլուրին ետեւ մնացած է գիւղը, որուն վերջին հիւղակը կը հեւայ՝ սեւ զօտի մը երկարելով դէպի երկինք, եւ խաղաղութեան հըրաշալի զգայութիւն մը կ'օրօրէ քեզ:

Մեր Մեծ Արտաշէսը, հայ մեծագոյն ու տաղանդաւոր թագաւորներէն մին, զոր աշխարհակալ անուանած է պատմութիւնը, որսորդական այդ կեանքն է որ կ'երգէ.

Ո՜ տայր ինձ զծուխն ծխանի,
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի,
Զվարգելն եղանց եւ զվազելն եղ-
ջերուաց,
Մեք փող հարուաք եւ թմբկի
հարկանէաք···

Ի՞նչ կայ աւելի անուշ քան ցանկութիւնը վերադառնալու դէպի բնութիւն: Մեր մեծ աշխարհակալը կ'ուզէր իր ամբողջ փառքը տալ գնելու համար որսորդի մը վայելած խաղաղութիւնը: Կարելի է փիլիսոփայական վերլուծումով մը անկորնչելի վարդապետութեան մը վերածել միտքը, զոր Արտաշէս կը դնէ իր այդ անմահ երգին մէջ:

Անմահ է այդ երգը, որ Հայուն երգն է, որովհետեւ ո՞վ կայ որ մեզմէ աւելի զգայ այդպէս ցանկութիւն մը տեսնելու իր հայրենի երդիքէն բարձրացող ծուխը եւ Նաւասարդեան առաւօտներու բարի աւանդութիւնները:

Ես պիտի ուզէի ծախել բովանդակ աշխարհը՝ ստանալու համար այդ կեանքը:

ԱՐԱԶ

Լենինկրատէն՝ Պալթիկ ծով Լենինականէն՝ Միջերկրական

Տեղական թերթերը կը շարունակեն խօսիլ ռուսեւթուրք ընդհարումի մը մասին, զոր բացէ ի բաց կը քաջալերէ Գերմանիա, ինչպէս հաղորդած ենք մանրամասնօրէն: «Էքսէլսիոր» եւս խօսելով այս մասին, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ շահեկան խորագրի մը տակ.— «Երկու խորհրդային բեւեռներ, Լենինկրադը՝ Պալթիկի, Լենինականը՝ Կովկասի մէջ, ուրկէ Ստալին կը ձգտի դէպի Միջերկրական».—

Խ. Միութիւնը կ'ուզէ վերահաստատել ցարական սահմանները, յետոյ աւելի անդին անցնիլ: Հիւսիսէն, Սառուցեալ ովկիանոսի ճամբով կը ձգտի դէպի Ատլանտեան, հարաւէն՝ Սեւ ծովու ճամբով դէպի Միջերկրական: Իր փարոսները կը կազմեն երկու քաղաքներ, Լէնինկրատ եւ Լէնինական: Պալթիկը եւ Մուրմանսկի ծովափը լուսաւորելու համար ունի Լէնինկրատը: Դէպի Միջերկրական առաջնորդելու համար՝ Լէնինականը:

Այս վերջինը՝ քաղաքը նախկին Ալեքսանդրապոլն է. (կոչուած այն ցարին անունով որ Ռուսիոյ կցեց Վրաստանը), լեռներու գոգին մէջ, խաղախեան կայան 1820ին, հսկելու համար Կարսի ճամբուն վրայ: Այս քաղաքը Ռուսերու գործողութեանց կեդրոնն էր 1828ի պատերազմին, երբ Նիքոլա Ա.ի զինուորները գրաւեցին Կարսը, իսկ Պալքաններու մէջ անցան Դանուբը:

Կարսը Թուրքիոյ կը պատկանի 1921 մարտ 16էն ի վեր: Աքանչելի ամրութիւն մըն է, որ լեռնակոյտի մը վրայ թառած՝ կ'իշխէ Բաքէնի եւ Միջին Արաքսի ճամբաներուն, (այս հզօր գետը ռուսական մասին մէջ կ'անցնի Երեւանէն, հայկական հարուստ քաղաքը):

Կարսի հիւսիսային - արեւմտեան կողմը, դարձեալ Թուրքիոյ մէջ, Սեւ ծովու ափերուն վրայ կը գտնուի Բաթում քաղաքը, որ քարիւղաբեր Բագուի հետ կապուած է երկաթուղիով եւ 890 քիլոմեթր երկայնութեամբ նաւթուղիով: Բաթում - Բագու գծին վրայ կը գտնուի Թիֆլիսը, ուր անդրկովկասեան մեծ գծին կը միանայ այն երկաթուղին որ Հայաստան կը մտնէ Լէնինականէն եւ Երեւանէն եւ Ջուլֆայի ճամբով կը հասնի Թաւրիզ: Ջէրքէզներ, Թաթարներ, Մինկրէլներ, Գուրիացիներ, Կրուզիներ (վրացի), ժողովուրդներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. Էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. Էջ)

րու բազմութիւն մը խրար կը խառնուի այս խորհրդային հայկական խճող-ուած հանրապետութեան մէջ զոր կը շրջապատէ Լէնինական: («Յառաջ».—«Էքսէլսիօր» կը սխալի այստեղ, Հայաստանը շփոթելով Վրաստանի կամ ընդհանուր Կովկասի հետ):

Իսկ Սեւ ծովու հիւսիսային կողմը կը գտնուի Պեսարապիան որ Ռումանիոյ տրուեցաւ 1920 հոկտեմբեր 28ին, Պուքրէշի դաշնագրով: Բողոքելու համար դաշնագրին դէմ, Խ. Միութիւնը 1924ի վերջը ստեղծեց Մոլտովիոյ «խորհրդային հանրապետութիւնը», ինչպէս Քուզէնինի «հանրապետութիւնը» Ֆինլանտայի մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Աժանս Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն.— Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ Կովկասի սահմանին վրայ Թուրք եւ ռուս զինուորներու կեդրոնացման մասին հրատարակուած տեղեկութիւնը կը նկատեն փորձ մը պղտորելու Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները: Նոյն շրջանակները կը յայտնեն թէ որ եւ է զինուորական կեդրոնացում չէ եղած, ոչ Թուրքիոյ, ոչ ալ Խ. Միութեան կողմէ:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Ֆոն Փափէն յանկարծ մեկնած է Անգարայէն: Այս պարագան կը վերագրուի հակաթուրք թռուցիկներու պատճառած գայրոյթին: Թուրք թերթերը կը պնդեն թէ թռուցիկները տպուած եւ բաշխուած են գերմանական դեսպանատան կողմէ, Պոլսոյ գերմաներէն օրկանին՝ «Թիւրքիշէր Փոստ»ի տպարանին մէջ: Պոլսոյ ընդհանուր դատախազը եւ կուսակալը քննութիւն բացած են, մանաւանդ որ լուրջ կասկածներ կան թէ այս հակաթուրք պայքարը յառաջ կը տարուի խորհրդային գործակալներու հետ միասին: Բազմաթիւ անձեր ստացած են այս թռուցիկներէն («Փրավտայ»ի բուռն յօդուածը Թուրքիոյ դէմ), գերման տեղեկատու դիւանին միջոցաւ: Թուրքերէն «Թան» կը ծանուցանէ թէ յօդուածաշարք մը պիտի հրատարակէ, մերկացնելով գերմանական քարոզութեան ծալքերը եւ յայտնելով անոր կազմակերպիչներուն անունները:

*** Լոնտոնի եւ Հռոմի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը զինուոր կը համախմբէ ռումանական սահմանին վրայ, Պեսարապիոյ շրջանին դիմաց: Տասը օրէ ի վեր չարունակ նոր ուժեր կը հասնին,— հետեւակազօրք, մեքենաչարժ զօրամասեր, հեծելազունդ եւն.: Միեւնոյն ատեն հրապարակային ժողովներ կը գումարուին սահմանամերձ շրջաններուն մէջ:

Պուքրէշի Թուրք դեսպանը յանկարծ Պոլիս մեկնեցաւ, խորհրդակցելու համար իր կառավարութեան հետ:

Օտարներու հպատակութեան խնդիրը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ծերակոյտին մէջ հարցապնդումներ եղան օտարներու հպատակութեան գործողութեանց յապաղման դէմ: Դատական նախարարը այս առթիւ տուած բացատրութեանց մէջ, ըսաւ թէ կառավարութիւնը պիտի պահանջէ աւելցնել պաշտօնեաները, փութացնելու համար քննութիւնները: «Անցեալ հոկտեմբեր 23ին ես որոշեցի նահանգապետները ազատել մինչեւ այն ատեն նախատեսուած քննութենէն, եւ մասնաւոր դիւրութիւններ ընծայեցի կամաւորներուն հպատակութեան համար: 1939 հոկտեմբեր 19ին հրատարակուած հրամանագրի մը համաձայն, ամուսնալուծուած այրիներուն դիւրութիւն կը տրուէր վերստանալու իրենց ֆրանսական հպատակութիւնը: Առաւելութիւններ շնորհուեցան նաեւ անոնց որ իրենց տարիքին բերումով կրնային մտնել պահեստիներու շարքը: Վերջապէս հրահանգներ տրուեցան նահանգապետներուն որպէսզի դիւրացնեն ստացական հպատակութիւնները: Մենք արդէն միջոցներ ձեռք առած ենք աւելի պարզ ձեւի մը վերածելու եւ փութացնելու համար ձեւակերպութիւնները: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնենք: Մասնաւորապէս պիտի աւելցնենք պաշտօնեաներու թիւը, որպէսզի կարենան ամէն ամիս քննել 12—15 հազար խնդրագիրներ: Կարգ մը պարագաներու մէջ ձեւակերպութիւնները աւելի արագօրէն պիտի կատարուին: Բայց եւ այնպէս, պէտք է զգուշանանք հպատակութիւն շնորհելու այնպիսի օտարականներու որոնք արժանի չեն: Կառավարութեան քաղաքականութիւնն է նկատի առնել ցեղի եւ բնաւորութեան խնամութիւնը: Յետոյ կայ արհեստներու խնդիրը, քանի որ որոշ տեսակի աշխատաւորներ կը պակսին: Պէտք է նկատի առնել նաեւ թեկնածուներու իրական զգացումը մեր երկրին հանդէպ»:

*** Այս խնդիրը արծարծուեցաւ նաեւ երեսփ. ժողովին մէջ: Այս առթիւ երկու ընկերվարական երեսփոխաններ՝ Մ. Մութէ եւ Կրումպաք բողոքեցին օտար տարագիրներու դէմ հաստատուած խարութեանց եւ խստութեանց դէմ, ընդվզեցուցիչ պարագաներ յիշելով: Հպատակութեան հարցի մասին պատասխանեց դատական նախարարը, կրկնելով թէ միջոցներ ձեռք առնուած են ձեւակերպութիւնները փութացնելու համար: «Մէկ տարի առաջ 30.000 Թղթածրարներ կարգի կը սպասէին դատական պաշտօնատան մէջ, այժմ առկախ կը մնան միայն 15000 Թղթածրարներ եւ մինչեւ երեք ամիս այլեւս առկախ բան պիտի չմնայ»: Իսկ տարագիրներու արգելափակման եւ ուրիշ խնդիրներու մասին լուսաբանութիւններ հաղորդեց ներքին նախարարը, գիտել տալով թէ «մեր թշնամիները կեղծ Հրեաներ, կեղծ հականացիներ կը ղրկեն, եւ մենք ստիպուած ենք միջոցներ ձեռք առնել»:

27,000 ԲԺԻՇԿՆԵՐԷ 3000ը պիտի արձակուին բանակէն, ինչպէս գրած էինք: Ընդհ. զօրաշարժին ատեն այս 27,000ը դրօշի տակ առնուած ըլլալով, 10,000 բժիշկներ մնացած էին քաղաքացիներու համար:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԱԿՌԱՅ

Ամբողջ մարդկութեան պատմութիւնը՝ քարի, երկաթի, պղինձի դարերէն սկսեալ, մինչեւ մեր հանքածուխի եւ քարիւղի դարը, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ ակռայի պատմութիւն: Ու ակռայի պատմութիւնն ալ չէ այլ բան՝ եթէ ոչ պատմութիւն ծամելու, աղալու, ծակելու, բզքտելու, խածնելու, կրծելու, պատռելու, ցաւցնելու, վիրաւորելու եւ սպաննելու:

Կարծես իրաւունք ունի հայ ժողովուրդը երբ կ'ըսէ.

— էս աշխարհը այսպէս է եկեր, այսպէս ալ կ'երթայ...

Մարդ ըսուածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ակռայ կամ ատամ:

Հիւպշմանի աշակերտներէն գերման լեզուագէտ մը՝ Ֆրանց Ֆոն Ֆրից տեղ մը կ'ըսէ.

— «Ադամ (նախահայրը), Ատամ (մարդ, Թուրքերէն) եւ Ատամ (ակռայ, հայերէն) միեւնոյն բառերն են: Ատամին առջեւ «մ» մը աւելնալով եղած է «մատամ», որ կը նշանակէ կնամարդ: Ադամ: Ատամ: Ատամէն եկած է նաեւ հայերէն «ատեամ» կամ «ատեմ» բայը: Կը կարծեմ որ «ատակեմ» բայն ալ (ամէն բանի ընդունակ ըլլալ, ճիշտ մարդուն պէս) նոյնպէս ծագում առած է Ադամ-ատամէն:»

Հիմա կարծեմ աւելի պարզուեցաւ որ մարդը ակռայ է ու ակռան ատելութիւն է, ինչպէս նաեւ ամէն չարիքի ընդունակութիւն:

Հին Յոյները բերդին կ'ըսէին «ակառ» որ «ակռայ» բառն է: Գրաբարի մէջ «ակառանք» կը նշանակէ «բերդականներ»:

Ակռան մարդն իսկ է:

Ակռան բերդ է, զէնք է:

Բոլոր դարերուն կարելի է ըսել «ակռայի դար»:

«Ատամնաձեւ պարիսպներ» բացատրութիւնը հիմա աւելի պատկերալից կը դառնայ: Իսկ «պարսպաձեւ ատամներ» բացատրութիւնն ալ իմաստալից:

Ակռան խորհրդանիշն է մարդկային գազանութեան, բարբարոսութեան: Ակռաները միակ ոսկորներն են որ բացը կեցած են բացէ ի բաց:

Քննեցէ՛ք, նոր լոյսի մը տակ, հետեւեալ խօսքերը.

— Զգուշացի՛ր, կը խածնէ...

— Ակռայ ցոյց կուտայ...

— Դեռ ակռաները թափած չեն...

— Ակռայ կը կճրտեցնէ...

— Ակռաներդ կը թափեմ, հա՛...

— Մինչեւ ակռաները զինուած է...

Մարդկային ակռաներուն մէջ ի՛նչ տեսակներ կան: Շունի ակռայ, խոզի ակռայ, բորենիի ակռայ եւայլն:

Հապա մարդկային ծնօ՛տը...: Ու երկու հատ: Վերի ծնօտ ու վարի ծնօտ: Պարզապէս ընդերկրեայ ամրութիւններ: Մէկը Մաժինօ, միւսը Զիկ-Ֆրիտ:

Ու ամէն մարդ ունի այդ ամրութիւնները: Վա՜յ անոնց մէջ մնացողին: Այդ ամրութիւնները կ'աղաղակեն.

— «Պատառ պատառ կ'անեմ, հում հում կ'ուտեմ»:

Կը յիշէ՛ք Մանուէլի որդիին՝ հզօրագոյն Սամփսոնին մէկ սխրագործութիւնը: Սամփսոն Ցուղայականներէ կապուած ու վրէժխնդիր Փղշտացիներու ձեռքը ինկած էր: Բանը բուրդ էր: Ու յանկարծ հսկան, Աստուծոյ զօրքով, կը ցնցուի եւ չուանները բուրդի եւ այրող քթանի պէս կը քակէ: Կը գտնէ, գետնէն, իշու մը անչոր ծնօտը ու կը յարձակի փղշտացիներուն վրայ եւ կը սպաննէ հազար մարդ:

Գործը աւարտելէ վերջ, կը նետէ ձեռքի իշու ծնօտը գետին: Ու կը կոչէ այդ տեղին անունը Ռամաթ-Լէքի, որ կը նշանակէ «Սար Ծնօտի»:

Կարծեմ այս պատմութիւնը համոզիչ է, հասկնալու համար որ ծնօտը ամէնէն կարծր ոսկորն է: Ծնօտը ամրութիւն մըն է եւ ատակ հազար կեանք քաղելու:

Ու ակռաներուն արմատները սխալ է կարծել որ կ'աւարտին ծնօտին մէջ: Անոնք աւելի, շատ աւելի խորունկը կ'երթան: Ակռաներուն արմատները հոգիին մէջն են: Երբ մարդու մը վեց եօթը ակռան քաշուի՝ հոգին կը փլի, մարդը կը հրաժարի գոռոզութենէ, կը կքի, կը խոնարհի, կը քաղցրանայ: Դրէք այդ քաշուածներուն տեղ նոր ակռաներ՝ մարդը կ'առնէ իր նախկին բարբարոսութիւնը:

Սա մի հոգեբանական անժխտելի պարագայ է:

Ի՛նչ ընել, ուրեմն, որ մարդը դուրս գայ «ակռայի դար»էն, որ իրական բարեշրջումը սկսի, եւ քաղաքակրթութիւնը ծաղկի մարդուս մէ՛ջը, մէ՛ջը ամէն տեղէ առաջ:

Ըստ իս, պէտք է ամէն մարդ ատամնահանը (քէրփէթին) ձեռք առնէ: Պէտք է ակռայ քաշել, սկսելով իր անձէն:

Ու բնութիւնը պիտի օգնէ մեզի: Իմացէք սա լուրն ալ.

— «Լիզպոնա քաղաքի դրամատէրներէն մէկուն աղջիկը, որ կը կոչուի՝ սիններիթա Եանա Մարքուէզ, տխմարացուցած է ատամնաբոյժները, որովհետեւ իր բերնին մէջ ունի միայն երկու ակռայ, մին վերը ու միւսը վարը: Երեսուն երկու ատամի տեղ երկու ատամ: Այդ երկու ակռաները դրուած են պակասներուն տեղը եւ օրիորդը բնաւ դժուարութիւն չունի խօսելու կամ ծամելու: Ատամնաբոյժներու կարծիքով, օրիորդը մինչեւ կեանքին վերջը պիտի չունենայ ակռայի ցաւ»:

Ու հաւանաբար ատամնաբոյժները իրենք ցաւ ունենան:

Այս լուրը յուսալ չի՛ տար թէ բարեշրջումը սկսած է իր նախաքայլը առնել:

Սակայն մարդկութեան ամբողջական փրկութիւնը կախում ունի ամբողջական ատամնաթափութենէ: Եւ ատամնաթափութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պարզապէս բերդաթափութիւն, ամրաթափութիւն կամ զինաթափութիւն:

Կարելի է առարկէք որ եթէ մարդը ատամնաթափ ըլլայ, ի՛նչպէս ատամացէ (խածխծէ), ինչպէս պատռէ, ի՛նչպէս կրծէ ու խածնէ...

Այս պատերազմէն վերջ (մաղթենք որ ան կոչուի Վերջին պատերազմը) Թող մարդիկ ա՛լ բնաւ չկրծեն ու չխածնեն...

Թող ըլլան էապէս քրիստոնեայ եւ հետեւին բարձրագոյն պատուէրին.

— Սիրեցէ՛ք զիմեանս...

Ու մարդիկ, փոխանակ զիրար խածնելու, Թող սկսին... զիրար լզել:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Իտալիոյ դիրքը անփոփոխ

Ֆաշական Գերագոյն Խորհուրդը գումարուեցաւ նախագահութեամբ Մուսոլինիի, որ մէկուկէս ժամուան բանախօսութեամբ մը պարզեց Իտալիոյ տեսակէտները՝ միջազգային կացութեան մասին: Յետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կ'ըսէ թէ լսելով արտաքին նախարարին զեկուցումը, քննելով պատերազմին վիճակը եւ յարակից խնդիրներ, Գերագոյն Խորհուրդը լիովին կը հաստատէ Սեպտեմբեր 1ի որոշումը, «որուն շնորհիւ մինչեւ հիմա կարելի եղաւ արգիլել պատերազմին ծաւալումը հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի եւ Միջերկրականի մէջ»: Բանաձեւը անգամ մը եւս կը յայտնէ թէ Իտալիա կը մնայ «ոչ-պատերազմիկ», իսկ իբրեւ պատասխան «օտար աղբիւրէ տարածուած նպատակաւոր լուրերու, կը յայտարարէ թէ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ յարաբերութիւնները կը մնան այնպէս ինչպէս ճշդուած էին զինակցութեան դաշինքով եւ Սալցպուրկի ու Պերլինի տեսակցութիւններով»: Յետոյ կը շեշտէ.—«Ինչ որ կրնայ պատահիլ Դանուբեան աւազանին եւ Պալքաններու մէջ, չի կրնար ուղղակի չշահագրգռել Իտալիան, նկատի առնելով հողային եւ ծովային սահմանակցութիւնը որ աճեցաւ Ալպանիոյ թագաւորութեան միացումով»: Գալով ծովային երթեւեկին, Իտալիա «բացորոշապէս պիտի պաշտպանէ իր շահերը, թէ իր վարկին եւ թէ իր անվիճելի պէտքերուն համար»: (Այս կէտը կը վերաբերի Գերմանիոյ արտածումներուն դէմ հաստատուած արգելքին, որուն հանդէպ ժխտական դիրք բռնած է Իտալիա):

Այս բանաձեւին առթիւ, իտալական թերթերը կը գրեն թէ Իտալիա միտք չունի գերակշռութիւն հաստատելու Պալքաններուն մէջ, բայց չի կրնար հանդուրժել որ երրորդ պետութիւն մը միջամտէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ մարզիկներու ուշադրութեան

Մօտակայ շրջանի մը զօրագունդին հրամանատարը, Capitaine Prod'homme Robert, նամակ մը գրելով «Յառաջ»ի խմբագրութեան, կը յայտնէ թէ 9 հայ եւ երկու օտար «աքանչելի մարզիկներ կան իր հրամանին տակ, բոլորն ալ քաջառողջ, բայց դժբախտաբար դրամ չունին, ուստի կը խնդրեմ նոր ֆութպոլ մը ղրկել»:

Կը կարծենք թէ դժուար չէ անմիջապէս գոհացնել այս համեստ պահանջը:

ԼՈՒՑԿԻՆԵՐՈՒ գինն ալ աւելցաւ, նոր հրամանագրով մը որ կը յիշէ բոլոր մանրամասնութիւնները:

Ազգային պաշտպանութեան համար

« Լա Տէփէշ տիւ Սանթր » թերթը կը գրէ թէ Լուար-է-Շէրի նահանգին մէջ ապրող օտարականները նիւթական կարեւոր նուէրներ ըրած են տեղահան ժողովուրդին համար: Այսպէս, Մ. Գարակէօզեան եւս (Ամերիկայէն) 20.000 ֆրանք յանձնած է նահանգապետութեան, այդ գաղթականներուն համար: Այս առթիւ թերթը կը ներկայացնէ Գարակէօզեանը որ հայկական որբանոց մըն ալ բացած էր Լա Վիլ-օ-Քլէրի մէջ:

— Նոյն Գարակէօզեան որբանոցին նախկին սաները կը հրատարակեն մեքենատիպ տեղեկատու պարբերաթերթ մը, «Մամօ», որ կ'աշխատի միացնել զինուորագրուած «սաները»: Այդ տեղեկատու թերթերէն կ'իմանանք որ բազմաթիւ « սան»եր կը գտնուին ֆրանսական բանակին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Կատարինէ Ճարեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ճարեան, Վեր. Հայր Լ. Անտոն Ճարեան, այրի Տիկին Լուիզ Իսքէնեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Նասիպեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Իսքէնեան եւ զաւակը, եւ Օր. Ռէյն Իսքէնեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց բարեկամին եւ ազգականին ԱՆՏՐԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ղառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՇԱԿ Բ. ԵՒ ՔԷՕՐՕՂԼՈՒ, գրեց Հ. Պէրպէրեան (սրբագրութիւններով եւ յաւելումներով):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, կիսամեայ հանդէս, Ա. Տարի Թիւ 2, Նոյեմբեր 1939. տարեկան բաժնեգին 3 տոլար: Հասցէ.— Armenian Prelacy, 156 5th Ave. New York—N. Y. (U. S. A.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան կը ծանուցանեն թէ այսօր կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ Միհրան Պարթեւեանի, Տիկին Երամեանի եւ Տիկին Գապաքճեանի յիշատակին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վրէժ Նազարեան 16ուկէս տարեկան որ նոյեմբեր 21ին մեկնած է իր հօրենական տունէն եւ մինչեւ այսօր չէ վերադարձած: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի սախպողաբար իմացնել իր հօրը՝ Եփրեմ Նազարեանի, 180 Ave. Henri Barbusse, Clamart, Seine: Ծախքերը լուր տուողին 200 ֆրանք:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Dameame .. Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍՏԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ վաճառման արդիւնքը պիտի յանձնուի ազգ. պաշտպանութեան սնտուկին, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին ուրբաթ օրուան թիւին մէջ: Ինչպէս կը յիշուի, Սեպտեմբեր 26ին հրամանագրով լուծուեցան համայնավար կուսակցութիւնը եւ անոր հետ ուղղակի կամ անուղղակի կապուած կազմակերպութիւնները, ֆրանսական թէ օտար:

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ պիտի հաշուեն ոչ թէ հոկտեմբերէն, այլ այն թուականէն ուր դրօշի տակ առնուեցան զինուորները (սեպտեմբեր):

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ շողեպինդ յառաջ կը տանի նոր եւմտացոյցին քննութիւնը: Միայն 3ուկէս վայրկեան յատկացուած է կարծիքներ յայտնելու համար: Առաջին առթիւ քուէարկուեցան ութ նախահաշիւներ որոնց համագումարը կը հասնի 68 միլիոն ֆրանքի: Վճռականութեամբ ընծայուած քննադատութիւնները կարճ ըլլալով, որոշուեցաւ [illegible] ՕՔԼ Բոհիհանթա:— Ընկերվարական կուսակցութիւնը պարտաւորեց [illegible]

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ առթիւ արձակուրդի պիտի մեկնին զինուորները 23էն մինչեւ յունուար 2:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կ'աճին պատերազմէն ի վեր: Այս տարի սեպտեմբերին միայն Փարիզի մէջ ամուսնացած են 3308 զոյգեր, մինչդեռ 1938 սեպտեմբերին կնքուած էին միայն 1956 ամուսնութիւններ: Ամուսնալուծութիւններն ալ աւելցած է: Ամուսնալուծուած 222 զոյգերէն 156ը ան 4 ամիսներ [illegible]

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ծովային ընկերութիւններ 100 առ հարիւր աւելցուցին գինը, պատերազմի վտանգներու պատճառով:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կցումէն ի վեր Հրեաներու 25,989 խանութներէն 21,143ը փակուած, 4755ը արիականներու փոխանցուած են:

ՀԻԹԼԷՐԻ համար նոր բանակատեղի մը հաստատուած է արեւմտեան ճակատին վրայ, ձմեռը հոն անցընելու համար: Առաջնորդը Պերլինէն դուրս ելած չէ Միւնիխի մահափորձէն ի վեր:

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐՈՒ ենթակաները այսուհետեւ ուղղակի ձեռնհաս բժշկներու կողմէ: Ուրիշ խօսքով, ջնջուած է արհեստին յատուկ գաղտնապահութիւնը, համաձայն պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած օրէնքի մը: Հիւանդները պիտի պարտադրուին դարմանուելու: Օրէնքը պատիժներ կը սահմանէ անոնց որ առողջ երախայ մը կը դիեցնեն կամ դիեցնել կուտան ֆրանկախտաւոր կնոջ մը, կամ նոյն հիւանդութենէն վարակուած երախայ մը՝ առողջ կնոջ մը: Միեւնոյն ատեն խիստ կանոններ սահմանուած են ճաշարաններու, գրճարաններու եւ կապելաններու համար, որպէսզի հոդ տանին պնակներու եւն. մաքրութեան: Նոյն հրահանգները նաեւ սափրիչներու, մարձողներու (մասէօր), մանիքիւրի, փէտիքիւրի եւն. համար:

[illegible] (affectation spéciale) [illegible]

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 17րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Սէնթ Էթիէնի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 900,595 թիւը:

Հետեւեալ երեք թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 1,221,662, 1.139.754, 1.187.965:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 958.140, 1.031.716, 626,073, 159.239:

Հետեւեալ տասը թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 200.000 ֆրանք.— 324.243, 194.872, 952.659, 1.155.762, 345.530, 587.841, 279.667, 1.338.743, 838.191, 1.044.363:

54.891 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք:
64.724 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք:
08.709 վերջացող թիւերը շահեցան 30.000 ֆրանք:
6194 վերջացող թիւերը շահեցան 20.000 ֆրանք:
563 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք:
00 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք: 9 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք: 7 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԾՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 12 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4219

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼԻ ԱԹՈՌԻՆ ՎՐԱՅ

Ֆինլանտայի կոչը քաղաքակիրթ աշխարհին

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը շաբաթ օր կարգադրած ըլլալով բոլոր ձեւակերպութիւնները, ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ երէկ, երկուշաբթի, Ֆինլանտայի բողոքը քննելու եւ Խ. Միութեան ընթացքը դատելու համար: Աշխարհի ամէն կողմերէն թղթակիցներ խռնուած են Ժընեւի մէջ եւ անհամբերութեամբ կը սպասեն ելքին: Մեծ գործունէութիւն կը տիրէ նրբանցքներու մէջ, ուր խաղեր կը սարքեն Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները: Ընդհ. տպաւորութիւնը այն է թէ Խ. Միութիւնը պիտի դատապարտուի իբրեւ նախայարձակ, մանաւանդ որ շատ մը չէզոք պետութիւններ եւ մասնաւորապէս Հարաւ. Ամերիկայի հանրապետութիւնները վճռական դիրք բռնած են: Աւելի վերապահ դիրք մը բռնած են սկանտինաւեան եւ պալքանեան երկիրները, Թուրքիա, Իրան եւ Չինաստան: Ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները պատրաստակամութիւն յայտնած են ուժ տալու ամէն առաջարկի, բայց չեն ուզեր նախաձեռնութիւն ստանձնել: Եթէ միւս ազգերը վտարում որոշեն, անոնք ալ պիտի քուէարկեն բանաձեւը: Կը կարծուի թէ ժողովը վերջնական որոշումի մը կրնայ յանգիլ հինգշաբթի կամ ուրբաթ:

Մինչ այս մինչ այն, «Ժուռնալ» չոնգալից զրոյց մը կ'արձանագրէ, անշուշտ վերապահութեամբ,— Իբրեւ թէ Ազգաժողովին պատուիրակները առիթէն պիտի օգտուին, հաշտութեան փորձ մը կատարելու համար, հետեւեալ հիման վրայ,— վերահաստատել Չեխոսլովաքիան, դուրս ձգելով զուտ Էթեան շրջանը, վերահաստատել Լեհաստանը, ազգագրական սահմաններով,— կարգ մը շրջաններ՝ Վարշաւայի շուրջը: Տանցիկը եւ նրբանցքը պիտի մնան Գերմանիոյ: Սպիտակ Ռութենիան եւ արեւելեան Կալիցիան պիտի վերածուին պատուար - պետութեանց, իսկ Աւստրիոյ մէջ հանրաքուէ պիտի կատարուի, միջազգային հսկողութեամբ: Այս զիջումներուն փոխարէն, Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա պիտի հրաւիրուին փոխադարձ աջակցութեան դաշինք մը կնքելու՝ Եւրոպայի պոլշեւիկացման դէմ ...

*** Ֆինլանտայի խորհրդարանը լիագումար նիստի մը մէջ կարդաց յայտարարութիւն մը, որ ուղղուած է ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին եւ որ տարածուեցաւ ձայնասփիւռով: Ահաւասիկ հիմնական մասերը.

— «Ֆինլանտայի ժողովուրդը, որ միշտ ջանացած է բարւոք յարաբերութիւններ մշակել բոլոր ազգերուն հետ եւ որ իր ապագան հիմնած է խաղաղ աշխատանքի վրայ, այսօր զոհը դարձած է բիրտ նախայարձակումի մը՝ իր արեւելեան հարեւանին կողմէ: Առանց գոյզն պատրուակ մը տուած ըլլալու այս նախայարձակման, մենք ուրիշ ելք չունինք այլեւս,— այս պայքարը պարտադրուած է մեզի: Ֆինլանտայի ժողովուրդը կը կռուի իր անկախութեան, ազատութեան եւ պատւին համար: Մենք կը պաշտպանենք մեր կրօնը, մեր բոյները եւ ուրիշ ամէն բան որ նուիրական է քաղաքակիրթ ժողովուրդներու համար: Մինչեւ հիմա մենք առանձին կը կռուինք թշնամի պետութեան մը դէմ որ կը սպառնայ արշաւել մեր երկիրը: Մենք վճռած ենք մեր կարելին կատարել այս պայքարին մէջ: Բայց կը հաւատանք թէ քաղաքակիրթ աշխարհը, որ արդէն իր ամբողջական համակրանքը յայտնած է մեզի, պիտի չձգէ որ մենք միս - մինակ կռուինք թիւով գերազանց թշնամիի մը դէմ: Իբրեւ յառաջապահները արեւմտեան քաղաքակրթութեան, մենք իրաւունք ունինք գործօն աջակցութիւն սպասելու բոլոր քաղաքակիրթ ազգերէն: Այս կոչը ուղղուած է այդ բոլոր ազգերուն»:

*** Կռիւները կը շարունակուին հակառակ սաստիկ ցուրտին: Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսերը օդային ռմբակոծութիւններ եւ թնդանօթաձգութիւններ կատարեցին, թունաւոր ռումբեր ալ գործածելով, բայց Ֆինլանտացիները դեռ ամուր կը մնան Քարելիոյ մէջ: Կարմիր նաւատորմը կը շարունակէ ռմբակոծել Փէցամօն (հիւսիսային շրջան): Ֆինլանտացիները մասնաւորապէս զայրացած են Վալամոյի ռմբակոծութենէն — շարք մը կղզիներ՝ Լատոկայի հիւսիսային շրջանին մէջ ուր կը գտնուին ամէնէն գեղեցիկ վանքերը: Ամէն ամառ աշխարհի բոլոր մասերէն հազարաւոր ուխտաւորներ կ'այցելեն այս վանքերը որոնք որ եւ է զինուորական հանգամանք չունին: Նախապէս 2000 վանականներ կը գտնուէին հոն, բայց հիմա 200ը չանցնիր անոնց թիւը: Ֆինլանտա կրկին զօրաշարժ յայտարարած ըլլալով, շարունակ նոր զինուորներ կը հասնին ռազմաճակատ: Սպարապետութիւնը կը յուսայ պահպանել բոլոր կենսական ճակատները, մինչեւ որ ձմրան սաստկացումը անկարելի դարձնէ զինուորական գործողութիւնները: Ֆինլանտայի բոլոր մարդիկները զինուորագրուելով ճակատ մեկնած են:— Կ'ըսուի թէ Գերմանիա զէնք եւ ռազմանիւթ կը ճարէ Ֆինլանտայի, թէեւ Պերլինէն կը հերքեն այս լուրը: Իտալական 30 օդանաւեր եւս հասան Ֆինլանտա:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը երէկ, երկուշաբթի, զբաղեցաւ Ֆինլանտայի բողոքագրով: Ամէնէն վճռական դիրքը բռնած են Հարաւ. Ամերիկայի հանրապետութիւնները, որոնցմէ Արժանթին կը սպառնայ հրաժարիլ, եթէ Խ. Միութիւնը չվտարուի Ազգաժողովէն: Ֆինլանտայի խորհրդարանը միեւնոյն ատեն ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին, գործնական օգնութիւն խնդրելով:

Խ. Միութեան դէմ վրդովումը հետզհետէ կը սաստկանայ Փարիզի մէջ, եւ շատ մը թերթեր բացէ ի բաց կը պահանջեն խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Ամէնէն չափաւորը, կիսապաշտօնական «Թան»ն անգամ կիրակի օրուան թիւին մէջ պարզելով «Պատերազմին իմաստը», կը պահանջէր պայքարը յառաջ տանիլ վճռականօրէն, եւ հետեւեալ նշանակալից հարցում - ները կ'ուղղէր.— «Վերջապէս, այսօր բոլորին համար ալ պարզ չէ՞ որ համայնավարական քարոզութիւնը Ֆրանսայի մէջ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ զէնք մը հիթլէրական Գերմանիոյ ձեռքին մէջ, ամէնէն ահարկու զէնքերէն մէկը: Կարելի՞ է, առանց խորապէս վտանգելու ազգային պաշտպանութիւնը, անվերջ բաց պահել քարոզութեան սա կեդրոնական գործարանը որ կը կոչուի Փարիզի խորհրդային դեսպանատուն: Կառավարութիւնը, խորհրդարանին կատարեալ հաւանութեամբ, արդար եւ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առաւ ֆրանսացի համայնավարներուն դէմ: Բայց կարելի՞ է անտեսել թէ այդ միջոցները իրենց ամբողջական արդիւնքը չեն տար, ցորչափ Ֆրանսայի սրտին վրայ կը մնայ հետապնդուած գործունէութեանց ներշնչող եւ կենսատու օրկանը»:

Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ միջազգային, մանաւանդ անգլեւֆրանսական եւ պալքանեան մամուլը: Քիչ անգլին պիտի կարդաք նոր տեղեկութիւններ Խ. Միութեան զինուորական պատրաստութեանց մասին, ռումանական սահմանագլուխէն մինչեւ Սեւ ծովու ափերը: Լոնտոնի կիրակնօրեայ մամուլը հաւատք չընծայեր Մոսկուայի կողմէ Ռումանիոյ տրուած հաւաստիքներուն: «Ժուռնալ»ի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ թէ Գերմանացիները ամէն միջոց կը փորձեն Մոսկուայի մէջ, որպէսզի «կարմիր Ռուսաստանը Թուրքիոյ վրայ նետուի, օգտուելով հայկական հողերէն: Գերմանացիներուն համոզումով, Թուրքիան ընկճելու համար, Ռուսերը երբեք նեղութիւն պիտի չկրեն միաժամանակ քանի մը ճակատի վրայ գործելու»:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիոյ նպատակակէտը Հնդկաստանն է, եւ Հիթլէր խորհուրդ չի տար որ Սթալին ուղղակի Տարտանէլի վրայ յարձակի, այլ կ'ուզէ պոլշեւիկներուն միջոցաւ հարուածել Թուրքիան, Իրաքը եւ անոր քարիւղը, Սուրիան, Անդրյորդանանը, Սուէզը ...

Ինչպէս կ'երեւայ, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ ամէն բան նախատեսած են, Մօտաւոր Արեւելքի համար: Գնդ. Ֆապրի, նախկին պատերազմական նախարարը, այս խնդիրը շօշափելով «Մաթէն»ի մէջ, կը յայտարարէ թէ արդէն իսկ պատրաստ է «Արեւելքի բանակին 1940ի տպագրութիւնը այնքան վերաքննուած եւ սրբագրուած, որ շատ հեռաւոր նմանութիւն մը պիտի ունենայ 1918ի տպագրութեան հետ: Ոչ մէկ դէպք կրնայ Դաշնակիցները յանկարծակիի բերել Մօտաւոր Արեւելքի մէջ»: Եւ այս բանակը օժտուած է արդիական բոլոր կատարելագործութիւններով,— օդանաւ, հրասայլ, հակօդային պաշտպանութիւն, հեծելազօրք եւն.:

Իտալիոյ արտաքին նախարարը կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի միջազգային կացութեան մասին: Ֆաշական Գերագոյն Խորհուրդին ժողովէն վերջը, իտալական թերթերը անգամ մը եւս կը յայտարարեն թէ Իտալիոյ չէզոքութիւնը բոլորովին տարբեր է միւս չէզոք պետութեանց դիրքէն, եւ թէ Մուսոլինի թոյլ պիտի չտայ որ եւ է օտար միջամտութիւն Պալքաններուն մէջ:

Հաւաստար թէ գերմանական յառաջապահներու գործունէութիւնը նշան է ընդհանուր յարձակումի մը:— Թերթերը շահեկան մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Մաժինոյի գծին երկարաձգման եւ զօրացման մասին: Երեք ամսուան ընթացքին գործածուած է 16,500,000 մեթր փշաթել, 700,000 խորանարդ մեթր շաղախ, 100 հազար թօն պողպատ: (Մանրամասնութիւնները յաջորդով): Նոյն աղբիւրին համաձայն գերմանական շինութիւնները կանգ առած են, շինանիւթը սպառած ըլլալով:

*** Նոր նաւեր ընկղմեցան վերջին 48 ժամուան ընթացքին: Մարդկային կորուստը՝ 41 հոգի: Ընկղմած նաւերէն մէկը անգլիական է, 6668 թօն տարողութեամբ, մէկը՝ դանիական, մէկը՝ նորվեկեան: Ճափոնական փոխադրանաւ մը եւս, որ ունէր 6646 թօն տարողութիւն, խրեցաւ Սկովտիոյ բացերը: Անգլիացիները բռնեցին գերմանական փոխադրանաւ մը (3648 թօն): Ուրիշ գերմանական նաւ մը կորսուեցաւ, ականի մը զարնուելով: Շաբաթ օր ընկղմած գերմանական սուզանաւէն զատ, կորսուած կը համարուին ուրիշ երկու սուզանաւեր ալ, թէեւ պաշտօնական տեղեկութիւններ կը պակսին:— Ճափոնական նաւ մը գերմանական ապրանք բեռցնելով ճամբայ ելած է կամ պիտի ելլէ, փորձելու համար դաշնակիցներու պաշարման խստութիւնը:— Խորհրդային կառավարութիւնն ալ բողոքեց Գերմանիոյ դէմ հաստատուած նոր պաշարման դէմ:

Վերջին լուրերու համաձայն, կիրակի օր ընկղմած է հոլանտական փոքր նաւ մը, ականի զարնուելով: Ֆրանսական փոքր նաւ մը եւս խրած է Անգլիոյ բացերը, ուրիշ նաւու մը զարնուելով:— Անգլիական թորփիլահալած մը գերի բռնեց 25 Գերմանացիներ, փոքրուկալեան շոգենաւի մը մէջ:

*** Անգլիոյ թագաւորը վերջացուցած ըլլալով իր այցելութիւնը ֆրանսական ճակատին վրայ, Լոնտոն վերադարձաւ թռիչքով: Թագաւորը պտտած է մինչեւ Մաժինոյի գծին յառաջապահ դիրքերը, դիտելով գերմանական սահմանը: Տեղ տեղ պտոյտը կատարած է ոտքով, հակառակ ձիւնին, անձրեւին եւ ցեխին, գերմանական սահմանէն միայն տասը քիլոմեթր հեռաւորութեամբ: Մեկնելէ առաջ թագաւորը Բաղանեաց պատուանշանին մեծ խաչը նուիրեց սպարապետ Կամըլէնի, եւ Բրիտանական կայսրութեան պատուանշանին մեծ խաչը՝ Ջօր. Ժորժի: Պատուանշաններ բաշխեց նաեւ ֆրանսացի սպայի մը, հետեւակ զինուորի մը եւ օդաչուի մը, որոնք մեծ քաջութիւն ցոյց տուած էին: Անգլիացի օդաչուներ ալ շքանշաններ ստացան:

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ երեք պետութիւններէն Շուէտ կրնայ պատերազմի ատեն հանել 300,000 զինուոր, 80 օդանաւերով, Նորվեկիա՝ 100,000 զինուոր եւ 50 օդանաւ, իսկ Տանըմարքա հազիւ 35—40,000 զինուոր ունի: Ուրեմն երեք երկիրները համագումար հազիւ 15—16 զօրաբաժին կրնան հանել:

Խօսք քննութիւն զինուորցուներու մասին

Ինչպէս գրած էինք, երեսփ. ժողովին մէջ քննադատութիւններ եղան «յատուկ ծառայութեան» սահմանուած եւ զինուորութենէ ազատածներու, ինչպէս եւ «կապոյտ տետրակ»ներու մասին, որոնց շնորհիւ «գործօն համայնավարները դեռ դրօշի տակ չեն առնուած», ինչպէս գանգատեցաւ Պ. Լուի Մառէն: Ուրիշ երեսփոխան մը հարցուց թէ ի՛նչ յանցանքներ ձեւակերպուած են համայնավար երեսփոխաններուն դէմ, որոնք «դաւաճան» կոչուեցան վարչապետին կողմէ: Անոնց մասին կատարուած նախաքննութիւնը միայն երեսփ. ժողովի նախագահին ուղղուած նամակի՞ն հետ կապ ունի, թէ կը վերաբերի նաեւ իրենց անցեալ գործերուն «որոնք դաւաճանութիւն մը կը կազմեն»:

Պ. Տալատիէ նախ պատասխանեց վերջին հարցումին, եւ դիտել տուաւ թէ պէտք չէ մասնաւոր վիճաբանութեան մը մէջ խառնել խնդիրներ որոնք կապ չունին հարցին հետ: «Գալով համայնավարներուն, նախ կայ երկրին շահերուն համար վնասակար նամակի մը ստորագրութեան յանցանքը: Սկզբնական ամբաստանութիւնը այս է: Այս չի նշանակեր թէ ուրիշ ամբաստանութիւններ ալ պիտի չըլլան: Զինուորական իշխանութեան ձեռնարկած քննութիւնը վերջացած չէ տակաւին»:

Անցնելով առաջին հարցումին — «կապոյտ տետրակներ» — վարչապետը բացատրեց թէ հարկ է ետ երթալ մինչեւ զօրաշարժի առաջին օրերը:

— «Մոլեգին պատերազմ մը նախատեսուած էր, ամենօրեայ կարեւոր կորուստներով, եւ վտանգը դիմագրաւելու համար, տեղին վրայ զօրակոչի ենթարկուած էին բոլոր Ֆրանսացիները, որպէսզի ի հարկին տրամադրելի ունենանք երիտասարդ ուժեր, պարապները անմիջապէս լեցնելու համար: Այս է պատճառը որ աւելի տարէց քաղաքացիներ կանչուեցան ուրիշներէ առաջ: Նախատեսուած պարագան չիրականացաւ, այժմ կը մնայ կարելի եղածին չափ վերջ տալ բանի մը որ գեղծում կը դառնայ: Գործի ձեռնարկուած է արդէն, բայց պէտք է խոհեմութեամբ շարժիլ, որովհետեւ չմոռնանք թէ ինչեր կը պատրաստեն թշնամին եւ իր դաշնակիցները: Երէկ գլխ մեղադրեցին թէ իմ վրայ կեդրոնացուցած եմ պատերազմական եւ արտաքին գործերու նախարարութիւնները: Ինծի համար դիւանագիտութիւնը ներկայիս ռազմանիւթ կը նշանակէ: Հանրապետութեան լաւագոյն դեսպանները իր զինուորները եւ թնդանօթներն են: Արդ, թնդանօթներ շինելու համար մասնագէտներ պէտք են: Ահա թէ ինչո՛ւ մենք զանոնք ետ կանչեցինք ճակատէն, ինչ տեսակէտներ ալ ունենան: Զեղծումներ կատարուա՞ծ են: Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ: Սխալներ գործուած են, ճիշդ է: Ես որոշած եմ դարմանել զանոնք: Որոշած եմ մնայուն եւ շրջուն յանձնաժողով մը կազմել, որ ստուգումներ պիտի կատարէ տեղին վրայ: Այդ յանձնաժողովը պիտի բաղկանայ երեսփոխաններէ եւ նախկին ռազմիկներէ: Իր պաշտօնը պիտի ըլլայ ստուգել բոլոր յատուկ առայութիւնները, վերջ տալու համար զեղծումներուն»:

Այս յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, որ կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը շարք մը միջոցներ ձեռք առած է, «առաւելագոյն արդարութիւնը հաստատելու համար զինուորեալներու վրայ ծանրացող պարտականութեանց բաշխումին մէջ: Արդարեւ, ժամանակը հասած է ընդհանուր վերաքննութիւն մը կատարելու յատուկ ծառայութեանց (affectation spéciale) սահմանումներու մասին, անմիջապէս եւ առանց տկարութեան: Յանձնաժողովներ պիտի կազմուին բոլոր շրջաններուն մէջ, քննելու համար, առանց մէկ հատիկ բացառութեան, մինչեւ հիմա նշանակուած յատուկ ծառայութիւնները: Անոնց որոշումներուն բարոյական անվիճելի հեղինակութիւն մը տալու համար, կառավարութիւնը որոշած է իւրաքանչիւր յանձնաժողովի մէջ դնել երկու ներկայացուցիչներ նախկին ռազմիկներու եւ պատերազմի զոհերու ընկերակցութիւններէն: Խարդախութեան կամ խաբէութեան պարագային, շատ ծանր տուգանքներ եւ բանտարկութեան խիստ պատիժներ նախատեսուած են, առանց հաշուելու աւելի կարեւոր պատժարկութիւններ: Միայն մէկ նպատակ,— իւրաքանչիւրը իր տեղը դնել»:

Զաւկի տէր զինուորներուն արձակումը

Ինչպէս գրած էինք անցեալ շաբթու, հետզհետէ պիտի արձակուին 2, 3, 4, 5 զաւակի տէր զինուորները:

Ահաւասիկ շարք մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս այդ մասին.— 1909ի եւ 1910ի զօրադասին զինուորները, հինգ զաւակի տէր հայրերը, երեք զաւակի տէր հայրերը՝ մինչեւ 1916ի դասը եւ երկու զաւակի տէր հայրերը մինչեւ 1914ի դասը պիտի արձակուին աստիճանաբար: Պահեստիներու Բ. շարքի զինուորներուն տեղ ուրիշներ հաստատելու գործողութիւնը սկսած է դեկտեմբեր 4էն ի վեր եւ աստիճանաբար յառաջ կը տարուի, իբրեւ սկզբունք սկսելով ամէնէն տարէց դասերէն եւ համաձայն անոնց տեղ պահեստիներու Ա. շարքը (1937— 1920) լեցնելու կարելիութեան: Պահեստիներու Բ. շարքին (1919էն 1911ի զօրադասեր) դէպի ներքին շրջանները փոխադրելու այս գործողութիւնը պիտի վերջանայ 1940 մարտ 1ին:

Զինուորագրութեան նոր օրէնքը ոչ մէկ առաւելութիւն կը նախատեսէ մէկ զաւակի տէր հայրերուն: Պահեստիներու Բ. շարքը կը կազմեն 1920 — 1937ի կամ իրենց ընտանեկան վիճակով անոնց հետ կապուած դասերը (առնուազն երկու ողջ զաւակ): Աստիճանաբար պիտի արձակուին,— Ա. 1909ի եւ 1910ի զինուորները.— Բ. Հինգ զաւակի տէր հայրերը, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց զօրադասը,— Գ. Երեք զաւկի տէր հայրերը, մինչեւ 1916ի զօրադասը (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով) — Դ. Երկու զաւակի տէր հայրերը, մինչեւ 1914 (այս թուականն ալ մէջն ըլլալով), պայմանաւ որ զօրաշարժէն առ նուազն մէկ ամիս առաջ իրենց զինուորագրութեան հրամանատարին յայտարարած ըլլան իրենց ընտանեկան վիճակը:

Արձակելի զինուորները ազատ չեն զինուորական որ եւ է պարտաւորութենէ եւ կը մնան զինուորական իշխանութեան հրամանին տակ: Այս բոլոր տրամադրութիւնները կը վերաբերին միայն դրօշի տակ եղած զինուորներուն եւ ոչ թէ անոնց որ յատուկ ծառայութեանց սահմանուած են: Կապոյտ տետրակ ունեցողներուն զօրակոչը պիտի սկսի 1939 դեկտեմբեր 15էն:

ՀԵՌԱԳՐԻ ԵՒ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ հաղորդակցութեանց վրայ նոր սեղմումներ հաստատուեցան Հոլանտայի մէջ: Այսուհետեւ արտասահման հեռագրել կարելի է միայն հոլանտերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ գերմաներէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԾՈՎՈՒ ԵՒ ՑԱՄԱՔԻ ՎՐԱՅ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 193, դեկտեմբեր 9, առաւօտ.— Գործունէութիւն հետեւակազօրքի եւ հրետաձգութիւն ճակատի զանազան կէտերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 194, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ: Պահակախումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն: Թշնամի արշաւ առանց արդիւնքի:

Զեկոյց թիւ 195, դեկտեմբեր 10, առաւօտ,— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 196, իրիկուն.— Պահակախումբերու կռիւներ ճակատի զանազան կէտերուն վրայ:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական թղթակիցը կը գրէ թէ Ֆրանսացիներն ալ միջոցներ ձեռք առած են, ի հարկին ողողելու համար Մաժինոյի գծին շրջանակները, եթէ Գերմանացիները յարձակում կատարեն:— Պահակախումբերու գործունէութիւնը կը շարունակուի երկու կողմէն ալ: Մասնագէտներու կարծիքով, գերմանական վերջին օդարշաւին նպատակն էր իմանալ թէ արձակուրդ ստացած ֆրանսացի զինուորներուն փոխարէն նորեր տեղաւորուա՞ծ են: Ֆրանսայի զինուորական շրջանակներուն մէջ տակաւին չեն

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Նոյեմբեր 12ին տեղի ունեցաւ «Հայրենիք»ի նորակառոյց շէնքին բացումը, մեծ հանդիսաւորութեամբ եւ բազմութեամբ։ Այս առթիւ բեմը զարդարուած էր ամերիկեան եւ հայկական դրօշներով։ Բացման ճառը խօսած է ընկեր Ս. Վրացեան, յաջորդաբար խօսք տալով Ցուսիկ քահանայի, Տոքթ. Թաշճեանի (ներկայացուցիչ Կեդր. Կոմիտէի), Ռ. Դարբինեանի, Վ. Ահարոնեանի, անգլիագիր դրագէտ Ուիլ. Սարոյեանի, Արսէն Միքայէլեանի, Հայր Սահակեանի (ժողովրդապետ կաթողիկէ Հայոց), Ս. Թափառականի, Տոքթ. Ա. Բաբաեղեանի (ներկայացուցիչ Միջին Արեւմուտքի շրջանին), Ս. Մինասի (ցեղակրօն Ուխտ), Տիկին Էլմաս ՏէրԱբրահամեանի (Կ. Խաչ), Զօր. Սեպուհի։ Գեղարուեստական բաժինն ալ շատ ճոխ էր։ Բացման հանդէսին առթիւ, ընկերներէ, համակիրներէ, կոմիտէներէ եւ ուրիշ կազմակերպութիւններէ, ինչպէս եւ սրահին մէջ եղած նուէրներէ գոյացած է մօտաւորապէս 4000 տոլար։

Ահաւասիկ Ս. Վրացեանի բացման ճառը.

— «Հպարտ կը զգամ որ ինծի կը վիճակի բացումն այս հանդէսին։

Երբ ուրիշ վայրերու մէջ քանդումը այնքան աւերներ կը գործէ, մենք հոս կը կառուցանենք այս շէնքը։

Տարի մը առաջ պատահական հրդեհով մը այրեցաւ մեր շէնքը։ Տարի մը ետք մենք անոր տեղ կանգնեցուցինք նորը։

Այս շէնքը խորհրդանիշ կը հանդիսանայ հայ ժողովուրդի շինարար եւ ստեղծագործող ոգիին։

Հայ ժողովուրդը կը նմանի առասպելական փիւնիկ թռչունին, որ կրակէն կը ստանայ իր ուժն ու կենսունակութիւնը։

Անիկա է եւ պիտի ըլլայ շէնք մը, ուրկէ հայութիւնը իր ապրումը, իր հակումները, իր ներշնչումները պիտի ստանայ։

Հոս է, այս շէնքին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, ուրկէ պիտի ստանայ Ամերիկահայ ժողովուրդն իր քաղաքական ձգտումներու արտայայտութիւնը։

Այս շէնքին մէջ կ'ամփոփուի հայ կանանց ընդհանուր կազմակերպութեան կեդրոնը, Հայ Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը։

Հոս է Ցեղակրօն Ուխտերու Կեդր. Վարչութիւնը, արտայայտիչը Ամերիկահայ նոր սերունդին։

Այս շէնքին մէջ կը գտնուի «Հայրենիք»ներու խմբագրութիւնը, վարչութիւնը եւ տպարանը։

Այն ժողովուրդը որ կամք ունի՝ կ'ապրի։

Այս շէնքն արդիւնք է բոլորիս հաւաքական ջանքերուն։ Շէնքին իւրաքանչիւր աղիւսը թրծուած է հայ աշխատաւորի քրտինքով։ Ան շինուեցաւ աշխատաւորներու օժանդակութեամբ։

Մեծահարուստներ չմասնակցեցան այս շէնքի կառուցման։ Հայ համեստ աշխատաւորներու լումաներուն շնորհիւ բարձրացաւ ան։

Ներկայիս բոցերու մէջ է աշխարհը եւ վտանգներ կան շատ մը ազգերու առջեւ։

Եթէ մենք, Հայերս, ամէնքս միասին ըլլանք, ձեռք ձեռքի գործենք, այն ատեն յաղթանակը հայ ժողովուրդին կ'ըլլայ»։

Տօքթ. Ն. Թաշճեան.— «Այս շէնքի կառուցման վարկը կը պատկանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի ընկերներուն։ Մենք աշխատաւորներն էինք այն կազմակերպութեան որ վճռեց կառուցանել այս գեղեցիկ շէնքը։ Որոշումը տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անցեալ տարուան Պատգամ. ժողովը եւ անկէ բխած կեդրոնական կոմիտէն գործադրեց այդ որոշումը։ Մենք միայն պաշտօնեաներն էինք այդ կազմին։

Արդ, այս նոր շէնքի հանդիսաւոր բացման առթիւ, մեր մտքերը կ'ուղղուին անցեալ 40 երկար տարիներուն, զոր անցուցած ենք այս երկրին մէջ, յաճախ հաւաքուած աւելի փառաւոր սրահներու առաստաղին ներքեւ։

Պահ մը փոխադրուինք մեր ծննդավայրերը, մեր մայր երկիրը, ուր ունէինք ուխտավայրեր — Ս. Կարապետներ, Ս. Էջմիածիններ եւայլն, որոնցմէ զրկուած ենք այժմ։

Սակայն, հայ ժողովուրդը նոր ուխտավայրեր կը ստեղծէ գաղթավայրերու մէջ։ Այս շէնքը ամերիկահայ գաղութի ուխտավայրերէն մին պիտի ըլլայ։

Այս շէնքը կանգուն եւ մեր կազմակերպութիւնը կենսունակ կը մնան նաեւ շնորհիւ այն գործիչներուն, որոնք տասնեակ տարիներ առաջ եկան այս երկիրը եւ գործեցին մեր մէջ— Վահանեաններ, Արամ Աչոտներ, Լեւոնեաններ, Տիգրանեաններ եւ անզուգական Վռամեանը։

Դարձեալ պէտք է յիշենք Արմէն Գարօն, հայ յեղափոխութեան հմայիչ դէմքն Ակնունի, հայ դիւցազներգակ բանաստեղծ Սիամանթօ, որոնք ոչ միայն գործած են, այլեւ զարդարած «Հայրենիք»ի էջերը։ Չմոռնանք նաեւ Ա. Ահարոնեանը, Մ. Վարանդեանը եւ դեռ շատեր։

Երբ այս շէնքի կառուցման հարցը դրուած էր, կային անձեր որ կասկածի կ'ենթարկէին նոր շէնքի մը անհրաժեշտութիւնը։ «Չէ՞ որ ուրիշներ ասկէ առաջ աշխատած են աւելի համեստ շէնքերու մէջ», կ'ըսէին անոնք։

Բայց մենք այն հաստատ համոզումին էինք թէ նոր շէնք մը ոչ միայն պէտք մըն է հին սերունդին, այլ եւ նորին համար։ Նոր շէնք մը որ արտայայտութիւնն ըլլար հայ ժողովուրդի շինարար ոգիին։

Կը մաղթեմ որ այս շէնքին կառուցումով նոր շրջան մը սկսի մեր գաղութին մէջ, մինչեւ այն երջանիկ օրը, ուր ի վիճակի ըլլայինք մեր ուխտագնացութիւններն ու մեր տօները տօնելու մայր Հայաստանի մէջ»։

Ռ. Դարբինեան.— «Կար ժամանակ մը, եւ այդ ժամանակը հեռու չէ, երբ ամերիկահայ մտայնութիւնը հիմնըւած էր երկու սկզբունքներու վրայ։

Առաջին այն, որ ամէն բան պէտք է ըլլար Հայաստանի եւ մասամբ ուրիշ գաղութներու, բայց ոչինչ ամերիկահայ գաղութի համար։

Երկրորդ այն որ մենք իբր հիւրեր միայն կ'ապրէինք այս երկրի մէջ, ուր պէտք է դրամ վաստկէինք եւ շուտով մեկնէինք երկիր։

Եկաւ ժամանակ մը, սակայն, որ ամերիկահայ մտայնութիւնը փոխուեցաւ։ Ամերիկահայն այլեւս մտածեց տուն տեղ ըլլալ, ամուսնանալ, լեզու սորվիլ, քաղաքացի դառնալ եւ մասնակցիլ ընտրութիւններուն, յարմարիլ տեղական պայմաններուն։

Վերջին տարիներուս, մանաւանդ, սկսաւ արտայայտուիլ այդ մտայնութիւնը, երբ առաջ եկաւ նոր սերունդ մը։

«Հայրենիք» շարունակ արծարծեց այս նոր սերունդի հարցը։ Արդիւնքն եղաւ այն որ սկսան հաստատուիլ հայ դպրոցներ, սկսան հրատարակուիլ անգլիերէն թերթեր, եղան ուրիշ ձեռնարկներ նոր սերունդը մեզի կապելու համար։

Բայց նոր սերունդը հինին կապելու համար չէինք կրնար հին շէնքերու մէջ դիմաւորել կեանքի նոր պայմաններն եւ պահանջները։

Եւ նոր մտայնութիւնը վարակեց մեր ընկերները։ Եթէ մնայինք հին մտայնութեամբ, պիտի չկրնայինք կառուցանել այս շէնքը։

Երբ այս նոր շէնքի կառուցման ձեռնարկեցինք, մեր մտքին մէջ, ի շարս այլոց, կար նոր սերունդը մեզի կապելու մտահոգութիւնը։ Կ'ուզէինք ունենալ նոր շէնք մը, որ ձգողական ուժ ունենար մեր նոր սերունդին համար։

Բաւական չէ, սակայն, որ այժմ կ'ունենանք այս նոր շէնքը։ Պէտք է այս շէնքը պահել լաւ եւ օգտագործել պատշաճօրէն։

Այս շէնքը չի կրնար պահել իր դիրքը, եթէ չունենայ, եթէ չապահովէ ձեր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը։

Պէտք է նաեւ մաքուր պահել զայն։ Ամէնքս — դուք եւ մենք — պէտք է աշխատինք որ մաքուր մնայ ան։

Երբ Ամերիկա եկայ, իմ առաջին յուսախաբութիւնս եղաւ «Հայրենիք»ի հին շէնքը։

Այսօր, սակայն, վստահ եմ որ անոնք որ կ'այցելեն եւ անոնք որ պիտի այցելեն այս շէնքը, հպարտ պիտի ըլլան որ ունին այսքան արդիական շէնք մը, որ լաւագոյն կերպով պիտի կրնայ ծառայել իբր հոգեւոր «Հայրենիք» մը»։

Ռուսիոյ պատրաստութիւնները Բիէվի եւ Սեւ ծովու մէջ

Տեղական թերթի մը քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութիւնը զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ Պեսարապիոյ սահմանին վրայ։ Մինչ հիւսիսի մէջ, Լէնինկրատի շրջանին զօրաբաժինները կը գործեն Ֆինլանտայի դէմ, Քիէվի, Խարքովի եւ Օտէսի զինուորները կը պատրաստուին դարնան համար։ Միւս կողմէ վերջերս նոր հրամանատարութիւն մը հաստատուած է Խրիմի մէջ, եւ երիտասարդ զօրավար մը տենդագին յառաջ կը տանի կազմակերպութիւնը որ առ նուազն 2 — 3 ամսուան կը կարօտի։ Այժմէն իսկ, բացի Լեհաստանի մէջ համախմբուած զինուորներէն, 25 զօրաբաժիններ կեդրոնացած են Քիէվի զինուորական շրջանին մէջ։ Այս զօրաբաժիններէն իւրաքանչիւրը ունի 15,000 զինուոր, ուրեմն համագումար 375,000 հոգի, բոլորն ալ կազմ եւ պատրաստ։ Խրիմի մէջ կազմակերպուած բանակն ալ պատրաստ պիտի ըլլայ շուտով։ Գալով Խարքովի եւ Օտէսի շրջաններու զինուորներուն, անոնք պատրաստ են օգնութեան հասնելու, երբ յարձակում կատարուի Պեսարապիոյ վրայ։

Խ. Միութիւնը միեւնոյն ատեն ձեռնարկած է զօրացնելու Սեւ ծովու ափերը։ Աշխատանքները յառաջ կը տարուին տենդագին, մանաւանդ Նովորոսիսկի նաւահանգստին մէջ որ կը պաշտպանէ Ազովի ծովուն մուտքը։ Խրիմի բոլոր նաւահանգիստներուն մէջ համախմբուած են բազմաթիւ փոխադրանաւեր, ի հարկին զինուոր փոխադրելու համար։ Այսպէս շատ մը փոխադրանաւեր կը գտնուին Եւպատորիա, Սեւաստաբոլ, Թէոդոսիա, Կէրչ եւ Նովորոսիսկ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոսկուա Պեսարապիոյ դէմ գործելու համար պիտի փորձէ նոյն պատրուակը ինչ որ Ֆինլանտայի համար։ Առարկելով թէ Օտէսան կը գտնուի Չէթաթէ - Ալպայի (նախկին Աքքէրման) ռումանական թնդանօթներու կրակին տակ, Ռուսերը պիտի պահանջեն իրենց տիրապետութեան տակ դնել այդ երկրամասը եւ զինուորական կայաններ հաստատել, միեւնոյն ատեն փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը կնքելով։ Եթէ Ռումանիա մերժէ, այն ատեն պիտի արշաւեն։

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Խորհրդային դասպանատան գործակատարը արտաքին նախարարին ներկայանալով, յայտնեց թէ «Ինթէրնասիոնալ Կոմիւնիստ»ի մէջ Ռումանիոյ մասին հրատարակուած գրութիւնը չի ներկայացներ խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական տեսակէտը եւ թէ Մոսկուա կ'ուզէ պահպանել Ռումանիոյ հետ եղած բարւոք յարաբերութիւնները։

Մոսկուայի արտաքին գործավարութեան տեղեկատու դիւանն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ յիշեալ յօդուածը կապ չունի Խ. Միութեան քաղաքականութեան հետ՝ Ռումանիոյ հանդէպ։

Այս երկու յայտարարութիւնները մեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցան Ռումանիոյ մէջ, որ կ'ուզէ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ մշակել Խ. Միութեան հետ եւ պատրաստ է բանակցելու, ոչ-յարձակման կամ ուրիշ դաշինք մը կնքելու համար անոր հետ։

ՊԻՏԱՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆՊԱՍՏ զինուորեալներու ընտանիքներուն

1 Սեպտեմբեր 1939 թուակիր հրամանագիր - օրէնք մը նպաստ կը սահմանէ այն կարօտ ընտանիքներուն որոնց նեցուկները զէնքի տակ առնուած են։

Այս օրէնքը կը տարբերի նախորդ պատերազմին հրատարակուած օրէնքէն անով որ այս անգամ իսկապէս նպաստի պէտք ունեցողները միայն կրնան օգտուիլ անկէ, մինչդեռ նախորդ պատերազմին ունեւորն ու չունեւորը անխտիր կրնային օգտուիլ անկէ։

Ասկէ զատ, զինուորեալը պէտք է որ իսկական եւ անհրաժեշտ նեցուկը եղած ըլլայ իր ընտանիքին, որպէսզի անոնք կարենան ստանալ սահմանուած նպաստը։

Նպաստը կը բանի այն ամբողջ շրջանին համար ուր զինուորեալը բանակին մէջ կը գտնուի։

Ո՞վ իրաւունք ունի օգտուելու.— Զինուորեալներու ընտանիքներուն յատկացուած նպաստէն իրաւունք ունին օգտուելու,

1.— Զինուորեալին կինը.

2.— Զաւակը կամ զաւակները

3.— Մերձաւորագոյն ծնողքը (հայրը, կամ մայրը, կամ մեծ հայրը, կամ մեծ մայրը)։

Բացառիկ պարագաներու մէջ այդ նպաստէն կրնան օգտուիլ նաեւ, կնոջմէն, զաւակներէն եւ ծնողքէն զատ, ընտանիքի ուրիշ անդամներ եւս որոնց հոգը զինուորեալին վրան էր։

Գլխաւոր նպաստէն մէկ հոգի միայն կրնայ օգտուիլ, կինը, կամ ծնողքը։ Երկրորդական նպաստէն կրնան օգտուիլ զաւակները, զատ զատ։

Ձեւակերպութիւններ.— Գլխաւոր նպաստընկալը պէտք է ինքը խնդրագիր ներկայացնէ։

Տզոցը տեղ մայրը ինք իրաւունք ունի խնդրագիր ներկայացնելու։

Խնդրագիրը պէտք է ուղղել, զոյգ օրինակով, շրջանի (commune) եւ կամ թաղի քաղաքապետին։

Այդ խնդրագրին պէտք է կցել, միշտ զոյգ օրինակով, հետեւեալ թուղթերը.—

1.— Տուրքերու վարչութեան մէկ վկայականը՝ որ հաստատէ թէ խնդրարկուները եւ իրենց նեցուկը որքան տուրք վճարած են նախորդ տարի։

2.— Շրջանին կամ թաղին քաղաքապետէն հաստատուած վկայական մը, որ հաստատէ նոյն յարկին տակ կամ դուրսը բնակող նոյն ընտանիքին անդամներուն ազգականական կապը իրենց նեցուկին հետ եւ իւրաքանչիւրին ունեցած ամէն կարգի հասոյթները, ինչպէս նաեւ մշակուած հողին տարածութիւնը եւ ունեցած անասուններուն թիւը։

3.— Այն վկայաթուղթերը որոնք կը հաստատեն խնդրարկուին ազգականական կապերը զինուորեալին հետ, ինչպէս նաեւ բոլոր այն վկայութիւնները որ կրնան հաստատել թէ զինուորեալը իսկական եւ անհրաժեշտ նեցուկն էր այդ ընտանիքին։

4.— Վկայաթուղթ մը, հաստատող թէ զինուորեալը բանակին մէջ կը գտնուի։ (Այդ թուղթը կը ստանայ զինուորեալը ինքը, դիմելով իր հրամանատարութեան)։

Վերաքննութիւն.— Քաղաքացիւխնդրարկուին թղթածրարը կը յղէ յատկապէս կազմուած շրջանային յանձնաժողովի մը (commission cantonale), որ կ'ընդունի կամ կը մերժէ խնդիրքը եւ ընդունելութեան պարագային կ'որոշէ թէ որ թուականէն սկսեալ պիտի բանի նպաստը։

Շրջանային յանձնաժողովը իր որոշումը կը հաղորդէ խնդրագիր ներկայացնողին, նահանգապետին, քաղաքապետին եւ Տուրքերու հաւաքիչին։

Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը իրաւունք ունի մէկ ամսուան ընթացքին վերաքննութիւն պահանջելու։

Վերաքննութիւնը կը կատարուի Նահանգային յատուկ յանձնաժողովի մը կողմէ (commision départementale)։

Նահանգային յանձնաժողովի տըւած որոշումներն ալ կարելի է երկրորդ վերաքննութեան մը ենթարկել, որոշումը տրուած թուականէն սկսեալ երկու ամսուան ընթացքին, Բարձրագոյն Յանձնաժողովի մը առջեւ։

Երբ նպաստ խնդրողը արտասահմանցի կը գտնուի.— Զինուորեալի մը ընտանիքը երբ արտասահման կը գտնուի, նոյն ձեւակերպութիւնները պէտք է որ կատարէ Ֆրանսական հիւպատոսին առջեւ եւ իրաւունք կրնայ ստանալ նոյն նպաստին՝ հաստատելով թէ զինուորեալը այդ ոչ - ունեւոր ընտանիքին անհրաժեշտ նեցուկն էր։

Նպաստի սակը.— Գլխաւոր նպաստընկալին կը վճարուի օրական 12 ֆրանք՝ Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ, 8 ֆրանք՝ 5000էն աւելի բնակիչ համրող շրջաններու մէջ եւ 7 ֆրանք՝ միւս շրջաններուն մէջ։

Իսկ զաւակներուն համար օրական 5 ֆրանք 50 ամէն մէկին, Փարիզ եւ Սէնի նահանգներուն մէջ բնակողներուն, իսկ 4 ֆրանք 50 միւս շրջաններուն համար։

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս հիմնական օրէնքին հրատարակութենէն վերջը, կարգ մը շրջաբերականներ ուղղուեցան, դիւրացնելու համար նպաստի ստացումը։ Յետոյ որոշուեցաւ նպաստին վճարումը հաշուել զինուորեալին բանակ մտած թուականէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու Շրջ. վարչութիւնը կարդալով «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչը, որոշած է նոր գնդակ մը ղրկել Հավրի զօրականի ֆութպոլի խումբին, ինչպէս խնդրած էր հրամանատարը։

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 18րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի դեկտեմբեր 24ին, Լիոնի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վրէժ Նազարեան 16ուկէս տարեկան որ նոյեմբեր 21ին մեկնած է իր հօրենական տունէն եւ մինչեւ այսօր չէ վերադարձած։ Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի սփոփողաբար իմացնել իր հօրը՝ Եփրեմ Նազարեանի, 180 Ave. Henri Barbusse, Clamart, Seine։ Ծշգրիտ լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Ուրբաթ օրերն ալ միս չկայ

Պաշտօնաթերթը կիրակի օր հրատարակեց հրամանագիր մը, որուն համաձայն ուրբաթ օրերն ալ միս պիտի չծախուի։ Այս կարգադրութեամբ, երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը բոլորովին միս պիտի չըլլայ, իսկ երեքշաբթի օրերը միայն եղան միս պիտի չծախուի։ Ուրբաթ օրերը խոզեղէնն ալ արգիլուած է, բայց կարելի է հաւեղէն եւ նապաստակ կամ ճագար գնել։

Աւելորդ է բացատրել թէ այս տնօրինութիւնը եղած է ապահովելու համար բանակին միսը, մանաւանդ որ սովորականէն շատ աւելի արջառ կը մորթուի, զօրաշարժէն ի վեր։ Ասկէ զատ, տարուան այս եղանակին մսացու արջառի թիւը միշտ կը նուազի։ Հաստատուած սահմանափակումները պիտի վերնան Ծնունդին օրը (25 դեկտեմբեր, երկուշաբթի) ինչպէս եւ Յունուար 1ին (դարձեալ երկուշաբթի)։

*** Երեսփ. ժողովին մէջ տաք վիճաբանութիւններ եղան սուրճի նուազութեան մասին։ Հողագործական նախարարը բացատրելով պատճառները, հաստատեց թէ մեծ քանակութեամբ սուրճ կը գտնուի ֆրանսական նաւահանգիստներու եւ մթերանոցներու մէջ եւ թէ վերջերս հասած մթերքը բաւական է մէկուկէս ամսուան պէտքերուն համար։ Նախարարը աւելցուց թէ պատերազմը պայթած ատեն Ֆրանսա երեք ամիս բաւելու չափ սուրճ ունէր, բայց հարկ եղաւ նախ պաշար ճարել բանակին, յետոյ խափանել շահարշահութիւնը, փոխադրութեան եւ ապահովագրութեան գիները բարձրացած ըլլալով։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ լեզուով ամէն օր զեկուցումներ պիտի տրուին Փարիզի մէջ ալ (կարճ ալիք), ինչպէս կ'ըլլայ Լոնտոնի մէջ։ Բացումը կատարեց ներքին նախարարը, Պ. Ալպէռ Սառօ, պանծացնելով թուրք պետութիւնը եւ թուրք ժողովուրդին բարեմասնութիւնները։

Ֆոն Փափէն ե՞ս կանչուած է

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Թուրքիա պահանջած է ետ կանչել գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն։

Անկախ՝ այս զրոյցէն, Ֆոն Փափէն արդէն ճամբայ ելած է դէպի Պերլին, զեկուցում տալու համար իր վերջին ձեռնարկներու մասին։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Գերմանիա նոր փորձ մը կատարած է, իր կողմը քաշելու համար Թուրքիան, որպէսզի բաժնուի արեւմտեան պետութիւններէն։ Այս առթիւ, իբրեւ թէ սպառնացեր է խզել իր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ, եթէ չհամակերպի։

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ դեկտեմբեր 10ին ամէն օրուան պէս ձիով պտոյտ կատարած ատեն, յանկարծ կանգ առաւ ֆրանսական դեսպանատան առջեւ եւ այցելեց դեսպանին, որ նոր վերադարձած էր Փարիզէն։ Տեսակցութիւնը տեւեց կէս օրուան ժամը 12.45էն մինչեւ 13.40։

*** Զօր. Քեազիմ Օրպայ, Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտին նախագահը, որ Լոնտոն եւ Փարիզ այցելած էր վերջերս, Անգարա վերադարձաւ ֆրանսական դեսպանին հետ, միեւնոյն կառախումբով։ Յետոյ ֆրանսական դեսպանը անմիջապէս ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարին կողմէ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը նոր տետրակ մը պիտի հրատարակէ, պարզելով Խ. Միութեան հետ կատարուած բանակցութիւնները, որոնք ձախողելով, յանգեցան ռուսեւգերման համաձայնութեան։— Անգլիոյ ռազմանիւթի արտադրութիւնը կրկնապատկուած է վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, եւ պիտի բազմապատկուի յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին։

Զանազան լուրեր օտար երկիրներու մասին

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ նոր նաւթահորեր երեւան հանուած ըլլալով, կառավարութիւնը կը յուսայ մինչեւ երկու տարի այլեւս պէտք չունենալ օտար քարիւղի։ Մինչեւ անցեալ տարի Հունգարիա տարեկան 280.000 թոն քարիւղ կը ներածէր, գրեթէ իր ամբողջ սպառածը։ Բայց անցեալ տարի հարուստ նաւթահոր մը գտնուեցաւ, ութ տարուան պեղումներէ վերջ, եւ այժմ կը բանին 30 հորեր։ Արտադրութեան քանակը գաղտնի կը պահուի, բայց կը հաւաստեն թէ կը գոհացնէ երկրին սպառման 60 — 70 առ հարիւրը (տարեկան 300,000 թոն)։ Այժմ արտադրութիւնը կ'աճի արագօրէն։ Մենաշնորհը յանձնուած է հունգարեւամերիկեան ընկերութեան մը։ Քարիւղի արտադրութիւնը տնտեսական եւ զինուորական արժէքէն զատ, քաղաքականապէս ալ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ Հունգարիան կ'ազատէ Ռումանիայէն քարիւղ գնելու հոգէն։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ԵՒՐՈՊԱ (Նիւ Եորք Լիզպոնա) եւ փոխադարձաբար օդային թղթատարը մօտերս պիտի բանի շաբաթը վեց անգամ, ինչպէս կ'աւետէ ընկերութեան նախագահը։ Լիզպոնայի մէջ իտալական օդանաւերը ուղղակի հաղորդակցութիւն հաստատած են Սպանիոյ, Իտալիոյ, Միջերկրականի եւ Կեդր. Եւրոպայի համար։ Անգլիական եւ ֆրանսական օդանաւերն ալ շուտով ուղղակի գիծեր պիտի հաստատեն Լիզպոնայէն Լոնտոն եւ Փարիզ։ Նոյն իսկ առանց անգլիական եւ ֆրանսական ուղղակի հաղորդակցութեանց, ամէն շաբթու մօտ կէս միլիոն նամակներ կը փոխադրուին Ատլանտեանի ճամբով, ինչպէս եւ ճամբորդներ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	245 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 13 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4220

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ՀՐԱՒԻՐԵՑ ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

24 ԺԱՄ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ երկուշաբթի օր, առենական գործողութիւններէն եւ աւանդական ճառերէն անմիջապէս վերջը քննուեցաւ Ֆինլանտայի բողոքագիրը: Ժողովին կը մասնակցէին 40 պետութեանց ներկայացուցիչները: Եւ անմիջապէս 13 հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, որուն առաջին գործը եղաւ կարճ հեռագիր մը ուղղել Խ. Միութեան, որպէսզի դադրեցնէ արշաւանքը եւ Ազգաժողովին իրաւարարութեան յանձնէ Ֆինլանտայի հետ ունեցած վէճը: Պատասխանի համար պայմանաժամ սահմանուած է 24 ժամ: Շատ քիչեր կը հաւատան որ Մոսկուա ընդունի այս առաջարկը, բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ համարուեցաւ այս ձեռնարկը, իբրեւ վերջին փորձ մը խաղաղութեան: Ժխտական պատասխանը անխուսափելի համարելով, Ազգաժողովը կը շարունակէ նոր միջոցներ որոնել, ազդելու համար Խ. Միութեան վրայ:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Հարաւային Ամերիկայի ներկայացուցիչները պահանջեցին անմիջապէս Ազգաժողովէն վտարել Խ. Միութիւնը, իսկ Նորվեկիա, Շուէտ եւ ուրիշ պետութիւններ, որոնք սահմանակից են Ռուսիոյ, առաջարկեցին հաշտարար փորձ մը եւս կատարել: Եւ ժողովը նախընտրեց միջին ճամբան: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները որ եւ է նախաձեռնութիւն չստանձնելով հանդերձ, պատրաստակամութիւն յայտնեցին աջակցելու ամէն ձեռնարկի: Կը թուի թէ երկու պետութիւններն ալ համաձայն են վտարման, մանաւանդ որ անգլիական պատուիրակութիւնը ինք թելադրեց պայմանաժամ սահմանել, պատասխանի համար: Խմբագրական յանձնախումբն ալ հաւընտիր տարրերէ կազմուած էր,— գրեթէ ամբողջովին կուսակից վտարման: Բացի Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն, անոր կը մասնակցէին Պոլիվիա, Ուրուկուէյ եւ Վենեզուէլլա, բոլորն ալ կուսակից վտարման: Եգիպտոս, Քանատա, Հնդկաստան, Սիամ եւ Փորթուկալ պատրաստ են քուէարկելու Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Նորվեկիա եւ Շուէտ ալ պիտի չընդդիմանան վտարման, եթէ հաշտարար ձեռնարկը ձախողի:

Յանձնախումբը դժուարութիւն չկրեց արագ որոշումի մը յանգելու համար: Շուէտի պատուիրակը առաջարկեց հեռագիր մը ուղղել Մոսկուայի: Անգլիոյ պատուիրակը հաւանեցաւ, պնդելով որ պայմանաժամ սահմանուի եւ գիտել տալով թէ պէտք չէ նպաստաւոր պատասխանի սպասել: Ֆրանսական պատուիրակը առաջարկեց շարունակել խորհրդակցութիւնները, այն ենթադրութեամբ թէ պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ, որպէսզի յանձնախումբը պատրաստ ըլլար երեքշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, երբ կը վերջանայ պայմանաժամը:

Հեռագիրը շատ կարճ էր, ինչպէս ըսինք.— Ազգաժողովը Մոսկուայի կը յիշեցնէ հետեւեալ չորս կէտերը.— 1. Ա. Դ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովին յղած է Ֆինլանտայի կոչը.— 2. Ընդհ. ժողովը կը հրաւիրէ Խ. Միութիւնը եւ Ֆինլանտան դադրեցնել թշնամութիւնները, որպէսզի իրաւարարութեամբ լուծուի վէճը.— 3. Ֆինլանտա այս պայմանը ընդունած է արդէն.— 4. Խ. Միութեան պատասխանին կը սպասուի մինչեւ 24 ժամ:

*** Ընդհ. ժողովի բացման առթիւ, նախագահ ընտրուեցաւ Նորվեկիոյ ներկայացուցիչը, Պ. Համպրօ: Մասնակցող քսան պետութիւններէն շատերը բազմանդամ պատուիրակութիւններ ղրկած էին: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ 18 հոգիէ, անգլիականը գրեթէ նոյնքան: Լեհաստան ալ պատուիրակ մը ղրկած էր: Բացակայ էին Չեխոսլովաքիա, Աֆղանիստան, Ալպանիա, Չիլի, Փանամա եւ Փէրու: Շատ մը պատուիրակներ ժընեւ հասած էին մեծ դժուարութիւններով, այնպէս որ ժողովը կարճ պիտի տեւէ: Ընտրուեցան նաեւ ութ դեր-նախագահներ: Բացման ճառէն վերջը լսուեցաւ Ֆինլանտայի ներկայացուցիչը, Ռուտոլֆ Հոլչթի, որ մանրամասնօրէն պարզեց ռուսական արշաւանքին ծալքերը: Ուրիշ խնդիր չքննուեցաւ առաջին նիստին մէջ, Հոլանտայի, Պելժիոյ, Տանըմարքայի, Շուէտի եւ Լիւքսէմպուրկի պնդումին վրայ: Նախագահը յիշեցուց թէ Ազգաժողովը պէտք է կատարէ իր պարտականութիւնը.— «Պէտք է այնպէս գործենք որ անձկութեան մատնուած փոքր ժողովուրդ մը յուսախաբութեան չենթարկուի, միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ է խոհեմութեամբ եւ հեռատեսութեամբ գործել, որպէսզի այս ընդհ. ժողովը դառնայ մեկնակէտ մը, միջազգային համերաշխութեան եւ օգնութեան սկզբունքին զարգացման համար»:

Ֆինլանտայի ներկայացուցիչը այնքան ալ չխանդավառուեցաւ «խոհեմութեան եւ հեռատեսութեան» յորդորներով:

— «Խորհրդային բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը մահ եւ աւեր ցանած են մեր երկրին մէկ ծայրէն միւսը, ահաբեկելով բնակչութիւնը, եւ ամէն բան ըրած են մեր պաշտպանողական ուժերուն դիմադրութիւնը խորտակելու համար: Ֆինլանտա նիւթական օգնութիւն կ՚ուզէ եւ ոչ թէ բարոյական աջակցութիւն: Մենք չենք կրնար մեր ժողովուրդը դնդակներու, ձեռնառումբերու, հրացաններու եւ կազերու դէմ պաշտպանել միայն միջազգային բանաձեւերով: Այսօր մենք մեզ կը պաշտպանենք մխ-մինակ: Քաղաքակիրթ աշխարհը պիտի ձգէ՞ որ կռուինք մխ-մինակ: Գործօն աջակցութիւն մը պիտի չստանա՞նք: Չէ՞ք կրնար միջոց մը գտնել գործնական օգնութեան մը վերածելու ձեր համակրանքը որուն համար անհունապէս զգածուած ենք: Մենք իրաւունք չունի՞նք խրախուսիչ խօսքերէն տարբեր բան մը սպասելու, պաշտպանելու համար մեր ժողովուրդը նախայարձակ պետութեան դնդակներուն եւ ռումբերուն դէմ: Մենք մեր պարտականութիւնը կը կատարենք, մեր արիւնը տալով: Ձեզի կ՚իյնայ կատարել ձե՛ր պարտականութիւնը»:

Այս ճառէն անմիջապէս վերջն էր որ յանձնախումբը կազմուեցաւ, հեռագիր մը ուղղելու համար Խ. Միութեան:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը խստացուց օտարականներու հսկողութիւնը: Այլեւս նոր տարագիրներ պիտի չընդունուին, ոչ ալ պիտի նորոգուին առժամապէս տրուած արտօնագիրները: Նախապէս կը խորհէին բացառիկ տուրք մը հաստատել օտարազգիներու վրայ, բայց մէկդի դրուեցաւ այս ծրագիրը:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ազգերու Դաշնակցութիւնը նորէն ճլտորիլ սկսած է, երկար թմրութենէ մը վերջ — «մահհանդոյնս նիրհմամբ»: Դեկտեմբեր 11ի որոշումը բարենշան կը համարուի լաւատեսներու կողմէ, եթէ իսկապէս գործնական ելքի մը յանգի: Այդ որոշման համաձայն, Խ. Միութիւնը պարտաւոր է դադրեցնել Ֆինլանտայի դէմ կատարած արշաւանքը, խաղաղութեամբ կարգադրելու համար վէճը: Պայմանաժամն ալ շատ կարճ է, 24 ժամ: Եթէ Մոսկուա մերժէ — եւ պիտի մերժէ ամենայն հաւանականութեամբ — հետեւանքը պիտի ըլլայ վտարում եւ թերեւս գործնական աջակցութիւն Ֆինլանտայի, ինչպէս կը պահանջէր անոր խորհրդարանը, հանդիսաւոր յայտարարութեամբ մը, որ տարածուեցաւ ի սփիւռս աշխարհի: Գործնական աջակցութեան առաջին ձեռնարկը կատարեց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, 10 միլիոն տոլարի վարկ մը բանալով Ֆինլանտայի, որպէսզի կարենայ զէնք եւ պաշար գնել:

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին, 25 — 30 աստիճան ցուրտի մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, ֆինլանտական բանակը ետ մղած է ռուսական չորս յարձակումներ, 9000 հոգի ալ գերի բռնելով: Մոսկուա նոր զինուորներ կը փոխադրէ, յարձակումը վերսկսելու համար: Այս կռիւներուն մէջ կը գործածուին Կեդր. Ասիոյ եւ Կովկասի զանազան ցեղերը, որոնք թէեւ քաջ, վարժուած չեն արդիական ռազմավարութեան:

Արեւմտեան ճակատին վրայ մանր - մունր ընդհարումներ, յառաջապահ կամ հետազօտիչ խումբերու կողմէ:— Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց թէ վեց նոր նաւեր եւս ընկղմած են: Վերջին երեք ամսուան ընթացքին Անգլիա կորսնցուցած է 82 նաւեր, համագումար 300,000 թոն տարողութեամբ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎԵՑ ՆԱՒԵՐ ԵՒՍ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 197, դեկտեմբեր 11, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 198, իրիկուն.— Խիստ կրճատեալ գործունէութիւն ճակատին վրայ, ցերեկուան ընթացքին:

*** Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը եւ ինչպէս կը բացատրեն պատերազմական թղթակիցներն ալ, անձրեւը եւ ամպերը նուազեցուցած են զինուորական գործունէութիւնը, թէեւ մասնակի ընդհարումներ պակաս չեն, մասնաւորապէս Սարպրուքէնի եւ Վոժի շրջաններուն մէջ: Տասնէն մինչեւ 50 հոգինոց զօրախումբեր փոխադարձ արշաւներ կատարեցին, գերիներ բռնելու եւ տեղեկութիւններ քաղելու համար: Ֆրանսացիները թակարդը ձգեցին գերմանական պահակախումբ մը, քանի մը գերիներ բռնելով: Այս առթիւ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը դիտել կուտայ թէ հրասակային կռիւը չափազանց բարդ է եւ արկածալի՝ այս շրջանին մէջ: «Հակառակ երկար եւ ուշադիր պատրաստութեանց, շատ մը ֆրանսական ջոկատներ ամբողջ ամիս մը չեն կրցած մէկ հատիկ գերի բռնել: Պատճառը այն է որ թշնամին միշտ զգուշական միջոցներ ձեռք կ՚առնէ եւ կը փոխէ իր ռազմավարութիւնը, մոլորեցնելու համար Ֆրանսացիները: Գերմանացիներն ալ նոյն դժուարութեանց կը հանդիպին այս գետնին վրայ»:

Այժմ անգլիական զինուորներ եւս դիրք բռնած ըլլալով Մաժինոյի գծին վրայ, կը մասնակցին շրջուն պահակախումբերու գործողութեանց: Այսպէս փոխն ի փոխ կռուելով, անգլիացի զինուորները պիտի վարժուին պատերազմի նոր ձեւերուն:

*** Յունական «Կարուֆալիա» շոգենաւը, 8000 թոն, թորփիլահար ընկղմեցաւ Նորվեկիոյ բացերը: Քսանըհինգ նաւաստիներէն չորսը մեռան, չորս հոգի ալ վիրաւորուեցան:

Անգլիոյ ծովապետութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կորսուած կը նկատէ չորս անգլիական նաւեր, համագումար 22,368 թոն տարողութեամբ: Ասոնք ճամբան մնացած էին եւ լուր չէ առնուած երկար ատենէ ի վեր: Նոյն զեկոյցին համաձայն, Անգլիոյ առեւտրական տորմիղը Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներու ընթացքին կորսնցուցած է 82 նաւեր, համագումար 300,000 թոն տարողութեամբ: Սեպտեմբերի ընթացքին ամէնէն աւելի կորուստ պատճառած են սուզանաւերը, դիրք բռնած ըլլալով պատերազմի յայտարարութենէն առաջ: Հոկտեմբերի ընթացքին կորուստները պակսեցան, սուզանաւերու դէմ ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ, իսկ Նոյեմբերին կորուստները իջան Սեպտ.ի մէկ երրորդին, թէեւ Գերմանիա ականամարտը սաստկացուց Նոյեմբեր 15էն սկսեալ:

*** Ճափոնական նաւ մը, որ գերմանական ապրանքներ բեռցած էր Ռոթէրտամի մէջ եւ կ՚ուզէր ճամբայ ելլել հակառակ պաշարման խստացումին, կը սպասէ առ այժմ, մինչեւ որ լրանան Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները:

Անգլիական աղբիւրէ կը պնդեն թէ գերմանական հինգ սուզանաւեր կորսուած են անցեալ շաբթուան ընթացքին:

Ֆոն Փափէնի հանելուկը

Կատարեալ հանելուկ մը դարձաւ Անգարայի գերման դեսպանին վերադարձի խնդիրը: Առաջին լուրերը կ՚ըսէին թէ Ֆոն Փափէն Պերլին մեկնած է, զեկուցում տալու համար իր վերջին ձեռնարկներու մասին: Այժմ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը բացատրէ թէ դեսպանը ետ կանչուած է թրքական կառավարութեան պահանջին վրայ, որովհետեւ «կը կատարէր այնպիսի գործեր որոնք բացարձակապէս անհամապատասխան են իր դիւանագիտական դիրքին»: Իսկ Պերլինէն կը հաւաստեն թէ «բոլորովին յերիւրածոյ է» դեսպանին ետ կանչուած ըլլալու տեղեկութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրք մամուլը կը շարունակէ ուղղակի ամբաստանել գերման դեսպանը, զայն պատասխանատու հռչակելով Թուրքիոյ դէմ հրատարակուած եւ բաշխուած թռուցիկներուն:

Ուշագրաւ տեղեկութիւն մը, այս առթիւ.— Թուրքիոյ Ներքին Նախարարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է որուն համաձայն պիտի արգիլուի հրատարակութիւնը.—1. Այն գրութեանց որ անհաշտելի են ազգային դիտակցութեան եւ զգացումներուն հետ եւ մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնեն ազգային ապահովութեան տեսակէտով:— 2. Այն հրատարակութեանց զոր թերթերը կ՚ընեն իրենց միջեւ տիրող մրցակցութեան հետեւանքով:— 3. Այն սխալ խորհրդածութեանց զոր կարգ մը թերթեր ըրին վերջին ամիսներուն, երբ աշխարհի կացութիւնը մասնաւոր փափկութիւն մը եւ կարեւորութիւն մը ստացած է:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ՄՂԵՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ԳՐՈՀԸ

9000 գերի եւ մեծ կորուստներ

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Ռուսերը մեծ կորուստներ կրեցին, իբրեւ հետեւանք բուռն հակայարձակումներու որ կատարուեցան ձիւնամրրիկ օրով,— 23 աստիճան զերոյէն վար: Հիւսիսային շրջանի ֆինլանտական հրամանատարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ 9000 ռուս գերիներ բռնուեցան արշաւանքի մը ընթացքին: Ռուսական երեք օդանաւեր ռմբակոծեցին Փէցամոյի շրջանը, բայց չկրցան մարդկային կորուստներ պատճառել: Ռումբերուն մեծ մասը անտառներու մէջ ինկաւ: Փէցամոյի համար վճռական ճակատամարտ մը կը սպասուի այս օրերս: Երկու շոգենաւ լեցուն ռուս զինուորներ չաքաթ գիշեր ցամաք ելան Փէցամոյի գետին արեւելեան ափին վրայ, իսկ ուրիշ չորս վաշտեր դիրք բռնած են շրջակաները: Ռուսերը իրենց գլխաւոր ճիգը կեդրոնացուցած են կեդրոնական Ֆինլանտայի մէջ, 25 մղոն ներս մտնելով: Ռուսական երեք բանակներ կը գտնուին այս շրջանին մէջ: Ֆինլանտացիները նոր յարձակումի մը կը սպասեն նաեւ Լատոկայի լիճին շուրջը, ուր միշտ նոր զինուորներ կը հասնին:

Հիւսիսային շրջանին մէջ Ֆինլանտացիները ուր որ նահանջեն, կրակի կուտան բոլոր ագարակները, գիւղերը եւ ուտելիքները: Ռուսերը շատ ծանր կացութեան մը մատնուած են, պաշարի փոխադրութեան համար: Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերիներէն շատերը անօթի էին: Գերիներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ներկայացուցիչներ Կեդր. Ասիոյ ցեղերէն, բուրդէ եւ ոչխարի մորթէ վերարկուներ հագած: Թէեւ լաւ հրացաններ ունին այս ռազմիկները, բայց խեղճ են իբրեւ նշանառու: Ռուսերէն չեն գիտեր եւ, ինչպէս կը հասկցուի գերիներու հարցաքննութենէն, այն համոզումն ունին թէ պարզապէս ռազմափորձեր կը կատարեն: Անոնք անծանօթ ըլլալով Ֆինլանտայի հողային կազմութեան եւ անտառային պատերազմի գաղտնիքներուն, 400 սպանեալ ձգեցին միայն մէկ ճակատամարտի մէջ, ինչպէս եւ հարիւրաւոր գերիներ, մինչդեռ Ֆինլանտացիներուն կորուստը 15 հոգիէն աւելի չէր:

Անցեալ շաբթուան կատաղի կռիւներէն վերջը, Ռուսերը այժմ կը պատրաստուին երրեակ յարձակողականի մը,— Հիւսիսային եւ կեդրոնական Ֆինլանտայի եւ Քարելիոյ պարանոցին մէջ:

*** Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, Ռուսերը չորս օր անընդհատ յարձակում գործեցին Լատոկայի լճին շուրջը, Ֆինլանտայի սահմանին վրայ, բայց ետ մղուեցան ծանր կորուստներով: Թշնամի մարտանաւերը ռմբակոծութիւններ կատարեցին Ֆինլանտայի ծոցին մէջ եւ փորձեցին գրաւել Հանկօ կղզին, սակայն ձախողեցան:

Լափոններն ալ կ՚օգնեն Ֆինլանտացիներուն, եւ 200,000 եղջերուներ տրամադրած են, ինչպէս եւ 12,000 բուրդէ վերարկու, հազարաւոր ձեռնոցներ եւ դահուկներ (սքի): Բուն Ֆինլանտայի մէջ ալ ժողովուրդը հազարաւոր դահուկներ դրած է բանակին տրամադրութեան տակ: Ամէնէն աղքատ գիւղացիներն անգամ կը մասնակցին այս հայրենասիրական ձեռնարկին:

*** Պատերազմական թղթակիցներու տեղեկութեանց համաձայն, Ֆինլանտացիները ծանր պարտութեան մատնած են Ռուսերը՝ դահուկներ (սքի) գործածելով: Հիւսիսային շրջանին մէջ կարմիր զօրքին մեծ մասը կը բաղկանայ Քըրկըզներէ, որոնք շատ քիչ գաղափար ունին արդիական պատերազմի մասին:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական կառավարութիւնը 60,000 կազարգել դիմակներ պիտի ճարէ Ֆինլանտացիներուն, որոնք շատ քիչ մթերք ունին:

*** Ֆինլանտական օդանաւերը թռիչք մը կատարելով Լէնինկրատի վրայ, ռուսերէն թռուցիկներ ցրուեցին, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը: Ֆինլանտայի զինուորական հրամանատարութիւնը կը յայտարարէ թէ իր զինուորները քաջածանօթ ըլլալով երկրին գաղտնիքներուն, մէկ Ֆինլանտացին կրնայ ճակատիլ երեք կարմիր զինուորի դէմ: Ռուսական ծրագիրն է երկուքի բաժնել Ֆինլանտան, ամէնէն նեղ կէտէն, բայց բոլորովին անակնկալի եկան, այսքան ամուր դիմադրութեան հանդիպելով: Խ. Միութիւնը երկաթուղի չունի ամէնէն կարեւոր կէտին վրայ, զինուոր եւ պաշար փոխադրելու համար, իսկ որքան յառաջանայ, ձիւնը եւ ամայի տարածութիւնները կ՚օգնեն Ֆինլանտացիներուն: Նոր կ՚իմացուի թէ տասը ռուսական թորփիլանաւեր եւ բազմաթիւ օդանաւեր հինգ օր անընդհատ ռմբակոծեր են Հոկլանտ կղզին, որուն բնակիչները հեռացած էին, բաց ի վեց պահակներէ: Երբ Ռուսերը վերջապէս ցամաք ելան, այդ վեց պահակներն ալ փախան, հակառակ պաշարումին: Լուրի մը համաձայն, Ռուսերուն գործածած կազը կ՚ազդէ երեք ժամ՝ բաց օդին մէջ, իսկ 12 ժամ՝ գոց տեղի մէջ:

*** Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը նկատելով որ Ֆինլանտա եւ Խ. Միութիւնը պաշտօնապէս պատերազմ չեն հրատարակած, որոշեց արտածման արգելքի կամ չէզոքութեան օրէնքը չգործադրել անոնց հանդէպ: Այս որոշման շնորհիւ ֆինլանտական կառավարութիւնը պիտի կրնայ նոր վարկեր ստանալ: Ամերիկայի մէջ ռուսօ-ֆինլանտական պատերազմը կը նմանցնեն չինօ-ճափոնական պատերազմին, որ կը շարունակուի 1937 յուլիսէն ի վեր, առանց պաշտօնական յայտարարութեան:

*** Անգլիական կառավարութիւնը մերժեց Խ. Միութեան բողոքը՝ Գերմանիոյ արտածումներուն դէմ հաստատուած արգելքի մասին: Ռուսական բողոքը յայտնուեցաւ ճիշդ այն պահուն երբ Մոսկուա կը պատրաստուէր պաշարելու Ֆինլանտան:

*** Մ. Նահանգներու Կ. Խաչը որոշեց լայն հանգանակութեան մը ձեռնարկել, երեք միլիոն տոլար ճարելու համար ի նպաստ Ֆինլանտայի: Արդէն ճամբայ հանուած են վիրաբուժական նիւթեր՝ 50,000 տոլար արժողութեամբ: Իսկ կառավարութիւնը 10 միլիոն տոլար (430 միլիոն ֆրանք) վարկ բացաւ Ֆինլանտայի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՍԱՆՃԱՔԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— «Հասկ», Անթիլիասի կաթողիկոսութեան օրկանը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ Սանճաքի գաղթականներու տեղաւորման մասին (1939 Սեպտ. հոկտեմբերի թիւ).—

Լիբանան գարձաւ ամէնէն հոծ կեդրոնը գաղթականութեան: Հետզհետէ հոս կեդրոնացան Հալէպի, Պասիթի, Լաթաքիոյ եւ Թարթուսի առժամեայ կայաններէ եկած բոլոր գաղթականները, մօտաւորապէս 10,000 հոգի: Ասոնց գրեթէ կէսը կը տեղաւորուի Լիբանանեան եւ Անդրլիբանանեան լեռներու միջեւ, Պէքաայի շրջանը, մօտ 1500 անձ Տիւրոսի շրջանը, հազար անձ Լիբանանի այլեւայլ քաղաքներուն շուրջ, մնացածը Պէյրութ եւ շրջակայքը: Այս հաշուին մէջ եթէ առնենք նաեւ այն գաղթականները որոնք զանգուածային գաղթէն առաջ տարիէ մը ի վեր եկած են Սանճաքէն, 5000ի չափ եւս տեղաւորուած պիտի գտնենք Լիբանանի սահմաններէն ներս:

Աւելի մանրամասնելով, տեղաւորման աշխատանքներ կը կատարուին հետեւեալ կեդրոններու մէջ.—

Ա) ԱՅՆՃԱՐ

Մուսա Լերան շրջանի վեց հայկական գիւղերու բնակչութիւնը, որ Յուլիս 16—22ին փոխադրուած էր Պասիթ, Լաթաքիայէն 53 քիլոմեթր հեռու դէպի հիւսիս ծովեզերք մը, ամիսէ մը աւելի սպասեց բացօթեայ այդ կայանը: Առանց նեղութեան չանցաւ սպասման այդ շրջանը, լեռնային զով օդէն ծովեզերեայ տաք ու խոնաւ օդի այդ յանկարծակի փոփոխութիւնը, սննդառութեան եղանակին փոփոխութեան հետ, անմիջապէս յառաջ բերաւ հիւանդութիւններ: Մանաւանդ մանուկներու մէջ համաճարակի ձեւ առաւ փորհարութիւնը: Տեղւոյն վրայ բժշկական խնամքը անբաւական գտնելով, Լաթաքիոյ մէջ կաթողիկոսարանի նպաստից մասնաժողովը ստիպուեցաւ առժամեայ հիւանդանոց մը բանալ, ուր փոխադրուողներուն թիւը անցաւ 200 անձը: Հիւանդութիւնը ծանր նկատուած մանուկներէն 40ի չափ փոխադրուեցան, իրենց մայրիկներուն հետ, մինչեւ Պէյրութի հիւանդանոցները, Ազգային Միութեան խնամքին ներքեւ: Ժողովուրդը անձրեւի տակ ալ մնաց Օգոստոսի վերջին օրերը:

Բարեբախտաբար, աւելի ծանր հետեւանքներու առաջքը առնուեցաւ, Սեպտեմբերի սկիզբը կատարելով իրենց վերջնական փոխադրութիւնը: Ֆրանսական իշխանութիւնը գնած էր 15,000 հեկթար տարածութեամբ հողամաս մը, Պէքաայի ընդարձակ դաշտին այն մասը որ կը հասնի Անդրլիբանանեան լեռներուն ստորոտը, Պէյրութէն Դամասկոս բարձրացող ճամբուն վրան: Վայրը կը կոչուի Այնճար, մէջէն բխող ջուրին անունով, որ կը բաժնուի բազմաթիւ առուներու եւ ամէն տեղ հողը ոռոգելու վիճակի մէջ է:

Սեպտեմբեր 4 — 14 հոն փոխադրուեցան Մուսա Լերան ժողովուրդը, յաջորդական կարաւաններով, Պասիթէն ծովու ճամբով Տրիպոլիս, անկէ շոգեկառքով Րայաք, եւ ի վերջոյ քամիոններով Այնճար: Գաղթակայանը բաժնուած է, յատակագծին համաձայն, վեց գիւղերու, համապատասխան Մուսա Լերան վեց գիւղերուն: Անոնք կը կոչուին իրենց նախկին անուններով, Եօղուն Օլուգ 975 անձ, Խտըրպէկ 936, Քէպուսիէ 930, Պիթիաս 876, Հաճի Հապիպլի 870, Վագըֆ 538, ընդամէնը 1205 ընտանիք եւ 5125 անձ:

Ֆրանսական իշխանութիւնը Սեպտ. 20ին սկսած է անոնց համար բնակարաններու շինութիւնը, իր ծախքով: Ընտանիք գլուխ կը շինուի մէկ տուն: Նախապէս ծրագրուած էր 2 սենեակ մէկ խոհանոց եւ կցորդներ, բայց առ այժմ կը շինուին միայն մէկ սենեակ, մէկ խոհանոց եւ կցորդներ: Բնակարանները կը շինուին պէթոնէ, եւ իւրաքանչիւրին ծախսը կը հաշուուի, իր ներկայ ձեւին մէջ, 2700 ֆրանս. ֆրանք: Ժողովուրդն ալ իր աշխատութեան բաժինը կը միացնէ յանձնառուներու ջանքերուն, մինչեւ Յունուարի սկիզբը լրացնելու համար շինութիւնները:

Մինչեւ բնակարաններու շինութեան աւարտումը ժողովուրդը կը պատսպարուի վրաններու ներքեւ, ընտանիքի գլուխ մէկ հատ, իր մեծութեան համեմատ: Վրաններու գնման յատկացուեցան Պէյրութի Ազգային Միութեան միջոցաւ այն գումարները որոնք կաթողիկոսարան ղրկուած էին Գահիրէէ, Աղեքսանդրիոյ եւ Երուսաղէմի Ս. պատրիարքին հանգանակութիւններէն: Առողջապահական հսկողութիւնը կը կատարուի Ֆրանսական իշխանութեանց կարգադրութեանց համաձայն, տեղւոյն վրայ մնայուն նշանակուած երկու հայ բժիշկներով, եւ կամովին իրենց ծառայութիւնը մատուցանող շրջակայ հայկական կեդրոններուն հայ բժիշկներուն միջոցաւ:

Բ) ՐԱՍ ԻՒԼ ԱՅՆ

Երկրորդ կարեւոր գաղութը կը հաստատուի, պատմական Տիւրոս քաղաքէն 3 — 4 քիլոմեթր դէպի ներս, Լիբանանի ծովեզերեայ մէկ հողամասին վրայ, Պէյրութ-Սայտա-Սուր-Հայֆա երկարող մեծ պողոտային վրան բլրադաշտ մը, Րաս Իւլ Այն, ջրարբի, նպատակայարմար վայր մը: Ջուրը ունի երեք ակեր եւ աւազաններ, ու կը հոսի առատօրէն: Վայրը, Թրքական շրջանին, արքունի կալուած եղած է եւ յետոյ դարձած Լիբանանի պետական կալուած: Ունի հին, լքուած ագարակ մը, կէս գործածելի շէնքերով, որոնց մէջ երեքջագցք՝ կալուածապատկան ջուրով դարձող եւ գործածելի վիճակի մէջ: Հողին տարածութիւնն է 500 հեկտար, բայց առ այժմ կը տրամադրուի միայն 300ը: Մնացած 200ը տրամադրելի պիտի ըլլայ նոր գաղթական ընտանիքներու տեղաւորման համար եթէ յատկացումներ ըլլան:

Հոն փոխադրուեցան Պէյրութ հաւաքուած գաղթականներէն հողագործները: Ասոնք մեծ մասով Պէյրութ եկած էին Թարթուսի առժամեայ կայանէն, Սեպտեմբերի վերջին եւ Օգոստոսի առաջին շաբաթները, ընդամէնը 3100 հոգի: Մէջերնէն երկրագործները զատելով, Սեպտեմբեր 22ին փոխադրուեցան Պէյրութէն, նաւով, յիշեալ վայրը, ընդամէնը 242 ընտանիք նախապէս, իսկ յետոյ նորեր հասնելով, բնակչութեան թիւը ցարդ բարձրացաւ 280 ընտանիքի:

Ասոնց եւս հայթայթուեցան վրաններ առժամեայ բնակութեան համար: Իսկ բնակարաններու շինութիւնը կը շարունակուի ինչպէս Այնճարի մէջ: Առ այժմ կը շինուին 200 տուներ: Բ. Քոմիսէրութիւնը յայտնած է որ տրամադիր պիտի ըլլայ 200 նոր ընտանիքներ եւս Րաս Իւլ Այն տեղաւորելու, եթէ անոնց համար համապատասխան թիւով նոր բնակարաններ շինելու հոգը ստանձնեն ազգային հաստատութիւնները:

Գ) ՄԱՆԹԱՐ

Ֆրանսական իշխանութիւնը երրորդ ընդարձակ հող մը եւս գնած էր Տրիպոլսէն 30 քիլոմեթր դէպի հիւսիս, թէեւ Լիբանանի սահմանէն դուրս, Սուրիոյ սահմանին մէջ, բայց Լիբանանի հետ տնտեսապէս կապուած վայր մը, բայց դժբախտաբար գաղթականներու ցոյց տուած դժկամակութեան վրայ կարելի չեղաւ օգտագործել այս ծրագիրը: Սեպտեմբերի առաջին երկու օրերը, կանխաւ եղած կարգադրութեանց վրայ, եւ Հալէպի Գաղթականաց Խնամատար Մարմնոյ կանոնաւոր կազմակերպութիւնով, հոն կը հասնին նախ շոգեկառքով մինչեւ Տրիպոլսոյ Էլ Ապտա կայարանը, եւ անկէ քամիոններով Մանթար, 263 ընտանիք, 1225 անձ: Անոնք կուգային Գրըդ Խանի, Րիհանիէյի, Ապտալ Հիւյիւկի, եւ Հայաչէնի, այսինքն Սանճաքի դաշտային շրջանի գիւղերէն: Թերեւս մեծ ակնկալութիւններ կը սնուցանէին: Վայրը հասնելնուն, իրենց առաջին տպաւորութիւնը յուսախաբ կ'ընէ զիրենք, եւ իրենց մէջէն ոմանց թելադրութեան վրայ, կը մերժեն բեռները վար առնել, եւ կը ստիպեն որ քամիոնները վերադառնան կայարան:

Պատահածը Ազգ. իշխանութեանց իմաց տրուելով, յաջորդ առաւօտ, կիրակի, կաթ. ընդհ. փոխանորդ, Գերշ. Տ. Պետրոս Ա. Արք. եւ Լիբանանի կաթ. փոխանորդ՝ Գերշ. Տ. Եղիշէ Ս. Արք. կը փութան Էլ Ապտա կայարան, ուր գաղթականներ ամէն համարձակութեամբ կը յայտնեն իրենց համար ընտրուած վայրին անյարմարութիւնը: Կ'առարկեն թէ ջուր չկայ, ամայի վայր է: Սրբազանները, Տրիպոլսէն կ'այցելեն Մանթար, գտնուած դաշտը, ջուրը կը քննեն, թէ ըմպելի ջուրը թէ ոռոգման ջուրը լաւ կը գտնեն, թէեւ լճացած մասը ջրանցքներու մէջ առնելու հարկը կը տեսնուի: Կը յորդորեն ժողովուրդը վերադառնալ իրենց համար ընտրուած վայրը, բայց անդրդուելի կը մնայ ժողովուրդը: Քանի մը օրերու սպասումը եւ Բ. Քոմիսէրի Գաղթականաց Պատուիրակին սպառնալիքները անօգուտ կ'անցնին: Սեպտեմբեր 7ին Հալէպի Գաղթականաց Խնամատար Մարմնէն, Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ս. Արք. եւ երկու անդամներ կուգան գաղթականները համոզելու: Բայց ամէն ջանք ի դերեւ կ'ելլէ: Ի վերջոյ Բ. Քոմիսէրութեան Գաղթականաց պատուիրակը խնդրոյն այս հանգամանքը կը տեղեկացնէ Բ. Քոմիսէրութեան, որ վճռապէս կ'որոշէ այնուհետեւ չզբաղիլ այդ գաղթականներով: Բ. Քոմիսէրութիւնը կը ջնջէ յիշեալ հողին տիրոջ հետ իր ունեցած պայմանագրութիւնը, հրաժարելով կանխավճար գումարէն:

Յաջորդ շաբթուան ընթացքին գաղթականներէն գրեթէ կէսը եւ ցրուեցան Հալէպ կամ այլուր իրենք իրենց ծախսով, ասոնց մէջ՝ ընդդիմացողներէն շատերը: Իսկ մնացածները ազջումի դիմումներ կատարեցին: Ազգային իշխանութիւնները ամէն միջամտութիւն փորձեցին, Բ. Քոմիսէրութեան ներողամտութիւնը հայցելով՝ վերստին ժողովուրդին տեղաւորման գործը սկսելու համար: Բայց անկարելի եղաւ ո եւ է դրական արդիւնք ձեռք բերել: Մանաւանդ երբ պատերազմի հռչակումով ֆրանսական իշխանութիւնը ուրիշ շատ աւելի կենսական խնդիրներու կը դարձնէր իր ուշադրութիւնը:

Նկատելով սակայն որ Էլ Ապտա կայարանը մնացած ընտանիքները, լքուած իրենք իրենց բախտին, թըշուառ վիճակի մը կը մատնուէին հետզհետէ, իրեն եղած դիմումին վրայ Կաթողիկոսարանի Նպաստից կեդր. յանձնախումբը որոշեց զանոնք ղրկել իրենց փափաքած կեդրոնները: Ուստի Սեպտեմբերի վերջին շաբթուան ընթացքին, հոն մնացած 125 ընտանիքները եւս իրենց ճամբու ծախսերը եւ փոքրիկ օգնութիւն մը ստանալով ցրուեցան Պէյրութ, Զահլէ, Հոմս, եւ այլեւայլ վայրեր եւ այս կերպով գէթ առժամապէս փակուեցաւ գաղթի անհաճոյ մէկ դրուագը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

S. P. 26, Դեկտեմբեր 4.— Սիրելի «Յառաջ», հինգ արհեստաւոր Հայեր կը գտնուին այստեղ, զօրաշարժի առաջին օրը կանչուած, Մարսէյլէն: Մարզուած ֆրանսացի ընկերներու հետ կ'աշխատինք լրացնել մեր մարզանքը: Երկուքը կօշիկ կը նորոգեն, երրորդը սպաներուն ճաշը կը պատրաստէ: Բոլորս ալ սիրուած ենք մեր սպաներէն: Կը թղթակցիմ հինգ զինուորներու հետ որ կը գտնուին առաջին գիծերուն վրայ:

Երէկ կիրակի էր եւ եկեղեցի գացինք, ուր կար միայն անշուք սեղան մը խաչով: Արարողութիւնը շատ յուզիչ էր, մասնակցութեամբ զինուորներու: Այնքան փնտռեցինք հայկական «Տէր Ողորմեա»ն: Կէս օրէն վերջ իբրեւ հանգիստի օր առաջին անգամ ըլլալով հինգ ընկերներով բարձրացանք անտառը, բացինք մեր սիրտերը եւ սկսանք երգել «Հայոց աղջիկներ», «Սիրուհիս», «Կռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս»: Ապա գինին ըմպելէ եւ բաժակաճառեր արտասանելէ վերջ, վերադարձանք մեր կայանը, վերջին անգամ երգելով «Արդեօ՞ք գալու է մի օր ժամանակ, տեսնել Մասիսի գլխին դրօշակ»:

Ց. Ս.

S. P. 42.— Սիրելի «Յառաջ», միակ Հայն եմ այստեղ, ձորի մը մէջ: Օդը սաստիկ ցուրտ է, բայց բոլոր զինուորները օրն ի բուն կ'աշխատին, խրամներ կը շինեն անձնուիրաբար: Երեք ամիսէ ի վեր առանց թերթի մնացած էի, հիմա կանոնաւորապէս կը ստանամ «Յառաջ»ը եւ ամէն ցաւ մոռցած եմ: Միշտ կը փնտռեմ ուրիշ հայ զինուորներ, հարցուփորձ կատարելով: Հանդիպեցայ տասնեակ մը հայ զինուորներու որոնք իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն բարեխղճօրէն, չակելով 25 — 30 քիլօ ծանրութիւն: Երբ իրարու հանդիպինք, հայկական երգերով կը թնդացնենք սար ու ձոր: Մեր սպաներն ալ ջերմապէս կը գնահատեն հայկական երգերուն ոգեւորիչ շեշտը:

Սիրելի ընկերներ, մնանք միշտ այսպէս կարգապահ եւ խանդավառ: Անշուշտ այս հիւրընկալ երկիրը պիտի գնահատէ մեր անձնուիրութիւնը, երբ վերջանայ պատերազմը:— Մ. Ծ.

ԱԺԷՆ, 4 դեկտ.— Պատերազմի յայտարարութենէն ի վեր 48 հայ զինուորներ փոխադրուած ենք այստեղ, Մարսէյլի շրջանէն: Ամէնքս ալ մէկ խումբի մէջ ենք, երեք ննջասենեակներու վրայ բաժնուած, այնպէս որ տեսակ մը հայկական գաղութ կազմած ենք շրջանի ֆրանսացի ընկերներով եւ լաւ ծանօթացած քաղաքի ժողովուրդին հետ: Մեծ մասը շատ բան չի գիտեր Հայոց մասին: Հաճեցէք մեզի ալ «Յառաջ» ղրկել 1 — 2 օրինակ:— Ղ.

ԽՄԲ.— Կը ղրկուի երկու օրինակ: Մինչեւ հիմա զանազան հասցէներու ղրկուած Յառաջներու թիւը հասած է 75ի, եւ ամէն օր սիրով կ'արձանագրենք նոր անուններ, անհատ կամ խումբ:

ՓԱՄԻԷ, 3 Դեկտ.— Սիրելի «Յառաջ», ճիշդ երեք ամիս է որ կը մնանք այս քաղաքը, Վալանսէն 600 քիլոմեթր հեռու, Սպանիոյ սահմանագլուխին մօտ: Այստեղ Հայոց անունն անգամ լսած չեն: Երբ հայերէն կը խօսինք, մեզի կը հարցնեն թէ ի՛նչ լեզու է, մենք ալ կատակի համար կ'ըսենք թէ Տրոմի նահանգին մէկ գաւառաբարբառն է եւ շատեր կը հաւատան...

Այս առթիւ խանդիխուռն մտածումներ շրջան կ'ընեն գլխուս մէջ, յիշելով Վալանսի մեր հոծ գաղութը եւ եռուն կեանքը: Եւ կը հարցնեմ.— արդեօք մեր պարտականութիւնները կատարեցի՞նք 15 տարուան ընթացքին... Ինչ պարագաներու մէջ ալ գտնուինք, մեր ազգային պատիւը եւ կորովը բարձր պիտի պահենք: Անշուշտ բոլոր բախտակից ընկերներս ալ կը մնան միշտ արի եւ գիտակից, հաւատարմօրէն ծառայելով այս երկրին, մինչեւ որ ժամանակը հասնի ծառայելու մեր հայրենիքին: Թող պատմութիւնը անգամ մը եւս արձանագրէ հայ ժողովուրդին անհաշուելի զոհաբերութիւնը:— Ն. Թ.

Նափոլէոն վիպագիր

Քանի մը տարի առաջ լեհ դիւանագէտ մը, Աւքէնալի, Վարշաւայի եւ Փարիզի մէջ միաժամանակ, կը հրատարակէր վէպի մը նախագիծը,— այդ վէպը կը պատկանէր Նափոլէոնի, գրուած 1795ին:

Վէպին խորագիրն է «Քլիսոն եւ Էօժէնի»:

Revue des Deux Mondesի մէջ, Էմիլ Տար հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ այս վէպին մասին: Տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն է այս վէպը,— հերոսը, Քլիսոն, Նափոլէոն 25 տարու էր այդ շրջանին, եւ Տէզիրէ Քլարի, զոր Նափոլէոն սիրեց 1793ին, երբ կը գտնուէր Մարսէյլ:

Հարուստ վաճառականներ էին Քլարիները: Ու Տէզիրէ գեղեցիկ, սեւ աչքերով ու տաք շրթներով: Նափոլէոն $? տարու էր այդ շրջանին, երիտասարդ զօրավար մը որ ապագայ կը խոստանար, իսկ Տէզիրէ հազիւ 16 տարեկան: Աղջկան ընտանիքը հաշտ աչքով կը դիտէր այս սիրահարութիւնը, գէթ առաջին օրերուն: Նափոլէոն կ'երազէր տուն մը գնել հարաւային Ֆրանսայի մէջ եւ ապրիլ երջանիկ: Բայց յանկարծ շնորհազրկուեցաւ: Աղջկան հայրը, այս անակնկալին առջեւ, ուզեց խզել սիրահարութիւնը: «Ապագայ չունի, յետոյ մեր ընտանիքին մէջ բաւական է մէկ Պոնափարթ»: Արդարեւ, Տէզիրէի մեծ քոյրը ամուսնացած էր Ժոզէֆ Պոնափարթի հետ: Աղջիկը չէր ուզեր բաժնուիլ իր սիրականէն: Սակայն ծնողքը, փոխադրուելով Ճենովա, միասին տարին Տէզիրէն, որ հետզհետէ մոռցաւ Նափոլէոնը:

Նափոլէոն նախ կը խորհի անձնասպան ըլլալ, յետոյ 1793 Սեպտեմբերին կը նստի կը գրէ իր սիրոյ պատմութիւնը՝ պարպելու համար իր վիշտը կամ թերեւս վէպով մը խօսելու համար իր սիրականին, որու հետ խօսելու բախտը չունեցաւ այլեւս:

Նափոլէոն կրցա՞ւ պարպել իր վիշտը,— ճշմարտութիւնը այն է որ այդ վէպին ստուերագիծը հեռը պտտցուց մինչեւ աքսոր:

Տէզիրէի սիրտը շատ այրեցա՞ւ՝ երբ իր սիրականին աստղը բարձրացաւ յետոյ,— ճշմարտութիւնը այն է որ աղջկան վշտահար հոգին մասամբ մխիթարուեցաւ, երբ ամուսնացաւ Պէռնատոթի հետ, որ բարձրացաւ Շուէտի գահը:

Այս ձեռագիրը Նափոլէոնի աքսորավայրէն Ֆրանսա բերուեցաւ Անթոմարքի կողմէ եւ 1818ին ծախուեցաւ լեհ կոմսի մը որ հաւաքածոյ կը կազմէր հռչակաւոր մարդոց ձեռագիրներէն: Այդ ձեռագիրները յետոյ դարձան սեփականութիւն Լեհաստանի Թանգարանին:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Damesme .. Paris (13)

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԸ ԱՌԱՆՑ ՄԻՍԻ անցընելու համար համապատասխան հրամանագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Նոր հրամանը գործադրելի է դեկտեմբեր 15էն սկսեալ, երբ որ եւ է միս պիտի չծախուի,— թարմ, պաղ, աղած, պահածոյ եւն.: Այդ օրը արգիլուած է նաեւ միս եւ միսով խառնուած որ եւ է կերակուր հրամցնել պանդոկներու, ճաշարաններու, սրճարաններու, կաթնատուններու, թէյարաններու եւն. մէջ: Այս արգելքներուն ենթակայ են եզան, հորթի, ոչխարի, խոզի, այծի, ձիու միսերը, ինչպէս եւ ամէն տեսակ երշիկները: Այն բոլոր խանութները եւ շուկաները որ միս կը ծախեն, պէտք է փակուին ուրբաթ օրերը: Զանց պատիժներու պիտի ենթարկուին անսաստողները:

Գործազրկութիւնը պիտի անհետանայ

Երեսփ. ժողովին մէջ, աշխատանքի նախարարութեան ելմտացոյցին քննութեան առթեն, Պ. Փոմառէ պատասխանելով զանազան քննադատութեանց, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Զարմանք յայտնուեցաւ թէ չորս ամսուան պատերազմէն վերջը տակաւին 325,000 գործազուրկներ կան: Հարկ է գիտնալ թէ մենք առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունինք այս թիւով, թէ ժամանակին եւ թէ տարածութեան մէջ: Որովհետեւ, 1914ին, երեք տարուան պատերազմէ վերջ, 30,000 գործազուրկ աւելի ունէինք այսօրուան վրայ, եւ յետոյ, բոլոր երկիրներուն մէջ գործազրկութիւնը շատ աւելի աճած է քան մեր մէջ: Այդ 325,000գործազուրկներուն 50 առ հարիւրը այլեւս պիտանի չեն որ եւ է առեն, 25 առ հարիւրը 65 տարեկանէն վեր են, կորսուած՝ ռազմական արտադրութեան համար: Կը կրկնեմ թէ բազմաթիւ ֆրանսացի գործազուրկներ՝ անկար, ծանր թոքախտաւոր, ընկերային փլատակներ, պէտք է օգտուին ուրիշ օրէնքէ մը քան գործազրկութեան նպաստէն: Վարչական կեղծիք մըն է գործազուրկներու թիւին մէջ հաշուել զանոնք, քանի որ այլեւս չեն կրնար աշխատիլ: Արդ, 130—140,000 պիտանի գործազուրկներէն ամէն օր կարեւոր համրանք մը կ'առնենք: Բայց դժուար է հասկցնել այդ անգործ բանուորներուն եւ բանուորուհիներուն, մեքենագիրներուն կամ վաճառատան պաշտօնեաներուն, թէ ապրելու համար հարկ է ընդունիլ պարզ բանուորի աշխատանքը: Անոնք պէտք է հասկնան թէ իրենց նախկին արհեստը փակուած է պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին: Մնաց որ, իրենց ուժերէն վեր չէ բանուորութիւն ընել ազգ. պաշտպանութեան ճարտարագործութեանց մէջ»:

Եզրակացնելով, նախարարը հաւաստեց թէ քանի մը ամիսէն այլեւս պիտի չգտնուի մէկ հատիկ առողջ ֆրանսացի որ չկարենայ գործ գտնել: (Յառաջ.— Իսկ «հայմաթլոս»նե՞րը, մանաւանդ հայ աշխատաւորնե՞րը, որոնք ամէն բանէ առաջ գործ կը խնդրեն, ոչ թէ նպաստ, հազարաւորներ ալ ազգ. պաշտպանութեան յատկացնելէ վերջ...):

Ֆրանսա երկրորդ պատ մըն ալ քաշեց

Գրեցինք թէ ֆրանսական բանակին ընդհ. հրամանատարութիւնը նոր ամրութիւններ շինեց գերմանական սահմանին վրայ:

Այդ ամրութիւնները կը բաղկանան Մաժինոյի երկրորդ գիծէ մը, Արտէնէն մինչեւ Հիւսիսային ծով, ամրութեանց շարքէ մը՝ զուգահեռաբար Պելժիոյ սահմաններուն, եւ Ժուրայի ամրութիւններէն՝ զուգահեռաբար Զուիցերիոյ սահմաններուն:

Եւ երեւակայել որ բոլոր այս աշխատանքները կատարուած են երեք ամսուան ընթացքին: Հսկայական ձեռնարկ մը, զոր գլուխ հանեց ֆրանսական բանակը, թշնամութիւնները սկսելէն վերջ: Գաղափար մը տալու համար այդ աշխատանքին մասին, «Մաթէն»էն կը քաղենք հետեւեալ թիւերը.—

16,500,000 մեթր երկաթէ փշաթել զետեղուած է, (4000 քիլոմեթր երկար տարածութիւն մը կը բռնեն այդ թելերը՝ երբ երկարենք): Թելերը զետեղելու համար գործածուած են 4 միլիոն երկաթէ ցիցեր: Զինուորները փորած են 4,500,000 խորանարդ մեթր հող: Պատրաստած եւ գործածած են 700,000 խորանարդ մեթր շաղախ: Բոլոր այդ շինութեանց մէջ գործածուած երկաթը՝ 100 միլիոն թոն:

Պէտք է ըսել որ նոր շինութիւնները կարելի չէ բաղդատել Մաժինոյի թիւ 1 գծին ամրութիւններուն հետ, որոնք շինուած են վեց տարիէն,— այդ աշխատանքներուն ընթացքին գործածուած է 1,500,000 խորանարդ մեթր պէթոն, փորուած՝ 12 միլիոն փորանարդ մեթր հող: Ալ կարելի է երեւակայել թէ ինչքան անքակտելի պատ մըն է որ Ֆրանսա շինած է իր արեւելեան սահմաններուն վրայ:

Ֆրանսական ամրաշէն բանակը այդ աշխատանքներէն զատ նորոգած է ճամբաները, բերդերը եւ երկրորդական ամրութիւնները:

Այս ձեռնարկը եւս կարելի է համարել մեծ ճակատամարտ մը, զոր շահեցաւ ֆրանսական բանակը առանց արիւն թափելու:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ զրաքննութիւն պիտի հաստատուի հունգարական թերթերուն համար: Մինչեւ հիմա կամաւոր էր:

ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐՈՒ մանրամասնութիւնները պէտք է գաղտնի պահուին Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ ութ ամիս, համաձայն նոր հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին կիրակի օրուան թիւին մէջ: Եթէ համոզում գոյանայ թէ նոր գիւտը կրնայ օգտագործուիլ թշնամիներու կողմէ, գաղտնապահութեան շրջանը պիտի երկարաձգուի, ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հրամանով:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կաթոլիկ եկեղեցիին բարձրագոյն վարչութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են, համաձայն Պերլինէն հասած լուրերու: Կարտինալ Ֆաուլհապէր, Միւնիխի արքեպիսկոպոսը, եւ Պերլինի եպիսկոպոսը առժամապէս հրաժարած են իրենց պաշտօններէն: Պերլինի պապական նուիրակը վերջին շաբաթներու ընթացքին 7 — 8 տեսակցութիւններ ունեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան հետ: Կը հաւաստեն թէ յարաբերութիւնները բարւոքած են:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Օտար երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 14 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4221

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«Ո՞Ր ՋՈՒՐՆ ԸՆԿՆԵՄ, ԱԶԱՏՈՒԻՄ»...

« Այս տարօրինակ պատերազմը » — « Այս պատերազմը չի նմանիր մեր տեսածին կամ սպասածին» :

Այսպէս բոլն Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ, պաշտօնական բերաններ :

Արդարեւ, տարօրինակ պատերազմ, լեհական արշաւանքէն աւելին :

Ոչ գրոհներ դունդադունդ, արիւնուշտ ճակատամարտներով : Ոչ չան - թահարիչ յառաջխաղացութիւն՝ այս կամ այն կողմէն : Ոչ ալ քաղաքներ կործանած կամ ամբողջ նահանգներ տէր փոխած :

Եւ պէտք է փառք տալ որ այսպէս է, շնորհիւ երկու ամրակուռ պարիսպներու, Մաժինօ եւ Զիկֆրիտ, այլ մանաւանդ դաշնակից սպայակոյտին ասդամափարութեան,— կարելի եղածին չափ խնայել զինուորին կեանքը :

Բայց պատերազմին այս «տարօրինակութիւնը» կրնա՞յ պարտկել անոր եղերական, ճակատագրական հանգամանքը :

Երբեք : Ընդհակառակն, հազիւ չորս ամիս անցած, ահա նոր ծալքեր կը բացուին : Մէկը միւսէն քստմնելի անակնկալներ, որոնց տարողութիւնը ոչ իսկ օրուան վարիչները կը համարձակին գուշակել :

Ահաւասիկ նորագոյն ողբերգութիւնը,— Ֆինլանտայի օրհասական պայքարը վիթխարի ոսոխի մը դէմ, որուն Թուական գերակշռութիւնն անգամ գլխու պտոյտ կը պատճառէ :

Եւ Ֆինլանտա մինակ մնացած է, ինչպէս այն բոլոր ժողովուրդները որ կռուեցան հերոսաբար, յանուն ազատութեան եւ ֆիզիքական գոյութեան : Մինակ՝ այն ատեն որ, իր ներկայացուցիչը պոռթկաց արդար դառնութեամբ, Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ.

— « Ֆինլանտա դրական օգնութիւն կ'ուզէ եւ ոչ թէ բարոյական աջակցութիւն : Մենք չենք կրնար մեր ժողովուրդը գնդակներու, ձեռնառումբերու, կազերու, Թնդանօթի ռումբերու դէմ պաշտպանել միջազգային բանաձեւերով : Մենք փրաւունք չունի՞նք խրախուսիչ խօսքերէն տարբեր բան սպասելու »...

Ու մինչ Ազգաժողովը նոր բանաձեւեր կը մշակէ, անդին ռումբերն ու գնդակները մահ ու աւեր կը ցանեն : Եւ, աւելի անդին, Ֆինլանտայի սահմանին վրայ, ուրիշ փոքր ժողովուրդներ ալ խոր մտահոգութեան մատնուած, կը պատրաստուին նոյն դոյամարտը մղելու :

Զէզոքութիւնն անգամ չի կրնար փրկել այդ ժողովուրդները : Եւ անոնց ամէն մէկը կը հառաչէ ի խորոց սրտի,— « Ո՞ր ջուրն ընկնեմ ազատուեմ» :— ձիշդ ինչպէս մենք, է՜ր երբեմն...

Ուրիշ անակնկալ մը, որ հեռուհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ, պատերազմին ծաւալման հեռանկարն է : Ծաւալում դէպի Մօտաւոր Արեւելք, ինչպէս կը գրեն գերմանական թերթերը եւ ինչպէս կը հաստատէ դաշնակից մամուլն ալ, անշուշտ ծանօթ ըլլալով այս նոր ծրագրին բոլոր ծալքերուն :

Այստեղ ալ, նորէն փոքր ժողովուրդներն են որ մտահոգութեան լուրջ պատճառներ կը տեսնեն, իրենց անկախութեան, մինչեւ անգամ գոյութեան համար :

Շատ խօսուեցաւ Մոսկուայի պատրաստութեանց մասին : Դաշնակիցներն ալ փութացին պատասխանել թէ արթուն են, այդ ճակատին վրայ եւս : Նախկին նախարար մը, գնդ. Ֆապրի, պարտք սեպեց աւետել թէ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ Արեւելքի նոր բանակը, «երկրորդ տպագրութեամբ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ » :

Արդէն իսկ ձայներ կը հասնին այն սարերէն եւ ձորերէն, ուր ծլեր - ծաղկեր էին այս տղաքը, առտու մը չուելու համար դէպի ազատ երկիր, արեան գետերու մէջէն :

Ո՞վ պիտի կրնար նախատեսել հեռանկարը այս խորհրդաւոր կարգադրութեան, երբ գիտենք որ եթէ պատերազմը իսկապէս ցնցէ «արեւելեան կողմն աշխարհի», ճակատի առաջին գիծը պիտի կազմէ մեր մինուճար հայրենիքը :— Շ.

Իտալիա կը յիշեցնէ իր պահանջները

Պ. Կայտա, որ Մուսոլինիի տեսակէտներուն հարազատ արտայայտիչը կը համարուի միշտ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ տակաւին ժամանակը հասած չէ սահմանելու Իտալիոյ բնական տենչերը, բայց շեշտեց թէ՝ ինչ որ ալ ըլլայ ներկայ պատերազմին ելքը, Իտալիա պիտի իրականացնէ իր ազգային տենչերը : Այս առթիւ պարզելով Գերմանիոյ «կենսական տարածութեան » տեսակէտները, Պ. Կայտա բացատրեց թէ Իտալիա այդ ըմբռնումը կը հասկնայ շահերու սերտ եւ հաստատուն կապակցութիւն Գերմանիոյ սահմանակից երկիրներուն հետ : Ուրեմն, այդ սահմանումը մասնաւորապէս կապ ունի դանուբեան եւ պալքանեան Եւրոպայի հետ :

Կայտա չմոռցաւ նաեւ Միջերկրականի խնդիրը եւ կրկնեց թէ Իտալիա բանտարկեալ մը դարձած է այդ ծովուն մէջ, քանի որ անոր դուռները կը գտնուին Մեծն Բրիտանիոյ տիրապետութեան տակ : Իտալիա կ'ուզէ որ երաշխաւորուին իր ազատութիւնը եւ ապահովութիւնը Միջերկրականի մէջ, երբ ուրիշներ չվարանեցան ամէնէն արիւնուշտ զոհողութիւնները կատարել այդ ազատութեան համար : Իտալիա շահագրգռուած է նաեւ գաղթային հարցով, յանուն իր տնտեսական անկախութեան : Մուսոլինիի թարգմանը այս առթիւ բաղդատելով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ գաղթային կայսրութիւնները՝ իտալականին հետ, Եթովպիոյ գրաւումէն առաջ, շեշտեց թէ գաղթային դրութեան վերաքննութիւնը տարրական անհրաժեշտութիւն մըն է նոր Եւրոպայի կառուցման համար : « Հողերը պէտք է համեմատական ըլլան իւրաքանչիւր ժողովուրդի պէտքերուն, ինչ որ բնական կանոնն է միջազգային կեանքի, բայց ժողովուրդներու իրաւունքները կը յարգուին երբ ուժ կայ անոնց ետին : Ահա թէ ինչո՛ւ Առաջնորդը հրամայած է զօրացնել Իտալիոյ զինուորական կարողութիւնը, արժեցնելու համար ժողովուրդին տենչերը :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Մոսկուա պատասխանեց,— ուրիշ խօսքով՝ քաղաքավարի մերժեց Ազգաժողովին առաջարկը՝ Թշնամութիւնները դադրեցնելու մասին : Խորախորհուրդ քաղաքավարութեամբ մը որուն գաղտնիքը միայն բոլշեւիկները գիտեն, Մոլոթով պարզապէս աշխարհի քթին կը խնդայ, յիշեցնելով դեկտեմբեր 4ի հեռագիրը, որ կ'ըսէր թէ Խ. Միութիւնը պատերազմ չունի Ֆինլանտայի հետ :

— Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Ժընեւի մէջ, նոր բանաձեւ մը գտնելու համար,— փտարում կամ ուրիշ ելք մը : Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ Ֆինլանտա մինակ պիտի մնայ, զրկուած՝ գործնական եւ անմիջական օգնութենէ մը : Կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ եւ կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնը 1.500.000 զինուոր պատրաստած է, խորտակելու համար իր անճար դրացին :

Անգլիա եւ Ֆրանսա նոր համաձայնութիւն մը կնքեցին, նոյնացնելով իրենց ելմտական եւ դրամական գործունէութիւնը : Երկու կառավարութիւնները իրենց միջեւ պիտի բաժնեն պատերազմի ծախքերը, համաձայն իրենց հարստութեան,— Ֆրանսա՝ 2, Անգլիա 3 :— Անգլիոյ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստ մը գումարեց երէկ, չորեքշաբթի,— առաջին անգամն ըլլալով պատերազմէն ի վեր :

Իտալիա կը շարունակէ նորէն յիշեցնել իր հողային պահանջները, լրագրական հրատարակութիւններով եւ ձայնասփիւռ ճառերով : Վերջինը խօսեցաւ Պ. Կայտա, Մուսոլինիի բանւոր եւ գրաւոր թարգմանը, ինչպէս պիտի կարդաք այսօր իսկ :

ՄՈՍԿՈՒԱ «ՈՉ» ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՄԵՐԺԵԼՈՎ ԵՏ ՔԱՇԵԼ ԶՕՐՔԸ

«Պատերազմ չունինք Ֆինլանտայի հետ»...

Իբրեւ պատասխան Ազգաժողովի հեռագրին, որ 24 ժամ միջոց կուտար Խ. Միութեան, Թշնամութիւնները դադրեցնելու եւ Ֆինլանտայի հետ եղած վէճը խաղաղարարութեամբ կարգադրելու համար, Պ. Մոլոթով չոր ու ցամաք հեռագիր մը ուղղեց.— Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր հեռագիրը. Խ. Միութիւնը ի վիճակի չէ ընդունելու այդ հրաւէրը, այն շարժառիթներով որ պարզուած են դեկտեմբեր 4ին հեռագրով :

Ինչպէս կը յիշուի, այդ հեռագրին մէջ Խ. Միութեան արտաքին գործավարը պատասխանելով Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղարին, կը յայտարարէր թէ իրենք պատերազմի մէջ չեն Ֆինլանտայի հետ, «ոչ ալ պատերազմ կը սպառնան ֆինլանտական ազգին» : Մոլոթով ըսել կ'ուզէր թէ չի ճանչնար Ֆինլանտայի կառավարութիւնը, արդէն իսկ դաշնագիր մը կնքած ըլլալով բոլշեւիկեան խեղկատակ իշխանութեան մը հետ :

Մոսկուայի պատասխանը անակնկալ մը չեղաւ Ազգաժողովին համար, որուն 13 հոգինոց յանձնախումբը արդէն ձեռնարկած էր նոր բանաձեւ մը մշակելու, անխուսափելի համարելով ժխտական պատասխանը : Յանձնախումբը տեղեկագիր մը կազմեց, պարզելով ֆինլանտական պատերազմին բոլոր ծալքերը, կարդացուելու համար ընդհ. ժողովին մէջ : Ասկէ աւելի բան մը չսպասուիր յանձնախումբէն, մանաւանդ որ չէզոք պետութիւններէն շատերը չեն ուզեր դրգռել Խ. Միութիւնը : Միայն Հարաւ. Ամերիկայի պետութիւնները, մասնաւորապէս Արժանթին եւ Ուրուկուէյ կը պնդեն Ազգաժողովէն վտարել Խ. Միութիւնը, իբրեւ նախայարձակ : Եթէ բաւական թիւով եւրոպական պետութիւններ ալ միանան այս բանաձեւին, Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս պիտի քուէարկեն : Ուրուկուէյի պատուիրակը երբ կը պնդէր վտարման մասին, 13 հոգինոց յանձնախումբին առջեւ, առարկութիւն չըրին Պոլիվիոյ, Վենեզուէլայի, Եգիպտոսի, Քանատայի, Հնդկաստանի, Սիամի, Փորթուկալի, Իրլանտայի, Նորվեկիոյ, Շուէտի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները :

Բայց կարգ մը պատուիրակներ դիտել տուին թէ իրենք ձեռնպահ պիտի մնան, եթէ բանաձեւը քուէարկութեան դրուի ընդհ. ժողովին առջեւ : (Այս գործողութիւնը պիտի կատարուէր երէկ, չորեքշաբթի) : Եւ որովհետեւ ձեռնպահները մեծ թիւ մը կը կազմեն, հաւանական է որ Անգլիա եւ Ֆրանսա ճրկեն, դատապարտութեան ուրիշ բանաձեւ մը քուէարկելու եւ քանի մը պետութեանց անջատ աջակցութիւնը ապահովելու համար ի նպաստ Ֆինլանտայի : Երկու Դաշնակիցները կը պատճառաբանեն թէ իրենք չէզոքներուն համար է որ կը կռուին, եւ եթէ չէզոքները կը վախնան վտարումը քուէարկելու, իրենք ինչո՞ւ կրեն ամբողջ բեռը :

Ազգաժողովը կ'որոճայ, կռիւները կը շարունակուին

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը 1,500,000 զինուոր համախմբած է, 1000 օդանաւերով, նոր յարձակումի մը ձեռնարկելու համար Ֆինլանտայի դէմ : Ծովային գործողութիւններն ալ յառաջ կը տարուին : Մոսկուայի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ գոհացուցիչ արդիւնքներ ձեռք բերուած են :

Ֆինլանտական զեկոյցի մը համաձայն, ռուսական չորս գումարտակներ բնաջնջուած են գրեթէ ամբողջովին : Կարմիր բանակին իւրաքանչիւր գումարտակը ունի 200 զինուոր, ուրեմն խորհրդային կորուստները կը հասնին մօտաւորապէս 800ի : Ֆինլանտայի այս յաղթանակներուն հետեւանքով, Ռուսերը առ այժմ մէկդի դրած են Ֆինլանտան երկուքի բաժնելու ծրագիրը :

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, ֆինլանտական օդանաւերը քանդած են Մուրմանսքի խորհրդային օդակայանը : Մանրամասնութիւններ կը պակսին : Բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ կարմիր բանակը սաստկապէս կը նեղուի ցուրտէն, որովհետեւ կարելի չէ կրակ վառել տաքնալու համար, առանց օդանաւային ռմբակոծութեան վտանգին ենթարկուելու : Նոյն աղբիւրին համաձայն, միայն խորհրդային սպաները վրաններ ունին, իսկ զինուորները իրենց բախտին ձգուած են : Ֆինլանտացիները կ'ըսեն թէ ռուսական բանակը վարժ սպաներ չունի եւ շատ մը սխալներ գործուած են : Այսպէս, կարմիր զօրքը յառաջ քշուած է խիտ շարքերով, առջեւը ձգած հրասայլերը, բայց հնձուած է ֆինլանտական գնդացիրներու կրակէն : Իսկ Ռուսերը կը հաւաստեն թէ սաստիկ ցուրտը պիտի օգնէ յառաջ քշելու մեքենաշարժ զօրամասերը, սառած գետնին եւ լիճերուն վրայ : Դարձեալ ռուսական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ կարմիր զօրքը յառաջ կը խաղայ Ֆինլանտայի հիւսիսային եւ կեդրոնական ճակատներուն վրայ, մօտենալով շատ մը կարեւոր դիրքերու : Մեծ ճակատամարտի մը կը սպասուի այս օրերս, եթէ Ֆինլանտացիները փորձեն կասեցնել այս յառաջխաղացութիւնը : Իսկ եթէ Ռուսերը իսկապէս յաջողին յառաջ խաղալ Պոթնիոյ ծոցին մէջ, այն ատեն վախ կայ որ Ֆինլանտան երկուքի բաժնուի :

*** Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները պիտի խնդրեն Անգլիայէն, Ֆրանսայէն եւ Գերմանիայէն որ ազատ ճամբայ տան, պաշար փոխադրելու համար Ֆինլանտայի ժողովուրդին : Այս պաշարը պիտի գնուի տասը միլիոն տոլարի փարկով, որ տրամադրուեցաւ քանի մը օր առաջ : Կը խորհուի պաշարին մէկ մասը փոխադրել չէզոք երկիրներ,— Շուէտ, Տանիմարքա եւ Պելժիա, յետոյ Ֆինլանտա հասցնելու համար : Կազարդել դիմակներ ալ պիտի ճարուին Ֆինլանտայի, որ զրկուած է պաշտպանութեան այս միջոցէն :

АРԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նոր դաշնագիր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 199, Դեկտեմբեր 12, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն ճակատի քանի մը մասերուն վրայ :

Զեկոյց թիւ 200, իրիկուն.— Գիշերուան վերջին տեղեկագիրները բուռն ընդհարումներ կը հաղորդեն Սարի եւ Վարնթի անտառին միջեւ եղած շրջանին մէջ : Ցերեկուան ընթացքին նոր ընդհարում եւ հրետաձգութիւն նոյն շրջանին մէջ : Մեր յառաջապահ դիրքերը անվթար մնացին ամէն տեղ :

*** Անգլիական շոգենաւ մը (4535 թոն) ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, պայթումի մը հետեւանքով : Նաւաստիները ազատուեցան, բացի մէկէն : Շուէտական շոգենաւ մըն ալ ընկղմեցաւ, ական մը զարնուելով :— Խորհրդային սուզանաւ մը թնդանօթ արձակած ըլլալով, ընկղմեց գերմանական շոգենաւ մը (3324 թոն) :— Գերմանական անդրատլանտեան մեծ շոգենաւը, «Պրէմէն», որ ռուսական Մուրմանք նաւահանգիստը ապաստանած էր պատերազմէն ի վեր, վերադարձաւ գերմանական նաւահանգիստ մը : Այս առթիւ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ բրիտանական սուզանաւ մը նշմարած էր գերմանական նաւը եւ կրնար դիւրաւ ընկղմել զայն, բայց չուզեց դպչիլ, յարգելով միջազգային օրէնքը :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Գերմանացիները նորէն զինուոր կը համախմբեն Լիւքսէմպուրկի սահմանին վրայ, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ յարձակում պիտի գործեն Մոզէլի եւ Հիւսիսային ծովու շրջանին մէջ : Հեռագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ սահմանամերձ գերմանական գիւղերու բնակիչները հրաման ստացած են հեռանալու : Սաստիկ ցուրտը եւ ձիւնը կը խանգարեն օդանաւերու գործունէութիւնը Ժիւռայի եւ Վոժի շրջանին մէջ, իսկ միւս շրջաններուն մէջ ալ ջուրերը սառած են :— Անգլիական զինուորները առաջին անգամ ըլլալով ընդհարեցան գերմանական զօրամասերուն, Մոզէլի շրջանին մէջ : Գերմանացիները ամբողջ օրը կրակի բռնած էին կարգ մը դիրքեր, բայց Անգլիացիները անմիջապէս պատասխանեցին գնդացիրներով, թնդանօթներով եւ հրասանդներով, յառաջապահ զօրախումբերն ալ կռուեցան սուինով եւ ձեռնառումբով : Կը կարծուի թէ Գերմանացիները ծանր կորուստներ կրած են, իսկ Անգլիացիները անվնաս մնացած :

*** Ելմտական նախարարը մանրամասն զեկուցում մը հաղորդեց մամուլին, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ կնքուած տնտեսական եւ ելմտական սերտ գործակցութեան մասին : Ահաւասիկ այս համաձայնութեան հիմնական մասերը.—

1.— Պահել ֆրանսական փրանքին եւ անգլիական ոսկիին ներկայ սակը պատերազմի ընթացքին,— մէկ անգլիականը 176 փրանք : 2.— Անգլիական կառավարութիւնը փրանք պիտի ստանայ սթերլինի փոխարէն, ֆրանսական կառավարութիւնն ալ սթերլին՝ փրանքի փոխարէն, ամէն տեսակ ծախքերու եւ գնումներու համար : 3.— Ֆրանսա կրնայ իր ունեցած անգլ. ոսկիները գործածել այն ծախքերուն համար որ անհրաժեշտ են «սթերլինի շրջանակին մէջ», իսկ անգլիական կառավարութիւնն ալ իր ունեցած փրանքները պիտի գործածէ գնումներ կատարելու ֆրանսական կայսրութեան մէջ : 4.— Երկու կառավարութիւնները հաւասարապէս պիտի բաժնեն ոսկիով եւ տոլարով եղած ծախքերը : 5.— Երկու կառավարութիւններէն ոչ մէկ պիտի չկրնայ փոխառութիւն կնքել կամ որ եւ է վարկ ստանալ արտասահմանի մէջ, առանց փոխադարձ համաձայնութեան : 6.— Երկու կառավարութիւնները յանձն կ'առնեն նոր սահմանափակումներ չհաստատել միւս երկրէն եղած ներածումներու մասին, պատերազմի ընթացքին : 7.— Երկու կառավարութիւնները միշտ պիտի խորհրդակցին, իրենց զէներու քաղաքականութեան մասին : 8.— Երկու կառավարութիւնները իրենց միջեւ պիտի բաժնեն հասարակաց դատին համար եղած ծախքերը, մէջն ըլլալով երրորդ պետութեանց համար ըլլալիք դրամական օգնութիւնը եւ իրենց լեհ դաշնակցին բանակներու ծախքերը : Այս բաշխումը պիտի կատարուի նկատի առնելով երկու երկիրներուն ազգային հարստութիւնը : Ֆրանսայի բաժինը պիտի ըլլայ 2, անգլիականը 3 :

Այս համաձայնութիւնները ի զօրու պիտի մնան վեց ամիս, հաշտութեան դաշնագրինստորագրութենէն վերջ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ միջեւ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները անելի յանգած են, համաձայն վերջին լուրերու : Ռումանիա կը պնդէ որ ոսկեդրամով վճարուի հում նիւթերու արժէքը, իսկ Թուրքիա պարզապէս մերժած է կարգ մը գերմանական առաջարկներ :

ՁԱՅՆԻ ՏԷՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԷՆ անոնք որ չեն յայտարարած իրենց ընտանեկան վիճակը, պարտաւոր են դիմել իրենց հրամանատարութեան, որպէս զի կարենան երկու տարի շահիլ իրենց զօրադասին վրայ (երկրորդ զաւկէն սկսեալ) :

15 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԻ տուրքէն ազատ են անոնք որ ռազմիկի տոմս ունին (Carte de Combattant) :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՍԱՆՃԱՔԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակեր էինք այս տեղեկագրին առաջին մասը՝ քաղելով Անթիլիասի կաթողիկոսարանի օրկանին՝ «Հասկ»ի վերջին թիւէն: Ահաւասիկ վերջին մասը, նոյնքան բովանդակալից.—

ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՆՊԱՍՏԸ

Երախտագիտութեամբ պէտք է յիշենք որ Ֆրանսական կառավարութիւնը Փարիզ, Բ. Թոմխէրութիւնը հովանաւորեալ երկիրներու մէջ, հակառակ Եւրոպայի մէջ պատերազմի հռչակումով ստեղծուած կացութեան, հոգածութեամբ կը հետապնդեն գաղթականներու տեղաւորման աշխատութիւնները: Բ. Թոմխէրութիւնը Մեծ Սէրայի մէջ, Պէյրութ, յատուկ գրասենեակ մը հաստատեց գաղթականաց համար, եւ գաղթականաց պատուիրակ նշանակեց Սանճաքի մէջ կառավարութեան նախկին ներկայացուցիչ գնդ. Քոլէն: Ասոր նշանակումէն առաջ, գաղթականաց առժամեայ կայաններուն գործերը վարեց Հալէպի Բ. Թոմխէրութեան պատուիրակ Մ. Տավիտ:

Ֆրանսական իշխանութիւնը կատարեց հետեւեալ գործերը.—

ա) Յուլիս 10—22ի միջոցին Սանճաքէն եկող ամէն գաղթական Հայուն վճարեց իբր օգնութիւն, չափահաս անձի գլուխ 500 ֆրանք, եւ անչափահաս անձի գլուխ 200: Ասիկա բազմաթիւ ընտանիքներ փրկեց սպասման շրջանի անխուսափելի թշուառութենէն: Այս նպատակին ծախսուեցաւ մօտաւորապէս 5,000,000 ֆր. ֆրանք:

բ) Վերջնական տեղաւորման վայրերը գտաւ եւ գնեց, Այնճարի հողը՝ 7 միլիոն ֆրանքի: Գինը իշխանութիւնը ինք որոշեց եւ հողը գրաւեց այդ գինով, որովհետեւ կալուածատէրը չէր համակերպեր առաջարկուած գինին: Րաս իւլ Այնի հողը՝ 2 միլիոն ֆրանք: Այդ գումարները թէեւ կանխիկ չեն վճարուած, բայց պիւտճէին մէջ մըտած են: Իսկ Մանթարի համար պիտի վճարուէր 1,200,000, եթէ չձախողէր ծրագիրը:

գ) Կատարեց ամբողջ փոխադրութեան կազմակերպութիւնը եւ ծախսը, նախ Սանճաքէն առժամեայ իջեւաններ, եւ յետոյ անկէ վերջնական գաղթակայանները: Այս գործին մէջ ծախսեց, մօտաւորապէս մէկուկէս միլիոն ֆրանք:

դ) Ծրագիրը չինեց եւ գործը յանձնառուներու տալով, ձեռնարկեց գաղթավայրերուն մէջ բնակարաններու շինութեան, 4,800,000 ֆրանք ծախս նախատեսելով:

ե) Այնճարի եւ Րաս իւլ Այնի մէջ հողի առաջին մշակութիւնը եւ սերմնցուներու հայթայթումը սատանձնելու ծրագիրը կ'ուսումնասիրուի այժմ:

զ) Գաղթավայրերու առողջապահական հսկողութիւնը կը կատարէ Բ. Թոմխէրութեան Առողջապահական Տնօրէնութիւնը, գլխաւորութեամբ Ժէնէրալ Մարթէնի, ամէն գաղթակայանի մէջ մէկ կամ երկու հայ բըժիշկ պահելով իբր պաշտօնեայ եւ ըստ կարելւոյն տրամադրելով հարկ եղած դեղօրայքը:

Այս հաշուով, կարեւոր պիւտճէ մը կը բանայ Ֆրանսական կառավարութիւնը, գաղթականաց տեղաւորման գործին յատկացնելու համար: Փարիզէն՝ Պէյրութ հեռագրով փոխադրեց ցարդ 13 միլիոն ֆրանքի գումար մը: Իսկ մօտէն հետաքրքրուելու համար գաղթականաց փոխադրութեան եւ տեղաւորման խնամքին, Փարիզէն ղրկուեցան Ծերակուտական Կ. Կոթըրօ եւ գրագէտ Փօլ տիւ Վէու, որոնք Սանճաքի լքումէն առաջ ալ եկած էին միասին: Ասոնք Օգոստոս 7ին Տրիպոլիս եկան օդանաւով, եւ շաբաթ մը պտտեցան հայ ազգային շրջանակներու մէջ եւ այցելեցին գաղթակայանները: Ուր որ գացին ազգային իշխանութեանց եւ հայ ժողովուրդի կողմէ խանդավառ ընդունելութիւն գտան: Իրենց ժամանման օրը, Կաթ. Ընդհ. փոխանորդ սրբազանը զիրենք դիմաւորեց Տրիպոլիս, եւ յաջորդ օրը երեկոյին կաթողիկոսարանի ամառանոցին մէջ ընթրիքի հիւր եղան անոնք, շրջապատուած հայ ազգային ներկայացուցիչներով: Նոյնպէս մեծ պատիւներու արժանացան Հալէպի մէջ Ազգային առաջնորդարանին կողմէ: Իրենք ալ մեծ հոգածութիւն ցոյց տուին գաղթականաց տեղաւորման գործին նկատմամբ, թարգման ըլլալով Ֆրանսական կառավարութեան մասնաւոր հետաքրքրութեանց Հայոց հանդէպ:

Ազգային իշխանութեանց կողմէ նոյնպէս երախտագիտութեան արտայայտութիւններ եղան տեղական իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն եւ տեղացի ժողովուրդին, անոնց ցոյց տուած եղբայրական ընդունելութեան համար հայ գաղթականներուն հանդէպ: Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ամէն կողմ կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ որ գաղթականներու անցքի միջոցին ամէն դիւրութիւն ընծայուի անոնց ժանտարմաներու եւ մաքսային պաշտօնեաներու կողմէ: Շատ տեղեր, տեղացի հողատէրեր ինքնաբերաբար եկան յայտնելու թէ ուրախ պիտի ըլլային իրենց ագարակներուն կամ գիւղերուն մէջ տեղաւորուած տեսնելով 20 — 30 հայ ընտանիքներ: Հրահանգ տուաւ կառավարութիւնը որ գաղթականաց հըպատակութեան դիմումներուն անմիջապէս հետեւանք տրուի:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Հայութեան կողմը դառնալով, գոհունակութեամբ պէտք է յիշենք որ տեղաւորման աշխատանքները կը կատարուին Հայ Սփիւռքի հնչուն հետաքրքրութեամբ եւ Սուրիոյ-Լիբանանի ազգային եւ յարանուանական բոլոր հաստատութեանց կարելի գործակցութեամբ: Հիւսիսային Ամերիկայէն, Հարաւային Ամերիկայէն սկսած, մինչեւ Ֆրանսա, Եգիպտոս, Պաղեստին եւ Իրաք, հայութիւնը իր նպաստի հանգանակութիւններով կը մասնակցի Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան անմիջական ճիգերուն:

Այդ օգնութիւնը միայն նիւթականն ալ չեղաւ, այլ նաեւ բարոյական: Փարիզի մէջ, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, Հայ Գաղթականաց գրասենեակը եւ մանաւանդ պատուական ազգայիններ, ինչպէս Պ. Պ. Լեւոն Կիւլպէնկեան եւ Արշակ Չօպանեան, Սանճաքի խնդրոյն յառաջացումէն ի վեր տեւական չփում պահեցին Ֆրանսական կառավարութեան պատասխանատու ներկայացուցիչներուն հետ: Այդ ջանքերուն հետ կապ ունին արդիւնքները որ ունեցանք գաղթականաց փոխադրութեան եւ տեղաւորման պետական օժանդակութեան մէջ եւ Կոթըրոյի եւ Տիւ Վէուի այցելութեան մէջ:

Եթէ սեպտեմբերին սկիզբը, գաղթականաց վերջնական կայանները փոխադրութեանց զուգադէպ չծագէր եւրոպական պատերազմը, բնականաբար աւելի արդիւնք պիտի ունենար համազգային հանգանակութիւնը որ բացուեցաւ Սփիւռքի հայութեան կեդրոնները: Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչական ժողովը կրկնակի կոչերով բացաւ համազգային հանգանակութիւն մը, որ ամէնէն արդիւնաւոր պատասխանը կը գտնէ Ամերիկայի մէջ, ուրկէ ցարդ ղրկուած գումարները կը հասնին 12,000 տոլարի: Նոյնպէս Երուսաղէմի Ամեն. Տ. Մեսրոպ Ս. Պատրիարքին յատուկ կոչը, Եգիպտոսի Ազգային առաջնորդարաններուն կոչերը հնչուն արդիւնք տուին ժողովուրդին մէջ: Պաղեստին հանգանակեց 325 անգլ. ոսկի, Եգիպտոս 600, Իրաք 75: Երբեմն առանձին հանգանակութիւններ բացին հայ թերթեր, որոնց մէջ քաջալերական յիշատակութեան արժանի՝ Փարիզի «Յառաջ»ը որ հանգանակեց մօտաւորապէս 120,000 ֆրանք, յատկացուելու համար նոր գաղթավայրերու մէջ դպրոցներու շինութեան:

Ցարդ կաթողիկոսարան հասած գումարները կը բարձրանան շուրջ 4 հազար անգլ. սթերլինի, որուն մօտաւորապէս 1000ը Պէյրութի ազգ. միութեան միջոցաւ ծախսուած է վըրաններու գնման, փոխադրական՝ առողջապահական եւ նպաստից այլեւայլ օգնութեան: 800ը կաթողիկոսարանի Նպաստից կեդր. յանձնախումբի կողմէ Հալէպ, Լաթաքիա, Դամասկոս, Պէքաա, եւ այլուր, տեղական նպաստից մասնաժողովներու միջոցաւ, առաջին զանգուածային ելքէն մինչեւ վերջնական կայաններ փոխադրութիւնը՝ միջանկեալ շրջանի անմիջական պէտքերուն: Մնացած գումարները կը գործածուին, յառաջիկային Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութենէն ստացուելիք գումարներուն հետ յատկացուելու համար, թէ առողջապահական, թէ կարօտեալներու խնամքի եւ այլ անմիջական օգնութեանց, թէ ալ նոր գաղթավայրերու մէջ իրագործուելիք շինարարութեանց:

Գաղթականաց փոխադրութեանց առեն, կայաններու եւ առժամեայ իջեւաններու մէջ, իրենց անմիջական օգնութիւնը բերին եւ ընկերային ծառայութիւնը մատուցին, վերը յիշուած ազգային կեդրոնական մարմիններէն զատ, նաեւ Երիտասարդական, սկաուտական, Տիկնանց եւ Օրիորդաց, Օգնութեան Խաչի, Կարմիր Խաչի, Հայրենակցական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու: Կաթողիկոսարանի, Ազգ. Առաջնորդարաններու, Հայ կաթոլիկ պատրիարքարանի եւ հայ բողոք. համայնքի պետերուն կողմէ յաճախ այցելութիւններ կատարուեցան գաղթակայանները: Կաթողիկոսարանիս կողմէ Գերշ. Տ. Պետրոս Ս. Արք. Սարաճեան առանձին առանձին այցելեց նոր գաղթակայանները Պէյրութ եւ Լիբանանի այլեւայլ կեդրոնները, իսկ փոխադրութեանց առեն նախ Թարթուս եւ յետոյ Տրիպոլիս ղրկեց Տ. Զարեհ վրդ. Փայասլեանը, եւ Րայաք՝ Տ. Ներսէս վրդ. Ցարութիւնեանը, հասնող գաղթականաց անմիջական օգնութեան գործին հսկելու համար:

ԿԱՏԱՐՈՒԵԼԻՔ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Որքան ալ գնահատութենէ վեր ըլլան պետական իշխանութեանց, ազգային հաստատութեանց, հանգանակիչ մարմիններու եւ հայ բարեսէր կազմակերպութեանց եւ անհատներու կատարած ծառայութիւնները, գաղթականներու տեղաւորման գործը պիտի շարունակէ երկար ատեն զբաղեցնել հայութիւնը: Ահա ձմեռը հասաւ եւ տակաւին ժողովուրդը կը սպասէ վրաններու տակ, անձրեւ եկած ատեն՝ ցեխերու մէջ նստած դրեթէ: Պետութիւնը ունի իր բազմաթիւ այլ հոգերը, պատերազմական վիճակի մէջ: Ազգային իշխանութեանց միջոցները սահմանափակ են միշտ: Հիւանդութիւնը ժողովուրդի մէջ կը տարածուի, տակաւին շատ ծանր հետեւանքներու առջեւ պիտի գտնուինք:

Երկրագործական գաղթավայրերու այս խնդիրներէն զատ, կայ նաեւ Պէյրութ, Հալէպ, Դամասկոս եւայլ քաղաքներու մէջ եւ շուրջ առժամապէս իջեւանած ոչ-հողագործ կարօտ ընտանիքներու տեղաւորման խնդիրը: Միայն Պէյրութի մէջ այսպիսիներուն թիւը կը հասնի 450 ընտանիքի: Կայ նաեւ Մանթարի դժբախտ կացութեան ենթարկուած գաղթականներու խընդիրը: Ասոնց եւս մէկ մասը հողագործ են:

Նոյնիսկ բոլորին տեղաւորումէն, տուներու շինութենէն վերջ պիտի գայ եկեղեցիներու, դպրոցներու, դարմանատուններու շինութեան պէտքը: Այսօր իսկ մեծ խնդիր է հողերու անմիջական մշակութեան եւ սերմնցուի հայթայթման պէտքը: Որքան կը յառաջանայ ժամանակը եւ ժողովուրդը կը սպառէ իր հետ բերած պահեստի գումարները եւ ֆրանսական կառավարութենէն ստացած փոքրիկ հատուցումը, այնքան պիտի չատնայ թշուառութիւնը, դէթ ձմրան ընթացքին, եւ ազգային հաստատութիւնները պիտի գտնուին յաճախ անելի առջեւ: Ցիշեալ անմիջական գործերը հոգալու համար կը հաշուուի 14 — 15 հազար անգլ. սթերլինի պէտք մը, ֆրանսական կառավարութեան ծախսածէն դուրս:

Այս բոլոր խնդիրներու լուծման համար միայն բարի կամեցողութիւն եւ դրամ ալ պիտի չբաւեն, այլ մանաւանդ պէտք պիտի ըլլայ սիստեմական արդիւնաբեր աշխատանք:

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

Կարեւոր խնդրի մը համար կը փնտռուին հետեւեալ Հայերը.—

Սերովբէ Աւետիսեան, Մօրիս Պէնտայեան, Երուանդ Կիւզունեան (կամ Ուզունեան), Միհրան Ղիցակեան (Դերձակեան?), Ներսէս Քէչիչեան, Թաթուլ Տատուրեան, Լեւոն Մելիտոնեան, Անդրէ Նոյիզեան, Լեւոն Հուսայեան, Շաւարշ Սողոմոնեան եւ Դաւիթ Տայեան:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Dameame .. Paris (13)

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆ ՊՐԻԷՕ (Քօթ տիւ Նոռ).— Սէն Պրիէօի հայ զինուորները

Ուէն քաղաքէն փոխադրուած են հոս, թիւով 19 հոգի, 15ը Փարիզէն եւ 4ալ գաւառէն (Քէմփօլէն՝ 1, Ֆուժէռէն 1, Տիկուանէն՝ 2):

Գրեթէ նոյնաթիւ օտարականներու հետ,— ռուս, վրացի, լեհ, հրեայ,— կը կազմեն առանձին հատուած մը եւ կը ստանան զինուորական մարզանք: Կարգապահութեան եւ հաւատարմութեան ոգին բարձր է միշտ եւ մեր ընկերները կ'աշխատին չթերանալ որեւէ պարտաւորութեան մէջ:

Ազատ պահերու, մեր զինուորները կը ջանան մեր մշակոյթը ծանօթացնել: Այս առթիւ ուրախութեամբ կը հաղորդեմ որ մեր ֆրանսացի խմբապետը՝ Պ. Roger Arnaldez, փիլիսոփայութեան դասախօս Գահիրէի ֆրանսական ճեմարանին մէջ, սկսած է հայերէն սորվիլ, մեր անցեալը պըրպտելու առաջադրութեամբ:

Հայ երգն ալ մերձեցումի շաղկապ մը կը դառնայ:

Քանի մը օր առաջ զինուորներու համար տրուած երեկոյթի մը մէջ, առիթը ունեցանք Կոմիտասեան կըտորներ երգելու եւ մեր ընկերներէն՝ Տիգրան Նիկողոսեան, Բարեգործականի նախկին սան, որ մեր խմբակը կը ղեկավարէր, «Կռունկ»ը նուագեց ջութակի վրայ: Հայ դեղջուկին ողբաձայն մեղեդին, որուն մէջ իր բոլոր յոյզերը խտացած են, այս սրահներուն մէջ առաջին անգամ թրթռաց, ծափեր խլելով:

Մեր ընկերները մեծ գոհունակութեամբ կը հետեւին այն բոլոր աշխատանքներուն որ կը կատարուին Փարիզի մէջ, հայ զինուորին օգնելու համար:

Իւրաքանչիւր ընկերոջ անմիջական պէտքին համաձայն, անհրաժեշտ բըրդեղէններու ցուցակ մը ուղարկած էինք Հայ Զինուորներու Օգնութեան մասնախումբին, որ օրինակելի ճըշդութեամբ գոհացուց մեր ընկերներուն խնդրանքը, իր ղրկած կապոցներով:

Մեր մէջ ունինք երկար ատենէ ի վեր հայկական միջավայրէն հեռացած ընկերներ, որոնք տեսակ մը հոգեփոխութիւն ունեցան, տեսնելով որ այսպէս հոգածութեան առարկայ կը դառնան:

Ընկեր մը իր ստացած չոքոլայէն չերտ մը կոտրելով կ'ըսէր.

— Կեանքիս մէջ առաջին անգամ ազգէս բան մը կ'ուտեմ ...

Ուրիշ մը ծալլելով իր ստացած չապիկը եւ բուրդէ գուլպան եւ ակնարկելով իր անցեալ թերացումներուն՝ կ'աւելցնէր.

— Ասկէ վերջ եկեղեցի պիտի երթամ... :— Ց. Շ.

ԼԻՈՆ, 10 Դեկտեմբեր.— 1937ի զինուորական ընդհ. քննութեան ատեն զանազան պատճառներով յետաձգուած զինուորցուները անցեալ ամիս կրկին քննութեան ենթարկուած էին, եւ մէկ մասը յարմար նկատուած էր: Այդ կարգի զինուորները հրաման ըստացան այս շաբթուան ընթացքին՝ միանալու իրենց զօրագունդներուն: Ուրեմն կը մնայ վերջին դասակարգը: Որոշապէս չենք կրնար ըսել թէ ե՞րբ պիտի սկսի 20 — 48 տարեկաններու քննութիւնը:— Մ.

ՎԷԶԸԼԻԶ (M. et M.), 8 Դեկտ.— Միշտ «Յառաջ» ով կը մնանք կապուած հայկական կեանքին: Մեծ հաճոյքով կը կարդանք հայ զինուորներու թղթակցութիւնները «Յառաջ»ին եւ թախիծով կը լեցուի մեր սիրտը:

Պատերազմի սկիզբը, երբ մեր շըրջանն ալ լեցուած էր զինուորներով, փնտռելով յաջողեցանք գտնել ութ հայ զինուորներ: Հիւրասիրեցինք զիրենք ամէն անգամ որ իրենց ժամանակը ներեց:

Շուտով տօն օրեր կուգան: Հայ երիտասարդներ կան որոնք ընտանիք չունին, ուրիշներ ալ, որ պիտի չկընան իրենցիններուն մօտ գտնուիլ կամ պարտականութեան բերումով եւ կամ հեռաւորութեան պատճառով:

Եթէ հայ զինուորներ կը գտնուին մեր շրջանին մէջ եւ եթէ կրնաք մեզի հետ յարաբերութեան մէջ դնել, սիրով կը հիւրասիրենք զիրենք փոխն ի փոխ՝ եթէ շատուոր ըլլան եւ կամ ամէնը մէկ, եթէ քանի մը հոգի միայն ըլլան: Աւելորդ է բացատրել թէ ինչքան գոհ կը մնան եւ ինչ լաւ փոփոխութիւն կ'ըլլայ իրենց համար, որ ամիսներէ ի վեր զրկուած են ընտանեկան ջերմ մթնոլորտէ եւ հայկական միջավայրէ:— Ս. Ս.

ԽՄԲ.— Գրել «Յառաջ»ի, հասցէն իմանալու համար:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն Տիկին Սոնիա 25 ֆրանք, ուրիշ երկու տիկիններ միասին 25 ֆրանք, համագումար 50 ֆրանք ղըրկած են «Յառաջ»ի խմբագրութեան, յատկացուելու համար հայ զինուորներու ձմրան պէտքերուն:

Ցանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

*** Շավիլէն Պ. Ռ. Պէրպէրեան 50, Մ. Ս. 50, գումար 100 ֆրանք կը տրամադրեն, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Ազիզեան եւ մայրը՝ Մերոն Ազիզեան կը ծանուցանեն թէ 17 դեկտեմբեր կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ իրենց ամուսնոյն եւ որդւոյն՝ ՅԱԿՈԲ ԱԶԻԶԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ աղախին մը տնական աշխատանքներու համար որ գիտնայ կերակուր եփել: Թուրքերէն գիտնալը անհրաժեշտ է: Դիմել Պ. Charri, 172, Bld. Berthier, Փարիզ (17):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վրէժ Նազարեան 16ուկէս տարեկան որ նոյեմբեր 21ին մեկնած է իր հօրենական տունէն եւ մինչեւ այսօր չէ վերադարձած: Իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի սռփոդաբար իմացնել իր հօրը՝ Եփրեմ Նազարեանի, 180 Ave. Henri Barbusse, Clamart, Seine: Ճշգրիտ լուր տուողին 200 ֆր. նուէր:

Զանազան լուրեր օտուան դէպքերու մասին

ԶՄՐԱՆ ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ արտաքին նախարարութիւնը հրահանգեց ֆրանսական հիւպատոսներուն ամէն կարելի դիւրութիւն ընծայել, որպէսզի շրջիկներ գան Ֆրանսա: Զուիցերիոյ կառավարութիւնն ալ նոյնիմաստ հրահանգներ տուած է: 300,000 շրջիկներ կը սպասուին Հոլանտայէն, Պելժիայէն եւ Անգլիայէն: Տեղական թերթ մը կը հաշուէ որ եթէ ամէն այցելու միջին հաշուով 200 ֆրանք ծախսէ, ամիսը կը գոյանայ մէկ միլիառ 800 միլիոն ֆրանք: Այս գումարէն պետութեան բաժին կրնայ իյնալ առ նուազն 540 միլիոն ֆրանք: Արդէն իսկ 25 գրասենեակներ բացուած են Սպանիոյ, Եգիպտոսի, Հոլանտայի, Անգլիոյ եւ Պելժիոյ մէջ: Պետական վարկն ալ 14 միլիոնէն բարձրացած է 25 միլիոնի:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ նորէն գերմանական թուցիկներ ղրկուած ըլլալով, թղթատարական վարչութիւնը նոյնութեամբ Գերմանիոյ քարոզութեանց նախարարին վերադարձուց զանոնք: Հանրային կարծիքը խորապէս վրդովուած է այս խաղերէն եւ ծանօթ գրագէտ մը ձայնասփիւռ դասախօսութեամբ մը ձաղկեց զանոնք, ջերմ շնորհաւորութիւններ ընդունելով:— Ֆրանսայի հետ կատարուած առեւտրական բանակցութեանց ընթացքը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է Թուրքիոյ մէջ, մանաւանդ որ մեծ քանակութեամբ թուզ, կաղին եւ ուրիշ պտուղներ պիտի գնուին:

1200 ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԵՐԹԵՐ որոշեցին հանգանակութիւն բանալ Ֆինլանտայի համար: Շատ մը քաղաքապետներ ալ միացած են այս շարժումին:

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ (Սէն Միշէլ) մասին խօսելով, տեղական թերթ մը կը նկարագրէ պատերազմէն ի վեր յառաջ եկած կերպարանափոխութիւնը: Ուսանողները եւ ուսանողուհիներ կան միշտ, բայց մեծապէս պակսած են: Օրինակ, Սորպոնի գրականութեանց ճիւղին մէջ ատեն մը արձանագրուած էին 11,000 ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ: Այժմ հազիւ 2500 հոգի կ'երեւան: Մասնաւորապէս պակսած է օտար ուսանողներու թիւը: Մնաց որ, ընդունելութեան պայմաններն ալ շատ խստացած են: Փարիզի միւս թաղերն ալ մեծ փոփոխութիւններ կը ներկայացնեն, մանաւանդ լուսավառութեան սահմանափակման հետեւանքով:

ԱՅՍ ՄԷԿԸ ԼՍԵ՞Ր ԷԻՔ.— Թմրեցուցիչ փախցնելու հանճարեղ ձեւ մը կը պատմէ Եգիպտոսէն Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած տեղեկագիր մը: Սեպտեմբեր 22ին, սահմանապահ կայանի մը հրամանատարը կ'իմացնէ Գահիրէ թէ խումբ մը մաքսանենգներ Պաղեստինէն թմրեցուցիչ կը փոխադրեն Նեղոսի հովիտը, անցնելով Սինայի անապատէն: Այս դեղերը զինկէ գլաններու մէջ փաթթուելով, ուղտերու կոկորդը կը թխէին, մինչեւ որ ստամոքսին մէջ երթար: Ցետոյ ուղտերը ճամբայ հանուելով դէպի Նեղոսի հովիտը, հոն կը մորթուէին: Մխը շատ աժան կը ծախուէր կամ աղքատներուն կը բաժնուէր, իսկ թանկագին դեղը կը պահէին ծախելու համար: Սեպտեմբեր 29ին լուր առնուեցաւ թէ երեք հոգի Պաղեստինէն մեկնած են մէկ շաբաթ առաջ, վեց ուղտերով որոնց ստամոքսին մէջ կը գտնուէր 12 օխա (15 քիլօ) հաշիշ: Ոստիկանները խուզարկութիւններ կատարելով, գտան ինը ուղտեր որոնց վրայ կը հսկէին քանի մը Պէտէվիներ: Ոստիկանները տասը եգիպտական ոսկի (1530 ֆրանք) առաջարկեցին, գնելու համար ուղտ մը որ շատ շատ կ'արժէր երեք ոսկի: Արաբը մերժեց այս խելօք առաջարկը, ինչ որ բաւական համարուեցաւ կասկածները հաստատելու եւ ամբողջ խումբը ձերբակալելու: Ուղտերը մորթուելով, անոնց ստամոքսին մէջ գտնուեցաւ 248 զինկէ գլաններ որոնք կը պարունակէին 44 քիլօ 40 կրամ ափիոն:— Նախապէս ալ բռնուած էին երեք ուղտեր՝ 71 գլաններով — 15 քիլօ 780 հաշիշ, յետոյ չորս ուղտեր 38 գլաններով, վերջապէս երեք ուղտեր 83 գլաններով, բոլորին մէջ ալ թմրեցուցիչ դեղեր լեցուած: Ուրեմն այս գաղտնիքն ալ ջուրը ինկած է, ցնոր տնօրինութիւն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ կազմուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ.— «Ֆրանսական ժողովրդական միութիւն».— Նախաձեռնութեամբ համայնավար կուսակցութենէն հրաժարած հինգ երեսփոխաններու, որոնց մէկը Ալֆորվիլի նախորդ քաղաքապետն է, բանտարկուած, յետոյ ազատ արձակուած:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ նորէն դրօշի տակ հրաւիրեց չորս զօրադասեր, 1925 — 1928, որոնք արձակուած էին վերջերս, «մարզանքի շրջան մը բոլորելու համար»:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ գործադիր կոմիտէն, որ անցեալ յուլիսէն ի վեր երեք — չորս անգամ յետաձգած էր իր նիստերը, պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, հինգշաբթի օր: Ֆրանսայի կողմէ պիտի մասնակցի Լէօն Պլում:

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՌԱՏԻՈՅԷՆ.— Կազմակերպուած Լեւոն Հ. Քէչիչեանի կողմէ, Երուսաղէմի Ռատիօ-կայանէն (449.1 մեթր, 668 քիլոսայքըլ, 20 քիլօուաթ), Հինգշաբթի 14 դեկտեմբեր 1939, իրիկուան ժամը 9.50—10.05 (Պաղեստինեան ժամ): Շահ Մուրատեանի կողմէ երգուած տեսքեր.— 1) Հայաստան, 2) Անտունի, 3) Արօր Տատրակ, 4) Փամ Փորոտան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : GOBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678 - 63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Այլ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 15 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4222

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏՐԵԽԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԴԱՀՈՒԿԸ

Մեծ պատերազմէն չատ առաջ, գրքոյկ մը տպուած է Ժընեւի մէջ,— «Հայաստան եւ Ֆինլանտա»:

Աչքի առջեւ չունինք այդ գիրքը: Բայց ոչինչ: Ահա բուն գիրքը,— Ֆինլանտան նորէն հալածական, իսկ Հայաստանը — անոր կորիզը — առ այժմ հանգիստ:

Արդարեւ, ի՜նչքան եղերական նմանութիւն այս երկու փոքր ժողովուրդներու պատմութեան մէջ:

Ծայրագաւառները երբեմնի ռուսական կայսրութեան, երկուքն ալ անհնարին պայքարներ մղեցին բռնակալութեան դէմ: Եւ երբ հրէշը թաւալգլոր ինկաւ, երկուքն ալ թռչնացին, հասած համարելով ազատութեան ժամը:

Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը անճիտուած էր արդէն, իսկ ինչ որ կը հեւար Կովկասի մէջ, հրաշքի մը կը կարօտէր, կանգուն մնալու համար: Տեսակ մը հրաշք հանդիսացաւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարը, չունչ տալով հազիւ 12,000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ կծկուած, երկաթեայ օղակներու տակ ծուարած պետութեան մը,— արդիւնք հերոսական պայքարի մը:

Այդ ալ կարճ տեւեց, եւ 1920 Նոյեմբեր - դեկտեմբերէն վերջ, մենք ունեցանք ուրիշ Հայաստան մը, որ կը կոչուի խորհրդային, անդամ համանուն Միութեան:

Իսկ Ֆինլանտան լման քսան տարի պահեց իր գոյութիւնը իբրեւ անկախ եւ ամբողջական պետութիւն: Բայց ահա երկու ամիս է որ — դարձեալ Նոյեմբեր-դեկտեմբեր — արջու թաթ մը փարած իր կոկորդին, կը ճգնի խեղդել, անպարտելի պատրուակներով:

Եւ Ֆինլանտան կը կռուի աննման քաջութեամբ, միեւնոյն ատեն ապաւէնէ կանչելով այն պետութիւնները որ երդում - պատառ կ՚ըլլան յանուն քաղաքակրթութեան:

Այս ճակատագրական պայքարն ալ ո՜րքան նման է այն գոյամարտին որ կը մղուէր հայկական բարձրաւանդակին վրայ, տարիներ առաջ եւ տարիներով, հարիւր անգամ աւելի ահաւոր պայմաններու տակ:

Ինչպէս Ֆինլանտան այսօր, Հայաստանն ալ, այն ատեն, շրջապատուած էր բարբարոսական ախորժակներով: Եւ բռնացողներուն, ջարդարարներուն դիմաց, «քաղաքակիրթ» աշխարհը միայն մէկ շնորհ կ՚ընծայէր,— համակրանք եւ խրախոյս: Ինչո՞ւ չէ, նաեւ բարկաճայթ բանաձեւեր, որոնք միայն սրահներու մէջ կը կայծկլտային, մինչ դուրսը, բուն ճակատին վրայ, դնդակներն ու դանակները կը բանէին անարգել:

Այն ատեն հայ հողագործն ու բանուորը տրեխներով կը կտրէին արիւնազանգ տարածութիւնները, պաշտպանելու համար իրենց պատիւն ու գոյութիւնը:

Այսօր Ֆինները իրենց անծայրածիր անտառներուն, ձիւնափառ տափաստաններուն եւ սառուցեալ ջուրերուն վրայ կը սուրան դահուկներով (սքի), յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան:

Այն ատեն ալ, ինչպէս այսօր, միջազգային աշխարհակալութեան շահերուն եւ «սրբազան եսասիրութեան» առջեւ կը չողխճար ո եւ է նկատում: Արդարութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը որբեւայրի դարձած, լեռնէ լեռ կը փախչէին լեղապատառ:

Եւ ինչպէս որ այն ատեն մարտանաւերը Արարատ չէին կրնար բարձրանալ, այսօր ալ չեն կրնար կտրել Սառուցեալ ովկիանոսը, օգնութիւն հասցնելու համար: Մանաւանդ որ «գայլերը ոռնում են» ահռելի կատաղութեամբ, վեր ի վայր շրջելու համար Եւրոպան:

Ո՜րքան երկար կը թուի ճամբան հայկական Բիւրակնէն մինչեւ Ֆինլանտայի բիւրաւոր լիճերը:

Եւ սակայն ո՜ղջ մնան տրեխն ու դահուկը,— չարքաշութեան եւ վճռականութեան ոգին, որ կրնայ կրկին լուսաւորել երկուքին ալ, ինչպէս ուրիշ բախտակից ժողովուրդներու ճամբան:

Մարդկութիւնը աշխարհասասան երկունքի մը բռնուած է նորէն: Եւ ապահովաբար այս անգամ ալ պակաս պիտի չըլլան դղրդագին ճարճատումներ եւ փլուզումներ, հարթելու համար այն ժանդահար խոչընդոտները որ կը խափանեն փոքր ժողովուրդներու արեւը:— Շ.

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի գաղտնի նիստին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր, ձեւակերպութիւնը կատարուեցաւ համաձայն հին աւանդութեան մը: Նիստը բացուեցաւ սովորականին պէս. բայց վերջին պահուն, երբ կարգը հարցումներուն եկած էր, վարչապետը յայտարարեց թէ «օտարներ կան» եւ ժողովը անմիջապէս բանաձեւ մը քուէարկեց, դուրս հանելու համար զանոնք,— ունկնդիրներ, մամուլի ներկայացուցիչներ եւն.: Յետոյ բանալիով կղպուեցաւ այն դուռը որ կ՚առաջնորդէ ունկնդիրներու եւ թղթակիցներու սրահը, եւ սկսաւ գոնփակ նիստը: Օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր ռազմանիւթերու հայթայթումը: Լորտերը ազատ էին մասնակցելու գաղտնի նիստին:

*** Արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած էին այս գաղտնի նիստին առթիւ: Երբ ժամը հանդիսաւորապէս հնչեց, պաշտօնեաները մանրակրկիտ խուզարկութեան մը ենթարկեցին ժողովասրահին բոլոր անկիւնները, որպէսզի դուրսէն մարդ մնացած չըլլայ: 1925էն ի վեր առաջին անգամ է որ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստ կը գումարէ: Աւելի քան 615 երեսփոխաններ եւ 800 լորտեր իրաւունք ունէին մասնակցելու, եւ իրազեկներ կը կարծեն թէ անկարելի է որ ամէն մէկը նոյն խստութեամբ յարգէ գաղտնապահութիւնը: Գաղտնի նիստին գլխաւոր նպատակն էր ոչ թէ նոր բաներ լսել կառավարութեան անդամներէն, այլ պատեհութիւն ընծայել որ երեսփոխանները աւելի ազատօրէն արտայայտուին պատերազմի զանազան երեւոյթներու մասին:

ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղ դրամները փոխելու համար պայմանաժամ տրուած էր մինչեւ Նոյեմբեր 10: Նկատելով որ շատեր չեն կրցած ժամանակին կատարել այս փոխանակութիւնը, պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Դեկտեմբեր 31: Վերջին պայմանաժամն է այս, եւ 1940 Յունուար 1էն անդին որ եւ է դիմում նկատի պիտի չառնուի:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ազգժողովը կոռովի դիրք մը բռնեց վերջին պահուն, շնորհիւ Հարաւ. Ամերիկայի հանրապետութեանց եւ մանաւանդ Արժանթինի պատուիրակին ազդարարութեան,— տեսակ մը վերջնագիր:— Երէկ պիտի քուէարկուէր բանաձեւը, որ կը դատապարտէ Խ. Միութիւնը, վտարման արժանի գտնելով զայն եւ գործնական օգնութիւն կը խոստանայ Ֆինլանտայի:— Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին մոլեգնօրէն: Ֆինլանտացիները նոր յաջողութիւններ շահեցան օդանաւային յարձակումներով:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը — առաջինը պատերազմէն ի վեր — մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Երկու դաշնակիցներու դրամական գործակցութեան մասին նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ ելմտական նախարարը, Պ. Փօլ Ռէնօ, անհրաժեշտ գտնելով նոր զոհողութիւններ, յաղթանակը ապահովելու համար: Այս առթիւ մանաւանդ շեշտեց թէ սխալ է ստորագնահատել Գերմանիոյ նիւթական միջոցները: «Տասնըին ամսուան մէջ Գերմանիա գերեզման դրաւ երեք ազգեր, իր լուծին տակ առնելով 35,000,000 ժողովուրդ,— գրեթէ այնքան որքան ունի Ֆրանսան»: Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Անգլիա եւ Ֆրանսա միասին պիտի հոգան պատերազմական բոլոր ծախքերը, Եւրոպայէն մինչեւ Արեւելք:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ.—
ՕԳՆԵԼ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ ՎՏԱՐԵԼ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Արժանթինի պատուիրակին վերջնագիրը

Խ. Միութեան ժխտական պատասխանէն վերջը, Ազգերու Դաշնակցութեան 13 հոգինոց յանձնախումբը նոր բանաձեւ մը պատրաստեց, որ հանդիսաւորապէս կը դատապարտէ նախայարձակ պետութիւնը եւ սփոփողական կոչ մը կ՚ուղղէ Ազգաժողովին բոլոր անդամներուն, որպէսզի նիւթական օգնութիւն հասցնեն Ֆինլանտայի:

Ահաւասիկ այդ բանաձեւը, որ պիտի քուէարկուէր երէկ.

— «Ընդհ. ժողովը նկատելով որ 1. Ֆինլանտայի դէմ գործած նախայարձակումով Խ. Միութիւնը անտեսած է իր քաղաքական մասնաւոր համաձայնութիւնները Ֆինլանտայի հետ, ինչպէս եւ Ազգաժողովի ուխտին 12րդ յօդուածը եւ Փարիզի դաշնագիրը, եւ թէ այդ արարքի նախօրեակին առանց օրինական արդարացման չեղեալ հռչակած է 1932ին Ֆինլանտայի հետ կնքած ոչ - յարձակման դաշինքը, որ ի զօրու էր մինչեւ 1945ի վերջը,

«Հանդիսաւորապէս կը դատապարտէ Խ. Միութեան արարքը Ֆինլանտական պետութեան դէմ.

«Սփոփողական կոչ մը կ՚ուղղէ Ազգերու Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր անդամին, որպէսզի Ֆինլանտայի ընծայեն ամէն նիւթական եւ մարդասիրական աջակցութիւն, համաձայն իրենց կարողութեան եւ զգուշանան որ եւ է արարքէ որ կրնայ տկարացնել Ֆինլանտայի դիմադրութիւնը:

«Կ՚արտօնէ ընդհ. քարտուղարը իր պաշտօնին վերաբերեալ ծառայութիւնները ընծայել, կազմակերպելու համար վերոյիշեալ օգնութիւնը ի նպաստ Ֆինլանտայի: Նմանապէս արտօնութիւն կուտայ ընդհ. քարտուղարին, համաձայն Ա. Դ. ընդհ. ժողովի 1937 հոկտեմբեր 4 թուակիր որոշման, խորհրդակցիլ ոչ - անդամ պետութեանց հետ, ի հարկին գործակցելու համար:

2. Նկատելով որ Խ. Միութիւնը, հակառակ երկու անգամ եղած հրաւէրին, մերժած է ներկայացուցիչ ղրկել Ա. Դ. Խորհուրդին եւ ընդհ. ժողովին, քննելու համար Ֆինլանտայի հետ եղած վէճը, թէ մերժելով ճանչնալ Ա. Դ. Խորհուրդին եւ ընդհ. ժողովին պաշտօնը ուխտի 15րդ յօդուածին գործադրութեան համար, ան զանց առած է իր ամէնէն էական յանձնառութիւններէն մէկը Ազգաժողովին հանդէպ, երաշխաւորելու համար ազգերու խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը, թէ ան ի զուր փորձած է իր մերժումը արդարացնել այն առարկութեամբ թէ յարաբերութիւններ հաստատած է կարծեցեալ կառավարութեան մը հետ որ ոչ իրաւապէս ոչ ալ իրապէս Ֆինլանտայի ժողովուրդին կողմէ ճանչցուած կառավարութիւնն է, ոչ միայն ինքզինքը յանցաւոր դարձուցած է բռնաբարելով ուխտէն բխած իր մէկ յանձնառութիւնը, այլեւ իրականին մէջ ինքզինքը դուրս ձգած է Ա. Դ. ուխտէն, ընդհ. ժողովը կը յանձնարարէ Ա. Դ. Խորհուրդին վճռել այս հարցը, համաձայն ուխտի 16րդ յօդուածին տրամադրութեանց»:

*** Այս բանաձեւին մշակումէն առաջ, ուժգին ճառ մը խօսած էր Արժանթինի պատուիրակը, պահանջելով անմիջապէս վտարել Խ. Միութիւնը, այլապէս իր երկիրը պիտի քաշուի Ազգաժողովէն: «Արհամարհելով օրինականութեան նոյնիսկ արտաքին ձեւը, նախայարձակ պետութիւնը ուրացաւ թէ պատերազմի մէջ է եւ այս առթիւ յիշեց իր յարաբերութիւնները իր իսկ ձեռքով կազմուած խամաճիկ իշխանութեան մը հետ: Խ. Միութիւնը այս կերպով ինքզինքը դուրս ձգած կ՚ըլլայ Ազգաժողովի ուխտէն: Առաջին անգամ չէ որ Ազգաժողովի անդամ մը զոհ կը դառնայ նախայարձակման, բայց ներկայ պարագաները այնպէս են որ խորհրդային նախայարձակումը որ եւ է արդարացում չունի: Պարզապէս բարոյական պատիժ մը որ եւ է նշանակութիւն չունի, եթէ անկէ առաջ Ազգաժողովէն չվտարուի յանցաւոր ճանչցուած կառավարութիւնը»:

Պատուիրակը այս առթիւ յիշեց նաեւ Լեհաստանի պարագան, դիտել տալով թէ այն ատեն դիմում չեղաւ Ազգերու Դաշնակցութեան: «Ֆինլանտայի պարագան առարկութիւն չի վերցներ: Արժանթինի կառավարութիւնը սփոփողաբար կը պահանջէ Ազգաժողովէն վտարել Խ. Միութիւնը: Ազգերու Դաշնակցութիւնը կորսնցուց իր ամբողջ շինարար ուժը: Կը մնայ տակաւին չարժուձեւ մը կատարել, որմէ չի կրնար խուսափիլ առանց ճշմարիտ անձնասպանութեան մը դիմելու: Այս բոլոր նկատումներով պարտականութիւն կը համարիմ յայտարարել խորունկ ցաւով, բայց թարգմանը հանդիսանալով իմ կառավարութեանս անխախտ որոշման, թէ Արժանթինի հանրապետութիւնը այսուհետեւ պիտի չկրնայ ինքզինքը անդամ նկատել Ազգերու Դաշնակցութեան, ցորչափ Խ. Միութիւնը կրնայ վայելել այդ իրաւունքը»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՓԱԿՈՒՄԸ

Մուսա Լերան հանգանակութեան փակումէն վերջն ալ գումարներ ստացած ըլլալով, ստիպուած ենք երկրորդ անգամ փակում յայտարարել:

Լոնտոնէն սրտցաւ երիտասարդ մը, Պ. Է., մեր աշխատակցին յանձնած է 30 անգլ. ոսկի, յատկացնելու համար մեր նախընտրած նպատակին: Այս գումարն ալ — օրուան սակով 5290 ֆրանք — բարդած ենք մեր հանգանակութեան վրայ: Ուրեմն ընդհ. գումարը կ՚ըլլայ.—

Նոյեմբեր 16ի գումարը	124.825 ֆրանք
Լոնտոնի 30 անգլիականը (176.50էն)	5.290 ֆրանք
Ընդհ. գումար՝ (հարիւր երեսուն հազար հարիւր 15 ֆր.)	130.115 ֆրանք

Խմբագրութիւնը նկատի առնելով Սանճաքի տարագիրներու, մանաւանդ Այնճարի գաղթակայանին (Մուսա լերան բնակիչներ) մանուկներուն թշուառութիւնը, որոշեց Լոնտոնի գումարէն 5000 (հինգ հազար) ֆրանք յանձնել Լիբանանի Օգնութեան Խաչին հաղուստ - կապուստ եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներ ճարելու համար Այնճարի մանուկներուն: Իսկ մնացեալ գումարը պիտի յատկացուի նոր բոյներուն մէջ դպրոցներ շինելու, ինչպէս կը հաստատէր Անթիլիասի կաթողիկոսարանին պաշտօնաթերթն ալ, «Հասկ», մանրամասն տեղեկագրով մը (արտատպուած «Յառաջ»ի չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրուան թիւերուն մէջ):

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ.— «ՊՐԷՄԷՆ»Ի ՓԱԽՈՒՍՏԸ.—

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 201, դեկտեմբեր 13, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն ճակատի կեդրոնական մասին մէջ:

Զեկոյց թիւ 202, իրիկուն.— Երէկ ցերեկուան կարգ մը գործողութեանց ընթացքին, Սարի արեւմտեան կողմը, մեր փոքրաթիւ յառաջապահ խումբերէն մէկը բռնուեցաւ թշնամիին կողմէ որ տասնի չափ գերիներ առաւ: Կացութիւնը վերահաստատուեցաւ, ինչպէս հաղորդուած էր դեկտեմբեր 12ի իրիկուան զեկոյցով: Այսօր հանդարտութիւն կը տիրէր ընդհանուր ճակատին վրայ:

*** Սառուցեալ անձրեւը եւ ձիւնը կը խանգարեն ճակատի գործողութիւնները, որոնք ամէնէն աւելի զգալի են Ֆորպաքի եւ Վարնթի շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Սարի եւ Մոզէլի միջեւ: Գերմանական թնդանօթները ուժգնօրէն ռմբակոծեցին ֆրանսական դիրքերը, բլուրներու մէջ, Ափաչ գիւղէն 7 մղոն դէպի ետ: Ֆրանսացիները ետ մղեցին այս յարձակումները:

*** Պերլինէն հասած լուրերու համաձայն, Հիթլէր օրն ի բուն խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իր քաղաքական եւ զինուորական խորհրդականներուն հետ: Կը հաւաստեն թէ ամէն զինուորական գործողութիւն, մեծ թէ փոքր, ցամաքի եւ ծովու վրայ թէ օդին մէջ միշտ կը կատարուի Հիթլէրի հետ խորհրդակցելէ վերջ: Առաջնորդը շաբթուան մէջ ժամերով աչքէ կ՚անցընէ արեւմտեան ճակատին ամրութիւնները,— Զիկֆրիտի գիծ, որ «իր սիրական զաւակն է»: Որ եւ է օտար տեսութիւն այդ գծի մասին անմիջապէս կը թարգմանուի եւ Հիթլէրի կը ներկայացուի:

*** «Պրէմէն» շոգենաւին անվնաս վերադարձը դէպի Գերմանիա մեծ վրդովում պատճառեց Անգլիոյ մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, Համպուրկ հասած է այս հսկայ շոգենաւը որ ունի 22,237 թոն տարողութիւն: Անգլիական գրեթէ բոլոր թերթերը գնահատելով հանդերձ բրիտանական սուզանաւին օրինապահութիւնը, կը հարցնեն թէ կարելի չէ՞ր որ եւ է վնաս պատճառել անոր կամ գերի բռնել: «Թայմզ», «Տէյլի Թէլէկրաֆ» եւ ուրիշ լուրջ թերթեր դիտել կուտան թէ միջազգային օրէնքի բռնաբարում պիտի ըլլար, եթէ նաւը ռմբակոծուէր, քանի որ կարելի չէր ազատել ուղեւորները, իսկ ուրիշ թերթեր կը գանգատին թէ «մենք ձեռնոցներով կը կռուինք բռունցքին դէմ»: Թունդ ազգայնական թերթ մը կը հարցնէ.— «Եթէ «Պրէմէն» սպառազինուած էր, սուզանաւին հրամանատարը ինչո՞ւ չհրամայեց որ կենայ, որպէսզի եթէ նաւապետը մերժէր, ընկղմէին նաւը: Իսկ եթէ զինուած չէր, ինչո՞ւ գերի չբռնուեցաւ»: Բանավէճը կը շարունակուի:

*** Դեկտեմբեր 14ին նաւամարտ մը տեղի ունեցաւ Ուրուկուէյի ջուրերուն մէջ, ինչպէս կը հեռագրէ Հավասի թղթակիցը: Անգլիական երեք մարտանաւեր յարձակեցան գերմանական «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին վրայ, որ փորձեց փախչիլ: Կը կարծուի թէ զրահաւորը վնասուած է: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, անգլիական մարտանաւերէն մէկը ընկղմած է, սակայն ծովապետութիւնը կը հերքէ, ըսելով թէ յածանաւերէն մէկը վնասուած ըլլալով դադրեցուցած է հետապնդումը, իսկ միւս երկուքը կը շարունակեն: Վերջին լուրերը կ՚ըսեն թէ գերմանական զրահաւորը Ուրուկուէյի մէկ նաւահանգիստը ապաստանած է:

*** Անգլիական նաւ մը (4034 թոն) խորտակուեցաւ գերմանական սուզանաւի մը կողմէ, Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ: Երեսուն հոգի սպաննուեցան: Անգլիական փոքր ածխանաւ մը եւս ընկղմեցաւ, ական մը զարնուելով Անգլիոյ արեւելեան ջուրերուն մէջ: Շուէտական փոխադրանաւ մըն ալ ընկղմեցաւ, ական մը զարնուելով:

*** Իրազեկ շրջանակներու մէջ դիտել կուտան թէ Խ. Միութեան վտարումը այնքան ալ դիւրին գործ չէ, քանի որ ան կը հոգայ Ազգաժողովի ծախքերուն 11 առ հարիւրը: 1939ին Մոսկուա 2,092,987 զուիցերիական ոսկի ֆրանք վճարեց, 24,426,268 ֆրանքի ընդհ. ելմտացոյցին մէջ: Յատուկ մասնախումբին բանաձեւը սպասուածէն աւելի ուժգին շեշտ ունի, մասամբ այն պատճառով որ ընդհանուր ջղագրգռութիւն պատճառեց Խ. Միութեան այն պնդումը թէ պատերազմ չունի Ֆինլանտայի հետ: Յետոյ, վերջին պահուն ձեւ մը գտնուած էր, վտարումը անխտիր հրապարակաւ քուէարկելէ խուսափելու համար: Ընդհ. ժողովին մէջ, այն եւրոպական պետութիւնները որ կը վախնան Խ. Միութիւնը գրգռելէ, ազատ են պարզապէս Ա. Դ. Խորհուրդին փոխանցելու տեղեկագիրը, իսկ Խորհուրդը այնպէս մը կազմուած է որ կրնայ կատարել այս գործը: Տեղեկագիրը պատրաստուած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Փորթուկալի, Պոլիվիոյ եւ Շուէտի ներկայացուցիչներուն կողմէ եւ կը բաղկանայ երկու մասերէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

ՍԱՆՃԱՔԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Բարեգործականի գրասենեակէն ստացած ենք հետեւեալ առանձագրութիւնը, Սանճաքի հանգանակութեան մասին.—

Սանճաքի եւ Ճէպէլ Մուսայի գաղթականներուն օգնութեան եւ տեղաւորման ի նպաստ, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ կազմուած համազգային հանգանակութեան կեդր. Արտ. յանձնաժողովը, որուն նիստերը ընդհատուած էին ամառնային արձակուրդին եւ յետոյ պատերազմական վիճակին հետեւանքով, բացառիկ գումարում մը ունեցաւ Նուպարեան Մատենադարանի ժողովասրահին մէջ, 5 Դեկտեմբեր 1939, երեքշաբթի օրը, նախագահութեամբ փոխ-ատենապետ Տ. Պ. Խմէրեանի:

Ներկայ էին Պ. Պ. Լ. Բաշալեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Կէնճեան, Վ. Մալէզեան, Ա. Զօպանեան եւ Ս. Սարըրեան: Ներկայ էին նաեւ, Փարիզի Հանգ. Յանձնախումբին դիւանին կողմէ, Պ. Ա. Զաքըրեան (ատենապետ) եւ Պ. Ս. Տէր Թովմասեան (ատենադպիր):

Ընդհ. քարտուղար Տ. Մալէզեան ընդարձակ զեկուցում մը ըրաւ, նախ՝ Սանճաքի եւ Ճէպէլ Մուսայի գաղթականներուն կացութեան մասին հաղորդելով ամփոփ տեղեկութիւններ, եւ յետոյ յայտնելով որ պատերազմը խանգարեց թէեւ սրտագին թափով սկսած սոյն հանգանակութիւնը, բայց եւ այնպէս ինքնաբուխ նուէրներով 270,000 ֆրանքի գումար մը գոյացած է ցարդ:

Փարիզի Հանգ. Յանձնախումբին կողմէ, Պ. Ս. Տէր Թովմասեան եւս յայտարարեց թէ պէտք եղած նախապատրաստական աշխատութիւնները տեսնուած էին ամառնային արձակուրդէն անմիջապէս վերջ եռանդագին ձեռնարկներու ծրագրուած հանգանակութեան, սակայն պատերազմին ստեղծած խուճապը թոյլ չի տըւաւ գործի սկսիլ:

Կեդր. յանձնաժողովը երախտագիտութեամբ արձանագրեց որ, շնորհիւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ վեհանձնօրէն տրամադրուած կարեւոր գումարներուն, կարելի եղած է Ալեքսանտրէթի Սանճաքէն անմիջապէս փոխադրել աւելի քան 10 հազար գաղթականներ, անոնց անմիջական օգնութիւններ ընծայել եւ անոնց տեղաւորումին համար յատկացնել Այնճար եւ Մանթար բնուած նպաստակայարմար հողամասերը, ուր իր ծախքովը վաղընդփոյթ պիտի կառուցուին 1600 տուներ:

Յանձնաժողովը գոհունակութեամբ տեղեկացաւ նաեւ որ Անթիլիասի կաթողիկոսարանը, Պէյրութի ազգ. Միութիւնը եւ Օգն. Կեդր. Յանձնախումբը նիւթական օժանդակութիւններ ընծայած են մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն եւ տեղափոխումին հետեւանքով անոնց ենթարկուած թշուառութիւնը մեղմացնելու համար պէտք եղած հոգածութիւնը ցոյց տըւած են: Վերջին մարմինը, որ նոր անդամներով վերակազմուած է, ըլլայ Փարիզէն թէ Նիւ Եորքէն Հ. Բ. Ը. Միութեան միջոցաւ փոխադրուած գումարներով ներկայիս կը կազմակերպէ բժշկական սպասարկութիւններ, առժամեայ բաժանումներու հաստատմամբ, ինչպէս եւ պիտի ձեռնարկէ դպրոցներու շինութեան, իսկ Բասսիտ Այնի մէջ եւս հարիւրի չափ տնակներու կառուցման, ըստ յանձնարարութեան Բարձր Քոմիսէր Բ. Փիոյի:

Վերջապէս, յանձնաժողովը շնորհապարտ դըլացումով մը լսեց որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովը ձեռնարկած է նոր հանգանակութեան, զոր Պ. Պ. Ա. եւ Գարակէօզեան բացած են 5000 տոլարով, իսկ Հօուըրտ Գարակէօզեան հիմնարկութիւնը եւս նոյնքան գումարով իր մասնակցութիւնը բերած է:

Կեդր. Արտ. Յանձնաժողովը, յետ խորհրդակցութեան, որոշեց հրապարակային դեկոյցով նոր կոչ մը ուղղել ընդհանուր գաղթահայութեան, եւ մասնաւորապէս այն համայնքներուն որ պատերազմի արհաւիրքներուն եւ հետեւանքներուն ուղղակի չեն են. թարկուած, որպէսզի, իրենց խիղճերուն վրայ ծանրացող պարտականութեան գիտակցութեամբը, փութացնեն իրենց եղբայրական օգնութիւնը Սանճաքի բազմահազար գաղթականներուն, որ, այս եղանակին տակաւին անպատսպար, պէտք ունին մեր շուտափոյթ օժանդակութեան, մանաւանդ որ Սուրիայէն եկած տեղեկագիրներուն համաձայն 700 ընտանիքներ բոլորովին բացը մնացած են եւ պէտք պիտի ըլլայ անոնք ալ ժամ առաջ տեղաւորել:

Այսուհանդերձ, նկատելով որ Փարիզի մէջ կազմուած է Հայ Զինուորներու Օգնութեան յանձնախումբ մը, որ նոյնպէս տեղւոյն վրայ անյապաղ հանգանակութեան դիմելու հարկադրուած է, նոյնքան սրտի խօսող այդ նպատակին համար, յանձնաժողովը յարմար դատեց որ ներկայ պայմաններուն մէջ Սանճաքի հանգանակութիւնը Փարիզի եւ շրջակայքի մէջ ցնոր անօրինութիւն յետաձգուի:

Թուրք մամուլին վրդովումը Գերմանիոյ դէմ

Վերջին թղթարերով հասած թուրք թերթերը կը յորդին Գերմանիոյ դէմ բացուած պայքարով:

«ԱՆՊԱՏԿԱՌՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆԸ»

Հիւսէյին Ճահիտ կը գրէ այս խորագրին տակ, «Եէնի Սապահ»ի մէջ.

— Գրասեղանիս վրայ, չորս էջնոց թուրքերէն տպագրուած թուղթ մը կը գտնուի: Խորագիրը սա է.— «14 Նոյ. 1939 թուակիր «Փրավտա» թերթէն: Տակի ստորագրութիւնը՝ «Տ. Օսիփոֆ»:

Յօդուածը սապէս կը սկսի.— «Իսթանպուլի մէջ մամուլի շուկայ մը եւ շուկային մէջ «Թան» անունով թերթ մը կայ»:

Թուրք թերթի մը դէմ անկիրթ կերպով կատարուած յարձակումները եւ միւս թուրք թերթերուն հանդէպ ալ արհամարհոտ արտայայտութիւններ ըը այս յօդուածը նոյնութեամբ թուրքերէնի թարգմանել տուեր, տպագրեր եւ Թուրքիոյ մէջ ցրուեր են: Թուրք թերթի մը սակէ 60 օրինակ, ուրիշի մը 20 — 30 օրինակ ղրկուած են: Ուրիշներու մօտ ստուգումի պէտք չտեսանք: Բախտաւոր ենք որ, բարեհաճած են մոռնալ «Եէնի Սապահ»ը:

Նախ սա հարցումը.— Ո՞վ սատանած է այս ձանձրոյթն ու ծախքը: Ցետոյ, երկրորդ հարցում մը.— Ի՞նչ է այս ձանձրոյթին ու ծախքին նպատակը: Թուրքիոյ մէջ ասիկա կատարողները ի՞նչ նպատակ կը հետապնդեն:

Գրքոյկին վրայ փակցուած տպագրեալ թղթիկ մը մեզի կ'իմացնէ Թուրքիոյ մէջ այս խանդավառ կերպով հակաթրքական քարոզութեան ձեռնարկող կազմակերպութիւնը — Գերման դեսպանատունը: Այս գրութեան տակն ալ, փոքր «փունթօ»ով «Մամուլի սպասարկութիւն» գրութիւնը կայ:

Ի տես անզգամութեան այս աստիճանին, անկարելի է վերջին աստիճան ցաւ ու զարմանք չզգալ: Միեւնոյն ժամանակ ալ, ասիկա արտասովոր ոտնձգութիւն մըն է:

Որքան կը զարմանանք Գերմաններու այս յանդգնութեան ու անպատկառութեան, միւս կողմէ կը զարմանանք նաեւ մեր ոստիկանութեան եւ կառավարութեան ալ, այլեւս անտարբերութեան ձեւ ստացած բարձր թոյլտուութեան եւ փափկանկատութեան վրայ:

Բացարձակապէս սխալ մըն է, այսպէս աչք գոցել մեր երկրին մէջ օտար քարոզութեան մը Թուրքերուն դէմ այսպէս բացայայտ կերպով ցոյց տըւած գործունէութեան դէմ:

Այս գրքոյկը արդեօք բնաւ չի՞ չահագրգռեր ընդհ. դատախազութիւնը: Թուրքիոյ մէջ բոլոր հրատարակութիւնները օրէնքի մը ենթակայ չե՞ն: Մինչեւ այս գրքոյկին մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ թէ ո՞ր տպարանին, ո՞ր երկրին մէջ տպուած է: Ի հարկին որո՞ւ դէմ հետապնդում պիտի կատարուի: Գերման դեսպանատա՞ն դէմ:

Կարելի՞ է մտածել թէ այս յօդուածը թարգմանելն ու հրատարակելը Թուրքիոյ վնաս պատճառելու բաղձանքէն տարբեր նպատակ մը կրնայ ունենալ: Արդեօք այս գործը Ռուսերն ու Գերմանները միասնաբա՞ր կ'ընեն, թէ ոչ, Գերմանները, թուրք հանրային կարծիքը Խ. Միութեան դէմ գրգռելու եւ ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները խանգարելու համա՞ր է որ ռուս թերթերու գրութիւնները մեր աչքը խոթելու ձանձրոյթը յանձն կ'առնեն: Ասիկա չենք գիտեր: Պէտք է արմատախիլ ընել Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցող գաղտնի թէ բացայայտ գերման քարոզութիւնը:

Մենք ամենադոյզն վարանում ցոյց պիտի չտանք այս պարտականութենէն մեզի վիճակուած բաժինը կատարելու համար: Գիտնալով որ Գերմանները ակար եւ սմեղուկ մարդոցմէ, թմրած ժողովուրդներէ ու ցեղերէ չեն ախորժիր, մենք ալ անմիջապէս փոխադարձութեան պիտի անցնինք: Եւ խօսքով չէ, այլ գործով: Այնպէս կը յուսանք թէ անոնք այս լեզուէն կը հասկնան:

Այժմէն յայտարարենք մեր ընելիք առաջին գործը.—

Եթէ տեսնենք որ չանհետանար գերման քարոզութիւնը, անմիջապէս հետեւեալ գիրքը պիտի սկսինք թարգմանել մեր թերթին մէջ. «The Dark invader», (Գաղտնօրէն Սողոսկողը): Հեղինակ՝ հարիւրապետ Ֆոն Ռինթէլէն:

Կը կարծենք թէ, այն ատեն, կարգ մը դիւանագէտներու նեղ պիտի գան Թուրքիոյ սահմանները եւ իրենց համար ուրիշ ճար պիտի չմնայ, եթէ ոչ իրենց բոլոր ունեցածը հաւաքելով փախչիլ:

Եթէ տեսնենք թէ այս կարգադրութիւնն ալ բաւարար չէ եղած, այն ատեն դիտենք մեր ընելիքը: Ասիկա ալ իր ատենին կը յայտարարենք:

Ցեղին ձայնը. .

Տիկին Odette Mikaelianի

Ազնիւ տիկին, յուզումով եւ ուրախութեամբ կարդացի ձեր վերջին գրութիւնը, որ լոյս տեսած էր Լիոնի «Le Nouvelliste» օրաթերթին մէջ (29 Նոյեմբեր — «Հայերու հաւատարմութիւնը», արտատպուած «Յառաջ»ի մէջ): Այո, ձեզի պէս քաջասիրտ Ֆրանսուհիներ, այս փոթորկալի օրերուն, հայ ժողովուրդի սիրտէն է որ կը խօսին:

Դեռ երէկ էր որ աշխարհասասան պատերազմի բռնկումով, մենք որբեր մնացինք, մեր երբեմնի չքնաղ եւ հըրաշալի աշխարհին հետ: Իսկ ներկայ պատերա՞զմը, կարելի՞ է նախատեսել թէ ո՛ւր կրնայ յանգիլ...

Գիտէք արդէն եղերական պատմութիւնը մեր հերոս եւ նահատակ ժողովուրդին, որ մէկ միլիոն մարդկային զոհ տուաւ...: Այնուհետեւ մնացորդները ինկան ցիրուցան, բոլոր ցամաքներուն վրայ, մինչեւ Եւրոպա, այն միամտութեամբ թէ խաղաղութիւնը ապահովուած է:

Եւ ահա նոր փոթորիկը, որուն մէջ մեր երիտասարդներն ալ գինուոր են բոլոր ճակատներուն վրայ, իրենց պարտականութիւնը կատարելով արիաբար: Եւ սակայն մեզ կը կոչեն օտարական:

Ահա թէ ինչու երախտագիտութեամբ կը լսենք ձեզ նման Ֆրանսուհիներու ձայնը, յանուն արդարութեան:

Դուք քաջ գիտէք, որ մեր ժողովուրդը անհաման հերոսներ տուած է, եւ նորէն կուտայ: Դուք փաղը ականատեսները պիտի ըլլաք նոր Անդրանիկներու, Գէորգներու, Քեռիներու եւ անհամար անյայտ տղաքներու որոնք արդարութեան համար կռուիլ գիտեն:

Պատի՛ւ ձեզի եւ ձեր ժողովուրդին:

Սարգիս Ընտրիկեան

ՎԱՐՁՔԻ ԶԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ - խորհրդական ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud):

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17, Rue Damesme Paris (13)

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Մեծ յաղթանակ մը եւ կարմիրներու պարտութիւնը

Ֆինլանտական վերջին դեկոյցին համաձայն, Ֆինլանտայի օդանաւերը քանդած են Լէնինկրատ - Մուրմանսք երկաթուղին, 12 մղոն տարածութեան մը վրայ: Այս առթիւ ռմբակոծուած են նաեւ խորհրդային կարգ մը դիրքեր, ինչպէս եւ մեքենաշարժ զօրամասեր եւ հետեւակազօրքը: Ֆինլանտացիները կը շարունակեն բուռն հակայարձակումներ կատարել զանազան շրջաններու մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, հարիւրի չափ ռուսական հրասայլեր, հինգ ծակահրասայլ, չորս դաշտային թնդանօթներ եւ շատ մը զէնքեր Ֆինլանտացիներուն ձեռքը անցած են: Ֆինլանտական դեկոյցը կը հերքէ այն լուրը թէ Ռուսերը յառաջ խաղացած են 130 մղոն, Ֆինլանտայի ամէնէն նեղ մասին վրայ: Խորհրդային օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել Ֆինլանտայի ռազմական դիրքերը:

*** Ֆինլանտայի դրացիները կը շարունակեն օգնութիւն հասցնել զանազան ձեւերով: Նորվեկիոյ մէջ հաւաքուած է 240,000 տոլար: Նորվեկեան թերթ մը կ'առաջարկէ որ Ազգաժողովին իւրաքանչիւր անդամը սպառազէն գունդ մը ղրկէ Ֆինլանտա, իր բնակչութեան թիւին հազարին մէկ համեմատութեամբ:

13 ԱԼԺԵՐԻԱՑԻ համայնավարներ ձերբակալուեցան Սէն Տընիի մէջ, երբ գաղտնի ժողով մը կը գումարէին:— Զին. ատեանին առջեւ համայնավար երեսփոխան Ֆլորիմոն Պոնթ հարցաքննուելով, խոստովանած է թէ ինք խմբագրեց եւ մամուլին հաղորդեց այն նամակը որ ուղղուած էր երեսփ. ժողովի նախագահին եւ որ անմիջական հաշտութիւն կը պահանջէր: Այս առթիւ ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ հաղորդելով, ըսաւ թէ իբրեւ երեսփոխան իրաւունք ունէր այսպէս վարուելու:— Արհեստակցական ամենամեծ միութիւնը, հիւսուածեղէնի սէնտիքան, վերջնապէս ճշդեց իր դիրքը, դառնալով Մոսկուայի դէմ: Մինչեւ հիմա ձգձգած էր, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան խաղերու:— Կառավարութիւնը լուծեց հինգ նոր քաղաքապետութիւններ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տարեկան ընդհ. բանակումէն վերջ (26 նոյեմբեր) Փարիզի ենթաշրջանի սկաուտները ունեցան իրենց ընդհ. հաւաքոյթը: Առաջնորդները պարզեցին զօրահաւաքի օրերուն իրենց կատարած աշխատանքները: Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդուեցան նաեւ զէնքի տակ գտնուող խմբապետներու մասին, որոնք բոլորն ալ քաջառողջ են եւ լաւատես:

Շրջանային պետը եւ Պ. Դարբինեան իրենց համակրանքի խօսքերը յայտնելէ վերջ, բացակայ խմբապետներուն եւ ներկաներուն, առաջարկեցին պատերազմի շրջանին համար ընտրել մարմին մը, ղեկավարութեամբ խմբապետուհի Անահիտ Սերճանեանի: Գաղտնի քուէարկութենէ վերջ ընտրուեցան եղբայրներ Ռօպէր Զիլինկիրեան (գանձապահ), Հրանտ Սէրէճճեան (քարտուղար), անդամներ՝ Վահէ Ալլահեան, Կարապետ Կարապետեան եւ խմբապետ Սարգիս Գարասարդեան:

Զբաղեցնելով հայ զինուորներու օգնելու իրենց միջոցներով, որոշուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու կողմէ նախկին ընդհ. քարտուղար Պ. Կարօ Ուշագլեանը նշանակել Փարիզի Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնի անդամ, եւ այս որոշումը հաղորդուեցաւ առ որ անկ է:

Նորընտիր մարմինը որոշեց կազմակերպել կիրակնօրեայ արշաւներ մօտակայ անտառներուն մէջ, ամէն գլուչութիւն ձեռք առնելու պայմանով:

Ենթաշրջանի գործադիր մարմնի հասցէն.— Mlle Anahid Serdjanian, 22 Rue Carnot, Gagny (S. et O.): Ի դիմաց Ֆր. Շրջ. Գ. Մարմնի Վ. Անդրէասեան

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ 17 դեկտեմբեր, կիրակի առաւօտ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Ե. վրդ. Ներսոյեան: Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ամսագրին 1939 տարեշրջանի վերջին թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ:

Բացուած է 1940ի բաժանորդագրութիւնը,— Տարեկան 40 ֆրանք, Ամերիկա՝ 1ուկէս տոլար:

Դիմել Մ. Պարսամեան, 46, Rue Richer, Paris (9):

Ուրիշ գաղտնիքներ ռուսագերման գործակցութեան մասին

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը Ֆինլանտայի ռուսական արշաւանքին պատասխանատու նկատելով Գերմանիան, կը գրէ թէ Մոսկուայի բանակցութեանց ատեն Խ. Միութիւնը պայման դրած էր որ Ռուսիա իրաւունք ստանայ գրաւելու պալթեան պետութեանց եւ Ֆինլանտայի ռազմագիտական կէտերը: Անգլիա եւ Ֆրանսա չէին կրնար ընդունիլ այս պայմանը, իսկ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Մոսկուա երթալով հաւանութիւն յայտնեց: Գերմանիոյ նաւային վարիչները կատղեցան, երբ լսեցին որ Պալթիկի տիրապետութեան 3/4 մասը ձգուած է Ռուսիոյ, իբրեւ գին անոր կասկածելի գործակցութեան: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ սախպեց որ Հիթլէր ընդունի այս պայմանը, այն համոզումով թէ ռուսեւգերման գործակցութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ Անգլիա եւ Ֆրանսա պատերազմ յայտարարեն Գերմանիոյ դէմ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոսկուայի բանակցութեանց ատեն Ռուսերը նախ անուղղակի նախայարձակման խնդիրը ներկայացուցին անգլիացի բանագնացներուն, բայց երբ անգլեւֆրանսական զինուորական պատուիրակութիւնները Մոսկուա հասան, պարզուեցաւ որ Ռուսիոյ պահանջները ճիշդ այն էին ինչ որ բանի ուժով պարտադրուեցաւ Լեհաստանի եւ պալթեան պետութեանց եւ սպա տեղի տուաւ ֆինլանտական արշաւանքին: Մինչ Անգլիա եւ Ֆրանսա մերժեցին մեղսակից դառնալ այսպիսի սակարկութեան մը, Գերմանիա չվարանեցաւ ծախել ուրիշ երկիրներու ազատութիւնը, իբրեւ գին Ռուսիոյ բարեացակամ չէզոքութեան:

Այս առթիւ Լոնտոնի թերթը կը հաստատէ թէ Մոսկուա որոշած է իր ազդեցութիւնը տարածել Պալքաններու մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, Խ. Միութիւնը ոչ միայն կ'ուզէ ետ առնել Պեսարապիան, այլեւ իր տիրապետութեան տակ առնել Դանուբի գետաբերանը: Այս ծրագրին մաս կը կազմեն նաեւ Ռութէնիոյ խլումը՝ Հունգարիայէն եւ Պուքովինայի անջատումը Ռումանիայէն: Լոնտոնի կարգ մը շրջանակներուն մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ Ռուսաստան արեւմտեան պետութեանց դէմ շարժած պիտի չըլլար, եթէ չյաջողէր համաձայնութիւն մը կնքել Ճափոնի հետ՝ Ծայր. Արեւելքի մասին:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ հարցումներ եղան երեսփ. ժողովին մէջ, երկրագործական նախարարութեան ելմտացոյցին քննութեան առթիւ: Նախարարը յայտարարեց թէ «պարենատոմսի (վէսիգա) դրութիւնը նախատեսուած էր քաղաքացի ժողովուրդին համար, եթէ պաշարը անբաւական ըլլար: Բայց անհրաժեշտ չհամարուեցաւ այդ միջոցին դիմել: Կարգ մը ուտեստներու համար կարելի է դժուարութեանց հանդիպիլ որոշ ատեններ, բայց միջոցներ նախատեսուած են այդ մասին: Վստա՞հ ենք թէ օր մը պիտի չստիպուինք կարգ մը սեղմումներ հաստատել: Այսպէս, եղան միսին սպառումը աւելցած է, բանակին պէտքերը հոգալու համար: Հա՞րկ է արգիլել եղհորթերու ջնջումը: Այսպիսի գործողութիւն մը պատճառ չի՞ կրնար դառնալ ապառնալ աւելցնելու եղան միսին սպառումը: Նախարարութիւնը կը զբաղի այս հարցերով: Հարկ է զարկ տալ մասնաւորապէս խոզի արտադրութեան, քանի որ այդ անասունը աւելի շուտ կը մեծնայ քան եզը: Բանակին թելադրուած է խոզի միս ուտել: Բայց հարկ էր արագօրէն ազդել գայն: Այդ ալ ըրած ենք: Ժողովուրդը պէտք է գիտնայ թէ պատերազմի ատեն ամէն ուտեստի պարենաւորումը չի կրնար ապահովուիլ ճիշդ այնպէս ինչպէս խաղաղութեան ատեն»: Նախարարը հաւաստեց թէ Ֆրանսայի պարենաւորումը այսօր աւելի գերազանց է քան 1914ին: Եթէ ժողովուրդը ճշգօրէն յարգէ կարգ մը սահմանափակումներ, երբեք պէտք չկայ պարենատոմս հաստատելու:

ԱՆԳԼԻԱՑԷՆ կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ Էրզրում գացած է, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

«ՀԻԹԼԷՐ, ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՍ, չե՞ս լսեր»— այս ազդարարութիւնը ուղղեց գերմանական Ազատ կայանը, Լոնտոնի մէջ: «Հարիւր օրուան վերջին պայմանաժամ մը կը շնորհենք քեզի, Գերմանիան գերման ժողովուրդին յանձնելու եւ պատերազմը դադրեցնելու համար: Եթէ համակերպիս, կրնաս Գերմանիայէն հեռանալ ողջ առողջ, եթէ ոչ պիտի սպաննուիս, այս պայմանաժամէն վերջը: Գերման ժողովուրդի Դաշնակցութիւնը վճռած է ինք անօրինել Հիթլէրի ճակատագիրը, որոշ թուականի մը: Մեր վերջնագիրը անմէջ սպառնալիք մը չէ: Մենք միջոցներ ձեռք առած ենք եւ պիտի չարատիս. քեզի կը մնայ որոշել»:

ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆ հեղինակ մը, Ժան Կռավ, որուն գրութիւնները հայերէնի ալ թարգմանուած են Պոլսոյ «Ազդակ»ին եւ ուրիշ թերթերու մէջ, մեռաւ առջի օր: 85 տարեկան էր: Հրատարակած է յեղափոխական թերթեր, մասնաւորապէս «Նոր ժամանակներ»ը: Ունի շարք մը գիրքեր,— «Ապագայ ընկերութիւնը», «Անհատը եւ ընկերութիւնը», «Ազատ հողեր» եւն.:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յանձնաժողով մը գացած է Բրաքովիա, Լեհաստանի ռուսական շրջանը փոխադրելու համար ռուս փոքրամասնութիւնները: Կ'ըսուի թէ տեղափոխութիւնը պիտի կատարուի միայն Լուպլինի շրջանին մէջ, ուր կան 63,000 Ուկրայնացիներ եւ 15 հազար սպիտակ Ռուսեր, եւ Կալիցիոյ մէջ, ուր կը գտնուին 100 հազար Ուկրայնացիներ:

ԾՆՈՒՆԴԻ շնորհաւորական տոմսերը գրաքննութեան պիտի ենթարկուին Անգլիոյ մէջ, որպէսզի լրտեսները չկարենան օգտուիլ:

ՄԱՀՈՒԱՆ դատապարտուեցաւ գերման դերձակ մը, Վիլհէլմ Մօրէր, որ Փարիզ կը բնակէր եւ տարուան սկիզբը ձերբակալուած էր Մէցի մէջ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ հռչակաւոր վարպետը, Տըկլէս Ֆէրպէնքս, յանկարծամահ եղաւ: 55 տարեկան էր եւ միշտ զուարթ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԹՐԹՕՆԻ ՀԱՍՑԷ) Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—
ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ 150 փրանք 75 փրանք 40 փր.
Զուիցերիա եւ Բելժիքա 265 փրանք 140 փրանք
Ուրիշ երկիրներ 215 փրանք 110 փրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 Décembre 1939

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4223

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏԵՂԸ

Կ'աստուածնինք,— Հազարաւորներ արտակարգ, վայրերան խուճապի մը մատնուեցան անցեալ սեպտեմբերին, երբ կը պայթէր նոր պատերազմը։ Այլ մանաւանդ երբ հնչեց առաջին ահազանգը՝ Փարիզի մէջ, մէկ - երկու օր յաջորդաբար։

Ի՛նչ մարգարէութիւններ չարագուշակ,— «աս պիտի ըլլայ, ան պիտի ըլլայ»։

Ձենք մեղադրեր։ Կառավարութիւնը ինք ալ, աւելի սեւ օրեր նախատեսելով, հարիւր հազարաւորներ կը ճամբէր դէպ ի ներքին գաւառները։ Նոյն իսկ պայմանաժամ սահմանեց, երկաթուղիներ եւ ուրիշ դիւրութիւններ ալ ընծայելով։

Յետոյ, սա չարաշուք տուփը—կազարգել դիմակ — որ կախուած էր այրերու եւ կիներու, նոյնիսկ մատղաշ մանուկներու կամ կորաքամակ ծերուններու թեւերէն վար, իր կարգին ... կաղ կը ցանէր մթնոլորտին մէջ, տակաւին կազային յարձակում չսկսած։

Ու վերջապէս լուսավառութեան կրճատումը, որ խստօրէն կը շարունակուի մինչեւ այսօր, ինչպէս եւ ուրիշ բազմազան տնօրինութիւններ, բոլորն ալ հետեւանք՝ պատերազմական վիճակի։

Ուրիշ մտավախութիւն մը՝ զինուորագրութեան խնդիրը։

Կառավարութիւնը հրամանագրով մը պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակայ հռչակած ըլլալով 20 — 48 տարեկանները, առաջին առթիւ այն տպաւորութիւնը գոյացաւ թէ բոլորն ալ իրենց բեռները պիտի կապեն մէկ օրէն միւսը։

— «Մարդ չմնաց մէջտեղը. բոլորը զինուոր գացին կամ պիտի երթան»։

Մէկ խօսքով, տեսակ մը ջղագրգռութիւն, որ կը ջլատէր ամէն աշխատանք։

Բարեբախտաբար երկար չտեւեց իրարանցումը։

Շաբաթները սահեցան, հետզհետէ մեղմացնելով շարք մը մտավախութիւններ։

Աղդարար սուլիչը այլեւս նոյն սարսափը չի պատճառեր։ Հեռացողներէն տասնեակ հազարաւորներ վերադարձած են արդէն։ Ուրիշներ ալ կը պատրաստուին իրենց տեղերը դառնալու։

Բուն տագնապը — զինուորագրութիւն — առ այժմ կորսնցուցած է իր սուր հանգամանքը։

Որոշ զօրադասեր — գործօն զինուորները — բնականաբար պիտի մնան դրօշի տակ։ Ուրիշ զօրադասեր — 39էն 48 տարեկան — մասամբ կ'արձակուին։ Կառավարութիւնը հրահանգներ հաղորդած է արդէն, 6, 5, 4, 3, նոյնիսկ 2 զաւկի տէր հայրերը ատենաբար արձակելու համար։ Յետոյ, քննութիւններ ալ պիտի կատարուին, արձակելու համար անոնք որ զէնքի տակ առնուած էին առաջին առթիւ, իրենց տարեկից դասին զօրակոչէն առաջ։ Վերջապէս, 20 — 48 տարեկաններէն անոնք որ արձանագրուած էին համաձայն մասնաւոր օրէնքին, ժամանակ ունին մինչեւ 1940 սեպտեմբեր։

Մէկ խօսքով, կը դառնունք բաղդատաբար բնականոն կացութեան մը առջեւ,— այնքան որքան թոյլ կուտան պատերազմական վիճակի պայմանները։

Ուրեմն, ինչպէս որ կառավարութիւնը կը յանձնարարէ երեսի վրայ չձգել առօրեայ գործերը, երկրին տնտեսական եւ ընկերային գործունէութիւնը, մենք ալ պարտաւոր ենք ամէն բան փորձել, կարգի դնելու համար մեր տունը։

Արդ, ի՞նչ կը տեսնենք մօտաւորապէս չորս ամիս վերջը։ Courage!

Դարձեալ նոյն շուարում, երերուն վիճակը, մասնաւորապէս հանրային կեանքի մէջ, սկսելով Փարիզէն։

Ձենք ժխտեր, բարենշան երեւոյթներ ալ պակաս չեն։ Բայց, «բարենշան»ը կը բաւէ՞, երեւոյթները իրականութեան վերածելու համար։

Քանի մը կազդուրիչ փաստեր արձանագրեցինք Փարիզէն եւ Մարսէյլէն,—զանազան ձեռնարկներ, զինուորներու օգնութիւն եւն.։ Դեռ աւելին կը սպասենք, պատերազմը երկար տեւէ թէ կարճ։

Իսկ միւս հայաշատ գաղութնե՞րը։ Ի՞նչ կը բանին, օրինակ, ԼԻՈՆԸ (4—5000), ՎԱԼԱՆՍԸ (3—4000), ՏԷՍԻՆԸ (3000), ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԸ (4—500), ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԸ (6 — 700), ԿՐԸՆՈԲԼԸ (700) եւ դեռ ուրիշ վայրեր։

Հանդէս - ժողովի՞ կը սպասեն, ձայն տալու, ապացուցանելու համար իրենց գործունէութիւնը։

Պատերազմի կամ հաշտութեան խնդիրները մենք չէ որ պիտի վճռենք, անոր համաձայն դասաւորելու համար մեր գործերը։

«Թիկունք»ն ալ աշխատանքի կը կարօտի, եւ անհրաժեշտ է որ ամէն մէկը իր տեղը գտնէ, իր դերը կատարելու համար։— Շ.

Ռումանիա պիտի պաշտպանէ Պեսարապիան

Պեսարապիոյ խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ ռումանական կառավարութիւնը։ Միշտ այն կասկածը կը տիրէ թէ Խ. Միութիւնը պարզապէս յետաձգած է իր արշաւանքը, մինչեւ որ վերջացնէ Ֆինլանտական պատերազմը։ Կը կարծուի թէ Ֆինլանտա կրնայ դիմանալ 2 — 3 ամիս։ Ամէն պարագայի մէջ, Ռումանիա վճռած է պաշտպանել իր հողերը։ Ամրութիւններ շինուած են Փրութ գետին երկայնքը որ Պեսարապիան կը բաժնէ Մոլտավիայէն, բայց կը կարծուի թէ այս ամրութիւնները պաշտպանութեան երկրորդ գիծը կը կազմեն։ Առաջինը գծին շինութիւնը շոգեպինդ յառաջ կը տարուի Տնիէսթէրի եւ Պուքովինայի երկայնքը, ուր բնական պաշտպանութիւնը բաւարար չէ։ Պաշտպանութեան երրորդ գիծը պիտի կազմեն Վերին Կարպաթեանները, եթէ հարկ ըլլայ։ Այս առթիւ իրազեկներ կը հաւատեն թէ Ռումանիա իր ամբողջ զօրքը սահմանագլուխին վրայ պիտի չկեդրոնացնէ, ինչպէս ըրին Լեհերը։ Յետոյ, Ռումանիա յոյս չունի արտաքին անմիջական աջակցութենէ, եւ պիտի ջանայ պաշտպանել ինքզինքը, ինչպէս կ'ապացուցանեն Պալքանեան խմբակցութեան մը կազմութեան փորձերը։ Եուկոսլավիա կը դժկամակի։ Հունգարիա մերժած է ոչ - յարձակման դաշինք մը կնքել Ռումանիոյ հետ։ Իսկ Իտալիա թէեւ մօտէն շահագրգռուած է Պալքաններով, բայց չի կարծուիր որ պատերազմ յայտարարէ, զանոնք պաշտպանելու համար արշաւանքի մը դէմ։ Պուքրէշի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Ռուսիա ոչ միայն Պեսարապիան կ'ուզէ, այլեւ Դանուբի գետաբերանը, սահմանակից ըլլալու համար Պուլկարիոյ հետ, զոր հաւանաբար պիտի բոլշեւիկացնեն։ Գերմանիա այնքան պէտք ունի Ռումանիոյ հանքային հարստութեանց որ տրամադիր կ'երեւայ պաշտպանելու այդ երկիրը ուրիշ պետութեանց դէմ։ Առեւտրական բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին երեք շաբաթէ ի վեր, վերսկսան դեկտեմբեր 12ին։ Գերմանիա աւելցուցած է իր պահանջները, աւելի մեծ քանակութեամբ քարիւղ եւ արմտիք ապսպրելով։ (Ն. Ե. Հէրըլտ)։

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ դեկտեմբեր 14ին վերջացան Գերմանիոյ հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները եւ գերմանական պատուիրակը Պերլին վերադարձաւ իր վեց գործակիցներուն հետ, օդանաւով։ Այս նոր համաձայնութեամբ, Ռումանիա Գերմանիոյ պիտի յանձնէ տարեկան 500,000 թոն քարիւղ, այսինքն օրական 300 վակոն։ Մարքը պիտի հաշուեն 46 լէյ, փոխանակ 41ի, թէեւ Գերմանացիները 60 կ'առաջարկէին։ Այս համաձայնութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց Ժընեւի մէջ։ Ազգաժողովին պալքանեան պատուիրակները կը վախնան որ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ կատարելով գործակցութեան առաջին արդիւնքն ըլլայ նոր պայքար մը, մասնաւորապէս ուղղուած Ռումանիոյ դէմ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՁԵՌՆՊԱՀ

Նիւթական օգնութիւն Ֆինլանտայի

Պատմական վճիռ մը արձակած եղաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, դեկտ. 14ին, հանդիսաւորապէս վտարելով Խ. Միութիւնը, իբրեւ հետեւանք Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակման։ (Խ. Միութիւնը Ազգաժողովին անդամ է 1934էն ի վեր)։

Այս վճիռը տրուեցաւ Ա. Դ. Խորհուրդին կողմէ, հինգ ժամուան մէջ, համաձայն այն բանաձեւին զոր թարգմանած էինք երէկ։ Ինչպէս յայտնի է, բանաձեւը կը տրամադրէր թէ նիւթապէս օգնել Ֆինլանտայի, զէնք, ուտեստ, դեղ, հանդերձեղէն եւն. ճարելով եւ թէ վտարել Խ. Միութիւնը։ Երկու առաջարկներն ալ պաշտպանուեցան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Ընդդիմադիրներ չկային, բայց կարգ մը պետութիւններ ձեռնպահ մնացին, իրենց յատուկ նկատումներով։ Ընդհ. ժողովին մէջ, 38 պետութիւններէ տասը չհամարձակեցան կարծիք յայտնել թէ Ա. Դ. Խորհուրդը իրաւունք ունի՞ դատելու Խ. Միութիւնը, իսկ այս տասնէն վեցը ձեռնպահ մնացին նոյն իսկ Ֆինլանտայի օգնելու հարցին մէջ։ Բուն Խորհուրդին մէջ 11 պետութիւններէ չորսը մերժեցին քուէարկել։

Անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակութիւնները ճնշում բանեցուցին վերջին պահուն, ձաղկելով Խ. Միութեան նախայարձակումը, թէ Ա. Դ. Խորհուրդին եւ թէ ընդհ. ժողովին առջեւ։ Այս առթիւ յիշեցին նաեւ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի դէմ կատարուած յարձակումները, թիւ 1 թշնամի համարելով Գերմանիան։ Բայց եւ այնպէս հասկցուցին թէ իրենց կառավարութիւնները միտք չունին խզելու դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ։ «Մենք մեր պարտականութիւնը կատարեցինք, ըսաւ անգլիական պատուիրակ մը, չենք ուզեր աւելի ծանրացնել կացութիւնը»։

Վտարման բանաձեւը առաջին անգամ քուէարկեց ընդհ. ժողովը, առաւան նիստին մէջ, միացնելով երկու խնդիրները,— օգնութիւն Ֆինլանտայի եւ վտարում Խ. Միութեան։ Ութ պետութիւններ — Ֆրանսա, Անգլիա, Հոլանտա, Պելժիա, Հնդկաստան, Էքուաթոր, Փորթուկալ եւ Լեհաստան — հրապարակաւ քուէարկեցին երկու առաջարկներն ալ, իսկ ուրիշ քսան պետութիւններ հաւանութիւն յայտնեցին լռութեամբ։ Մնացեալ ազգերէն վեցը,— Լաթվիա, Էսթոնիա, Լիթուանիա, Պուլկարիա, Զուիցերիա եւ Չինաստան ձեռնպահ մնացին երկու խնդիրներուն մէջ ալ։ Իսկ չորս պետութիւններ ալ— Նորվեկիա, Շուէտ, Տանըմարքա եւ Մեքսիկա — ձեռնպահ մնացին միայն վտարման հարցին մէջ։

Երբ Ա. Դ. Խորհուրդը գումարուեցաւ կէս օրէն վերջը, քուէարկեց 103 բառէ բաղկացեալ յայտարարութիւն մը, որ կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը Ֆինլանտա արշաւած ըլլալով, ինքզինքը դուրս ձգած է Ազգաժողովէն, հետեւաբար այլեւս անդամ չէ։ Այստեղ Չինաստան նորէն ձեռնպահ մնաց, քանի որ օգնութիւն կը ստանայ Խ. Միութենէն, Ճափոնի դէմ կռուելու համար։ Ձեռնպահ մնացին նաեւ Յունաստան եւ Եուկոսլավիա, որոնք հաւանութիւն յայտնելով հանդերձ, իրենք զիրենք բաւական զօրաւոր չզգացին, վտարման քուէ տալու համար։ Ֆինլանտա եւս ձեռնպահ մնաց, քանի որ չէր կրնար թէ դատախազ եւ թէ դատաւոր դառնալ։ Այս չորս ձեռնպահներէն զատ, Ա. Դ. Խորհուրդին անդամ են եօթը պետութիւններ եւս, Խ. Միութիւնը, Իրան եւ Փերու բացակայ ըլլալով։ Այս եօթնէն միայն Ֆրանսա եւ Անգլիա հրապարակաւ քուէարկեցին։ Միւս հինգը — Պելժիա, Պոլիվիա, Եգիպտոս, Հարաւ. Ափրիկէ եւ Սան Տոմինկա հաւանութիւն յայտնեցին լռութեամբ։

*** Քուէարկութենէն առաջ, գլխաւոր ճառերը խօսեցան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները, Պ. Պըթլըր եւ Փօլ Պոնքուր։ Առաջինը շեշտեց թէ Անգլիա պիտի չմոռնայ Չեխերու եւ Լեհերու խնդիրը, իսկ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը յայտարարեց.— «Ֆրանսա իր քուէն կուտայ առանց չքմեղացնելու գլխաւոր հեղինակը (Գերմանիա), առաջին եւ գլխաւոր հեղինակը այն խռովութեանց որ վերի վայր կը հրջեն Եւրոպան եւ առանց մոռնալու նախընթաց յարձակումները»։

Խ. Միութեան վտարումը շատ մը անդրադարձումներ կրնայ ունենալ։ Այս վտարման հետեւանքով, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը մնան միակ մնայուն անդամները Ա. Դ. Խորհուրդին, քանի որ Իտալիոյ հրաժարումը վերջնական դարձաւ անցեալ երկուշաբթի օր, երկու տարուան պայմանաժամը լրացած ըլլալով։

ԱՆԳԼԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԵԾ ՆԱՒԱՄԱՐՏԸ ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գերմանական զրահաւորը եւ անգլ. յածանաւ մը վնասուած

Երէկ հաղորդած էինք թէ բուռն նաւամարտ մը տեղի ունեցած է Ուրուկուէյի (Հարաւ. Ամերիկա) ջուրերուն մէջ, գերմանական «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին եւ երեք անգլիական յածանաւերու միջեւ։

Նոր լուրերու համաձայն, գերմանական մարտանաւը կը հետապնդէր ֆրանսական շոգենաւ մը, երբ երեք անգլիական յածանաւերը զայն պաշարելով ճակատամարտի մը բռնուեցան։ Կռիւը տեւեց գրեթէ ամբողջ օրը, 4—5 ժամ, եւ գերմանական զրահաւորը (10,000 թոն) ի վերջոյ ապաստանեցաւ Մոնթէվիտէոյի նաւահանգիստը, ծանրապէս վնասուած ըլլալով։ Անգլիական «Էքսէթըր» յածանաւն ալ (8300 թոն) ծանր վնասներ կրած ըլլալով, դադրեցուց հետապնդումը։ Գերմանական զրահաւորին նաւաստիներէն եւ սպաներէն 36 հոգի սպաննուած, 60 հոգի վիրաւորուած են, մէջն ըլլալով հրամանատարը։ Երբ զրահաւորը նաւահանգիստ մտաւ, լուսարձակները բացած, տեսնուեցաւ որ ինը տեղէ զարնուած է, կամուրջէն մինչեւ սուզակէտը։ Գլխաւոր աշտարակը ճեղքուած է, եւ չորս խոշոր ծակեր բացուած են սուզակէտին մօտ, թնդանօթ մը քանդուած, եւ երկու սաւառնակներ փոշիացած են։

Ամենամեծ ճակատամարտը կը համարուի այս, ներկայ պատերազմին մէջ, եւ սկսաւ առտուան ժամը 6ին, երբ ֆրանսական «Ֆորմոզա» շոգենաւը (9975 թոն) թակարդը ձգեց գերմանական զրահաւորը, Ռիօ տը լա Փլաթայի բերանը։ Անգլիական առաջին յածանաւը երեւցաւ, երբ գերմանական զրահաւորը կը մօտենար ֆրանսական շոգենաւին։ Յետոյ հասան միւս երկու յածանաւերը եւ ռմբակոծութիւնը սկսաւ անմիջապէս։ Գերմանական մարտանաւը թանձր ծուխ մը արձակելով ուղղուեցաւ դէպի ծովեզերք։ Անգլիական երեք մարտանաւերը կրակ կը տեղային ամէն կողմէ, եւ երբ տեսան որ գերմանական զրահաւորը կը փորձէ չէզոք ջուրերը մտնել, յածանաւերէն մէկը ճամբան կտրելով, ստիպեց նորէն բացերը ելլել։ Առաջին թնդանօթաձգութիւնը տեւեց մէկ ժամ 20 վայրկեան։ Յետոյ ճակատամարտը վերսկսաւ նոյն սաստկութեամբ, մինչեւ որ անգլիական նաւերէն մէկը քաշուեցաւ ռազմադաշտէն, իսկ թշնամի զրահաւորը մտաւ Ուրուկուէյի ներքին ջուրերը։ Թէեւ ճակատամարտը տեղի կ'ունենար 9 — 25 մղոն հեռաւորութեան վրայ, ծովափի թափած քաղաքացիները կրցան դիտել եւ ժամը 8.30ին երբ մութը կոխեց, թնդանօթի ձայները կը լսուէին դեռ։

Ուրուկուէյի ծովային իշխանութիւնները անմիջապէս հասնելով, օգնեցին գերմանական զրահաւորին որպէսզի խարիսխ ձգէ, եւ ցամաք փոխադրեցին սպանեալներն ու վիրաւորները։

Անգլիական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Ուրուկուէյի, յայտնեց թէ 1907ի պայմանագրութեան համաձայն, թշնամի զրահաւորը իրաւունք չունի 24 ժամէն աւելի մնալու, մանաւանդ որ իր սեփական ուժով նաւահանգիստ մտած է եւ հետեւաբար կրնայ նաւարկել։ Բնականաբար անգլիական մարտանաւերը կը սպասեն դուրսը, խորտակելու համար թշնամի զրահաւորը, եթէ դուրս ելլէ։ Գերմանական մարտանաւը կրնայ մնալ միայն այնքան ժամանակ որքան անհրաժեշտ է նորոգուելու համար, այլապէս զինաթափ ըլլալով վար պիտի դրուի։ Զրահաւորին մէջ գտնուեցան 62 գերիներ, որոնք բռնուած են իր ընկղմած նաւերէն։ Գերմանական կառավարութիւնը յաղթանակ մը կը նկատէ այս նաւամարտը։

Նախագահ Իսմէթ Էրզրումի մէջ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Կարին գնաց, քննական պտոյտ մը կատարելու համար։

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ նախագահը Սըվազ հանդիպելէ վերջ, Էրզրում հասնելով ջերմապէս ընդունուեցաւ ամբողջ ժողովուրդին կողմէ։ Թուրք մամուլը կը գոհանայ միայն պաշտօնական հեռագիրները հրատարակելով, որպէսզի սխալ մեկնութիւններ չտան։ Բայց եւ այնպէս բացայայտ է որ այցելութիւնը զինուորական հանգամանք ունի, ինչպէս կը հաստատէ «Փարի - Սուար»ի թղթակիցը։ Իսմէթ Ինէօնիւ կ'ուզէ աչքով տեսնել Սըվազ - Էրզրում գծին գործունէութիւնը, մանաւանդ որ ինքն է հեղինակը այդ մեծ գործին։ Այս երկաթուղին, բացուած հոկտեմբեր 20ին, կը լրացնէ այն ռազմագիտական ճամբան որ Պոլիսը կը միացնէ Կովկասի սահմանին։ Ուրեմն աւելորդ է բացատրել անոր կարեւորութիւնը։ Էրզրումի արեւելեան կողմը կը գտնուի զինուորական կարեւոր շրջան մը ուր համախմբուած է Թուրքիոյ արեւելեան բանակը։

*** Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգարայի գերման դեսպանը Պոլիս հանդիպելով, նախկին դեսպանատունը հրաւիրած է Թուրքիոյ գերմանական ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի պատուիրակները, անոնց ներկայացնելու համար պարոն Ֆոն Լասնէրը, իբրեւ նոր առաջնորդը Մօտաւոր Արեւելքի տնտեսական յարաբերութեանց։ Ներկայ էին երեք Չեխեր ալ, 24 Գերմանացիներու հետ։ Նոր առաջնորդը պարզեց տնտեսական գործունէութեան ծրագիրը Թուրքիոյ մէջ, եւ պահանջեց բոլոր գերման գործակալներէն որ իրենց հաստատութեանց նիւթական աղբիւրները դնեն իր տրամադրութեան տակ։ Այս առթիւ մասնաւորապէս ճնշեց չեխ ներկայացուցիչներուն վրայ, ազդարարելով թէ պարտաւոր են հնազանդիլ, այլապէս խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։ Ֆոն Փափէն ալ ուժ տուաւ այս ճնշումին, բայց չեխական մասնաճիւղերը թրքական ընկերութիւններ ըլլալով, հաւանական չէ որ յանձն առնեն տրամադրել իրենց դրամագլուխները, մանաւանդ եթէ թրքական կառավարութիւնը պաշտպանէ զիրենք։

Այս առթիւ նորէն զրոյցներ կը շրջին թէ Ֆոն Փափէն ետ կանչուած է, թէեւ թրքական կառավարութիւնը չուզեր գլխու ցաւ ստեղծել։ «Լ'Էօվր»ի տեղեկութեանց համաձայն, Հիթլէր անձամբ քննելով Թուրքիոյ գանգատները, երկար խորհրդակցութենէ մը վերջ խմբագրել տուեր է ծանուցագիր մը, որ կ'ըսէ թէ դեսպան մը իրաւունք ունի թռուցիկներ ցրուելով երեւան հանելու ճշմարտութիւնը, իր պաշտօնավարած երկրին մէջ։

« ՓԱԹԱՆԹ »Ը ՊԻՏԻ ՋՆՋՈՒԻ, ինչպէս յայտարարեց ելմտական նախարարը, երեսփ. ժողովին մէջ։ Այս տուրքը 59 տարեկան է, հաստատուած ըլլալով 1880 յուլիս 15ին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Զինուորները ի՞նչ կ՚ուտէին առաջ

Ժխ. դարուն Վօպան կը գրէր թէ «պատերազմը բան մը չէ, դիմանալն է կարեւորը»։ Ուրիշ խօսքով՝ չի բաւեր ունենալ զօրաւոր բանակ մը, պէտք է լաւ սնուցանել զայն։

Ֆրէտէրիք Բ. եւս կ՚ըսէր. «Կ՚ուզէ՞ք ունենալ տոկուն բանակ մը, դոհացուցէք նախ փորը»։

Վօպանի տեսակէտը հող գտաւ մասնաւորաբար 1727 յուլիս 13ին, երբ արքայական հրամանագիրով մը ջանք թափուեցաւ բարելաւել փրանսական բանակին սնունդը, սակայն հետեւակազօրքին եւ հեծելազօրքին սնունդի քանակը նոյնը չէր։ Այսպէս հետեւակազօրքը կը ստանար օրական 750 կրամ հաց, 500 կրամ միս, մէկ աման գինի կամ գարեջուր կամ խնձորօղի։

Հեծելազօրքը կը ստանար օրական 1,125 կրամ հաց, 1000 կրամ միս, մէկ լիթր գինի կամ գարեջուր կամ խնձորօղի։

Յեղափոխութեան պատերազմներուն մէջ բանակը կը ստանար օրական 750 կրամ հաց, 250 կրամ բրինձ եւ չոր բանջարեղէն։ Նափոլէոնի բանակները պարէնը կ՚առնէին այն երկիրներէն, ուր կը մտնէին, ուրեմն կայսերական զանձը չէր որ կը վճարէր ծախքերը, այլ գրաւման ենթակայ երկիրը։ Ճիշդ ինչպէս, 1870ին, սկզբունք դարձուցած էր գերմանական բանակը թէ «պատերազմը պէտք է սնուցանէ պատերազմը»։

Տոքթ. Լօմոնիէ մասնաւոր աշխատութեան մէջ կ՚արձանագրէ թէ ինչ պարէն կը տրուէր գերմանական Գ. բանակին, 1870ին.— 375 կրամ թարմ միս կամ 250 կրամ աղած միս կամ 166 կրամ ճարպ, 750 կրամ հաց կամ 500 կրամ պիսքոթ, 250 կրամ չոր բանջարեղէն կամ 125 կրամ բրինձ, 25 կրամ աղ, 40 կրամ սուրճ։

Ընդհ. պատերազմին, բանակին պարէնը կը տրուէր համաձայն 1890ին ընդունուած չափի մը։ Այդ չափը երկու տեսակ էր,— սովորական եւ զօրացուցիչ։ Զօրացուցիչ պարէնը կը տրուէր կռիւի կամ յառաջխաղացութեան ժամանակ։ Սովորական սնունդն էր 750 կրամ հաց կամ 700 կրամ պիսքոթ կամ 600 կրամ պատերազմական հաց, 400 կրամ թարմ միս, 200 կրամ պահածոյ միս, 60 կրամ չոր բանջարեղէն կամ բրինձ, 20 կրամ աղ, 21 կրամ շաքար, 16 կրամ սուրճ, 50 կրամ ապուր։ Զօրացուցիչ սնունդը աւելի էր քանակով միայն։ Կը տրուէր նաեւ գինի կամ օղի։ Ցուրտ շրջաններու մէջ, օրինակ Վոժի մէջ, ամէն զինուոր օրական կը ստանար քիչ մը ոգելից ըմպելի։

Երբ յարձակում մը պիտի կատարուէր, սնունդի եւ ըմպելիի այս չափերը կ՚աւելցուէին բացառաբար։

Ներկայիս պարէնաւորումը կը կատարուի աւելի լաւ պայմաններու մէջ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ աղախին մը տնական աշխատանքներու համար որ գիտնայ կերակուր եփել։ Թուրքերէն գիտնալը անհրաժեշտ է։ Դիմել Պ. Charr-ի, 172, Bld. Berthier, Փարիզ (17)։

«Արդար խաղաղութիւն»

«Արեգակն արդար ...»։ Շնորհալիի բանաստեղծութիւնը կը յիշեցնէ «արդար խաղաղութիւն» բացատրութիւնը, որու կ՚ուզէ բովանդակութիւն տալ «Թան»ի Հռոմի թղթակիցը, ներշնչուելով իտալական եւ գերմանական գաղափարներէ։

Խաղաղութիւնը, արդարեւ, դարձած է արեւի պէս ըղձալի եւ կենսական պահանջ մը համայն մարդկութեան։ Բոլորը կը խօսին խաղաղութեան մասին, բայց ի՞նչ խաղաղութիւն,— «արդար խաղաղութիւն» կամ «խաղաղութիւն մը որ հիմնուած ըլլայ արդարութեան վրայ»։ Դիտելի է որ, կը գրէ «Թան»ի թղթակիցը, Մուսոլինի յաճախ գործածած է այդ բացատրութիւնը, եւ ինչ զուգադիպութիւն որ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահն ալ «արդար խաղաղութեան» մէջ համադրեց արեւմտեան պետութեանց պատերազմի նպատակները, երբ կը պատասխանէր Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վեհապետներուն, ու Պիոս ԺԲ. պապն ալ իր առաջին կոնդակին մէջ նոյն բառերով կը բանաձեւէր իր ցանկութիւնը։

Ուրեմն տիեզերական բաղձանք մըն է խաղաղութիւնը, որ պիտի հիմնուի «արդարութեան վրայ»։

Լաւ, ի՞նչ կը նշանակէ սակայն «արդարութիւն» բառը։

Միջազգային դետնի վրայ, այս բառը զանազան իմաստներ ունի։ Երբ այս բառը առնենք, եւրոպական նոր եւ տեւական կարգ մը ստեղծելու ժամանակ, ազգութեան գաղափարին տեսակէտով, դժուար չէ համաձայնիլ այն իմաստին մասին, որ պիտի տրուի «արդարութեան»։ Վերսայլի դաշնագիրը, ինչպէս ծանօթ է, հիմնուած է ազգութեանց սկզբունքին վրայ։ Եւ Գերմանիա գիտցաւ ոչ միայն օգտագործել այդ սկզբունքը, այլ եւ ուժգնութիւն մը տալ անոր՝ ցեղապաշտութիւն մը վարդապետելով, եւ ի վերջոյ հրապարակ նետելով սա բանաձեւը,— «մէկ ժողովուրդ, մէկ պետութիւն, մէկ առաջնորդ»։ Ահա այս զէնքն էր որ Հիթլէր գործածեց՝ կցելու համար Աւստրիան, Զուտէթեան շրջանը եւ վերջապէս պայքար մը բանալու համար յաղագս Տանցիկի եւ Նրբանցքին։

Եւ սակայն, երբ նոյն Գերմանիան ուզեց գրաւել Չեխոսլովաքիան ու Լեհաստանը, չէր կրնար ազգութեան սկզբունքի հարց յարուցանել այլեւս։ Այս անգամ հրապարակ նետեց տարբեր սկզբունք մը,— Աղեքսանդրեան վարդապետութիւնը, որով մեծ Մակեդոնացին լուծեց Կորդեան հանգոյցը, ուրիշ խօսքով՝ զօրաւոր ժողովուրդ մը իրաւունք ունի իր ուզած ձեւով լուծելու ամէն դժուարութիւն որ կը յարուցանեն տարբեր ազգութիւններ այն հողամասին վրայ, ուր կը գտնուի ինք։ Բայց այս ընթացքով, ցեղապաշտ եւ ազգայնական Գերմանիան կը քանդէ ազգութեանց սկզբունքը եւ Եւրոպան կ՚ինյնայ քառուղիի մը բերանը,— 1) կամ ընդունիլ հզօր ժողովուրդի մը գերակայութիւնը, թոյլ տալով որ գործէ համաձայն իր կամքին, ուրիշ խօսքով՝ ճանչնալ Գերմանիոյ գերակայութիւնը, 2) կամ անգամ մը եւս աշխատիլ որ յաղթանակէ ազգութեանց սկզբունքը եւ վերահաստատուին բռնաբարուած ազգութեանց իրաւունքները, 3) կամ գտնել նոր սկզբունք մը, նոր խտէալ մը, գերազգային կարգաձեւ մը, որու մէջ ազգութիւնը կը դադրի ժամանումի կէտ մը ըլլալէ եւ կը դառնայ մեկնումի կէտ մը։

Ընդունիլ Գերմանիոյ գերակայութիւնը, ատիկա խտէալ մըն է որուն կը ցանկան միայն Գերմանացիները։ Իսկ գտնել նոր սկզբունք մը, ապահովելու համար Եւրոպայի խաղաղութիւնը, հարց մըն է որ կը կարօտի քննութեան, ուսումնասիրութեան, պրպտումի։ Մինչ այդ՝ հրապարակին վրայ կը մնայ միակ ընդունելի սկզբունքը, ազգութեանց սկզբունքը։

Ի՞նչ է ազգութիւնը։ Առաջին սահմանումը կուգայ իտալական մտաւորութենէն։ Փասքալ Մանչինի, իբրեւ դասախօս Թորինոյի միջազգային իրաւունքի համալսարանական բեմին, 1851 յունուար 22ին, երբ բացումը կը կատարէր իր դասախօսութիւններուն, այսպէս կը սահմանէր. «Ազգը մարդկային բնական ընկերութիւն մըն է, որ հիմնուած է հողային, ծագմանական, լեզուական եւ կենցաղային (բարքերու) միութեան վրայ եւ որ կը բարդուածի ընկերային գիտակցութեան եւ կեանքի կատարեալ միաբանութեան մը մէջ»։

Անշուշտ այս սահմանը կը պատշաճի աւելի խտէալի մը քան թէ իրականութեան մը։ Այն շրջանին, երբ կը բանաձեւուէր այսպէս, ազգութեան այս ըմբռնումը նպատակ ունէր ամէն բանէ առաջ ծառայել իբրեւ քաղաքական զէնք մը «իտալականութեան» ձեռքին մէջ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, Վերածնունդի ամբողջ շրջանը ի յայտ բերաւ իտալական լայնաթեւ խոյանք մը ի նպաստ ազգերու անկախութեան իրաւունքին։ Իտալացի մեծ հայրենասէրը Մացցինի այս տեսակէտին շուրջ քարոզչական աշխատանքներ կատարելով տարածեց եւ ընդհանրացուց նոյն ըմբռնումը։ Եւ իր կարգին, Կարիպալտի հրապարակ նետուելով արծարծեց ազգային անկախութեան բոցը։ Շարժումը այնքան հրահրուած էր, որ երբ Կարիպալտի մեռաւ՝ իտալական խորհրդարանը որոշեց մեծ հայրենասէրին յիշատակը յաւերժացնել «մարդկութեան ասպետ» տիտղոսով։ Այլեւս աւանդութիւն դարձաւ իտալական հոգւոյն մէջ ուժ տալ այն բոլոր ազգերուն, որոնց անկախութիւնը կը գտնուէր սպառնալիքի տակ,— այսպէս ստեղծուեցաւ կարիպալտիզմ մը։ Եւ երբ Դուչէ ճառ մը խօսեցաւ Անիթա Կարիպալտիի յուշարձանին առջեւ (մեծ հայրենասէրին կինը), յայտարարեց թէ ընդհ. պատերազմին մէջ պայքարող Իտալիան այն Իտալիան է, որ կը շարունակէ Կարիպալտիի իտալիայի խտէալը իր գործունէութեան մէջ, հոգիներու մէջ եւ իր հետապնդած նպատակներուն մէջ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Վիէնէն ստացանք 50 ֆրանք, հայ զինուորներուն «Յառաջ» ղրկելու համար։

Մասնակցողներ.— Տիկին Ալթուն Նաճարեան, Ազատուհի Մաչոյեան, Ալթուն Մուրատեան, Աղաւնի Բլթոյեան 10ական ֆրանք, Խումար Գալայճեան եւ Մարթա Տէր Խաչատուրեան 5ական ֆրանք։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Գործերու վիճակը

Վիէն, 12 Դեկտ. (Յառաջ).— Նոյեմբերէն ի վեր գործերը աւելի բարւոքած են, եւ գրեթէ բնականոն վիճակի մը մէջ կը գտնուին ներկայիս։

Կօշիկի ճիւղը, ընդհ. զօրաշարժի ժամանակ, մաս մը կիներ հանած եւ անոնց տեղ զինուորներու ընտանիքներ առած էր։ Այժմ այդ արձակուած բանուորուհիներն ալ կը կանչուին հետզհետէ, որոնց կարգին նաեւ հայ բանուորուհիները։

Այս վերջերս զգալի թիւով նորահաս սերունդէն հայ տղաք գործի եղան, կօշիկի եւ փալթէ կոչուած բամպակեղէնի գործարանին մէջ։

Պ. Փելէի խաղահորդարանի բաժինը փակուած էր աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր։ Քանի մը օր առաջ վերաբացուեցաւ եւ սկսած է բանուորներ կանչել, որոնց կարգին նաեւ այդ բաժինի այն հայ բանուորները, որոնք այս միջոցին անգործ էին։

Խումբ մը ուրիշ տեւական հայ անգործներու ալ, շաբաթական 3—4 օր գործ կը տրուի կօշիկի գործարանին դուրսի գործերուն վրայ եւ, օրը օրին կը վճարուին, ժամական 4 ֆրանքէն։ Վերջապէս, գործերը բարելաւուած են ներկայիս, եւ, բոլոր հաստատութիւններն ալ շարունակ կը բանին, երբեմն սովորական ժամերէն ալ աւելի։

*** Բաւական թիւով հայ զինուորներու ընտանիքներ իրենց ինքնութեան թուղթերը ստացան առանց վճարումի։ Վկայական մը՝ զինուորին ներկայութիւնը բանակին մէջ հաստատող եւ խնդրագիր մը վկայականին հետ, ուղղուած քաղաքապետութեան զինուորեալի ընտանիքին կողմէ,— ահա ամբողջ գործողութիւնը, անձնագիրը ձրի ստանալու համար։ Դժբախտաբար, մաս մը զինուորներու կիներ չգիտնալով կամ կանուխէն փոխած էին իրենց թուղթերը, որով չկրցան օգտուիլ այս պատեհութենէն։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի (սկաուտներ) եւ քանի մը Հայրենակցական միութիւններու պաշտօնական վաւերացումը յաջողած ըլլալով, հրամանագիրները ստացուեցան քանի մը օր առաջ նահանգապետութենէն։

*** Մեր զինուորներն ալ սկսած են գալ, իրենց 8—10 օրուան արձակուրդ— հրամաններով։ Բոլորն ալ առողջ ու կայտառ են, եւ, գոհ իրենց ներկայ վիճակէն։— Գալէ

Մեր գաղութին հոգերը

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ, 13 Դեկտ.— Սեպտեմբերեան փոթորիկին հետեւանքով փակուեցաւ մեր տեղին միակ գործարանը, ուր կ՚աշխատէին Սէն Մորիսի Հայերը, 35 տուն։

Յոյս կայ որ մօտերս վերաբացուի գործարանը։ Արդեօք նո՞րէն պիտի յուզուի օտարականի խնդիրը... Մեր փոքրիկ գաղութն ալ տուած է 9 զինուորներ եւ ուրիշներ կը սպասեն իրենց կարգին։ Զունինք որ եւ է կազմակերպութիւն, անկարներու աղերսը ներկայացնելու համար պատկան իշխանութեան։ Ամէն մարդ իր ուզած ձեւով կը ներկայանայ, երբեմն ուղղակի կամ անուղղակի պատճառ դառնալով իր հայրենակիցի չոր հացին։

Տէսինի եւ Սէն Մորիսի մետաքսի գոյգ գործարաններուն վարիչ-տնօրէնը՝ Mr. Cusin ազնիւ մարդ մը, մէկ ամիսէ ի վեր իր անձնական ծախքով բացած է ճաշարան մը, ուր ամէն կէսօր կը կերակրուին, առանց ազգի խտրութեան, բաւական թիւով անկարող ընտանիքներ, մնացորդներուն ալ ածուխ կը բաժնուի։ Ամէնէն աւելի կ՚օգտուին մեր հայրենակիցները։ Կ՚արժէ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Mr. Cusin-ի, իր այս մարդասիրական ձեռնարկին համար։

Անցեալները Լիոնի Աղքատախնամը ներկայացուցիչ Տիկին մը ղրկած էր։ Այս առթիւ իմացայ թէ՝ Նանսէնեան սնտուկը 5000 ֆրանք տրամադրած է Լիոնի եւ շրջաններու համար։ Երեք անգամ երթալ գալէ վերջ Տիկինը հաճեր էր քանի մը ընտանիքներու 30—50ական ֆրանք յանձնել, անտեսելով միւս անկարող ընտանիքները, իսկ մնացեալը իր հետ ետ կը տանի, անշուշտ յանձնելու համար Աղքատախնամին։ Կը յուսանք թէ յաջորդ անգամ Աղքատախնամը աւելի անաչառ ներկայացուցիչ մը ղրկելով, պիտի դարմանէ այս անգամ գործուած սխալը, ըստ անխղճութիւնը։— Հ. Յ. Սօմունճեան

Ռուսաֆինլանտական կռիւները կը սաստկանան

Վերջին լուրերու համաձայն, ռուսաֆինլանտական կռիւները սաստկացած են երկու ճակատներու վրայ։ Ֆինլանտացիները ետ մղուած ըլլալով դէպի Նորվեկիոյ սահմանագլուխը (հիւսիս), յաջողութիւններ շահեցան Լատոկա լճին եւ Քարելիոյ պարանոցին մէջ (հարաւ)։ Ամէնէն կատաղի կռիւները մղուեցան հինգշաբթի օր։ Ռուսերը անխնայ կրակ կը տեղային օդանաւերով, թնդանօթներով եւ զրահապատ կառքերով, Նորվեկիոյ սահմանագլուխէն երկու մղոն հեռու։ Ռուսական բանակին թիւը հասած է 500,000ի։ Ֆինլանտացիները տակաւին կը պահեն Փէցամօն, բայց կ՚ըսուի թէ նիքէլի հանքերը Ռուսերուն ձեռքը անցած են։ Ռուսերուն յառաջխաղացութիւնը դիւրացած է շնորհիւ զրահապատ կառքերու որոնք սրընթաց կը թաւալին սառուցեալ ճիներուն վրայ։ Կ՚ըսուի թէ հազարաւոր ռուս զինուորներ սպաննուած են վերջին երկու օրուան կռիւներու ընթացքին, գլխաւորաբար ականներու եւ գնդացիրներու միջոցաւ։ Ֆինլանտական հրամանատարութիւնը կը յայտարարէ թէ Ռուսերը թունաւոր կազ կը գործածեն։ Ֆինլանտացիները 11 հրասայլ եւս գրաւեցին Լատոկայի շրջանին մէջ։

Խորհրդային հրամանատարութիւնը խոստովանելով հանդերձ հիւսիսային եւ կեդրոնական Ֆինլանտայի գործողութեանց դժուարութիւնները, կը յայտնէ թէ կարմիր զօրքը Ուլուի նաւահանգիստը (Պոթնիոյ ծոցին վրայ) պիտի հասնի տասը օրէն, երկուքի բաժնելով Ֆինլանտան։ Այս առթիւ կ՚ըսեն թէ կարմիր զօրքը 105 քիլոմեթր ներս մտած է, կամ գրեթէ կէս ճամբան դէպի գլխաւոր նաւահանգիստը եւ երկաթուղին, արեւմտեան Ֆինլանտայի մէջ։

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, Պ. Չէմպըրլէն իր շաբաթական զեկուցումը տալով, ձաղկեց Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումը, գովեց Ազգաժողովին ձեռնարկը եւ աւելցուց թէ Անգլիա արդէն օգնութիւն ղրկած է զոհին։

*** Շուէտի վարչապետը պարզելով նոր դահլիճին քաղաքականութիւնը, յայտարարեց թէ ժողովուրդը խորապէս յուզուած է Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումէն եւ պիտի օգնէ այդ երկրին։ «Մենք կ՚ուզենք Ֆինլանտայի ընծայել նիւթական օգնութիւն, որ շատ աւելի կարեւոր է քան համակրանքի արտայայտութիւնները եւ ժողովները։ Եթէ հարկադրուինք կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել, պատճառը այն է որ մենք ամէնէն աւելի կրնանք դատել մեր կացութիւնը»։

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակախաղը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր, 17 դեկտեմբեր ժամը 2.30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 22 ռիւ Փըթի Սէն Ժան։ Շահագրգռուողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն։

ՅԱՌԱՋ կը ծախուի Փորթ տ՚Իթալի Ոսկանեանի մօտ, ուր կարելի է ապսպրել Հրանտ-Սամուէլ գրատան գրքերը եւ վարձքով վիպական գրքեր ստանալ։

ՎԱՐՁՔԻ ՁԵՂՁ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ-խորհրդական ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ՚ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud)։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Բարենշան լուր մը հայ բանուորներու համար

Պ. Ա. Թիւրապեան, Մարսէյլի «Խթան»ին երբեմնի տնօրէնը, որ հիւանդ էր երկար ատենէ ի վեր, երէկ մեր խմբագրատունը այցելելով, հաղորդեց իր կարգ մը ձեռնարկները։

Հայ աշխատաւորներու դէմ հաստատուած խտրութեանց առթիւ, նամակներ գրած է երեսփ. ժողովի նախագահ Պ. Էռիոյի եւ վարչապետին՝ Պ. Տալատիէի, անոնց բարեացակամութիւնը խնդրելով։ Երկուքն ալ խնդիրը յղած են աշխատանքի նախարարին, որուն բանուորական բաժինին ընդհ. տնօրէնը դեկտեմբեր 11 թուակիր նամակով մը կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը միշտ բարեացակամ եղած է Հայերու հանդէպ եւ կը խնդրէ լուսաբանութիւններ հաղորդել կատարուած անիրաւութեանց մասին (իբրեւ օտարական)։

Այս առթիւ մենք ալ կը յանձնարարենք ենթականերուն ինչպէս եւ մեր թղթակիցներուն, որոշ եւ փաստացի տեղեկութիւններ հաղորդել, ըստ այնմ դիմում կատարելու համար։ Պ. Թիւրապեան կ՚ուզէ շարունակել իր ձեռնարկները, առանց խանդարելու ազգ. մարմիններու աշխատանքը։ Փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի։— (Aram Turabian, Hôtel Chantilly, 22bis, rue de Bellefond, Paris (9)։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ.— Զեկոյց թիւ 203, դեկտեմբեր 14, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն ճակատի ամբողջ կեդրոնական մասին մէջ, Մօզէլէն հռենոս։— Զեկոյց թիւ 204, իրիկուն.— Բաւական բուռն ընդհարումներ հետադօտիչ զօրախումբերու միջեւ, Վոժի մէջ եւ Պլիսի վրայ։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ միաձայնութեամբ (521 երեսփոխան) քուէարկեց 1940ի նախահաշիւր, որ կը ներկայացնէ 79,363,658,112 ֆրանքի գումար մը։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ պատահեցաւ Ռումանիոյ Զարնէսթի գիւղին մօտ, ակլիւղի գործարանի մը մէջ։ Թունաւոր կազէն մեռան 60 հոգի, վիրաւորուեցան 200 հոգի։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ գումարման առթիւ ժընեւ գացած գերման թղթակիցները 35 կը հաշուէին, բայց իրականին մէջ տասնէն աւելի չեն, ինչպէս կը գրէ «Մաթէն»ի թղթակիցը։ Ամէնը միասին կը պտտին, միեւնոյն հիւրանոցը կը բնակին եւ կը զգուշանան միւս թղթակիցներէն։ Այս վերջիններն ալ փոխադարձաբար։ Թղթակիցներէն մէկը միեւնոյն ատեն Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան աշխատակիցն էր, բայց բուն թղթակիցը Լոնտոնէն հասնելով գրաւեց իր տեղը։ Այս վերջինը Անգլիացի ըլլալով, մերժեց սեղմել գերման պաշտօնակցին ձեռքը, իբրեւ պաշտօնական թշնամի։

ԱՆԳԼԻԱ-ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ սկսան Սուէզի Եգիպտոսի եւ Սուէզի շրջանին մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը կը ծանուցանէ թէ Մարաջախտ Վորոշիլովի տղան, որ 16 տարեկան է, նախագահ նշանակուած է երիտասարդ Անաստուածներու Միութեան։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկեց, դատապարտելով Խ. Միութեան յարձակումը Ֆինլանտայի վրայ։ Միեւնոյն ատեն կը քննուի օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ լուծել համայնավար կուսակցութիւնը։

4000 ՀՈԳԻ ձերբակալուած են Պերլինի մէջ, համաձայն Հոլանտա հասած տեղեկութեանց։ Անոնք որ կասկածելի կը համարուին ո եւ է պատճառով, կեդրոնացման կայանները կը փոխադրուին։ Ձերբակալման լուրեր կը հասնին նաեւ Լայփցիկէն, Հանովերէն, Տրէզտէնէն, Միւնիխէն եւ ուրիշ քաղաքներէ։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին հիթլերական կուսակցութեան պաշտօնեաներ ալ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, սովը անխուսափելի կը համարուի։ Գերմանական թերթերու վիճակագրութիւններն ալ կը հաստատեն այս պարագան։ Ձիերը, որ Լեհաստանի գլխաւոր հարստութիւնը կը կազմէին, գրեթէ ջարդուած են և միայն մէկ շրջանի մէջ նախապատերազմական ձիերուն 40 առ հարիւրը մնացած է, կովերուն 30 առ հարիւրը, խոզերուն միայն 10 առ հարիւրը։ Այդ շրջանին մէջ (Զեգանով) պիտի տեղաւորուին Ռուսաստանէն փոխադրուած 100,000 Գերմանները։ Ուրեմն Լեհերը պիտի հանուին իրենց տուներէն, եկւորները տեղաւորելու համար։ Մնաց որ տուները մասամբ քանդուած են։ Եւ որովհետեւ Գերմանիան ի վիճակի չէ հոգալու բոլոր թշուառներուն պարէնաւորումը, կը վախցուի որ միջին դարէն ի վեր չտեսնուած ամենամեծ սովերէն մէկը ծագի Լեհաստանի մէջ։

ԱՄԷՆ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ Ծնունդի առթիւ նուէր մը պիտի ստանայ, փողկապ կամ զոյգ մը գուլպայ, ներկայացնելով իր հանդերձեղէնի տոմսը, ինչպէս կը ծանուցանէ պաշտօնական զեկոյց մը։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ այսուհետեւ պիտի կրնան բնակիլ միայն որոշ փողոցներու մէջ, համաձայն գերման կուսակալին կարգադրութեան։ Մայրաքաղաքի կեդրոնին մէջ հարիւր փողոցներ բոլորովին արգիլուած են Հրեաներուն համար։ Հրամանը գործադրելի է 1940 յունուար 1էն սկսեալ։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ առաջին ռմբակոծութիւնը սկսած է ոչ թէ 1914ի պատերազմին, այլ 1913 դեկտեմբերին, երբ Սպանիացիները գործողութիւններ կը կատարէին Մարոքի մէջ։ Սպայ մը, որ երկու երեք հետադօտիչ օդանաւեր ունէր, մտածեց քանի մը ձեռնառումբ նետել ապստամբներուն վրայ։ Մեծ արդիւնք չստացուեցաւ եւ երբ լուրը զինուորական մասնագէտներուն հասաւ, այս վերջինները հեգնեցին պատերազմի այս նոր եղանակը։ Միայն Հարաւային Ամերիկացի ծովակալ մըն էր որ գուշակեց օդանաւային ռմբակոծութեանց վճռական դերը ապագայ պատերազմներու մէջ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : GOBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
[illegible]	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 Décembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԵ ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4224

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՐԱԿԻՆ ՄԷՋ, ԿՐԱԿԻ ՈԳԻՆ

Աւելի քան երկու տարի է որ հայ երիտասարդները զինուորական ծառայութեան կոչուած են այս երկրին մէջ, բայց նոր կը սկսի բուն կրակի շրջանը։ Պատերա՛զմ։

Զօրանոցը գտնուին թէ կրակի գծին վրայ, անոնք արդէն կը թրծուին նոր հնոցի մը մէջ, մօտաւորապէս չորս ամիսէ ի վեր։ Եւ, կը թուի թէ իրենք ալ կը զգան ոչ միայն շրջապատին ազդեցութիւնը, այլեւ իրենց հոգեփոխութիւնը։

Կրկին եւ կրկին մաղելով մեր սեղանին վրայ դիզուած նամակները, մենք անոնց մէջ կը տեսնենք շարք մը յատկանշական գիծեր։

Առաջինը՝ չարքաշութեան եւ կարգապահութեան ոգին է, որ հետզհետէ կը զարգանայ։

Մեծ մասով անապատէն, արիւնի եւ տառապանքի ճամբաներէն անցած, մեր տղաքը նոր չէր որ պիտի ապացուցանէին իրենց չարքաշ եւ տոկուն ոգին։ Բայց, զինուորական կեանքը այլապէս տաժանելի տառապանքներ կը պարտադրէ։ Եւ մենք ուրախ ենք որ հայ զինուորները այս փորձին ալ դիմացան, կը դիմանան նոյն ջլապինդ յարատեւութեամբ։

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, զինուորեալ երիտասարդութեան մէջ կը գտնուին բազմաթիւ գրոց-բրոցներ, բառին լաւագոյն իմաստով, որոնք ենթարկուած են հասարակ ծառայութեանց,— բեռ կրել, փայտ կտրել, խրամ փորել, ձի դարմանել, ինչպէս իրենց ֆրանսացի ընկերները։

Երկրորդ գիծը հայրենիքի եւ մայրենիքի կարօտն է, որ եթէ վառ կը մնար մեծ մասին համար, նոր կ'արթննայ շատերուն մէջ։

Արդարեւ, երիտասարդներ կան որ վերէն կը նայէին «հայկական» կոչուած բաներու վրայ։ Իսկ այժմ անուշ սարսուռ մը կը զգան, երբ կը գրուի կամ կը խօսուի Հայերու մասին, կամ երբ կ'իմանան թէ խանդակաթ սիրտեր կան որ կը տրոփեն իրենց համար։

Երրորդ՝ եղբայրակցութեան ոգին է որ կը զարգանայ զօրանոցին մէջ, կամ կրակի գիծերուն վրայ։

Պատկանելով հանդերձ միեւնոյն սերունդին, շատ-շատերը իրար չէին հասկնար, պատերազմէն առաջ։ Հիմա տեսակ մը փոխադարձ գուրգուրանք համակած է գրեթէ բոլորը։

Տարեկից եւ մանուանդ բախտակից, կը թուի թէ անոնք այլեւս մոռցած են զանազան թիւրիմացութիւններ, որ կը թունաւորէին իրենց հոգիները։ Զօրանոցը հարթած, հալեցուցած է ծուռ նախապաշարումները, անոնց տեղ դնելով տառապանքի համերաշխութիւնը։

Պզտի՞կ մխիթարութիւն է այս, մեր այսօրուան կացութեան մէջ, ուր այնքան իրար խառնուած են լոյսն ու ստուերը, անճանաչելի դարձնելով մթնոլորտը։

Եւ սակայն, այդ անխուսափելի տառապանքն անգամ կը դառնայ սփոփանք, պայծառացնելով եւ աւելի ինքնավստահ դարձնելով երիտասարդութիւնը։— Շ.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԸ ՊԻՏԻ ԿԸ՛ՆԱ՞Յ ԴՈՒՐՍ ԵԼԼԵԼ

Պայմանաժամը կը լրանայ այս իրիկուն

Երէկ մանրամասնօրէն հաղորդած էինք Ուրուկուէյի ջուրերուն մէջ ծագած նաւամարտը, ուր գերմանական «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորը հետապնդուելով անգլիական երեք յածանաւերու կողմէ, Մոնթէվիտէոյի նաւահանգիստը ապաստանեցաւ։

Գերմանական զրահաւորը ծանրապէս վնասուած ըլլալով, Ուրուկուէյի կառավարութիւնը 72 ժամ պայմանաժամ տուաւ, որպէսզի նորոգութիւնը լրացնէ եւ հեռանայ, համաձայն միջազգային օրէնքներու։ Պայմանաժամը կը լրանայ այսօր, կիրակի, իրիկուան ժամը 7.30ին (Փարիզի ժամով՝ 11.30)։ Մինչ այս մինչ այն, անգլիական նոր մարտանաւեր հասան Ուրուկուէյի ջուրերը, որպէսզի գերմանական զրահաւորը չկարենայ փախչիլ։ Կ'ըսուի թէ գերմանական մարտանաւեր ալ օգնութեան պիտի հասնին, (ո՞ւրկէ...)։ Զրահաւորին նորոգութիւնը սկսած է արդէն, բայց դժուար թէ լրանայ տրուած պայմանաժամին մէջ։ Կարծողներ կան թէ զրահաւորը պիտի նախընտրէ նորէն ասպարէզ նետուիլ, զարնել-զարնուիլ, քան թէ արգելափակուիլ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան ընթացքին։

Նոր լուրերու համաձայն, անգլիական երկրորդ յածանաւն ալ վնասուած է։ Իսկ անվնաս մնացած մարտանաւը, «Աքիլլէս», ունեցած է չորս մեռեալ եւ երեք վիրաւոր։ Գերմանական զրահաւորը 2000 թոն վառելանիւթ ստացաւ գերմանական շոգենաւէ մը։ Ականատեսներ կը պատմեն թէ առ նուազն 40—50 ռումբ ինկած է զրահաւորին վրայ։ Սպաննուած 36 նաւաստիներն ու սպաները թաղուեցան հասարակաց գերեզմանի մը մէջ։ Անգլիական երեք յածանաւերուն սպաները եւ նաւաստիները մեծ ծաղկեպսակ մը ղրկած էին։ Կ'ըսուի թէ անգլիացի հրամանատարը առաջարկած էր 100 նաւաստիներ տրամադրել, զինուորական պատիւներ ընծայելու համար, բայց գերման հրամանատարը մերժեց։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին Ուրուկուէյի նախագահին եւ կառավարութեան պատուիրակները, իտալական դեսպանը եւ ուրիշ երեւելիներ։

Անգլիական կառավարութիւնը կը շարունակէ ճնշում բանեցնել, որպէսզի գերմանական զրահաւորը որոշուած ժամանակէն աւելի չմնայ։ Կ'ըսուի թէ Գերմանիա մէկ ամիս պայմանաժամ խնդրած է։— Զրահաւորին մէջ եղած գերիները կը պատմեն թէ «Կրաֆ Շփէ» ինը անգլիական նաւեր ընկղմած էր պատերազմին սկիզբէն ի վեր։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Խ. Միութեան վտարումը խոր տպաւորութիւն գործեց Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, իբրեւ առաջին փորձը «բարոյական պաշարում»ի։ Մոսկուայի մամուլը այս առթիւ հրատարակելով Ազգաժողովին առջեւ խօսուած ճառերը, կը հեգնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի «անպատկառութիւնը եւ կեղծաւորութիւնը»։

Գերմանական զրահաւորին՝ «Կրաֆ Շփէ»ի 72 ժամ միայն միջոց տրուեցաւ, նորոգուելու եւ դուրս ելլելու համար Մոնթէվիտէոյի նաւահանգիստէն։ Պայմանաժամը կը լրանայ այսօր, կիրակի գիշեր։ Եթէ մերժէ, զինաթափ ըլլալով պիտի արգելափակուի մինչեւ պատերազմին վերջ։ Անգլիական նոր մարտանաւեր հասան Ուրուկուէյի ջուրերը, որպէսզի գերմանական զրահաւորը չկարենայ փախչիլ։ Այս առթիւ անգլիական զեկոյց մը կը հաստատէ թէ «Կրաֆ Շփէ» ինը նաւեր ընկղմած է իր արշաւներու ընթացքին։

Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց Մոսկուայի, վերսկսելու համար բանակցութիւնները։ Կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ։ Հազարաւոր Ռուսեր կորսուած են կռիւներու հետեւանքով կամ խեղդուած սառնաբեկ ջուրերու մէջ։

Արեւմտեան ճակատին վրայ միայն յառաջապահներու կռիւներ։ Բուռն նաւամարտ մը տեղի ունեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, աջակցութեամբ օդանաւերու։ Կը թուի թէ Գերմանիա որոշած է մէջտեղ հանել իր նաւատորմին մէկ մասը, չափուելու համար Հիւսիսային ծովուն մէջ։— Պ. Չէմպըրլէն Ֆրանսա եկաւ օդանաւով, աչքէ անցընելու համար անգլիացի զինուորները։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲՈՒՌՆ ՕԴԱՄԱՐՏ ԵՒ ՆԱՒԱՄԱՐՏ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 205, դեկտեմբեր 15, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք։

Զեկոյց թիւ 206, իրիկուն.— Քանի մը ընդհարումներ յառաջապահ զօրախումբերու միջեւ, Վոժի անմիջապէս արեւմտեան շրջանին մէջ։

***Բուռն ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, Հէլիկոլանտի շրջակաները, մասնակցութեամբ անգլիական ամբաձիգ օդանաւերու, գերմանական զրահաւորի մը, յածանաւի մը, քանի մը թորփիլանաւերու, մէկ սուզանաւի եւ բազմաթիւ օդանաւերու։ Անգլիական զեկոյցին համաձայն, գերմանական օդանաւերէն չորսը եւ անգլիականներէն մէկը վար առնուեցան, իսկ երկու անգլիական օդանաւեր մէջտեղ չկան։ Գերմանական զեկոյցին նայելով, վար առնուած են տասը անգլիական օդանաւեր։ Յայտնի չէ թէ գերմանական ո՛ր զրահաւորն էր որ ասպարէզ նետուած էր։ Կը կարծուի թէ «Կնէյզնաու» կամ «Շարնհորսթ» զրահաւորներէն մէկն է, իւրաքանչիւրը 26 հազար թոն տարողութեամբ, որովհետեւ միւս երկու վիթխարի զրահաւորները, «Ծովակալ Թիրփից» եւ «Պիսմարք», որոնց իւրաքանչիւրը ունի 35 հազար թոն տարողութիւն, տակաւին պատրաստ չեն ծառայութեան համար։ Գերմանացիները կը հաւատեն թէ անոնք ալ ասպարէզ պիտի նետուին շատ չանցած։

Թէեւ ճակատամարտին մասնակցող գերմանական օդանաւերուն թիւը ճշդուած չէ, բայց ականատեսներ կը պատմեն թէ «այնքան շատ էին որ կարելի չէր համրել»։ Այս օդանաւերուն կ'օգնէին մարտանաւերը։ Անգլիական օդանաւերը աւելի շատ հետազօտութեան համար ճամբայ ելած էին։ Այս գործողութիւնը տեւեց հինգ ժամ, իսկ բուն ճակատամարտը կէս ժամ։ Անգլիացիները գոհ կ'երեւան ձեռք բերուած արդիւնքէն։

*** Անգլիոյ վարչապետը օդանաւ մը նստելով, արեւմտեան ճակատ իջաւ, աչքէ անցընելու համար բրիտանական զինուորները։ Օդը սաստիկ ցուրտ էր, բայց Պ. Չէմպըրլէն հովանոց առած չէր, այլ անկարգել մը ապահոված, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։ Իրեն կ'ընկերանար Լոնտոնի Թուրք զինուորական պատուիրակութեան մէկ անդամը, Հազարապետ Իսմէթ։ Վարչապետը օդակայանի մը մէջ հանդստանալէ վերջ, ուր միայն սուրճ խմեց, գնաց սպարապետին՝ զօր. Կորթի կեդրոնը։ Յետոյ այցելեց օդանաւային ուժերուն։ Երէկ ալ այցելեց բուն ճակատը, ինչպէս ըրած էր Թագաւորը, անցեալ շաբթու։

*** Երկու անգլիական եւ մէկ յունական նաւեր ընկղմեցան Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ, զարնուելով գերմանական սուզանաւերէ կամ ականներէ։ Անգլիական յածանաւ մը ընկղմեց գերմանական նաւ մը (4930 թոն), Զիլլի ջուրերուն մէջ։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ խստութիւններ պահանջեց ազգայնական երեսփոխան Իպարնէկարի, երեսփ. ժողովին մէջ։ «Դաւաճանութիւնը ապացուցուած է։ Ի՞նչ բանի կը սպասեն հարուածելու համար։ Անոնք այլեւս որ եւ է չքմեղանք չունին ռուսեւգերման դաշնագրին ստորագրութենէն եւ Ֆինլանտայի դէմ կատարուած անարդ յարձակումէն վերջը։ Ամէն օր անթելի գաղտնի կայաններ լուր կը հաղորդեն թշնամիին։ Կառավարութիւնը որոշա՞ծ է պայթեցնել պալարը։ Երկու հազար համայնավարներ կան բանտին մէջ, լաւ, բայց ո՞ւր են վարիչները։ Իմ մասիս ես պիտի սպասեմ քանի մը շաբաթ։ Եթէ նորէն արդիւնք չտայ, այն ատեն գաղտնի նիստ պիտի պահանջեմ յունուարին»։— Ներքին նախարար Պ. Սառօ անմիջապէս պատասխանելով, յիշեց այն բոլոր միջոցները որ ձեռք առնուած են համայնավարութեան դէմ պայքարելու համար։ «1936ին համայնավարները 1.500.000 քուէ շահեցան։ Ի՞նչպէս կարելի է որ կարգ մը կեդրոններու մէջ բոյներ չգտնուին, գաղտնի թռուցիկներ չինելու համար։ Համայնավար վտանգի մասին խօսած ատեն, պէտք չէ կարծել թէ միայն այդ վտանգն է որ գոյութիւն ունի։ Եթէ համայնավարութիւնը թիւ 1 թշնամի յայտարարուի, շատեր այն եզրակացութեան պիտի յանգին թէ հարկ է լեզու գտնել Հիթլէրի հետ։ Ուրիշ նահանջականներ ալ կան եւ մենք պիտի հետապնդենք խստօրէն»։ Նախարարը պատասխանելով նաեւ սպանիացի փախստականներու մասին եղած քննադատութեանց, ըսաւ թէ նախապէս 500,000 հոգի էին անոնք, 360,000ը վերադարձան, կը մնան 140 հազար հոգի, որոնց շատերը խրամներ կը շինեն ճակատի գիծերուն վրայ։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը չեն յաջողած խորտակել դիմադրութիւնը

Վերջին լուրերու համաձայն, բոլորովին ձախողած է ռուսական առաջին յարձակումը Մաններհայմի գծին դէմ (Լատոկայի շրջան)։ Հազարաւոր Ռուսեր սպաննուած են յարձակումներու ընթացքին, իսկ հարիւրաւորներ ալ խեղդուած՝ սառնաբեկ ջուրերուն մէջ, որոնց վրայ կռիւ կը տեղար ֆինլանտական հրետանին։ 1918էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Ֆինլանտացիները կատաղի եւ արիւնալի կռիւներ մղեցին Լատոկայի շրջանին մէջ, ձիւներու եւ սառերու մէջ։ Ռուսերը փորձեցին ձախ թեւէն զարնել Մաններհայմի գիծը, սակայն ձախողեցան, ութ օրուան կատաղի կռիւներէ վերջը։

Կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին միւս ճակատներուն վրայ։

*** Պ. Թաննէր, Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, խօսքը մասնաւորապէս ուղղելով իր խորհրդային պաշտօնակցին՝ Մոլոթովի.՝

— «Պ. Մոլոթով, ձեր վերջին գործն եղաւ մերժել Ազգերու Դաշնակցութեան առաջարկները՝ թշնամութիւնները դադրեցնելու եւ բանակցութիւնները վերսկսելու համար։ Դէպքերը այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ ձեր նպատակն է գրաւել ամբողջ Ֆինլանտան եւ վերահաստատել ցարական Ռուսաստանի սահմանագլուխը։ Եթէ իսկապէս այդ է ձեր նպատակը, կրնաք վստահ ըլլալ թէ Ֆինլանտա ինքզինքը պիտի պաշտպանէ մինչեւ վերջը։ Խ. Միութիւնը ուզած է խաղաղութեան ախոյեան հանդիսանալ։ Ան յայտարարած է նաեւ թէ պիտի յարգէ փոքր չէզոք պետութեանց իրաւունքները, տնօրինելու համար իրենց ճակատագիրը։ Վերջերս այցելելով Մոսկուայի հողագործական ցուցահանդէսը, պատերէն մէկուն վրայ կարդացի ձեր առաջնորդին՝ Սթալինի հետեւեալ սրտայոյզ խօսքերը.— «Խ. Միութիւնը մէկ թիզ հող չուզեր ուրիշ պետութիւններէ, բայց պիտի պաշտպանէ իր սեփական հողին իւրաքանչիւր թիզը»։ Պ. Մոլոթով, ի՞նչպէս կրնաք այս սկզբունքները հաշտեցնել այն յարձակումին հետ որ կատարուեցաւ Ֆինլանտայի դէմ,— փոքր եւ խաղաղասէր երկիր մը։ Կը խնդրեմ պատասխանել այս հարցումին։ Մենք տակաւին պատրաստ ենք նոր առաջարկներ ներկայացնելու, ինչպէս ըսած էինք Մոսկուա եղած ատեն, աւելորդ արիւնահեղութենէ խուսափելու համար։ Պատրա՞ստ էք բանակցութիւնները վերսկսելու, այսպէս ապացուցանելով թէ Մոսկուայի մէջ յայտարարուած սկզբունքները կեղծիք չեն։ Կը խնդրեմ այս հարցումին պատասխանել այն միջոցով զոր ահա կը գործածեմ ես։ Եթէ որ եւ է պատասխան չտրուի կամ պատասխանը ժխտական ըլլայ, ամբողջ աշխարհ պիտի գիտնայ թէ ի՛նչ արժէք ունին Խ. Միութեան սկզբունքները եւ խոստումները»։

Խ. Միութեան վտարումէն վերջը

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը դեկտեմբեր 15ին պաշտօնապէս Մոսկուա հաղորդեց տրուած որոշումները, որոնց համաձայն Խ. Միութիւնը այլեւս անդամ չէ Ազգաժողովին։ Գալով Ֆինլանտայի տրուելիք նիւթական եւ մարդասիրական օգնութեան, Ազգաժողովը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ անյապաղ, որպէսզի իւրաքանչիւր պետութիւն կարենայ կատարել իր պարտականութիւնը, անդամ ըլլայ թէ ոչ։ Այս առթիւ ալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ։ Վերջին լուրերու համաձայն, միջազգային պաշտօնատարներ պիտի մեկնին կարգ մը մայրաքաղաքներ, ուղղակի խօսակցելու համար կառավարութեանց հետ։

Ազգաժողովին բանաձեւը մեծ տպաւորութիւն գործեց ամէն կողմ։ Ամերիկեան թերթերու կարծիքով, Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիա այսուհետեւ «օրէնքէ դուրս» կը համարուին հանրային կարծիքին առջեւ։ Իտալիոյ մէջ ալ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց բանաձեւը, թէեւ Հռոմ երբեք հաւատք չունի Ազգաժողովին վրայ եւ հրաժարած է երկու տարիէ ի վեր։ Զուիցերիոյ թերթերը դիտել կուտան թէ բանաձեւը կը դարմանէ 1934ի սխալը, երբ Խ. Միութիւնը ընդունուեցաւ իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ բնականաբար գոհ են տրուած որոշումէն։ Գալով բուն ամբաստանեալին, խորհրդային մամուլը առաջին օրը բաւականացաւ հրատարակելով Մոսկուայի գործակալութեան հեռագիրը, որ կը շեշտէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներու ճառերուն «անպատկառութիւնը եւ կեղծաւորութիւնը»։ Այս առթիւ կը յայտարարեն թէ Խ. Միութիւնը վճռապէս պիտի շարունակէ իր զինուորական գործողութիւնները Ֆինլանտայի դէմ։

*** Կարգ մը թերթեր քննելով օգնութեան խնդիրը, դիտել կուտան թէ կարելի չէ իրական աջակցութիւն ընծայել Ֆինլանտայի, զինուորական տեսակէտով։ Եթէ նոյն իսկ անգլիական մարտանաւերը յաջողին Ֆինլանտա հասնիլ Սառուցեալ ովկիանոսէն, դժուար թէ զինուորները կամ հրասայլերը կարենան դիմանալ ցուրտին եւ երկրին աշխարհագրական կացութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը ճառ մը խօսեցաւ խնայողութեան շաբաթի բացման առթիւ։ Թուրք թերթերը այս ճառը կ'արտատպեն շոնդալից խորագիրներով։ Վարչապետը յիշելով կատարուած յառաջդիմութիւնները, ըսաւ թէ 2,500,000 ոսկիի իջած է առեւտրական փոխանակութեանց բացը։ Յետոյ ջերմագին կոչ մը ուղղեց աշխատանքը շարունակելու, յոյս յայտնելով թէ Թուրքիա, «միշտ հաւատարիմ իր բարեկամութեանց, լաւ աչքով պիտի չդիտէ անոնք որ կ'ուզեն խանգարել իր անդորրութիւնը եւ աշխատանքի տենդը։ Ամբողջ Թուրք ազգը համախմբուած է իր ազգային պետին շուրջը»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական միութիւնները ժողով գումարեցին Փարիզի մէջ, ամրապնդելու համար երկու կազմակերպութեանց գործակցութիւնը։ Այս առթիւ բազմանդամ պատուիրակութիւն մը եկած էր Անգլիայէն։ Պ. Լէօն Ժուհօ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան քարտուղարը, իր բարի գալուստի ճառին մէջ յայտարարեց թէ երկու կազմակերպութիւնները պիտի աշխատին որ պատերազմը յառաջ տարուի ժողովրդապետական սկզբունքներու դրօշին տակ։ Անգլիոյ գլխաւոր ներկայացուցիչը, Սըր Ուօլթըր Սիթրին, իր կարգին բացատրեց թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի բանուորական կազմակերպութիւնները չեն ուզեր որ պատերազմ յայտարարուի Խ. Միութեան դէմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԿԱԹԸ 2.10 ֆրանքէն պիտի ծախուի այսօրուընէ սկսեալ (կիրակի)։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ

Գիտական նորութիւններու հետեւող բարեկամ մը, կ՚ըսէր․

— Գիտութիւնը, եղբայր, չես գիտեր թէ ինչ հսկայ մըն է։ Քայլ կը նետէ որ․․․։ Խօսք չէ, սրունքը վեր առնելուն պէս՝ լերան գագաթն է ։ Քայլ մըն ալ ու օդին մէջն է։ Հեռու չէ այն օրը երբ քայլ մըն ալ պիտի առնէ եւ պիտի մտնէ Արուսեակին ծոցը։ Անկէ Փայլածուին գիրկը։ Անկէ ալ Հրատ, Լուսնթագ, Երեւակ, Ուրանոս, Նեպտոն ։

— Իսկ հիմա ո՞ւր է գիտութիւնը։

— Հիմա լուսնին կը նայի։ Խելքը միտքը ամէնէն առաջ լուսին մտնել է։ Ահ, եթէ գիտնաս, գիտական մարդկութիւնը, վերջերս, ինչ սքանչելի գիւտեր ըրած է։ Անշուշտ գիտես արդէն թէ կաթէն բուրդ կը հանեն, գետնախնձորէն ապակի, ալիւմինէն կերպաս, ածուխէն ձգախէժ եւ պարզ հողէն ալ ոսկի։ Շարքը կը շարունակուի։ Նոր, չնաշխարհիկ գիւտեր կան։ Ճափոնցի երիտասարդ գիտնական մը յաջողեր է ձ կենսանիւթին շնորհիւ՝ արագացնել ոստրէներուն մէջ, մարգրիտի աճումը։ Այդ Ճափոնցին ծովէն հաներ է ոստրէներ ու զանոնք ատեն մը ձ կենսանիւթ (հաւանաբար Ճափոն վիթամինն է աս) պարունակող մասնաւոր սնունդներով կերակրելէ վերջ, կրկին կը ձգէ ջուրին մէջ, որոշ վայր մը։ Կարճ ժամանակէ մը վերջ, նոյն ոստրէները հանելով կը տեսնէ որ անոնց մէջ խոշոր ու լուսաւոր մարգրիտներ կը շողշողան։ Զմայլելի չէ՞։ Օր նոր, անակնկալ նոր՝ նոր քիմիագէտներու կողմէ։ Ամէն մարդ գիտէ որ Պրազիլիոյ մէջ, տարիներէ ի վեր, միլիոնաւոր թոն, սուրճ կը փճացնեն, այրելով կամ ծովը թափելով, որովհետեւ պէտք եղածին չափ գնորդներ չկան եւ չեն ալ ուզեր իջեցնել գինը ։ Պրազիլիոյ ջուրերուն ձուկերը խեղդուած են սուրճի մէջ։ Այդ ձուկերը ունին ջուր ու սուրճ։ Եթէ շաքար ալ ունենային, խեղճերը կրնային փառաւորապէս սուրճ խմել, ամէն օր․ խնդիրը այդ չէ սակայն։ Նիւ Եորքի մէջ, հիմա, բացուեր է տարրալուծարան մը, սուրճի հատիկներէն պատրաստելու համար երփներանգ ապակիներ, նաշխուն բաժակներ, գունաւոր պարզեղէններ, ինչպէս նաեւ ճարմանդներ ու կոճակներ եւ սանտրեր։ Այս գիւտը պիտի ապահովէ սուրճ արտադրողներուն ոսկեշառայլ շահեր։ Անկէ վերջը սուրճ պիտի կրնանք խմել սկահակէ մը որ սուրճով պատրաստուած է։ Ու սուրճի գաւաթ նայողները պիտի անգամ մը եւս ըմբռնեն որ ծովը նետուելիք բանէն կարելի է շահ հանել ։ Գիւտ երրորդ։ Անգլիացի հանճարեղ քիմիագէտը՝ Ռութ Սմիթ սկսած է օդային կազէն հանել արուեստական մետաքս։ Ռութ Սմիթի հանած մետաքս թելը իր փայլով ու փափկութեամբ հաւասար է՝ բնական մետաքսին, իր դիմացկունութեամբ անկէ գերիվեր է եւ միայն մէկ բանով վար է․— Իր մատչելի գնով։ Սիրելի բարեկամս, ես խանդավառուած եմ, յափշտակուած ու սրտանց կ՚աղաղակեմ․— Կեցցէ մեր դարը, մեր գիտութիւնը, կեցցէ ամէն բանէ բան մը հանող հանճարակուռ, նոր մարդկութիւնը ։

Աւարտած էր գիտական ճառը․ ըրի փոքրիկ ճշդում մը, ըսելով․

— Թէեւ ներկայ մարդկութիւնը, կը գերազանցէ իր նախորդները բանէ մը բան մը հանելու մէջ, սակայն պէտք է գիտնալ որ մարդկութիւնը միշտ բանէ մը բան հանող կամ ամէն բանէ բան մը հանող եղած է։ Բանի մը մէջէն ուրիշ բան մը հանելը մարդկային ունակութիւն մըն է եւ հիացումի արժանի չըլլալէ զատ՝ այդ իրողութիւնը կը գտնեմ պախարակելի։ Այո, մարդկութիւնը հինէն ի վեր ամէն լաւ բանէ գէշ բան մը հանած է ։ Հաւկիթէն կը հանէ մազ, գաւաթ մը ջուրէն կը հանէ փոթորիկ, պայծառ ամպէն կը հանէ խոնաւութիւն։ Անանք չեն բոլորը։ Անկեղծութենէն հանած է կոպտութիւն։ Բարեկամութիւնը քամելով հանած է թշնամութիւն։ Սէրը տարրալուծելով հանած է եսամոլութիւն։ Արդարութեան ծայրէն հանած է անողորմութիւն։ Օրէնքին մէջէն կրցած է հանել անխղճութիւն։ Աստուածապաշտութեան կեդրոնը պեղելով հանած է կեղծաւորութիւն ։ Խաղաղսիրութիւնը տարրալուծարան տանելով հանած է պատերազմ։ Բարձրագոյն եւ աստուածահաճոյ քրիստոնէութիւնը խառնելով խառնակելով այդ «լոյս ի լուսոյ»էն հանած է հազարգլխանի չարութիւն։ Ու տակաւին ամէն բանէ բան մը հանող ճարպիկ մարդկութիւնը՝ համայնավարութենէն հանած է Ներոն մը, ինչպէս ժամանակին, Ներոնէն հանած էր բանաստեղծ մը։ Մարդկութիւնը սատանայէն հանած է փրկիչ ու իր իսկական փրկիչը․․․ խաչը հանած է։ Եւ ամէն օր։ Բանին մէջէն այլ բան հանող հանած վարած մարդկութիւնը իր մէջէն անդադար կը հանէ բարբարոսներ, բռնակալներ, բելլարներ, գազաններ, դիւշատիչներ, սիկարեաններ, սադայէլներ, ճիւաղներ, հրէշներ ու հիդրաներ։ Առ մարդ մը, տար քիմիական աշխատանոց մը ու պիտի կրնաս հանել իր փորէն առնուազն քառասուն դեւ։ Ես ալ կը սիրեմ գիտութիւնը, սակայն Գիտութիւն մը որ աստուածաշնչական է, Գիտութիւն մը որ քրիստոնեայ է, Գիտութիւն մը որ բանաստեղծութիւն է։ Որ գիտէ չարէն բարին հանել ու գէշէն աղէկը։ Եւ պիտի հոգեւին ծափահարեմ քու պաշտած գիտութիւնդ երբ, օր մը, ան կարենայ վառօդէն հանել անուշահոտութիւն, քարիւղէն՝ գինի, կազէն՝ խունկ, միքրոպէն՝ ծաղիկ, գնդակէն՝ պտուղ ու թնդանօթներու ծակէն ալ աղաւնիներ, աղաւնիներ, բիւր բիւրաւոր աղաւնիներ, որոնք կամարուէին աշխարհի վրայ իբրեւ գօտի ծիրանի։ Ճառիդ սկիզբը կ՚ըսէիր թէ գիտութիւնը բարձունքի մը վրայ է ու կը նայի լուսնին։ Ոչ, բարեկամս, գիտութիւնը այսօր պատերազմի դաշտին վրայ է ու քանի մը մարդոց ձեռքը խաղալիկ, կ՚ուզէ սպաննել, սպաննել ու սպաննել։ Գիտութիւնը բարձրերը կ՚ելլէ միայն կազ ու միքրոպ եւ ռումբ թափելու համար ։

Բարեկամս ըսաւ, յուզումով․

— Ճիշդ է, հրէշը կամ հիդրան բարի գիտութեան մէջէն չար գիտութիւնը հանած է։

— Ուրեմն մեզի կը մնայ․․․

— Մեզի կը մնայ նորէն բանի մը մէջէն բան մը հանել։ Օրինակ՝ հիդրային մարմինէն․․․ իր հոգին հանել։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Հայ մայրերը
(ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ)

Պարոններ ձեզի կը հարցնեմ, կերած ունի՞ք հայ մայրերու եփած կերակուրները։ Դուք չէք գիտեր՝ թէ ի՞նչ համ ունին անոնց եփած կերակուրները, անգամ մը երբ ճաշակելու ըլլաք, համը ձեր բերանը կը մնայ։

Երբ դուք ճանչնաք հայ մայրերը, անոնց տանտիկնութիւնը ձեզ նոր կեանքի մը մէջ պիտի դնէ ։

Դուք չէք ճանչնար հայ մայրերը։ Կարդացեր էք թէ ինչ է մօր մը սրտին քերթուածը։ Դուք գիրքերուն մէջ միայն կը տեսնէք կինը, հեռաւոր, խորութեան մէջ մնացած տեսարանի մը նման ։

Մօր մը սրտին քերթուա՞ծը․․․

Գիրքերուն մէջ անոնց սրտին գաղտնիքը կը պակսի։ Պէտք է տեսնել մայրերը, հայ մայրերը՝ տուներուն մէջ, այն ատեն պիտի զգես ձեռքիդ գիրքը, ու հմայուած, դուն քեզմէ աւելի բարձրացած, անոնց պիտի նայիս, պիտի հետեւիս անոնց իւրաքանչիւր շարժումին։ Այն ատեն, պիտի ըսես, ինչ են գիրքերը։ Աչքերէն աւելի մաքուր, անոնց պէս պայծառ ու զգայուն գիրք չկայ, պիտի մրմնջես նախ, ու կամաց կամաց երբ պիտի լեցուին աչքերդ անոնց չինած ձեւերով, կեանքին դրած ըլլալու երջանկութիւնը պիտի զգաս։ Այն ատեն պիտի հասկնաս թէ ինչ որ գիրքերը չեն կրնար ըսել, աչքերը կը թափանցեն անոնց խորհուրդին ։

Մայրերու հոգիին քաղցրութի՞ւնը։

Աշխատութեան պահուն, հոսուն բան մը կը դառնայ անոնց գոհունակութիւնը, լոյսի պէս կը հոսի, խունկի նման իր խորհուրդը կը հաղնի անմիջապէս, գեղեցկութիւն մը կը դառնայ, մթնոլորտը կը նուիրագործուի, կ՚անուշնայ ու կը լեցուի թրթռումներով։ Մայրերու, հայ մայրերու գոհունակութեան պատկերը, ոչ մէկ ատեն այսքան գոյներով կ՚երեւի, ոչ մէկ ատեն այսքան տաքութիւն կու տայ ու կը վառի անտեսանելի բոցի մը նման։ Մայրերու այս գոհունակութի՞ւնը․․․ ու կ՚ազդեն մայրերը, ու անոնց աշխատութիւնը կեանքը կը ստեղծէ։ Ահա մեր մայրերուն հոգիին բանաստեղծութիւնը։ Ան ինքիրմով կը ծնի, որովհետեւ ամէն բան բնական է անոնց մէջ ։

Մայրերու աւանդութիւնը կ՚ապրի ու կը մնայ ։

Օտարներ, դուք ձեր մայրերուն պատմութիւնը գիտէք միայն։ Տիեզերքը մինչեւ, բոլոր մայրերու սրտին մէջն է։ Բոլոր պատմութիւններէն բան մը գիտնալը գաղտնիքի մը մէջ դառնալու կը նմանի, միշտ կ՚ուզես աւելի խոր իջնել անոր, որովհետեւ, ան աւելի խորհրդաւոր կը դառնայ ։

Երբ մայրերը կ՚աշխատին, անոնց ամէնուն սիրտն ալ միեւնոյն բաբախումը ունի, անոնք ամէնն ալ միեւնոյն սիրտը ունին, որովհետեւ, ատոր համար, անոնց աչքերուն մէջ կը տեսնուի երկինքի մը ցոլքը ։

Իմ բոլոր ճամբորդութիւններուս մէջ, երբ մայրերուն հանդիպեցայ, ամէնն ալ իրարու կը նմանին, կը մտածէի ես ինքնիրենս, ու մայրս միտքս կ՚իյնար․․․

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

Հայ կին գրողներ

Վերջերս դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ Պուքրէշի մէջ, այս նիւթի մասին ։

Դասախօսը Պ․ Յովհ․ Տէվէճեան աւելի քան մէկ ժամ խօսեցաւ, մեր նոր գրականութեան ԿԻՆ ԳՐՈՂՆԵՐուն մասին, ընդգծելով հայ կնոջ դերը հեռաւոր ու մօտաւոր անցեալին մէջ, մանաւանդ գրական-գեղարուեստական ու բարենորոգական մարզերուն վրայ։

Դասախօսը շեշտեց արժէքը Եւփիմէ Օտեանի, Սրբուհի Գալֆայեանի ու Օր․ Էլպիս Կեսարացեանի, որ կը հանդիսանայ առաջին հայ խմբագրուհին, 1863ին հրատարակած ըլլալով Պոլսոյ մէջ «Կիթառ» անուն պարբերական մը։ Ան իր արձակ ու չափածոյ գրութիւնները ամփոփած է «Նամականի առ ընթերցող Հայուհիս» անունով հատորի մը մէջ։ Աշխատակցած է «Մասիս»ի ուր հրատարակած է նկարագեղ յօդուած մը՝ «Երջանիկ ժանտախտ», ակնարկելով հայկական սպարահանդէսներուն ։

Դասախօսը յետոյ կանգ առաւ վերլուծաբար երեք կին գրողներու արժէքին ու դերին վրայ․— Սրբուհի Տիւսաբ, Զապէլ Ասատուր (Սիպիլ) եւ Զապէլ Եսայեան ։

Հիմնական գիծերու մէջ վերլուծեց Ս․ Տիւսաբի գրականութեան գեղարուեստական արժէքն ու անոր վէպերուն («Մայտա», «Արաքսիա» եւ «Սիրանոյշ») ձգտումը եւ իր գրականութեան քարոզչական, պայքարող, վերանորոգող հանգամանքը սեռերու իրաւահաւասարութեան խնդրին եւ բրածոյ աւանդապահութեան մը մասին ։ Դասախօսը անցնելով Սիպիլի գրականութեան, ցոյց տուաւ անոր պատուաւոր տեղը հայ գրականութեան մէջ իբրեւ նուրբ բանաստեղծ, իբրեւ արդարութեան անտեղիտալի զգացումով տոգորուած գրագիտուհի՝ իր պատմուածքներուն եւ իր վէպերուն եւ ուրիշ գրութիւններուն մէջ։

Պ․ Տէվէճեան մասնաւորապէս շեշտեց նաեւ անոր դերը՝ իբրեւ հանրային գործիչ, իբրեւ ուսուցչուհի ու դասագրքերու կազմող, որով աշխարհաբարի ձեւակերպումն եւ ուսուցումը շատ բան կը պարտի անոր ։

Հատորի մէջ ամփոփուած գործերն են «Յոլքեր», «Աղջկան մը սիրտը», «Օլուճաղի անծանօթուհին» եւն․։ Նոր պիտի տպուի ամբողջական գործը ։

Երրորդ անուանի կին գրողը մեր արդի գրականութեան, կը հանդիսանայ Զապէլ Եսայեան, որ իր սկզբնական գործերուն մէջ կը մտնէ բանաստեղծական խորք մը, ապացոյց՝ իր «Սկիւտարի վերջալոյսները» եւ կարգ մը պատմուածքները («Աշունը», «Նաշմաքը» եւ «Ձեռքերը» եւն․)։

Տարիքին հետ իր գրական խմորն ալ տակաւ հասունցաւ եւ Տիկին Եսայեան յաջորդաբար տուաւ աւելի երկարաշունչ եւ աշխատուած գործեր՝ «Շնորհքով մարդիկ», «Կեղծ հանճարներ», ու աւելի յետոյ՝ «Աւերակներու մէջ», «Քօղը», «Երբ այլեւս չեն սիրեր», «Վերջին բաժակը», «Նահանջող ուժեր» եւայլն, որոնք բոլորն ալ կը կրեն ուժեղ տաղանդի մը դրոշմը։ Զ․ Եսայեան գրագէտին մէջ տարբեր ստորոգութիւններու վրայ երեւան կուգան բանաստեղծը, հոգեբանը, դատող ու վերլուծող միտքը, եւ իր վերջին գործերուն մէջ նաեւ քարոզիչը (փրոփականտիստ)։

Դասախօսը յետոյ յիշեց կարգ մը կին գրողներ, որոնք առաւելապէս «Համբաւուեցեան մեր գրականութեան անկումի շրջանին, 1895 — 1908, երբ Պոլսոյ գրական հրապարակը գրեթէ ամայի էր, յիշեց անունները Եւփիմէ Աւետիսեանի, Զարուհի Գալէմքեարեանի, եւայլն ։ Եւ վերջացուց իր բանախօսութեան առաջին մասը, յիշատակելով քաղցր անունը Հերանուշ Արշակեանի եւ կարդալով անոր մերձ ի մահ գրուած մէկ բանաստեղծութիւնը, «Մահուան մօտ», որ յուզումով համակեց բոլոր ներկաները։

10,000 ՌԱՅԻՈՆԵՐ պիտի գրուին բանակին տրամադրութեան տակ, ինչպէս յայտարարեց Պ․ Տալատիէ երեսփ․ ժողովին մէջ։ Երեք հազարը ղրկուած են արդէն, միւսներն ալ շուտով պիտի ղրկուին ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ զինուորական վարչութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուց, որ կը տրամադրէ զինուորական պարտաւորիչ վարժութեան ենթարկել 16—20 տարեկան երիտասարդները։ Եթէ այս օրինագիծը ընդունուի, հիմնովին փոխուած պիտի ըլլայ Զուիցերիոյ զինուորական կազմակերպութիւնը։ Ծրագիրը կը տրամադրէ, բացի մարմնակրթութենէն, որ պարտաւորիչ է 7 — 15 տարեկան տղոց համար, լրացուցիչ վարժութիւններ կատարել 15—17 տարեկաններու համար։ 17—18 տարեկաններու համար նախատեսուած են նշանառութեան պարտաւորիչ դասընթացքներ, տարեկան վեց վարժութիւն, իւրաքանչիւրը չորս ժամ տեւողութեամբ։ Վերջապէս 19 տարեկան երիտասարդները զինուորական մասնաւոր պատրաստութիւն պիտի ստանան ։

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետական խորհուրդին անդամներէն մէկը գաղտնի նիստի մը մէջ պահանջեց Պատուոյ Լեգէոնի պատուանշանը ետ առնել «համայնավար դաւաճաններէն»։

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ պարապահները, սրճարանները եւ ճաշարանները պիտի կրնան բաց մնալ մինչեւ առտուան ժամը 2, (դեկտեմբեր 24էն 25 եւ դեկտեմբեր 31էն յունուար 1)։

Ֆինլանտացին չարժուձեւեր չունի եւ երբեք ձայնը չի բարձրացներ։ Ան միշտ կեդրոնացած է ինքն իր մէջ եւ լռութիւնը կը նկատէ ամենալաւ միթոնոլորտը հոգեկան ուժերու բարգաւաճումին համար։ Նոյնիսկ դգալը կաթի գաւաթին մէջ շարժելը անպատշաճ կը նկատէ եւ չըներ ։

Ֆինլանտական բարքեր

Եւրոպական թերթ մը կը գրէ թէ արտաքնապէս՝ Ֆինլանտացիները շատ նեղացուցիչ ու վերապահ մարդիկ են։ Ամէնէն մեծ ցուրտի ատեն ալ, երբ փողոցները սառած կ՚ըլլան հայելիի նման, չէք կրնար տեսնել այր մը, որ կնոջ թեւը առած ըլլայ։

Երբ իրենց մէկ մերձաւորը կը ճամբեն կայարանը, ոչ կը համբուրուին եւ ոչ ալ կ՚արտասուեն։ Ֆինլանտացին թշնամի է մեղմիկ զգացողականութեան։ Ասիկա սակայն, զինքը չարգիլեր ունենալու իրապէս ազատ, անհարկադրելի կապ մը միւս սեռին հետ ։

Երբ Ֆինլանտացին չէնք մը չինէ, նախ կը սկսի աղօթն ու լոգարանը ։ Երբ բաղնիքը կը տաքնայ, ընտանիքին բոլոր անդամները, նաեւ աղախինը, միասին կը լուացուին,— այր ու կին։ Քաղաքային բաղնիքին (Հէլսինքի) լուացողները, նաեւ այրերու բաժնին մէջ, կիներ են․․․։

Այս ցուրտ՝ հիւսիսային երկրին մէջ, ուր միշտ պէտք է տաք հագուստ հագնիլ, գոյութիւն ունի պաշտամունք մը մերկ մարմնին հանդէպ ։ Զայն կը տեսնէք փողոցները զետեղուած արձաններուն վրայ, յայտարարութիւններուն մէջ, խորհրդարանին մէջ եւ ֆինլանտական 100 մարքնոց թղթադրամներուն վրայ ։

Ֆինլանտացիին վերապահութիւնը երեւան կուգայ նաեւ իր խօսակցութեան եւ շարժումներուն մէջ։ Երբ ճաշարան մը մտնէք կամ սրճարանէ մը ներս, կարծէք կը գտնուիք եկեղեցին, ու տիրող լռութիւնը դժուարին կացութեան կը մատնէ ձեզ ։

Ֆինլանտացին «յամառ» մարդ է ։ Ան իր այդ յամառութիւնը ձեռք ձգած է իր դարաւոր պայքարէն՝ բնութեան դէմ։ Հողագործութիւն ընել եւ կենդանաբուծութիւնը զարգացնել քարերու եւ սառերու վրայ իրապէս գործ մըն է, զոր կրնան կատարել միայն երկաթէ կամք ունեցող մարդիկ։

Ուրիշ ժողովուրդ մը յուսահատ պիտի լքէր այդ երկիրը, որ աղքատ է եւ ցուրտ, սակայն, Ֆինլանտացիները վերածած են աշխարհի ամէնէն ծաղկեալ երկիրներէն մէկուն ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Սիմոն Գափամաճեանի

ԳՐՊԱՆԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

1940 (ԻԱ․ տարի)

Գին Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, արտասահման 1.5 շիլին կամ 40 սէնթ։

Դիմել հեղինակին՝ 44 Rue du Commerce Colombes (Seine), France:

ԽՄԲ․— Մեր վաստակաւոր բարեկամը այս տարիւ օրացոյցէն 20 օրինակ կը նուիրէ հայ զինուորներուն, Կ․ Խաչի միջոցաւ, սրտառուչ նամակով մը ։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակահանը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր, 17 դեկտեմբեր ժամը 2.30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 22 ռիւ Փըթի Սէն Ժան։ Շահադրգռուողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն ։

Կ՚ՈՒԶԵՄ գնել թաքսի (Taxi) մը որ թիւ ունենայ։ Դիմել՝ Loukianoff, 39 Ave. des Moulineaux, Boulogne s/Seine:

Նոր զոհողութիւններ՝ յաղթելու համար

Երեսփ․ ժողովի չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, ելմտական նախարարը պարզելով Անգլիոյ հետ հաստատուած տնտեսական - դրամական գործակցութիւնը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ․

— «Թշնամի պետութեան յաղթելու համար պէտք է նախ մենք մեզի յաղթենք։ Մեր զինուորները ոչ ապրուստի ապահովութիւն կ՚ուզեն իրենց ընտանիքներուն համար, ոչ ալ պատերազմին շնորհիւ հարստացողներ։ Ներածումները խիստ հսկողութեան պիտի ենթարկուին, որպէսզի երկիրը կարենայ ամէն անհրաժեշտ նիւթ ներածել պատերազմական արտադրութեան համար․ բայց պիտի կրճատուին ոչ-անհրաժեշտ նիւթերը, ինչպէս միս, սուրճ, օտար ծխախոտ, բանուած ապրանքներ եւն․։ Միջոցներ ձեռք առնուած են վճարելու համար 76 միլիառ ֆրանք, հակառակ 5 միլիոն հարկատուներու զօրաշարժին ։ Ելմտական տեսակէտով պատերազմը կրնայ շահաւոր ըլլալ, եթէ հաշտութեան կնքումէն վերջը պատճառ չունենանք վախնալու նոր պատերազմէ մը։ 1,000,000,000,000 ֆրանքի պարտքի մը տարեկան տոկոսը, 50 միլիառ ֆրանք, կրնայ խնայուիլ տարուէ տարի, եթէ զինուորական ծախքերը կրճատուին մէկ տասներորդ համեմատութեամբ։ Պէտք չէ ստորագնահատել Գերմանիոյ նիւթական աղբիւրները։ Տասնըվեց ամսուան մէջ Գերմանիա գերեզման դրաւ երեք ազգեր։ Ան իր լուծին տակ կը պահէ 35 միլիոն բնակիչներ,— գրեթէ այնքան որքան Ֆրանսացիներ կան Ֆրանսայի մէջ։ Անցեալ գարնան ան ձեռք անցուց հսկայական զինագործարան մը Չեխոսլովաքիոյ մէջ, իսկ աշնան աւելցուց վերին Շլեզիոյ ածխահանքերը որոնց արտադրութիւնը կը հաւասարի մեր հիւսիսային նահանգներու արտադրութեան։ Գերմանիոյ երկաթի արտադրութիւնը աւելի բարձր է քան Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միացեալ արտադրութիւնը։ Ճիշդ է, մենք յառաջ կը տանինք պաշարումը, բայց Գերմանիա վեց տարիէ ի վեր վարժուած է ապրելու պաշարուած միջնաբերդի մը մէջ։ Ասկէ զատ, Գերմանիա հիմա շրջապատուած է հինգ երկիրներով որոնք իր հակառակորդներն էին նախորդ պատերազմին մէջ,—Ռուսիա, Պելժիա եւն։ Այս ալ տարբերութիւն մը կը նշանակէ պաշարի տեսակէտով։ Մենք մեր դիմացն ունինք երկիր մը որ մինչեւ հիմա յաղթական եղած է եւ որուն չկրցանք յաղթել, որովհետեւ չէինք գիտեր իր յաղթանակին գաղտնիքը։ Այդ գաղտնիքը գերմանական սպառազինութիւնն է, որ կատարուեցաւ իր ժողովուրդին պարտադրուած եւ մոլեռանդ երիտասարդութեան մը կողմէ խանդավառութեամբ ընդունուած ահագին սպառազինութիւններով։ 1933ին Հիթլեր օգտուեցաւ ժողովրդապետութեանց տկարութենէն եւ մինչեւ հիմա միշտ յաղթեց։ Ան նորէն իր յոյսը դրած է այդ տկարութեան վրայ։ Մեզմէ, ձեզմէ կախում ունի որոշել թէ Հիթլեր պիտի շահի՞ թէ պիտի կորսնցնէ վաղը»։

Նախարարը յետոյ բացատրեց թէ Ֆրանսայի ոսկեդրամի պահեստը կ՚աճի շարունակ։ Պատերազմին սկիզբէն ի վեր 24 միլիառ ֆրանք վերադարձած է արտասահմանէն, իսկ 10 միլիառ ֆրանք ալ ոսկի կամ օտար դրամ ֆրանքի փոխանակութեամբ։ Պատերազմէն առաջ տասը ամսուան ընթացքին 26 միլիառ ֆրանքի ոսկի վերադարձած էր, որով Ֆրանսայի պատերազմական գանձը կը հասնի 60 միլիառ ֆրանքի։ Բայց դրամագլուխի վերադարձը դադրած է այժմ։ Եզրակացնելով նախարարը յայտարարեց․

— «Ես յաղթանակը ստոյգ կը համարեմ, եթէ Ֆրանսացիները գտնուին այն բարձրութեան վրայ ուր եղած են իրենց պատմութեան վճռական պահերուն։ Դաշնակիցներուն պատերազմական կարողութիւնը անսահման է, շնորհիւ ծովերու ազատութեան, որ կը պահպանուի, թէեւ խռովեալ»։

Յովհաննէս Մահտեսեան (Ափրիկէ), Տէր եւ Տիկին Միհրան Զամանթըլեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զամանթըլեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Տօնապետեան (Ֆրանսա), Գեղամ Տօնապետեան եւ ընտանիք (Թուրքիա), Տէր եւ Տիկին Ահարոն Խտըրեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Հէլվաճեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Եփրեմեան եւ ընտանիք (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Զաքէոս Ադամեան (Ֆրանսա) եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով եւ անդարմանելի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, զաւկին, քրոջ, եղբօր եւ քրոջ որդւոյն եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂՍԻՆԻ ՄԱՀՏԵՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ, իր թարմատի հասակին, սեպտեմբեր 25ին, 1939, յետ 4 օրուան կուրաղետապի պարծողութեան, Nyanzaի հիւանդանոցին մէջ։ (Պելժիական Քոնկօ)։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ յաջորդ օր, Nyanzaի կաթոլիկ միսիոնարներու գերեզմանատան մէջ (Ruanda - Congo Belge)։

ԾԱՆՕԹ․— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի նկատել իբր այդ նկատել ։

ԽՄԲ․— Մեր խորին ցաւակցութիւնը մեր երիտասարդ աշխատակցին, որ դեռ նոր ամուսնացած, ահա կրկին կը դժբախտանայ Ափրիկէի խորերը, միամինակ․․․

ԽՈՐԻՆ ՑԱՒՈՎ կը հաղորդենք թէ Տօքթ․ Արշակ Պօղոսեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր սիրելի զաւակը, ՄՀԵՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, որ հիջեցաւ դեկտեմբեր 12ին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ դեկտեմբեր 14ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Փանթէն - Փարիզիէն գերեզմանատունը ։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN 17, Rue Damesme .. Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 19 Décembre 1939

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4225

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԸՆԿՂՄԵՑԻՆ ԻՐԵՆՑ ԶՐԱՀԱՒՈՐԸ ԱՆԵԼԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ

100,000 թոնի մարտանաւ 10,000ի դիմաց

Գերմանիոյ փախստական զրահաւորը, «Կրաֆ Շփէ», իր ասպարէզը փակեց կիրակի գիշեր, եղերական վախճանով մը,— «անձնասպանութիւն», եթէ կարելի է այսպէս ըսել:

Ուրուկուէյի գլխաւոր նաւահանգիստը ապաստանելէ անմիջապէս վերջը, ձեռնարկուած էր նորոգութեան եւ պարէնաւորման: Հրամանատարութիւնը մասնաւորապէս կը ջանար ճեղքերը փակել եւ ուրիշ անմիջական նորոգութիւններ կատարել, քանի որ պայմանաժամը շատ կարճ էր,— 72 ժամ: Վերջին պահուն նոր պայմանաժամ խնդրած, բայց մերժուած էր: Միւս կողմէ, Դաշնակիցները նոր մարտանաւեր փութացուցած էին դէպի հարաւային Ամերիկա: Անգլիական երեք յածանաւերէն մէկը, «Էքսէթըր», ասպարէզէն քաշուած էր, բայց միւս երկուքը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին: Անոնց օգնութեան հասան.— 1. Անգլիական մեծ զրահաւոր մը, «Րընօուն», որ ունի 32,000 թոն տարողութիւն, 112,000 ձիու ուժ, 1200 նաւազ, 28 հանգոյց արագութիւն եւ շինուած է 1916ին.— 2. Ֆրանսական «Տէօնքէրք» զրահաւորը, 26,500 թոն տարողութիւն, 100,000 ձիու ուժ, 30 հանգոյց արագութիւն, 1400 նաւազ (շինուած 1936ին).— 3. Անգլիական «Արք Րոյըլ» օդանաւակիրը, 70 սաւառնակներով, 100,000 ձիու ուժ, 31 հանգոյց արագութիւն, շինուած 1938ին: Աւելորդ է հաշուել ասոնց թնդանօթները, ինչպէս եւ զանազան թորփիլանաւեր: Մասնագէտներ դաշնակից մարտանաւերուն ընդհ. տարողութիւնը կը հաշուեն 100,000 թոն, իսկ գերմանական զրահաւորին տարողութիւնն է 10,000 թոն: Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ գերմանական երրորդ փոքր զրահաւորը, «Ծովակալ Շէր» ճամբայ ելած է, ինչպէս եւ քանի մը սուզանաւեր, բայց իրազեկներ պարզ ենթադրութիւն մը կը համարէին այս լուրը, եւ կամ ժամանակը շատ կարճ կը գտնէին, օգնութեան հասնելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, կիրակի օրն ի բուն ամբողջ աշխարհ հեւ ի հեւ կը սպասէր ելքին,— աննախընթաց ճակատամարտի մը: Թէեւ Ուրուկուէյի կառավարութիւնը 72 ժամ պայմանաժամ տուած էր, բայց ոչ ոք գիտէր թէ ե՛րբ կը սկսի կամ կը վերջանայ այդ պայմանաժամը: Իբրեւ չէզոք պետութիւն, Ուրուկուէյ չէր ուզած վնասել գերմանական հրամանատարութեան, երեւան հանելով գաղտնիքը: Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, կարգ մը Ամերիկացիներ այս առթիւ ալ «զգայացունց» բաներ տեսնելու համար, պատրաստուեր էին 5000ական տոլար վճարելու եւ օդանաւ մը վարձելով դիտելու նաւամարտը:

Եւ ահա տեղի ունեցաւ անխուսափելին,— Կիրակի գիշեր ժամը 7.45ին գերմանական հրամանատարութիւնը զրահաւորը ուժանակով պայթեցուց Ուրուկուէյ ծովեզերքէն հինգ մղոն անդին: Մինչ տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիներ քարափին վրայ խռնուած կը սպասէին մեծ նաւամարտին, երկու պայթիւններ լսուեցան, որոնց մէկը ռազմամթերքի մթերանոցէն կու գար: Յետոյ նաւը բռնկելով յամրաբար ընկղմեցաւ: Մոնթէվիտէոյէն մեկնելէ առաջ, զրահաւորին 900 նաւազներէն 700ը եւ պաշարին մէկ մասը փոխադրուած էին գերմանական «Թաքոմա» շոգենաւը: Մնացեալ 200ին մեծ մասը ազատեցաւ մակոյկներով, զրահաւորին խորտակումէն առաջ: Կ՚ըսուի թէ հրամանատարը եւ քանի մը սպաներ անձնասպան եղած են: Կ՚ըսուի նաեւ թէ նաւը խորտակելու հրամանը արձակած էր Հիթլէր ինք:

Երբ զրահաւորը ճամբայ ելաւ նաւահանգիստէն, ոչ մէկը տեղեկութիւն ունէր հրամանատար Հանս Լանկստորֆի որոշումէն: Շատեր կը կարծէին թէ պիտի փորձէ Պուէնոս Այրէս երթալ, քանի մը օր եւս շահելու համար: Կէս ժամ վերջը, զրահաւորը կանգ առաւ, եւ յետոյ տեսնուեցաւ որ վար կ՚իջեցնէ վեց մակոյկներ: Որովհետեւ «Թաքոմա» շոգենաւը եւս կ՚երթար վառելանիւթի բեռով մը, կարծուեցաւ թէ զրահաւորին պիտի յանձնէ զայն: Տեղական թերթի մը համաձայն, հրամանատարը ըսած է վերջին պահուն,— «Եթէ չկարենամ խզել բրիտանական պաշարումը, նաւը պիտի ընկղմեմ ժամը 8ին»:

Պայմանաժամին լրանալէն մէկ ժամ առաջ, 32 ծանր վիրաւորներ փոխադրուեցան ցամաք: Զրահաւորը խարիսխները վերցուց ժամը 6.15ին, պայմանաժամէն 15 վայրկեան առաջ: Չորս վայրկեան վերջը զրահաւորը սկսած էր շարժիլ յամրաբար: Կէս մղոն յառաջացաւ այսպէս, յետոյ աւելցուց արագութիւնը, առաջնորդութեամբ նաւաձիգի մը որ ճամբայ կը բանար ջրանցքէն դէպի նաւակայքը: Երբ հասաւ Ուրուկուէյի ջուրերուն սահմանը, երեք մղոն, կը թուէր թէ զրահաւորը դէպի Պուէնոս Այրէս կ՚երթայ ծովեզերքը քերելով: Քանի մը վայրկեան վերջ իմացուեցաւ թէ դարձած է եւ ուղղակի դէպի ծովուն բացերը կ՚երթայ: Երեք մղոնի սահմանակէտէն անդին կ՚երեւային երկու նաւեր, մէկը ուրուկուէյեան, միւսը անգլիական: Մինչ այս շարժումները տեղի կ՚ունենային, բազմութիւնը հետզհետէ աւելի ջղագրգիռ կը դառնար: Հազարաւորներ իրար կը հրմշտկէին, տեսնելու համար նաւամարտը: Արեւը հետզհետէ կը մարէր, բայց դեռ երկու ժամ պէտք էր, մութը կոխելու համար: Կը կարծուէր թէ զրահաւորը յուսահատական փորձ մը պիտի կատարէ իր թշնամիներէն խուսափելու ժամը 9—10, երբ մութը բոլորովին ծածկած կ՚ըլլար ամէն բան: Յետոյ հաստատուեցաւ որ մարտանաւը պայթեցուցած եւ ընկղմած են: Հեռագրի մը համաձայն, շատ մը սպաներ եւ նաւազներ կորած են ծովամոյն, իսկ ուրիշներ ազատուած:

***Գերմանական զեկոյց մը կը հաստատէ թէ զրահաւորը առաջին ընդհարման ատեն ունեցած է 36 սպանեալ, վեց ծանր, 53 թեթեւ վիրաւորներ: Իսկ Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Էքզէթըր» յածանաւին մէջ, ծանրապէս վնասուեցաւ, սպաննուած են հինգ սպաներ եւ 56 նաւազներ, վիրաւորուած՝ 20 նաւազներ: Եօթը նաւազներ սպաննուած, հինգ հոգի ալ վիրաւորուած են երկրորդ յածանաւին մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐՈՒ օրինագիծը երեսփ. ժողովին կողմէ պիտի քննուի ուրբաթ օր: Ընկերվարականները գաղտնի նիստ մը առաջարկած ըլլալով, նախապէս այս խնդիրն ալ պիտի քննուի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ալ լոյսերը մարելու հրաման տրուած է, իբրեւ զգուշական միջոց: Այս կանոնին ենթակայ են նաեւ ինքնաշարժները, ինչպէս ամէն տեղ:

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Յուսահատական ծովամարտի մը կը սպասուէր Ուրուկուէյի բացերը, կիրակի գիշեր, երբ գերմանական զրահաւորը, «Կրաֆ Շփէ», հեռանալու հարկադրուած էր, պայմանաժամը լրացած ըլլալով: Դաշնակիցները ահագին համախմբած էին, մօտաւորապէս 100,000 թոն տարողութեամբ մարտանաւեր, խորտակելու համար թշնամի զրահաւորը որ ունի միայն 10,000 թոն տարողութիւն: Վերջին պահուն, գերմանական հրամանատարութիւնը որոշեց ընկղմել զայն, նախապէս դուրս հանելով 900 նաւազներէն 700ը: Կ՚ըսուի թէ այս հրամանը արձակած էր Հիթլէր ինք, նախընտրելով պայթեցնել զրահաւորը քան ձգել որ «խայտառակաբար» արգելափակուի մինչեւ պատերազմին վերջը կամ Դաշնակիցներուն ձեռքն անցնի:

Ֆինլանտացիները կը շարունակեն կատաղօրէն դիմադրել ռուսական արշաւանքին, ծանր կորուստներ պատճառելով: Վերջին լուրերու համաձայն, անվթար կը մնայ ֆինլանտական գլխաւոր գիծը, Մաններհայմ, որ իրենց Մաժինօն է: Փոքրիկ Ֆինլանտան արտակարգ ճիգ մը փորձելով դրօշի տակ առած է 500,000 զինուորներ, իսկ կարմիր բանակին թիւը համրանք չունի, ոչ ալ ցեղերու տեսակներն են որ կը պակսին,— Թաթարներ, Քըրկըզներ, Կովկասեան Լեռնականներ եւն. որոնք ռուսերէն անգամ չեն գիտեր: Տեղական թերթերու զինուորական մասնագէտները այս առթիւ կը բացատրեն թէ ռուսական բանակը լուրջ թերութիւններ կը ներկայացնէ կազմակերպութեան եւ ղեկավարութեան տեսակէտով:

Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ, ինչպէս կոմս Չիանօ եւս բացատրեց, ֆաշական գերագոյն խորհուրդին յայտարարութենէն վերջը: Իտալիա հաւատարիմ կը մնայ Գերմանիոյ հետ կնքած զինակցութեան, կը մնայ աւելի քան հակաբոլշեւիկ, եւ պատերազմէն հեռու մնալով հանդերձ, վճռած է թոյլ չտալ որ ուրիշ պետութիւններ միջամտեն պալքանեան գործերուն կամ խանգարեն հաստատուած կարգուսարքը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՀՐԵՏԱԶԳՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 207, դեկտեմբեր 16, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 208, իրիկուն.— Թշնամին ժամը 16.15ին ատենները արշաւ մը փորձեց մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկուն վրայ, Մոզէլի արեւելեան կողմը: Այս արշաւը կատարեց ջոկատ մը կողմէ որ գումարտակի մը արժէքն ունէր, հրետանիի եւ խրամային հրասանդի պատրաստութենէ մը վերջը եւ ծանր թնդանօթներու եւ գնդացիրներու պաշտպանութեան տակ: Յարձակման ենթարկուած դիրքը ուժգնօրէն պաշտպանեց ինքզինք, մինչեւ դիրկընդխառն կռիւ մը բռնուելով: Թշնամին ետ մղուեցաւ ծանր կորուստներ կրելով եւ զէնքեր ու ռազմանիւթ ձգելով մեր ձեռքը: Ան յաջողած էր երկու գերիներ բռնել որոնք կրցան փախչիլ, օգտուելով մեր պաշտպանողական կրակէն եւ մեր գիծերը վերադարձան:

Զեկոյց թիւ 209, դեկտեմբեր 17, առաւօտ.— Հետեւակազօրքի գործողութիւններ եւ հրետաձգութիւն ճակատի զանազան մասերուն մէջ:

Զեկոյց թիւ 210, իրիկուն.— Կրճատեալ գործունէութիւն: Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

*** Ինչպէս պաշտօնական զեկոյցն ալ կը հաստատէ, ուրբաթ գիշեր թշնամին կարեւոր արշաւ մը փորձեց ամբողջ գումարտակով մը, մանրակրկիտ պատրաստութենէ վերջ, բայց ետ մղուեցաւ: Ֆրանսական յառաջապահ դիրքերը աւելի զօրացած են այժմ եւ հրետանին աւելի մօտեցած այն ամայի տարածութեան որ կը բաժնէ երկու ճակատները: Կը կարծուի թէ Գերմանացիները նոր յարձակումներ պիտի փորձեն աւելի լայն սահմանի մը վրայ: Ուրբաթ օրուան յարձակման ատեն գերմանական զինուորներուն թիւն էր 150, ֆրանսական 40ին դէմ: Յառաջապահ դիրքը ամբողջովին սրբուած էր թնդանօթի կրակէն, երբ Գերմանացիները գրաւեցին զայն, երկու գերիներ բռնելով: Բայց ֆրանսական հրետանին հաստատեց թէ նոյն իսկ գումարտակ մը բաւական չէ մեկուսացեալ դիրք մը պահելու: Ընդհարումէն երեք ժամ վերջը Գերմանացիները հարկադրուեցան լքել դիրքը, ձգելով սպանեալ սպայ մը եւ կարեւոր քանակութեամբ ռազմանիւթ: Ֆրանսական հրետանին ծանր կորուստներ պատճառեց նաեւ նահանջող Գերմանացիներուն: Վերջին լուրերու համաձայն, Գերմանացիները տակաւին չեն կրցած երեւան հանել անգլիական զօրքին դիրքերը, գերիներ բռնելու համար:

*** Ֆրանսական կառավարութիւնը կոչ մը ուղղեց գիւղացիներուն, որպէսզի զգուշանան, իմացուած ըլլալով թէ Գերմանացիները կը փորձեն լրտեսներ իջեցնել անկարգելներով: Այս լրտեսները կեղծ թուղթեր ունին եւ լաւ ֆրանսերէն գիտնալով, կ՚իջնեն ամայի վայրերու մէջ: Արդէն իսկ բռնուած են այս կարգի լրտեսներ, պատերազմական շրջաններու մէջ, բայց հաւանական է որ ուրիշներ ալ իջած ըլլան ճակատէն հեռու շրջաններու մէջ:

*** Անգլիական օդանաւերը ռումբեր ձգեցին անգլիական ջուրերու եւ Հիւսիսային ծովու այն շրջանին մէջ ուր ականներ ցանուած են: Գերմանական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ անգլիական ռումբերը ծովն ինկան պարզապէս: Գերմանական օդանաւեր երեւցան անգլիական ծովեզերքին բացերը, բայց չկրցան վնաս պատճառել, անմիջապէս հանդիպած ըլլալով հակօդային թնդանօթներու կրակին:

*** Լոնտոնի կիրակնօրեայ թերթերը զանազան տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով կը կարծեն թէ Գերմանիա գերագոյն ճիգը պիտի փորձէ յառաջիկայ փետրուարին, ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկելով, ի խնդիր վճռական յաղթանակի մը: «Օպզըրվըր»ի կարծիքով Գերմանիա զարնան պիտի ունենայ 220 զօրաբաժին, համապատասխան թնդանօթներով եւ հրասայլերով. եւ փոխանակ ջախջախելու Մաժինոյի գծին վրայ, պիտի սպասէ որ Դաշնակիցները զարնուին Զիկֆրիտի գծին: Իսկ ուրիշ թերթեր կ՚ենթադրեն թէ կատաղի ճակատամարտներ պիտի մղուին զարնան:

*** Ներքին նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ Գերմանացիները բազմաթիւ թռուցիկներ եւ տետրակներ կը ցրուեն Ֆրանսայի մէջ, անուղղակի թղթատարով, ինչպէս եւ ձայնագրի պնակներ (տիսք) եւ երգեր:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը կը պարտուին ծանր կորուստներով

Նոր եւ կատաղի յարձակումներ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆինլանտացիները յաջողած են ետ մղել կարմիր բանակին յարձակումները, ծանր կորուստներ պատճառելով: Ֆինլանտական զօրքը արդէն գրաւած է 176 հրասայլեր, իսկ հինգ օդանաւեր վար առնուած են Հէլսինկիի մէջ (մայրաքաղաքը): Ֆինլանտական զօրքին թիւը հասած է 500,000ի:

Ռուսերը տասնեակ հազարաւոր զինուորներ թափած էին Մաններհայմի գծին վրայ, հարիւրաւոր ռումբեր տեղացնելով, սակայն ծանր կորուստներ կրած են: Կռիւները կը շարունակուին դեկտեմբեր 6էն ի վեր եւ գիծը անվթար կը մնայ: Տեղ տեղ ռուսական ամբողջ զօրամասեր ջարդուփշուր եղած կամ պաշարուած են: Լատոկայի շրջանին մէջ, Ռուսերը խուճապահար փախչելով իրենց ետին ձգած են մեծաքանակ ռազմանիւթ եւ պաշար: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ նոյնիսկ Ռուսերը յաջողին ճեղքել Մաններհայմի գիծը, իրենց դէմ պիտի գտնեն ամրութեանց նոր շարքեր, շատ վարպետօրէն սպառազինուած:

Ռուսերը վերսկսած են իրենց յարձակումները հիւսիսային շրջանին մէջ: Ռուսական զեկոյցը կարգ մը յառաջխաղացութիւններ կը ծանուցանէ: Իրազեկներ Ֆինլանտացիներու յաջողութիւնները կը վերագրեն անոնց անհատական քաջութեան եւ երկրին պայմաններէն օգտուելու ճարտարութեան: Իսկ ուր որ Ռուսերը յառաջ կը խաղան, ամբողջովին կը պարտին իրենց թուական գերազանցութեան:

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սթալին երկար խորհրդակցութիւններ կատարած է բանակին հրամանատարներուն հետ, նկատի առնելով Ֆինլանտայի մէջ ծագած դժուարութիւնները: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն խռովութիւններ ծագած են Լէնինկրատի մէջ եւ հազարաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած: Լաւատեղեակ աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ 25,000 վիրաւորներ հասած են Լէնինկրատ:

*** Ֆինլանտայի հանրապետութեան նախագահին կինը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յիշեցուց թէ ամէնէն եղերական Ծնունդին առջեւ կը գտնուին եւ անհրաժեշտ է օգնութեան հասնիլ զինուորներու ընտանիքներուն:

Գերմանիոյ ձեռնարկները Թուրքիոյ մէջ

Անգարայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը հաստատեն թէ թրքական կառավարութիւնը պահանջած չէ ետ կանչել գերմանական դեսպանը, Ֆոն Փափէն, որ Պոլսէն Անգարա վերադարձած է: Բայց եւ այնպէս կը կարծուի թէ դեսպանին պաշտօնը դժուարացած ըլլալով, Գերմանիա ուրիշ մը պիտի նշանակէ անոր տեղ:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն, Դեկտեմբեր 16 թուականով.— Գերմանական քարոզութեան աղբիւրը գտնելու համար կատարուած քննութիւնները յանգեցան ոստիկանական խուզարկութեան մը՝ գերմանական «Թիւրքիշ Փոստ» թերթին խմբագրատան մէջ: Այս առթիւ բռնուեցան հազարաւոր տպագիր օրինակներ վնասական բովանդակութեամբ: Կ՚ըսուի թէ թերթին տնօրէնները խոստովանած են որ այս նիւթերը — մասնաւորապէս «Փրավտա» թերթին յօդուածը որ կ՚անարգէր Թուրք մամուլը եւ Մոլոթովի ճառը, որ կը քննադատէր Թուրքիան, որովհետեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միացաւ — որոնք թուրքերէնի թարգմանուելէ վերջ տպուած էին «Թիւրքիշ Փոստ»ի տպարանին մէջ, կը բխէին գերմանական դեսպանատան տեղեկատու դիւանէն:

Պատերազմի խաչ հայ զինուորի մը

Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մասնախումբի քարտուղարութիւնը, ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ բնիկ Էրզրումցի զինուոր ԵԴՈՒԱՐԴ ՏՆԿՈՑԵԱՆ արժանացած է հետեւեալ Յիշատակութեան (Citation), իր զօրաբաժնին առջեւ.

«Քաջ եւ անձնուէր զինուոր, վիրաւորուած 1939 սեպտեմբեր 30ին՝ մինչդեռ, շատ բուռն ռմբակոծութեան մը տակ օգնութեան կը փութար իր վիրաւոր եւ հողին տակ ծածկուած մէկ ընկերոջ: Ներկայ Յիշատակութեամբ նոյն զինուորին կը յատկացուի Պատերազմի Խաչ (Croix de Guerre), արծաթեայ աստղով»:— (Ստ.) Զօրաբաժնի զօրավար

Օգնութեան Մասնախումբի քարտուղարութիւնը կը խնդրէ բոլոր վարձատրուած եւ վարձատրուելիք հայ զինուորներէն որ իսկոյն տեղեակ պահեն զինքը, 11, Square Alboni, Paris (16):

Անոնք որ այսպիսի բաներ կը ստանան, պէտք է անմիջապէս յանձնեն իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան, ոստիկանութեան կամ ոստիկան-զօրքին: Եթէ փորձեն օգտագործել զանոնք, պիտի պատժուին համաձայն 1939 նոյեմբեր 3ի հրամանագիր-օրէնքին տրամադրութեանց:

*** Անգլիոյ վարչապետը շարունակելով իր պտոյտները ռազմաճակատին վրայ, ներկայ եղաւ մեծ զօրահանդէսի մը, հակառակ սաստիկ ցուրտին: Յետոյ այցելեց օդակայանները: Գիշերը անցուց անգլիական սպայակոյտին կեդրոնը:

*** Շարք մը նոր նաւեր եւս ընկղմեցան, անգլիական եւ չէզոք, ականներու զարնուելով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. Էջ)

ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԱՅԹԵՑԱՆ Պըրմինկըմի (Անգլիա) երկու սինէմաներուն մէջ: Մարդկային կորուստ չկայ: Այս արարքն ալ կը վերագրուի իրլանտացի յեղափոխականներուն: Դեկտեմբեր 14ին առաջին անգամ ըլլալով մահուան դատապարտուեցան երկու իրլանտացի հանրապետականներ, մէկը 23, միւսը 29 տարեկան:

«Կախեցէք, հրացանի բռնեցէք»

Կիրակի օր հաղորդեր էինք համայնավարներու գործունէութեան մասին եղած հարցապնդում մը՝ երեսփ. ժողովին մէջ: «Թան» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.—

Ազգայնական երեսփոխան Պ. Իպարնէկարի խօսքը ուղղելով ներքին նախարարին, պարզեց «խորհրդային Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ կողմէ Ֆրանսայի մէջ կատարուած աւեր դաւաճանութիւնը»: Եւ ըսաւ.

—«Մենք, պարոն նախարար, տակաւին այն տպաւորութիւնը չունինք թէ դուք խօսքէն գործի անցած էք, ոչ ալ թէ կ'ուզէք գործել: Անշուշտ, 2000 համայնավարներ բանտն են այս միջոցին: Բայց ո՞ւր են վարիչները, բոլորն ալ փախած են ձեր ձեռքէն: Օր մը դուք որոշեցիք ձերբակալել Աշխատանքի Դաշնակցութեան գլխաւոր համայնավար անդամները, բայց ամէնէն աչառկուն, Ֆրաշոնը փախաւ ձեր ձեռքէն: Աչքի առջեւ ունիմ Ֆրանսայի մէկ վայրին մէջ Թորէզի հետ եղած տեսակցութեան մը բնագիրը որ հրատարակուած է «Իւմանիթէ»ի մէջ: Տեսակցողը կ'ըսէ.— «Երբեք Թորէզը այնքան վստահ չէի տեսած իր կուսակցութեան, Ֆրանսայի ժողովուրդի ապագայի մասին: «Ի՞նչ պիտի ընէք հիմա» հարցումին Թորէզ պատասխանած է,— «Իմ ընկերներուս հետ պիտի շարունակեմ պայքարը, զայն յարմարցնելով ներկայ պարագաներուն. համայնավար կուսակցութիւնը պիտի ապրի եւ պիտի յաղթէ: Բանէ մը մի' վախնաք: Համայնավարները գիտեն թէ ո'ւր եւ ի'նչպէս պիտի կռուին: Անոնք գիտեն թէ անհրաժեշտ էր պահել կուսակցութեան ղեկավարութիւնը եւ համաձայն են իմ արարքիս... Համայնավարները պիտի շարունակեն իրենց գործը զինուորներուն, բանուորներուն, գիւղերը մնացած գիւղացիներուն, ապաստանեալներուն, զինուորներու կիներուն մէջ...»: Ահա թէ ինչ կ'ըսէ Թորէզ: Եւ իսկապէս, ամէն տեղ, Քլէրմոն Ֆէռանի, Թուլուզի, Հավրի, Փարիզեան շրջանին մէջ, համայնավար կազմակերպութիւնը արդէն կը յայտնուի: Ամէն տեղ գաղտնի ժողովներ, յամր աշխատանք, ցանցառ գործադուլ, մեքենաներու գաղտ՝ նորոգումի պատրուակով, թռուցիկներու յանձնում բանուորներուն: Շատ հզօր է կազմալուծումի մեքենան: Ան ունի կարեւոր գումարներ որոնց շնորհիւ առատօրէն թռուցիկներ կը ցրուեն: Ահա քանի մը անունները այդ թռուցիկներուն,— «Այո, համայնավար կուսակցութիւնը կը պայքարի պատերազմին դէմ.— Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ծառայէ պատերազմին եւ յետաշրջութեան.— Տալատիէ սուտ կը խօսի Ֆրանսայի ժողովուրդին...»: Եւ յետոյ քարոզութիւններ արձակուրդ առած զինուորներուն մէջ, անմիջապէս որ կայարանները կը հասնին: Անշուշտ կայ նաեւ համայնավարները զինուորութենէ փախցնելու ղանդուածային կազմակերպութիւնը: Գործարանները լեցուն են այս տարրերով: Երբ գործարանի մը տնօրէնը կը խնդրէ զինքը ազատել այդ բեռէն, կը դժուարանայ ուրիշ գործարան մը ղրկելով զանոնք: Մասնագիտական ծառայութեան շնորհէն կ'օգտուին համայնավարներ որոնք պարզապէս տետրակ բռնող պաշտօնեաներ կամ բանուորներ են: Եւ պատահած է որ — ես վկայ ունիմ — երբ այդ մարդիկը բանակ ղրկուած են, ընդհ. սպայակոյտը պատուիրած է թիկունք վերադարձնել: Դուք կ'ըսէք թէ կը պայքարիք համայնավարութեան դէմ. բայց հիմա՞ տեսէք զտաք հազարներով մեր գործարանները ղրկելու համայնավար կամ անիշխանական Սպանիացիները, Ժէոսի կեդրոնացման կայանին մէջ կան 17,000 սպանիացի զինուորներ: Պատերազմին յայտարարութեան օրը անոնք իրենց բռունցքները բարձրացնելով, ժամերով «կեցցէ Հիթլէր» պոռացած են: Զանոնք հանդարտեցնելու համար կայանի հրամանատարը ստիպուեցաւ կարգի դնել ընդվզիչները: Ահա չնորհակալութիւնը այս մարդոց զոր մենք պատսպարեցինք եւ կերակրեցինք»:

Պ. Իպարնէկարի եզրակացնելով յայտարարեց.

— «Դուք մատնանշեցիք համայնավարներուն դաւաճանութիւնը: Զարկէք անխնայ: Ամէնէն դարչելի ոճիրն է այս, իսկ պատիժը քաջածանօթ: Դուք ծանուցիք ձերբակալութիւնները: Թող կանգնին կառափնատները եւ թող հնչէ պատժական ջոկատին համազարկը» (բուռն ծափեր):

Ինչպէս գրած էինք, նախարարը պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, եւ յետոյ հարցապնդող թէ պատասխանող իրարու ձեռք սեղմեցին:

ՖՐԱՆՍԱ չոգեկինդ յառաջ կը տանի նոր մարտանաւերու, մասնաւորապէս 35,000 թոննոց երեք զրահաւորներու եւ երկու փոքր յածանաւերու շինութիւնը, հիմնուելով նոր նաւամարտներու արդիւնքին վրայ: Այս զրահաւորներէն առաջինը՝ «Ռիշըլիէօ», որ շինուեցաւ 4ուկէս տարուան մէջ, փորձեր պիտի կատարէ մօտերս: Երկրորդը, «Ժան Պարթ», լրանալու վրայ է եւ պատրաստ պիտի ըլլայ 1940ի վերջերը: Երրորդը, «Քլէմանսօ», շինուիլ սկսաւ անցեալ յունուարին, իսկ չորրորդի մը շինութիւնն ալ պիտի սկսի մօտերս:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ 500 պաշտօնեաները տենդագին աշխատանքի պիտի լծուին, կազմակերպելու համար Ֆինլանտայի խոստացուած օգնութիւնը: Քանի որ Խ. Միութիւնը վտարուած է, 1940ի նախահաշիւն ալ պիտի վերաքննուի, որովհետեւ հասոյթին 11 առ հարիւրը Մոսկուայէն կը սպասուէր: Խ. Միութիւնը եա պիտի ստանայ դեկտեմբեր 14էն մինչեւ յունուար 1 վճարուած գումարը...

20 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ արժողութեամբ օդանաւեր ապսպրուած են Ամերիկա, դաշնակիցներուն կողմէ: Անգլիա պիտի դնէ 200 ռմբաձիգներ:

«Արդար խաղաղութիւն»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ հետաքրքրական է քննել թէ ինչո՞ւ Իտալիա դէմ է Վերսայլի դաշնագրին, որ նուիրագործեց ազգութեանց սկզբունքը, այնպէս ինչպէս կ'ընդունի Փաշական Իտալիան: Պէտք է ըսել թէ Իտալիա դէմ է ոչ թէ Վերսայլի դաշնագրին ազգային վարդապետութեան, այլ միայն նոյն դաշնագրին այն տրամադրութեանց, որոնք, իր հաշիւով, արդար եւ չիտակ չեն կիրարկած ազգութեանց սկզբունքը: Այսպէս, նախ գաղութներու եւ հողատարութեանց հարցին մէջ՝ անտեսուած են իտալական ազգային շահերը, յետոյ Եւրոպայի յետպատերազմեան կազմակերպութիւնը խախուտ հիմեր ունի, որոնք կը վտանգեն խաղաղութիւնը: Ահա թէ ինչու Իտալիա յարած է անոնց, որոնք կը պահանջեն վերաքննել Վերսայլի դաշնագիրը, անհետացնելու համար քաղաքական արուեստական կազմութիւններու ըստեղծած վտանգը:

Դարձեալ, ազգութեանց սկզբունքն է որ Իտալիան կը դնէ հակաբոլշեւիկեան ճակատին վրայ:

Ֆաշական Իտալիան, որ ամբողջացուց իր պետական միութիւնը շնորհիւ ազգութեան նոյն սկզբունքին, համոզուած է որ բոլշեւիզմը կը քայքայէ, կը կազմալուծէ ազգութեան գաղափարը: Այսպէս է որ Իտալիա կռուեցաւ Սպանիոյ մէջ հակաբոլշեւիկեան այնպիսի խանդավառութեամբ մը, որ ուրիշ իմաստ չունէր՝ բայց եթէ հրահրել ազգութեան գաղափարը: Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ Փաշական Իտալիոյ եւ բոլշեւիկ Ռուսիոյ հակամարտութիւնը միայն պայքար մը չէ երկու ուժականութեանց (տինամիզմ), ի խնդիր այս կամ այն պետական կամքին յաղթանակին, այլ եւ վէճ մը երկու տեսակէտներու միջեւ,— առաջին տեսակէտով՝ Եւրոպայի արդի քաղաքական պատմութեան ոգին կը պահանջէ յարգել ազգութեանց սկզբունքը եւ զօրացնել ժողովուրդներու ինքնավարութիւնը այլազան պետութեանց հետ ստեղծուած ներդաշնակութեան մը մէջ, իսկ երկրորդ տեսակէտով՝ համայնավարութեան ասխական եւ հակեւրոպական ոգին կը պահանջէ քանդել ազգութեան գաղափարը եւ նոյն ստիճանին վրայ դնել բոլոր ժողովուրդները, ճիշդ ինչպէս անապատի ցեղախումբերը, պրոլետարական դիկտատուրայի տակ դրուած:

Այսպէս, Եւրոպայի նոր կազմակերպութեան տեսակէտով՝ Իտալիոյ դիրքը կը տարբերի Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ դիրքերէն: Մոսկուայի եւ Պերլինի կառավարութիւնները կը պնդեն թէ արդար եւ ճիշդ չէ փոքր պետութիւններ ստեղծել ազգային մեծ միութիւններու մէջ, անկախ եւ մեկուսի: Եւ հետզհետէ կուլ տուին բազմաթիւ այլատարր ժողովուրդներ, որոնք ազատագրուած էին ընդհ. պատերազմէն վերջ կնքուած դաշնագիրներով:

Դիտել պիտի տրուի թէ Իտալիա, որ իրեն առաջ սկզբունք կը համարի ճանչնալ փոքր ազգերու անկախութեան իրաւունքը, ինչո՞ւ իր տիրապետութեան տակ առաւ Եթովպիան: Կը պատասխանուի թէ կայսերական քաղաքականութիւն մը կը մշակէ Եթովպիոյ մէջ, ու բնաւ նպատակ չունի քանդել Եթովպիոյ ազգային դիմագիծը կամ ոգին: Գալով Ալպանիոյ, 1922էն ի վեր այս երկիրը կը մնար Իտալիոյ հակակշիռին տակ, ինչպէս որոշուած էր մեծ պետութեանց դեսպանաժողովին մէջ: Այժմ Իտալիոյ հետ կցուած, մեծ փոփոխութիւն մը չի կրեր ալպանական հարցը:

Իսկ Աւստրիոյ հարցին մէջ, ճիշդ է թէ իտալական քաղաքականութիւնը համակերպեցաւ անշլուսին: Բայց Դուչէ հրապարակաւ յայտարարեց որ եթէ համակերպեցաւ անշլուսին, պատճառն այն էր որ Աւստրիոյ ժողովուրդը անկախ եւ ինքնիշխան մնալու որ եւ է տրամադրութիւն ցոյց չտուաւ նացիականութեան յորդումին դէմ, այսուհանդերձ երբ զարթնու աւստրիական անկախութեան ոգին՝ Հռոմ պիտի պաշտպանէ ազգութեանց անկախութեան սկզբունքը, առավ միաժամանակ հեռացնելու համար վտանգը, որ կրնայ ստեղծուիլ իտալական թերակղզին հիւսիսային սահմաններուն վրայ՝ ութսուն միլիոն բնակիչներու ճնշումով:

Չեխոսլովաքիոյ հարցին մէջ եւս, Դուչէն բաց նամակ մը գրելով Րընսիմէնին՝ յայտարարեց թէ զուտէթեան շրջաններու կցումին համար ուժ տուած է գերմանական պահանջներու այն ապահովութեամբ թէ Հիթլեր պիտի չփորձէ ոչ-գերման ժողովուրդները առնել գերմանական պետութեան մէջ:

Ճիշդ է թէ Դուչէ լեհական հարցը «լուծուած» համարեց գերմանական գրաւումով, բայց իր շրջապատին տպաւորութիւնն այն է թէ «լուծման» այդ ձեւը զինուորական իմաստ ունի, եւ ոչ թէ քաղաքական: Արդէն «Ճիորնալէ տ'Իթալիա» թերթը որոշ կ'արտայայտէր այդ տեսակէտը, անհրաժեշտ դանելով վերակազմել նոր Լեհաստան մը, մօտ քսան միլիոն բնակչութեամբ, «բնական, ազգային եւ օրինաւոր սահմաններու մէջ»:

Վերջապէս, Իտալիոյ հանրային կարծիքը բացէ ի բաց իր համակրանքն յայտնեց հանդէպ Պալթեան փոքր ժողովուրդներուն, որոնք կը պաշտպանեն իրենց գոյութիւնը արջին թաթերուն դէմ: Էսթոնիոյ, Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ ճակատագրին մասին խօսելով «Քորրիէրէ Ռատանօ» ամբողջ ողբերգութիւնը կը համադրէ սա յատկանշական արտայայտութեան մէջ. «Եօթը հարիւր տարիներու գերութենէ մը վերջ վայելել քսան տարիներու անկախութիւն մը եւ դարձեալ իյնալ գերութեան մէջ»: Աւելցնենք նոյնպէս որ խոր զգացումներով իրարու կապուած են Ֆինլանտայի եւ Իտալիոյ ժողովուրդները, եւ այս՝ առանց քաղաքական, տնտեսական կամ այլ կարգի շահերու թելադրութեան:

Այս ամէնէն կը հետեւի թէ փաշական կառավարութեան համար նուիրական է ազգութեանց սկզբունքը, իմացական սրբազան պայման մը: Ընդհակառակն, Գերմանիոյ տեսակէտով՝ այդ սկզբունքը զէնք մըն է հասնելու համար իր աշխարհակալական նպատակներուն:

«Արդար խաղաղութիւն»...: Փաշական տեսակէտով՝ այդ խաղաղութիւնը կը թարգմանէ ազգերու անկախութիւնն ու անհատականութիւնը, ճանաչումը անոնց վեհապետական իրաւունքներուն: «Ռէլացիոնի Ինթէռնացիոնալի» պարբերաթերթը վերջերս կ'աշխատէր պարզել Դուչէին եւ Պիոս ԺԲ. պապին քաղաքական գործունէութիւնը, արձանագրելով որ լատին նական աւանդութեանց հետ համեմատ, անոնք կ'ուզեն ստեղծել եւրոպական նոր հաւասարակշռութիւն մը, որ հիմնուած ըլլայ արդարութեան վրայ: Այդ արդարութիւնը, սակայն, չի կրնար ըլլալ Հիթլէրի ազգային - ընկերվարութեան արդարութիւնը, որ իրեն չափանիշ կ'ընդունի միայն գերման ժողովուրդին շահը, այլ այն արդարութիւնը որ, ըստ փաշականութեան, մարդկային է եւ տիեզերական:

Ամբողջովին տալէ վերջ ժանթիղոնի այս թղթակցութիւնը, որ կը ներկայացնէ իտալական մամուլին արտայայտութիւնը եւ իտալական մտաւորականութեան տեսակէտները ազգութեան եւ արդարութեան մասին զուգահեռաբար գերմանական տեսակէտներուն, իբրեւ վերջաբան ներելի է արձանագրել նաեւ ֆրանսական տեսակէտը, զոր կը համադրէ Ռընան, երբ կ'ըսէ թէ «ազգը հոգեկան միութիւն մըն է»: Ու հայ ժողովուրդը, այդ բանաձեւին իբրեւ լրացում ուրիշ բացատրութիւններ եւս ունենալով հանդերձ, որքան ցանկալի կը գտնէ, որ վաղը, հաշտութիւնը կնքուած ժամանակ, «արդար խաղաղութեան» մէջ նուիրագործուի «հոգեկան միութիւնը» իբրեւ չափանիշ ազգային կամ պետական կազմութեան, որպէսզի հայ ժողովուրդը չմնայ օտար տարր, ոչ ալ օտար տարր մը՝ հայ ժողովուրդին գլխուն վրայ: Հոգի ունի հայ ժողովուրդը, եւ հոգեկան միութիւն, ինչպէս կը վկայեն իր քաղաքակրթութեան ինքնատպութիւնը եւ ստեղծագործական տինամիզմը,— ահա պայմաններ ապրելու համար վաղուան «արդար խաղաղութեան» մէջ իբրեւ միաւոր կամ մարդկային ընտանիքի փոքրիկ անդամ մը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

S. P. 5343, Դեկտ. 13.— Սիրելի «Ցառաջ», մօտ 25 հայ երիտասարդներ կը ծառայենք այս շրջանին մէջ: Եօթը Մարսէյլէն են, միւսները Փարիզէն: Մեր վաշտին մէջ քանի մը պատասխանատու պաշտօններ յանձնուած են 3—4 հայ երիտասարդներու որոնք շատ լաւ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, իսկ մենք առ այժմ պահակութիւն կ'ընենք: Վերջերս ուրախութեամբ 500 ֆրանք ըստացանք Հայ Տիկնանց Միութենէն (ԽՄԲ.— Զինուորներու Օգնութեան Մարմին) եւ հրամանատարը գովելով հայ մայրերուն այս ձեռնարկը, հաւասարապէս բաժնեց դրամը: Օգնութիւնը ճիշդ ժամանակին հասաւ, որովհետեւ մօտ 15 երիտասարդներ իսկապէս կարօտ են նպաստի: Նոյնքան երիտասարդներ ալ կարօտը կը քաշեն հայ գրքին եւ թերթին, մանաւանդ «Ցառաջ»ի (ԽՄԲ.— Կը ղրկուի արդէն): — Վ. Ք.

S. P. 88, Դեկտեմբեր 11.— Մէկուկէս տարիէ ի վեր է որ կը կատարեմ զինուորական ծառայութիւնս: Այժմ կը գտնուիմ ճակատին վրայ: Օդը շատ ցուրտ է եւ ամէն օր անձրեւ կամ ձիւն կուգայ: Գուլպայ չունէի, բայց Փարիզի Աղքատախնամէն (Զին. Օգն. Մարմին) 25 ֆրանք ստանալով գացի գուլպայ գնեցի: Կարծես ոտքս բաղնիք դարձաւ, ուրախութիւնս չափ չունէր: Ոչ մէկ ազգական ունիմ, ոչ իսկ մէկը որ նամակ գրէ: Ընկեր մը ունիմ որ «Ցառաջ» կը ստանայ, կ'առնեմ կը կարդամ, երբեմն: Շատ ուրախ պիտի ըլլայի եթէ գիս յանձնարէիք Ալֆորիոյ այն ընտանիքին որ կ'ուզէր կնքամայր դառնալ:— Ա. Մ.

ԽՄԲ.— Այս կնքամայրութեան համար հինգ դիմումներ ստացած ըլլալով, հասցէները պատրաստ ենք հաղորդելու փափաքողներուն:

S. P. 8674, դեկտ. 10.— Սիրելի «Ցառաջ», ահաւասիկ այս անկիւնէն ալ ձայն մը: Երբ պատերազմ յայտարարուեցաւ, երկու ընկերներով ճամբայ ելանք Լիոնէն, Ս. Պ. եւ ես: Մինչեւ հիմա միասին ենք: Շատ սիրուած ենք մեր մեծերէն եւ երբեք խտրութիւն չենք տեսներ: Ընկերս սափրիչ է եւ իր արհեստին կ'աշխատի, իսկ ես զինուորական ծառայութիւն կը կատարեմ: Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն էի, երբ 25 երիտասարդներ էինք: Պատերազմը ցրուեց մեզ, ծառայելու համար մեր երկրորդ հայրենիքին: Սիրելի «Ցառաջ», երկու ամիսէն աւելի էր որ ղրկուած էի, բայց Թուչունի մը նըման երեւցար մեր աչքերուն եւ այսօր կ'ուրախացնես մեզ, լուրեր տալով մեր սիրելիներէն:— Հ. Պ.

ԱՆՆԸՆՄԻ, 11 դեկտ.— Սիրելի «Ցառաջ», Սեպտեմբեր 2էն ի վեր զինուոր ենք: Նախապէս 17 հոգի էինք, այժմ կը մնան միայն չորս հոգի, երկու զաւակ ունենալով: Մեր կեանքէն գոհ ենք: Կը խնդրենք մեզի ալ «Ցառաջ» ղրկել:— Մ. Թ.: (ԽՄԲ.— Կը ղրկուի արդէն):

S. P. 16.— Սիրելի «Ցառաջ», անհամբեր կը սպասենք որ կարգադրուի մեր հպատակութեան խնդիրը: Անգլիացիները ամուսնութեան խնդիր մը ունէի, օտարականի տեղ դրին զիս, զանազան հարցումներով: Շատերը մեզ կամաւոր կը նկատեն եւ ոչ թէ օրինական զինուոր:

Մ. Ի.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն Պ. Գուրգէն Անդրէասեան 20 ֆրանք ղրկած է, անտէր զինուորներու համար:

Ցանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

ՎԱՐՁՔԻ ՁԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ - խորհրդական ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud):

ՑԱՌԱՋ կը ծախուի Փորթ տ'Իթալի Ոսկանեանի մօտ, ուր կարելի է ապսպրել Հրանտ - Սամուէլ գրատան գրքերը եւ վարձքով վիպական գրքեր ստանալ:

Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ

Կոմս Չիանօ, Իտալիոյ արտաքին նախարարը, շաբաթ օր ճառ մը խօսելով նոր խորհրդարանին առջեւ, պարզեց երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը: Բանախօսութեան ներկայ էր նաեւ Պ. Մուսոլինի:

Նախարարը անմիջապէս ակնարկելով ներկայ պատերազմին, շեշտեց թէ Մուսոլինի 1927էն իսկ ծանուցած էր որ Եւրոպան ծանր տագնապի մը պիտի հանդիպի 1935էն 1940: Ցետոյ յիշեց Իտալիոյ դրական աջակցութիւնը խաղաղութեան դատին, եւ փաշական Իտալիոյ տեսակէտը դաշնագիրներու վերաքննութեան մասին: Այս առթիւ պարզեց նաեւ Եթովպիոյ եւ Սպանիոյ պատերազմներուն պատճառները, գոհունակութիւն յայտնելով անոնց ելքին համար: Նոյնպէս բացատրեց Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը որ յանդեցաւ Հռոմ - Պերլին առանցքին: «Մուսոլինի առաջինն եղաւ որ պայքարեցաւ համայնավարութեան դէմ» (բուռն ծափեր): Հռոմ - Պերլին գործակցութիւնը հաստատուած է Եւրոպայի վերակառուցման ծրագրի մը վրայ: Անդրադառնալով գերմանեւլեհական յարաբերութեանց, կոմս Չիանօ յայտարարեց թէ Լեհաստանի վարիչները սխալ ըրին հաւատարիմ չմնալով Փիլսուտսքիի քաղաքականութեան: Այս առթիւ յիշելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ անցեալ ամառ Խ. Միութեան հետ կատարուած բանակցութիւնները, խօսեցաւ նաեւ ռուսեւգերման համաձայնութեան վրայ եւ յայտարարեց թէ Իտալիա տեղեակ պահուած էր այս վերջին բանակցութեանց: Ցիշեց նաեւ Իտալիոյ ջանքերը խաղաղութիւնը պահպանելու համար տագնապի ամէնէն սուր շրջանին, եւ Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի մէջ կատարուած ձեռնարկները՝ լեհական պատերազմին յայտարարութենէն վերջ: Փաշական կառավարութիւնը Սեպտեմբեր 1ին զեկոյցով մը ճշդեց իր ոչ - պատերազմիկի դիրքը: Այս որոշումը տրուեցաւ կատարեալ համաձայնութեամբ գերմանական կառավարութեան հետ: Կոմս Չիանօ յիշելով Հիթլէրի կողմէ Մուսոլինիի ուղղուած հեռագիրը սեպտեմբեր 1ի առտուն, յայտարարեց թէ Իտալիոյ դիրքը կէտ առ կէտ կը համապատասխանէր պատերազմը սահմանափակելու բաղձանքին: Այս առթիւ հերքեց իտալեւգերման յարաբերութեանց մասին շրջած զրոյցները եւ յայտարարեց թէ որ եւ է ճնշում չէ փորձուած Իտալիոյ վրայ: Մնաց որ, իտալական կառավարութիւնը երբեք պիտի չհանդուրժէր այդպիսի ճնշումի մը: Անցեալ Սեպտեմբերին Պերլին կատարուած այցելութիւնը կը բխէր երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած յարաբերութիւններէն եւ միշտ ի զօրու կը մնայ իտալեւգերման զինակցութիւնը որ հիմնուեցաւ Միլանի դաշինքին վրայ:

Արտաքին նախարարը յետոյ շեշտեց թէ Իտալիա ուղղակի շահագրգռուած է Դանուբեան եւ Պալքանեան Եւրոպայի անցուդարձով: Իտալիա անհրաժեշտ չի գտներ չէզոք պետութեանց խմբակցութիւն մը հաստատել Եւրոպայի այդ շրջանին մէջ: Իտալիա բարւոք յարաբերութիւններ հաստատած է չէզոք պետութեանց մեծ մասին եւ մասնաւորապէս Հունգարիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ հետ: Գալով Թուրքիոյ, նախարարը յիշեց 1928ի դաշինքը որ վերահաստատուած է անկէ ի վեր: Իտալիա համակրութեամբ կը հետեւի այն բաղձանքներուն եւ ջանքերուն որ տակաւին կը տիրեն հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ. ան ուշադրութեամբ կը հետեւի նաեւ միջազգային կացութեան զարգացման եւ պատրաստ է նպաստելու ամէն խաղաղասիրական աշխատանքի, բայց պատրաստ է նաեւ պաշտպանելու իր ցամաքային, ծովային եւ օդային շահերը, պաշտպանելու իր ապագան:

Ճառը վերջացաւ մոլեգին ծափերու մէջ: Ցաջորդ օրը, իտալական մամուլը լայն խորհրդածութիւններ հրատարակեց, մասնաւորապէս շեշտելով թէ հակաբոլշեւիկեան պայքարը էական նպատակն էր Հռոմ - Պերլին առանցքին եւ իտալական գործունէութեան շարժառիթը կը կազմէ մինչեւ այսօր: Թերթերը կ'ըսեն թէ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած դաշինքը էապէս պաշտպանողական հանգամանք ունի, ինչպէս կ'ապացուցանէ Մուսոլինիի հաշտարարձեռնարկը նոր պատերազմին առթիւ: Եւ վերջապէս շեշտելով կոմս Չիանոյի յայտարարութիւնները Պալքաններու մասին, կ'ազդարարեն թէ իտալական կառավարութիւնը կենսական տարածութեան շրջան մը կը նկատէ այդ երկրամասը: «Ամենափոքր սպառնալիք մը հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի ներկայ դրութեանց դէմ» իբրեւ հետեւանք պիտի ունենայ իտալական կառավարութեան անմիջական միջամտութիւնը:

*** Արտասահմանի մէջ զանազան մեկնութիւններ կուտան այս ճառին, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի շահերուն:

Հունգարիա շատ գոհ կ'երեւայ: Ամերիկայի մէջ կը զարմանան որ կոմս Չիանօ որ եւ է խօսք չըրաւ Ֆինլանտայի մասին, երեւի Գերմանիան չվշտացնելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ միջեւ կնքուած նոր պայմանագրին համաձայն, ռումանական կառավարութիւնը անմիջապէս պիտի յանձնէ 10,000 թոն քարիւղ, սահմանուած չափէն զատ (25 առ հարիւր): Այս չափն ալ պիտի աւելնայ, թէեւ համեմատութիւնը ճշդուած չէ դեռ: Գերմանիա 5 առ հարիւր յաւելում պահանջած է միայն Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ համար (նախկին Չեխոսլովաքիա):

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN 17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 20 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4226

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԽԱՉ ՕԳՆԵԱ ԻՆՁ» ...

Այս այն պատկերը չէ զոր կը ցուցնեն դպրոցին մէջ, գրքի մը վրայ,— մանուկ մը նկուն ծնրադիր խաչին առջեւ, ձեռնածալ աղօթքի նստած խաչին առջեւ: Պատկեր մը որ կրնայ հայկական կոչուիլ, իբրեւ մէկ հիմնական էջը մեր դարաւոր պատմութեան:

Բուն խաչն է այս.— տառապանք, պայքար եւ յաղթանակ: Ամէն պարագայի մէջ, քաջութիւն:

Անշուշտ կարդացիք երէկուան լուրը,— հայ զինուոր մը Պատերազմական Խաչի արժանացած է արեւմտ. ճակատին վրայ, իր քաջութեան եւ անձնուիրութեան համար:

Սեպտեմբեր 30ի կռիւներուն մէջ, բուռն ռմբակոծութեան մը պահուն, հայ զինուորը կը տեսնէ ընկեր մը անտէր, հողին տակ ծածկուած: Զգալով թէ կրնայ ողջ ըլլալ, օգնութեան կը փութայ, հակառակ տեղացող կրակին, զայն շալկելով ազատելու համար, բայց ինքն ալ կը վիրաւորուի:

Այսպիսի քաջագործութիւններ շատ պիտի արձանագրուին այսուհետեւ, քանի տեւէ եւ սաստկանայ պատերազմը: Եւ բոլոր ճակատներուն վրայ, ուր որ հայ զինուորներ կը գտնուին:

Առաջին Պատերազմական Խաչը չէ որ կը տրուի հայ զինուորի մը: Մեծ պատերազմին ատեն, կամ աւելի առաջ, զանազան ճակատներու վրայ, միշտ ալ վարձատրուած է քաջութիւնը, խաչով կամ տարբեր շքանշանով մը:

Բայց,— եւ այս է որ հայկական ողբերգութիւն կը կոչուի — մինչ ուրիշ խաչեր եւ շքանշաններ կը ծառայեն հայրենիք ստեղծելու կամ զայն ընդարձակելու, հայկական քաջագործութեանց յիշատակութիւնները ընդհանրապէս կը կազմեն «նիւթեր պատմութեան համար»...

Ո՞վ պիտի կրնար հաւաքել եւ արձանագրել պատմութիւնը այն քաջագործութեանց—մեծ մասով առանց խաչի կամ շքանշանի — որ կատարուեցան այս անտէր ժողովուրդին կողմէ, վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին, յաճախ ի հաշիւ ուրիշներու, աւելի հզօր եւ բախտաւոր պետութեանց:

Եւ ո՞վ պիտի համարձակէր, այդ արձանագրութեան հետ քով քովի, դրել առնել շարքը այն զարհուրելի յուսախաբութեանց եւ փլուզումներուն, որ տեղի ունեցան նոյն միօրինակութեամբ,— միշտ մեռասաներորդ ժամուն, ճիշդ այն պահուն երբ ժամանակը եկած էր բաժակը բերնին մօտեցնելու:

Մեր պատմութեան մէկ խորհուրդը չի՞ կազմեր Կարնեցի Եղուարդին պարագան,— հողին տակ ծածկուած բան մը կ'ուզես փրկել, մարմին մը որ կը հեւայ, որ իր բախտին ձգուեր է: Կը փորձես շալկել, փրկել զայն, տեղատարափ կրակի մը տակ, եւ դուն ալ կ'իյնաս վիրաւոր:

Ու մինչ այդ մարմինը տէր ունի եւ երկիր, քու բաժինդ կ'ըլլայ Խաչ մը, իբրեւ բարոյական գոհացում:

Քանի՜ քանի անգամ այս արի ժողովուրդը փորձեց, ինքն իր գլխուն եւ ուրիշներու աջակցութեամբ, թօթափել իր մարմնին վրայ դիզուած հողն ու փոշին, արիւնաթաթախ կապանքներն ու փուշերը,— որպէսզի ինքն ալ բոյն մը ապահովէ արեւուն տակ: Բայց միշտ ալ մնաց կէս ճամբան:

Տակաւին քանի՞ տարի պատերազմական խաչեր, այդ բոյնը ձեռք բերելու կամ գոնէ եղածը պահելու համար... Շ.

ԿԱՏԱՂԻ ՕԴԱՄԱՐՏ ՀԻՒՍԻՍ. ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

12 գերմանական, 7 անգլիական օդանաւեր կորսուած

Առջի օր օդանաւային բուռն ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, Հէլիկոլանտի ծոցին վերեւ, անգլիական եւ գերմանական օդատորմիղներու միջեւ: Այս առթիւ հրատարակուած անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ.— Արքայական օդատորմիղէն խումբ մը ռմբաձիգներ հետազօտիչ թռիչք մը կատարեցին Հէլիկոլանտի շրջանին վերեւ, գտնելու համար որ եւ է թշնամի մարտանաւ: Ոչ մէկ մարտանաւ երեւցաւ ծովուն վրայ, բայց մեր ռմբաձիգները հանդիպեցան օդանաւային կարեւոր ուժերու: Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ եւ 12 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան, իսկ մեր օդանաւերէն եօթնի մասին լուր չկայ:

Գերմանական զեկոյցը կ'ըսէ թէ անգլիական 44 օդանաւերէն 34ը վար առնուեցան... Ամէն պարագայի մէջ, օդամարտը շատ ուժգին է եղած, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցն ալ: Միեւնոյն օրը անգլիական զեկոյցը հաղորդեց թէ 540 թոննոց սուզանաւ մը հինգշաբթի օր ընկղմած է գերմանական յածանաւ մը էլպա գետին բերանը ուր թշնամի մարտանաւը ունէր 6000 թոն տարողութիւն: Պերլինի անթելը անմիջապէս հերքեց այս լուրը: Անգլիական զեկոյցին համաձայն, գերմանական յածանաւը շրջապատուած էր թորփիլանաւերով, բայց սուզանաւը յաջողեցաւ խցել շղթան եւ զարնել զայն:

Մասնագէտներու կարծիքով, Գերմանիա այս կարգի չորս յածանաւեր միայն ունի, իսկ ինը հատ ալ նոր կը շինուին:

Նոյն օրը գերմանական օդանաւեր յարձակեցան անգլիական ձկնորսանաւերու վրայ, որոնց երեքը ընկղմեցան: Անգլիական օդատորմիղը օգնութեան հասած ըլլալով, գերմանական օդանաւերը ստիպուեցան փախչիլ:

ԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, որ Լոնտոն կը գտնուէր նախագահութեամբ Մէնէմէնճիօղլուի, Փարիզ վերադարձաւ, Ֆրանսայի հետ բանակցելու համար: Այս առթիւ անգլիական կառավարութիւնը մասնաւոր օդանաւ մը տրամադրած էր:

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ արմտիքի մեծ ընկերութեան մը տնօրէնը, Լոտս Մարքովիչ, սպաննուեցաւ իր բնակարանին մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐՈՒ մասին վերաքննութիւն պիտի կատարուի, համաձայն հիմնական օրէնքին: Այս առթիւ յանձնաժողովներ կազմուած են Փարիզի եւ գաւառի մէջ, թղթածրարները քննելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԲՈՒՌՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 211, դեկտեմբեր 18, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Քանի մը հրետաձգութիւն:

Զեկոյց թիւ 212, իրիկուն.— Կէս օրուան մօտ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Վոժի շրջանին մէջ, մեր հետազօտիչ ջոկատներէն մէկուն եւ գերմանական զօրամասերու միջեւ: Քանի մը գերիներ բռնեցինք որոնց երկուքը սպայ:

*** Ինչպէս կ'երեւայ պաշտօնական զեկոյցէն, 48 ժամուան բաղդատական հանդարտութենէ մը վերջ, բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցած է, վերջանալով գերմանական զօրախումբին պարտութեամբ: Այս առթիւ Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլիական զօրքը անցեալ շաբթու գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ զանազան ընդհարումներու մէջ, յամառօրէն պահելով իր դիրքերը: Թէեւ Անգլիացիները կարգ մը կորուստներ կրեցին — առաջինը այս ճակատին վրայ — իրենց բոլոր դիրքերը մնացին անվթար: Գերմանացիները չկրցան այնքան մօտենալ, գերիներ բռնելու համար: Այնպէս որ, անգլիական դիրքերը տակաւին գաղտնիք մը կը մնան Գերմանացիներուն համար:

*** Փարիզի անգլիական դեսպանատունը կը ծանուցանէ թէ Պ. Չէյմպըլէն այցելելով արեւմտեան ճակատի զինուորները, շատ գոհ մնացած է անոնց առողջական եւ բարոյական վիճակէն, ինչպէս եւ անգլիացի եւ ֆրանսացի ընկերներու միջեւ տիրող համերաշխութենէն: Վարչապետը մտերմաբար խօսելով օդաչուներուն հետ, գոված է անոնց ճարտարութիւնը: Պ. Չէյմպըլէն առջի օր այցելեց Մաժինոյի գիծը, ընկերակցութեամբ սպարապետ Կամլէնի: Այս առթիւ տեսակցեցաւ Ֆրանսացի հրամանատարներու հետ եւ աչքէ անցուց ֆրանսական զինուորները:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԻՆ «ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Նաւազները եւ սպաները արգելափակուեցան

Երէկ մանրամասնօրէն հաղորդած էինք թէ գերմանական հրամանատարութիւնը ինչպէս պայթեցուց եւ ընկղմեց «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորը, Մոնթէվիտէոյի նաւահանգիստին առջեւ, անգլիական մարտանաւերուն կողմէ չխորտակուելու համար:

Այս գործողութենէն անմիջապէս վերջը, գերմանական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Ուրուկուէյի կառավարութեան, որ մերժած էր աւելի ժամանակ տալ, որպէսզի լրանար զրահաւորին նորոգութիւնը: Գերմանիա ուղղակի կ'ամբաստանէ Ուրուկուէյի կառավարութիւնը թէ խախտած է միջազգային օրէնքը, դուրս ելլելու ստիպելով վնասուած մարտանաւը: Գերման հրամանատարը կը յայտարարէ թէ «Կրաֆ Շփէ» ի վիճակի չէր ճամբայ ելլելու, քանի որ խոհանոցները եւ փուռը քանդուած էին եւ կարելի չէր կերակրել մօտ 1000 սպաներ եւ նաւազներ: Կը կարծուի թէ Գերմանիա հատուցում պիտի պահանջէ: Հիթլէր անմիջապէս խորհրդակցական ժողով մը հրաւիրեց, այս խնդիրը քննելու համար: Պերլինի մէջ կ'ըսեն թէ Ուրուկուէյի կառավարութիւնը տեղի տուած է Անգլիոյ ճնշումին եւ թէ գերմանական տորմիղը աւելի ուժգին հարուածներ պիտի տայ այսուհետեւ:

Զրահաւորին խորտակման առթիւ սուգի դրօշներ պարզուեցան Գերմանիոյ մէջ, թէեւ թերթերը առաջին լուրը հաղորդեցին ուշ տողով: Շատեր զարմացան, որովհետեւ կը կարծէին թէ գերմանական զրահաւորը մեծ յաղթանակ մը շահած է: Այս առթիւ գերմանական անթելը բուռն մեղադրանքներ ուղղեց Ուրուկուէյի դէմ, որ մերժած էր անհրաժեշտ պայմանաժամը տալ:

«Գերման ժողովուրդը «Կրաֆ Շփէ»ի խորտակումը աւելի շատ հպարտութեամբ քան տխրութեամբ լսեց: Անոր անունը միշտ հպարտութեամբ պիտի յիշուի»:

*** Զրահաւորին խորտակումէն անմիջապէս վերջը, գերման հրամանատարը, սպաները եւ 700 նաւազներ Պուէնոս Այրէս հասնելով, արգելափակուեցան Արժանթինի կառավարութեան կողմէ: Երբ անոնք նաւահանգիստ հասան, ոստիկանութիւնը պաշարեց եւ մթերանոցները փոխադրեց, մինչեւ որ յարմար վայրեր ճարուին: Հետաքրքիրներ կը հարցնէին թէ ինչպէս ընկղմեցին զրահաւորը: Գերման նաւազները կը պատասխանէին ժպտելով.— «Չենք գիտեր»:

Մոնթէվիտէոյի անգլիական դեսպանը պահանջեց գրաւել գերմանական «Թաքոմա» շոգենաւը, որ զրահաւորին հետ դուրս ելած էր առանց արտօնութեան, ներս առնելով սպաները եւ նաւազները: Շոգենաւին նաւապետը ձերբակալուած է արդէն, իսկ չորս նաւաստիներ վար դրուած են, հարցաքննուելու համար: Շոգենաւը քաղաք փոխադրած ըլլալով զրահաւորին նաւազներէն 250 հոգի, բոլորն ալ արգելափակուեցան:

*** Ընկղմած զրահաւորին կարգ մը մասերը կ'երեւան ջուրին երեսէն: Կը կարծուի թէ ուժանակի պայթումէն վերջը հրդեհ ծագած է հինգ տարբեր կէտերէ: Նաւային մասնագէտներու կարծիքով, զրահաւորին վեց խոշոր թնդանօթները կրնան փրկուիլ, եթէ անմիջապէս գործի ձեռնարկուի: Կը կարծուի նաեւ թէ կարելի է զրահաւորին մեքենաները ուսումնասիրելով երեւան հանել այնքան փառաբանուած գաղտնիքներուն մէկ մասը:

*** Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը, գլուխն ըլլալով «Թան»ը եւ «Թայմզ»ը, «անփառունակ» բառով կ'որակեն գերմանական զրահաւորին «անձնասպանութիւնը»: Անգլիոյ ծովային նախարարը, Չըրչիլ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, նոյնպէս «ոչ-պատուաբեր» կոչեց այս արարքը: Գերմանական անթելը զօրաւոր հոսանքներ արձակելով փորձեց խափանել ճառը: Չըրչիլ յայտարարեց.

— «Գերմանական զրահաւորը հակառակ իր մեծադեսայ ծանր զանգուածին եւ թնդանօթներուն ստիպուեցաւ չէզոք նաւահանգիստ մը ապաստանիլ, հետապնդուելով անգլիական երեք յածանաւերու կողմէ: Նաւահանգիստ մտնելէ վերջ, կրնար համակերպիլ արգելափակման, որ դժբախտութիւն մը պիտի ըլլար իրեն համար, կամ դուրս ելլել եւ կռուելով ընկղմիլ մեր «Րաւալփինտի» յածանաւին պէս, ինչ որ պատուաբեր ելք մը պիտի ըլլար: Բայց

ան դուրս ելաւ ոչ թէ կռուելու, այլ ինքզինք ընկղմելու համար չէզոք պետութեան մը ջուրերուն մէջ: Այժմ որ եւ է վնաս չկայ հաստատելու թէ մեր յածանաւերէն մէկուն երկու աշտարակները քանդուեցան, իսկ ուրիշ մը, «Էքզէթըր» դիմադրեց 40—50 հարուածներու, որոնց մեծ մասը կը կազմէին երեք անգամ աւելի ծանր ռումբեր: Չէզոք նաւահանգիստ մը ապաստանած ատեն, գերմանական զրահաւորը գիտէր թէ անգլիական «Րընօուն» եւ «Արք Րոյըլ» մարտանաւերը տակաւին հազար մղոն հեռու էին: Իրեն սպասող մարտանաւերն էին մեր երկու փոքր յածանաւերը, ինչպէս եւ «Քըմպըրլէնտ» յածանաւը, որ վնասուած մարտանաւին տեղը գրաւելու գացած էր: Մեր կորուստները թեթեւ են: Յածանաւերէն մէկուն չորս աշտարակներէն երկուքը ջարդուփշուր եղած են, «Էգզէթըր»ի թնդանօթներէն երեքը ոչնչացած, իսկ զոհերուն թիւը կը հասնի հարիւրի, մեծ մասը սպանեալ»:

Նախարարը յետոյ անցնելով անգլիական սուզանաւերու գործունէութեան, գոհունակութեամբ յայտնեց թէ անոնք յաջող շաբաթ մը բոլորեցին:

— «Գերմանական մարտանաւերը հազիւ կը համարձակին դուրս ելլել նաւահանգիստէն, այն ալ խուսափուկ արշաւներու համար: Մեր սուզանաւերը չեն յարձակիր ձկնորսանաւերու վրայ: Անոնք մեծ մասով կը գործեն ականի դաշտերու եւ Հէլիկոլանտի ամրացեալ ջուրերուն մէջ: Անցեալ շաբթու մեր մէկ սուզանաւը չուզեց թորփիլահար ընել «Պրէմէն»ը, երբ այդ հսկայ նաւուն գոյութիւնը իր կամքէն կախում ունէր: Ան զարկաւ գերմանական յածանաւ մը որ ունէր 6000 թոն տարողութիւն եւ երկրորդ յածանաւ մը, նոյն տարողութեամբ: Այս երկու մարտանաւերը թերեւս նաւահանգիստ հասած են, բայց այլեւս չեն կրնար կռուիլ ամիսներով: Այսօր ուրիշ սուզանաւ մը կը ծանուցանէ թէ դեկտեմբեր 14ին ընկղմած է գերմանական յածանաւ մը, 6000 թոն տարողութեամբ: Այսպէս, գերմանական յածանաւերուն կարեւոր մէկ մասը ընկղմած կամ կռուելու անկարող վիճակի մը մատնուած է մէկ շաբթուան ընթացքին, ճիշդ այն շաբթուն երբ «Կրաֆ Շփէ» անփառունակ վախճան մը կ'ունենար երկրագունդի միւս մասին մէջ: Նացի տորմիղը եւ օդատորմիղը այս կորուստներուն համար իրենց բարկութիւնը կը թափեն ձկնորսանաւերու վրայ, ընկղմելով զանոնք եւ ձկնորսները խեղդելով Հիւսիսային ծովուն մէջ»:

*** «Կրաֆ Շփէ»ի շինութիւնը արժած էր 20,000,000 տոլար: Երեք «գրպանի զրահաւոր»ներուն ամէնէն ընտիրն էր: Երբ ընկղմելու հրամանը տրուեցաւ, եւ նաւապետը կոխեց ելեկտրական կոճակը, հրամանատարը, սպաները եւ նաւազները բարեւի կեցան մէկ մղոն հեռաւորութեան վրայ: Նաւահանգիստը ցնցուեցաւ առաջին պայթումէն: Կը հաստատուի թէ հրամանատարը հեռաձայնով խորհրդակցած էր Հիթլէրի հետ, եղերական որոշումը տալէ առաջ: Եթէ Ուրուկուէյի կառավարութիւնը վեց ժամ եւս միջոց տուած ըլլար, հաւանաբար նաւամարտ մը տեղի ունենար:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը նորէն կը պարտուին

Վերջին լուրերու համաձայն, խորհրդային զօրքը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած է, Թայպոլն իյնալով: Այս առթիւ խորտակուած են 26 հրասայլեր,— համագումար 72 հրասայլ, երեք օրուան մէջ: Ռուսերը կը փորձէին անցնիլ կարեւոր գետ մը, երբ Ֆինլանտացիները ծանր հարուած մը տուին, Մաններհայմի գծին առջեւ: Մոսկուա շարունակ նոր զինուորներ կը ղրկէ, ճակատը վերահաստատելու համար: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Սթալին կատղած է, եւ Չեկան գործի մղած, «մաքրագործումներ» կատարելու համար: Զրոյցի մը համաձայն, Չեկային փարիչը ճակատ պիտի երթայ, անձամբ քննութիւն կատարելու համար:

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին բոլոր ճակատներուն վրայ: Ռուսական զեկոյցին համաձայն, կարմիր զօրքը մեծ յաջողութիւններ շահած է հիւսիսային շրջանին մէջ (Փէցամօ): Ֆինլանտացիները արիաբար կը դիմադրեն այս ճակատին վրայ եւս, ծանր կորուստներ պատճառելով: Կարմիր բանակը կը շարունակէ հրասայլեր գործածել, հակառակ այնքան կորուստներու:

Զրոյցի մը համաձայն, կարմիր վաշտ մը Ֆինլանտացիներուն կողմը անցած է: Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են Մոսկուայի, Լէնինկրատի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Վերջապէս կ'ըսուի թէ Սթալին վստահութիւն չունի նոյնիսկ իր կազմած Ֆինլանտական խեղկատակ իշխանութեան վրայ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐՈՒ քննութեան առթիւ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստի հրաւիրելու առաջարկ մը ներկայացուցած էր ընկերվարական կուսակցութիւնը, բայց կը թուի թէ մէկդի դրած է այդ ծրագիրը, լսելով Լէոն Պլումը, որ նոր վերադարձած էր: Անգլիոյ ընկերվարականները համոզած են Պ. Լէոն Պլումը թէ նպատակայարմար չէ վիճիլ զինուորական վարկերու մասին, նոյնիսկ գաղտնի նիստի մը մէջ: Նախկին վարչապետը ժողովի հրաւիրած է ընկերվարական գործադիր կոմիտէն, այսօր, չորեքշաբթի, զեկուցում տալու համար: Ֆրանսայի ընկերվարականները մինչեւ հիմա ուժ կուտան Գերմանիոյ դէմ յայտարարուած պատերազմին, եւ նոյն իսկ գերմանական նախայարձակումէն առաջ Լէոն Պլում կը պահանջէր որ Ֆրանսա կատարէ իր յանձնառութիւնները Լեհաստանի հանդէպ: Սակայն հին աւանդութիւն մը դարձած է միշտ չքուէարկել զինուորական վարկերը: Այսպէս, ընկերվարականները մերժեցին քուէարկել Մաժինոյի գծին վարկերը, անոր հինգ տարուան շինութեան ընթացքին: Այժմ ստիպուած են վերաքննել իրենց քաղաքականութիւնը: Զինուորական վարկերը պիտի քուէարկուին եռամսեայ բաժիններով: Կ'ըսուի թէ պատերազմը օրական մէկ միլիառ ֆրանքի կը նստի Ֆրանսայի, ինչ որ համեմատաբար շատ վար կը մնայ Մեծ Պատերազմի ծախքերէն: Կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ բաց վիճաբանութիւններ կատարուին զինուորական վարկերու մասին, իսկ տակաւին որոշում տրուած չէ Լէոն Պլումի մէկ առաջարկի մասին որ կը տրամադրէ գաղտնի նիստ գումարել, լսելու համար կառավարութեան զեկուցումը զինուորական գործողութեանց, ճմրան եւ յառաջիկայ գարնան ծրագիրներու մասին:

500,000 ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐ գործ ճարած են կամ պիտի ճարեն հետզհետէ, ծառայելով հանրային սպասարկութեանց, ինչպէս եւ ազգ. պաշտպանութեան ճարտարագործութեանց մէջ: Նախորդ պատերազմին աշխատանքի լծուած էին 400,000 կիներ եւ աղջիկներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» երկու խմբագրականներու մէջ պարզելով Սասունցի Դաւիթի հազարամեակի տօնակատարութեան առթիւ կատարուած բազմազան ձեռնարկները, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, հետեւողութեամբ «Խ. Հայաստան»ի.—

«Սասունցի Դաւիթ»ի հազարամեակին առթիւ ամէնէն առաջ լոյս են տեսած շարք մը կարեւոր հրատարակութիւններ: Այդ հրատարակութիւններէն ամէնէն կարեւորն է, հարկաւ, նախ մեր դիւցազնավէպի համահաւաք տեքստը, բնագիրը հայերէն, որ կազմած են փրոֆէսէօրներ Մ. Աբեղեան եւ Աբով, եւ գիտական աշխատող Ղանալանեան:

Ռուսերէն չափածոյ թարգմանութիւնը կատարած են Ս. Շերվինսկին, Կ. Լիպսկերովը, Ա. Կոչետկովը եւ Վ. Դերժաւինը:

Եւ հայերէն, եւ ռուսերէն բնագրերը, որոնց գլխաւոր խմբագիրն է Ի. Օրբելին, լոյս են տեսած Հայաստանի Պետհրատի հրատարակութեամբ: Թէ հայերէն, թէ ռուսերէն հատորը պատկերազարդուած են նկարիչ Ա. Մամաջանեանի 16 գունաւոր պատկերներով: Երկու գրքերն ալ լոյս են ընծայուած 10,000ական օրինակներով:

Երկրորդ կարեւոր հրատարակութիւնն է Խորհրդային Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հայկական Ֆիլիալի (բաժանմունքի) յոբելենական ժողովածուն դարձեալ Հայոց եւ Ռուսաց լեզուներով: Այդ ժողովածուին մէջ տեղ են գտած թէ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հայկական Ֆիլիալի (բաժանմունքի) չորրորդ նստաշրջանի (որ կայացած է Երեւանի մէջ սեպտեմբեր 11—13ին) ընթացքին կարդացուած գիտական զեկոյցները «Սասունցի Դաւիթ»ի մասին, եւ թէ փրոֆ. Մ. Աբեղեանի, գիտական աշխատողներ Կ. Վ. Տրեւերի, Ա. Վ. Բանկի, փրոֆէսէօր Հ. Մելիքեանի, Դ. Դէմիրճեանի, Հ. Ցարութիւնեանի եւ Գ. Լեւոնեանի ուսումնասիրական յօդուածները:

Երրորդ կարեւոր հրատարակութիւնն է Երեւանի Պետական համալսարանի լոյս ընծայած «Սասունցի Դաւիթ» ժողովածուն խմբագրութեամբ փրոֆ. Ա. Տէրտէրեանի: Այդ ժողովածուի մէջ տեղ են գտած հետեւեալ ուշագրաւ յօդուածները.—

1.— «Սասունցի Դաւիթ»ի հազարամեակը» — Ա. Տէրտէրեանի:

2.— «Սասունցի Դաւիթ» հայ ժողովրդական մեծ էպոսը — Մ. Մկրեանի:

3.— «Էպոսի հանրային առանձնայատկութիւնները եւ հայ ժողովրդական վէպը» — Հ. Մամիկոնեանի:

4.— «Սասունցի Դաւիթ» էպոսի մշակումները հայ գեղարուեստական գրականութեան մէջ» — Ա. Ասատրեանի:

5.— «Պատմական ակնարկ հայ ժողովրդական էպոսի ժամանակաշրջանի մասին»— Ս. Պօղոսեանի:

6.— «12—13 դարերու ազդեցութիւնը «Սասունցի Դաւիթ»ի վարիանտներում» (տարբերակներում):

Սուրէն Միքայէլեանի եւ Մարջանիկ Բաբայեանի աշխատակցութեամբ կազմուած է «Մատենագրութիւն Սասունցի Դաւիթ» հայ ժողովրդական վէպի: Այդ աշխատութեան մէջ տեղ գտած պիտի ըլլայ 1874էն ի վեր, այսինքն՝ Գ. եպ. Սրուանձտեանի կողմէն «Սասունցի Դաւիթ» վէպը առաջին անգամ հրատարակելէն սկըսած մինչեւ մեր օրերը «Սասունցի Դաւիթ»ի մասին լոյս տեսած բոլոր հրատարակութիւններու լիակատար ցանկը:

Հայաստանի Լուսժողկոմատի հրատարակութեամբ լոյս է տեսած «Սասունցի Դաւիթ»ի ալբոմը, որու մէջ մտած են Հայաստանի ժամանակակից նկարիչներէն Ս. Գուրջեանի, Յով. Շաւարշի, Ա. Մամաջանեանի, Մ. Աբեղեանի եւ ուրիշներու նկարները, որոնց նիւթերը առնուած են մեր դիւցազնավէպէն:

Ալբոմը հրատարակուած է 5000 օրինակով:

Մի ուրիշ ալբոմ հրատարակած է Հայ Արուեստի Գործերու Վարչութեան կից կերպարուեստի դպրոցը: Այդ ալբոմի մէջ տեղ են գտած կերպարուեստի դպրոցի ուսանողներուն 500 աշխատանքներու՝ իւղաներկերու, քանդակներու եւայլնի նկարները:

Մեր դիւցազնավէպի առթիւ կատարուած աշխատանքներուն անմասն չեն մնացած եւ Հայաստանի երաժիշտները: Երաժիշտ Միք. Միրզոյեանը գրած է երկու երաժշտական կտորներ «Ձէնով Օհանի Հրաժեշտը Դաւիթին» եւ «Դաւիթի հրաժեշտը ժողովուրդին» նիւթերու վրայ: Ա. Մանուկեանը ձայնագրած է շարք մը դպրոցական երգեր «Սասունցի Դաւիթ»ի վրայ: Մեներգ մը ձայնագրած է երաժիշտ Կարօ Զաքարեանը: Ասոնցմէ զատ, մեր դիւցազնավէպի նիւթերը երաժշտական մշակումի են ենթարկած Տէլեմաքը, Աւետիսեանը, Վարդգէս Տալեանը, Վահագն Ցարութիւնեանը եւ Արամ Այվազեանը:

Ռուսերէնէ զատ «Սասունցի Դաւիթ»ը թարգմանուած է թէ մեր դրացի եւ թէ Խորհրդային Միութեան հեռաւոր վայրերու ժողովուրդներու լեզուներով:

«Խորհրդային Հայաստան»ի հաղորդածներէն դատելով ամենալաւ թարգմանութիւններէն մէկը, եթէ ոչ լաւագոյնը, ուկրայներէն թարգմանութիւնն է: Եւ առհասարակ Ուկրայնացիները ամենաջերմ մասնակցութիւնն են բերած մեր դիւցազնավէպի յոբելեանի տօնակատարութեանը: Ուկրայնական գրողներու եւ մտաւորականներու մէկ ստուար պատուիրակութիւն կիեւէն Երեւան է գացած մասնակցելու տօնակատարութեանը:

Ուկրայնական Գրողներու Միութեան Յոբելենական Կոմիտէն կազմած է յատուկ յանձնախումբ «Սասունցի Դաւիթ»ի թարգմանութեան համար:

Թարգմանական Յանձնախումբը գլխաւորած է ժամանակակից նշանաւոր ուկրայնացի բանաստեղծ Պաւլօ Տիչինան, որուն գործակցած են բանաստեղծներ Ա. Սորոկան, Լ. Դիմիտրենկօն, Մ. Ռիլսկին, Մ. Բաժանը, Պ. Ուսենկօն, Ցիտովիչը, Պերվօմայսկին եւ ուրիշները: Ուկրայնացի թարգմանիչներուն՝ հայ լեզուի եւ ժողովրդական ոճերու առանձնայատկութիւններու թարգմանութեան մէջ օգնելու համար Երեւանէն Կիեւ է ուղարկուած բանաստեղծ Սողոմոն Տարօնցին, որ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ պատմելով իր տպաւորութիւնները՝ կը գրէ, ի միջի այլոց.

«Երբ ես լսում էի ուկրայներէն ճըկուն եւ քաղցրահնչուն լեզուն, որով խօսում էին «Սասունցի Դաւիթ» էպոսի հերոսները, երբ զգում էի հայ ժողովուրդի հանճարեղ ստեղծագործութեան ոգիի եւ կոլորիտի պահպանումը, մտաբերում էի այն յայտնի առածը, ըստ որի «Թարգմանութիւնը չուռ տուած խալի է»: Այս առածը չի արդարացնում իրեն մեր էպոսի ուկրայներէն թարգմանութեան մէջ: Ուկրայնական թարգմանութեան մէջ «Սասունցի Դաւիթ» էպոսի խալին (գորգ) պահել է իր ամբողջ գունագեղութիւնը»:

Մեր դիւցազնավէպի վրացերէն թարգմանութիւնը կատարած է յատուկ յանձնախումբ մը, խմբագրութեամբ Վրաստանի Յոբելենական կոմիտէի նախագահ բանաստեղծ Ալիօ Մաշաշվիլիի եւ աշխատակցութեամբ գրողներ Սիմոն Չիքովանիի, Կարլօ Կալաձէի, Իլօ Մոսաշվիլիի եւ ուրիշներու: «Սասունցի Դաւիթ»ի վրացերէն հրատարակութիւնը նկարազարդած են վրացի նկարչուհի Թամարա Աբակելիան եւ հայ նկարիչ Ա. Մամաջանեանը:

Թաթարերէն թարգմանութիւնը կատարած են ադրբէջանցի բանաստեղծներ Ֆարուկը, Նիգեարը, Դիլբազին, Ալի Ռիզան եւ Կասիմ Զադէն:

«Սասունցի Դաւիթ»ը ամբողջութեամբ կամ մասամբ թարգմանելու աշխատանք է կատարուած Աբխազիոյ (Վրաստան), Մոլդաւիոյ, Կարելիոյ (Ֆինլանտայի ռուսական մաս), Բաշկիրիոյ, Խրիմի, Կալմիկիոյ, Դաղստանի եւայլ վայրերու մէջ:

Հայ օդաչու մը

«Հայրենիք»էն կը տեղեկանանք թէ ներկայիս Սէլֆրիճ Ֆիլտի մէջ (Մ. Նահանգներ) օդանաւորդութիւն կ'ուսանի հայ երիտասարդ մը, Ժայր Մկրտիչ Խամէրեան, շրջանաւարտ Ֆրանսայի Գարակէօզեան Հօմէն:

Երիտասարդը Ամերիկա փոխադրուած է իր հօրը միջոցաւ եւ տարի մը դպրոց յաճախած, անգլերէն սորվելու համար: Յետոյ յաջող քննութիւն մը անցընելով, ղրկուած է Տիթրոյթի այդ շրջանը: Կը սորվի լուսանկարչութիւն, մեքենագիտութիւն եւ թըռիչք: Ամէն օր 3 — 4 ժամ կը մասնակցի Տիթրոյթի մէջ կատարուած թռիչքներուն: Հրամանատարը կը խորհի քոլէճ ղրկել զայն պետական ծախքով:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ 24 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: 26 Ave. de Tokioի սրահին մէջ, ի նպաստ հայ կարօտեալ զինուորներու:

Մանրամասնութիւնը յաջորդով:

Ալանտ կղզիները բանալի հիւսիսի

1809ին, Նափոլէոն կը գրէր Աղեքսանդր Ա. ցարին.— «Առնել Ֆինլանտան, առանց առնելու նաեւ Ալանտ կղզիները, կը նշանակէ առնել պարկ մը, որու բանալին կը գտնուի ուրիշին ձեռքը»:

Ցարն ալ այդ կարծիքը ունէր, ուստի գրաւեց թէ Ֆինլանտան եւ թէ կղզիները:

Երբ Ռուսիա կորսնցուց Խրիմի պատերազմը, միջազգային համաձայնութեամբ մը որոշուեցաւ զինաթափ ընել Ալանտ կղզիները: Սակայն 1908ին, Նիքոլա Բ. ցարը մերժեց ճանչնալ այդ համաձայնութեան արժէքը եւ ամրապէս զինել տուաւ կղզիները 1915ին եւ 1916ին:

1917ին, երկու անգամ Գերմանիոյ կայսրը դիմեց Շուէտի թագաւորին, խնդրելով որ իր համաձայնութիւնը տայ գրաւելու համար Ալանտ կղզիները, այն պայմանով որ Գերմանիա կղզիները յետոյ պիտի յանձնէր Շուէտի: Շուէտի թագաւորը հասկցաւ թակարդը եւ մերժեց:

Ալանտ կղզեխումբ մըն է, փոքրիկ կղզիներու ողկոյզ մը, որուն 200 հատը միայն բնակելի են (28 հազար ձկնորսներ եւ փայտահատներ կը բընակին): Ժայռերու եւ ծառերու թագաւորութիւն մը, որու տարածութիւնն է 1500 քիլոմեթր: Գլխաւոր քաղաքը կը կոչուի Մարիէնհամ:

Մեծ է Ալանտ կղզիներու ռազմագիտական արժէքը: Այն պետութիւնը, որու ձեռքին մէջ կը գտնուին այս կղզիները, մասնաւորաբար Մարքէթ, Լակսքար եւ Պոկսքար կղզիները, ամրացնելէ վերջ կրնայ իր թնդանօթի կրակին տակ բռնել Շուէտը քանի մը հարիւր քիլոմեթրի վրայ, Սթոքհոլմի ուղղութեամբ, Սթոքհոլմն ալ այդ կրակի գիծին մէջ հաշուելով:

Ասկէ զատ, այս կղզիները կը տիրապետեն Պոթնիոյ ծոցին, հետեւաբար իրենց հակակշիռին տակ կրնան պահել երկաթի եւ փայտի ճամբան: (1937ին, Գերմանիա իր սպառած երկաթին 46 առ հարիւրը ստացաւ այդ ճամբով, Շուէտէն: 1938ին Գերմանիա ներածեց 9,330,000 թոն շուէտական երկաթ):

Ալանտ կղզիները կը պատկանին Ֆինլանտայի, բայց բնակչութիւնը ամբողջովին կը բաղկանայ Շուէտացիներէ: Համաձայն 1921 հոկտեմբեր 20ի միջազգային համաձայնութեան, Ֆինլանտացիները չէին կրնար ամրացնել այս կղզիները, ոչ ալ զինուորական խարիսխ հաստատել այնտեղ, — եւ այս՝ Շուէտի պահանջով:

Սակայն 1935 հոկտեմբերին, ֆինլանտական ազգայնական մամուլը պայքար մը բացաւ ամրացնելու համար այդ կղզիները: Այդ պայքարին գլխաւոր վարիչն էր Պալթեան պատոն մը, ծագումով գերման, ծովակալ Գեստար Ֆոն Շուլց: Ֆինլանտական կառավարութիւնը վերապահութիւն ցոյց տուաւ այս պայքարին մէջ: Ու մինչ Շուէտ թշնամական դիրք էր բռնած, նացի մամուլը պաշտպանեց ֆինլանտացի ազգայնականներու պահանջները, այն յոյսով թէ պատերազմի մը պարագային կրնային ձեռք անցընել այդ կղզիները արդէն ամրացուած վիճակի մէջ,— պէտք է խորհիլ որ Ռուսերը 20 ամիս տուին ամրացնելու համար այդ կղզիները 1915ին:

Դէպքերը սակայն տեղի ունեցան Գերմանացիներուն յուսացածէն տարբեր ձեւով: 1938 Սեպտեմբեր 8ին, Շուէտի արտաքին նախարարը, Ռիխարտ Սանտլէր, հռչակաւոր ճառի մը մէջ կը յայտարարէր. «Միտքս փոխեցի Ալանտ կղզիներու հարցին մասին, որովհետեւ պարագաները փոխուած են հիմնովին»: Եւ այս առթիւ Սանտլէր հրապարակեց այն բանակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցեր էին Շուէտի եւ Ֆինլանտիոյ միջեւ, Ալանտ կղզիները ամրացնելու մասին: Նոյն օրն իսկ Ֆինլանտայի վարչապետը, Քաժանտէր, կը յայտնէր թէ պահակազօրք ղրկուած է Ալանտ կղզիները:

1938ին, Ալանտ կղզիները կռուախնձոր դարձան նորէն Ռուսերու եւ Գերմանացիներու միջեւ: Գերմանական նաւատորմը դիրք գրաւած էր Ալանտ կղզիներուն դէմ: Ռուսերը անմիջապէս դէպի Հունկոյ կղզին ղրկեցին Քրոնշթատի իրենց նաւատորմը:

Շուէտ եւս որոշած էր արշաւախումբ մը ղրկել Ալանտ կղզիները, երբ Ֆինլանտա օգնութիւն խնդրէր: Ասոր մէջ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին 4000 զինուորներ: Վրայ հասաւ Մինիխի ժողովը:

Ներկայիս, կացութիւնը ծանօթ է ամէնուն: Ալանտ կղզիները ամրացուած են Ֆինլանտացիներուն կողմէ, մինչեւ շուէտական եզերքները՝ ականներով փակուած է Պոթնիոյ ծոցին մուտքը:

ԿՈՎԿԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ անգլիական, ֆրանսական եւ Թրքական զինուորներ համախմբուած են, Խ. Միութեան դէմ յարձակելու համար, կ'ըսէր գերմանական անթելը: Լոնտոնի մէջ պաշտօնապէս կը հերքեն այս լուրը: (Լ'Էօվր):

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ գիշերային արարողութիւնները արտօնուած են մինչեւ առտուան ժամը 2, դեկտեմբեր 24էն 25ի գիշերը, պայմանաւ որ զգուշական միջոցները ձեռք առնուին եւ լուսաւորութիւնները սահմանափակուին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ յարաբերութիւնները երթալով կը լարուին: Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը պիտի վտարէ 107 Գերմանացիներ, իբրեւ մեղսակից հակաթրքական գործունէութեան: Իսկ Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա 11 միլիոն անգլ. ոսկիի առնելիք մը ունենալով Թուրքիայէն, ուզած է անով գնել Թուրքիոյ հունձքին մէկ մասը, բայց դժուարութիւններ ծագած են եւ այս ծրագիրը ջուրը ինկած է:— Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիոյ պատերազմական ծախքը ամսական չորս միլիառ մարքի կը հասնի:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ պայմանագիր մը կնքուեցաւ Խ. Միութեան եւ Պուլկարիոյ միջեւ, ուղղակի երթեւեկ հաստատելով Մոսկուայէն Սոֆիա եւ փոխադարձաբար:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ռուսեւգերման փորձաքարը պիտի դառնայ, համաձայն իտալական թերթերու հրատարակութեանց: «Իտալիոյ շահը կը պահանջէ պահպանել խաղաղութիւնը այդ շրջանին մէջ: Այս նախապայմանը կը համապատասխանէ նաեւ Գերմանիոյ շահերուն: Հետեւաբար Խ. Միութեան կը մնայ իր քաղաքականութիւնը յարմարցնել այն պետութեանց որոնց հետ բարեկամութեան դաշնագիրներ կնքած է»:

«Յառաջ» կը նուիրեն

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Դեկտ.— ... Խմբագիր «Յառաջ»ի, օրը օրին կը հետեւինք ձեր կոչերուն եւ մեր զինուոր եղբայրներու կեանքէն հաղորդուած տեղեկութեանց: Ըմբռնելով հայ օրաթերթի մը կատարած բարոյական դերը ճակատի վրայ առանձին մնացած հայ զինուորին համար, խումբ մը հայ երիտասարդներ, որոշեցինք մեր շրջանակի տղաքներով աջակցիլ ձեզի, խնդրելով որ՝ հայ զինուորներու աւելի շատ «Յառաջ» ուղարկուի:

Որքան որ մենք կը սփոփուինք անոնց կեանքէն տեղեկութիւններ լսելով եւ կարդալով «Յառաջ»ի մէջ, նոյնքան եւ աւելի հայ զինուորը պէտք ունի հաղորդակից մնալու դուրսի եւ իր եռին մնացողներու կեանքին: Այսպէս, զինուորներու եւ մնացողներու միջեւ բարոյական կապը հաստատ կը մնայ, փոխադարձաբար սփոփանքի եւ քաջալերութեան առիթ մը ընծայելով, իբրեւ դոյզն ապացոյց մը թէ՝ մեր զինուոր եղբայրները մոռցուած չեն մնացողներէն: Ահաւասիկ նուիրատուները.— Թումայեան եղբարք, Պօղոսեան եղբարք, Համալեան եւ Մանուկեան ընկերք, Գ. Ասլանեան 50ական ֆր., Հ. 20, Ա. Աշճիպաշեան, Պ. Բարունակեան, Ս. Տիրատուրեան, Կ. Ֆօլատեան, Լ. Մ. 10ական, Օ. Դաւիթեան 20, Պաքրճեան 5, Տէր Մերկերեան 5, Նուպար 10, գումար՝ 310 ֆրանք:—

Խումբ մը հայ երիտասարդներ

*** Իսի լէ Մուլինոյէն Տէր եւ Տիկին Արսէն Պօյաճեան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրեն զինուորներ Յովնան Աբրահամեանի, Միհրան Հանտալեանի, Յովհաննէս Աղաեանի եւ Լեւոն Գույումճեանի, նոր տարուան առթիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Սիմոն Գափամաճեանի

ԳՐՊԱՆԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

1940 (ԻԱ. տարի)

Գին Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, արտասահման 1.5 շիլին կամ 40 սէնթ:

Դիմել հեղինակին՝ 44 Rue du Commerce Colombes (Seine), France:

ՅԱՌԱՋ կը ծախուի Փորթ տ'Իթալի Ոսկանեանի մօտ, ուր կարելի է ապսպրել Հրանտ-Սամուէլ գրատան գրքերը եւ վարձքով վիպական գրքեր ստանալ:

Ազգաժողովին վտարումէ վերջ

Խորհրդային մամուլը բուռն լուտանքներ կը տեղայ արեւմտեան պետութեանց դէմ, Ազգաժողովի բանադրանքին առթիւ: Կուսակցական օրկանը, «Փրավտա», երկար յօդուածով մը Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը մեղադրէ իբրեւ «գործիք պատերազմի»: Ան կը ժխտէ Ազգաժողովին գումարման իրաւունքը, «այսպէս կոչուած ֆինլանտական հարցի մը համար»: Եւ նորէն կը փորձէ համոզել թէ Խ. Միութիւնը պատերազմ չէ բացած Ֆինլանտայի դէմ, ոչ ալ կը սպառնայ անոր: «Խ. Միութիւնը փոխադարձ օգնութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքած է Ֆինլանտայի ժողովրդավար հանրապետութեան հետ, երաշխաւորելով անոր ամբողջական անկախութիւնը ինչպէս եւ հողային ընդարձակում պարգեւելով: Կարմիր բանակը կը կռուի Ֆինլանտայի ժողովրդական բանակին հետ, ժողովուրդի թշնամիներուն, Մաննէրհայմի խմբակին դէմ»:

Յօդուածը յետոյ կը մեղադրէ աշխարհակալ պետութիւնները թէ Ազգաժողովը վերածեր են պատերազմի գործիքի մը, իրենց շահերուն ծառայեցնելու համար: Այնուհետեւ լուտանքները իրար կը յաջորդեն: Լեհաստանը կը կոչուի «անդրգերեզմանեան», արեւմտեան պետութեանց վարիչները՝ «քաղաքական թարթիւֆներ» են.:

Կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա» եւս կրկնելով նոյն բաները, անգլ. եւ ֆրանսական մեքենայութեանց կը վերագրէ Խ. Միութեան վտարումը: Այս առթիւ կարմիր օրկանը Պալթիկի վերջին դէպքերը կը հռչակէ «բարեդէպ լրացումը խաղաղութեան կազմակերպութեան, շնորհիւ Էսթոնիոյ, Լեթոնիոյ եւ Լիթուանիոյ հետ կնքուած դաշնագիրներուն»: Յետոյ կ'ըսէ թէ Խ. Միութեան 183 միլիոն ժողովուրդը «միաձայնութեամբ, իր անպարտելի կարմիր բանակով կը ծառանայ անգլեւֆրանսական աշխարհակալներու ձեռքին մէջ փտած կազմակերպութեան մը վճիռին դէմ»: Հեգնութեամբ հարցնելէ վերջ թէ Ազգաժողով մը ի՞նչ կրնայ ընել առանց աշխարհի ամենամեծ պետութեան մասնակցութեան, «Իզվեստիա» ուրախութիւն կը յայտնէ որ Մոսկուայի ձեռքերը այլեւս ազատ են Ա. Դ. ուխտին յանձնառութիւններէն եւ Խ. Միութիւնը պիտի կրնայ հանդարտօրէն շարունակել իր ճամբան, խաղաղութեան ճամբան, երջանկութիւն պարգեւելով բոլոր երկիրներու եւ ժողովուրդներու աշխատաւորներուն:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԼԱ ՀԷՅԻ ՄԷՋ (Հոլանտա) ձերբակալուեցան 25 երիտասարդ հիթլերականներ, 18 — 25 տարեկան, երբ գաղտնի ժողով մը կը գումարէին յուղարկաւորութեան յատուկ հաստատութեան մը նկուղին մէջ:

90 ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԵՐ անգործութեան դատապարտուած են, իբրեւ հետեւանք չէզոքութեան օրէնքին: Միջոցներ կը խորհուին զանոնք հարաւային Ամերիկայի ջուրերուն մէջ գործածելու համար, քանի որ անգլիական նաւերուն մեծ մասը քաշուած է:

ՀԷԼՍԻՆԿՖՈՐՍԻ (Ֆինլանտա) անգլիական հիւպատոսը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, «գործնապէս օգնելու համար» այդ երկրին: Հիւպատոսը ձեռնարկած է կամաւորական գունդ մը կազմելու եւ Ռուսերուն դէմ կռուելու:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ պարտքերու պայմանաժամը լրացաւ դեկտեմբեր 15ին, ինչպէս յիշեցուցած էր Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը: Մասնավճարներ կատարեցին միայն Ֆինլանտա, որ 243,693 տոլարի չէք մը յանձնեց, հակառակ իր պատերազմական վիճակին, եւ Հունգարիա, որ յայտնեց թէ մասնակի վճարում մը պիտի կատարէ մօտերս, կարգ մը դիջումներ խնդրելով: Միւս 12 պետութիւնները «ցաւ ի սիրտ» յայտնեցին թէ ի վիճակի չեն որեւէ վճարում կատարելու: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ յայտնեց թէ պիտի չկրնայ վճարել վեցամսեայ տոկոսը,— աւելի քան 19 միլիոն տոլար: Բուն պարտքին գումարն է 647,587,800 տոլար, որ կը բարդուի միշտ, եօթը տարիէ ի վեր վճարում կատարուած չըլլալով:

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻԷՆ մէկ տարուան զեղչուեցաւ այն պայմանաժամը որ անհրաժեշտ էր վերջնական ամուսնալուծում յայտարարելու համար, օրինական բաժանումէն վերջը:

ՀԻԹԼԷՐԻ ԳԻՐՔԸ, «Իմ Պայքարը», մեծ քանակութեամբ կը ծախուի Անգլիոյ մէջ: Կառավարութիւնը որոշեց հեղինակի վարձքը եւ վաճառումին ամբողջ հասոյթը յատկացնել վիրաւորներու եւ կարօտեալներու խնամատարութեան ծախքերուն: Ուրիշ գերման եւ թշնամի հեղինակներու գործերուն հասոյթն ալ պիտի յատկացուի նոյն նպատակին, բրիտանական Կ. Խաչին միջոցաւ:

ՀԱԳՈՒՍՏ ԿԱՊՈՒՍՏԻ համար տոմսեր հաստատուեցան նաեւ Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ (Չեխոսլովաքիա):

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN 17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ JEUDI 21 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4227

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Անգարայի դաշնագրին վաւերացումէն ի վեր, Թուրքիան դարձած է գերազանցապէս կեդրոնական առանցք մը, ինչպէս Դաշնակիցներուն, նոյնպէս Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան համար:

Առաջինները որքան կը գուրգուրան իր վրայ, միւսներն ալ նոյնքան ակռայ կը կրճտեն: Անշուշտ երկուքն ալ մղուած իրենց շահերէն,— ազդեցութեան պայքար Նեղուցներու, Միջերկրականի, Սեւ ծովու մէջ:

Շաբաթ չանցնիր որ հեռուէն - մօտէն լուր մը չարձանագրուի Թուրքիոյ մասին: Ամէնէն ցամաք օրն ալ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը առիթ մը կը ստեղծեն տեսակցութիւն մը, թղթակցութիւն մը, յուշ մը հրատարակելու, ի փառս Թուրքիոյ:

Երբեք այսքան բանուկ եղած չէր թրքական շուկան, ոչ ալ այնքան բարձր՝ Անգարայի սակարանը: Մաք-մօրուք ճերմկած հրապարակագիրներէն մինչեւ ծանօթ գրագէտներ, ամբոխավար թերթերէն մինչեւ ծանրաբարոյ օրկանները պատիւ կը սեպեն պանծացնել Թուրքիոյ առաքինութիւնները,— քաջութիւն, հաւատարմութիւն, ուղղամտութիւն եւ դեռ ինչ որ կրնաք երեւակայել:

Կը թուի թէ մինչեւ հիմա անծանօթ աշխարհ մը բացուած է իրենց աչքերուն առջեւ, եւ բառերն ու պատկերները անբաւական կուգան, զայն հարազատօրէն ներկայացնելու համար:

Ամէնէն հեղինակաւոր օրկանները, Թուրքերէն «Թան», «Եէնի Սապահ» եւ «Ճիւմհուրիյէթ» ամէն շաբթու լեզու կը թափեն, համոզելու համար թէ Թուրքիա որ եւ է խնդիր չունի ռուէ պետութեան հետ, եւ եթէ զինակցութիւն մը կնքեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, պատճառը պարզապէս ինքնապաշտպանութեան պահանջն է:

Միւս կողմէ, բոլորն ալ հետզհետէ բարձրացնելով հակագերման շեշտը, միշտ կը կը զգուշանան վիրաւորել անոր գործակիցը, Խ. Միութիւնը:

Այս տեսակէտէն խորապէս ուշագրաւ են Հիւսէյին Ճահիտի վերջին երկու խմբագրականները,—«Ինչո՞ւ Գերմանիոյ կողմը չենք» եւ «Ինչո՞ւ զինակից ենք Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ» (Եէնի Սապահ, դեկտ. 11 եւ 12):

Առաջինով, Թուրք հրապարակագիրը հրապարակաւ կը հաստատէ թէ «Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնը պղտորած է, նոյնիսկ, դժբախտաբար, օրէ օր կ'աւելնան, կը պարզուին Գերմաններուն յոռի մտադրութիւններն ու մտածումները»:

Այս առթիւ, Հիւսէյին Ճահիտ վկայութեան կը կանչէ Հիթլէրի գիրքն ալ, ուր «Թուրքերուն դէմ խոր ապերախտութիւն մը ցոյց կը տրուի: Թուրքերը Մեծ պատերազմին Գերմանիան ծծած տզրուկներէն մին կը կազմեն... Թուրքերը փտած կայսրութեան մը փլատակներն են»:

— «Մեծ պատերազմի բացին, Գերմանիան մեզ Ռուսերուն ծախել ուզած է, երբ մէկ կողմէ իրեն հետ զէնքի ընկեր էինք, միւս կողմէ Իսքամպուլն ու Նեղուցները Մոսկովներուն մատուցանելով առանձին հաշտութիւն կնքել ուզած է: Երբ այն ատենուան գերման կառավարութեան դաւանանութեան վրայ ներկայ գերման իշխանութեան արհամարհանքն ալ բարդուի, այլեւս ի՞նչպէս կարելի էր այդ պետութեան բարեկամը դառնալու յոյսեր սնուցանել»:

Ուրեմն ստիպուեցան փոխադարձ օգնութեան յայտարարութիւն մը ստորագրել արեւմտեան պետութեանց հետ:

— «Մենք բան մը չըրինք Գերմանիոյ: Գերմանիան սպառնաց մեզի, մենք ալ, երբ ինքնապաշտպանութեան հարկին տակ մնացինք, խորհեցանք աւելի զօրաւոր դիրքի մը մէջ գտնուիլ»:

Փորձենք ամփոփել երկրորդ խմբագրականն ալ, ինչպէս եւ ուրիշ տեսութիւններ, աւելի որոշ գաղափար մը տալու համար:— Շ.

Գերմանացիները ընկղմեցին իրենց մէկ շոգենաւը, 33.580 թոն

Գերմանացիները Ամերիկայի ջուրերուն մէջ ընկղմեցին իրենց փառաւոր մէկ շոգենաւը, «Քոլոմպոս», որ ունէր 32,581 թոն տարողութիւն: Նաւաստիները փրկուեցան ամերիկեան յածանաւի մը կողմէ եւ փոխադրուեցան Նիւ Եորքի նաւահանգիստը:

Գերմանական նաւը Վէրա Քրուզէն (Մեքսիկա) ճամբայ ելած էր հինգ օր առաջ, 42,000 տակառ քարիւղ բեռցած: Ունէր հինգ օրուան պաշար եւ կ'ուղէր Օսլօ երթալ: Երկու անգլիական թորփիլահալածներ կը հետապնդէին նաւը, երբ կը հեռանար չէզոք ջուրերէն: Ուրեմն «Քոլոմպոս» եւս նախընտրած է «անձնասպան» ըլլալ, գերի չիյնալու համար:

Ընկղմած նաւը ունէր 49,000 ձիու ուժ եւ Գերմանիոյ ամէնէն գեղեցիկ շոգենաւերէն մէկն էր:

*** Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին սպաները եւ նաւազները ըմբոստացած են, երբ նաւը խորտակելու հրաման տրուած է: Իրբեւ թէ սպաները դիտել տուած են որ ամօթ է խորտակել նաւը, եւ կը նախընտրեն կռուիլ, աչք առնելով ստոյգ մահը, բայց հրամանատարը սպառնալով, գործադրեր է Հիթլէրի հրամանը:

*** Հէլիկոլանտի օդամարտի մասին հրատարակուած անգլիական նոր զեկոյցը ամենամեծ յաղթութիւնը կը նկատէ այս կռիւը, կրկին հաստատելով թէ վար առնուած են 12 գերմանական օդանաւեր: Գերմանական զեկոյցը, որ առջի օր կ'ըսէր թէ 34 անգլիական օդանաւեր վար առնուած են, այժմ 40ի կը բարձրացնէ անոնց թիւը, հիմնուելով հրամանատարին հաղորդած տեղեկութեանց վրայ: Անգլիացիները կը ծաղրեն այս պնդումը, դիտել տալով թէ իրենց օդանաւերուն ամբողջութիւնը այդ թիւին չէր հասներ եւ թէ մէկ անգլիական ռմբաձիգ օդանաւ կը գտնուէր հինգ գերմանականի դէմ: Գերմանական օդանաւերը 40 անջատ յարձակումներ կատարած են:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դաշնակիցներու Գերագոյն Խորհուրդին չորրորդ գումարումը տեղի ունեցաւ Փարիզ, պատերազմական նախարարութեան մէջ, տեւելով երեքշաբթի ամբողջ առտուն, եւ ընդհատուելով ժամը 12.45ին: Ներկայ էին Պ. Տալատիէ, սպարապետը՝ Զօր. Կամլէն, ծովակալ Տարլան, օդանաւային նախարարը, արտ. նախարարութեան խորհրդականը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ, իսկ Անգլիոյ կողմէ՝ Պ. Չէյմպըլէն, որ նոր վերադարձած էր ռազմադաշտէն, Լորտ Հալիֆաքս, լորտ Չէթֆիլտ, Փարիզի անգլիական դեսպանը, Զօր. Այրընսայտ եւ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Պ. Տալատիէ բարի գալուստ մաղթելով Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչներուն, շնորհաւորեց բրիտանական մարտանաւերուն «հերոսական եւ յաղթական» գործողութիւնը, որ յանգեցաւ «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին խորտակման: «Գերագոյն Խորհուրդը խոր քննութեան մը ենթարկելով ընդհանուր կացութիւնը, հաստատեց բրիտանական եւ ֆրանսական կառավարութեանց կատարեալ համամտութիւնը բոլոր խնդիրներու մասին: Այս առթիւ սահմանեց անհրաժեշտ որոշումներն ու միջոցները, զօրացնելու համար գործունէութիւնը թէ դիւանագիտական եւ թէ զինուորական գետնի վրայ»:

Տեղական թերթերու հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն եղած է անմիջական օգնութիւն հասցնել Ֆինլանտայի: Հաւանական է որ երկու կառավարութիւնները գործնապէս ընթացք տան Ազգերու Դաշնակցութեան կոչին, օգնելու համար նախայարձակման զոհին: Ինչպէս կը գրէ «էնթրանսիժան»ի քաղաքական աշխատակիցը, Ֆրանսա եւ Անգլիա կը խորհին կարելին ի գործ դնել, զգացնելու համար իրենց նիւթական եւ բարոյական ուժին ազդեցութիւնը արեւելեան ճակատին վրայ, անշուշտ առանց թուլցնելու ցամաքային եւ ծովային տիրապետութիւնը արեւմտեան ճակատին վրայ:

Ժողովը քննեց նաեւ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած ելմտական եւ տնտեսական համաձայնութիւնը, ինչպէս եւ Պալքաններու կացութիւնը, բայց ֆինլանտական խնդիրը կը տիրապետէր օրակարգին վրայ, ինչպէս դիտել կուտայ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»: Փարիզի Ֆինլանտացիները լաւատես են զինուորական կացութեան մասին եւ կը յուսան յաղթականօրէն դիմադրել բոլշեւիկեան արշաւանքին, պայմանաւ որ բաւարար օգնութիւն ստանան դուրսէն,—պաշար եւ ռազմանիւթ: Անոնք մասնաւորապէս կը պահանջեն օդանաւեր, հակօդային եւ դաշտային թնդանօթներ: Փարիզի զինուորական շրջանակներուն մէջ, նոյն իսկ Դաշնակիցներու շահուն համար անհրաժեշտ կը գտնեն որ Ֆինլանտացիները կարենան դիմանալ ռուսական արշաւանքին. որովհետեւ եթէ ֆինլանտական ճակատը խորտակուի, հաւանական է որ Գերմանիա արշաւանք մը սարքէ Շուէտի եւ Նորվեկիոյ դէմ: Փէրթինաքս, ծանօթ հրապարակագիրը խօսելով այս հաւանականութեան մասին, կը գրէ «լ'Օրտր»ի մէջ.

— «Պ. Չէյմպըլէն իր Ֆրանսացի հիւրընկալներուն կը հանդիպի ճիշդ այն պահուն երբ կրնայ ըլլալ որ գործողութեանց շրջանը ընդարձակուի: Փարիզի եւ Լոնտոնի կառավարութիւնները արդէն իսկ հարկադրուած են հարցնել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը, եթէ Շուէտ եւ Նորվեկիա յորձանքին մէջ իյնին եւ այնքան հանքային հարստութիւններ եւ հզօր ճարտարագործութիւններ կլանուին հիթլէրական ցանցին մէջ կամ Նորվեկիոյ ծովեզերքները բացուին գերմանական սուզանաւերուն եւ օդանաւերուն առջեւ: Կրնա՞նք թոյլ տալ այս սպառնալիքը հիւսիսային Ատլանտեանի մէջ»:

*** Գերագոյն Խորհուրդի նիստէն վերջը Պ. Չէյմպըլէն Անգլիա վերադարձաւ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը յաջողած են միայն հիւսիսային շրջանին մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիր զօրքը մեծ յաջողութիւններ չահած է հիւսիսային շրջանին մէջ, բայց դեռ կը պարտուի կեդրոնական եւ հարաւային Ֆինլանտայի մէջ: Ռուսական օդանաւերը փորձեցին խորտակել Հէլսինկֆորսի երկաթուղին, նոր արշաւ մը կատարելով մայրաքաղաքին վրայ: Այս անգամ ռումբեր չձգեցին, եւ կ'ըսեն թէ միակ զոհը եղած է... ագռաւ մը:

Զրոյցի մը համաձայն, Ֆինլանտացիները խորտակած են խորհրդային զրահաւոր մը, որ ունէր 23,370 թոն տարողութիւն: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Ռուսերը 17,000 սպաննեալ կամ գերի ձգած են միայն մէկ ճակատի վրայ:

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը որոշեց 44 օդանաւորդ ղրկել Ֆինլանտա: Ուրիշներ ալ պիտի ղրկուին հետզհետէ: Ֆինլանտական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ մեծաքանակ ռազմանիւթ եւ շատ մը հրասայլեր գրաւած են:

Հէլսինկֆորսի բոլոր խանութները լեցուած էին յաճախորդներով, երբ երեւցան ռուսական օդանաւերը: Ժողովուրդը անմիջապէս մեծ շէնքերու նկուղները քաշուեցաւ: Հակօդային թնդանօթները անմիջապէս կրակ բացին, եւ շատ չանցած ոստիկանութիւնը վերահաստատեց բարեկարգութիւնը:

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ռուսական նաւատորմը կարեւոր ռազմափորձեր կատարեց վերջերս, Սեւ ծովու մէջ: Գլխաւոր նպատակն էր քննել սուզանաւերու դէմ մղուելիք կռիւները: Այս առթիւ փորձուեցան կարգ մը նոր ռումբեր, որոնք սահմանուած են սուզանաւեր խորտակելու:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ինը Գերմանացիներ, որոնց մէկը դեսպանատան պաշտօնեայ: Կալանաւորներէն երեքը ամբաստանուած են լրտեսութեամբ: Ոստիկանական տեղեկագրին համաձայն, բոլորն ալ խոստովանած են թէ գերմանական քարոզութիւններ կը կատարէին Թուրքիոյ մէջ: Աւելի քան 150 հոգի վտանգուած կը համարուին, իբրեւ հետեւանք այս խոստովանութեանց:

-ՃՈՒԻՑԵՐԻՈՅ գործադուրկներէն անոնք որ ֆիզիքական յարմարութիւն ունին պիտի օգտագործուին, ամրութիւններ շինելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՃԻ ՀՌԵՆՈՍԻ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 213, դեկտեմբեր 19, առաւօտ.— Աչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 214, իրիկուն.— Նշանակելի գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, ցերեկուան ընթացքին:

*** Տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները կը գրեն թէ արեւմտեան ճակատի ընդհանուր հանդարտութիւնը, որ խզուած էր երկուշաբթի օր, մէկ ֆրանսական եւ մէկ գերմանական արշաւներով, աւելի խախտեցաւ յաջորդ օրը, զօրամասերու նշանակելի գործունէութեամբ: Ֆրանսական արշաւը տեղի ունեցաւ Սառին Վոժի գարուփոս շրջանին մէջ, եւ զինուորները գերմանական գիծերը մտան մինչեւ չորս քիլոմեթր խորութեամբ, երկու սպաներ եւ երկու ենթասպաներ գերի բռնելով: Այս առթիւ սպաննուեցան շատ մը գերման զինուորներ: Ֆրանսացիները եւ իրենց գերիները փախան, երբ թշնամի զօրախումբը ինքզինքը գտած չէր տակաւին: Աւելի վերջը, գերմանական փոքրաթիւ պահակախումբ մը յարձակեցաւ Մոզէլի արեւելեան կողմը, բայց դիւրաւ ետ մղուեցաւ:

Մէկ խօսքով, գործունէութիւնը վերսկսած է Հռենոսի երկայնքը: Մասնագէտներու կարծիքով, այս գործողութեանց նպատակն է փոխադարձաբար խափանել նոր ամրութեանց շինութիւնը գետին ափերուն վրայ եւ խանգարել զինուորներու եւ պաշարի փոխադրութիւնը ճակատին ետեւը: Այս առաջադրութեամբ գերմանական օդանաւերը հետադօտիչ թռիչքներ ալ փորձեցին ֆրանսական գիծերուն ետին, եւ ահազանգը հնչեց հիւսիսային-արեւմտեան եւ արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ, վերջին 48 ժամերու ընթացքին:

Իրազեկներ կը հաւատեն թէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին Ֆրանսացիները պիտի վերսկսին նախաձեռնութիւնը, աւելի լայն արշաւներ կատարելով:

*** Ելմտական նախարարը խորհրդարանին ներկայացուց պատերազմական ելմտացոյցը, որ 250 միլիառ ֆրանք կը նախատեսէ 1940ի համար: Վարկերը պիտի քուէարկուին եռամսեայ բաժիններով: Առաջին երեք ամիսներու նախահաշիւն է 55,064,000.000 ֆրանք: Պատերազմական վարկերը անջատ են բուն ելմտացոյցէն եւ պիտի ճարուին փոխառութիւններով, իսկ սովորական նախահաշիւը՝ տարեկան 79 միլիառ պիտի հայթայթուի տուրքերով:

Եօթը հայ զինուորներ տասնապետ

Ամիէնէն գրուած անձնական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ուրախութեամբ կը հաղորդեմ թէ տասնապետի (caporal) աստիճանին բարձրացած 25 զինուորներու մէջ կը գտնուին հետեւեալ եօթը Հայերը.— Գեղամ Աթմաճեան (բանաստեղծ Ա. Սեմա), Պետրոս Քիւրքճեան, Գեղամ Սադըրեան, Տիրան Տիշլեան, Արմենակ Անէմեան, Գէորգ Աւետեան, Պետրոս Աւետեան: Հաւանաբար մօտերս յանձնուին երիզները: Ուշադրութեան արժանի պարագայ մըն է որ հայ զինուորները երկու ամսուան կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ կրցան զինուորական եւ ռազմագիտական շատ մը գիտելիքներ սորվիլ, տեսական թէ գործնական: Մնաց որ, հայ զինուորները այս քաղաքի բնակչութեան եւ իրենց սպաներուն ջերմ համակրութեան արժանացած են, շնորհիւ իրենց օրինակելի ընթացքին եւ ձիրքերուն:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի գաղտնի նիստին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ անցեալ չորեքշաբթի օր, Լոնտոնի թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.—

Գաղտնի նիստի մասին հրատարակուեցաւ ատենապետին մէկ համառօտ զեկոյցը, որ կը բաղկանար 27 բառերէ: Նիստին բացումէն առաջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, որպէսզի դուրսէն մարդ մնացած չըլլայ որ եւ է անկիւնի մէջ: Արքայական ընտանիքէն ներկայ էր Քէնթի դուքսը: Նոյն իսկ թղթաւորին յատուկ ամենօրեայ տեղեկագիրը չկազմուեցաւ այս նիստի մասին: Ժողովասրահը չափազանց խճողուած էր: Դուրս հանուած էին նոյնիսկ մեքենագիրները, բարապանները, սպասաւորները:

Նիստը բացուած ատեն, ազատական երեսփոխան մը հարցուց թէ լորտերու ժողովէն անոնք որ ներկայ են, իրաւունք ունի՞ն իրենց բացակայ ընկերներուն տեղեկութիւններ հաղորդելու գաղտնի նիստի մասին: Ատենապետը պատասխանեց թէ Լորտերուն թոյլատրուած է ներկայ ըլլալ ոչ թէ իբրեւ իրաւունք, այլ յանուն քաղաքավարութեան: «Եթէ այս ժողովին անդամներէն մէկը գաղտնի նիստի մասին տեղեկութիւն հաղորդէ լորտերու ժողովի բացակայ մէկ անդամին, յանցանք մը գործած կ'ըլլայ: Բայց ժողովին կը մնայ վճռել թէ առանձնաշնորհի խախտում կատարուա՞ծ է եւ ի՛նչ է յանցանքին ծանրութիւնը»:

Ուրիշ մը հարցուց թէ այս կանոնին ենթակա՞յ են նաեւ ներկայ երեսփոխանները, իրենց բացակայ անդամներուն հանդէպ: Ատենապետը «այո» պատասխանեց:

Ընկերվարական երեսփոխան մըն ալ հարցուց.— Եթէ լորտերու ժողովին մէկ անդամը իր կնոջը պատմէ հոս անցած - դարձածը, ի՞նչ պիտի ըլլայ պատիժը. (ծիծաղներ): Ատենապետը նորէն յիշեցուց սկզբնական կանոնագիրը եւ աւելցուց.— Եթէ լորտերու ժողովին մէկ անդամը դուրս հանէ այսպիսի նիստի մը անցուդարձը, իր պատկանած ժողովին կ'իյնայ դատել զայն եւ համապատասխան պատիժը տնօրինել:

Ունելիքի մասին ալ կարգադրութիւններ եղած էին: Մասնաւոր ազդ մը կը ծանուցանէր.— «Գաղտնի սանտուխ գաղտնի նիստին համար»:

Այս առթիւ թերթերը դիտել կուտան թէ 1916 ապրիլ 25—26ի երկու գաղտնի նիստերուն պաշտօնական զեկոյցները կը գրուէին երկու երրորդ սիւնակ մանր տառերով՝ Ա. օրուան համար եւ 26 տող՝ Բ. օրուան համար եւայլն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Կը ճանչնա՞ք Լափոնները

Ֆինլանտական պատերազմը պատճառ դարձաւ որ թերթերը խօսին նաեւ Լափոններու մասին :

Լափոնները կ'ապրին Եւրոպայի հիւսիսը, Նորվեկիոյ գլուխէն սկսեալ մինչեւ Սպիտակ ծով : Կարճահասակ են, (այրերը՝ 1 մեթր 53, կիները 1 մեթր 45) : Մորթով՝ ձիթագոյն : Կլոր գլուխով, լայն երեսներով, կարճ քիթով, կիսաւոր աչքերով (ինչպէս Թաթարները, Չինացիները, Ճափոնները), հեզահամբոյր մարդիկ են Լափոնները :

Կ'ապրին վայրավատին, վրաններու տակ կամ փայտաշէն հիւղակներու մէջ : Ձմեռը կը հագնին ռնգեղջիւրի մորթ, որմէ երկար պատմուճան կը շինեն, իսկ ամառը՝ բուրդէ զգեստներ : Իրենց գլխին՝ կարմիր գլխարկ մը, որ չորս եղջիւր ունի : Կ'ապրին որսորդութեամբ (կաքաւ, վայրի բադ, ռնգեղջիւր, ձուկ) :

Բողոքական են, բայց իրենց կրօնական կեանքին մէջ տակաւին կը մնան հետքեր իրենց հաւատքէն :

Լափոնացիներուն լեզուն կը պատկանի ֆին - ուկրական ընտանիքին, չափազանց հարուստ՝ ածանցումներով : Ունին գրականութիւն մը, թարգմանութիւններ օտար լեզուներէ՝ բոլորն ալ կրօնական : Ունին նաեւ ժողովրդական գրականութիւն մը, ամբողջովին բաղկացած սիրոյ երգերէ, արջուն ու եղջերուին նուիրուած երգերէ, ինչպէս նաեւ դիւցազներգութիւններէ, որոնց մէջ կը պատմուին կախարդներու եւ հրէշ ըսպաննողներու քաջագործութիւնները :

Բայց այսպէս հետաքրքրական է կեանքը Լափոնիոյ մէջ :

Հոկտեմբերէն մինչեւ փետրուար, ցերեկ ըսուածը քանի մը ժամուան արշալուսային շող մըն է, երբ հորիզոնը կը նօսրանայ, բայց արեւը չծագած՝ գիշեր կ'ըլլայ նորէն : Անքնչելի է սակայն այդ գիշերը, թէեւ երկար, շատ երկար,— աստղերը ջահի պէս կը ցոլցլան, հիւսիսայգեր կը կազմուին, այլազան գոյներով շողարձակումներ, որոնք յարատեւ կը շարժին եւ հորիզոնէ հորիզոն հրաշալի, հէքեաթային ու կախարդական խաղեր կ'ընեն լոյսի եւ գոյնի : Այս գիշերները ունին նաեւ ազուոր լուսնկաներ, որ երփներանգ շողեր կը ցանեն : Բեւեռային այս գիշերները երբեմն ալ անթափանցելի են, խաւարն աղջամուղջ :

Ցուրտ այդ գիշերներուն մէջ, երբ խաւար է ամէն կողմ, Լափոնացին չի սիրեր ճամբորդել ու կը բանտարկուի իր խրճիթին մէջ : Երբ հովը, օձի պէս սողալով ձիւնին վրայէն կը խածնէ ճամբորդին միսերը,— կարծես սառոյցով այրէին,— այլեւս վայ ճամբորդին : Բայց Լափոնացին կը վախնայ նաեւ ջուրէն, որ ցեխ կը շինէ եւ արգելք կը հանդիսանայ ճամբորդութեան : Բարեբախտաբար, Հոկտեմբերէն սկսեալ մինչեւ ամրան եղանակը, անձրեւ չի տեղար Լափոնիոյ մէջ, եւ Լափոնացին կրնայ ճամբորդել առանց թրջելու ոտքերը, սուրալով ձիւնին վրայէն :

Լափոնիոյ մէջ ձմեռներ կան, երբ 73 աստիճան (ուշադրութիւն, զէրօյէն վար) ցուրտ կ'ընէ, միջին աստիճանով՝ 35 : Լափոնացին կը սիրէ այս ցուրտը, երբ ոչ հարբուխ կ'ունենայ, ոչ ալ կրիփ, մանաւանդ որ լիճ ու գետ սառած ըլլալով՝ կրնայ ճամբորդել սահնակով կամ բալխիրով, ռնգեղջիւրները լծած :

Ցուրտէն պաշտպանուելու իրենց սիրական եղանակն է ֆիննական բաղնիքը (շոգիով),— երբ այցելու կ'ունենան, ի պատիւ հիւրին՝ անմիջապէս կը վառեն սաունան, եւ հանդերձ ընտանեօք, հիւրն ալ միասին, կը մերկանան ու կը մտնեն բաղնիք, քրտնելու համար :

Զարմանալի հիւրասէր են Լափոնները, կղպանք չունին իրենց խրճիթներուն դուռները եւ ոչ մէկ օտար կը մնայ դուրսը, երբ ցուրտը կը հարուածէ անասուններն անգամ :

Սակաւակեր են, ընդհանրապէս կ'ուտեն կաքաւի, բադի եւ ռնգեղջիւրի միս : Ոչ պտուղ ունին, ոչ բանջարեղէն : Արդէն թզուկ ծառեր միայն կը բուսնին երկրին մէջ : Հարուստները ունին գետնախնձոր, ալիւր, պահածոյ պարէն, բայց այդ ամէնը բերել կուտան հարաւէն : Զուտին ճարտարուեստ, կ'ապրին նախնական ժողովուրդներու կեանքով,— կիները գուլպայ կը հիւսեն տուներու մէջ, իսկ այրերը ձուկ ու բադ կ'որսան լիճերու եղերքը :

Այր թէ կին, երբ դուրս կ'ելլեն իրենց խրճիթէն, պաշտպանուելու համար ցուրտին դէմ, իրենց քթին, արտեւանունքներուն ու այտերուն կը քսեն ճարպի թանձր խաւ մը : Այսպէս կը ճամբորդեն, այսպէս այցելութեան կ'երթան, այսպէս կը յաճախեն նաեւ սրճարան՝ խմելու համար իրենց ալի սուրճը :

Ֆինլանտական կառավարութիւնը հաստատած է օթոքարի կանոնաւոր սպասարկութիւն մը, որ ամրան եղանակին՝ ճամբորդները մինչեւ հիւսիս կը փոխադրէ, անցնելով ձիւն հագած եղեւիններու թափօրի մը մէջէն, մինչեւ հիւսիսի սահմանները, ուր հարուստները կ'երթան յաճախ չմըշկել, դահուկ ընել եւ դիտել ճերմակ ու կանանչ եղեւիններն ու անհուն հիւսիսայգերը :

Գերմանացիները ի՞նչպէս կը զետեղեն ականները

«Իվնինկ Նիւզ» կը գրէ թէ Գերմանիոյ արդի ծովակալը, Ռէտէր, 1915-ին կ'առաջարկէր շատ փոքր սուզանաւեր շինել : Այդ շրջանին, գերմանական ծովային ուժերու հրամանատարները կը վիճէին շինուելիք սուզանաւերուն ձեւին մասին,— ոմանք կը պահանջէին շինել վիթխարի սուզանաւեր, որպէսզի կարելի ըլլայ երկար ատեն մնալ բաց ծովերու մէջ, ընդհակառակն Ռէտէր կողմնակից էր փոքր սուզանաւերու շինութեան :

Երբ ծագեցաւ Հիթլէրի պատերազմը, Գերմանացիները չունէին 750 թոնօ տարողութիւն ունեցող սուզանաւերէ աւելի մեծ սուզանաւեր : Եւ սակայն այս սուզանաւերը շինուած էին այնպիսի ճարտարութեամբ, արհեստագիտութեամբ եւ ծրագրով, որ կրնային գործել այնպիսի երկար շառաւիղի մը վրայ, ուր կրնային գործել 4000 թոնօ տարողութիւն ունեցող սուզանաւերը :

Եւ սակայն գործելու շառաւիղը ամէն բան չէ սուզանաւի մը յաջողութեան համար, անհրաժեշտ է ունենալ նաեւ մեծ տարողութիւն, որպէսզի աւելի շատ թորփիլ փոխադրէ եւ աւելի ծանր թնդանօթ զետեղէ կամուրջին վրայ : 750 թոնօ տարողութեամբ սուզանաւերը շատ քիչ «ձուկ» (թորփիլ) կրնան փոխադրել, եւ երբ գործածեն այդ թորփիլները, իրենց կը մնայ իբրեւ զէնք միայն մէկ թնդանօթ : Գերմանական սուզանաւերու թնդանօթները, ճիշդ է, սքանչելի զէնքեր են, բայց բրիտանական նաւերն ալ լաւ զինուած են : Ցետոյ սուզանաւերու կամուրջը գրեթէ միշտ կը լուացուի ալիքներով, որոնք նաւին մէկ եղերքէն միւս կողմը կը նետուին, պարագայ մը որ անպատեհութիւն կը ներկայացնէ ծանր թնդանօթներու գործածութեան համար փոքր սուզանաւերու վրայ :

Այս խորհրդածութիւնները արձանագրելէ վերջ, «Իվնինկ Նիւզ» կը կարծէ թէ Գերմանացիները, մասնաւորաբար ծովակալ Ռէտէր, վերադարձած են վիթխարի սուզանաւեր շինելու ծրագրին :

Ծովու վրայ պատերազմի շառաւիղը երկարելով, Դաշնակիցները ըստիպուած են ցրուել ու տարածել իրենց նաւատորմը մինչեւ հեռաւոր ափեր, պաշտպանելու համար իրենց առեւտրական նաւերը : Գործելու համար այդ նաւերուն դէմ, Գերմանացիները եւս հարկադրուած են ուժ տալ վիթխարի սուզանաւերու շինութեան :

Կ'ենթադրուի թէ անցեալ ամառ ձեռնարկեցին երկու հսկայ սուզանաւերու շինութեան, փորձի համար,— ըստ ոմանց 1100, ըստ ուրիշներու 1250 թոնօ տարողութեամբ սուզանաւեր : Այս սուզանաւերէն մին պիտի օգտագործուէր նաեւ ական զետեղելու համար :

Արդէն լրացա՞ծ է նման վիթխարի սուզանաւերու շինութիւնը :

Այդ վիթխարի սուզանաւերը կրնան բաց ծով ելլել, ական զետեղել, առեւտրական նաւեր հետապնդել եւ ընկղմել թորփիլներով ու թնդանօթներով : Ճիշդ է որ ականներու յատկացուած ամբարին մեծութեան պատճառով քիչ տեղ կրնայ մնալ թորփիլներու, բայց եւ այնպէս ահարկու զէնք մը կը համարուի վիթխարի սուզանաւը, եթէ իրապէս շինուած է այդպիսի սուզանաւ մը :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փոքրիկն Ռոժէ Ա. Եսաեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցաւ, հայ զինուորներուն օգնութեան համար :

Ցանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան :

** Տէր եւ Տիկին Զարեհ Օտապաշեան Կապոյտ Խաչի միջոցաւ կարօտ զինուորներու կը նուիրեն 100 ֆրանք, Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՉԱՔՄԸՇԵԱՆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան, Ֆրանսա ծնած եւ ուսած երիտասարդը, որուն հայրենասիրական գրութիւնները յաճախ լոյս տեսած են «Յառաջ»ի մէջ, մեծ յաջողութեամբ անցընելով կանոնական քննութիւնը, պաշտօնեայ նշանակուած է Մարսէյլի թղթատարական վարչութեան մէջ :

«Մեծ ձուկը կը կլլէ փոքրը»

Ռուսաւ-ֆինլանտական պատերազմին առթիւ, Պիւրհան Ֆէլէք կը գրէ Թուրքերէն «Թան»ի մէջ, այս խորագրին տակ (2 Դեկտ.) .

— Եթովպիոյ, Չինաստանի, Սպանիոյ եւ Լեհաստանի կռիւներէն վերջ, անգլեւ-ֆրանքօ-գերման պատերազմը : Երէկուընէ ի վեր ալ՝ աշխարհի ամէնէն փոքրերէն Ֆինլանտան կռիւի բռնուած է աշխարհի ամէնէն մեծերէն Ռուսիոյ հետ :

Ի տես այս պատկերին՝ կարելի չէ չզգուիլ մարդկութենէն : Մանաւանդ երբ փոքր ու անպաշտպան ազգերը զինուորապէս կը գրաւուին անհամեմատօրէն մեծ պետութեանց կողմէ, չցաւելու համար մարդ կամ ամբողջովին անզգայ ըլլալու, կամ Գերմանիոյ նման յետին նպատակ ունենալու է :

Այլեւս բացորոշապէս կը տեսնուի թէ շատ բնակչութեամբ պետութիւնները բռնած են քիչ բնակչութեամբ ազգերը կլլելու ճամբան : Աւարառութեան այս դրութիւնը, որ սկսաւ Եթովպիայէն եւ կը կոթնի այն պատճառաբանութեան թէ Հաբէշները քաղաքակիրթ չեն, Եւրոպա անցնելով վերջ տուաւ Աւստրիոյ, Չեխիոյ, Ալպանիոյ եւ Լեհաստանի գոյութեան : Հիմա ալ Ֆինլանտան ենթակայ է նոյն վտանգին :

Կասկած չկայ թէ գերմանական հընարք մըն է ֆինլանտական այս ողբերգութիւնը : Եթէ Գերմանիա պալթեան եւ սկանտինաւեան երկիրները կցած չըլլար Սովիէթներուն տրուած ազատ գօտիին մէջ, Ռուսերը այսօր այսքան պիտի չնեղէին Ֆինլանտացիները :

Երբ ուժեղը տկարին վրայ կը յարձակի հիմա, կը նշանակէ թէ աշխարհի մէջ միայն մեծերուն գոյութեան իրաւունք կը մնայ :

Ոմանք, փոխանակ ռուսական գրաւումը նկատի առնելու, կը նախընտրեն Ֆինլանտացիներուն ընթացքը քննել եւ կ'ըսեն . «Ֆինլանտացիները թող ընէին իրենց հսկայ հարեւանին ուզածը եւ պարապ տեղը կրակի չտային իրենց երկիրը» :

Աստուած վկայ, ես այս կարծիքէն չեմ : Մեծ ըլլան թէ փոքր, ազգերը ունին իրենց անկախութիւնը եւ պատիւը : Ցանուն անկախութեան յուսահատ դիմադրութիւնը, փոխանակ հերոսութիւն կոչելու, անխոհեմութիւն նկատել՝ կը նշանակէ ապշութիւն համարել ընթացքը փոքր ու տկար աղջկան մը, որ իր պատիւը կը պաշտպանէ բռնաբարողին դէմ :

Ազգերու համար հազար անգամ աւելի լաւ է մեռնիլ յանուն իրենց անկախութեան պաշտպանութեան, քան ապրիլ առանց անկախութեան :

Ներկայ շրջանին, երբ անկասկած ամբողջ ազատութեամբ կը տիրէ այն կանոնը թէ «մեծ ձուկը կը կլլէ փոքր ձուկը», փոքր ազգերը պէտք է մէկ կողմէ ամէն գնով աւելցնեն իրենց բնակչութիւնը, միւս կողմէ միանան մեծ հարեւաններու սպառնալիքին ենթակայ իրենց բախտակիցներուն հետ, պաշտպանելու համար իրենց գոյութիւնը :

Իմ կարծիքով, փոխանակ առանց արիւնի զոհելու իր անկախութիւնն ու պատիւը եւ իբրեւ թէ ապրելու, ազգի մը համար հազար անգամ աւելի փառաւոր է այդ արժէքները պաշտպանելով կորսնցնել իր գոյութիւնը եւ այս ձեւով դիւցազներգութիւններ կատարել : Որովհետեւ այդ դիւցազներգութիւնները արիւնով գրող ազգերը աւելի վերջը կ'ողջնան եւ իրաւունք կը շահին ճակատաբաց ապրելու նորէն : Իսկ միւսնե՞րը ... Աւելի չեմ գիտեր :

Մարսէյլցիներու մասնաւոր ուշադրութեան

Մարսէյլի ոստիկանական տեսչութիւնը կը ծանուցանէ.— Այն օտարականները որ անձնագրի յանձնում կամ վերանորոգում կը խնդրեն, պարտաւոր են ներկայացնել հինգ լուսանկար, 4×4, աջ կիսադէմէն քաշուած, ականջը բաց եւ առանց գլխարկի : 7—15 տարեկան տղաքը պարտաւոր են ներկայացնել միայն երկու լուսանկար :

*** Նոյն վարչութիւնը երկրորդ զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ՝ համաձայն նախագահութեան 1939 հոկտեմբեր 26 թուակիր հրամանագրին, որ պարտաւորիչ կը դարձնէ ծաղկախտի դէմ պատուաստումը կամ վերապատուաստումը, ամէն օտարական իր ինքնութեան թուղթը ստանալու կամ զայն նորոգելու համար պարտաւոր է 1940 յունուար 1էն սկսեալ իր խնդրագրին հետ ներկայացնել պատուաստի կամ կրկին պատուաստի բժշկական վկայական մը, հինգ տարիէն պակաս թուականով :

Անոնք որ միջոց չունին, կրնան ներկայանալ քաղաքապետութեան առողջապահական գրասենեակը, 6 Rue Briffaut, ամէն օր բացի կիրակիէն, առաւօտ՝ ժամը 9—12, կէս օրէն վերջը՝ 14—17 : Միւսները ազատ են իրենց ընտանեկան բժիշկին դիմելու եւ վկայական ստանալու :

Այս կանոնին ենթակայ են նաեւ Ֆրանսացիները : Թերացողները կը պատժուին :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ գործադրութիւնը պիտի սկսի 1940 յունուար 1ին, բայց ընտանեկան նպաստներու վճարումը յետաձգուած է ապրիլին, անբաւական համարուելով նախապէս տրուած հինգ ամսուան պայմանաժամը : Օրէնքին տրամադրութեամբ, 1940 յունուար 1էն սկսեալ պարգեւներ սահմանուած են առաջին զաւկին ծնունդին առթիւ եւ ուրիշ առաւելութիւններ նախատեսուած, որպէսզի քաջալերուին ծնունդները :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ խլրտումներ ծագեցան Պելկրատի մէջ : Իբրեւ հետեւանք հինգ հոգի սպաննուեցան, 30 հոգի վիրաւորուեցան եւ 62 հոգի ձերբակալուեցան : Լոնտոնի թերթերը գերմանական խաղերու կը վերագրեն այս խռովութիւնները : Վերջերս ազգայնական եւ բոլշեւիկ ուսանողներու միջեւ ընդհարումներ ծագած ըլլալով, համալսարանին վերատեսուչը մերժած էր արտօնել համայնավարական ցոյց մը շէնքի շրջապատին մէջ : Ասոր վրայ կարմիր ուսանողները փողոց թափեցան, «կեցցէ Խ. Միութիւնը», «անկցին ժողովրդապետութիւնները» աղաղակներով : Ոստիկանութիւնը ցրուեց այս խումբերը, սակայն ցուցարարները այն ատեն համախմբուեցան համալսարանին առջեւ, յետոյ ոստիկաններուն վրայ յարձակեցան զանազան զէնքերով եւ կրակ արձակեցին պատուհաններուն վրայ : Ոստիկանները ի զուր ազդարարութիւններ ուղղելէ վերջ, կրակ բացին : Ոստիկաններէն ալ 12 հոգի վիրաւորուեցան :

ԵՕԹԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Թուլուզի մէջ, ամբաստանուած ըլլալով թէ կը փորձէին վերակազմել կուսակցութիւնը : Այս առթիւ բռնուեցան բազմաթիւ թռուցիկներ եւ թերթեր, գրամեքենաներ եւ ուրիշ տպագրական նիւթեր :

*** Կ. Խաչի վարչութիւնը այս առթիւ հետեւեալ կոչը կ'ուղղէ .— Ընտանեկան քաղցր մթնոլորտէ զրկուած հայ զինուորներուն կաղանդչէքներ ղրկելու համար, Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ձեռնարկած է հանգանակութիւն մը կատարելու : Ուստի կը խնդրուի պարտաճանաչ հայրենակիցներէ մասնակցիլ կարելի միջոցներով :

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վալանսի մէջ ալ

ՎԱԼԱՆՍ, 17 Դեկտեմբեր.— Հակառակ բազմաթիւ հայրենակիցներու կողմէ քանիցս եղած սրտցաւ դիտողութիւններուն, Ազգ. Միութիւնը ո եւ է գործնական քայլ առած չէ, հայ զինուորներուն գոնէ կաղանդչէք մը ղրկելու համար :

Բարեբախտաբար Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը նկատի առնելով այս աւագ պարտականութիւնը, ընտրած է յարմարագոյն տիկիններէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ արդէն իսկ հանգանակութեան ձեռնարկած եւ կոկիկ գումար մըն ալ հաւաքած է :

ԿՐԸՆՈԲԼ, 16 Դեկտեմբեր.— Այս շրջանին հայ զինուորները ամէն կիրակի արձակուրդ ստանալով կուգան քաղաք : Դժբախտաբար որ եւ է ազգ. կազմակերպութիւն չկայ : Չեմ գիտեր ո՛ր օրուան կը սպասեն Կ. Խաչը եւ Ազգ. Միութիւնը : Դժուա՞ր բան է թէյասեղան մը սարքել հայ զինուորներուն համար, գոնէ այս տօնական օրերուն :— Ե.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ 24 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին : 26 Ave. de Tokioի սրահին մէջ, ի նպաստ հայ կարօտեալ զինուորներու :

Մանրամասնութիւնը յաջորդով :

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ շաբաթական տեղեկատուն կրկին ճաղկելով համայնավարները իբրեւ «դաւաճաններ բանուորական դասին», կը յայտարարէ .— «Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կ'արհամարհէ ստերը անոնց որ կ'ուզեն քանդել կազմակերպութիւնը : Ստալինականները կը համարձակին խօսիլ յանուն արհեստակցական շարժման որ իր ծոցէն դուրս նետեց զիրենք : Անոնք միեւնոյն ատեն աջակիցները կը դառնան հրէշային դիկտատուրայի մը որ քանդեց բանուորական ամէն ազատ կազմակերպութիւն, որ Գերմանիոյ եւ անոր գրաւած երկիրներուն մէջ աշխատաւորները զրկեց իրենք զիրենք պաշտպանելու բոլոր միջոցներէն : Ստալինականները, որոնք ատենով մեզի հետ կը ճաղկէին այս գարշելի բռնութիւնները, այլեւս բան չեն ըսեր անոնց դէմ, որովհետեւ իրենց վարպետները, Հիթլէրի գործակիցները արգիլած են : Անոնք դաւաճանեցին խաղաղութեան դէմ, ընկերային արդարութեան դէմ, բանուոր դասակարգին դէմ » :

ՓԱՐԻԶԻ արմատական օրկանին, «Լ'Էօվր»ի նամակները վար դրուած ըլլալով, խմբագրութիւնը երկու օրէ ի վեր գանգատներ կը հրատարակէ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ տեղահան ժողովուրդին օգնելու համար նոր կոչեր հրատարակուեցան : Ընդհանուր հանգանակութիւն մը բացուած է որպէսզի ամէն մարդ կարենայ օգնել «այն տեղահան բնակիչներուն որ կը մսին ցուրտէն, այն մանուկներուն որ բաժնուած են իրենց ծնողներէն, այն երիտասարդներուն եւ կիներուն որ անգործ են, անճար հիւանդներուն եւ ծերունիներուն եւ այն դժբախտներուն որ ոչ հաց ունին, ոչ ալ վառարան» : Կարելի է օգնել դրամով կամ հագուստ—կապուստով : Բացառաբար ազգային օգնութեան այս հանգանակութեան ցանկերը պիտի հրատարակուին պաշտօնաթերթին մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանատունը փակելու համար կարգ մը թերթեր կը շարունակեն պայքար մղել բացէ ի բաց : Արհեստակցական օրկան մըն ալ, «Սէնտիքա», ճաղկելով բոլշեւիկեան խաղերը եւ Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումը, կը գրէ թէ «Փարիզի ռուսական դեսպանատունը դարձած է Հիթլէր - Ստալինեան միջնաբերդ մը» : — Արժանթինի բնակող Զուիցերիացի մը 100,000 փէսօ (900,000 ֆրանք) տրամադրեց, որպէսզի սկանտինաւեան գունդ մը կազմուի, Ֆինլանտայի օգնութեան հասնելու համար :

ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ բանուորներու արհեստակցական դաշնակցութիւնը նիստ գումարելով, հաստատեց թէ 250 սէնտիքաներ իրենց կապերը խզած են համայնավարներուն հետ : Այս առթիւ անգամ մը եւս որոշուեցաւ որ ո եւ է գործ չունենալ այն կազմակերպութեանց հետ որոնք չեն դատապարտեր գերմանեւ-խորհրդային գործակցութիւնը :

ՀԱՐԱՒ - ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ այլեւս ազատ է գերմանական վտանգէն, կը գրեն Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը, «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին կորուստէն վերջը . մինչդեռ մեծ պատերազմին ատեն ծովահէն նաւերը կը վխտային այդ շրջանին մէջ : Միւս երկու փոքր զրահաւորները, «Տէօյչլանտ» եւ «ծովակալ Շէր» գերմանական ջուրերը կը գտնուին, համաձայն վերջին տեղեկութեանց : Միւս կողմէ, փոքր սուզանաւերուն համար անկարելի է գործել մեծ հեռաւորութեան վրայ, առանց խարիսխներ ունենալու, մանաւանդ որ դաշնակից մարտանաւերը անխնայ կը հետապնդեն գերմանական քարիւղատար նաւերը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ, Անրի տը Կիզ, կոմս Փարիզի, պատերազմին սկիզբը նամակ մը գրելով Պ. Տալատիէի, խնդրած էր ծառայել բանակին մէջ, իբրեւ հասարակ զինուոր, բայց մերժուեցաւ : Իշխանը յետոյ գնաց Լոնտոն, անգլիական բանակին մէջ արձանագրուելու համար, բայց թագաւորը սիրալիր նամակով մը պատասխանեց թէ ֆրանսական կառավարութեան համար ցանկալի չէ իր ծառայութիւնը : Իշխանը զինուորական օդաչուի վկայական ունի, բայց ֆրանսական օրէնքով, նախկին արքայական կամ կայսերական գերդաստանին արու անդամները իրաւունք չունին Ֆրանսա բնակելու կամ այցելելու :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը յանձնարարեց իր անդամներուն դադրեցնել գերմանական ապրանքներու դէմ յայտարարուած պոյքոթը, բայց շարունակել պայքարը ճափոնական ապրանքներու դէմ : Ուրեմն անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ Ստալինի ծառայողը միեւնոյն ատեն կը ծառայէ Հիթլէրի : Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պրաուտը, դատի քաշուած է, իբրեւ կեղծ անցագիր գործածող : Քարտուղարէն զատ, քանի մը շաբաթէն պիտի դատուին ուրիշ վեց ականաւոր բոլշեւիկներ, անցագրի անկանոնութեան համար կամ իբրեւ գործակալ օտար կառավարութեան մը կամ օտար հաստատութեանց :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ փախած քանի մը սպաներ կը պատմեն թէ սարսափելի վիճակ մը կը ներկայացնեն ռուսական մասին մէջ հաստատուած կեդրոնացման կայանները : Քսան հազար հոգի խռնուած են կայանի մը մէջ որ կրնայ առնել միայն 4000 հոգի :

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորը ձայնասփիւռ ճառ մը պիտի խօսի Ծնունդի առթիւ : Միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի Մաժինոյի գծին զինուորներն ալ կարենան լսել : Ճառը անմիջապէս արեւելեան լեզուներու պիտի թարգմանուի :

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ, Ֆօլ Ֆէրտոնէի կողմէ փարիզեան դրամատան մը յանձնուած գումարը, 57,000 ֆրանք, արգելքի տակ առնուեցաւ զինուորական ատեանին կողմէ, մինչեւ որ դատավճիռը արձակուի :

ԼՈՆՏՈՆԻ ոստիկանութիւնը հինգ թոն պայթուցիկ բռնեց, որ կը պատկանէր իռլանտացի յեղափոխականներուն :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gerant : H. STEPHAN 17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 22 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4228

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» ՆՈ՞Ր ՀՆՉԵՑ...

Ուրեմն, Գերմանիա կը սպառնար Թուրքիոյ, եւ այս վերջինը «ինքնա-պաշտպանութեան հարկին տակ մնալով», խորհեցաւ «աւելի զօրաւոր դիրքի մը մէջ դառնալ», ինչպէս կը բացատրէ Հիւսէյին Ճահիտ։

Թուրք հրապարակագիրը աւելի բաց կը խօսի երկրորդ խմբագրականին մէջ (Եէնի Սապահ, 12 դեկտեմբեր).

— «Գերմանիոյ հետ բարեկամ մնալը յուսալ եւ երեւակայել՝ իր գլուխը աւազներուն մէջ խրելով չտեսնուիլ ջանացող ջայլամի տխմարութենէն շատ աւելի մեծ անմտութիւն մը կը կազմէր. որովհետեւ, այս վտանգը իր մերկ դէմքովը մեր դէմը կանգնած, ինքզինքը ցոյց կուտար, Պալքաններու դուռը կը զարնէր։ Պալքանները՝ Թուրքիա կը նշանակեն։ Ջանանք գրաւող պետութիւնը՝ հոն հանդարտ չի կրնար մնալ. ան անպատճառ Նեղուցներն ու Իսթանպուլը ձեռք անցընել եւ Անատոլուն գրաւել պիտի ուզէ։ Այս պատճառով է որ, այն օրը որ Պալքաններու վրայ գերման արշաւանքի վտանգին շուքը երեւայ, ամբողջ թուրք ազգը իր սրտին խորը դողով մը արթնցած եւ ուղղաձիգ ոտքի կանգնած է»։

Հատուած մը եւս.— «Եթէ մենք մեղ յանձնէինք գերմանական բարեկամութեան երազին, Թուրքիոյ համար միայն Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Ֆինլանտայի վիճակը կրնար սպասել։ Ո՞վ կը կասկածէր թէ Հիթլեր մինչեւ Պարսից ծոցը երկարող հին գերման աշխարհակալութեան բաղձանքը չէր հետապնդեր»։

Ու վերջապէս, իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Գերմանիոյ երեսին ժպտելով իբր թէ բարեկամութեան միջոցաւ կարելի չէր հեռացնել սպառնացող վտանգը, որովհետեւ Գերմանիա մեր հոգին առնելով միայն կրնար գոհանալ»։

Առաջին անգամ չէ որ կը հնչէ այս ահազանգը։ Ոչ ալ միայն «Եէնի Սապահ»ի մէջ։ Ամիսներէ ի վեր թուրք մամուլը միաբերան կը մատնանշէ նոյն վտանգը, թէեւ Հիւսէյին Ճահիտի գրածները այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ գերմանական բարեկամութեան հաւատացողներ ալ կան, Թուրքիոյ մէջ։

Այս բոլոր արտայայտութեանց մէջ ամենէն նշանակալից պարագան այն է որ, թուրք մամուլը այս միջոցին շատ կը խօսի փոքր ազգերու գոյութեան, անկախութեան մասին։ Ամենէն թթու օրկաններն ալ կը պարզաբանեն, կ՚ընդվզի՞ն որ «խոշոր ձուկերը փոքր ձուկերը կլլելու ելեր են», ինչպէս կը տրտնջար թուրք հրապարակագիր մը։ «Մեծ ըլլան թէ փոքր, ազգերը ունին իրենց անկախութիւնն ու պատիւը։ Ազգերու համար հազար անգամ աւելի լաւ է մեռնիլ յանուն անկախութեան պաշտպանութեան, քան ապրիլ առանց անկախութեան»։ (Թուրքերէն «Թան», 12 դեկտեմբեր)։

Իր երկրորդ խմբագրականին մէջ, Հիւսէյին Ճահիտ պերճախօս յայտնութիւն մը եւս կ՚ընէ.— «Փոքրերու եւ տկարներու համար պարզապէս վերջին դատաստանի օրը եկած հասած է»։

Եզրակացութիւն,— Թուրքիա եւս նոյն սպառնալիքին ենթարկուած ըլլալով, նախընտրեց զինակցութիւն կնքել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ։ «Այսօր մեր զինակիցներուն՝ արեւմտեան մեծ ժողովրդապետութեանց հետ բացարձակապէս յարմարած եւ միացած ենք»։

Ի՞նչ տարակոյս որ Թուրքիոյ համար թանկագին ազդակ մըն է այդ զինակցութիւնը, որուն շնորհիւ կը յուսայ ոչ միայն փարատել գերմանական մղձաւանջը, այլեւ նոր շահեր ապահովել, դէպ ի հարաւ, թերեւս նաեւ դէպի արեւելք։

Բարեմիտներ պիտի փորձուէին հարցնել,— այդ զինակցութեան բարիքները վայելած ատեն, Թուրքիա պիտի ուզէ՞ դասեր քաղել նաեւ արեւմտեան մեծ ժողովրդապետութեանց լաւագոյն աւանդութիւններէն եւ հռչակած նշանաբաններէն,— ճանչնալ եւ պաշտպանել փոքր ազգերու գոյութեան, ազատութեան սկզբունքը, իւրաքանչիւրին վերադարձնել իր բնական իրաւունքը։

Հիթլերական Գերմանիան առանձին չէ իր տիրապետութեան, համայնակուլ աշխարհակալութեան մոլուցքին մէջ։

Արդ, ուրիշներ, եւ ամենէն առաջ Թուրքիան ո՞ր օրուան կը սպասեն, այդ արատը ջնջելու, իսկապէս արդարութեան, քաղաքակրթութեան, մարդկութեան դատին ծառայելու համար։— Շ.

ՍԹԱԼԻՆԻ ծննդեան 60ամեակին առթիւ, մեծ հանդէսներ սարքուեցան երէկ, հինգշաբթի, արձակ եւ ոտանաւոր բանաստեղծութիւններով։ Կարմիր հրամանատարութիւնը կ՚ուզէր փառաւոր պարգեւ մը ընծայել «մարդկութեան Առաջնորդին», Ֆինլանտայի գրաւումով, բայց կէս ճամբան մնաց։ Բաղայեւ, Գերագոյն Խորհուրդին դեր-նախագահը, այս առթիւ փառաբանական մը հրատարակած է «Փրավտա»յի մէջ։ Ահա քանի մը հատուածներ.— «Երկրագունդին վրայ ոչ մէկ անուն կրնայ բաղդատուիլ Սթալինի անունին հետ։ Ան կը շողայ իբրեւ պայծառ ջահ մը ազատութեան, բովանդակ աշխարհի միլիոնաւոր բանուորներուն համար։ Ան կը հնչէ իբրեւ սպառնացայտ ազդարարութիւն մը չահագործողներու եւ հարստահարողներու դասին, որ դատապարտուած է ոչնչացման։ Սթալին այսօրուան Լէնինն է։ Սթալին մեր կուսակցութեան ուղեղը եւ սիրտն է»։

ԱՄԷՆԷՆ ՓՈՔՐ ՍՈՒԶԱՆԱՒԸ կը պատկանի Ֆինլանտայի եւ այժմ կը գործէ Լատոկայի լճին մէջ, մտահոգութիւն պատճառելով Ռուսերուն։ Սուզանաւին տարողութիւնն է 90 թոն, նաւաստիներուն թիւը՝ 13, երկայնութիւնը՝ 99 ոտք,— հազիւ ամերիկեան միջին չէնքի մը երկայնութեան չափ։ Իր գործունէութեան ասպարէզը կը կազմէ Ֆինլանտայի ներքին ծովը, որ ունի 75 մղոն երկայնութիւն եւ որուն մուտքին վրայ կեդրոնացած է ռուսական ամէնէն զօրաւոր յարձակումը։

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԷՆ պիտի կրնան օգտուիլ նաեւ աներն ու զոքանչը, եթէ հաստատուի որ փեսան իսկապէս ընտանիքին միակ նեցուկն էր։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻՇՏ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական դեկոյցները հրատարակուեցան.—

Դեկոյց թիւ 215, դեկտեմբեր 20, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք։

Դեկոյց թիւ 216, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ցերեկուան ընթացքին։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ֆրանսական յառաջապահ խումբ մը պաշարեց գերմանական զօրախումբ մը եւ ետ մղեց յարձակումները ինքնաշարժ հրացաններով։ Ուրիշ երկու գերման պահակախումբեր որոնք ուրիշ յառաջապահ դիրքի մը մօտեցած էին երկու կողմերէն, նոյնպէս նահանջելու ստիպուեցան, երեք գնդացիրներ ձգելով։ Գերիներ չբռնուեցան երկու կողմէն ալ, թէեւ գերմանական զօրախումբերը շատ մը յարձակումներ կատարեցին մինչեւ ուշ ատեն, Մոզէլի եւ Վոժի լեռներուն միջեւ։

Հետադօտիչ օդանաւերը անշարժութեան դատապարտուած են, իբրեւ հետեւանք խիստ ցուրտին եւ օդին անյարմարութեան, բայց գերմանական հետադօտիչները թռիչքներ փորձեցին հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւմտեան Ֆրանսայի վերեւ, եւ այս առթիւ ահազանգը հնչեց կարգ մը վայրերու մէջ։ Օդանաւային կռիւներ չմղուեցան։

Այս մանր-մունր գործողութիւնները տակաւին այն տպաւորութիւնը չեն գործեր թէ Գերմանիա ընդհանուր յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկէ։ Խորհրդաւոր շարժումները անպակաս են ամէն օր, բայց զինուորական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ գերմանական սպայակոյտին նպատակն է շփոթութիւն ստեղծել։ Երկու բանակներուն դիրքերը կը մնան գրեթէ անփոփոխ, երկու ամիսէ ի վեր։

*** Մինչ այս մինչ այն, քաղաքական շրջանակները եւ թերթերը կը շարունակեն վիճաբանիլ պատերազմի եւ հաշտութեան պայմաններու մասին, մանաւանդ Անգլիոյ մէջ, ուր գլխաւոր թերթերը ամէն օր սիւնակներ կը յատկացնեն, «Նամակ խմբագրութեան» խորագրին տակ։ Փարիզի ընկերվարական օրկանը բուռն բողոք մը հրատարակելով գրաքննութեան խստութեանց դէմ, կը գանգատի թէ տեղական թերթ մը, «Լիպր Փարոլ», յարձակելով Լէոն Պլումի վրայ եւ զայն հռչակելով իբրեւ «գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը» ներկայ պատերազմին», հետեւեալ տողերը գրած է.

— «Վերջին լուրերու համաձայն, Լէոն Պլում համաձայնած է Անգլիոյ աշխատաւորականներուն հետ, հաշտութեան մը մասին որ մեղմ ըլլայ բարի Գերմանիոյ համար»։

*** Անգլիոյ լորտ կնքապահը, Սըր Ս. Հօր, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա անշուշտ հաշտութիւն կ՚ուզէ, «բայց ոչ այնպիսի հաշտութիւն մը որ ատրճանակի գերութեան առաջնորդէ։ Անգլիոյ ժողովուրդը կուիլ որոշեց ոչ թէ քաղաքական փառասիրութենէ ազդուած, ոչ ալ ծովակալներու եւ զօրավարներու խորհուրդով կամ Գերմանիայէն նախանձելով։ Այս վճիռը տրուեցաւ, որովհետեւ ժողովուրդը համոզուած էր թէ վտանգուած են այն սկզբունքները որոնց անգնահատելի կարեւորութիւն կ՚ընծայէ։ Մենք չենք կրնար ընդունիլ հաշտութիւն մը որ միշտ պիտի պարունակէ պատերազմի վարակիչ սերմը»։

*** Ծովակալ Տարլան Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար Անգլիոյ ծովային նախարարութեան հետ։

*** Անծանօթ օդանաւեր երեւցան Անգլիոյ ծովեզերքին վրայ։ Այս առթիւ անգլիական դեկոյց մը կը հերքէ գերմանական այն լուրերը թէ անգլիական օդանաւեր ռումբ ձգած են քաղաքներու վրայ։

Ռումանիա օգնութի՞ւն խնդրած է Գերմանիայէն

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պուքրէշէն.— Ջեռնհաս աղբիւրէ քաղուած տեղեկութեան մը համաձայն, Գերմանիա հասկցուցած է Ռումանիոյ թէ պէտք չէ յոյս դնէ գերմանական օգնութեան վրայ, խորհրդային յարձակման մը պարագային։ Գերման դիւանագէտները զգուշութեամբ ազդարարած են Ռումանիոյ դիւանագէտներուն որ ջանան ուղղակի համաձայնիլ Մոսկուայի հետ, եթէ Ռուսերը Պեսարապիոյ խնդիր յարուցանեն։ Մինչեւ հիմա այս խնդիրը յուզուած չէ։ Հակառակ միջազգային մամուլին մէջ եղած զանազան յայտարարութեանց, կարելի է վստահաբար ըսել թէ Մոսկուա որ եւ է պահանջ ներկայացուցած չէ Պուքրէշի, ոչ ալ ձեւական ազդարարութիւն ուղղած ռումանական հողի որ եւ է մէկ մասին համար։ Ռումանիոյ մասին եղած միակ ակնարկը պոլշեւիկ յօդուածագրի մը տեսութիւնն էր զոր ժխտեց խորհրդային կառավարութիւնը։

Բայց, տեսնելով ռուսական յարձակումը Ֆինլանտայի վրայ, ռումանական կառավարութիւնը բնականաբար կը վախնայ որ պահանջ մը կը ստանայ Մոսկուայէն։ Պուքրէշի մէջ այն հաւատքը ունին թէ Գերմանիա հաճութեամբ պիտի չդիտէ խորհրդային յարձակում մը Պեսարապիոյ վրայ։ Կարգ մը իրազեկներ նոյնիսկ այն եզրակացութեան յանգեր էին թէ Գերմանիա կրնայ պաշտպանել Ռումանիան, որ եւ է յարձակման դէմ։ Այսօր ստացուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Գերմանիա նոյնքան անճար է Ռումանիան պաշտպանելու համար որքան եղած էր պալթեան պետութիւնները կամ Ֆինլանտան պաշտպանելու համար։ (Գրաքննուած)։

Շատեր կը կարծէին թէ Գերմանիա Ռուսիոյ ձգած է Պալթիկի ափերը, բայց արթուն պիտի հսկէ Պալքաններուն վրայ, որոնց պէտք ունի իր վաճառականութեան համար։ Այժմ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Գերմանիա կարծուածէն աւելի տկար է եւ բոլորովին անկարող՝ դիմադրելու ռուսական ծաւալման։ Թերեւս Գերմանիոյ տկարութեան այս տպաւորութիւնն է պատճառը որ այնքան դանդաղ կ՚ընթանան գերմանեւռումանական բանակցութիւնները։ Սակարկութիւնները կը շարունակուին դեռ։

*** Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Գերմանիա 1,200,000 թոն քարիւղ ստացած է Ռումանիայէն, 11 ամսուան ընթացքին, մինչեւ դեկտեմբեր 5.— այսինքն աւելի քան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միացեալ ներածումը միեւնոյն ժամանակաշրջանին։ Կը նշանակէ թէ Ռումանիա կը գործադրէ անցեալ մարտին կնքուած համաձայնութիւնը, որով Գերմանիոյ խոստացած էր քարիւղի արտածման 25 առ հարիւրը։ Երկրորդ մեծ յաճախորդն է Իտալիա։

«ԿՐԱՖ ՇՓԷ»Ի ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ

Գերմանական ընկղմած զրահաւորին՝ «Կրաֆ Շփէ»ի հրամանատարը, Հանս Լանկստորֆ, անձնասպան եղաւ Պուէնոս Այրէսի մէջ, չուզելով ապրիլ իր մարտանաւին խորտակումէն վերջ։ Այս առթիւ ձգած երկտողին մէջ կ՚ըսէ.— «Որոշեցի բախտակից դառնալ իմ մարտանաւիս։ Մինչեւ հիմա սպասելուս պատճառը այն է որ կ՚ուզէի ապահովել իմ նաւաստիներուս խնամատարութիւնը»։ Կ՚ըսուի թէ հրամանատարը հեռագիր մըն ալ ուղղած է Հիթլէրի։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, հրամանատարը երբ հրաման ստացաւ ընկղմելու զրահաւորը, նախ ուզեց նաւուն մէջ մնալ եւ սպաննուիլ պայթումէն, իր բոլոր նաւաստիները ազատելէ վերջ։

Կը թուի թէ հրամանատարը անձնասպանութեան վերջնական որոշումը տուած էր, երբ իմացաւ որ Արժանթինի կառավարութիւնը հրամայած է արգելափակել իր 750 սպաներն ու նաւաստիները։ Դիակը գտնուեցաւ խեղճուկ սենեակի մը անկողնին վրայ, պաղթականներու պանդոկին մէջ։ Ոչ ոք լսած էր ատրճանակին ձայնը։ Անձնասպանութենէն առաջ հրամանատարը խնդրած էր սրտառուչ խօսակցութիւն մը ունենալ իր նաւաստիներուն հետ։ Պանդոկին մէջ ձգուած էին միայն սպաները եւ նաւաստիները, համախմբուելով իր շուրջը։ Թէեւ չի գիտցուիր թէ իր կարծիքը յայտնա՞ծ է զրահաւորին խորտակման հրամանի մասին, զոր արձակած էր Հիթլէր, բայց կը կարծուի թէ այն համոզումն ունէր որ միակ պատուաբեր ելքն էր կռուիլ եւ մեռնիլ։

Պուէնոս Այրէսէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն անձնասպանութեան մասին.—

Հրամանատար Լանկստորֆի նամակը, որուն ամբողջ բովանդակութիւնը չէ յայտնուած, ուղղուած էր գերմանական դեսպանին, որ զայն յանձնեց Արժանթինի ծովային նախարարին։ Այս վերջինն ալ իր կարգին զայն յղեց հարցաքննիչ դատաւորին։ Հրամանատարը բան մը յայտնած չէր իր որոշման մասին։ Միշտ զուարթ էր եւ կը ջանար բարձր պահել իր սպաներուն եւ նաւաստիներուն բարոյական կորովը։ Անձնասպանութենէն քանի մը ժամ առաջ բոլոր սպաներուն եւ նաւաստիներուն ձեռքերը սեղմեց, բայց տակաւին այնքան զուարթ էր որ ոչ մէկը կասկածեցաւ։

Երբ հրամանատարը պանդոկ առաջնորդուեցաւ արգելափակուելու համար, զինաթափ եղած էր, ինչպէս իր սպաներն ու նաւաստիները։ Սակայն սուրը ձգեր էին։ Արժանթինի պաշտօնեաները հեռանալու վրայ էին, երբ հրամանատարը անոնցմէ մէկուն յանձնեց իր ժամացոյցը եւ թեւնոցին կոճակները, ըսելով.— «Այլեւս պէտք պիտի չունենամ ասոնց»։ Պաշտօնեաները իրարու երես նայեցան եւ երեւի հասկնալով այս խօսքերուն իմաստը, հանեցին սուրը, իսկ հրամանատարը սենեակ մտաւ։ Քանի մը վայրկեան վերջ, պայթիւն մը լսուեցաւ։ Հրամանատարը ուղեղը պայթեցուցած էր փոքր ատրճանակով մը զոր գրպանին մէջ կը պահէր։

Անձնասպանութեան լուրը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ գերմանական դեսպանատան կողմէ, մեծ յուզում պատճառելով գերման գաղութին մէջ։

Մարմինը փոխադրուեցաւ դեսպանատուն, թաղուելու համար գերմանական գերեզմանատան մէջ

*** Արգելափակման հրամանագիրը կ՚ըսէր թէ ընկղմած զրահաւորին սպաները եւ նաւաստիները Արժանթին պիտի մնան պատերազմի ընթացքին եւ թէ անոնց ապրուստը պիտի հոգայ գերմանական կառավարութիւնը։ Այդ ծախքը ամսական 27,500 տոլար կը կը հաշուէին, անմիջապէս վճարելի։ Այս հրամանագիրը խմբագրուած էր համաձայն Լա Հէյի պայմանագրին (1899)։ Արժանթին 1914ին ալ արգելափակած էր գերմանական երկու մարտանաւերու սպաները եւ նաւաստիները։

*** Ամերիկեան ջուրերուն մէջ իր իսկ նաւապետին հրամանով խորտակուած գերմանական «Քոլոմպոս» շոգենաւին 630 ուղեւորներէն եւ նաւաստիներէն 579ը Նիւ Եորք փոխադրուեցան, ամերիկեան յածանաւին կողմէ։ Ուղեւորներուն մէջ կը գտնուին կին կիներ։ Շոգենաւը կը վառի տակաւին։ Նաւաստիները պիտի կրնան Մ. Նահանգները մնալ 60 օր, մինչեւ որ հաստատուի թէ զինուոր չեն։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերու ծանր պարտութիւնը

Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսերը զարհուրելի յարձակողականի մը ձեռնարկած են, խորտակելու համար Ֆինլանտայի գլխաւոր ճակատը։ Հարիւր հազար կարմիր զինուորներ կը կռուին հիւսիսային ճակատին վրայ (Փէցամօ)։ Շարունակ նոր զինուորներ կը հասնին Նորվեկիոյ եւ Ֆինլանտայի սահմանին վրայ։

Ռուսերը շատ ծանր կորուստներ կրած են Մաններհայմի գծին առջեւ։ Վերջին 48 ժամուան ընթացքին կարմիր բանակը ձեռնարկած էր ամէնէն ուժգին յարձակման, գործածելով հարիւրաւոր հրասայլեր, ինչպէս եւ 250 օդանաւ։ Յարձակումը կը տարածուի 12 մղոն երկայնութեամբ ճակատի մը վրայ, Քարելիոյ պարանոցին մէջ, որուն արեւմտեան մասին մէջ միայն բլուրներ կան, իսկ աւելի անդին՝ գլխաւորաբար անտառներ։

Ֆինլանտացիները նախատեսելով թէ Ռուսերը կրնան ճեղքել ճակատը, իրենց մեքենաշարժ զօրամասերով, եռապատկած են պաշտպանութեան գիծը։ Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ռուսական երկու գունդեր սրբուած են Սալլուքոսքի շրջանին մէջ, ուր բուռն փոթորիկը եւ սաստիկ ցուրտը աւերներ կը գործեն։ Մաններհայմի ճակատին վրայ յաջողելով հանդերձ, Ֆինլանտացիները տաժանելի կացութեան մը մատնուած են Փէցամոյի մէջ։ Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիր զօրքը գրաւած է հիւսիսային սահմանագլուխի 300 քիլոմեթր տարածութիւնը (ամբողջութիւնը 800 քիլոմեթր է)։ Մինչեւ հիմա ստուգուած ռուսական կորուստները կը հաշուեն 30,000 սպանեալ, վիրաւոր կամ գերի, 250 հրասայլ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ։ Միայն 24 ժամուան մէջ վար առնուած են 20 ռուսական օդանաւեր եւ գրաւուած՝ 20 հրասայլեր։ Զերոյէն 30 աստիճան վար ցուրտ կը տիրէ հիւսիսային շրջանին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Գերմանիա կրնա՞յ դիմանալ

Նախկին վարչապետ Ժոզէֆ Քայեօ, որ աշխարհի լաւագոյն ելմտագէտներէն մին կը համարուի, կ'աշխատի պարզել Գերմանիոյ ելմտական ու տնտեսական ծանր կացութիւնը.—

Անցեալ Փետրուարին, Ռայխսպանքի փոխ-տնօրէնը, ելմտական նախարարութեան խորհրդական Տոքթ. Պրինքման, երբ կը խօսէր պետական պատասխանատու անձնաւորութիւններէ բաղկացած հաւաքոյթի մը մէջ, բերնէն փախցուց կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք յայտնութիւններ էին Գերմանիոյ տնտեսական վիճակին մասին:

Շատ սուղի նստաւ այդ յայտնութիւնը:

Քանի մը օր վերջ, փոխադրուեցաւ սանաթօրիոմ մը, դարմանելու համար իր «ջղային քայքայումը»:

Ի՞նչ էր ըսած տոքթէօրը: Պարզապէս մէկ-երկու փոքրիկ իրողութիւն, ցոյց տալու համար իր երկրին ելմտական անձկութիւնը, որպէսզի ստիպողաբար նահանջ մը կատարուի դէպի բնական տնտեսութիւն: «Բոլոր մեր մթերքները սպառած են, ըսաւ ան, միւս կողմէ իբրեւ հետեւանք մեր կիրարկած միջոցներուն՝ արդիւնաբերութեան որակը կը վատթարանայ, արժեզինն ալ կը բարձրանայ»: Աւելին,— օտար թղթադրամի պահեստը հատնելու մօտ է, նախանիւթերու պահեստը սպառած է արդէն, այնքան որ թնդանօթներու չինութիւնը կը կատարուի որակը կասկածելի պողպատներով: «Ստիպուեցանք, շարունակեց ան, մէկ թնդանօթի համար վճարել գին մը, որով կրնայինք գնել տասը թնդանօթ, աւելցնենք որ այդ թնդանօթն ալ որակով շատ վար կը մնայ,— այս ամէնը ապացուցուած, փորձուած եւ հաստատուած են, պարոններ»:

Եւ Տոքթ. Պրինքման կ'եզրակացնէր. «Ատեն է խնայողութեան եւ անտեսութեան, պէտք է դանդաղեցնել մեր ծրագիրները գործադրելու համար ընդունուած կշռոյթը, հաստատել տեւական նոր ծրագիր մը, որ համապատասխանէ մեր տնտեսական եւ ելմտական կարելիութիւններուն»:

Մենք նպատակ չունինք քննութեան առնելու այս յայտնութիւնները, որոնք կատարուած են Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին՝ մէկու մը կողմէ որ չնորհապրկուեցաւ այնքան անդթօրէն: Այս յօդուածին մէջ քննութեան պիտի առնենք երեք հարցեր,— ժողովուրդին սնունդի անբաւականութիւնը, քարիւղի պահանջը, երկաթի արտադրութիւնը:

✕

Հունգար մասնագէտ մը, Տոքթ. Իվան Լայոս, վերջերս հրատարակութեան տուաւ արժէքաւոր հատոր մը, որու մէջ բաղդատութեան կը դրուի Գերմանիոյ սննդական կացութիւնը 1914ին եւ 1939ին: Եզրակացութիւնն այն է որ Գերմանիա ներկայիս աւելի դէշ կը սնանի քան ասկէ 25 տարի առաջ: Եւ այս եզրակացութիւնը հեղինակը կը հաստատէ վկայութիւններով, որոնք քաղուած են գերման մասնագէտներէ եւ գերմանական վիճակագրութիւններէ, ինչպէս եւ «Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ»ի հրատարակութիւններէն:

Ի՞նչ հարկ, սակայն, մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, լաւագոյն կը համարիմ այստեղ արձանագրել Տոքթ. Լէյի վկայութիւնը՝ քաղելով իր ճառէն, արտասանուած՝ Նիւրըմպէրկի 1937ի համագումարին մէջ: Տոքթ. Լէյ, որ պետն է Գերմանիոյ Աշխատանքի ճակատին, կը յայտարարէ թէ դէշ սննդառութիւնը մեծապէս ազդած է գերման ժողովուրդին ֆիզիքական ու բարոյական պայմաններուն վրայ: Մենք, սակայն, հաւանական չենք գտներ որ սնունդի կրճատումները վճռական ազդեցութիւն մը գործեն պատերազմի վախճանին վրայ,— ուզեցինք արձանագրել միայն իրողութիւնը:

Ընդհակառակն, քարիւղի պահանջը կրնայ բախտորոշ դեր մը կատարել պատերազմին վրայ: Այդ իրողութիւնը շատ լաւ հասկցած է Գերմանիա, որ, ճիշդ մեզի պէս՝ քարիւղի հոր չունենալով, կ'աշխատի արտադրել արհեստական քարիւղ, առանց երբեք յաջողելու ամբողջովին գոհացնել քարիւղի իր պահանջը: Այսպէս, 1937ին Գերմանիա սպառած է 5,150,000 թոն քարիւղ,— 35,9 առ հարիւրը արհեստական արտադրութիւն, մնացեալը արտասահմանէն ներածուած:

Արդ, քարիւղի սպառումը, պատերազմի ժամանակ, չի կրնար 15 կամ 20 միլիոն թոնէն պակաս ըլլալ: Ոմանք 30 կամ 40 միլիոն թոնօ կը հաշուեն այդ պահանջը: Այլեւս կրնաք հաշուել թէ Գերմանիա ինչքան քարիւղի պահանջ ունի ներկայիս:

Ուրկէ՞ գտնել այդքան քարիւղ: Ռումանիո՞յ մէջ: 1936ին, խաղաղութեան ժամանակ, Ռումանիոյ քարիւղի արտադրութիւնն էր 8,700,000 թոն, 1938ին, 6,350,000 թոն: Երկրին սպառած քանակէն աւելին, կրկնապատկելով արտադրութիւնը, եթէ ամբողջովին արտածուի Գերմանիա, չի կրնար դարձեալ բաւել նացիական պատերազմին պահանջներուն: Կը մնայ դիմել Ռուսիոյ: Բայց, տնտեսագէտներու կարծիքով, դժուար թէ Գերմանիա կարենայ Ռուսիայէն գնել ինչքան որ կը պակսի իրեն: Ռուսիոյ քարիւղի արտադրութիւնը կը նուազի տարուէ տարի,— 1932ին արտադրած է 6 միլիոն թոն, 1938ին՝ 1,100,000 թոն: Միւս կողմէ՝ քարիւղի ամբողջ արտածումը Ռուսիա կը կատարէ Սեւ Ծովու ճամբով, նախ որովհետեւ ամբար-վակոն չունի:

Ինչպէս ծանօթ է, երկրագունդին արտադրած ամբողջ քարիւղին երկու երրորդը կուգայ Միացեալ Նահանգներէն, վերջին երրորդը՝ Ասիայէն եւ Աւստրալիայէն: Բայց քարիւղի այդ հորերուն հասնելու համար, անհրաժեշտ է տիրապետել ծովերուն: Իսկ յաղթանակի ապիւրը երթալու համար պէտք է նաւարկել քարիւղի ծովուն վրայ,— չէ՞ որ Չըրչիլ կ'ըսէր ժամանակին.

«Դաշնակիցները յաղթութեան նաւահանգիստը հասան քարիւղի ալիքներուն վրայէն»: Ատիկա ճիշդ էր տարիներ առաջ, իսկ հիմակ՝ աւելի քան ճիշդ, երբ նկատի ունենանք որ քարիւղի սպառումը քառապատկուած է իբրեւ հետեւանք օդանաւորդութեան եւ բանակներու մեքենականացումին:

Քարիւղի այս պահանջէն վերջ, Գերմանիա պէտք ունի երկաթի անսպառ հանքերու: Ձեմ ուզեր ընթերցողները չփոթութեան մատնել թիւերով, եւ սակայն ներելի է արձանագրել քանի մը թիւեր,— 1936ին Գերմանիա արտադրած է 6,650,000 թոն երկաթ, 1937ին՝ 8,620,000 թոն: Այս հաշիւով, Գերմանիա ստիպուած էր ներածել 1936ին 18,470,000 թոն, 1937ին՝ 20,620,000 թոն: Խաղաղութեան այդ տարիներուն հազիւ կը յաջողէր գտնել երկաթը այնքան որքան պահանջ ունէր, իսկ պատերազմի՞ ժամանակ:

Շուէտական երկաթը, որ այնքան բարձր է որակով, կ'արտածուի Նարվիկի նաւահանգիստին վրայով, որու դէմ պահակ կը սպասեն անգլիական մարտանաւերը: Ատլանտեանի այդ ճամբուն փոխարէն, պիտի ըսէք թէ կարելի է օգտագործել Պալթեան ծովուն ճամբան, բայց մասնաւոր երկաթուղի մը պէտք է շինել:

Ահա թէ ինչու Գերմանիա ստիպուած է ձուլել բոլոր երկաթէ դուռները եւ վանդակորմները: Ահա թէ ինչու Թուրքիոյ ապսպրած վեց շոգենաւերը անգործածելի դարձան, (պողպատը հայթայթած էր Քրուփի գործարանը, անչուշտ ձուլելով ասկէ անկէ հաւաքուած երկաթի կտորուանքը):

Այս պայմաններուն մէջ, Դաշնակիցները կրնան ձախողութիւններու հանդիպիլ առաջին առթիւ, բայց անպայման կը յաղթեն, առանց շատ երկար սպասցնելու: Եւ այն Գերմանիան, որ վաղն ալ, երբ անպատիժ շարունակէր իր աշխարհակալութիւնը, դաշնակցութիւններ պիտի պահանջէր՝ որպէսզի զօրաւոր նաւատորմ մը շինելու ձեռնարկէր եւ քէն, շատ պիտի զղջայ որ չեղած է քաղաքակրթութեան ճամբէն: Երաժշտագէտներու, գիտնականներու եւ աշխարհահռչակ մտաւորականներու Գերմանիան, որ թանկագին նպաստ մը բերած է քաղաքակրթութեան, այժմ լծուած է բարբարոսական դրոհի մը: Տոքթ. Շախթ 1937 Մայիսին վախ կը յայտնէր Գերմանիոյ մտաւորական ապագային մասին, որովհետեւ շատ նուազած էր գերման համալսարանական ուսանողներու թիւը: Իրապէս Գերմանիա կը քալէ դէպի այդ վտանգը: Ու երբ հակառակ իր աշխարհակալական ախորժակին, տնտեսապէս կարօտ է արտասահմանի, դժուար թէ յաջողի, եւ դժուար թէ դիմանայ երկար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ամէն անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի կնոջ եւ մօր, ԱԶՆԻՒ ՊՈՍՏԱՆԵԱՆի (ծնեալ Սեւուկեան) յանկարծական մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1939 Դեկտեմբեր 11ին: Այս առթիւ 100 ֆրանք կը նուիրենք եկեղեցասէր Տիկնանց միութեան, բաժնելու համար Տէսինի աղքատներուն:

Յակոբ Պօստանեան եւ զաւակունք
18 Դեկտ. 1939, Տէսին

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂԹՕՃԱԽԷՆ

Մնացողներուն պարտքը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ երիտասարդութիւնը իրեն վիճակուած պարտականութիւնը կը կատարէ ամիսներէ ի վեր, հիւրընկալ երկրին հանդէպ:

Իսկ մնացողնե՞րս, անոնք որ առ այժմ ազատ են եւ կ'աշխատին, անոնք ալ պարտականութիւններ չունի՞ն, նոյնիսկ մնացողներու հանդէպ:

Պատկերը տխուր է՝ դժբախտաբար: Շատ մը բարենպատակ միութեանց վարիչները կարծես այսօրուան պայմաններուն կը սպասէին, անկիւն մը քաշուելու եւ իրենց անձնական գործերուն մէջ մեկուսանալու: Ո՞ւր են, երբեմնի խանդավառ միութիւններէն՝ Մշակութայինը, Երիտասարդացը, Երաժշտականը, Արիները, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ շատ մը ուրիշներ: Կ'ըմբռնենք օրուան դժուարութիւնները: Ընդունինք նոյնիսկ որ կազմալոյծ վիճակ մը կը ներկայացնեն անոնք. բայց վարչական անդամներէն մեծ մասը ազատ են դեռ եւ շատերուն քով կոկիկ գումարներ ալ կան, կը մտածե՞ն արդեօք թէ՝ Նոր Տարի է, եւ ճակատը, խրամներու մէջ կամ զօրանոցի մը անկիւնը առանձին մնացած հայ զինուորներ կան, նոյնիսկ այս Միութիւններու անդամներէն: Չէ՞ին կրնար այս տօնական օրերու առթիւ դէթ, փոքրիկ ծրարով մը, գրքով, թերթով, ինչով որ կրնային, քանի մը հայ զինուորի անակնկալ ուրախութիւն մը պատճառել:

Հրապարակին վրայ միայն Կապոյտ Խաչի անդամուհիներն են որ իրենց կարելին կը փորձեն, Ազգային կեդր. վարչութեան գործակցութեամբ: Անտարբերներն ու պարտազանցները դիւրին ելք մըն ալ գտած են.—

— Եղբայր, ի՞նչ կրնանք ընել: Առաջնորդարան կայ, Ազգային մարմին կայ, թող մտածեն այդ մասին...

Մինչդեռ շատ լաւ գիտեն որ այսօրուան պայմաններուն տակ իւրաքանչիւր մարմին իր պարտականութիւնն ունի: Ազգ. կեդր. վարչութիւնը իր իրաւունքներէն եւ պարտականութիւններէն աւելին կ'ընէ: Շատ մը միամիտներ ալ, այսօրուան Առաջնորդարանի եւ վարչութեան դերն ու իրաւասութիւնները կը շփոթեն երբեմնի Պատրիարքարանի իրաւասութեանց հետ:

Բարեբախտաբար, այս դժուարին օրերուն, Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն եւ Աղքատախնամի ջանքերը մխիթարական են, մին՝ ճակատի կարօտ զինուորներուն օգնութեան ձեռնարկով, միւսը՝ թշուառ եւ չքաւոր ընտանիքներու նպաստաբաշխումի գործով: Կապոյտ Խաչի ծրարները պատրաստ են արդէն եւ շուտով կը ղրկուին կարօտ զինուորներու: Իւրաքանչիւր ծրարի մէջ դրուած են զոյգ մը գուլպայ, զոյգ մը ձեռնոց, գլխանոց մը, բոլորն ալ բուրդէ եւ կարճ ժամանակի մէջ գործուած իրենց անդամուհիներու ձեռքով: Ծրարներուն մէջ կան նաեւ ուտելիքներ եւ պիտոյքներ, շոքոլա, պանիր, չոր պտուղներ, եւայլն:

Այս ձեռնարկին հետ զուգընթաց խաչուհիները ձեռնարկած են հանգանակութեան քաղաքի եւ արուարձաններու մէջ: Կը մնայ քաջալերել մեր քոյրերը այս հանգանակութեան գործին մէջ: Այսպէս ինքնավստահութեան առիթ մը եւս տուած կ'ըլլանք անոնց, որպէսզի յաջորդ անգամուան առաքման ծրարները աւելի ճոխ ըլլան:

Այս առթիւ պարտականութիւն կը սեպեմ յիշել Աղքատախնամի վարչութեան անդամներէն Պ. Ա. Կիւլպէքեանի անունը,— թշուառին, հիւանդին, կարօտեալին համար հոգածու անձ մը: Համեստ եւ ազնիւ ցաւակից մը անկարներու դառնութեանց հանդէպ: Խնամքով հաւաքած եւ պահած է հիւանդանոցներու, բանտերու եւ ապաքինարաններու մէջ տառապող թշուառներու անունները եւ հասցէները, ամէնուն կացութիւնը, հիւանդութիւնը մանրամասնօրէն գիտէ: Շատերու հետ կը թղթակցի եւ յաճախ կ'օժանդակէ միութեան սընտուկէն:

Որքան ցաւեր կրնային ամոքուիլ եւ արցունքներ սրբուիլ, եթէ այսպիսի սրտցաւ հայրենակիցներ բազմաթիւ ըլլային մեր մէջ:

*** Գործազուրկներու առաքումը պետական գործարանի մը մէջ կը շարունակուի: Անոնք պարտաւորիչ աշխատանքի ենթարկուած են, ինչպէս կը հասկցուէր նախորդ նամակիս ոգիէն:

*** Նկատելի մեղմացում մը կայ ուշացած եւ անկանոն թուղթ ունեցողներու մասին: Այսպիսիներ երբ խնդրագրով մը կեդրոնական ոստիկանատուն կը դիմեն, իրենցմէ անկարողութեան վկայագիրեր կը պահանջուին եւ կամ հարկ եղա թելադրութիւններ կ'ըլլան, զանազան ձեւակերպութիւններ կատարելու համար: Նախկին խստութիւնները չկան:

*** Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ, արտօնութեամբ վերադարձող շատ մը զինուորներու կը սպասուի այս օրերս: Դեկտեմբերի սկիզբէն ի վեր բաւական թուով Հայեր մեկնեցան իրենց զօրաժիններուն միանալու,— յետաձգուածներ, կապոյտ տետրակ ունեցողներ, 1920ի ծնունդներ, ինչպէս նաեւ վերջին օրերս կանչուեցան 906 — 907ի ծնունդները, որոնք անցեալ տարի բժշկական քննութենէ անցած էին, բայց զինուորական տետրակները չէին ստացած:

Գործերը պատերազմական վիճակի համապատասխան ընթացք մը ունին: Պարապ մարդ շատ քիչ կայ եւ օրէ օր կը տեղաւորուին: — Թղթակից

Նորե՞ն օտարական..

ԿՐԸՆՈՊԼ, 17 Դեկտ.— Սիրելի «Յառաջ», դեկտեմբեր 16ի թիւով եղած հարցումին առթիւ ձեզի կը հաղորդեմ կարգ մը տեղեկութիւններ.— Ընդհ. զօրակոչէն վերջ հայ բանուորները արձակուեցան իբրեւ օտարական, զինուորեալներու պարագաները իրենց գործերը վերստացան, իսկ այն Հայերը որ արձանագրուած բայց կանչուած չեն, իրենց պարագաներով կը մնան անգործ, իբրեւ օտարական: Մէկուկէս ամիս առաջ 8—10 օտարականներս Ազգ. միութեան դիմեցինք, որպէսզի խնդրագիր մը ներկայացնէ մեր գործարանատիրոջ, մեզի նորէն գործ տալու համար: Մինչեւ հիմա կը սպասենք որ նամակը գրուի...

Ֆիոկոսի մետաքսի գործարանը վերաբացուած ըլլալով, նախկին գործատէրը նամակով մը մեզ հոն ղրկեց: Արձանագրեցին եւ ըսին.— մենք նամակով մը կը կանչենք, մինչդեռ հազարներ գործի առնուած են եւ ցանկը լրացած է: Ստիպուած քաղաքապետին դիմեցինք,— Հայ ենք եւ զինուոր արձանագրուած, մեր կարգին կը սպասենք: Չորս հոգի մէկ տան մէջ անգործ ենք: Երբ լսեց որ 40—44 տարեկան ենք, արդար գտաւ մեր անգործ մնալը, պէտք էր երիտասարդ եւ զինուոր ըլլայինք, որպէսզի մեր պարագաներուն գործ տրուէր: Բայց եւ այնպէս խոստացաւ բարեխօսել մեր գործարանի տնօրէնին, գրաւոր պատասխանելու մեզ: Միշտ կը սպասենք: 13 տարուան աշխատաւորներ հազարումէկ դիմումներէ վերջ, նամակով մը տնօրէնին ներկայացանք: Պատասխանեց թէ օտարականներուն տեղաւորման գրասենեակը կը խառնուի, գնա կարգադրէ թուղթերդ եւ գործ մը կուտամ: Յաջորդ օրը պէտք եղած թուղթերը կարգադրելով ամպօշի գրասենեակին յանձնեցինք: Մէկ օր վերջը գործաւորի պէտք չունինք, ըսին: Կան ուրիշ օրինակներ ալ, բայց ո՞ր մէկը յիշեմ: Կ'ընդունիմ թէ կառավարութիւնը շատ բարեացակամ է Հայերուս հանդէպ, բայց ցաւալի է որ կարգ մը գործատէրեր եւ ստորադաս պաշտօնեաներ չեն ըմբռներ մեր վիճակը:

Սիրելի «Յառաջ», գալով ձեր այդ օրուան խմբագրականին ուր կը մտանէչէիք կարգ մը գաղութներու անտարբերութիւնը, «հանդէսի, ժողովի՞ կը սպասէք»— եթէ թմրուկ ալ զարնէք, դժուար թէ արթննան իրենց խոր քունէն: — Ե. Կ.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ 24 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: 26 Ave. de Tokioի սրահին մէջ, ի նպաստ հայ կարօտեալ զինուորներու:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Ա. Սարգիսեանի, Օր. Շահլամեանի, Պ. Պ. Պարթեւեանի, Ռ. Զարգարեանի, Բենոյի եւ Արգարի (Թառիստ):

Մուտք 6 ֆր. (թէյը միասին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ԳԻՐ, եռամսեայ հանդէս գրականութեան եւ արուեստի: Ա. տարի (նոր շրջան).— 1939 աշուն, թիւ 3: Ամբողջովին նուիրուած Սասունցի Դաւիթի հազարամեակին: Տարեկան բաժնեգին 1.50 տոլար, կանխիկ: Հասցէ.— P. Noorigian, 730 Bergenline Avenue, West New York, N. J. (U. S. A.):

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Damesme .. Paris (13)

Ի՞նչպէս կը գործեն համայնավարները

Ոստիկանութիւնը առջի օր հետապնդումներ կատարելով, ձերբակալեց մօտ հարիւր համայնավարներ, որոնք ամբաստանուած են թէ գաղտնի քարոզութիւններ կը կատարէին եւ թռուցիկներ կը բաժնէին: Այս առթիւ բանուեցան շատ մը տպագրական նիւթեր:

Տեղական թերթերը խօսելով համայնավարներու գործունէութեան վրայ, կը հաստատեն թէ վարիչներէն շատերը չեն ուզած խզել իրենց կապերը Մոսկուայի հետ եւ կը շարունակեն տարածել իրենց դաւանանքը: «Հազուագիւտ անդիտակցութեամբ մը, անոնք խաղաղութիւն կը քարոզեն, հիմա որ պատերազմի մէջ ենք Հիթլէրի հետ, մինչդեռ, պատերազմ կը քարոզէին, երբ տակաւին խաղաղութիւն կը վայելէինք: Անոնք մինչեւ անգամ նեղութիւն չեն կրեր քօղարկուելու իբրեւ Հիթլէրի գործակալները: Մնաց որ, ի՞նչու խտրութիւն դնել հիթլէրական քարոզութեան եւ համայնավարական քարոզութեան միջեւ: Անոնք միասին կը գործեն, հետապնդելով միեւնոյն նպատակները եւ յաճախ միեւնոյն գործակալներուն կը դիմեն: Կէսթափոյի ո՞րքան գործակալներ կը ծպտուին իբրեւ համայնավարներ...»: (Էնթրանսիժան):

Ֆնդ. Ֆապրի, երբեմն պատերազմական նախարար, մասնաւորապէս կը յիշեցնէ այս պարագան, «Մաթէն»ի մէջ.

— « Ֆրանսայի մէջ գերման եւ Խորհրդային գործակալները կը գործեն համախորհուրդ, ջլատելու համար ֆրանսական դիմադրութիւնը: Անոնք ամէն օր գաղտնի թերթեր կը ձգեն արուարձաններու նամակատուփերուն մէջ, թունաւոր բովանդակութեամբ: Անոնք կայարանէ կայարան, տունէ տուն կ'երթան, իբրեւ արձագանգները Շթութկարտի դաւաճանին, վակոնէ վակոն, յարկէ յարկ փնտռելով ջղագրգիռ այր մը կամ ձանձրացած կին մը որոնք առանց զգուշանալու կը տարածեն իրենց աղտոտ ապրանքը: Այդ ապրանքը կը կոչուի վհատութիւն, որ երկու ելք ունի,— դասալքութիւն կամ ըմբոստութիւն, պարտութիւն կամ յեղափոխութիւն»:

«Քանտիտ» այլապէս ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հրատարակէ այս մասին.

— « Կարմիր քարոզիչները կ'ընտրեն առտուան ժամերը, երբ ժողովուրդը խռնուած կ'ըլլայ մեթրոյին մէջ, մանաւանդ երբ բանուորները գործի կ'երթան: Անոնք զգուշութեամբ վար կը ձգեն գաղտնի թռուցիկներու կապոցներ, զոր ուղեւորները կը վերցնեն: Մեծ մասը որ եւ է կարեւորութիւն չի տար, բայց եւ այնպէս կը պահեն թուղթերը, գոնէ հետաքրքրութեան համար ցոյց տալու համար բարեկամներու: Այն ատեն համայնավարները հասած կ'ըլլան իրենց նպատակին: Բանուոր դասակարգի այս պաշտպաններուն համար կարեւորութիւն չունի թէ այդ անգիտակից դժբախտները հինգ տարի բանտարկութեան կը դատապարտուին, իրենց ոճրապարտ նշանախօսքերը կրկնելու համար: Ստալին այսպէ՛ս կ'ուզէ: Պարագան նոյնն է քարոզչական տխմերու առաքման համար, թղթատարի միջոցաւ,— ընկուզումներ հաշտութեան, ճառեր խորհրդային վարիչներու եւն.: Հասցէները կը ճարուին Պոթէնի միջոցաւ, զանազան ընկերութեանց տետրակներէն, մինչեւ անգամ առեւտրական ներկայացուցիչներու յաճախորդներուն ցանկերէն: Գիւղերուն մէջ բաղդատաբար աւելի դիւրին է երեւան հանել հասցէին տէրը եւ արգիլել բաշխումը. բայց դժուար է քաղաքներուն մէջ»:

Մէկ խօսքով, մամուլը անողորմ պատիժ կը պահանջէ «այս թշուառական լրտեսներուն, Ռուսիոյ կամ Գերմանիոյ այս վարձկաններուն դէմ»: Փարիզեան շրջանին մէջ ոստիկան. վերատեսչութիւնը իր ուժերը լարած է այս ուղղութեամբ. իսկ գաւառի համար կ'առաջարկուի այս գործը յանձնել զինուորական շրջաններու հրամանատարներուն: Կարգ մը թերթեր ալ կ'առաջարկեն աւելի մեծ ուշադրութեամբ ապահովել զինուորներուն բարեկեցութիւնը, որպէսզի դաւադիրները չկարենան շահագործել զանազան դժգոհութիւններ:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ մասին զանազան հարցապնդումներ եղան երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ: «Փոփիւլէր» այս տեղեկութիւնը կուտայ կիսկատար, մեծ մասը գրաքննուած ըլլալով, եւ կ'ըսէ թէ յանձնախումբին նախագահը պաշտօն ստացած է Պ. Տալատիէի հետ խօսելու, որպէսզի պատասխանատուութիւնները ճշդուին: Եթէ վարչապետը տեղեակ չէ գործադրուած որոշումներուն, պատասխանատուները պիտի պատժուին: Ցառաջիկայ յունուարին երեսփ. ժողովին մէջ ալ վիճաբանութիւն մը պիտի կատարուի այս մասին:— Անգլիոյ մէջ եւս մամուլը միաձայնութեամբ կը քննադատէ գրաքննական վարչութիւնը, պահանջելով պատասխանատու նախարար մը նշանակել: Պահպանողական «Թայմզ»ն անգամ լեզու ելած էր առջի օր, քաջալերուելով Պ. Չըրչիլի մէկ դիտողութենէն:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ առաջին զօրագունդը Անգլիա հասնելով ընդունուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Քանատա պիտի շարունակէ ուրիշ զինուորներ, ինչպէս եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ հասցնել:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլիական դեսպանատան խորհրդականը դերի բռնուեցաւ գերմանական յածանաւի մը կողմէ, երբ Անգլիա կը վերադառնար:

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքական շրջանակները ուշադրութեամբ կը հետեւին պալքանեան երկիրներու մէջ ծագած համայնավարական խլրտումներուն, վնասակար գտնելով զանոնք: Այս առթիւ կը կասկածին թէ Ռուսիա գաղտնի ծրագիրներ կը սնուցանէ Պալքաններու մասին, շատ աւելի մեծ քան Պեսարապիոյ խնդիրը:

ՊՈՂՊԱՏԷ ԹՈՔ ՄԸ նուիրուեցաւ օտարականի մը կողմէ, ֆրանսական հիւանդանոցի մը համար:

ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ Միութիւնը կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 5ին ներկայ ըլլալ Յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորին հերթական բոցը հրահրելու համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ՆՈՒԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՈՒԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 23 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4229

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզպանութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին.—

Մօտաւորապէս երեք ամիսէ ի վեր, Ալեքսանտրէթի Սանճաքին Հայերը, որոնք յարած են Ֆրանսայի ու կը փափաքին ապրիլ անոր հովանիին տակ, հաստատուեցան Լիբանանի մէջ, Անճարի եւ Ռաս Իւլ Այնի կայաններուն :

Այս փոխադրութիւնը բազմաթիւ դժուարութեանց ենթարկուեցաւ: Պէտք էր ամենակարճ ժամանակի մը ընթացքին փոխադրել 7000 մարդիկ ու ճամբորդութեան վախճանին անոնց ապահովել ապաստանարաններ, անհրաժեշտ հողամասեր եւ նոյն իսկ դրամ հայթայթել :

Ցարաբերաբար կարճ ժամանակի մը ընթացքին տեղի ունեցած աշխատանքը եւ յառաջ տարուող ծրագիրներուն գործադրութիւնը այսօր կը փաստեն թէ ինչ աշխատանք ու ինչ զոհողութիւն կատարած են բոլոր անոնք որոնք իրենց հնարաւոր եղած չափերով մասնակցեցան գաղթականներու տեղաւորման գործին :

Նախ քննենք Անճարի կայանը: Հսկայական տարածութեամբ հողամաս մը ձեռք ձգուեցաւ Ճէպէլ Անճարի զառիթափերուն վրայ, այնպիսի վայրի մը մէջ որ կ'ամբողջացնէ առողջապահական, արդասաբերութեան, ոռոգման բոլոր պայմանները: Այս հողին վրայ նախ առժամաբար տնկուած ու ապա ամրապնդուած եւ յարդարուած վրաններուն կողքին, տուներ կը բարձրանան արագաբար: Այդ գործին լծուած են իրենք, գաղթականներն իսկ, Հանրային շինութեանց ճարտարապետներուն ղեկավարութեան տակ. 1200 տուներէ բաղկացած ամբողջ գիւղ մը պիտի կառուցուի այս ձեւով: Ան պիտի ըլլայ Մուսա Լեռը, Ճէպէլ Մուսայի Հայերուն ապաստանարանը: Հայրենի գիւղին վեց թաղերուն անունով մկրտուած վեց թաղերու բաժնուած, իւրաքանչիւր թաղ իր մէջ պիտի ունենայ այն գաղթականները որոնք համապատասխան թաղերու մէջ կը բնակէին գաղթէն առաջ: Առայժմ, քառասուն տուներու շինութիւնը աւարտած է: Իւրաքանչիւրը պարապ թողուած հողամասով մը շրջապատուած, պիտի կրնայ մեծցուիլ ու բարեզարդուիլ իր բնակիչներուն կողմէ, որոնք իրաւունք պիտի ունենան իրենց դրան առջեւ իսկ շինելու փոքրիկ պարտէզ մը եւ բուծանելու կարգ մը հաւերու: Դպրոցներ ու եկեղեցիներ իւրաքանչիւր անհատի պիտի ապահովեն իմացական ու բարոյական այն օժանդակութիւնը, որուն պէտք ունի: Մշակելի 1200 հէքթար ազանչելի հողեր որոնք պիտի բաժնուին գիւղացիներուն միջեւ. Ջուրը, որ պիտի բերուի գիւղին կատարը գտնուող շտեմարանէ մը եւ պիտի լեցնէ զանազան թաղերու հրապարակներուն վրայ հաստատուած մեծ աւազանները, պիտի ապահովեն բնակչութեան գոյութիւնը: Ապագան յուսալից է այս մարդոց, կիներուն եւ երախաներու համար, որոնք պահ մը կարծեցին թէ կորսնցուցած են ամէն բան: Այդ յոյսը իրենց պիտի օգնէ, հանդուրժելու համար ներկայի իրենց յարաբերական անհանգստութեան :

Փոխանցման այս շրջանին, նոր ճիգեր կը թափուին հիւանդութեանց առաջքը առնելու եւ նոր նպաստներ հայթայթելու համար գաղթականներուն:

Ձմեռնամուտին, կիներն ու անչափահասները տեղաւորուեցան մօտակայ գիւղերու մէջ: Անոնք, համեմատաբար, գեղեցիկ օդերու վերադարձին պիտի սպասեն իրենց համար վարձուած կամ գրաւուած տուներուն մէջ :

Կայանին մէջտեղը, ուր գործելու ընդունակ մարդիկը իրենց զբաղումներով կը պարապին, կը ցցուի վրան մը, որուն վրայ կը ծածանին ֆրանսական ու Կարմիր Խաչի դրօշները: Առողջապահական կայանն է այդ ուր Անճարի կայանին յատկացուած զինուորական բժիշկ մը, հայ բժիշկ մը եւ հիւանդապահուհիներու խումբ մը կը չափեն իրենց խնամքներն ու դեղեր կը բաժնեն : Հիւանդները կը փոխադրեն Դամասկոսի ճամբուն վրայ հաստատուած հիւանդանոց մը. անոնք հոն կը մնան, մինչեւ իրենց վերջնական ապաքինումը: Անոնք որոնց վիճակը մեծ խնամք կը պահանջէ, Պէյրութի հիւանդանոցները կը փոխադրուին Առողջապահական սպասարկութեանց կողմէ:

Բայց իշխանութիւնները չեն գոհանար միայն գաղթականներուն առողջական վիճակով: Մշակելի հողերը հերկուած են, ցանքը տեղի ունեցած է, եւ առաջիկայ եղանակին համար առատ բերքի մը կը սպասուի :

Օրական նպաստ մը յատկացուած է իւրաքանչիւր ընտանիքի պետին : Հանրային կարգն ու անդորրութիւնը կ'ապահովուին վարչութեան մը միջոցաւ, որուն անդամները նշանակուած են գաղթականներուն կողմէ:

Արդ, այս բոլորէն յետոյ, ի՞նչ կրնանք ըսել Ռաս Իւլ Այնի կայանին մասին: Ուրիշ շրջանի մը մէջ գտնուելով մէկտեղ, ան ունի նոյն հանգամանքը: Անոր մէջ գտնուող գաղթականները նուազ սուարաթիւ եւ հետեւաբար՝ անոնց տեղաւորումը տեղի ունեցաւ նուազ դժուարութիւններով: Վերջերս զինուորական բժիշկ մը յատկացուած ըլլալով այս կայանին, անոր առողջապահական գործը յար եւ նման է Անճարի կազմակերպութեան: Հոն եւս գիւղ մը պիտի ծնի ու արտերը պիտի արտադրեն իրենց բերքը: Անոնց բնակիչներուն ապագան նուազ յուսալից չէ քան Անճարի գաղթականներու ապագան :

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՆ ՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ իրենց առաջին այցելութիւնը կատարեցին Վատիկան, 1929էն ի վեր: Թագաւորը հանդիսաւորապէս կ'ընդունուէր Պապին կողմէ, իբրեւ Թագաւոր Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ եւ կայսր Եթովպիոյ: Իրեն կ'ընկերանային 40 երեւելիներ, որոնց մէջ արտաքին նախարարը, կոմս Չիանօ: Պապը արքայական հիւրերը ողջունեց կարճ ուղերձով մը, որ կը գնահատէր արքունիքին ջանքերը՝ պատերազմէն հեռու մնալու համար : Պապը փոխադարձ այցելութեան պիտի երթայ դեկտեմբեր 28ին: 1870էն ի վեր առաջին անգամն է որ Պապ մը պիտի այցելէ Իտալիոյ արքունիքը:

«ԿՐԱՖ ՇՓԷ»ի հրամանատարին անձնասպանութեան առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները հրատարակեր էինք երէկ, Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ուրուկուէյի նաւահանգիստը ապաստանելէ վերջ, հրամանատարը հեռաձայնով երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ Հիթլէրի հետ: Այս առթիւ յայտնած էր թէ կ'ուզէ կռիւը վերսկսիլ, զրահաւորը նորոգելէ վերջ, բայց Հիթլէր հրամայեց խորտակել նաւը: Ցետոյ երկար վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ: Հրամանատարը կը պնդէր կռուելու համար: Սակայն ի վերջոյ ստիպուեցաւ խոնարհիլ Առաջնորդի հրամանին առջեւ, եւ այդ վայրկեանէն վճիռը արձակած էր,— գործադրել Առաջնորդին հրամանը, յետոյ անձնասպան ըլլալ:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԽՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ բողոքելու համար, ընկերվարական կուսակցութիւնը որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել վարչապետին: Կուսակցութիւնը միեւնոյն ատեն կը պնդէ որ խորհրդարանը գաղտնի նիստ մը գումարէ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԱՏԱՂՕՐԷՆ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈԾԵՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԻՆԳ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Նոր պարտութիւն Մաննէրհայմի գծին առջեւ

Հէլսինկֆորսէն կը հեռագրեն թէ ռուսական օդանաւերը խոշոր ռումբեր տեղացին մայրաքաղաքին եւ ուրիշ հինգ քաղաքներու վրայ, դեկտեմբեր 21ին, քանդելով հիւանդանոց մը՝ Հէլսինկֆորսի մէջ եւ մանուկներու պատսպարան մը, ինչպէս եւ հրդեհ յառաջ բերելով ուրիշ ֆինլանտական քաղաքներու մէջ: Միեւնոյն ատեն կատաղի յարձակումներ կատարուեցան Մաննէրհայմի գծին դէմ: Հիւսիսային շրջանին մէջ Ֆինլանտացիները դիմադրութիւնը կը շարունակեն կատաղօրէն :

Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, մայրաքաղաքի ռմբակոծումը ամէնէն ծանրն էր պատերազմին սկիզբէն ի վեր, եւ կը թուի թէ սարքուած էր ի պատիւ Սթալինի ծննդեան 60ամեակին, երբ կարմիր բանակը կը յուսար Հէլսինկֆորս մտած ըլլալ... Ռմբակոծութեան ենթարկուեցան, մայրաքաղաքէն զատ, Աբօ, Հանկօ, Լախթիք, Վիպորկ եւ Թամէրֆորս: Երեք անգամ օդային ազդանշաններ տրուեցան Հէլսինկֆորսի մէջ, բայց երրորդ անգամին յարձակում տեղի չունեցաւ: Կէս օրին աւելի քան 30 ռումբեր նետուեցան, իսկ 12 ռումբեր ալ երկու գիւղերու վրայ: Մայրաքաղաքին մէջ վիրաւորուեցան միայն երկու հոգի: Կէս օրին 16 կարմիր սաւառնակներ երեւցան քաղաքին վրայ, 25 վայրկեանէն պարպելով իրենց պայթուցիկ բեռը: Հիւանդանոցի շրջանը, ուր ինկաւ ռումբերուն մեծ մասը, կը գտնուի քաղաքէն դուրս, բայց անոր սահմաններուն մէջ: Ռումբերուն ծանրութիւնն էր 220—660 լիպրա : Շէնքերուն մեծ մասը պարպուած էր պատերազմին սկիզբը, բայց մէկուն մէջ կը գտնուէին 20 հիւանդներ եւ 10 հիւանդապահուհիներ: Ռումբ մը ինկաւ հիւանդապահուհիներու ննջարանին վրայ, խորտակելով բոլոր ապակիները : Ուրիշ ռումբ մը ճեղքեց 25 յարկ բարձրութեամբ շէնքի մը երեք յարկերը, բայց չպայթեցաւ: Քանի մը զինուորներ կը մնային փողոցներուն մէջ, արխաբար իրենց հրացաններն ուղղած օդանաւերուն դէմ, որոնք կը թռչէին 10,000 ոտք բարձրութեամբ: Թամէրֆորսի մէջ, որ Ֆինլանտայի ճարտարարուեստական քաղաքն է, երկրին կեդրոնը, սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան շատ մը քաղաքացիներ: Երկու տուներ բռնկեցան: Ահազանգը տեւեց քանի մը ժամ, մինչ ռուսական օդանաւերը անընդհատ կ'երթեւեկէին: Աբոյի մէջ, որ Ֆինլանտայի դուռն է դէպի սկանտինաւեան երկիրները, ինը տուներ փլան: Կը կարծուի թէ շատեր սպաննուած կամ վիրաւորուած են: 15 տուներ ալ բռնկեցան: Քարելիոյ գլխաւոր քաղաքը, Վիպորկ, ռմբակոծուեցաւ երեք անգամ, բայց կ'ըսուի թէ ռումբերը քաղաքէն դուրս ինկած են: Տասը ռումբեր ինկան Հանկոյի վրայ,— այն նաւահանգիստը զոր Ռուսերը կը պահանջէին իբրեւ նաւակայան :

*** Աւելի քան 15 օրէ ի վեր Ռուսերը անընդհատ կը հարուածեն Մաննէրհայմի գիծը: Ֆինլանտացիները կը դիմադրեն աննկուն յարատեւութեամբ, բոլոր կէտերուն վրայ: Հինգշաբթի օր ռուսական օդանաւերն ալ կրակ տեղացին, երբ անսովոր արեւ մը ծագած էր, թէեւ օդը սաստիկ ցուրտ է, մատները սառեցնելու աստիճան: Ֆինլանտացիները ամէն բան նախատեսած ըլլալով, դեռ աւելի սաստիկ ցուրտերու կը սպասեն, ինչ որ անտանելի է կարմիր բանակին համար, որովհետեւ զինուորներուն մեծ մասը փոխադրուած են կեդրոնական եւ հարաւային Ռուսաստանէն, առանց համապատասխան հագուստ կապուստի :

Մաննէրհայմի ճակատամարտին երրորդ շաբաթն է այս, եւ կը թուի թէ կարմիր հրամանատարութիւնը վճռական կը նկատէ այս կռիւը: Հակառակ ծանր կորուստներուն, Ռուսերը կը շարունակեն իրենց վիթխարի թնդանօթներն ու սուարաթիւ զինուորները թափել ֆինլանտական ամրութեանց վրայ, զանոնք յաղնեցնելու եւ ուժասպառ ձգելու համար, քանի որ իրենք անսպառ զօրք եւ պաշար ունին: Ֆինլանտացիները ութ հրասայլեր եւս խորտակեցին հինգշաբթի օր :

Ֆինլանտական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ ռուսական գունդ մը ոչնչացած է հիւսիսային շրջանին մէջ :

*** Լիթուանիոյ ամերիկեան դեսպանը Նիւ Եորք հասնելով, յայտարարեց թէ Ռուսերը կը խորհին գործողութեան մը ձեռնարկել Պալքաններուն մէջ : Իր տեղեկութեանց համաձայն, Մոսկուա զինուորներ կը համախմբէ նաեւ Բաքուի շրջանին մէջ եւ Հնդկաստանի սահմանին վրայ: Դեսպանը չի կարծեր որ Ֆինլանտա կարենայ դիմանալ վեց ամիսէն աւելի :

Քապուլէն կը հեռագրեն թէ Աֆղանիստանի կառավարութիւնը ընդհ. զօրաշարժ յայտարարած է, պաշտպանելու համար Խ. Միութեան սահմանամերձ շրջանը :

Ֆրանսայի դեղին տետրակը պատերազմի ծագման մասին

Կառավարութիւնը առջի օր հրատարակեց Դեղին Տետրակ մը, որ մանրամասնօրէն կը պարզէ պատերազմի ծագման պատճառները: Հրատարակուած փաստաթուղթերը անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն Գերմանիոյ խոստմնադանցութիւնը եւ անուղղամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ, Աւստրիոյ եւ Լեհաստանի հողային ամբողջութեան եւ անկախութեան մասին, եւ կը պարզեն այն եղերական դէպքերը որ տեղի ունեցան 1938 մարտ 12էն 1939 սեպտեմբեր 3 : Փաստաթուղթերը կը բաղկանան 370 կտորներէ: Տետրակը շարք մը յուզումնալից նկարագրութիւններ կը պարունակէ այն դէպքերու մասին որ յանգեցան սեպտեմբերի տագնապին,— Չեխոսլովաքիոյ նախագահին նուաստումը, եւն.: Ցետոյ կը յիշէ Տալատիէի վերջին նամակը՝ ուղղուած Հիթլէրի, իբրեւ նախկին ռազմիկ, եւ Պերլինի ֆրանսական դեսպանին ճակատագրական տեսակցութիւնը Հիթլէրի հետ: «Քսան վայրկեան խօսեցայ Առաջնորդին հետ, ըսի ինչ որ կար սրտիս մէջ, իբրեւ մարդ եւ իբրեւ Ֆրանսացի, թախանձելով ընդունիլ Պ. Տալատիէի գերագոյն ճիգը՝ խաղաղութեամբ լուծելու համար Տանցիկի խնդիրը: Ակդարարեցի այն զարհուրելի պատասխանատուութիւնը զոր պիտի ստանձնէր արեւմտեան քաղաքակրթութեան առջեւ... Կրնայի յուզել զինքը, բայց չէի կրնար փոխել իր որոշումը: Ան վճռած էր ընելիքը: Ըսաւ թէ քանի որ Լեհաստան անգլիական երաշխաւորութիւն մը ստացած է, անկարելի է բանակցիլ Վարշաւայի հետ, թէ Լեհաստան գիտէ որ անձնասպանութեան կը դիմէ, բայց կը կարծէ թէ նորէն յարութիւն պիտի առնէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի աջակցութեամբ» :

Այս պաշտօնագրին պիտի անդրադառնանք աւելի մանրամասնօրէն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԱԼԶԱՍԻ ԵՒ ԼՈՐԷՆԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 217, Դեկտեմբեր 21, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն, Սարի երկայնքը :

Զեկոյց թիւ 218, իրիկուն.— Նշանակալից վերսկսում օդանաւային գործունէութեան Ալզասի եւ Լորէնի մէջ:

*** Պելժիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ դեկտեմբեր 21ին օտար օդանաւեր քանի մը անգամ թռան պելժիական հողին վրայ: Օդանաւեր երեւցան նաեւ Լիւքսէմպուրկի եւ Լիէժի նահանգին մէջ, ուր ետ մղուեցան հակօդային թնդանօթներով: Պրիւժի մէջ գերմանական օդանաւ մը հետապնդուեցաւ 10,000 մեթր բարձրութեամբ եւ հեռանալու ստիպուեցաւ: Գերմանական օդանաւը փախչելով հանդերձ կրակ բացաւ պելժիական պահակախումբերուն վրայ, առանց նպատակին հասնելու: Պելժիկան կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Գերմանիոյ:

Հոլանտական կառավարութիւնն ալ կը ծանուցանէ թէ օտար օդանաւեր երեւցան Ութրէխթի վրայ, բայց ետ մղուեցան հետապնդիչ օդանաւերու կողմէ :

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա ձեռնարկած է դէպի արեւելք երկարելու Զիկֆրիտի գիծը, սկսելով ծայրագոյն հարաւէն եւ Հռենոսի երկայնքէն ի վար դէպի Քոնսթանցայի լիճը (Զուիցերիա) :

*** Պ. Ռաուլ Տոթրի, Ֆրանսայի սպառազինութեանց նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.—«Մենք տէրն ենք մեր ճակատագրին եւ պիտի յաղթենք, բայց միայն մէկ միջոցով,— ուժ; եւ մէկ օրէնքով— ճիգ: Բոլոր Ֆրանսացիները պէտք է պատերազմ մղեն: Բոլորն ալ կրնան: Անոնք որ չեն կռուիր, յաղթանակին համար կը տրամադրեն իրենց աշխատանքը եւ հարստութիւնը: Պատերազմը աւելի քան խաղաղութիւնը անհաւասար պարտականութիւններ եւ նեղութիւններ կը պարտադրէ: Երեսուն տարեկան մարդ մը գործարանը կը գտնուի, 40 տարեկան մը՝ ճակատ: Ձեզ կը վրդովէ՞ այս պարագան: Բայց խորհա՞ծ էք թէ աւելի երիտասարդին կողմէ շինուած վառօդը եւ թնդանօթը պիտի ապահովեն երէցին յաջողութիւնը: Թող ամէն մարդ իր տեղը գրաւէ: Եթէ ձեզմէ աշխատանքի ժամեր կը պահանջեմ, կը պահանջեմ նաեւ փրանքներ: 75նոց թնդանօթ մը 300,000 ֆրանք կ'արժէ: Հրետաձիգ գունդի մը սպառազինութիւնը 50 միլիոն ֆրանքի կը նստի: Ծանր հրասայլերու վաշտ մը 120 միլիոն կ'արժէ: Մէկ ժամուան յարձակումի համար զօրաբաժին մը կը ծախսէ հինգ միլիոն ֆրանքի ռազմանիւթ եւ վառելանիւթ: Խորհեցէք եւ բազմապատկեցէք, պիտի տեսնէք որ դրամական վիթխարի ճիգ մը պէտք է կատարենք: Ամբողջական պատերազմը զարհուրելի բառ մըն է ընթացիկ առումով, բայց ազնուելի բառ մը՝ եթէ առնենք այն իմաստով թէ բոլորս մէկ զանգուած կը կազմենք, ազգային փեթակի զանգուածը: Մեզի պարտադրուած պատերազմը կը պահանջէ որ ամէն մէկը ամբողջովին նուիրուի յաղթանակի ճիգին» :

*** Անգլիոյ Թագաւորը ունկնդրութեան ընդունելով ձկնորսներու ներկայացուցիչները, իր վրդովումը յայտնեց ձկնորսանաւերու ռմբակոծութեան դէմ՝ Գերմանացիներու կողմէ: — Կարգ մը անգլիական եւ չէզոք նաւեր եւս ընկղմեցան, վերջին 48 ժամուան ընթացքին :

48 Համայնավարներ ձերբակալուած

Ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հետապնդումները, առջի օր ձերբակալեց 48 գործօն համայնավարներ, փարիզեան շրջանին մէջ: Պուլոնյ-Պիյանքուրի մէջ ձերբակալուեցան բանուորա-գիւղացիական կուսակցութեան ութ անդամներ, որոնք գործօն քարոզութիւններ կը կատարէին, թռուցիկներ փակցնելով տուներու եւ մասնաւորապէս գործարաններու պատերուն վրայ: Խուզարկութեանց ատեն մեծ քանակութեամբ թռուցիկներ եւ տպագրական մեքենաներ գտնուեցան: Միեւնոյն քաղաքին մէջ ձերբակալուեցան 12 գործօն համայնավարներ, երբ կը փորձէին բջիջ մը կազմել գործարանի մը մէջ: Նոյնպիսի ձեռնարկ մը խափանուեցաւ Սէն Տընիի մէկ գործարանին մէջ ուր ձերբակալուեցան 25 գործօն համայնավարներ: Կալանաւորներէն մէկը ձերբակալուեցաւ երբ ներս կը մտցնէր բոլշեւիկեան գաղտնի օրկանին 50 օրինակները: Ձերբակալուեցաւ նաեւ մեքենագիր աղջիկ մը, որ իր հօրը հետ կը մասնակցէր թռուցիկներու պատրաստութեան :

Էփինէի քաղաքապետութեան անդամներէն երեք հոգի նոյնպէս ձերբակալուեցան, հաստատուած ըլլալով թէ ձեռնարկած էին վերակազմելու համայնավար տարրերը: 48 կալանաւորները յանձնուեցան զինուորական ատեանին :

*** Երեսփ. ժողովին քաղաքական խմբակցութեանց ներկայացուցիչները ժողով գումարելով, նորէն զբաղեցան համայնավարական գործունէութեան աշխուժացումով եւ ծանօթացան կառավարութեան պատասխանին: Ժողովը մտահոգութեամբ նկատեց թէ կարգ մը քաղաքապետութեանց համայնավար պաշտօնատարները մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն եւ խիստ միջոցներ պահանջեց :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊՐԸԹԱՆՑԸԻ ինքնավարութեան վարիչը, Ժոզէֆ Պոլէ, հինգ տարի բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման դատապարտուեցաւ, ի բացակայութեան: Դատապարտեալը խմբագիրն էր ինքնավարութեան օրկանին՝ «Պրայզ Աթաօ»ի եւ մերժած էր կառավարութեան հրամանին ենթարկուիլ պատերազմի ատեն: Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ գոցփակ: Դատավճիռը փակցուեցաւ քաղաքապետութեանց պատերուն եւ դատապարտեալին բնակարանին վրայ:

ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐ

Տարօրինակ ժողովուրդ է հայ ժողովուրդը: Հակասութիւններու թնճուկ, իր խառնուածքին, իր պատմութեան ու ճակատագրին մէջ:

Հին ժողովուրդ է, աւանդապաշտ, բայց ընդունակ նորագոյն շարժումներն ու գաղափարները իւրացնելու. Ասիոյ մէջ իշխած ու գործած է, բայց իր իմացական ու հոգեկան ճառագայթներու աղբիւրը կը փնտռէ Ասիայէն դուրս: Թիւով, երկրով եւ միջոցներով քիչ ու աղքատ, բայց պատմութեամբ, մշակոյթով եւ կեանքով շատ ու հարուստ: Հազիւ նշմարելի այսօր, իբրեւ ժողովուրդ, քաղաքական աշխարհի մէջ, բայց ուշադրաւ միտքի ու մշակոյթի կալուածներէն ներս: Ընդունակ, հայրենասէր, պայքարող, բայց զուրկ անկախ ու ինքնուրոյն կեանքէ: Փառաւոր ու յաղթական թուականներով իր պատմութեան ընթացքին, այլեւ նսեմ, եղերական ու յուսահատական երկար շրջաններ իր երկարատեւ գոյութեան ընթացքին: Ահաւոր փոթորիկներ իր գոյութեան դէմ, բայց աւելի քան երբեք հզօր տեւելու եւ զարգանալու իր ցեղային տենչը: Յուսաբեկ, այլ հաւատացեալ. հալածական, այլ կայուն կեանքի ցանկութեամբ տոգորուած. օտար հայրենիքներու մէջ ցիրուցան, բայց սեփական հայրենիքի խորունկ զգացումով:

Շարունակե՞նք դեռ. բայց ի՞նչ հարկ, լուծելու համար հակասութիւններու այն առեղծուածը, զոր Հայն ու իր պատմութիւնը կը կազմեն: Առեղծուած մը, որ անշուշտ ունի իր ներքին գաղտնիքը, ունի իր թաքուն լոյսը, որոնք կ'ապրեցնեն ցեղը, հաւասարակշռութիւն հաստատելով անոր մէջ եւ յաղթական դարձնելով զայն կեանքին ու իր ճակատագրին պարտադրուած աննպաստ ազդակներուն դէմ:

Առանց շատ հեռուները երթալու, յայտնենք անմիջապէս որ այս հակասութիւն նկատուած երեւոյթներէն շատերը արտաքին են. մակերեսային եւ հետեւաբար չեն հասնիր այն ներքին իրականութեան, որ Հայուն էութիւնը կը կազմէ, ազնիւ եւ ընդունակ խմորով:

Հակասութիւն մը, ծանր, ցեղային թերութեան մը ստուգանիշ հասցուած մեղադրանք մըն է այն պնդումը՝ թէ Հայը անմիաբան է: Չի գիտեր ձեռք ձեռքի տալ. չի գիտեր հաւաքաբար ապրիլ ու մանաւանդ գործել. անհատապաշտ է եւ հոգիով ու խառնուածքով պառակտուած:

Լսած ենք այս մեղադրանքը մեր հին պատմիչներէն իսկ եւ դարէ դար կրկնած մեր ազգային նկարագրին հիմնական գիծը դարձնելու ստիպման: Այդպէ՞ս է, չենք հարցուցած:

Կասկած չկայ, որ կայ ճշմարտութեան բաժին մը, հետեւանք՝ այն ազգային եւ քաղաքական ծանր կացութիւններուն, որոնց մէջ ապրած է ան ու պահած իր գոյութիւնը: Շրջապատի ժողովուրդները, քաղաքական անբնական պայմանները, ողբերգական դէպքերը, իր երկրի աշխարհագրական կազմն ու դիրքը, միաձոյլ կեանքի մը համար յարմարութիւններ ներկայացնելով հանդերձ, զուրկ չեն եղած հատուածական, խմբական, տեղական ու անհատական հոգեբանութեան նպաստող տարրերէն, երկսայրի սուր՝ որ ըստ օրուան կացութեան պաշտպան կեցած է հայ կեանքին, կամ արիւնած զայն:

Չենք հարցուցած սակայն, թէ ո՞ր ժողովուրդը աւելի միաբան է, եւ մանաւանդ միաբան պիտի ըլլար քան Հայը, իր ճակատագրին պարտադրուած այս պայմաններուն մէջ: Ի՞նչ հարկ սակայն բաղդատութեան, երբ խոշոր իրողութիւններ կը հերքեն նետուած մեղադրանքը: Կա՞յ ժողովուրդ մը, որ լեզուով, գրականութեամբ ու բովանդակ ազգային մշակոյթով աւելի միացած ու միաձոյլ ըլլայ, որքան Հայն է: Հայ եկեղեցին, իբրեւ կազմակերպութիւն եւ իբրեւ վարդապետութիւն, դարերէ ի վեր, շօշափելի, հզօրագոյն փաստարկութիւն մը չի՞ կազմեր Հայուն միաբանութեան: Եկեղեցիին հետ, ազգային ու կրթական այն ցանցը, որ հակառակ դժուարին օրերու, ամենուրեք եւ ամէն պայմաններու մէջ. կը ստեղծուի կամ կը վերստեղծուի, Հայուն հաւաքական կեանքը եւ գործերը վարելու համար:

Ահա նաեւ հայ դատը, իր յամառ հետապնդումներովը եւ ձգտումներովը. հայ յեղափոխութիւնը՝ իր արիւնոտ ու ահաւոր պայքարովը, հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնց բարձրագոյն ու ազնուագոյն արտայայտութիւնը կազմած է Հ. Յ. Դ.ը — իրողութիւններ այս բոլորը, որոնք ոչ միայն կը հերքեն անմիաբանութեան մեղադրանքը, այլեւ կը հաստատեն ուժգնօրէն ազգային հոգեկան ու ձգտումներու միութիւնը, որ մեր գոյութեան էական ազդակը, գաղտնիքը կազմած է անշուշտ:

Նոյնքան անիրաւ մեղադրանք մը Հայուն վերագրուած նիւթապաշտութեան զգացումը, հայրենիքի գաղափարին տկարութեան եւ քաղաքական միտքի տխեղծութեան հետ:

Մեզ պիտի ըլլար եւրոպացի պատահական, անգէտ ճամբորդներու ստացած տպաւորութիւնները իրականութեան տեղ առնել. տպաւորութիւններ՝ որոնք ստացուած են ոչ թէ բուն ժողովուրդէն, այլ շահադէտ, լումայափոխ կամ ըմսար Հայերէ, արհամարհելի քանակ մը, որ չի կրնար եւ չէ կրցած խաթարել Հայուն նկարագիրը: Կը բաւէ յիշել, որ Հայը այնքան անշահախնդիր եղած է, որ յաճախ կ'որսնցուցած է իրականութեան զգացումը. վտանգած իր գոյութիւնը, իր գաղափարապաշտութեամբը. իր այլասիրութեամբը. վտանգած իր դատը՝ ուրիշներու դատին համար իր ծառայութիւններովը:

Հակառակ անպատմելի դժուարութիւններու, անիկա հաւատարմօրէն եւ յամառօրէն կառչած մնացած է հայրենիքի գաղափարին, ու ցրուած աշխարհէ աշխարհ, դարերով ապրած է ու այսօր ալ կ'ապրի նոյն երազով: Հետզհետէ մարմին տալով անոր: Քաղաքական կեանքի մէջ իր ձախողութիւննե՞րը. բայց ինչո՞ւ, մանաւանդ այս օրերուն, յանձն չառնել փոքրիկ բաղդատութիւն մը ուրիշ ժողովուրդներու հետ, ուժերով ու պայքարի միջոցներով այնքան հարուստ, իսկ ձեռք բերուած արդիւնքով այնքան խեղճ ու տխեղծ: Դժուար են դատերու լուծումները եւ ոչ միայն ժողովուրդի մը ներքին ուժերէն, այլեւ շրջապատի եւ արտաքին ազդակներէ կախուած: Հայ դատը կայ այսօր, իրականութեան եւ կարելիութեան զոյգ ու զուգընթաց բաժիններով, եւ կրնայ վաղը դիմել դէպի իր ամբողջական լուծումը, եթէ քիչ մը նպաստաւոր ըլլան արտաքին պայմանները եւ մենք ալ պահենք մեր հաւատքը:

Կը հերքենք եղած վերագրումները ոչ թէ անոր համար որ անթերի կը նկատենք Հայը. ընդհակառակն, գիտենք դարերու թափած մրուրը Հայու նկարագրին վրայ. բայց չենք ուզեր որ անիրաւ վերագրումները շարունակուին եւ չփոթուին ազգային ու ցեղային գիծերու հետ: Անխառն ազգ գոյութիւն չունի եւ եւ Հայն ալ, այնքան տաք ու պաղ տեսած եւ այնքան փորձանքներէ անցած, անշուշտ ունի իր թերութիւններն ու ժխտական գիծերը: Ի՞նչ հարկ այս թերութիւնները միայն տեսնել, առաւելութիւնները ուրանալու ստիպման: Միւս կողմէ, չունինք գերազանցութեան զգացումը, այլ այն խորունկ համոզումը թէ Հայուն դրական յատկանիշները աւելի են քան ժխտականները:

Իր պատմութիւնը այս կ'ապացուցանէ եւ պիտի ուզէինք որ հաւատարիմ մնայինք այս պատմութեան, անոնց նուաստութեան զգացումի, անոնց ստորադասութեան տրամադրութիւնները ընդդծել ջանալու, փայլեցնելու ստիպման...

(Խմբագրական Յուսաբերի)

Ա. Խաչատրեան

«Յառաջ» վերջերս ինծի պատեհութիւն ընծայեց վերապրելու այն անմոռանալի օրը, երբ բախտը ունեցած էի ներկայ ըլլալու մեծ նուագահանդէսի մը, ուր նուագուեցան Հայաստանի տաղանդաւոր երգահաններէն Արամ Խաչատրեանի քանի մը կտորները:

1936ին էր, Նիւ Եորքի ամենամեծ նուագասրահին՝ Carnegie Hallի մէջ:

Սրահը լեցուն էր մեծ բազմութեամբ որ երկիւղած եւ անհամբեր կը սպասէր համբաւաւոր դաշնակահարի մը մատներու խաղին:

Յայտագրին առաջին մասը կազմուած էր դասական եւ արդիական կտորներէ: Երկրորդ մասին մէջ կուգար Խաչատրեանի արտադրութիւնը՝ «Պարը»:

Յանկարծ տեղացին ծափերը... bis! bis! ձայներ կը թնդացնէին շէնքը: Ամերիկացի ժողովուրդը նոր ձայն մը, նոր երգ մը կը լսէր — եկած անծանօթ աշխարհէ մը: Այդ ձայնը հայ ժողովուրդի հոգին էր, լեցուն կեանքով, խայտանքով, Հայաստանի դաշտերու ծաղիկներուն բուրումով: Կարծես Արարատի վսեմ գեղեցկութեան ու անոր յաւէտ ճերմակ շուքին տակ հայ հոգին էր որ կը պարէր...

Ծափեր, ծափեր, կրկին «bis, bis»: Ինծի կ'ընկերանար ռուս յայտնի դաշնակահար Մոսկալեւսկի: Ձայնը կուգար ականջիս,— «Հրաշալի է, հրաշալի է... ծափ, ծափ զարկէք»: Ձեռքերս թուլցած էին, չէի կրնար իրար մօտեցնել, կ'ուզէի պոռալ ի լուր աշխարհի թէ Հայ է, Հայ է հեղինակը: Կը լսէի ջերմ գովասանքներ, «երբեք չէինք լսած արդի երաժշտներուն այսչափ զգայունը, այսչափ ինքնատիպը»:

Այլեւս չէի կրնար լուռ մնալ, հաւաքեցի վերջին ուժերս ու պոռացի — «Հայ է, «Հայ է»: Հայկական տաղանդին մեծութիւնը կը տիրապետէր ամբողջ սրահին մէջ, մթնոլորտը ծաղկած էր հայ արուեստին շունչովը:

Խաչատրեան ասկէ երեք տարի առաջ երբ նոր աւարտած էր Մոսկուայի երաժշտանոցը, հազիւ քսանը չորս տարեկան երիտասարդ մըն էր, եւ արդէն մեծ ընդունելութիւն գտաւ Ամերիկացի ժողովուրդին, իսկ հիմա շատ աւելի հասունցած, ընդհանուր համբաւ կը վայելէ ամբողջ Խ. Միութեան, ինչպէս Եւրոպայի մէջ:

Վավա Խաչատրեան

Պատերազմը չի կրնար տեւել աւելի քան երեք տարի

Monde Libreի մէջ, Ժիւլ Ռոմէն ունի յօդուած մը, ուր նախ կը գրէ թէ Գերմանիա պիտի պարտուի անպայման, եւ յետոյ այս պատերազմը պիտի աւարտի երեք տարին չլրացած.—

«Անգլիա եւ Ֆրանսա փափաքելի կը գտնեն որ կարճ տեւէ պատերազմը: Բայց եթէ երկարաձգուի, իրենք պատճառ մը չունին վերջացնելու: Հարկ չկայ մեծխօսիկութեան, սակայն իրողութիւն է որ իրենք եւ իրենց գաղթապետութիւնները ի վիճակի են պատերազմը շարունակելու երեք տարի, հետզհետէ աւելի ստատկացնելով: Ուժերու տնտեսում մը կատարելով, երեք տարի վերջ եւս անոնք պիտի չտկարանան:

Այսուհանդերձ, եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա ի վիճակի են պատերազմը շարունակելու մինչեւ երեք տարի, մարդկութիւնը չի կրնար հանդուրժել այդքան: Համոզուելու համար՝ բաւական է խորհիլ քիչ մը: Մարդկութիւնը, որ տակաւին չէր կրցած մէջքը շտկել 1914—1918ի պատերազմէն վերջ, ի վիճակի չէ տոկալու երկար պատերազմի մը ցնցումին»:

Gringoireի մէջ, Անրի Պէռօ կը գրէ թէ «1939ի այս պատերազմը ծագեցաւ անոր համար որ դէշ խմբագրուեցաւ 1919ի հաշտութեան դաշինքը: Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է լաւ դաշնագիր մը կնքել այս անգամ, այնպէս ինչպէս կ'ուզեն Գերմանիան պարտութեան մատնողները: Երբ զէնքի փարեցան մեր զինուոր-քաղաքացիները «ալ կը բաւէ» պոռալով, որպէսզի վերջ դրուի պարբերական սպառնալիքներուն, այլեւս իրենց կը պատկանի վերջին խօսքը»:

Revue des Deux Mondesի մէջ, Ժան Տըքոէ կը գրէ թէ «Ջիղերու այս պատերազմը շահելու համար, անհրաժեշտ են զինուորներ,— ունինք: Անհրաժեշտ են օդանաւեր,— ունինք: Անհրաժեշտ է ոսկի,— ունինք: Դաշնակիցները կը գրաւեն ելմտական անսասան դիրքեր»:

Marianneի մէջ, բանաստեղծ Մորիս Մակր, որ երազկոտ հոգի մըն է եւ պուտատյական, չի հետաքրքրուիր քաղաքական խաղերով, ցաւ կը յայտնէ միայն որ օրուան կացութիւնը իր ստեղծած անդոհագին վիճակով կը թունաւորէ հոգիները, ու փափաքելի կը գտնէ որ մարդիկ հրաժարին փառասիրութենէ եւ ընչասիրութենէ:

Լաւագոյն խաղաղութիւնը այն ատեն միայն կարելի է, երբ մարդիկ կը սրբագործուին, կը մաքրեն իրենց հոգիները հասնելու համար կատարելութեան:

Մորիս Մակր լաւ բաներ կ'ըսէ, բայց ոչ ռազմագէտները եւ ոչ ալ քաղաքագէտները կարծիք կը հարցնեն բանաստեղծներուն:

ՆՈՐԷՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ գերմանական զօրքին համախմբումը կը շարունակուի 12 օրէ ի վեր, Հռենոսի ձախ ափին եւ Լիւքսէնպուրկի, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի սահմանին վրայ:

Մէկ ամիս առաջ այդ շրջանին մէջ համախմբուած գերման զօրքին թիւը կը հաշուէին 950,000: Այսօր լաւատեղեակ աղբիւրէ կը յայտնեն թէ 1.250.000ի հասած է: Սահմանամերձ շրջանին մէջ բնակող անձեր որոնք միշտ կ'երթեւեկեն մէկ երկրէն միւսը, կ'ըսեն թէ ներկայ զինուորական շարժումները շատ աւելի կարեւոր են քան անցեալ ամսուան սկիզբը: Այժմ 19 — 20 զօրաբանակներ, որոնց իւրաքանչիւրը կը բաղկանայ երկու, երբեմն երեք զօրաբաժիններէ, դիրք բռնած են Լիւքսէնպուրկի, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի սահմանին վրայ: Հռենոսի ձախ ափին վրայ զօրքի այս յաւելումը կատարուած է մասամբ նոր զօրաբաժիններու ժամանումով: Ասոնք մինչեւ հիմա կը մնային Գերմանիոյ կեդրոնին մէջ: Ուրիշ զօրաբաժիններ ալ հասած են Լեհաստանէն, եւ անոնց տեղ նոր զօրաբաժիններ ղրկուած են: Միեւնոյն ատեն բանակը երիտասարդացնելու փորձեր կը կատարուին Հռենոսի շրջանին մէջ: Նախորդ պատերազմին վեթերանները կա'մ արձակուած են, եթէ բազմանդամ ընտանիքի հայրեր են, կամ Լեհաստան ղրկուած: Այս 19 — 20 զօրաբաժիններէն զատ կան հինգ զրահապատ զօրամասեր եւ մեքենաշարժ թեթեւ զօրաբաժիններ, որոնց զինուորներուն թիւը եւ մեքենաները, մանաւանդ ծանր հրետանին աւելցած են: Մեքենաշարժ զօրաբաժիններուն կռուելու կարողութիւնը աւելի մեծ է քան լեհական պատերազմին սկիզբը: Կը կարծուի թէ Գերմանները շուտով մէկ զօրամասը երկուքի պիտի բաժնեն:

Գերման զօրքին գլխաւոր զանգուածը — մասնաւորապէս մեքենաշարժ զօրամասերը—համախմբուած են Աախէն (Էքս լա Շափէլ), ուրեմն աւելի մօտ Հոլանտայի քան Պելժիոյ: Հռենոսի հիւսիսային կողմը, հոլանտական սահմանին մօտիկ աչքի կը զարնեն կարեւոր ուժեր: Մասնագէտներու կարծիքով, այս համախմբումին նպատակն է Հոլանտա արշաւել, Ջիւիտէրզէի ճամբով:

ՄՈՍԿՈՒԱ վերադարձաւ գերման առեւտրական պատուիրակութիւնը, որ վերջերս Պերլին գացած էր: Հասած օրն իսկ պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցաւ առեւտրական գործավար Միկոյեանի հետ:

ԵՐԿՈՒ ՌՈՒՍ ԼՐՏԵՍՆԵՐ դահուկով (սքի) սահմանը անցած եւ Ֆինլանտա մտած էին, սակայն ձերբակալուեցան: Շատ լաւ ֆիններէն կը խօսէին, եւ իրենց վրայ գտնուեցան քարտէսներ որոնք զինուորական գաղտնիքներ կը պարունակեն:

ԿԱՐԳ ՄԸ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ համար որոշ սակացոյց պիտի գործածուի Անգլիոյ մէջ, յունուար 1էն սկսեալ: Անոնք որ նշանակուած գիներէն աւել կը ծախեն, ծանր պատիժներ պիտի կրեն: Սակացոյցը հիմնուած է յուլիսի գիներուն վրայ: Որոշուած ապրանքներուն մէջ կը գտնուին վերարկուներէն եւ տաբատներէն մինչեւ խոհանոցի սպասներ եւ ուրիշ առտնին առարկաներ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ գերմանական դեսպանատան քարտուղարը, Էնկէլպէրկ, սպաննուած էր դեկտեմբեր 5ին: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել 23 տարեկան մարդիկ մը, Հաազ, որ յայտնեց թէ քարտուղարը նոյն գիշերը իր սենեակը հրաւիրելով զինքը, փորձեց բռնաբարել, ինքն ալ գործիքով մը զարկաւ սպաննեց: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի թէ ամբաստանեալը սպաննած է նաեւ ծանօթ սեղանաւոր մը:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 25էՆ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 սրճարանները, ճաշարանները եւ թատրոնները պիտի կրնան բաց մնալ մինչեւ կէս գիշեր, իսկ դեկտեմբեր 24ի եւ 31ի գիշերը՝ մինչեւ առտուան ժամը 2:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN
17. Rue Damesme Paris (13)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ 24 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: 26 Ave. de Tokioի սրահին մէջ, ի նպաստ հայ կարօտեալ զինուորներու:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Ա. Սարգիսեանի, Օր. Շահլամեանի, Պ. Պ. Պարթեւեանի, Ռ. Զարգարեանի, Բենոյի եւ Արգարի (Թառիստ):

Մուտք 6 Ֆր. (Թէյը միասին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ գործաւորուհիներ թուալէ զինուորական վէսթոններ եւ ֆիւլօթներ կարելու համար իրենց բնակարանը կամ արհեստանոցի մէջ: Տեւական գործ պատերազմի ընթացքին: Դիմել՝ Juchereau, 39 Rue Biron, St. Ouen, մէթրօ Porte Clignancourt:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԼԵՀԱԿԱՆ կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը ուղղեց Լեհաստանի ժողովուրդին, պարզելով իր պատերազմի նպատակները: Գլխաւոր նպատակն է ազատել լեհական երկիրը եւ գծել «այնպիսի սահմաններ որ կարենան երաշխաւորել տեւական ապահովութիւն մը Լեհաստանի ինչպէս եւ ամբողջ Եւրոպայի համար»: Յայտարարութեան համաձայն, այդ ապահովութեան համար երկրորդ երաշխիք մը պիտի ըլլայ «քաղաքականապէս համերաշխ խմբակցութիւն մը սլաւական պետութեանց, որ կը գտնուին Պալթիկի, Սեւ ծովու եւ Ադրիականի միջեւ»: Յայտարարութիւնը կը յիշեցնէ թէ ազգը ինքն է որ պիտի որոշէ վաղուան Լեհաստանի քաղաքական կազմը, եւ կառավարութիւնը միայն այդ որոշման գործադիրը պիտի հանդիսանայ: Սակայն հիմակուընէ կարելի է ըսել թէ այդ կազմը պիտի հիմնուի քրիստոնէական եւ ժողովրդապետական սկզբունքներու վրայ, միեւնոյն ատեն ապահովելով փոքրամասնութեանց ազգային եւ մշակութային ազատութիւնը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ յանձնախումբի վերջին նիստին առթիւ, Հանրապետական Դաշնակցութիւնը իր նախագահին՝ Պ. Լուի Մառէնի զեկուցումէն վերջը, միաձայնութեամբ այն եզրակացութեան յանգեցաւ թէ Դաշնակիցները վճռական դիրք բռնած ըլլալով Ազգաժողովին մէջ, ատոր առաջին հետեւանքը պէտք է ըլլայ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում Խ. Միութեան հետ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ոստիկանութեան վերատեսուչը, Հիմլէր, Հռոմ գնաց, կարգ մը խորհրդակցութեանց համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ առեւտրական բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջացած ըլլալով, Իտալիա մեծ քանակութեամբ հում նիւթեր պիտի ստանայ: Փոխարժէքը պիտի վճարուի իտալական մեքենաներով եւ նաւերով:

250 ՀՐԱՍԱՅԼԵՐ համախմբուած են Մ. Նահանգներուն մէջ, ձմեռնային մեծ ռազմափորձեր կատարելու համար: Այս ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին նաեւ բազմաթիւ օդանաւեր:

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական միութեանց ընդհ. քարտուղարը հերքեց այն զրոյցը թէ առաջարկած են 500,000 անգլիացի գործաւորներ ղրկել Ֆրանսա, ճարտարագործութեանց մէջ աշխատելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը չորս շրջանի բաժնեց Լեհաստանը, իբրեւ կեդրոններ ընտրելով Քրաքովիա, Վարշաւա, Ռատոմ եւ Լուպլին քաղաքները: Ընդհանուր կուսակալ մը պիտի վարէ այս շրջանները, ուր մասնաւոր բնակավայրեր պիտի յատկացուին Լեհերուն եւ Հրեաներուն համար: Հրեաները ամէնէն աւելի պիտի համախմբուին Լուպլինի շրջանին մէջ:

ՀԻՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՂԹԵՐԸ պիտի օգտագործուին սպառազինութեանց պակասները լրացնելու համար, ինչպէս կ'ընէ Գերմանիա, տարիներէ ի վեր, իբրեւ հում նիւթ: Այս առթիւ մամուլը կոչ կ'ուղղէ հասարակութեան որպէսզի օգնեն, այս կարգի նիւթեր հաւաքելու համար: Մինչեւ անգամ կ'առաջարկուի օգտագործել պաշտօնաթերթին աւելցած թիւերը եւ լեռնակուտակ դիւանաթուղթեր որոնք անպէտ են այլեւս:

ՀԱԶԱՐ ՏՕՆԱԾԱՌ ղրկուեցաւ ռազմաճակատ, Ծնունդի առթիւ, որպէսզի զինուորները չզրկուին Ծնունդի յիշատակներէն:

ԽԱԶԱԽՍՏԱՆԻ անապատին մէջ երկաթուղի մը պիտի շինուի 1940ին, 248 քիլոմեթր երկայնութեամբ: Այս առթիւ ճամբայ մը պիտի բացուի Ուրալ լեռներուն մէջ եւ մեծ կամուրջ մը պիտի շինուի:

«ԱՆՏԱՐԲԵՐ»ը նկարին գողը, Պոկոսլովսքի, որ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, վերաքննութեան դիմած ըլլալով, փոխանակ աւելի աման ազատելու, այս անգամ դատապարտուեցաւ չորս տարուան: Դատարանը հաստատեց նաեւ 300 ֆրանքի տուգանքը եւ բնակութեան հնգամեայ արգելքը:

Այրի Տիկին Անգինէ Առաքէլեան, Պ. Խաչիկ Առաքէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Մուրատեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Երանուհի Մուրատեան եւ զաւակները՝ Զօհրապ եւ Ժիրայր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ կեսրոջը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶՄՐՈՒԽՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Մուշի Խասգիւղացի)

դառնաղէտ մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 23 դեկտեմբեր շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԿԱՄ. ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ Միութիւնը կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 5ին ներկայ ըլլալ Յաղթական կամարին տակ, Անծանօթ զինուորին հերթական բոցը հրահրելու համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 24 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4230

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՇԱՀԻՆՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Բառախա՞ղ: Ո՞վ պիտի համարձակէր այդպիսի փորձ մը կատարել այն պահուն երբ չորս - հինգ միլիոն զինուորներ ճակատ ճակտի չարուած, կը պատրաստուին նոր ողջակէզներու, երբ Ֆինլանտայի ձիւնափառ դաշտերն ու անտառները արիւնով ներկուած են, երբ ուրիշ ճակատներ ալ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, մինչեւ ակռաները զինուած:

Պարզապէս ըսել կ'ուզենք, այլաբանօրէն,— այս պատերազմը պատերազմական վիճակի մը մէջ դրած է մեզ ալ, այս երկրին մէջ եւ գրեթէ ամէն տեղ. հետեւաբար, մենք ալ պարտաւոր ենք փորձել կարելին եւ եւ անկարելին, նուազագոյն կորուստով ազատելու համար անոր զարհուրելի փորձանքներէն:

Կրկէս նետուած ժողովուրդները կը յայտարարեն միշտ,— պիտի շահինք այս պատերազմը, պիտի յաղթենք:

Մենք ոչ շահելիք ունինք, ոչ ալ յաղթելիք: Մեծ բան է, եթէ սպառնացող կրակը մեր տունն ալ չվառէ, երկարաձգուելով եւ տարածուելով:

Պատերազմը միայն զինուորական գործողութիւն չէ, այլեւ բարոյական կռիւ: Իսկ մասնաւորապէս մեզի համար՝ եղածը պահելու պայքար: Ըսէք՝ ինքնապաշտպանութիւն, ինչպէս երէկ:

Մեր երիտասարդութիւնը կրակին մէջ նետուած է այստեղ: Գործօն զօրագասերը դրօշի տակ են արդէն, ուրիշներ ալ կարգի կը սպասեն: Ջլատիչ անստուգութիւն մը կը ճնշէ մնացողներուն վրայ: Մանաւանդ որ դժուար է նախատեսել պատերազմին տեւողութիւնը կամ տարողութիւնը:

Միւս կողմէ, ամէն գաղութ ինքն իր մէջ ամփոփուած, օրերը կը համրէ անձկութեամբ, մասնաւորապէս եւրոպական ցամաքամասին վրայ եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Երբեք այսքան սուր հանգամանք ստացած չէր դիմանալու պայքարը: Եւ ոչ ալ այսքան մեծ էին եղած փորձանքները՝ մեր ճամբուն վրայ, քանի որ ցիրուցան փռուեր ենք աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ:

Մենք որ եւ է անմիջական կապ չունինք ոչ պատերազմին, ոչ ալ անոր նպատակներուն հետ: Բայց մեր ճակատագիրը սերտօրէն կապուած է այն երկիրներուն հետ որ հարկադրուեցան պատերազմ կամ զօրակոչ յայտարարել:

Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ըսենք,— մենք ալ շահինք պատերազմը: Ուրիշ խօսքով, ամփոփենք մեր ուժերը, բոլորովին մէկդի դնենք որ եւ է ներքին վէճ, եւ մեր ուժերը լարենք մէկ ուղղութեամբ,— ինքնապաշտպանութիւն:

Ամէն բանէ առաջ, այս անգամ ալ ֆիզիքական գոյութեան խնդիրն է որ պէտք է տիրապետէ ուրիշ ամէն մտահոգութեան վրայ, ո՛ւր որ ալ գտնուինք: Համբանքի պահպանում, ինչպէս կ'ըսենք տարիներէ ի վեր:

Իսկ այդ մտահոգութիւնը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լրջութիւն, պաղարիւն եւ մեթոտիկ աշխատանք: Այլ մանաւանդ բարոյական կռիւ, դիմանալու համար փոթորիկին փորձութիւններուն :— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 219, դեկտեմբեր 22, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 220, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ցամաքային ճակատին վրայ, ընդհանրապէս: Բաւական ուժգին գործունէութիւն երկու կողմի օդատորմիղներու:

*** Գերմանական օդանաւերը նորէն կարգ մը անգլիական եւ չէզոք նաւեր եւ ձկնորսանաւեր ռմբակոծեցին: Անգլիական քարիւղատար շոգենաւ մը (8053 թօն) ականի մը զարնուելով վնասուեցաւ: Գերմանական օդանաւերը նոր արշաւ մը կատարեցին Ֆըրթ ավ Ֆորթի վրայ, անգլիական մարտանաւեր փնտռելով, բայց ետ մղուեցան կարճ թռիչքէ մը վերջ: Գերմանական օդանաւերը ամպերուն մէջ խորասուզուած էին մինչեւ 5000 ոտք բարձրութեամբ, սակայն անգլիական օդանաւերը յաջողեցան հետապնդել զանոնք, փախուստի մատնելով:— Անպաշտօն աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ֆրանսական օդատորմիղը առջի օր վար առած է երեք գերմանական օդանաւեր, ֆրանսական գիծերուն վերեւ: Կարգ մը գերմանական օդանաւեր յարձակեցան ֆրանսական հետադօտիչի մը վրայ որ գերմանական հողը մտած էր, եւ քշեցին Ֆրանսա, ուր հարկադրուեցաւ վար իջնել:

*** Տոքթ. Կէօպէլս, Գերմանիոյ քարոզութեանց նախարարը, որ վարժուած էր այնքան չնդալից ճառեր խօսելու, առջի օր կարգ մը պաշտօնեաներու առջեւ պարզելով կացութիւնը, յայտարարեց.— «Կամ պիտի յաղթենք, եւ կամ պիտի կործանինք»: Նախարարը բացատրեց թէ տաժանելի օրերու մէջ կ'ապրին, թէ գերման զինուորները մեծ վտանգի եւ զրկանքներու կ'ենթարկուին ճակատին վրայ եւ պէտք չէ նեղսրտիլ զինուորական գործողութեանց ներկայ թուլութենէն: «Այս պատերազմը միայն Գերմանիոյ արժանապատուութեան խնդիր չէ, այլեւ գոյութեան խնդիր»: Այս առթիւ Տոքթ. Կէօպէլս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ խօսելով, ըսաւ թէ Հրեաները եւ դրամատէրները կը ջանան գերման ժողովուրդը բաժնել իր Առաջնորդէն: Եւ եզրակացուց թէ գերման ժողովուրդը հպարտ է եւ վստահ եւ թէ միայն յաղթանակէն վերջը պիտի խօսին հաշտութեան մասին:

*** Լեհական կառավարութիւնն ալ կը պատրաստուի կանանչ տետրակ մը հրատարակել, պարզելով պատերազմին ծագման պատճառները, ինչպէս ըրին Անգլիա եւ Ֆրանսա: Բնագիրը յանձնուած է անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց, եւ պիտի հրատարակուի յառաջիկայ ամսու:

ՍԷՆ ԼՈՒԻԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ, որ ունի 200 ոտք բարձրութիւն եւ իրարու կը միացնէ իլ տը լա Սիթէն եւ իլ Սէնլուին, խորտակուելով Սէն գետն ինկաւ, իբրեւ հետեւանք 600 թոննոց շոգենաւի մը ընդհարման: Սակաւաթիւ անցորդներ գետն ինկան: Վերջին լուրերու համաձայն մեռած են երեք, վիրաւորուած՝ 8 հոգի: Այս կամուրջը ամէնէնանբախտը եղած է Փարիզի մէջ, 12 անգամ կործանած ըլլալով 1614էն ի վեր:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Երեսփ. Ժողովը միաձայնութեամբ (536 երեսփոխան) քուէարկեց զինուորական վարկերը, առաջին եռամսեայ համար — 55 միլիառ ֆրանք: Այս առթիւ Պ. Տալատիէ նշանակալից ճառ մը խօսելով, յայտնեց ֆրանսական կորուստները պատերազմին սկիզբէն մինչեւ նոյեմբեր 30,— ընդամէնը 1434 սպանեալ, մինչդեռ 1914ին 450,000 հոգի մեռած էին նոյն ժամանակաշրջանին մէջ:

Արեւմտեան ճակատի գործողութիւնները միշտ կը մնան անորոշ: Կարծողներ կան թէ Հիթլէր ընդհ. յարձակողականի հրաման պիտի արձակէ այս ձմեռ, վճռական յաղթանակ մը շահելու ակնկալութեամբ, ինչ որ շատ խնդրական է:

Ֆինլանտական ճակատին վրայ Ռուսերը նոր եւ աւելի ծանր պարտութիւն մը կրելով, նահանջելու ստիպուեցան նոյնիսկ հիւսիսային շրջանին մէջ, ուր բաւական յառաջ գացած էին: Բուն Ֆինլանտայի մէջ, Մաննէրհայմի ճակատը կը մնայ անվթար: Ռուսերը 35 օդանաւ կորսնցուցած են երեք օրուան մէջ, իսկ 350 հրասայլ՝ պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Զինամթերիկը լրջօրէն կը խափանէ օդանաւային գործողութիւնները: Ֆինլանտա սկսաւ կարեւոր օգնութիւններ ստանալ իր դրացիներէն եւ մեծ պետութիւններէն:

Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ առեւտրական պայմանագիրը ստորագրուեցաւ, երկար բանակցութիւններէ վերջ: Գերմանիա ամսական 138,000 թօն աւելի քարիւղ պիտի ստանայ եւ մարքին գինն ալ 20 առ հարիւր աւելի պիտի հաշուեն:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՆ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ

Վարչապետին կարեւոր յայտարարութիւնները

Ամէն բանէ առաջ խնայել ֆրանսական արիւնը

Երեսփ. Ժողովը քննելով զինուորական վարկերը, միաձայնութեամբ քուէարկեց առաջին եռամսեան, 55 միլիառ ֆրանք: 1940ի ամբողջ տարեշրջանին գումարը պիտի ըլլայ 249 միլիառ ֆրանք, բայց միշտ պիտի քուէարկուի երեք ամիսը անգամ մը:

Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, Պ. Տալատիէ յայտնեց թէ պատերազմի առաջին երեք ամիսներու կորուստը եղած է,— ցամաքային բանակին համար՝ 1136 սպանեալ, նաւատորմին մէջ՝ 256, օդատորմիղին մէջ՝ 42, համագումար 1434 զոհ, մինչեւ նոյեմբեր 30, մինչդեռ Մեծ պատերազմին սպաննուած էին 450,000 հոգի, միեւնոյն ժամանակաշրջանին մէջ: Բացատրելով կորուստներու այս բաղդատաբար փոքր համեմատութիւնը, վարչապետը յայտարարեց.

— «Սպարապետութիւնը, որ ստանձնած է պատերազմին ղեկավարութեան պատասխանատուութիւնը, պէտք է ժլատ ըլլայ ֆրանսական արիւնին համար: Ան պէտք է զգուշանայ կանխահաս յարձակողականներէ, ինչպէս եւ հատուկտոր յարձակումներէ, որոնք այնքան մեծ զոհեր պատճառեցին անցեալ պատերազմին: Մենք հպարտ ենք որ այս պատերազմը կը վարենք մեթոտով: Ֆրանսական բանակը առ այժմ պէտք է մնայ անբռնաբարելի վահանը որուն ետին կը կենան դաշնակից բանակները: Ամբողջ բանակը աշխատանքի մէջ է, ամրութիւններ կը շինէ, երկրորդ եւ երրորդ գիծ մը կազմելով Մաժինոյի գծին ետեւ: Զինուորական գործողութեանց դադարը կ'օգտագործուի սպառազինութեանց շինութեամբ: Ջեղծումներ գործուած են, կրակի գիծէն փախչողներ կան, անոնք պիտի քշուին: Բայց գործիքը, ինչպէս հրացանը անհրաժեշտ է երկրին պաշտպանութեան համար: Վերջին պատերազմին վերջերը 1,150,000 հոգի կ'աշխատէին գործարաններու մէջ, այժմ կը բանին միայն 950000 հոգի»:

Վարչապետը ջերմապէս գովեց նաւատորմիղը եւ մանաւանդ օդատորմիղը, շեշտելով թէ վարկերու առաջնութիւնը պիտի յատկացուի այս զէնքին, որովհետեւ այսօր «յառաջդիմութիւնը ծայր աստիճան արագ է օդագնացութեան մէջ եւ այսօր Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ գործարանները կ'արտադրեն նոր եւ սրընթաց օդանաւեր որոնք աւելի դիւրաւ կը բանին եւ աւելի լաւ սպառազինուած են, քան անոնք որ արդէն ապացուցած են իրենց արժէքը օդանաւային ճակատամարտներու մէջ: Նախապատուութիւն կը տրուի նաեւ հակօդային հրասայլերու: Կարեւոր վարկեր նախատեսուած են նաւատորմին համար, որովհետեւ ծովերու տիրապետութիւնը էական ազդակ մըն է, եւ 35000 թօն տարողութեամբ հզօր զրահաւորներու շինութիւնը յառաջ կը տարուի կարելի արագութեամբ: Նոր վարկերուն կարեւոր մէկ մասը պիտի յանձնուի սպառազինութեանց նախարարութեան, բայց եւ այնպէս պատերազմական նախարարութիւնը բաւարար վարկեր պիտի ունենայ, զինուորներուն համար, որոնց բարոյական կորովը Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն հիացումը գրաւած է»:

Պ. Տալատիէ յետոյ հաստատեց թէ Ֆրանսա այժմ կարեւոր օգնութիւններ կը տրամադրէ Ֆինլանտայի: Այս առթիւ գովեց Ֆինլանտացիները որոնք հերոսաբար կը դիմադրեն իրենց դիրքերուն մէջ: «Բաւական չէ ողջունել այդ երկիրը, պէտք է օգնենք անոր: Ազգաժողովին որոշումէն ի վեր Ֆրանսա կատարեց իր պարտականութիւնը այնպիսի չափով մը որ միջակ չէ: Եւ պիտի շարունակէ»: (Վարչապետը առջի օր ունկնդրութեան ընդունելով Փարիզի ֆինլանտական դեսպանը, երկարօրէն խօսեցաւ անոր հետ):

Վարչապետը խօսեցաւ նաեւ Լեհաստանի մասին, «որ, հակառակ ամբողջ ժողովուրդի մը հերոսութիւն, կործանեցաւ քանի մը շաբթուան ընթացքին»:

Եզրակացնելով, Պ. Տալատիէ յայտարարեց.

— «Պէտք է քուէարկել վարկերը, որովհետեւ անոնք անհրաժեշտ են հայրենիքին պաշտպանութեան համար: Ֆրանսայի կեանքն է որ մէջտեղ դրուած է: Մոսկովեան կամ գերմանական բոլոր քարոզութիւնները որ կը տարածուին բանուորական եւ այսպէս կոչուած աշխարհիկ շրջանակներու մէջ, պատճառ չեն որ ո եւ է կարեւորութիւն ընծայուի Պ. Հիթլէրի խօսքերուն, մանաւանդ երբ «պատուոյ» խօսքեր են անոնք: Մեզի համար արժէք ունին գործքերը: Եթէ Անգլիա եւ մենք թոյլ տուած ըլլայինք որ գլուխ հանուէր իր սարկացման ձեռնարկը, շատ չանցած մեզի դէմ պիտի դառնային Գերմանիոյ բոլոր ուժերը: Վերջերս, երկու աւստրիացի գերիներ բռնուեցան մեր ճակատին վրայ:

Կրնաք վստահ ըլլալ թէ ուրիշ երկիրներէ ալ գերիներ պիտի երեւային, եթէ ուրիշ երկիրներ ալ գերութեան մատնուած ըլլային: Մենք կը կռուինք Ֆրանսայի փրկութեան համար, եւ որովհետեւ Ֆրանսայի փրկութիւնը անբաժան է մարդկային ամէնէն ազնիւ արժէքներու պաշտպանութենէն, մենք կը կռուինք բոլոր բարոյական ամենամեծ արժէքներու փրկութեան համար, արժէքներ որոնք պատիւ կը բերեն մարդկութեան:

*** Այս ճառէն առաջ, կուսակցութեանց վարիչները համաձայնած էին որ վիճաբանութիւն չկատարուի զինուորական վարկերու մասին եւ միակ ճառը վարչապետին վիճակեցաւ: Աջակողմեան ներկայացուցիչը, Պ. Լուի Մառէն բողոքեց այս ձեւին դէմ, դիտել տալով թէ զինուորական վարկերու մասին վիճաբանութիւնները մէկդի դրուած չէին մեծ պատերազմին ատեն: Այս առարկութեան վրայ պնդելով հանդերձ, Պ. Լուի Մառէն յայտարարեց թէ պիտի քուէարկէ պահանջուած վարկերը: Իսկ Լէոն Պլում ալ յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը պիտի քուէարկէ վարկերը, բայց առաջարկեց գաղտնի նիստ մը գումարել յառաջիկային:

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Իմ Հայաստանս:

Քու անունդ կուտամ, ու ամէնէն գեղեցիկ տեսարանները կ'անցնին աչքերուս առջեւէն: Անոնց բնական գեղեցկութիւնը, խորհրդաւոր գեղեցկութեան մը պէս կ'երեւայ ինծի, այն ատեն կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ մնացեր ես սրտիս մէջ:

Իմ Հայաստանս:

Ինծի համար ալ հեռաւորութիւն չկայ: Մօտս ես, քեզ կը տեսնեմ: Քեզ ինծի բերողը պզտիկ պատկեր մըն է: Քիչ առաջ գրասեղանիս վրայ, ես անոր նայեցայ, ու աչքերս չկրցայ զատել անկէ: Պզտիկ պատկեր մը, աւերակի մը մնացորդը, բայց սրտիս մէջն է անոր հանճարը:

Պատկերին կը նայիմ: Կը մեծնայ, պատկերը իր ձեւերը կը գտնէ: Լոյս մը կը ծնի, ու յաւիտենական պայծառութիւնը կը տեսնեմ, կը զգամ լոյսի մը յաւիտենական բոցը պատկերին մէջ, ու իմ սիրտս անոր յաւիտենական թարմութիւնը կ'առնէ:

Կը նայիմ: Ժամանակը ինչպէ՞ս կը թեւածէ ու կ'երթայ: Վայրկեանները կը ձուլուին ծխածանի հրդեհի մը մէջ, ու ամէն բան իմ ներսս կրակի կը փոխուի: Ամէն բան կրակ է: Պատկերը կը ճառագայթէ: Լոյս մըն է քու պատկերդ, ով իմ Հայաստանս:

Ի՞նչպէս կ'անուշնան իրերը՝ երբ աչքերուն բոցը իրենց սրտին կը դպի:

Ու նորէն կը կրկնեմ, իմ Հայաստանս: Քեզ այս պահուս՝ կը տեսնեմ ափի լայնութեամբ թուղթի կտորի մը վրայ: Հող է հրաշքը: Բոլոր մեծերուն պէս մեծ կ'երեւաս: Դարերը քեզի չեն կրցած դպիլ: Դարեր պիտի գան անցնին, ու դուն քու մեծութիւնովդ պիտի մնաս: Դուն քու որդիներուդ պիտի երեւիս սուրբերէն սուրբ: Մարդը մեծութիւններու պէտք ունի, ու սրբազան պայծառութիւն մը պէտք է իր կեանքին խորհուրդը իր խորհուրդին մէջ թաղելու համար: Մենք քեզ ունինք, ու քեզմով միայն աշխարհը իր վերջալոյսներէն կ'ազատի, ու իր աստղերուն վճիտութիւնը մեզի կը բերէ օրերուն ապահովութիւնը, ու իրենց պիտանի ներդաշնակութիւնը կուտայ մեր զգացումներուն: Մենք ատով է որ կ'ապրինք, որովհետեւ սուրբ է քու սրբութիւնդ:

×

Տեսածս երազ մըն էր: Աստուած մը չկրցաւ քու անունդ տալ: Չէր գիտեր թէ ինչ անուն էր այս բառը՝ Հայաստան...: Ես կրկնեցի այն ատեն ու ըսի, «Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան»: Ի՞նչ կար ձայնիս մէջ, աչքերուս մէջ ի՞նչ կը տեսնէր որ ինքնաբերաբար ըսաւ ու կրկնեց,— «Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան»: Այն ատեն կարծես ես Աստուած մըն էի, ու ինք պահիկ մը կը մոռնար իր աստուածութիւնը, վայրկեան մը միայն: Հայաստանը բառ մըն էր, ու աբարչութեան օրերուն ձայներէն մէկը կ'անցնէր օդին մէջէն, առաջին բառերէն մէկը աշխարհի, աշխարհիս աղաղակը... Տեսածս երազ մըն էր, բայց սրտիս մէջ արձագանգեց Աստուծոյ մը ձայնը՝

«Հայաստան»:

×

Քեզի կը նայիմ կրկին, ով իմ Հայաստանս, ու միտքս երգ մը կ'իյնայ: Կ'ուզեմ երգել: Բայց ի՞նչպէս սորվեր եմ ես այդ երգը: Չեմ յիշեր: Բառերդ հազիւ շրթունքներուս վրայ կուգան, համ կը զգամ, ու խորհուրդի մը մէջ կը մնամ: Ինծի ո՞վ սորվեցուց այդ երգը: Երբ այս հարցումը կ'ընեմ, եղանակ մը ջուրի պէս կը վազէ, ջուրի

100,000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ձիւն - ձմեռով ճամբայ ելած են Լեհաստանի ռուսական մասէն, տեղաւորուելու համար Գերմանիոյ մէջ: Համաձայն Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ կնքուած պայմանագրին, բոլոր գերման գիւղացիները պէտք է Գերմանիա վերադառնան 1940 Մարտ 1էն առաջ: Երեք հարիւր պաշտօնեաներ կը հսկեն գործողութեանց: Առաջին կարաւանն է այս, եւ գաղթը շատ աւելի դժուար պիտի ըլլայ քան պալթեանպետութեանց Գերմաններուն տեղափոխումը: Ճամբաները նախնական են եւ երկաթուղիները անբաւական: Գերմանական կառավարութիւնը 50 կառք պիտի ճարէ, խորհրդային կառավարութիւնն ալ շոգեկառքի դիւրութիւններ պիտի ընծայէ: Բոլոր գաղթողները պէտք է սահմանագլուխը անցնին տասը կէտերէ: Բայց եւ այնպէս շատերը պիտի վերադառնան այն ճամբով ուրկէ անցան իրենց նախահայրերը 150 տարի առաջ, իրենց գոյքերը բեռնաւորած ձիաքարշ վակոնի մը մէջ, ետեւէն ալ կով մը կապուած: Գիւղացիները արտօնուած են միասին տանելու միայն մէկ կով, երկու ոչխար կամ այծ եւ վեց վառեակ, թէեւ հատուցում խոստացուած է իրենց ձգած արջառին, տուներուն եւ հողին համար: Ասոնք ձմեռը Գերմանիա պիտի անցընեն, զանազան հաւաքավայրերու մէջ, եւ գարնան պիտի տեղաւորուին Տանցիկի լեհական նրբանցքին մէջ, պալթեան երկիրներէն գաղթած 65,000 քաղաքացիներու հետ: Փոխադրուելիք Գերմաններէն 50,000ը կը բնակին արեւելեան Կալիցիա, 50,000 ը Վոլհինիա, իսկ 20000 ալ Նարեւի շրջանին մէջ: Իբր քսան հազար հոգի հաւանական չէ որ գաղթեն: Արեւելեան Կալիցիոյ Գերմանները նախ դէպի արեւելք գացին 1781ին, այնպէս որ 1861ին գրեթէ երկու անգամ աւելի կային որքան այսօր: Շատերը Ռուսիոյ զանազան մասերը գաղթեցին, ուրիշներ Ամերիկա գացին, իսկ մաս մըն ալ կորսուեցաւ տեղական ժողովուրդներու մէջ:

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ լեհ դերասան մը, Վէկրծին, որ դիկտատորի (Հիթլէր)դերը ստանձնած էր Պէրնըրտ Շօի նոր թատերախաղին՝ «Ժընեւ»ի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

պէս կ'երգէ, ու միտքս կ'իյնան մեր աղբիւրները:

×

Ո՜վ իմ Հայաստանս:

Քանի որ ծառերը պիտի բուսնին, պիտի մեծնան, պիտի չատնան ամէն գարունի իրենց կանանչ տերեւներով, ու անոնց մրմունջները, անոնց երգերը ու ձայները քանի որ պիտի մընան յաւիտեաններու հետ, այսքանը բաւական է: Մենք անոնց սօսաւիւնին գաղտնիքը ունինք մեր սիրտերուն մէջ: Անոնց սօսաւիւնը մեր ցեղին աւանդութիւններէն մէկը չինած է, ու մենք ամէն տարի, կանանչ հրդեհի մը պայծառութիւնը կը զգանք ծառերուն հետ, ու նոր արեւին հետ, մեր սիրտերուն մէջ երիտասարդութիւն մը կը սկսի:

Տերեւները երբ կը խաղան, ուր որ ալ ըլլամ, իմ Հայաստանս, դուն միտքս կ'իյնաս, քու ներկայութիւնդ կը զգամ: Դուն անոնց մէջն ես: Այդ սօսաւիւնները նուագներով, կրակներով ու հաւատքով մը զոհաբերուած օրերու խորհուրդը կը բերեն: Անոնց մէջ ձայներ կան, որոնք բագինի մը երգերուն, անոր աղօթքներուն, անոր նուիրուած սաղմոսներուն կը նմանին, ու կը պատմին ժամանակին յաւիտենականութեանը մէջ: Անոնց թրթռումը յաւիտենական է, որովհետեւ, յաւիտենական է անոնց անցքը:

Ո՛վ իմ Հայաստանս, տերեւի մը խորհուրդին մէջ դուն ներկայ ես:

×

Այսօր, իմ Հայաստանս, ես մուրացիկ մըն եմ: Թուղթերուն մէջ դրի սիրտս, ու զգացումներուն ամէնէն լեցունին փոտահեցայ: Աշխարհը բացաւ ինծի իր խորհուրդներուն տաճարը: Այն ատեն ես զգացի, թէ իմ սիրտս անոնց գաղտնիքներուն սրբավայրն էր: Տեսայ բոլոր այն բաները որ մեր հողին կը չինեն ու մեր մարմինին ճառագայթ կուտան: Այն ատեն, ձեռնատարած ես մուրացիկը սրբազան երազի մը, սիրտս բացի մեր տեսած բոլոր երկինքներուն պէս, այնքան լայն, այնքան անհունօրէն բացի սիրտս՝ ընդունելու համար այն կրակը, որուն միայն անունը կրնան փափսալ ինծի նման հոգիները... Լոյս.... որովհետեւ քու պատմութիւնդ լոյս է: Բայց մարդը այլեւս չի սիրեր լոյսը, որովհետեւ լոյսին մէջ ինքզինքը կը տեսնէ ու կը խուսափի լոյսէն, որովհետեւ մարդը կը վախնայ ինքն իրմէն:

Բայց ինծի ի՞նչ այս բոլորը: Ես մուրացկան մըն եմ՝ որ երգը ունի: Ես թռչուններուն երգը կ'երգեմ: Ես բոլոր ծառերուն երգին երգը ունիմ, ու ամէն եղանակի կ'երգեմ՝ երկինքը ինչ որ ալ ըլլայ՝ կապոյտ, ճերմակ կամ պղտոր: Ինծի՞ ինչ, ես իմ երգս կ'երգեմ: Բոլոր եղանակներուն պէս, իմ երգս իր կարմիրը ունի, իր բոցերով իմ երգս իր եղանակը կը գտնէ, ու ամէնէն խորունկ ձայներուն կը փոխուի:

Ճամբաս երկար է: Ճամբաս խորտաբորտ է, բայց օր մը վերջապէս, ինծի պիտի հանդիպի իմ սրտիս փընտռածը: Այն ատենն է որ առանց ետ դառնալու, օր մը պիտի հանդիպի ան ինծի, ու պիտի պատմենք մենք իրարու մեր պատմութիւնը, ու ահա, քեզի կը բերեմ, պիտի ըսեմ, քեզի կը բերեմ իմ սիրտս, ով իմ Հայաստանս:

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐ

Գլխիվայր վիճակ

Շիքակօ քաղաքին մէջ, մեծ ակնաբոյժ մը, ակնոցներու ալ մասնագէտ, վեց ամիս տեւող փորձերէ վերջը, կը յաջողի շինել զոյգ մը ակնոց՝ Բիչըրտ Թէյլի անունով եօթնամեայ տղեկի մը համար, որ կը տեսնէ ամէն բան շըրջուած վիճակի մէջ:

Երկու տարիէ ի վեր, այս մանչուկը, անկումով մը, ամէն բան կը տեսնէ վերը վար ու վարը վեր վիճակի մէջ:

Բիչըրտի հայրը կ'որոշէ 45,000 ֆրանք տալ այն հնարիչին որ պիտի կրնար կանոնաւորել իր հարազատին տեսողութիւնը:

Բազմաթիւ ակնոցավաճառներ կը լծուին գործի, Շիքակոյի ակնաբոյժ մըն է որ կը հնարէ պէտք եղած ակնոցը:

Հիմա, փոքրիկն Բիչըրտ ակնոցը քիթը անցուցած ամէն բան կը տեսնէ ամէնուն պէս: Անգամ մը որ հանէ ակնոցը՝ աշխարհը իր աչքին կ'ըլլայ տակնուվրայ: Գլուխները վար ու ոտքերը վեր: Ծառի մը ճիւղերը վար ու բունը վեր:

Աւանակի մը չորս ոտքերը վեր ու իր գիւտարարին գլուխը վար: Կարծես ամէն բան կը տեսնէ ջուրի մէջէն:

Խնդիր է սակայն գիտնալ թէ առանց ակնոցի, ամէն բան շրջուած տեսնելո՞վ ճիշդ կը տեսնէ թէ ակնոցով՝ այսինքն չշրջուած տեսնելով ճիշդ դիտած կ'ըլլայ:

Ես կը կարծեմ որ ամէն ինչ շրջուած տեսնելով ճիշդ կը տեսնէ: Զէ՞ որ մէկ երկու տարիէ ի վեր ամէն բան շըրջուած է աշխարհի վրայ: Բիչըրտ անակնոց շատ լաւ ու շատ ճիշդ կը տեսնէ, իր աչքին առջեւ պարզուած իրերը, մարդիկը, կացութիւններն ու իրողութիւնները:

Եւ միթէ Բիչըրտը չէ ամէն բան շրջուած տեսնողը: Կան ազգեր ու ազգակիցներ ալ որոնք եթէ ոչ ամէն բան, գոնէ շատ բան կը տեսնեն, շըրջուած վիճակով: Քանի մը օրինակներ:

Կարդացի հայրենակցի մի յուշերը: Տեղ մը կը խօսէր Պէտէվիներու մասին եւ կը յայտնէր թէ այդ ցեղին համար ուրախութիւնն ու խնջոյքը կռիւն է: Գինի խմելը արիւն թափելն է: Նոյնիսկ իրենց քայլերգը շրջուածատեսութիւն մըն է.

— Պիյէ մարա, ըշըրի պարութ,
Պիյէ ֆարաս, ըշըրի ճէմէլ...

Թարգմանութիւն. «կնիկդ ծախէ՝ վառօդ գնէ, ձիդ ծախէ՝ ուղտ գնէ»:

(Թերեւս շատեր տարիէն թէ մենք աւելի պատերազմասէր ենք, քանի որ վառօդէն աւելի վտանգաւոր բան մը առած ենք՝ կինը...)

Շրջուած տեսնելու երկրորդ օրինակ: Բարեկամ մը կ'ըսէր քանի մը շաբաթ առաջ.

— Կեանքի բնականոն վիճակը՝ անտեսական տագնապն է: Գործերու բարւոք վիճակը բացառիկ ու վաղանցուկ շրջան մըն է:

Կարդացի նաեւ պետական մարդու մը հետեւեալ կարծիքը.

— Մարդկային կեանքի բնականոն վիճակը պատերազմն է: Խաղաղութիւնը կարճ միջնարար մըն է միայն:

Ինչո՞ւ ես ալ չաւելցնեմ հետեւեալ «զդայացունց» կարծիքները.

— Մարդկային մարմնոյն եւ հոգւոյն բնականոն վիճակը հիւանդութիւնն է: Առողջութիւնը կարճ ու անբնական շրջան մըն է:

— Մարդկային մարմինին համար բնականոն եւ երկարատեւ վիճակը մահն է: Կեանքը անբնական, կարճատեւ ու խայտառակ շրջան մըն է:

Ցանցանքը ամէն բան շրջուած տեսնողներունը չէ, կը կարծեմ: Ցանցանքը ամէն բան շրջողներունն է: Հիմա, շատ բան, աշխարհիս մէջ ունի գլխիվայր վիճակ: Պարզ է որ իրատես ամէն մարդ, ամէն բանի գլուխը վար տեսնէ:

Ես իմ մասիս խօսելով, անցեալ օր, հայելին նայեցայ ու տեսայ գլուխս վար եւ ոտքերս վեր: Եթէ աս ասանկ երթայ, վախնամ ատեն մը վերջը, երբ կրկին նայիմ հայելին, ոտքերս ոչ թէ շրջուած, այլ տնկուած պիտի տեսնեմ:

Վերջացնելէ առաջ, ըսեմ որ կը հիանամ մարդկային ոյժին վրայ որ կրցած է, աշխարհի մէջ, ամէն բան շրջել:

Շատ աւելի պիտի հիանամ մարդկային ոյժին վրայ՝ եթէ ան կարենայ բոլոր շրջուածները ուղղել: Այսինքն գլուխները վեր հանել:

Հերիք որքան ատեն մարդիկ քալեցին գլուխով եւ մտածեցին ոտքերով:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Գրաքննութիւնը

Հայերէնի մէջ, գրաքննութիւն բառը կը յիշեցնէ յատկապէս այն շրջանը, երբ քննութեան կ'ենթարկուէին արդէն իսկ հրատարակուած գիրքերը՝ այրելու համար այդ գիրքերը եւ դատապարտելու համար հեղինակները, եթէ համաձայն չէին օրուան իշխանութեան ըմբռնումներուն: Կղերապետութեան շրջանն է այդ: Ճիշդ է թէ մեր մէջ մեծ դեր մը խաղացած չէ կղերապետութիւնը այդ ուղղութեամբ: Կարելի է, սակայն, յիշել քանի մը օրինակ, — աշխարհաբար գործերու հրատարակութեանց վրայ դրուած արգելքը, որու դէմ այնքան կը դանդատի Խ. Աբովեան, գիտական աշխատանքներու հրատարակութեանց դէմ կատարուած պայքարը, որ այնքան դառնացուցած է Գ. Կոստանեանը: Անշուշտ հայ գրաքննութեան պատմութիւնը աւելի հին է քան տըպագրութիւնը՝ երբ կը սկսի բուն գրաքննութիւնը, — այսպէս պէտք է յիշատակել նաեւ մեր հին մատենագիրներուն կրած տաղտուկները եւ վախերը, որոնք երբեմն ձեռագիրներն իսկ այրելու վտանգին մղած են զիրենք:

Մենք նպատակ չունինք հայ գրաքննութեան պատմութիւնը տալու: Հիմակ, երբ թերթերը կը մկրատուին ամէն օր, կ'ուզենք քանի մը տեղեկութիւններ տալ գրաքննութեան ընդհանուր պատմութենէն:

Ֆրանսացիները սուրբեր ունին ամէն դէպքի, աւանդութեան եւ սովորութիւններու համար, իբրեւ պաշտպան կամ խորհրդանշան, — այսպէս Սրբուհին Կատարինէ պաշտպանն է ամուսնութեան ցանկացող աղջիկներու, Սուրբ Յովսէփը պաշտպանն է անբախտ ամուսիններու, Սրբուհին Անաստասիան ալ խորհրդամայրն է.. գրաքննութեան: Բոլոր այս սուրբերն ու սրբուհիները ունին իրենց օրը, այսպէս գրաքննութեան խորհրդամօր Սրբուհի Անաստասիային օրը կը զուգադիպի լատինական Ծնունդին, այսօր, (որովհետեւ կ'ըսեն թէ Լեւոն Մեծ Պապը այդ օրը նշանաւոր ճառ մը խօսած է Պոլսոյ եկեղեցիին մէջ, հարուածելով ու քանդելով հերետիկոս Եւտիքէսի վարդապետութիւնը):

Ահա, ուրեմն, գրաքննութեան այս պատմութիւնը... իբրեւ ծաղկեփունջ՝ նուէր գրաքննութեան սրբուհիին կամ անոր ներկայացուցիչներուն:

Զարմանալի է, որ գրաքննիչները իրենց խորհրդամայր ընտրած են խոնարհ սրբուհի մը (որու կենսագրութիւնը, թէեւ, չկայ Վարք Սրբոցին մէջ), մինչ իբրեւ խորհրդանշան կը գործածեն մկրատը, երբեմն նուազ անողոք քան «կարմիր մատիտ»ը, որով ՅԱՌԱՋԻ Խմբագրապետը «կը կարճեցնէր» իր Թղթակիցներուն յօդուածները, այժմ ինք եւս յաճախ... մկրատին զոհ:

Այդ մկրատը սկսած է գործել, ըստ Ալեքսանդր Զեվայէսի, տպագրութեան առաջին օրէն, երբ միապետութիւնը տեսաւ թէ Կիւթէմպէրկի մեքենան կրնայ անհունօրէն բազմապատկել գիրքերը, տարածել ազատ գաղափարները եւ վարդապետութիւնները: Ուստի որոշուեցաւ միապետութեան կողմէ նշանակուած վստահելի անձերու քննութեան ենթարկել ամէն հրատարակութիւն՝ տպագրութեան յանձնելէ առաջ: Եկեղեցին, որ կը վախնար հերետիկոսութեանց եւ հերձուածներու ծաւալումէն, շատ գնահատելի գտաւ այս որոշումը, եւ այն որ յետոյ պապական աթոռ պիտի բարձրանար Աղեքսանդր Զ. անունով, կոնդակ հանեց 1501ին եւ արգիլեց որ եւ է հրատարակութիւն՝ եթէ նախապէս արտօնուած չէ կրօնական իշխանութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: 1505ին Լաթրանի եկեղեցական ժողովը այդ արգելքը խստացուց՝ հրամայելով քննութենէ անցընել նաեւ նախապէս հրատարակուած գիրքերը եւ այրել «վնասակար» նկատուածները:

Պէտք է գիտել տալ Ալեքսանդր Զեվայէսի թէ գրաքննական այդ արգելքները ծանօթ էին տպագրութենէն շատ առաջ, — հին Հռոմի գրագէտտիտանները կը զգային այն վախով որ իրենց արտայայտութիւններուն մէջ կրնար բառ մը կամ բացատրութիւն մը հաճոյք չպատճառել կեսարին: Շատեր, սակայն, կը դիմէին այլաբանական դարձուածքներու՝ ըսելու համար անկեղծօրէն ինչ որ կը մտածէին: Իսկ Բիւզանդիոնի մէջ, Պրոկոպիոս երկու Պատմութիւն կը գրէր, մէկը յայտնի, միւսը գաղտնի, առաջինով փառաբանելու համար Յուստինիանոս կայսրը զոր կը սեւցնէր երկրորդով:

Վերջապէս, կարելի է ըսել նաեւ թէ հին ատեն գիրը կը ծառայէր ոչ թէ գաղափար մը յայտնի դարձնելու կամ տարածելու, այլ զայն ծածկելու: Այսպէս է որ հին քուրմերը գրին կը յանձնէին իրենց գաղտնի գիտութիւնը կամ իմաստութիւնը՝ որպէսզի աշխարհիկ, նոյնիսկ ազնուական մարդիկ չկարենային ծանօթանալ սրբազան իմաստութեան:

Բայց ճիշդ է, ինչպէս կը գրէ Զեվայէս, որ արդի գրաքննութիւնը աւանդութիւն մըն է յետադիմական ու միապետական դարաշրջանէ մնացած, տեսակ մը զսպանակ՝ տպագրական մեքենային վրայ: Մտածումներու ազատութեան դէմ բարձրացուած այդ պատնէշը առարկայ դարձաւ խիստ քննադատութեան, — Լա Պրիւյէր իր «Նկարագիրներուն» մէջ կը դատապարտէ բարձր նիւթերը ազատօրէն ուսումնասիրելու արգելքը, իսկ Մոնթէսքիէօ իր «Օրէնքներու Ոգին» գնաց հրատարակել Ժընեւի մէջ: Նոյնը ըրաւ նաեւ Վոլթէր: Ֆրանսական յեղափոխութիւնը, սակայն, ջնջեց գրաքննութիւնը «բնական եւ քաղաքացիական իրաւունք» համարելով գրել, խօսիլ եւ հրատարակել ազատօրէն: Նափոլէոնի շրջանին եւ Նափոլէոնի անկումէն վերջ դարձեալ հաստատուեցաւ գրաքննութիւնը, նոյնիսկ Ֆրանսացի նախարար մը փառաբանեց գրաքննութիւնը՝ յայտարարելով թէ գաղափարներուն ազատ արտայայտութեան վրայ դրուած արգելքը կը ստեղծէ... գրական փառքեր, որովհետեւ մարդկային ստեղծագործ միտքը կը ստիպուի որոնել եւ գտնել արտայայտութեան նոր ձեւեր: Պէնժամէն Քոսթան պատասխանեց թէ կարելի՞ է, սակայն, արդարացնել Հաւատաքննութիւնը այն պատճառաբանութեամբ թէ իր բանտերուն մէջ էր որ Գալիլէոս գտաւ երկրին շարժումը արեւին շուրջ:

Ճիշդ է որ գրագէտները, մանաւանդ հրապարակագիրները հազարումէկ հնարքներու դիմած են՝ արտայայտելու համար իրենց ազատ եւ անկախ տեսակէտները: Գրաքննիչ ու հրապարակագիր պայքարած են միշտ, հակառակ բոլոր կապանքներուն եւ պատիժներուն, եւ այս՝ նոյն իսկ ասիական բռնապետութեան դասական երկրին մէջ:

Ինչ պատմութիւններ այդ պայքարներէն:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք պատմելու նման պատմութիւններ, մանաւանդ եւրոպացի հռչակաւոր հին ու նոր գրագէտներու պայքարը գրաքննիչներուն դէմ... բարեհաճ նայուածքին տակ «Յառաջ»ի գրաքննիչին:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԻՐՔՈՎ չատ կը զբաղի միջազգային մամուլը: Հռոմի թերթերն ալ պարբերաբար կը խօսին այդ մասին, միշտ ազդարարելով թէ Իտալիա ոչ-պատերազմիկ է ցնոր անօրինութիւն, եւ ոչ թէ չէզոք՝ սովորական իմաստով: Փարիզի մէջ կարգ մը թերթեր, մանաւանդ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ը (արքայական) այն համոզումն ունին թէ պատերազմի կամ խաղաղութեան վերջնական ճակատագիրը կախում ունի Իտալիոյ դիրքէն: Կոմս Զիանոյի վերջին ճառին առթիւ, քաղաքական շրջանակներու մէջ որոշ տարբերութիւն մը կը դրուի Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, պատերազմի պատասխանատուութեանց մասին: Իտալիոյ վարիչներուն դիրքն ալ կ'ապացուցանէ թէ Մուսոլինի մինչեւ վերջին պահուն ջանաց խափանել պատերազմը: Կ'ըսուի թէ դեռ անցեալ մայիսին իտալական դիւանագիտութիւնը նախատեսած էր պատերազմը Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ եւ անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարած, զայն խափանելու համար: Ռուսեւգերման գործակցութեան լուրը դաշնագրէն երկու օր առաջ հաղորդուած էր Իտալիոյ: Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Իտալիոյ դիրքը շատ կը նմանի 1914ի կացութեան, երբ Հռոմ իրենց զինակից ըլլալով հանդերձ, Գերմանիա եւ Աւստրիա չխորհրդակցեցան իտալական կառավարութեան հետ եւ միայն վերջին պահուն անոր հաղորդեցին Սերպիոյ դէմ պատերազմ յայտարարելու որոշումը: Երկու պարագաներուն մէջ ալ, Իտալիա կատարուած իրողութեան առջեւ դրուեցաւ: Ուրեմն, դէպքերը այնպիսի վիճակի մը մէջ դրած են Իտալիան որ, կ'ենթադրուի թէ ան կրնայ յարմար դատած պահուն վերադառնալ իր գործելու ազատութիւնը:

48 ԺԱՄ ԴԱԴԱՐՄԱՆ դատապարտուեցաւ «Աքսիոն Ֆրանսէզ», արքայական օրկանը, գրաքննութեան հրամանով:

132 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ եւ 100 հոգի վիրաւորուեցան Պերլին-Նէօյնքիրխէն գծին վրայ, երբ ճեպընթացը ուժգնօրէն զարնուեցաւ Պերլին-Քէօլն ճեպընթացին: Եօթներորդ ծանր արկածն է այս որ կը պատահի Գերմանիոյ մէջ, նոյեմբեր 4էն ի վեր: Վեց շաբթուան մէջ մեռած են 172, վիրաւորուած՝ աւելի քան 300 հոգի: Բոլոր արկածներն ալ խորհրդաւոր հանգամանք ունին. իսկ մասնագէտներ կ'ըսեն թէ գերմանական երկաթուղիները անկարգ վիճակի մը մատնուած են:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացած է 50 ֆրանք Պ. Երանոսեանէ, ի նպաստ հայ զինուորներուն, Տօքթ. Պօղոսեանի զաւկին՝ ՄՀԵՐԻ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԹԷՅ ՍԵՂԱՆ Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը՝ 24 դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին: 26 Ave. de Tokioի սրահին մէջ, ի նպաստ հայ կարօտեալ զինուորներու:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Ա. Սարգիսեանի, Օր. Շահլամեանի, Պ. Պ. Պարթեւեանի, Ռ. Զարդարեանի, Բենոյի եւ Արգարի (Թառիստ):

Մուտք 6 ֆր. (Թէյը միասին):

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի օր:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը ծոքէն կը պարտուին եւ կը նահանջեն

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Ռուսերը յաղթուած են բոլոր ճակատներուն վրայ, առանց քանի մը քիլոմեթր տեղ շահելու, բաց ի հիւսիսային շրջանէն: Կարգ մը կէտերու վրայ, մանաւորապէս Լատոկա լճին հիւսիսային կողմը եւ Սալլայի շրջանին մէջ ռուսական զօրագունդերը խուճապահար կը նահանջեն, հետապնդուելով Ֆինլանտական զօրքին կողմէ: Նոյնիսկ հիւսիսային շրջանին մէջ նահանջի հրաման տրուած է: Տեղ-տեղ կարմիր զօրքը 20—30 քիլոմեթր հեռացած է նախապէս գրաւած դիրքերէն: Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ռուսական նահանջը աղէտի մը համեմատութիւնները կը ստանայ: Ռուսերը կը լքեն մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք որուն հաշիւը չէ պատրաստուած տակաւին: Կը հաստատուի թէ մարաջախտ Մաննէրհայմի ռազմավարութիւնը կատարելապէս յաջողած է: Ռուսերը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած են Սալլայի շրջանին մէջ, խառն ի խուռն նահանջելով: Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Ֆինները քանդած կամ գրաւած են 350 խորհրդային հրասայլեր, պատերազմի սկիզբէն ի վեր: 35 օդանաւեր վար առնուած են երեք օրուան մէջ: Ձիւնամրրիկը սաստկացած ըլլալով, Ռուսերը շատ աւելի կը նեղուին: Ռուսական զօրքը 12 տեղէ յարձակած էր Ֆինլանտայի վրայ, հիւսիսէն հարաւ: Վերջին երկու օրերու ընթացքին 550 խորհրդային օդանաւեր թռան Ֆինլանտայի վրայ, ռմբակոծելով 20 քաղաքներ: Կ'ըսուի թէ կարմիր բանակը հազար հրասայլ գործածած է Քարելիոյ պարանոցին կռիւներուն մէջ:

Ֆինլանտայի սպարապետը, մարաջախտ Մաննէրհայմ, «հայր հայրենեաց», առաջին անգամ խօսք առնելով պատերազմէն ի վեր, շնորհակալութիւն յայտնեց ամբողջ աշխարհի, տրամադրուած նիւթական օգնութեանց համար որոնք ուժ կուտան Ֆինլանտայի դատին: Մարաջախտը, որ 72 տարեկան է, պատկառելի հասակով, յայտարարեց այս առթիւ.— «Մենք կը կռուինք մեր անկախութեան եւ այն բոլոր բաներուն համար որ թանկագին են մարդկութեան համար: Մենք գիտենք որ ամբողջ աշխարհ կ'ըմբռնէ մեր դիրքը եւ կ'ուզէ օգնել մեզի, հակառակ այնքան մեծ դժուարութեանց: Մեր զինուորները շաբաթներով եւ մղեցին շատ աւելի զերազանց ուժեր»:

Ռուսերը հիւսիսային շրջանին մէջ ալ նահանջելով, պայթեցուցած են Փէցամոյի նիքէլի հանքերը, ինչպէս կը հաղորդէ հեռագիր մը:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ քարտուղարութիւնը նամակ մը ուղղելով բոլոր պետութեանց, խնդրեց օգնութեան հասնիլ Ֆինլանտայի, համաձայն վերջերս տրուած որոշման:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ 10 տարի բանտարկութեան եւ հինգ տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի դատապարտած էր Լեթոն մը, նոյնպէս հինգ տարի բանտարկութեան եւ 10 տարի քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի՝ Ֆրանսացի մը, իբրեւ անտեսող Սեպտեմբեր 1ի հրամանագիր-օրէնքին, որ կը վերաբերի գաղտնի տեղեկութեանց: Զինուորական վճռաբեկ ատեանը բեկանեց երկու պատիժներն ալ, հրամայելով ազատ արձակել երկու դատապարտեալները: Անցեալ շաբթու ալ բեկանուած էին երկու ծանր վճիռներ:

ԹՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նոր սահմանագլուխը, որ փակուած էր Սեպտեմբեր 17էն ի վեր, վերաբացուեցաւ դեկտեմբեր 20ին: Սահմանագլուխին վերաբացումը որոշուած էր դեկտեմբեր 3ին: Կնքուած պայմանագրին համաձայն, օրական հինգ կառախումբ (60 վակոն) պիտի անցնի նախկին լեհական հողէն, Գերմանիա երթալու համար: Այս գիծը, որ պատերազմէն առաջ ցամաքային ամէնէն կարեւոր ճամբան էր Գերմանիա փոխադրելու համար հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի հում նիւթերը, այսօր միեւնոյն արժէքը չի ներկայացներ, մանաւանդ իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան պահանջկոտ ընթացքին: Արդարեւ, Մոսկուա կը պահանջէ որ «Թրանսիթ»ի ծախքերը վճարուին ոսկիով կամ տոլարով եւ կը մերժէ ուրիշ որ եւ է ձեւ: Պարզ է որ Գերմանիա չի կրնար գոհացնել այս պայմանը եւ երեք ամիսէ ի վեր դիզուած ապրանքները մեծ դժուարութեամբ պիտի փոխադրուին:

ՍԹԱԼԻՆԻ ծննդեան 60ամեակին առթիւ Հիթլէր սիրալիր հեռագիր մը ուղղեց, մաղթելով արեւշատութիւն եւ բարեբաստիկ ապագայ մը Խ. Միութեան ժողովուրդներուն համար:— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը այս առթիւ «Աշխատանքի Հերոս» անուանեց Սթալինը:— «Փրավտա» վեց էջ, «Իզվեստիա» չորս էջ փառաբանական հրատարակեցին, Սթալինը կոչելով hանճար, hսկայ, սիրեցեալ hայր, hայր աշխարհի, կենդանի կուռք եւայլն:

ԵՐԿՐԻՆ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ մասին եղած հարցումներու պատասխանելով, երկրագործական նախարարը յայտարարեց թէ պարենաւորումը ապահովուած է: Ժողովուրդը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ անհրաժեշտ ուտեստները եւ ձէթի եւն. մասին ծագած թեթեւ դժուարութիւնները պիտի հարթուին:

ՇՈՒԷՏԻ խորհրդարանը պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնք մը քուէարկեց երկու սեռերուն համար, 16էն մինչեւ 70 տարեկան, գործադրելու համար պատերազմի պարագային:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gerant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme .. Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 27 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4231

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

« Եւ յերկիր խաղաղութիւն»ը, Ծնունդ, բաղդատաբար հանդարտութիւն բերաւ արեւմտեան ճակատին վրայ, ինչպէս կը հաստատեն երեք օրուան պաշտօնական զեկոյցներն ալ: Միեւնոյն առթիւ Պապը ճառ մը խօսելով, ուղղակի շօշափեց հաշտութեան խնդիրը եւ կարգ մը տեսակէտներ պարզեց, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք քիչ անդին: Նշանակալից դէպք մը եւս, — նախագահ Րուզվէլթ ներկայացուցիչ մը անուանեց Վատիկանի մօտ, ոչ թէ իբրեւ դեսպան, այլ իբրեւ իր իսկ պատուիրակը: 1870էն ի վեր առաջին անգամ է որ Մ. Նահանգները պաշտօնապէս կապ կը հաստատեն Վատիկանի հետ:

Օրուան տօնին առթիւ ճառեր խօսեցան Ֆրանսայի վարչապետը եւ Անգլիոյ Թագաւորը, ամէն բանէ առաջ միութիւն եւ համբերութիւն, քաջութիւն քարոզելով: Պ. Տալատիէ նորէն յիշեցուց թէ չեն ուզեր սաստկացնել պատերազմին տառապանքները, բայց հարուածին հարուածով պիտի պատասխանեն եւ գործուած աւերներուն համար հաշիւ պիտի պահանջեն Գերմանիայէն:

Ֆինլանտական ճակատին վրայ ոչ Ծնունդը ազդեց, ոչ ալ զարհուրելի ցուրտը, որ ապուրն անգամ կը սառեցնէ: Ֆինլանտացիները տասը օր մարտնչելէ վերջ, մեծ յաջողութիւններ շահեցան. եւ եթէ հաւատանք վերջին լուրերուն, նոյնիսկ ռուսական հողը մտած են: Ռուսերը Ծնունդին Բ. օրը կատղի կրակի մը ենթարկեցին Ֆինլանտան, աւելի քան հազար օդանաւեր թռցնելով եւ ծանր կորուստներ պատճառելով:

Ռուսեւգերման յարաբերութիւնները աւելի շատ ամրապնդուելու քան թուլնալու նշաններ կը ցուցնեն: Երկու երկիրները պայմանագիր մը կնքեցին, միացնելով երկաթուղիները, ութ կէտերու վրայ, ինչ որ մեծապէս պիտի դիւրացնէ փոխադրութիւնները: Ստալինի ծննդեան 60ամեակին առթիւ Հիթլէր եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ջերմապէս շնորհաւորած ըլլալով կարմիր դիկտատորը, այս վերջինը անմիջապէս շնորհակալութիւն յայտնեց: Հիթլէրի ուղղուած հեռագիրը կը գոհանայ շնորհակալութեան խօսքերով, իսկ արտաքին նախարարին ուղղուած հեռագրին մէջ Ստալին կ'աւելցնէ նաեւ հետեւեալ խօսքերը. — « Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը, որ արիւնով շաղախուեցաւ, ամէն պատճառ ունի տեւական եւ հաստատուն ըլլալու »:

Ռումանիա միշտ մտահոգութեամբ կը հետեւի Խ. Միութեան եւ Հունգարիոյ քայլերուն (Պեսարապիա եւ Թրանսիլվանիա): Վարչապետը ռազմաճակատին վրայ անցուց Ծնունդը, իսկ Թագաւորը՝ հունգարական սահմանին վրայ: Այս առթիւ վեհապետը ճառ մը խօսելով ազդարարեց թէ Ռումանիա աչք չունի ուրիշի հողերուն, «բայց պիտի պաշտպանէ ինչ որ իրեն կը պատկանի »:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ 221, դեկտեմբեր 23, առաւօտ. — Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 222, իրիկուն. — Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ցերեկուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 223, դեկտեմբեր 24, առաւօտ. — Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 224, իրիկուն. — Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 225, դեկտեմբեր 25, առաւօտ. — Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 226, իրիկուն. — Թշնամի պահակախումբեր ետ մղուեցան մեր կրակով, Մոզէլի արեւելեան կողմը:

*** Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ամէն միջոց ձեռք առած էին, որպէսզի բանակներն ալ վայելեն Ծնունդի ուրախութիւնները: Ահագին քանակութեամբ նուէրներ ղրկուած եւ տօնածառեր սարքուած էին ճակատին վրայ: Հազարաւոր զինուորներ ալ արձակուրդ ստացած ըլլալով, կայարաններուն մէջ կը պատուասիրուէին տաք գինիով: Պահակախումբերու գործունէութիւնը աննշան էր, բայց օդանաւերը բանեցան: Դաշնակից օդաչուները միայն 26 թռիչքներ կատարեցին, ետ մղելու համար թշնամին, մինչդեռ շաբաթ օր 178 թռիչքներ կատարուած էին: Անգլիական օդանաւերը քանի մը հեռաւոր թռիչքներ կատարեցին մասնաւորապէս Գերմանիոյ օդանաւային կայաններուն վրայ, Հիւսիսային ծովուն մէջ, բայց ընդհարումներ չպատահեցան: Վերջերս շատ կը խօսուէր գերմանական ընդհանուր յարձակողականի մը մասին, բայց կը թուի թէ յետաձգուած է մինչեւ գարուն: Անշուշտ միայն Ծնունդին շնորհիւ չէր որ բաղդատաբար հանդարտութիւն տիրեց ճակատին վրայ, այլեւ իբրեւ հետեւանք սաստիկ ցուրտին եւ թանձր մշուշին, որ խանգարած էր նաւային երթեւեկն ալ: Մշուշը տարածուած էր ամբողջ հիւսիսային Ֆրանսայի վրայ եւ նոյնիսկ Փարիզի մէջ: Ցուրտը սաստկացած է նաեւ մայրաքաղաքին մէջ, ձեռքերը սառեցնելու աստիճան:

*** Անգլիոյ պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, անցեալ շաբթուան ընթացքին ընկղմած են 10 անգլիական եւ 8 չէզոք նաւեր. (ուրիշ լուր մը կ'ըսէ 11 անգլիական, 11 չէզոք): Անգլիական նաւերուն համագումար տարողութիւնն է 6581 թոն. — մեծ մասով փոքր նաւեր, բացի մէկէն որ ունէր 4373 թոն տարողութիւն: Նոյն ժամանակաշրջանին Գերմանիա կորսնցուցած է 32.565 թոն: Գերմանիա չողեպինդ յառաջ կը տանի նոր սուզանաւերու եւ օդանաւերու շինութիւնը:

ԲՌՆԱԳՐԱՒԵԱԼ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, առեւտրական նախարարը գրաւորապէս հաղորդեց երեսփոխանի մը թէ ձեռք առնուած միջոցներու շնորհիւ կարելի եղած է անմիջապէս թերհաշիւ մը վճարել այդ ապրանքներու առժամեայ արժէքին 4/5 համեմատութեամբ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովային նախարարութիւնը որոշեց ականներ զետեղել մայր երկրին եւ Սկովտիոյ բացերը, իբրեւ պատասխան Գերմանիոյ ականային պատերազմին: Երեք մասնաւոր շրջաններ պիտի ծածկուին ականներով, առանց նախապէս լուր տալու: Այն առեւտրական նաւերը որ այդ շրջանները կը մտնեն, պէտք է աչք առնեն ամէն վտանգ:

«Հարուածին հարուածով պիտի պատասխանենք»

Ծնունդի առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, Պ. Տալատիէ ուժգնօրէն ազդարարեց թէ Գերմանիա այս պատերազմէն այնքան դիւրին պիտի չազատի որքան վերջին դարու միւս ընդհարումներէն, եւ թէ խստօրէն հաշիւ պիտի պահանջուի իր պատճառած բոլոր աւերումներուն համար: Այս առթիւ վարչապետը միեւնոյն գծին վրայ դրաւ Գերմանիան եւ Խ. Միութիւնը, յիշելով թէ Ֆինլանտայի կիներն ու մանուկները սարսափահար կը փախչին «ասիական բարբարոսութեան առջեւ», եւ ուղղակի ամբաստանեց ափ մը մարդիկ որոնք մարդկութեան առջեւ բացին ամէնէն ծանր աղէտը քան տեսած էր Եւրոպան դարերու ընթացքին: Յիշեց Չեխերն ու Լեհերը, որոնք խորտակուեցան, եւ Ֆինլանտացիները որոնք պայքարը կը շարունակեն: Այս առթիւ ազդարարեց թէ նացի Գերմանիան դիւրաւ չիյնար, «որովհետեւ ահարկու է իր նիւթական ուժը»: Եւ յուզումով նկարագրեց պատերազմին աւերները.

— « Յիշեցէք թշուառութիւնը մարդկային էակներու որոնք իրենց ազատութիւնը եւ կորսուած երջանկութիւնը կ'ողբան Վարշաւայի աւերակներուն մէջ... Յիշեցէք հերոսական Ֆինլանտայի կիներն ու մանուկները որոնք ձիւնին եւ սառին մէջ պաշտպանութիւն կը փնտռեն ասիական բարբարոսութեան դէմ, մինչ այդ սքանչելի ժողովուրդին զինուորները նախընտրելով մահը գերութենէն, թշնամի զանգուածներուն դէմ կը ճակատին յաղթական դիմադրութեամբ, աշխարհի հիացումը գրաւելով: Եւրոպան այսպիսի աղէտ չէ տեսած դարերու ընթացքին:

Ափ մը մարդիկ բաւական եղան բանալու համար թշուառութեան, յուսահատութեան եւ մահուան ծաւալման դուռները: Անմեղներու մարտիրոսութիւնը վրէժ կ'աղաղակէ Ծնունդի այս խթումին խորերէն: Բայց այս նոյն խթումին օրը, մինչ զոհերը կը հեծկլտան, եւ անձկութիւնն ու երկիւղը պէտք է բզկտեն դահիճներուն սիրտը, եւ ըսել չեմ ուզեր թէ նացի Գերմանիան ցնցուելու պատրաստ է: Այդ պիտի ըլլար վտանգաւոր պատրանք մը որմէ պէտք է զգուշանանք: Ահարկու է անոր նիւթական ուժը: Սակայն անկարելի է որ անվթար մնայ անոր բարոյական ուժը: Ամէն Ֆրանսացի պէտք է ըմբռնէ թէ աշխարհի վրայ պայթած դժբախտութեան պատասխանատուն է իրենց առաջնորդը: Ան պէտք է մտածէ արդարութեան չանթահարիչ վերադարձին վրայ: Քննելով իր խղճմտանքին խորերը, ան պիտի գտնէ միայն զոհերուն եւ տանջահար ժողովուրդներուն անէծքը: Անշուշտ իրեն կ'ըսեն թէ կը կռուի որովհետեւ մենք կ'ուզենք սորկացնել զինքը. բայց ան գիտէ թէ ինքն է որ սկսաւ գերութեան մատնել ուրիշ ազգեր, մինչդեռ Ֆրանսա եւ Անգլիա ուզեցին միայն գործակցիլ իրեն հետ, յանուն խաղաղութեան: Ֆրանսա վճռած է առանց դադարի կռուիլ այս զարհուրելի բռնակալութեան դէմ: Մենք որքան զօրաւոր եւ վճռական ըլլանք, այնքան պակաս պիտի տառապինք: Մենք նախաձեռնութիւն պիտի չստանձնենք նոր տառապանքներ աւելցնելու համար այս պատերազմին պատճառած տառապանքներուն վրայ. բայց հարուածին հարուածով պիտի պատասխանենք: Եթէ Գերմանիան բռնութեան դիմեց այսքան դիւրութեամբ, անշուշտ պատճառը այն է որ աւելի քան մէկ դարէ ի վեր պատերազմը մղած է իր դրացիներուն վրայ, առանց նեղուելու իր հողին մէջ: Այս անգամ կէտ առ կէտ պիտի հաշուենք այն բոլոր աւերումները որոնց պատասխանատու է Գերմանիա: Եւ, եթէ հարկ ըլլայ, Գերմանիան պիտի կրէ իր սխալներուն բեռը»:

Վարչապետը յետոյ չորս ամսուան պատերազմին ընթացքը բաղդատեց 1914ի կացութեան հետ, երբ Ֆրանսա կրեց գերմանական բանակներուն առաջին հարուածը: Այս անգամ ուրիշ ազգեր կրեցին հարուածը եւ խորտակուեցան: Այս առթիւ բացատրեց թէ Գերմանիա եթէ ատեն գտնէր քիչ մը հանգստանալու եւ իր բանակները վերակազմելու, հաւանաբար նորէն պիտի հարուածէր եւ Ֆրանսա նոր տառապանքներ եւ աւերումներ պիտի կրէր: Ուստի ջերմապէս ողջունեց զինուորները որոնք փութացին կրակով մկրտուիլ եւ յիշեցուց անոնց, իբրեւ զինուոր մը Մեծ Պատերազմի խնամներէն, թէ խորապէս կ'ըմբռնէ պատերազմի պայմանները: Մասնաւորապէս յիշեց նաեւ Ալզասի եւ Լոռէնի տեղահան բնակիչները, հաւաստելով թէ զինուորները կը պահեն իրենց տուները եւ եթէ թշնամին կործանէ զանոնք, նոր եւ աւելի լաւ տուներ պիտի շինուին միեւնոյն վայրերուն վրայ: Ճառը վերջացաւ միութեան եւ գործակցութեան ջերմ խօսքերով:

*** Անգլիոյ Թագաւորին ճառն ալ ձայնասփիւռ էր, ուղղուած ամբողջ բրիտանական կայսրութեան: Թագաւորը անուններով չյիշեց Գերմանիան, Ռուսիան կամ ուրիշ որ եւ է երկիր, բայց ըսաւ թէ կան «հզօր երկիրներ որոնց ամբողջ ուղղութիւնը եւ քաղաքականութիւնը հիմնուած է նախայարձակման վրայ, ձգտելով ջնջել ամէն ինչ որ թանկագին է մարդկութեան համար»: Թագաւորը հպարտութեամբ յիշեց կայսրութեան միացեալ ճակատը նախայարձակման դէմ: «Նպատակի եւ ճիգի այսպիսի միութիւն երբեք տեսնուած չէ աշխարհի մէջ»: Թագաւորը բացատրեց թէ բրիտանական կայսրութիւնը կը կռուի «քրիստոնէական քաղաքակրթութեան համար ընդդէմ չարութեան»: Ճառին ոգին գրեթէ նոյնն էր ինչ որ Պապին քարոզը. — Խաղաղութիւն՝ հիմնուած քրիստոնէութեան գաղափարին վրայ:

Հազար կարմիր օդանաւեր կրակ կը տեղան Ֆինլանտայի վրայ

Վերջին օրերու ընթացքին Ֆինլանտացիները շատ կարեւոր յաջողութիւններ շահեցան, տեղ — տեղ նահանջի մատնելով կարմիր բանակը: Երեւի այս պարտութեանց վրէժը լուծելու համար, դեկտեմբեր 25ին հազարէ աւելի ռուսական օդանաւեր կրակ տեղացին Ֆինլանտայի վրայ, ծանր կորուստներ պատճառելով: Մայրաքաղաքը՝ Հէլսինկֆորս ռմբակոծուեցաւ երկու անգամ: Ռումբերը այնքան ուժգնօրէն կը պայթէին որ քաղաքը սարսեցաւ: Ուրիշ քաղաքներ ալ ռմբակոծուեցան նոյն ժամուն: Ֆինլանտայի հակօդային թնդանօթները վար առին տասը սաւառնակներ:

Ցամաքային կռիւները կը շարունակուին նոյն ուժգնութեամբ: Ֆինլանտացիները ռուսական զօրագունդ մը ետ մղելով, ռուսական հողը մտան, առաջին անգամ: Ֆինլանտացիներուն կացութիւնը մեծապէս բարւոքած է: Ցուրտը այնքան սաստկացած է որ ապուրն անգամ կը սառի: Ամէնէն թանձր հագուստներն ալ անբաւական կուգան մարմինը պաշտպանելու: Բազմաթիւ Ռուսեր մեռած են ցուրտէն սառելով: Ֆինլանտացիները արիաբար կը կռուին բոլոր ճակատներուն վրայ: Կ'ըսուի թէ երկու քիլոմեթր ներս մտած են ռուսական հողէն:

Վերջին պարտութիւնները մեծ սրտնեղութիւն պատճառած են Մոսկուայի մէջ եւ կ'ըսուի թէ Ստալին օգնութիւն խնդրած է Հիթլէրէն:

Պապին եւ նախագահ Րուզվէլթի տեսակէտները խաղաղութեան մասին

Պապը Ծնունդի առթիւ ճառ մը խօսելով, նախ ջերմապէս ողջունեց նախագահ Րուզվէլթը որ անձնական ներկայացուցիչ մը նշանակած էր, Մայրըն Թէյլըր, աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու համար Վատիկանի հետ: Ապա դատապարտեց կատարուած նախայարձակումները եւ մասնաւորապէս յիշեց Ֆինլանտան: Ճառին ամէնէն կարեւոր մասը կը կազմէր խաղաղութեան խնդիրը, զոր Պապը կը բանաձեւէ հետեւեալ հինգ հիմնական կէտերով.

1.— Ապահովել բոլոր ազգերու կեանքի եւ անկախութեան իրաւունքը, մեծ ըլլան թէ փոքր, հզօր թէ տկար: Այս կէտը հիմնական պայման է արդար եւ պատուաբեր խաղաղութեան մը համար: Ազգի մը ապրելու կամքը պէտք չէ մահավճիռը դառնայ ուրիշ ազգի մը:

2.— Որպէսզի այսպէս հաստատուած կարգուսարքը տեւական դառնայ, բոլոր ազգերը պէտք է ազատին զինարշաւի ջախջախիչ բեռէն, ինչպէս եւ բռնակալ օրինազանցութեան նիւթական ուժի վտանգէն: Հաշտութեան որ եւ է առաջարկ որ հիմնական կարեւորութիւն չի տար փոխադարձ համաձայնութեամբ հաստատուած աստիճանական զինաթափութեան — գործնական թէ հոգեկան — կանուխ ապարդիւն պիտի դառնայ:

3.— Միջազգային կեանքը վերակազմելու համար, բոլոր կողմերը պէտք է ըմբռնեն անցեալի բացերը եւ թերութիւնները, յետոյ, երաշխաւորութիւններ պէտք է տրուին թէ կնքուած պայմանագիրները պիտի գործադրուին հաւատարմօրէն եւ ուղղամտօրէն, որովհետեւ միայն այդ կերպով կարելի է խուսափիլ դաշնագիրներու կամայական եւ միակողմանի մեկնութիւններէն:

4.— Եւրոպայի լաւագոյն կազմակերպութեան համար մասնաւորապէս կարեւոր կէտ մը կը կազմէ ազգերու եւ ժողովուրդներու, ինչպէս եւ ցեղային փոքրամասնութեանց պահանջներու եւ արդար խնդրանքներու քննութիւնը, ի հարկին դաշնագիրներու վերաքննութեամբ:

5.— Նոյնիսկ ամենալաւ կարգադրութիւնները անկատար պիտի ըլլան եւ պիտի ձախողին, եթէ վարիչները եւ ժողովուրդները հետզհետէ աւելի չտոգորուին պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ:

*** Նախագահ Րուզվէլթ ներկայացուցիչ մը նշանակելով Վատիկանի մէջ, «խաղաղութեան եւ տառապանքներու մեղմացման համար» աշխատելու առաջադրութեամբ, նամակ մը ուղղեց Պապին, երկրորդ մը՝ բողոքականներուն, երրորդ մըն ալ՝ Հրեաներուն: Այս կերպով նախագահը Մ. Նահանգներու 130 միլիոն ժողովուրդին աջակցութիւնը կ'ընծայէ կաթոլիկ եկեղեցիին, որ ունի 330 միլիոն հետեւորդներ: Պապին ուղղած նամակին մէջ, Պ. Րուզվէլթ խոստովանելով հանդերձ թէ «ներկայիս ոչ մէկ հոգեւոր պետ կրնայ ճշգրիտ ծրագիր մը ներկայացնել որեւէ կառավարութեան, կործանումը դադրեցնելու եւ աշխարհը վերակազմելու համար», կը հաւաստէ թէ «ժամանակը պիտի գայ այդ գործին համար»:

Զաւկի տէր զինուորներուն

Երեք շաբթուան ընթացքին, երրորդ անգամն է որ տեղեկութիւններ կը հրատարակենք այս հարցի մասին, որ մեծապէսկը շահագրգռէ բազմաթիւ հայրենակիցներ:

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը նոր զեկոյց մը եւս հրատարակեց, որ ահաւասիկ. —

1928 Մարտ 31ի օրէնքը՝ զինուորագրութեան մասին, հետեւեալ ձեւով կը ճշդէ առ նուազն երկու զաւկի տէր պահեստիներու զօրադասերուն շնորհուած փոփոխութիւնները. —

«Ամէն պահեստի զինուոր որ հայրն է երկու ողջ զաւակներու, կը կապուի իր զինուորագրութեան դասէն չորս տարի աւելի հին զօրադասի մը: Ամէն պահեստի որ հայրն է երեք ողջ զաւակներու, կը կապուի պահեստիներու Բ. շարքի ամէնէն երիտասարդ զօրադասին (այժմ 1919ի զօրադաս): Այն պահէն ուր իր զօրադասէն վեց տարի աւելի հին զօրադասը կ'անցնի պահեստիներու Բ. շարքը, ինքն ալ կ'ենթարկուի անոր վիճակին. (այսպէս է որ 1924ի զօրադասի զինուոր մը որ հայրն է երեք զաւակներու, բախտակից կ'ըլլայ 1918ի զօրադասին): Չորս եւ հինգ ողջ զաւկի տէր հայրերը կը դասուին պահեստիներու Բ. շարքի ամէնէն տարեց զօրադասին (այժմ 1910ի զօրադաս): Վերջապէս վեց եւ աւելի զաւակներու տէր հայրերը կ'արձակուին զինուորական որ եւ է պարտաւորութենէ»:

Առնուազն երկու ողջ զաւկի տէր զինուորները որ չեն կանչուած տակաւին եւ որ կը գտնուին հետեւեալ դասակարգերէն մէկուն մէջ, — ծառայութենէ ազատ (exemptés), զօրաթողեալ (réformé), պահեստիներ՝ (ոչ մասնաւոր ծառայութեան յատկացուած), յատուկ ծառայութեան վերապահուած, կամ կապուած տակաւին զինուորութեան ենթակայ զօրադասի մը (1910ի եւ աւելի երիտասարդ զօրադաս) — եթէ տակաւին իրենց ընտանեկան կացութիւնը յայտնած չեն զինուորական իշխանութեան, կրնան օգտուիլ վերոյիշեալ փոփոխութիւններէն, համակերպելով հետեւեալ տրամադրութեանց. — պէտք է իրենց անհատական եւ ընտանեկան տետրակով ներկայանան իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան եւ խնդրեն որ իրենց ընտանեկան հոգերու մասին տոմս մը խմբագրուի եւ ղրկուի իրենց զինուորագրութեան գրասենեակին: Այս շնորհէն օգտուելու համար պէտք է զաւակը ողջ ըլլայ կամ մեռած Ֆրանսայի համար: Միայն մէկ զաւկի տէր հայրերը չեն կրնար օգտուիլ զօրադասի փոփոխութեան շնորհէն:

ԼԻՈՆԻ քաղաքապետական խորհուրդը միաձայնութեամբ վաւերացուց 1940ի ելմտացոյցը որ կը հասնի 307.057.089 փրանքի: Այս առթիւ կաղին գինը բարձրացաւ 1.65ի: Պ. Էռիոյի առաջարկով, 50.000 փրանք վարկ մը քուէարկուեցաւ, օգնելու համար Ֆինլանտայի: Ժողովը ջերմապէս շնորհաւորեց ելմտական նախարարը, որ անգլեւֆրանսական համաձայնութեան մէջ 33էն 75 առ հարիւրի բարձրացուցած է ֆրանս. մետաքսեղէններու արտածումը դէպի Անգլիա:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տարուան այս եղանակին կը սկսի ամերիկեան ընկերային ու բարեսիրական ընկերութիւններու ներուժ աշխատանքը՝ ապահովելու համար իրենց պէտք եղած գումարին մէկ կարեւոր մասը: Այսպէս, այս օրերուն կը մղուի Ամերիկեան Կարմիր Խաչի տարեկան քէմփէյնը, որուն առաջադրութիւնն է տասնեակ հազարաւոր նոր անդամներու հետ միլիոնաւոր տոլարներու ապահովումը: Նման մեծ գումար մը ձեռք բերելու առաջադրութեամբ աշխատանք թափած են կամ պիտի թափեն նաեւ ուրիշ կազմակերպութիւններ, ինչպէս Փրկութեան Բանակ (Սալվէյշըն Արմի) եւ Մեծագոյն Պոսթընի բարեսիրական բոլոր ընկերութիւնները միասնաբար (Քըմիւնիթի Ֆընտ): Միայն վերջինը ամէն տարի կը հաւաքէ 4—5 միլիոն:

Կասկած չկայ որ մեր հայրենակիցները, իբրեւ ամերիկեան քաղաքացի, իրենց կարողութեան չափով կը մասնակցին վերոյիշեալ եւ անոնց նման կազմակերպութիւններու նուիրահաւաքումին: Սակայն ատով անոնք կը կատարեն իրենց պարտականութեան մէկ մասը միայն:

Քաղաքացիական այս պարտականութենէն զատ՝ մենք ունինք նաեւ ազգային պարտականութիւններ, որոնց մէջ ընկերային - բարեսիրական մշակութային մարզերը կարեւոր տեղ մը կը բռնեն թէ ամերիկահայութեան եւ թէ մանաւանդ քոյր գաղութներու պէտքերը բաւարարելու համար:

Գիտենք որ մեր գաղութը միշտ ալ եղած է պարտաճանաչ, երբեմն իր կարողութենէն վեր զոհողութիւններ յանձն առնելով: Ճիշդ ասոր համար է որ այսօր կ'ուզենք չեշտել պէտքը՝ նման արտակարգ ճիգի մը անհրաժեշտութեան: Եթէ մեր գաղութի գործերը նախորդ տարիներէն զգալի տարբերութիւն մը չունին, նոյնը չէ մեր քոյր գաղութներուն պարագան, որովհետեւ անոնք արդէն իսկ կը զգան պատերազմի ծանր լուծին ազդեցութիւնը, որուն արձագանգները սկսած են հասնիլ մեզի:

Փարիզի «Յառաջ»ը կը հաղորդէ որ հոկտեմբերի կէսերուն կազմուած է Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը՝ Ֆրանսական բանակի մէջ ծառայող հայ զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն նիւթական եւ բարոյական լրացուցիչ օժանդակութիւն ընծայելու համար: Այս մարմնին առաջին գործերէն մին եղած է հայթայթումը տաք հանդերձէղէնի, որուն հոգածութիւնը յանձնուած է Ֆրանսահայ Կ. Խաչին եւ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան:

«Հայրենիք»ի նոյեմբեր 22 թիւով հրատարակեցինք Լիբանանի Հայ Ազգային Բուժարանի Ամերիկայի յանձնախումբին կոչը, ուրկէ մեր ընթերցողները տեսան թէ այդ հաստատութիւնը ինչ ծանր տագնապի ենթարկուած է, մասնաւորաբար պատերազմի պատճառած հասոյթի եւ նուէրներու նուազումին հետեւանքով:

Այսօր կը հրատարակենք Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան մէկ կոչը, որ կը շեշտէ Միջնաւոր Արեւելքի 150 գիւղերու համար «Մշակոյթի Տուրք» անունին տակ դրամ հաւաքելու պէտքը:

Մեր թուածները դեռ չեն սպառեր հայ գաղութներու ամբողջական բոլոր կարիքները:

Կասկած չկայ որ ֆրանսահայ գաղութը հայ զինուորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն հասնելէ զատ՝ ունի ուրիշ պահանջներ ալ, օրինակ, նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութիւն, որոնց միայն իր նիւթական միջոցները չեն բաւեր: Եւ թէեւ առայժմ Ֆրանսայէն նիւթական օգնութեան հրապարակային խնդրանք չկայ, բայց շատ հաւանական է որ շուտով պիտի ըլլայ:

Կասկած չկայ նաեւ որ Սուրիոյ եւ Լիբանանի շրջանին մէջ Հայ Ազգային Բուժարանը միակը չէ: Կան նման ուրիշ հաստատութիւններ ալ, որոնց վիճակը ծանրացած է վերջին ամիսներու ընթացքին:

Հարկ կա՞յ շեշտելու որ Միջնաւոր Արեւելքի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան օժանդակութիւնը վայելող 150 գիւղերէն զատ կան ուրիշ կրթական հիմնարկութիւններ, որոնք նոյնպէս մատնուած են ծանր կացութեան մը:

Պարզ է որ ամերիկահայութիւնը համեմատաբար աւելի լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուի, քան մեր բոլոր քոյր գաղութները: Որքան ալ այս երկրին տնտեսական տագնապը դեռ վերջացած կարելի չէ համարել. որքան ալ մեր հայրենակիցներէն շատեր դեռ գործ չունին եւ կամ ամբողջ ժամանակով չեն աշխատիր,— այնուամենայնիւ անուրանալի է որ այս գաղութի նիւթական պայմանները գէթ տանելի են: Ասոր համար է որ արտակարգ տագնապի մատնուած շրջանները եւ անոնց մէջ գործող կազմակերպութիւնները բնականօրէն իրենց աչքերը կը դարձնեն դէպի մեր գաղութը:

Ու մենք ոեւէ կասկած չունինք որ մեր հայրենակիցները սիրայօժար արձագանգ պիտի տան թէ վերոյիշեալ կոչերուն եւ թէ անոնց որ դեռ պիտի գան:

Միւս կողմէ, կը կարծենք որ անհրաժեշտ է պատրաստուիլ ոչ միայն յառաջիկայ ամիսներու, այլ թերեւս տարիներու համար: Այս պարագային մեր խօսքը կը վերաբերի ոչ թէ անհատներուն, այլ Միացեալ Նահանգներու մէջ կազմուած եւ տասնեակ տարիներէ ի վեր գործող կազմակերպութիւններուն, որոնցմէ ոմանք հազարներու կանխիկ դրամագլուխ ունին ամերիկեան դրամատուներու մէջ, թերեւս նաեւ անհատներու մօտ:

Կարեւոր է որ թէ ներկայիս գործօն դեր կատարող եւ թէ դրամ ունեցող՝ բայց գործունէութենէ դադրած կազմակերպութիւններու պատասխանատու տարրերը իրար գան եւ մտածեն մօտիկ ապագայի համար պատրաստուելու միջոցներու մասին:

Այսպէս է որ կրնանք կատարել մեր ազգային պարտականութիւնը:

(Խմբագրական՝ «Հայրենիք»ի)

ՎԱՐՁՔԻ ՁԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ - խորհրդական ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud):

ՀԱՅ-ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԼԸ ՀԱՎՌ.— Սիրելի «Յառաջ», առաջին նամակով մը հաղորդած էի թէ քառասունէ աւելի հայ զինուորներ կը գտնուին, պատրաստութեան մէջ:

Անկէ ի վեր, անցան շաբաթներ: Դեկտեմբեր 10ին, մեր չորրորդ ամիսը սկսաւ: Աւարտած է ուրեմն՝ զինուորական պատրաստութեան եռամսեայ շրջանը: Զինուորները սորված են ուրեմն՝ պատերազմելու արուեստը, հայրենիք պաշտպանելու վսեմ գործը, գրոհ տալու ռազմավարութիւնը, մորթ ազատելու խաղերը:

Հայ զինուորներու ներկայ թիւն է երեսուն եւ ինը: Ոմանք զինափոխութեան համար ուրիշ տեղ մեկնեցան: Մէկ հոգի ալ Փարիզ նախապէս աշխատած գործարանը կանչուեցաւ: Եօթը հոգի առժամապէս Ֆոռ տը Թուռնըվիլ կը մնան: Մնացեալները Մոնժոնի անտառն են: Որսորդներու համար գնահատելի վայր մը, անշուշտ, ուր չարաճճի նապաստակներ վազք կը խաղան, մեր ոտքերուն տակ եւ աչքերուն առջեւ: Երանի անոնց որ պիտի վայելեն մեր անտառին գարունը եւ ամառը:

Քանի մը շաբաթէ ի վեր, ութ օրուան արտօնութիւնները սկսած են: Հերթով կը մեկնին խումբեր: Ու իւրաքանչիւր խումբի մէջ քանի մը Հայ: Ինչ մեծ պարգեւ կամ կաղանդի ինչ թանկագին նուէր սա ութ օրուան արձակուրդը, դադարը: Ինք զինուորը եւ անոր մայրը կամ քոյրը, կինը կամ նշանածը միայն կրնան խկութեանը մէջ գնահատել զայն:

Ափսո՜ս: Անոնք ուրիշ կաղանդչէքի կը սպասէին անձկագին: Զեկա՜ւ: Եւ չուզեր գալ առայժմ: Պահուած է. ան եւ չի համարձակիր լոյս աշխարհին երեւիլ: Վասնզի, քաղաքակիրթ մարդկութեան համար պատերազմը անխուսափելի եւ անհրաժեշտ չարիք մըն է: Ահա թէ ինչու, պատերազմ կը մղենք ու պիտի մղենք:

Ահա թէ ինչու, մենք ալ աւարտած մեր կրթութիւնը,

նետած կապոյտները ու հագած խաքի համազգեստները՝ կը սպասենք: Կը սպասենք որ օր մը մեզ ալ ղրկեն quelque part en France, կամ աւելի հեռաւոր վայրեր:

Ուսերը կը բարձրանան սկեպտիկ անհոգութեամբ, նայուածքները խորասոյզ կ'իջնեն երկտասարդ եւ անմեղ հոգիներուն, մինչ անխուսափելի փափուքը կը մրմնջէ, — On va monter là - haut ...! Ա. Խ.

ՌՈՄԷՆՎԻԼ, 21 Դեկտ.— ... Խմբագիր «Յառաջ»ի, յուզումով կարդացի ձեր 20 դեկտեմբերի առաջնորդող յօդուածը, իմ զինուորի պարտականութիւնս կատարած ըլլալու առիթով: Պիտի խնդրէի ձեզմէ ընդունիլ իմ սրտագին շնորհակալութիւնը եւ թոյլ տալ ինծ որ ձեր թերթին միջոցաւ հրապարակաւ երախտագիտութիւնս յայտնեմ նաեւ Զինուորներու օգնութեան մարմնի անդամուհիներուն եւ անդամներուն, որոնք գինեսեղանով մը պատուեցին զիս Նուպարեան գրադարանի սրահի մէջ:

Եդուարդ Տնկոյեան

ՍԱՆ ՍԱՆԱՄԱՅՐ
(Զինուորներու համար)

-արօտ զինուորներու կնքամայր - սանամայր դառնալու համար դիմումներ կը ստանանք ամէն օր, շնորհիւ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած թըղթակցութեանց: Միայն մէկ զինուորի համար, որ կը գրէր թէ «դուլպայ չունէր երկու ամիսէն ի վեր», ստացանք երեք նամակներ: Առաջինին—Օրիորդ մը Լիոնէն— անմիջապէս պատասխանած ըլլալով, միւսներուն ալ ուրիշ հասցէներ առաջարկեցինք:

Շատերը չեն ուզեր որ իրենց անունը արձանագրուի թերթին մէջ: Ուստի կը նշանակենք միայն սկզբնատառեր:

Ինչպէս կը յիշուի, առաջին դիմումը կատարուած էր Ալժերիայէն (Օր. Աճէմեան): Հաղորդեցինք երկու հասցէներ:

Փարիզէն Օր. Արփիկ Միսաքեան կը ստանձնէ «սանամայրութիւնը» երկու զինուորի: Տէր եւ Տիկին Մ. Ս. զինուոր Ս.ի:

Լիոնէն Օր. Սարայտարեան զինուոր Գ. Մ.ի:

Ֆայանսէն Տէր եւ Տիկին Սօլաքեաններ զինուոր Ն. Ծ.ի, Քամպրէ:

Ուրիշ տեղեկութիւններ հետզհետէ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մեր գաղութի կեանքէն

ԿԱՐՏԱՆ, 19 Դեկտ.— Նախորդ թղթակցութեամբ ներկայացուցեր էի մեր գաղութի ազգային թոյլ վիճակը, ինչպէս նաեւ զօրաշարժի ենթարկուած հայ երիտասարդներու պարագան: Այս անգամ կ'ուզեմ քիչ մը լայն ու թիւերով ներկայացնել զինուոր գացած հայ երիտասարդներու կեանքը:

Ընդհանուր զօրաշարժէն ի վեր Կարտանէն մեկնող երիտասարդներու թիւն է 31: Այս թիւէն պէտք է հանել 4 երիտասարդներ, որոնք տարուան զինուորական ծառայութեան համար մեկնած էին 1938 աշնան: Յետոյ պէտք է հինգ հոգի եւս զեղչել 27էն, որոնք ըլլալով 1918ի ծնունդները (21 տարեկան», պարտաւոր էին զինուորական ծառայութեան երթալ՝ երկու տարուան շրջանի մը համար: Մնացեալ 22 հոգիին մէջ կան ամուրիներ, ֆրանսահպատակներ, ամուսնացողներ 1 — 3 զաւակի տէր երիտասարդներ: Մեկնողներէն իբրեւ հիւանդ կամ զինուորութեան անյարմար, ետ եկած են երկու հոգի, մէկը մէկ տարուան պայմանով: Զորս հոգի ալ իրբեւ հանքագործներ՝ մէկ ամիս ծառայելէ վերջ ետ ղրկուեցան: Ուրեմն այս 25 երիտասարդները մեկնած կ'ըլլան գործօն ծառայութեան համար: Ունինք կապոյտ տետրակ ունեցող Հայեր ալ, որոնք կը սպասեն իրենց կարգին: Քանի մը օրէ ի վեր դարձեալ կը կանչուին 20—48 տարեկան օտարականները (Հայեր), ինչպէս նաեւ ապաստանի իրաւունքէնօգտուող 20—27 տարեկան տարագիրները, հարցաքննութեան համար: Այս տարիքի Հայերը գրեթէ մեծամասնութեամբ զինուորական քննութենէ անցած են: Կը հարցնեն, ձի նստիլ, լողալ, հեծելանիւ քշել, ինքնաշարժ քշել եւայլն գիտե՞ս: Ասոր համեմատ հարցարաններ կը լեցուին եւ ենթականերուն ստորագրել կուտան:

Միւս կողմէ, Ա. Բ. Գ.ի կարգով, քաղաքապետութիւնը սկսած է արձանագրել Կարտանի եւ իր շրջանի բնակչութեան (տեղացի թէ օտարական) ցանկը, յետագային — եթէ պէտք ըլլայ — պարենատոմս հաստատելու համար:

Զինուորներու ընտանիքներուն նպաստը սկսած են վճարել կանոնաւորապէս: Դեկտեմբերը զինուորներու արձակուրդի ամիսը եղաւ: Մեր շրջանի հայ զինուորներն ալ սկսան գալ 8 — 10 օր հրամանով՝ իրենց ընտանիքներուն եւ բարեկամներուն այցելելու համար: Բոլորն ալ գոհունակութեամբ կը խօսին: Հայ զինուորները մասամբ բախտաւոր են, որ, առնուազն արհեստ մը գիտեն.— մեքենավար, սափրիչ, դերձակ, կօշկակար եւայլն, անշուշտ կ'օգտուին կարգ մը առաւելութիւններէ: Կօշկակար զինուոր մը կը պատմէր թէ արհեստին շնորհիւ հանգիստ գործ ունի: Ու կ'աւելցնէր թէ բոլոր արհեստաւոր հայ զինուորները կը սիրուին տասնապետներէն մինչեւ սպաները:

Գործերու վիճակը առայժմ լաւ է: Մեքենաները կը ճռնչեն անընդհատ: Ածխահանքերն ալ սկսան շաբաթական 48 ժամ բանիլ:

Օտար գործաւոր չեն առներ եւ ոչ ալ կ'արձակեն ներկայիս: Կարգ մը շրջաններ կազմած են հայ զինուորներու օգնութեան մարմիններ, իրենց եղբայրակիցներուն օգնելու համար: Կարտանը ի՞նչ կը բանի: Ամենը չէ՞ սթափելու, երբ գործելու այնքան լայն ասպարէզ կայ: Ոտքի, հայրենակիցներ, մենք ալ բարոյական եւ նիւթական պարտականութիւններ ունինք կատարելիք հայ զինուորին հանդէպ:— Դաշնակուն

Գերմաններու հետապնդումը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ թուրք ոստիկանութիւնը դեկտեմբեր 23ին կոխեց Բերայի գերմ. ակումբը՝ Թեւթոնիա եւ բռնեց բազմաթիւ փաստաթուղթեր որոնք խիստ քննութեան մը պիտի ենթարկուին: Ակումբը հիթլէր. գործունէութեան կեդրոնը կը համարուի եւ նախագահը երկար հարցաքննութեան մը ենթարկուեցաւ: Կառավարութիւնը որոշած է խիստ հսկողութիւն կատարել գերմանական քարոզութեանց վրայ: Ուրիշ ընկերակցութեանց մասին ալ հետապնդումներ պիտի կատարուին:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, նոր յայտնութիւններ կը սպասուին գերմանական քարոզչական եւ լրտեսական գործունէութեան մասին, երբ սկսի դատավարութիւնը գերմաններէն «Թիւրքիշէ Փոստ »ի հրատարակիչին: Ինչպէս կը յիշուի, այս թերթը արտատպած էր «Փրավտա»յի մէկ հակաթուրք յօդուածը, որ մեծ աղմուկ հանեց վերջերս:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին՝ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի քոյրը, որ կինն է դեսպան Ֆոն Փափէնի գլխաւոր աշխատակիցներէն Տօքթ. Եէնքէի, (առեւտրական կցորդ), գործնապէս կը ծառայէ գերմանական քարոզութեանց, սիրաշահելու համար թուրք երեւելիներ: Տիկինը ընդունելութիւններ եւ ճաշեր կը սարքէ եղեր, ուր գինին կը հոսի ջուրի պէս ...

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. վիճակահանութեան 18րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Լիմոժի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 266.193 թիւը:

— Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք. 742.082, 758.816:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 781.409, 459.532, 661.155, 627.225:

97071 վերջացող բոլոր թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք: 99.770 եւ 56.313 վերջացող բոլոր թիւերը շահեցան 50.000 ական ֆրանք: 2879 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք, 089 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք, 31 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք, 6 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք, 5 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

ՇԱԲԹ ԹԻՒԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակախաղին առաջին պարգեւը շահած է 645 թիւը, որուն տէրը՝ Պ. Արտաշէս Մնծիկեան, 55, ռիւ Սէնթ - Պարպ, Մարսէյլ, ստացած է չքեղ ռատիօ մը: Երկրորդ պարգեւը շահած է 482 թիւը, որուն պարգեւն է fռտաf մը: Այդ թիւին տէրը կը հրաւիրուի ստանալ իր շահած պարգեւը, մինչեւ յունուար 15: (Կնիf)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը խնդրեմ բոլոր բաժանորդներէս գալ եւ մաքրել, կամ ղրկել թերթին ունեցած պարտքը մինչեւ դեկտեմբեր 31: Թող չմեղադրեն, եթէ մինչեւ այդ թուականը թերացողներուն թերթերը դադրեցնեմ:— Գործակալ «Յառաջ»ի Գ. Ծերիկեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵՆՑԱՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՆՐԱՑԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, գրեց՝ Հր. Ն. Թորոսեան: Մատենաշար Հ. Բ. Ը. Միութեան թիւ 5: 1939: Գին 3 ֆրանք: Դիմել 11 Square Alboni, Փարիզ:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿԻՆ հրատարակութեան առթիւ, միջազգային մամուլը կը բացատրէ թէ այդ գիրքը բացորոշապէս կը պարզէ երեք հիմնական կէտեր.— 1. Ֆրանս ռուսեւգերման մերձեցումի մը մասին առաջին լուրը ստացած էր 1938 դեկտեմբեր 16ին, Սոֆիայի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ.— 2. Պատերազմէն առաջ Ֆրանս երկու ամսուան ընթացքին երեք անգամ կրկնած էր Հիթլէրի եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին թէ պիտի կատարէ իր յանձնառութիւնները Լեհաստանի հանդէպ, եթէ ան յարձակում կրէ: — 3. Օգոստոս 31ին, ութ ժամ առաջ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի ձայնասփիւռ յայտարարութենէն որ կ'ըսէր թէ Լեհաստան մերժած է Գերմանիոյ վերջին պահանջները, Պերլինի լեհական դեսպանը տեսակցութիւն մը խնդրած էր եւ պաշտօնապէս հաղորդած Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան թէ Լեհաստան կ'ընդունի Գերմանիոյ առաջարկները, իբրեւ հիմ բանակցութեանց:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԱԼ կանանչ տետրակ մը պիտի հրատարակէ պատերազմի պատճառներու մասին, ինչպէս գրած էինք: Առաջին անգամ է որ Լեհաստան այսպիսի հրատարակութիւն մը կ'ընէ: Տետրակը պիտի պարունակէ պատերազմին ամբողջ պատմութիւնը եւ դիւանագիտական ձեռնարկները, շարք մը վաւերագիրներով որոնք պիտի պարզեն լեհեւգերման յարաբերութիւնները 1934էն ի վեր, երբ Հիթլէր եւ Փիլսուտքի ստորագրեցին ոչ-յարձակման դաշինքը: Հակառակ իր արագ փլուզումին, լեհական կառավարութիւնը յաջողած է Վարշաւայի արտաքին նախարարութեան դիւանաթուղթերը փոխադրել Ռումանիա: Պերլինի լեհական դեսպանատան վաւերաթուղթերն ալ փրկուեցան դեսպան Լիփսքիի կողմէ, որ անձամբ զանոնք տարաւ Սկանտինաւիա եւ յետոյ բերաւ Փարիզ: Ինքն ալ կամաւոր գրուեցաւ, Գերմաններուն դէմ կռուելու համար իբրեւ պարզ զինուոր: Կանանչ տետրակին մէկ մեծ մասը պիտի նուիրուի պատերազմի վերջին ամիսներուն: Ուրիշ գլուխ մը կը ներկայացնէ բոլոր դիւանագիտական վաւերագիրները Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ փոքրամասնութեանց մասին, այս առթիւ պատմելով թէ Դաշնակիցները առաջարկած էին զանոնք փոխանակել ճիշդ այնպէս ինչպէս հարաւային Թիրոլի Գերմանները, Տանցիկի վերաբերեալ բոլոր վաւերագիրներն ալ պիտի հրատարակուին, ներկայացնելով հինգ տարուան շրջանի անցուդարձը:

ՕՏԱՐ ԱՆԹԵԼԻ ունկնդրելը ծանր յանցանք է Գերմանիոյ մէջ: Անցեալ օր 15 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Գերմանացի մը: Թերթերը աւելի ծանր պատիժներ կը պահանջեն, «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին խորտակումէն ի վեր: Մինչեւ անգամ մահապատիժ կը նախատեսուի:

80,000 ԹՈՆ տարողութեամբ զրահաւորներ շինելու ծրագիր մը ներկայացուեցաւ Մ. Նահանգներու նաւային յանձնախումբին, որպէսզի Մ. Նահանգները «բացարձակապէս անպարտելի» դառնան: Այս մարտանաւերը պիտի ունենան ութ աշտարակ եւ պիտի սպառազինուին ահարկու թնդանօթներով: Նախապէս վարկեր խնդրած էին 65,000 թոն տարողութեամբ զրահաւորներու համար:

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՒՆԵՐԸ անխնայ պիտի հետապնդուին, յայտարարեց ոստիկանութեան վերատեսուչը, պատասխանելով համայնավարներու գործունէութեան մասին եղած հարցումներու: «Անողորմաբար պիտի հետապնդենք անոնք որ մտերմական խօսակցութիւններով կամ անստորագիր թռուցիկներով կը փորձեն գործել հայրենիքի սրբազան շահերուն դէմ»:

ՍՈՒՐՃԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ առթիւ երկրագործական նախարարը յայտարարեց թէ ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի պարենատոմս հաստատելու չստիպուին: Նախարարը միեւնոյն ատեն յանձնարարեց որ ժողովուրդն ալ սուրճ եւ բուսական իւղեր եւն. ամբարելէ զգուշանայ: Յունուարի սկիզբին մեծ քանակութեամբ սուրճ պիտի հասնի գաղթավայրերէն:

50 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Գերմանիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք երկաթուղիի նոր արկածի մը որ պատահեցաւ դեկտեմբեր 23ին: Նոյեմբեր 4էն ի վեր ինը արկածներ պատահած ըլլալով, 245 հոգի մեռած, 400 հոգի վիրաւորուած են:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցան Անրի Ժանսոն, շարժանկարի հեղինակը եւ Ռընէ Ֆրաժէ, պարբերականի մը խմբագիրը: Առաջինը յօդուած մը գրած էր զոր զինուորական իշխանութիւնը վնասակար դատած է, իբրեւ զինուորները անհնազանդութեան դրդող:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ ծախքերուն համար Ֆրանս 1940ին պիտի վճարէ 20,993,390 ֆրանք:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր մարդահամարին համաձայն ժողովուրդին թիւն է 44,502-000, մինչեւ 1936ին հազիւ 43,756,000 կը հաշուէին:

ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՆ ՕԴԱՉՈՒՆ պատերազմական շրջանին մէջ թռաւ ֆրանսական հողին վրայ եւ իջաւ անգլիական օդանաւային կայանը, արիւն փոխադրելով վիրաւորներուն համար:

Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գանտիլեան, Այրի Տիկին Գանտիլեան (մեծ մայր), Տէր եւ Տիկին Յ. Գանտիլեան (հօրեղբայր), Այրի Տիկին Խաչիկեան (աղջկան մօր մայրը), Տէր եւ Տիկին Սմբատեան (հօրեղբայր), Տէր եւ Տիկին Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Սմբատեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան խորունկ ցաւով կը ցանուցանեն մահը իրենց սիրելի աղջկան՝

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ

որ չիջեցաւ 16 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ չորեքշաբթի 27 Դեկտ. 1939, ժամը ճիշդ 3ին, 40 Allée de Moulineaux à Issy les Moulineaux, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Քլամարի գերեզմանատունը:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԾՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 28 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4232

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷ՞Ն ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ...

Թուրք մամուլը կրակ ու բոց կտրած է այս միջոցին: Օր չանցնիր որ այս կամ այն թերթը կամ բոլորը միասին բան մը չգրեն մասնաւորապէս Գերմանիոյ դէմ: Որ եւ է աննպաստ լուր Թուրքիոյ մասին, կամ գերմանական որ եւ է ձեռնարկ ազդանշանը կը հանդիսանայ նոր ճակատամարտի մը:

Այսօր պիտի կարդաք երկու նմոյշներ, մէկը միւսէն խօսուն:

Կը բաւէ աչք մը նետել Պոլսոյ վերջին թղթարերին վրայ, համոզուելու համար թէ պայքարը պիտի շարունակուի նոյն ուժգնութեամբ, թերեւս յանդելու համար ճակատագրական ելքի մը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ հրատարակուած է մինչեւ հիմա, կը կազմէ տեսակ մը ախտանշան: Այն աստիճան որ, գրագէտ մը—անշուշտ հին սերունդէն — հարկ զգացեր է բաց նամակ մը ուղղել Հիւսէյին Ճահիտի եւ խոհեմութեան յորդոր կարդալ: Հատուած մը՝ այդ բաց նամակէն («Աք Պաշա», 16 դեկտեմբեր).

— «Ձեր գրիչը աշխարհի ասպարէզ կը կարդայ: Ձեր դէմը իբր թշնամի կա՛մ «Սթալին»ը կամ «Հիթլէր»ը կը գտնուի:

Խնդրեմ, վարպետ, խորհեցէք թէ ձեր գրչի մէկ հարուածէն ինչ փորձանքներ կրնան առաջ գալ: Աստուած մի արասցէ, եթէ այս ուղղութեամբ սխալ մը գործէք, բանակները, նաւատորմները չեն բաւեր զայն սրբագրելու համար: Հինները խօսք մը ունին.— «Մեծ պատառ կեր, բայց մեծ մի՛ խօսիր!» կ'ըսեն: Դուք ալ, ձեր ուզածին չափ աշխարհի շնորհները վայելեցէք: Եթէ երեսփոխանութիւնը չի բաւեր, գործավար եղէք: Մեր գլխուն թագն էք: Սակայն մեծ չափով մի խօսիք:

Եթէ առանց կռիւ առաջ բերելու չէք կրնար գրել, վնաս չունի, մեր մէջէն մէկը ընտրեցէք, հարուածեցէք: Մեր բոլորին վրայ այսքան տարուան վարպետի իրաւունքը ունիք: Ձեր զարկած տեղը վարդ կը բուսնի: Բայց երբ երկրին սահմաններէն դուրս ըլլայ, ո՛չ!: Մանաւանդ աշխարհի սա վտանգաւոր շրջանին: Ո՛չ ոք գիտէ թէ ի՛նչ առաջ կուգայ մեր այս խառնած գործերէն»:

Հին Թուրքը պարզապէս բսել կ'ուզէ թէ Հիւսէյին Ճահիտ կրակին հետ կը խաղայ:

Բայց նախկին Իթթիհատականը մինակ չէ, այս գետնին վրայ: Միւս թերթերն ալ, Թուրքերէն «Թան», «Ճիւմհուրիյէթ», «Սօն Փոստա» միեւնոյն լեզուն կը գործածեն, Գերմանիոյ ասպարէզ կարդալով, իսկ Խ. Միութեան հանդէպ քիչ մը սուտ - խենդ ձեւանալով:

Այսպէս, Թուրքերէն «Թան»ի խմբագրապետը բացէ ի բաց կը յայտնէ թէ Գերմանները կ'ուզեն որ Խ. Միութիւնը կարճ կապէ Ֆինլանտայի կռիւը, եւ «Թուրքիոյ վրայէն իջնէ Պարսից ծոց, տաք ծովը»:

— «Գերման թերթերը կ'աշխատին որ Խ.Միութիւնը Անգլիոյ դէմ քալէ Թուրքիոյ եւ Իրանի ճամբով: Որովհետեւ այդ պարագային Ռուսերը անմիջապէս իրենց դէմը պիտի գտնեն Դաշնակիցները: Իսկ երբ Դաշնակիցները եւ Ռուսերը կռուին Անատոլուի եւ Իրանի մէջ, Գերմանները միջոց պիտի ունենան հանդիստ շնչելու Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ»:

Նոյն թերթին ուրիշ մէկ աշխատակիցը արձանագրելով Գերմանիոյ տնտեսական ճակատի առաջնորդին ժամանումը, հետեւեալ խօսքերը կը սահեցնէ, իբրեւ բարի գալուստ.

— «Թուրք ազգը պէտք չունի գերմանական մշակոյթին, որուն մէկ ծայրէն տարճանակը կ'երեւայ, միւսէն՝ սուրը... Աւելի բարերեր արտերու մէջ ցանելու համար, ձեր տոպրակը պահեցէք գերման մշակոյթը, որ շատոնց դուրս տուած է իր գոյնը: Թուրք ազգի գլխուն մէջ տեղ չկայ գերմանական սերմնցուին համար»:

Այս կարգի արտայայտութեանց մէջ, բոլոր Թուրք թերթերն ալ կը փորձեն համոզել թէ Խ. Միութիւնը չուզեր հետեւիլ Գերմանիոյ խորհուրդներուն, իր կարգին պատերազմի բռնուելու համար:

Եւ սակայն, կը թուի թէ կառավարութիւնը աւելի հեռատես է քան մամուլը: Ապացոյց՝ նախագահ Իսմէթի քննական պտոյտը արեւելեան նահանգներուն մէջ,— Սեբաստիա, Երզնկա, Կարին, Տիգրանակերտ: Այս տեսակէտէն ուշագրաւ է նաեւ Պոլսէն հասած հեռագիր մը, որուն համաձայն Թուրքիոյ գերմանական եւ ռուսական դրամատունները հաշուեյարդարի ձեռնարկեր են, իբրեւ «զգուշական միջոց»:

Լրագրական ճակատամարտի եւ լուրերու այս լաբիւրինթոսին մէջ, դժուար է որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ: Բայց, այս երեւոյթները եւ ուրիշ աւելի խորհրդաւոր դէպքեր այն տպաւորութիւնը կը գործեն թէ՝ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան գործակցութիւնը շատ աւելի խոր եւ բարդ ծալքեր կը պարունակէ, քան կ'ենթադրուի:

Եթէ հիմնաւոր է այս տպաւորութիւնը, անակնկալ մը պիտի չըլլայ, երբ առտու մը պատերազմին կայծերը տարածուին մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք եւ Պալքանները:— Շ.

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ տնտեսական պատուիրակութիւն մը ղրկեց Մոսկուա, նախագահութեամբ առեւտրական նախարարին, բանակցելու համար առեւտրական եւ նաւային պայմանագրի մը մասին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ վարկերու քննութեան առթիւ, ծերակոյտը հաստատեց թէ քաղաքային եւ զինուորական ծախքերը կը կազմեն 300 միլիառ ֆրանքի գումար մը, որ կրնայ աւելնալ, 1941ին, եթէ պատերազմը շարունակուի: 1940ի առաջին եռամսեային զինուորական վարկը 55 միլիառ ըլլալով, տարեկան գումարը պիտի հասնի 220 միլիառ ֆրանքի: Մեծ պատերազմին ատեն զինուորական ընդհ. ծախքն էր 210 միլիառ ֆրանք, այն ատենուան արժէքով, կամ 1300 միլիառ՝ ներկայ սակով: Ծերակոյտին մէջ ալ պաշտպանուեցաւ այն տեսակէտը թէ հարկ է կանխիկ ճարել եւ վճարել, որպէսզի պատերազմի պարտքերը չծանրանան ապագայ սերունդներուն վրայ: Ծախքերուն մեծ մասը պիտի ճարուի ժողովրդական փոխառութիւններով: Մասնագէտներ չեն կարծեր որ ներկայ պատերազմին ծախքը նախորդէն աւելի շատ ըլլայ, նկատի առնելով շարք մը կատարելագործութիւններ:

21 ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ հաւաքական բողոքագիր մը ուղղեցին գերմանական, անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւերու գործունէութեան դէմ՝ ամերիկեան ջուրերուն մէջ:

1921ԻՆ ԾՆԱԾ (18 տարեկան) երիտասարդները կ'արձանագրուին Իտալիոյ մէջ, զինուորցուներու մարզահամար մը կազմելու համար:

Թուրքիոյ ռուսական եւ գերմանական դրամատուները կը փակուին

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 26 թուականով.— Թուրքիոյ գերմանական եւ ռուսական դրամատունները, ինչպէս եւ տնտեսական հաստատութիւնները դադրեցուցին ամէն վարկ եւ սկսան հաշուեյարդարի ենթարկել իրենց գործերը: Կ'ըսուի թէ այս որոշումը տրուած է գերման դեսպան Ֆոն Փափէնի վերջին այցելութեան ատեն: Դեսպանը կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր գերմանական հաստատութեանց վարիչներուն հետ: Գերմանական եւ խորհրդային շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ յառաջիկայ գարնան պատերազմը պիտի պայթի այս շրջանին մէջ: Անոնց կարծիքով այս տնօրինութիւնը եղած է իբրեւ զգուշական միջոց: Մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի գերմանական եւ ռուսական դրամատուններու հաշուեյարդարի որոշման:

Ռուսերը պիտի գրաւե՞ն Պեսարապիան

Ինչպէս հաղորդած էինք, Ռումանիոյ վարչապետը ռուսական սահմանագլուխին վրայ անցուց Ծնունդի տօնը, իսկ թագաւորը գնաց հունգարական սահմանագլուխ: Կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը մտահոգ է այդ երկու նահանգներու մասին: Ժողովուրդն ալ անձկութեան մատնուած է, տեսնելով Ֆինլանտայի վիճակը:

Սաստիկ ցուրտ կը տիրէ Պեսարապիոյ մէջ, սառեցնելով մարդկային շունչը, ինչպէս եւ Տնիէսթէրի ափերուն ջուրը: Ջերմաչափը քանի մը օրէ ի վեր իջած է 15 աստիճանի, բայց առ նուազն երեք շաբաթ եւս պէտք է շարունակուի այս ցուրտը, որպէսզի գետին սառերը ամրանան եւ կարմիր զօրքը կարենայ քալելով անցնիլ, եթէ Սթալին այդպէս հրամայէ:

Թէեւ մօտալուտ արշաւանքի մը մասին շատ կը խօսին արեւմտեան մայրաքաղաքներու մէջ, բայց Ռումանիոյ զինուորական իշխանութիւնները լուր չունին ռուսական արտակարգ համախմբումի մը մասին: Ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը, որ ճամբորդած է Տնիէսթէրի երկայնքը, հիւսիսէն հարաւ, պատերազմական պատրաստութիւններ չէ նշմարած ռուսական ափին վրայ: Կարմիր սահմանապահները աթոռն կը հսկեն միշտ, դիտարան - աշտարակներու մէջ: Խորհրդային գիւղերը ամայի են, բնակիչները Սիպերիա քշուած ըլլալով հինգ տարի առաջ, ինչպէս կ'ըսեն Ռումանացիները:

Ամէն պարագայի մէջ, Ռումանիա որոշած է ուժգնօրէն դիմադրել, եթէ Ռուսերը յարձակին: Պեսարապիոյ մէջ հողին գինը, որ 28,000 լէյ էր (մէկ հէքթարը) վեց ամիս առաջ, այժմ իջած է 7000ի: Բոլոր անոնք որ Պուքրէշ երթալու միջոց ունին հեռացած են, այնպէս որ հողային առուծախի որ եւ է գործառնութիւն չէ կատարուած վերջին երեք ամիսներու ընթացքին: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ հրաբուխի մը վրայ կ'ապրին: Հրեաները այս առթիւ ալ գործի վրայ են եւ օտար դրամներ կը փնտռեն, բարձրացնելով գիները: Պեսարապիոյ գիւղացիները աճապարանքով կը ծախեն 25 արտավարէն աւելի եղած հողերը, վախնալով որ երբ Ռուսերը հասնին, «կուլակ»ներու կարգը կը դասեն զիրենք: Միայն չքաւոր գիւղացիները կ'ուզեն որ Ռուսերը գան եւ հիմակուընէ կ'ըսեն իրենց գործատէրերուն թէ պիտի գրաւեն իրենց տուները, երբ անոնք հասնին:

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Թաթարէսքօ երբ Չէթաթէա Ալպա հասաւ (սահմանամերձ քաղաքը, նախկին Աքքէրման), գերման, ռուս, հայ եւ հրեայ փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչները իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեցին Ռումանիոյ թագաւորին, կառավարութեան եւ բանակին:

Ռումանի՞ա եւ Գերմանիա համաձայնեցան

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Գերմանիոյ հետ, քարիւղ, արմտիք եւ ատաղձ ճարելու համար: Նոր համաձայնութեամբ, որ գործադրելի է 1940 յունուար 1էն սկսեալ, մարքին գինը պիտի հաշուեն 49 լէյ գնելու, 50 լէյ՝ ծախելու համար: Ներկայիս մարքը կը հաշուեն 41ուկէս լէյ, ուրեմն ռումանական դրամը մօտ 20 առ հարիւր կորսնցուցած կ'ըլլայ իր արժէքը, ուրիշ խօսքով Գերմանիա նոյնքան կը շահի այս սակարկութեան մէջ: Գերմանացիները նախապէս կը պահանջէին 60 լէյ հաշուել մարքը, բայց Ռումանիա մերժեց:

Մինչեւ նոր համաձայնութեան գործադրութիւնը առժամեայ կարգադրութիւն մը պիտի գործադրուի: Ռումանիա Գերմանիայէն ապրանքներ պիտի գնէ աւելի նպաստաւոր պայմաններով, մէկ տարուան համար:

Նոր համաձայնութեամբ, Ռումանիա յանձն առած է ամիսը 138,000 թոն աւելի քարիւղ ճարել Գերմանիոյ: Ռումանիա Գերմանիոյ պիտի յանձնէ նաեւ 66.000 թոն քարիւղ, լրացնելու համար 240.000 թոնը որ պիտի յանձնուէր նախորդ համաձայնութեամբ: Այս առթիւ դաշնակից շրջանակներու մէջ դիտել կուտան թէ Ռումանիոյ քարիւղի արտադրութիւնը երթալով կը պակսի, հետեւաբար դժուար պիտի ըլլայ կատարել այս յանձնառութիւնները:

Նոր համաձայնութիւնը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1.— Գերմանիա յանձն կ'առնէ գործադրել Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրը, որուն համաձայն 135,000,000 չեխական քուրոնի զէնք պիտի ճարուի Ռումանիոյ: 2.— Ռումանիոյ առեւտուրը Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի հետ մաս պիտի կազմէ գերմանեւռումանական առեւտրական դաշնագրին: 3.— Քարիւղի եւ արմտիքի վճարումը պիտի կատարուի մասնաւոր համաձայնութեամբ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ միջեւ երկաթուղիներու մասին գոյացած համաձայնութեան առթիւ, Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ քարիւղով, արմտիքով եւ հանքային արտադրութիւններով բեռնաւորուած կառախումբեր ճամբայ ելած են դէպի Գերմանիա, ութ տարբեր կէտերէ: Ամէնէն կարեւոր ճամբան կը կազմէ Ռումանիայէն Գերմանիա բանող գիծը, որուն շնորհիւ քարիւղ պիտի փոխադրուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 227, Դեկտեմբեր 26, առաւօտ.— Թշնամի զօրախումբերու կողմէ երկու արշաւներ կատարուեցան Մոզէլի արեւելեան կողմը, բայց ետ մղուեցան մեր կրակով:

Զեկոյց թիւ 228, իրիկուն.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու:

*** Ծնունդի 24 ժամուան զինադուլէն վերջը, ընդհարումները վերսկսան արեւմտեան ճակատին վրայ:

Զինադուլը խզեցին գերմանական պահակախումբերը, ի պատիւ Հիթլէրի որ ճակատ այցելած էր անակնկալ կերպով, բայց ետ մղուեցան կորուստներ կրելով: Ծնունդի դադարէն վերջը Գերմանները երկու նոր արշաւներ փորձեցին, նախապէս թնդանօթի եւ հրասանդի կրակ մը տեղացնելով: Առաջին արշաւին ատեն յառաջ խաղաց ամբողջ գումարտակ մը, մինչեւ կէս մղոն, զարնելու համար ֆրանսական յառաջապահները, բայց ետ մղուեցաւ: Կէս ժամ վերջը Գերմանները երկրորդ գումարտակ մը ղրկեցին, ճակատ ճակտի զարնուելու համար ֆրանսական յառաջապահներուն հետ, բայց մէկուկէս ժամուան ընդհարումէ մը վերջը քաշուեցան, քանի մը սպանեալներ ձգելով: Ո՛չ մէկ Ֆրանսացի սպաննուեցաւ կամ գերի բռնուեցաւ երկու յարձակումներուն ատեն, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

Այդ օրը Հիթլէր այցելեց Լիսթի զօրագունդին կեդրոնը: Այս այն զօրագունդն է ուր ինք իբրեւ տասնապետ կռուած էր Մեծ պատերազմին ատեն: Առաջնորդը աչքէ անցուց նաեւ օդանաւային ուժերը: Ֆրանսացի սպաներու կարծիքով, Գերմանները կը յուսային օգտուիլ Ծնունդի դադարէն, զիրենք յանկարծակիի բերելու եւ քանի մը գերիներ բռնելու համար, ինչ որ ի զուր կը փորձեն ատենէ մը ի վեր:

*** Անգլիական կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց պատերազմական կորուստներու մասին: Այդ զեկոյցին համաձայն, սեպտեմբեր 3էն մինչեւ դեկտեմբեր 22 Անգլիոյ տորմիղին մարդկային կորուստը եղած է 2266 հոգի, օդատորմիղին կորուստը՝ 438, իսկ ցամաքի վրայ (Ֆրանսա) միայն երեք սպաննեալ, համագումար 2511 հոգի մեռեալ:

*** Անգլիական շոգենաւ մը ընկղմեցաւ սուզանաւի մը կողմէ, երբ նաւաստիները ծնունդի սեղան մը սարքեր էին: 14 նաւաստիներ խեղդուեցան, որովհետեւ ժամանակ չէր մնացած ազատարար մակոյկները վար իջեցնելու: 11 հոգի ազատեցան: Նոյն օրը ընկղմեցան նաեւ երկու շուէտական փոքր նաւեր:

*** Երկու հարիւր օդաչուներ Անգլիա հասան Աւստրալիայէն: Ուրիշ 20.000 կամաւորներ ալ կը մարզուին, իբրեւ օդաչու կամ զինուոր:

** Անգլիական օդանաւեր նոր թռիչք մը կատարեցին Հէլիկոլանտի վրայ, բայց ետ մղուեցան գերմանական հակօդային մարտկոցներու կողմէ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ ՕՐԷ ՕՐ

Վերջին լուրերու համաձայն, ֆինլանտական զօրքը, որ ռուսական հող մտած էր Ծնունդին օրը, կը շարունակէ յառաջ խաղալ: Կռիւները երթալով կը սաստկանան բոլոր ճակատներուն վրայ: Ռուսերը հարիւրաւոր ծանր թնդանօթներ կը գործածեն, մասնաւորապէս Վիպորկի դէմ: Այս թնդանօթները շատ կը նմանին գերմանական «Պէրթա»ներուն, որոնք այնքան ցնցում պատճառեցին Մեծ պատերազմին ատեն, ռումբեր արձակելով մինչեւ 25 մղոն հեռաւորութեամբ: Կարմիր զինուորները կը նահանջեն կարգ մը կարեւոր կէտերու վրայ: Վիպորկի ռմբակոծութիւնը կրկնուեցաւ 15 — 20 վայրկեանը անգամ մը, առանց մեծ կորուստներ պատճառելու: Կարգ մը հրդեհներ ծագեցան, բայց շուտ մարեցան: Ռուսական 30—40 օդանաւեր ալ երեւցան Վիպորկի վրայ, եւ կրակ տեղացին:

Ահազանգը պարբերաբար կը հնչէ մայրաքաղաքին մէջ, ուր ամէն օր թռիչքներ կը կատարեն խորհրդային օդանաւերը: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ ռուսական օդանաւերը Ծնունդին օրը ամբողջ Ֆինլանտայի վրայ կրակ տեղացին 12—13.000 ոտք բարձրութեամբ, այնպէս որ չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ: Ֆինլանտացիները վար առին 10 օդանաւեր:

Հիւսիսային շրջանին մէջ առատ ձիւն տեղացած ըլլալով, զինուորական գործողութիւնները դժուարացած են: Ռուսերը միշտ կը ռմբակոծեն Փէցամօն: Ֆինլանտայի ծոցն ալ պաշարուած է սառերով, այնպէս որ ռուսական մարտանաւերը չեն կրնար ազատ շարժումներ կատարել եւ ռմբակոծել ֆինլանտական դիրքերը:

Ֆինլանտական զեկոյցի մը համաձայն, 25 ռուսական օդանաւեր վար առնուած են դեկտեմբեր 25ին, իսկ 700 կարմիր զինուորներ սպաննուած՝ միայն մէկ ճակատի վրայ: Ռուսական զեկոյցը չի խօսիր Ծնունդի օդանաւային ռմբակոծութեանց մասին. յետոյ չի ծանուցաներ որ եւ է յառաջխաղացութիւն, այլ կը յիշէ միայն կարգ մը տեղական ընդհարումներ:

*** Արտաքին օգնութեան գործը յառաջ կը տարուի սահմանակից երկիրներու, Նորվեկիոյ եւ Շուէտի, ինչպէս եւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ Ֆինլանտա կրնայ դեռ երկար դիմանալ, եթէ կարեւոր օգնութիւններ ստանայ մինչեւ գարուն: Շուէտ դրօշի տակ հրաւիրեց պահեստիները, որոնք վարժութիւններ պիտի ստանան ձմեռնային պատերազմի համար:

*** Անընդհատ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին գերմանական եւ ռուսական կառավարութեանց միջեւ, զօրացնելու համար քաղաքական գործակցութիւնը: Կ'ըսուի թէ Գերմանիա թելադրած է որ Ռուսերը առ այժմ դադրեցնեն Ֆինլանտայի գործողութիւնները, զօրացնելու համար ուրիշ ճակատներ, քանի որ Անգլիա եւ Ֆրանսա նիւթապէս աւելի գերակշիռ դիրք մը պիտի ունենան յառաջիկայ գարնան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հակահրէական օրէնքները պիտի գործադրուին օտար առեւտրական հաստատութեանց համար ալ, համաձայն նոր հրամանագրի մը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ սըլաքներ արձակել Գերմանիոյ դէմ: Մասնաւորապէս բուռն լեզու մը կը գործածէ Հիւսէյին Ճահիտ: Ահաւասիկ իր վերջին խմբագրականը, «Պերլին կը ճգնի» խորագրին տակ (Եէնի Սապահ, 18 դեկտ.).

— «Պերլին կը ճգնի, կ'աշխատի, կը տքնի:

Գերմաններուն մեծագոյն յոյսը ոչ ցամաքային, ոչ օդային, ոչ ծովային պատերազմի ճակատներու վրայ չէ: Անոնք այժմէն վստահ են թէ պատերազմի մարզի մէջ խաղը կորսնցուցած են եւ չեն կասկածիր որ օրէ օր աւելի կը խորասուզուին աղէտի փոսին մէջ: Այս պատճառաւ է որ, փրկութիւնը աշխարհի վրայ կարգ մը ուրիշ վէճեր ու բարդութիւններ առաջ բերելուն մէջ կը փնտռեն:

Ըստ երեւոյթին, Պերլինի սա պահուն հետեւած այս ծրագիրը մասնաւորաբար Թուրքիոյ, Մերձ. Արեւելքի վրայ կը կեդրոնանայ: Անոր ջանքն է, ի գին ամէն բանի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ ճիգ յառաջ բերել եւ հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի մէջ մեծ պատերազմ մը պայթեցնելով, անգլ. եւ ֆրանսական ճիգերուն կարեւոր մէկ մասը այս կողմերը փոխադրել եւ հաւանական միջամտութիւններով, խնդիրը ամբողջովին փչել եւ բոցավառել:

Ահա այս ցանկութեան մէջ պէտք է փնտռել Ռուսիայէն գերման թերթերուն մէջ արձագանգուած անիմաստ, ցափսուք եւ յերիւրածոյ լուրի մը եւ Պերլինի ռատիոյին մեր հելլէն բարեկամ եւ զինակիցներուն ներշնչուած պաղափարներուն մղիչ ուժն ու զսպանակը:

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած լուրի մը համաձայն, Անգարայի դաշնագրին մէջ գաղտնի յօդուած մը կայ եղեր, Սովիէթներուն դէմ բանակ մը պիտի կազմենք եղեր: Այս բանակը 100 հազար ֆրանսական, 80 հազար անգլիական, 500 հազար թուրք զինուորներէ պիտի բաղկանայ եղեր:

Գերման պաշտօնական գործակալութիւնը, որ մեծ ուրախութեամբ ամբողջ աշխարհի կը յայտարարէ ասիկա, բոլորովին լուռ կը մնայ թէ ո՞ր աղբիւրէն բխած է այս լուրը: Իբր թէ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած դէպք մը իմացնելու դիրքին մէջ է: Բայց վստահ ենք թէ, եթէ քիչ մը խորացուի խնդիրը, այս լուրը Մոսկուա գերման խողովակով գացած է: Գերմանները թէ այսպիսի սուտ եւ քինախնդիր լուրերով Ռուսիոյ հանրային կարծիքը խառնակել կ'ուզեն, եւ այդ լուրը տարածելով, ուրիշ երկիրներու մէջ ալ իրենց էնթրիկներուն համար նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել կը ջանան:

Փառք Տիրոջ որ, գերման քարոզութիւնը անդարմանելի ընդոծին տխմարութեամբ մը վարակուած է: Այս պատճառով է որ իրենց բոլոր խորամանկութիւնները և ջանքերը ոչ միայն իրենք զիրենք կը մատնեն, այլ եւ փոքրիկ վերլուծում մը խնդրին սուտ ըլլալը երեւան կը բերէ: Միայն թէ, Գերմաններուն խրատատու ուսուցիչը, Հիթլէր, մարդոց մեծ մասին անմիտ եւ դատողութենէ զուրկ ըլլալուն յենլով, կ'ըսէ թէ, մեծ զանգուածները սիրաշահելու համար, ամէնէն անիմաստ խօսքերն իսկ գործի կը ծառայեն, քննադատութեան եւ դատողութեան ընդունակութիւնը խիստ սահմանափակ թիւով մարդոց քով կը գտնուի եւ իր քարոզութեան դիրքին մէջ այսպիսի ուղղութիւն մը ցոյց կուտայ: Ահա ասոր համար է որ, գերման քարոզութիւնը ոչ մէկ ցափսուքէ չի քաշուիր: Ուրեմն, Հիթլէրի մէջտեղ դրած չափանիշին համաձայն, գերման աղբիւրներէ դուրս եկած խօսքերուն հաւատալ մարդոց տխմարութիւնը, դատողութենէ զուրկ ըլլալը ապացուցանելով լաւագոյն նշանն է:

Ահա Մոսկուայի ներշնչած լուրը՝ կատարելապէս այս տեսութեան մէկ գործադրութիւնն է: Ի՞նչ հարկ կայ Անգարայի դաշնագրին մէջ Ռուսիոյ դէմ յօդուած մը դնելու: Եթէ Ռուսիա մեր վրայ յարձակի եւ պատերազմ ծագի, այս բանակը խիստ բնականօրէն ու բացայայտօրէն պիտի կազմուի: Եւ թէ այդպէս այդ յերիւրածոյ լուրին մէջ եղածին պէս ծիծաղելի աստիճան քիչ թիւերով չէ որ պիտի կազմուի: Այդ բանակը պէտք եղածին չափ բազմաթիւ եւ զօրաւոր կրնայ ըլլալ: Ամէն երկիր, երբ յարձակումի մը կ'ենթարկուի, կամ առանձին է, կամ եթէ զինակիցներ ունի, անոնց հետ իր ձեռքէն եկած պաշտպանողական միջոցներուն կը դիմէ: Հետեւաբար, ի հարկին, Թուրքիա ալ Ռուսիոյ կամ ո եւ է պետութեան մը դէմ, ուրիշ բոլոր երկիրներուն նման միեւնոյն պաշտպանողական պատրաստութիւնները կ'ընէ: Այսքան խիստ բնական եւ համաշխարհային շարժումը լուրի ձեւով հրապարակելուն մէջ մտացի ու տրամաբանական բան մը կա՞յ: Եթէ այս սուտին նպատակն է Ռուսերուն այն գաղափարը ներշնչել թէ Թուրքիա Ռուսիոյ դէմ յարձակումի նպատակ ունի եւ Թուրքիան է որ յարձակողականի պիտի անցնի, վստահ ենք թէ, ամբողջ աշխարհի առջեւ, մեր Մոսկուացի բարեկամները պիտի ծիծաղին, որովհետեւ անոնք շատ լաւ կը ճանչնան զգացումները Թուրք ազգին, որուն հետ 15 տարիէ ի վեր իբր բարեկամ կ'ապրին:

Անկէ նուազ տխմար ընթացք մը չէ Պերլինի ռատիոյին մեր հելլէն բարեկամ եւ զինակիցներուն ու մեր միջեւ որոմ ցանելու ջանքը: Ռուսիոյ հետ պատերազմ կը ծագելու հաւանականութիւնը կայ եղեր: Եթէ Հելլէնները ասոր խառնուելու ըլլան, կը փճանան եղեր: Իբրեւ թէ, Հելլէններու սեւ աչքերուն սիրահար Գերմանները անոնց փճացումէն դժբախտ պիտի ըլլան. որով, անոնց աչքերը բանալու համար ձանձրոյթ յանձն կ'առնեն, անոնց վտանգը կ'իմացնեն եւ կ'ըսեն թէ միայն Գերմաններն են որ կրնան փրկել զիրենք:

Կասկած չկայ թէ մեր հելլէն բարեկամները շատ պիտի ազդուին Գերմանները զիրենք այսքան միամիտ եւ տղայ կարծելնուն համար: Անոնց այս ընթացքին հանդէպ ուրիշ բան չի մընար ընել, բայց եթէ ծիծաղիլ Գերմաններուն տխմարութեան վրայ,

Մանաւանդ Գերմաններուն Յունաստանը փրկելու ուղղութեամբ խոստումները՝ կատակերգութեան մարզի մէջ իսկապէս գլուխ գործոց մըն են: Անոնք նախ իրենք զիրենք թող փրկեն եւ յետոյ ուրիշներու օգնելու մասին խօսին:

«ԵԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊՈԼԻՍ ԶԳԱՅ, ԱՆԳԱՐԱ ԹՈՂ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԻՋՆԷ»

Թուրք երեսփոխան եւ ծանօթ գրող Ագա Կիւնտիւզ կը գրէ Պոլսոյ «Թան»ի մէջ (12 դեկտեմբեր).

— Պալթիկը պէտք է ազատել Ռուսիայէն: Ամբողջ խնդիրը եւ հանգոյցը հոն է: Բայց եթէ Մոսկուա չուզէ, յանկարծ հրաժարիլ Պալթերու տիրապետութենէն եւ Պալքաններու եւ Միջագետքի վրայ հրամայել: Կրնայ ըլլալ, չէ՞, քանի որ Մոսկուա իմաստուն է եւ գիտէ կարգի դնել իր գործերը: Երբ աւելի շահաւորը կրնայ, ինչո՞ւ դիմէ աւելի վնասակարին ու կասկածելիին:

Եթէ Գերմանիա չկարենայ այս խախուտ ճամբուն մէջ մղել Մոսկուան, դարձեալ ձախողած չըլլար ծրագիրը: Եթէ Մոսկուա Հէյպէլի Ատա (Պոլսոյ Իշխանաց կղզիներէն մէկը) չգայ, Անգարա ապրմաճակատ կ'երթայ: Այսինքն Թուրքիան կը գրաւէ, անոր տրամաբանութիւնը կը խանգարէ եւ այս գործին մէջ կը խօթէ: Գոնէ Մոսկուայի հանդէպ գրգռելի սա նախայարձակի կացութեան կը մատնէ զայն: Մանաւանդ երբ գործին մէջ կայ նաեւ անգլօֆրանքօթուրք զինակցութիւնը... Եւ ինչո՞ւ չըլլայ, երբ մանաւանդ Մոսկուայի մէջ կը գտնուին ափեղցփեղ բաներ գրող եւ հակակշռէ զուրկ մէկ երկու թերթեր:

Մնաց որ Պերլինի այս գործը փորձառութեան վրայ հիմնուած է: Ժամանակին չեղա՞ւ որ այսօր ալ չըլլայ:

1914ի մեծ պատերազմին, Օսմանեան կայսրութիւնը զինակցած էր Գերմանիոյ հետ, պարզապէս Նեղուցներուն վրայ Ցարականութեան ունեցած դէչ դիտումներուն պատճառաւ: Գիտնալով Ցարականութեան այս ցանկութիւնը, ան որ կողմը ըլլար, մենք հակառակ կողմը պիտի բռնէինք: Այս էր մեր ազգային եւ հայրենասիրական պարտականութիւնը:

Բուն իրականութիւնը սա է: Պերլինի զինակիցն ըլլալով հանդերձ, պատերազմի պիտի չմտնէինք քանի ցարական Ռուսիան գործնապէս չյարձակէր մեր վրայ: Ասիկա բացէ ի բաց ըսինք Պայքերին: Ըսինք թէ պատերազմի պատճառ չենք ըլլար: Եթէ ան յարձակի, տարբեր խնդիր:

Ասոր վրայ, ծովակալ Զուխոն գաղտնի հրամանը ստացաւ Պերլինէն. — Թուրքերը պատերազմի մղէ Ռուսերուն դէմ:

Օսմանեան նաւատորմը, որուն գլխաւոր միութիւնները անուանափոխ գերմանական մարտանաւեր էին, իսկ նաւաղները՝ գլուխը ֆէս անցուցած գերման սպաներ եւ զինուորներ, մասամբ ռազմափորձի համար Սեւ ծով գնաց, եւ առանց Պապը Ալիի գիտակցութեան ռմբակոծեց Օտեսան, Սեւաստոփոլը եւ չեմ գիտեր ո՛ր տեղերը:

Հետեւաբար, պատերազմը մենք բացինք, պատերազմին մենք տեղի տուինք: Մենք գրգռեցինք Ցարականութիւնը, որ կը վարանէր մեր վրայ յարձակելու եւ հետեւաբար ընդունեց ասիկա:

Աւելի վերջը, անջատ հաշտութիւն կարենալ ընելու համար, Գերմանիա նախ Ռուսիոյ ծախեց մեզ, յետոյ աշխատեցաւ իր թշնամիներուն ծախել: Կարծես չբաւէր ասիկա, Բայքերին բարեկամները եղան մարդիկ որ մեզի դէմ զէնք քաշեցին՝ Ուլու Փըչայի մէջ պնակ մը ապուրի համար, Ռումանիոյ մէջ՝ դդալ մը շաքարի, Բագուի մէջ՝ շիշ մը քարիւղի համար:

Այդ մարդիկը հիմա կը պարծենան եւ մասնաւորաբար գոհունակութիւն կը զգան, որ համաձայնած են Սովիէթներուն հետ: Բայց Սովիէթներն ալ մեզի նման գիտեն թէ դարձեալ անոնք պիտի ըլլան Մոսկուայի դէմ առաջին զէնքը արձակող: Պատմութիւնը կը կրկնուի եւ ճշմարտութիւնը կը քալէ:

Ահա այդ օրերու դասն է զոր հիմա գործադրել կ'ուզեն, փորձելով հրձիգ փաթթած դնել Անգարայի եւ Մոսկուայի միջեւ: Եթէ Մոսկուա, Պալթերը երազելով, չյարձակի մեր վրայ, մեզ կը մղեն յարձակելու անոր վրայ:

Մանշի փապուղիին արժէքը

Մանշի փապուղիին ծրագիրը այժմէութիւն ստացած է դարձեալ, ներկայիս, երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա միացուցած են իրենց ճակատագիրը:

Հին է անշուշտ ծրագիրը: Ոչ միայն երկար ուսումնասիրութիւններ կատարուած են, այլեւ նոյնիսկ հաստատուած, Փարիզի Կառ տիւ Նորին մէջ, մասնաւոր թանգարան մը, ուր հաւաքուած են երկրաբանական, ծովագիտական եւ Մանշի վերաբերեալ քննութեանց արդիւնքները: Այդ թանգարանին վարիչը, Կ. Պէրթէն, ջերմեռանդ պաշտպան մըն է Մանշի փապուղիին ծրագրին, — 1906էն ի վեր, ան կ'աշխատի պարզել այն անհուն բարիքները, որոնցմէ պիտի օգտուին Անգլիա եւ Ֆրանսա, երբ հաստատուի այդ փապուղին: Կ. Պէրթէն քարտուղարն է նաեւ Մանշի Փապուղիին Շինութեան ֆրանսական կոմիտէին, որու նախագահն է Տօթրի:

Այս վերջին տարիներուն, մասնաւորաբար 1914ի պատերազմէն ետքը, քանիցս օրակարգի վրայ դրուած է Մանշի փապուղին շինելու ծրագիրը եւ «Յառաջ»ի մէջ արձագանգ տրուած այդ վիճաբանութիւններուն: Տակաւին անցեալ տարի, Փետրուարին, երբ հրապարակ նետուեցաւ նաեւ Ճիպրալթարի փապուղիին ծրագիրը, Կ. Պէրթէն ցոյց կուտար Մանշի եւ Ճիպրալթարի փապուղիներուն արժէքը, նոյնացնելով երկու ծրագիրները:

— Երկաթուղիի նոր առանցք մըն է որ Լոնտոնէն կը նետուի մինչեւ Ճիպրալթար, կ'ըսէր Կ. Պէրթէն: Ընդծովեայ փապուղիներու այս քաղաքականութիւնը, զոր ջերմօրէն կը պաշտպանէր նաեւ Լոնտոնի իտալական դեսպանը 1922ին, խաղաղութեան քաղաքականութիւն մըն է, որ իրարու կը մօտեցնէ ժողովուրդները՝ ծովերով բաժնուած:

Նորութիւն չէ Մանշի փապուղիին ծրագիրը: Նափոլէոնի օրով, Մանշի փապուղիին ծրագիրը ներկայացուցած է առաջին անգամ Ֆրանսացի ճարտարագէտ Մաթիէօն, — այդ շրջանին փապուղին ընդծովեայ ճամբայ մը պիտի ըլլար կառքերու երթեւեկին համար, որովհետեւ երկաթուղի չկար տակաւին: 1867ին անգլօ-ֆրանսական ճարտարագիտական ընկերակցութիւն մը նոյն ծրագիրը ներկայացուց Նափոլէոն Գ.ի, բայց պատերազմը արգելք հանդիսացաւ: 1872 Յունիսին Փարիզի անգլիական դեսպանը կը հաղորդէ ֆրանսական կառավարութեան թէ բրիտանական կառավարութիւնը սկզբունքով համաձայն է փապուղիին շինութեան: Եւ անմիջապէս կը սկսին աշխատանքները: 1881 — 1882, փապուղին կը շինուի 1950 խոր. մեթր երկարութեամբ՝ Անգլիոյ կողմէ, եւ 1882 — 1883, փապուղին կը շինուի 1839 խոր. մեթր երկարութեամբ՝ Ֆրանսայի կողմէ: Վրայ կը հասնի Եգիպտոսի վէճը, որ պահ մը մթագնեց քաղաքական հորիզոնը: Անգլիացիները անվստահութեամբ կը դիտէին Ֆրանսան: Յետագային, Մարոքի մասին կնքուած համաձայնութիւնները եւ բարեկամական յարաբերութիւնները որոշ չափով փարատեցին «կղզիացումի» կողմնակիցներուն վախերը, 1913ին Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ կը հիմնուի Փապուղիի Յանձնախումբ մը, 90 երեսփոխաններու մասնակցութեամբ: Յանձնախումբին կը նախագահէր Սըր Արթըր Ֆէլ, որ հարցը կ'ուսումնասիրէ զինուորական, գիտական, տնտեսական եւ այլ բաժանումներու տակ: Այդ շրջանին էր, որ Սըր Արթըր Ֆէլ կը յայտարարէր. «Եթէ Գերմանիա բռնաբարէ Պելժիոյ չէզոքութիւնը, փապուղին օգնութեան անփոխարինելի միջոց մը պիտի ըլլար Անգլիոյ՝ պարենաւորումի եւ զինուորական պաշտպանութեան տեսակէտով»:

Վրայ կը հասնի պատերազմը: Փապուղիին յանձնախումբը աւելի եւս կը զօրանայ, այնքան որ Զինադադարին կը հաշուէր մօտ 400 անդամ: Այս մարմինին կողմէ պատուիրակութիւն մը 1919ին կը ներկայանայ Լոյտ Ճորճի, որ կը յայտարարէ.

— Երբ Մանշէն կ'անցնէին անգլիական զինուորները եւ պատերազմական նիւթերը, մեծ վախերու կը մատնուէինք: Տակաւին կը յիշեմ այն անձկալի պահերը որ ապրեցանք՝ երբ, 1918 Մարտ 22էն վերջ, աճապարանքով հսկայ բանակ մը եւ ահագին զինանիւթ ճամբայ հանեցինք Մանշի վրայէն: Այդ վախերը պիտի չունենայինք եւ մեծ առաւելութիւններ պիտի ունենայինք, եթէ շինուած ըլլար փապուղին: Շոգեկառքերը իրարու ետեւէ պիտի սուրային դէպի Ֆրանսա, եւ մենք ոչ մէկ նեղութիւն պիտի կրէինք զինուոր ու զինանիւթ բեռցնելու եւ պարպելու համար»:

Ֆրանսա միշտ փափաքած է որ օր առաջ շինուի այդ փապուղին: Անգլիան է որ երբեմն վարանումներ ցոյց կուտայ: 1930ին բրիտանական կառավարութիւնը քաղաքային յանձնախումբ մը կը կազմէ, վերստին ուսումնասիրելու համար փապուղիին շինութեան ծրագիրը: Այդ ծրագիրը կը ներկայացուի երեսփ. ժողովին, ուր եօթը ձայնի պակասով ջուրը կ'իյնայ:

Վերջերս միտքերը պատրաստուած էին բաւական, եւ եթէ պատերազմը չծագէր, հաւանական էր որ վերջնական համաձայնութեան մը գային երկու կառավարութիւնները: Ներկայիս, պատերազմական հոգերը մէկ կողմ հրած են փապուղիին շինութեան ծրագիրը: Բայց ամէն մարդ կ'ընդունի այլեւս որ ծրագրուած այդ փապուղին «ծովու օձ» մը չէ որ սպառնայ Անգլիոյ, այլ բարիք մը: Ասիկա շատ լաւ ըմբռնած է նոյնիսկ Ճափոն, որ ծրագրած է ընդծովեայ փապուղի մը շինել, 130 քիլոմեթր երկար, Ճափոնը միացնելու համար Քորէային:

Ի՞նչ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ Մանշի փապուղին:

Խաղաղութեան ժամանակ, կարելի է Փարիզէն մեկնիլ առաւօտուն, օրը անցընել Լոնտոնի մէջ, իրիկունը վերադառնալ Փարիզ: Փապուղին իրար կը միացնէ երկու ժողովուրդները ընկերային տեսակէտով: Ճիշդ է թէ հիմակ օդանաւերը աւելի շատ կարճեցուցած են այդ ճամբան, բայց երկաթուղիով ճամբորդութիւնը աժան է եւ աւելի խոստմնալից:

Անգլիացիները դիտել կուտան թէ եւրոպական ցամաքը չէ որ պիտի այցելէ բրիտանական կղզին, այլ բրիտանական կղզին՝ եւրոպական ցամաքամասին: Այսինքն թէ, երբ փապուղին շինուի, Անգլիացիներն են որ պիտի վազեն Ֆրանսա, եւ ոչ թէ Ֆրանսացիները դէպի Անգլիա: Հետեւաբար, անգլիական ոսկին է որ պիտի ճամբորդէ՝ հեռանալով երկրէն, փոխանակ հրաւիրելու օտար դրամին այցելութիւնը: Ահա թէ ինչու փապուղիին շինութեան դէմ կանգնեցան նաեւ... անգլիացի պանդոկատէրները: Ֆրանսացիները կը պատասխանեն որ եթէ Անգլիացիները 40 միլիոն են, եւրոպական պատուհաններէն Անգլիոյ վրայ նայող հարիւրաւոր միլիոն ժողովուրդներուն համար Անգլիան անծանօթ երկիր» մըն է տակաւին:

Փապուղիին շինութեան համար կը նախատեսուի 5 միլիար ծախք, ոչ իսկ երեք զրահաւորի շինութեան ծախքերը: Փապուղիին երկաթուղին պիտի ունենայ 39 քիլոմեթր երկարութիւն: Եւ խորհիլ, որ փապուղիին գիծը կը հանդչի կաւիճի պէս դիւրին փորուելիք հողի մը վրայ, որ ծածկուած է անթափանցելի 60 մեթր թանձր խաւով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Սիմոն Գափամաճեանի
ԳՐՊԱՆԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ
1940 (ԻԱ. տարի)

Գին Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, արտասահման 1.5 շիլլին կամ 40 սէնթ:
Դիմել հեղինակին՝ 44 Rue du Commerce Colombes (Seine), France:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ԿԱՄԼԷՆ Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ օրակարգ մը ուղղեց բանակին, ջերմ բարեմաղթութիւններ ընելով եւ գնահատելով անոնց կատարած աշխատանքը: «Ռազմադաշտին վրայ, ինչ որ ալ ըլլան թշնամիին ռազմախաղերը բարոյական թէ զինուորական պատերազմին մէջ, մենք անգամ մը եւս պիտի յաղթենք»: Այս առթիւ թերթերը կը հրատարակեն նաեւ սպարապետին նախորդ երկու օրակարգերը, որոնք մամուլին չէին յանձնուած մինչեւ այսօր: Առաջինը Հոկտեմբեր 14 թուականը կը կրէ, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — «Մէկ վայրկեանէն միւսը կրնանք ճակատամարտի մը բռնուիլ որմէ անգամ մը եւս կախում պիտի ունենայ մեր ազգին ճակատագիրը: Երկիրը, բովանդակ աշխարհ իրենց աչքերը ուղղած են ձեր վրայ: Ամուր բռնեցէք ձեր սիրտերը, լաւ գործածեցէք ձեր զէնքերը, յիշեցէք Մառնը եւ Վէրտէնը»: Երկրորդը, Նոյեմբեր 25 թուակիր, կ'ըսէ. — «Հոկտեմբեր 14ի օրակարգիս մէջ ըսի որ պատրաստ ըլլանք Գերմանացիներու ընդհանուր յարձակումի մը զոր մօտալուտ կը համարէինք: Հոկտեմբեր 16ին տեղի ունեցաւ անոնց նախնական գործողութիւնը զոր խորտակեցինք մեր ռազմավարութեամբ: Անկէ ի վեր Գերմանացիները յառաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները: Բայց մինչեւ հիմա չեն համարձակած իրենց ընդհ. յարձակողականին ձեռնարկել: Առ այժմ սպասեցէք դէպքերու ընթացքին, միշտ ամուր, եւ աշխատեցէք»:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ աւելի քան հինգ հարիւր պաշտօնեաներէն 210ը արձակուեցան, «պատերազմի տեւողութեան ընթացքին»: Ազգաժողովին փառաւոր շէնքը, որ 10 միլիոն տոլար արժած է, 2/3 մասով պիտի փակուի: Արձակուած պաշտօնեաները մեծամասնաբար քարտուղարուհիներ են, որոնք Ազգաժողովին մէջ կ'աշխատէին աւելի քան տասը տարիէ ի վեր: Առ այժմ 313 հոգի կը պահեն իրենց պաշտօնը, բայց հաւանական է որ ուրիշներ ալ արձակուին քանի մը շաբաթէն: Տարեկան 5000 տոլար կամ աւելի թոշակ ստացողները հաւանօրէն պիտի պահուին: Առեն մը Ազգաժողովը ունէր 725 պաշտօնեաներ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ոստիկանութեան վերատեսուչին Հռոմ այցելութեան առթիւ լուր տարածուած էր թէ պաշտօնատարը Հիթլէրի հաշտութեան պայմանները հաղորդած է Մուսոլինիի: Պերլինի պաշտօնական գործակալութիւնը անմիջապէս հերքեց այս լուրը:

ՇՈՒԷՏ շօղեալին յառաջ կը տանի զինուորական պատրաստութիւնները, դիմադրելու համար ո եւ է յարձակման՝ Ռուսիոյ կամ Գերմանիոյ կողմէ: 1939ի տարեշրջանին համար քուէարկուած է վեց միլիառ ֆրանքի վարկ մը: Բանակին թիւը կը հասնի 600000ի: Շուէտ ունի 8 զրահաւոր, երկու յածանաւ, 14 թորփիլահալած, 31 թորփիլանաւ, 6 ականահաւաք, 14 սուզանաւ եւ 70է աւելի օժանդակ նաւեր: Կը շինուին նաեւ ուրիշ մարտանաւեր, որոնց երկուքը զրահաւոր: Օդանաւերուն թիւն է 500: Սպառազինութեանց ճարտարարուեստն ալ շատ յառաջ գացած է:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մամուլը հետզհետէ կը սաստկացնէ պայքարը համայնավարութեան դէմ: Թերթ մը աւելի յառաջ երթալով, կը թելադրէ արգելափակել ո եւ է մէկը որ կուսակից է համայնավարութեան: «Զուիցերիոյ մէջ գոյութիւն ունին կուսակցութիւն մը եւ թերթ մը որոնք համաձայն են Ֆինլանտայի դէմ կատարուած արշաւանքին, որոնք խորհրդային բոլոր սուտերը կը տարածեն իբրեւ մեծ ճշմարտութիւններ եւ կը հրճուին երբ Մոսկուա յաղթութեան լուրեր կը հաղորդէ: Ասոնք այն մարդիկն են որ պիտի դաւաճանեն մեզի, եթէ պարագաները թոյլ տան եւ արդէն կը կատարեն ամէն ինչ որ վնասակար է մեզի համար: Ի՞նչ պիտի ընեն ասոնց դէմ: Տրամաբանութիւնը կը պահանջէ արգելափակել ո եւ է մէկը որ համայնավարութիւն կը դաւանի, արգելափակել գոնէ մինչեւ պատերազմին վերջը»: Ուրիշ թերթ մըն ալ կ'ազդարարէ թէ «չի բաւեր միայն սահմանները պաշտպանել զինուորներով. հարկ է թշնամին հետապնդել նաեւ երկրին ներսը»:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ մատակարարութեան համար 240 վայրաշարժ եւ 10,000 վակոն պիտի փոխադրուի Անգլիայէն Ֆրանսա:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ իրար կը հրմշտկեն Անգլիոյ մէջ ալ: Միայն Լոնտոնի արձանագրութեան գիւաններէն մէկուն մէջ մէկ ամուսնութիւն կը կատարուի տասը վայրկեան անգամ մը: Փեսաները մեծ մասով զինուորներ են, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ:

ՀԻԹԼԷՐԻ գրքին՝ «Իմ Պայքարը»ի նոր տպագրութիւնը լոյս տեսաւ, անշուշտ «բարեփոխուած», քանի որ Մոսկուա եւ Պերլին գործակցութիւն հաստատած են: Գերմանական թերթերը մասնաւորապէս կը յանձնարարեն այս գիրքը, իբրեւ «յոբելեանի տպագրութիւն»:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ գիւղացիական կուսակցութեան երեք ազդեցիկ անդամները ձերբակալուեցան Թրանսիլվանիոյ մէջ, քաղաքական ամբաստանութիւններով:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ 14 համայնավարներ, որոնց մէկը Վինիէջօյի քաղաքապետը, կուսակցութիւնը վերակազմելու փորձ կատարած ըլլալով:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ պարգեւներ բաշխեց 188 իտալացի մայրերու որոնք ունին 1624 զաւակներ: Առաջնորդը անձամբ շնորհաւորելով բոլորն ալ, ուրախութիւն յայտնեց որ «իր հրամանները գործադրած են իսկապէս ֆաշական եղանակով մը»:

«ԿՐԱՖ ՇՓԷ» զրահաւորին հրամանատարին այրին Պուէնոս Այրէս երթալ ուզեց, բայց արգիլեցին: Իր տունը հսկողութեան տակ առնուած է եւ այրին զրկուած ամէն արտաքին յարաբերութենէ:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԽՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 29 Décembre 1939

ԺԵ· ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4233

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ԲՈՑԸ ԱՐԵՒԵԼՔ ՀԱՍՆԻ

Թուրք մամուլի հակադերման պայքարին հետ զուգընթաց, Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերուն մէջ ալ պարբերաբար կ'երեւան ուշագրաւ տեսութիւններ՝ Մօտաւոր Արեւելքի գործերու մասին: Անշուշտ ամէն բանէ առաջ շօշափելով պատերազմին հետ կապուած խնդիրներ :

Լոնտոն, Փարիզ եւ Անգարա մէկ ճակատ կը կազմեն, համաձայն 1939 հոկտեմբեր 19ի դաշնագրին, որ ստորագրուեցաւ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Այդ ճակատին հովանաւորութիւնը կը վայելեն նաեւ Յունաստան եւ Ռումանիա, թէեւ Պալքանները իբրեւ ամբողջութիւն կը ձգտին պահել իրենց անկախութիւնը: Արդ, ամէն անգամ որ Պերլին եւ Մոսկուա չոնդալից լուրեր կը տարածեն, յաջողութիւններ աւետելով կամ ազդարարութիւններ ուղղելով, կապ ունին Հայաստանի ապահովութեան հետ :

Ցիշենք երկու օրինակներ, պատահաբար: Մանաւանդ որ անոնք ուղղակի կապ ունին Հայաստանի ապահովութեան հետ :

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը, որ շատ հմուտ եւ օրուան անցուդարձին տեղեակ դէմք մը կ'երեւայ, իր դեկտեմբեր 27ի տեսութիւնը նուիրած էր «Քարիւղի ռազմագիտութեան»: Յօդուածին գլխաւոր նպատակն է ապացուցանել թէ Գերմանիա ինչ որ ալ փորձէ, պիտի չկրնայ ապահովել իր քարիւղի պաշարը:

Այսպէս, Գերմանիա պատերազմի սովորական շրջանին մէջ պէտք ունի տարեկան 12 — 15 միլիոն թոն քարիւղի, իսկ Խ. Միութիւնը՝ երկու երեք անգամ աւելի :

Արդ, Գերմանիա հարկադրուած է մեծ մասով դուրսէն ներածել քարիւղը: Ամերիկա կը ճարէ քարիւղի համաշխարհային արտադրութեան 3/4ը, բայց Գերմանիա չի կրնար օգտուիլ այդ պաշարէն, քանի որ ծովերու տիրապետութիւնը կը գտնուի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռքը: Ռումանիան ալ մեծ պաշար չունի, եւ փոխադրութիւնը մեծապէս դժուարացած է: Կը մնայ Խ. Միութիւնը, Պագուի, Կրոզնիի եւ ուրիշ «սեւ հողերու» արտադրութեամբ: Բայց այստեղ ալ Նեղուցները եւ Միջերկրականը պաշարուած ըլլալով, Գերմանիա հարկադրուած է փոխադրութիւնը կատարել միայն ցամաքի ճամբով:

«Թան»ի աշխատակիցը այս ճամբուն դժուարութիններն ալ պարզելէ վերջը, կը շօշափէ հարց մը որ ուղղակի կապ ունի Կովկասի, հետեւաբար եւ Հայաստանի ճակատագրին հետ :

Յօդուածագիրը մասնաւորապէս չեշտելով Սեւ ծովու շրջանին ռազմագիտական արժէքը, այն եզրակացութեան կը յանգի թէ «Կովկասը կրնայ խուսափիլ Մոսկուայի կառավարութեան տիրապետութենէն», իբրեւ փաստ յիշելով Ֆինլանտայի օրինակը: Լաւ է նոյնութեամբ թարգմանել այդ մասը·

— «Հա՞րկ է յիշեցնել թէ այն բոլոր նահանգները որ կը շրջապատեն Սեւ ծովը, ունին այլացեղ բնակչութիւններ, աւելի կամ պակաս համակերպած համայնավար կարգուսարքին եւ որոնց կարգ մը հատուածները, ոչ զանգուածը, միշտ անկախութեան կը տենչան: Ատրպէյճանի մէջ կը բնակին Թուրքեր, ինչպէս եւ այն շրջանին մէջ որ կ'եզերէ Կովկասը հիւսիսային արեւելքէն: Վրացի-Թաթարները բնած են Վոլկայի ստորին ափերը եւ Խրիմի մէկ մասը: Վրացիները հին ազգ մը կը կազմեն որ հպարտ է իր անցեալով: Վերջապէս Ուկրայնայի ազգային զգացումը, որ արթնցաւ 1918ի դէպքերով, ջնջուած չէ խորհրդային բռնութեամբ: Այս բոլոր պատճառներով, Սեւ ծովու շրջանը կրնայ իր հերթին շատ կենսական նպատակակէտ մը կազմել Դաշնակիցներուն համար»:

Երկրորդ յօդուածն ալ տնտեսական - ռազմագիտական տեսութիւն մըն է, հրատարակուած՝ «Փառի Միտի»ի մէջ: Թերթին սեղանաւորական աշխատակիցը իր կարգին քննելով քարիւղի խնդիրը, այն եզրակացութեան կը յանգի թէ «կովկասեան քարիւղը, որ բանալին կը կազմէ ռուսեւգերման գործակցութեան ցանցին, միեւնոյն ատեն անոր ամէնէն խոցելի կողմն է»:

Պատճառներն ալ շատ պարզ են :

— «Պագուի, Մայկոբի, Կրոզնիի եւն. նաւթահորերը կը գտնուին բրիտանական օդանաւային կայաններու ռմբակոծութիւն սահմանին մէջ, Իրաքի հիւսիսային կողմէն: Պագուն միայն 750 քիլոմեթր հեռու է Մուսուլէն եւ հազիւ 600 քիլոմեթր՝ Պօզ Ցազի օդակայանէն, Իրաքի ծայրագոյն հիւսիս-արեւելեան կողմը: Բրիտանական ռմբաձիգ օդանաւերու գործողութիւնը այդ շրջանը պիտի վերածէր ահագին խարոյկի մը, նաւթահորերը դարձնելով բոցերու եւ ծուխերու շատրուաններ: Եթէ որոշուի կործանումէ ազատ պահել Պագուի քարիւղը, բրիտանական օդատորմիղը կրնայ գոհանալ քանդելով Պաթում նաւթագիծը, հարաւային Կովկասի անապատին մէջ, ինչպէս եւ այն ճամբաները որ Կրոզնիի եւ Մայկոբի քարիւղը կը փոխադրեն Տուապսէ, Սեւ ծովու վրայ»:

Շ.

Պապին այցելութիւնը Իտալիոյ թագաւորին

Պիոս ԺԲ. Պապը երէկ փոխադարձ այցելութեան գնաց Իտալիոյ թագաւորին, որ անցեալ շաբթու Վատիկան այցելած էր պաշտօնապէս: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան: 1870էն ի վեր առաջին անգամ է որ Պապ մը կ'անցնի Հռոմի փողոցներէն: Իտալական զինուորներ բարեւի կեցած էին ճամբուն վրայ եւ ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր: Միջազգային տեսակէտով ալ շատ կարեւոր կը համարուի իտալական արքունիքին եւ Վատիկանի այս մերձեցումը, որուն առաջին հիմերը դրուեցան 1929ին, Լատերանի դաշնագրով: Վատիկանի պաշտօնաթերթը խմբագրականով մը կը բացատրէ թէ այս այցելութիւնը պատմական նշանակութիւն պիտի ունենայ քրիստոնէութեան եւ իտալական պետութեան պատմութեան մէջ: Հռոմի թերթերն ալ կը չեշտեն մերձեցման կարեւորութիւնը, թէ իտալական եւ թէ ընդհանուր քաղաքական տեսակէտով:

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՆ ալ, որոնք 8 — 10 էջերով կը հրատարակուէին, այսուհետեւ պիտի տպուին միայն չորս էջ, համաձայն Ազգ. Մեծ Ժողովի որոշման:

ԱՀՌԵԼԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Սեբաստիա, Ամասիա, Երզնկա, Թոքատ, Օրտու, Սամսոն մասամբ կործանած

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Ահռելի երկրաշարժ մը, որուն տեւողութիւնը կը հաշուեն հինգ ժամ, անհաշուելի աւերներ գործեց Թուրքիոյ մէջ, մասամբ կործանելով շատ մը կարեւոր քաղաքներ: Ահաւասիկ առաջին հեռագիրները :—

ՊՈԼԻՍ, 27 Դեկտեմբեր, (Հավաս) — Երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ աւերեցին Անատոլուի շատ մը շրջանները, մասնաւորապէս Անգարայի, Թոքատի, Սամսոնի, Եոզկատի, Ամասիոյ եւ մանաւանդ Սըվազի նահանգները: Ցաջորդաբար կրկնուած բուռն ցնցումներու հետեւանքով կործանեցան կարեւոր շէնքեր, դրամատուններ, կառավարական ապարանքներ, Ժողովրդական տուներ (Հալք), մզկիթներ եւ մինարէներ: Զոհերու թիւը, որ կարեւոր է, չէ ճշդուած տակաւին: Բնակիչները իրենց տուները ձգելով կը բնակին դաշտերու մէջ, հակառակ սաստիկ ցուրտին:

Անգարայէն Լոնտոն հասած առաջին լուրերուն համաձայն, երկրաշարժի ցնցումները, որոնք արձանագրուած էին Եւրոպայի գրեթէ բոլոր շարժագիրներուն կողմէ, ամէնէն աւելի զգացուած են Սեւ Ծովու Թրքական ափերուն վրայ: Ամբողջ գիւղեր կործանած եւ հարիւրաւոր մարդիկ մեռած են: Անգարայի մէջ չորս ցնցումներ զգացուած են առտուն ժամը 2էն 5:

*** Անատոլուի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկրաշարժը զգացուեցաւ ամբողջ Անատոլուի մէջ, ճշմարիտ աղէտի մը հանգամանքներն առնելով արեւելքի կարգ մը շրջաններու մէջ: Օրտու, Ամասիա, Սըվազ, Թոքատ, Երզնկա քաղաքները մասամբ կործանած եւ բազմաթիւ գիւղեր ամբողջովին քանդուած են: Առաջին լուրերու համաձայն քանի մը հարիւր մեռեալներ եւ նոյնքան վիրաւորներ կան: Կառավարութիւնը եւ Կարմիր Մահիկը ստիպողաբար օգնութիւն հասցուցին աղէտեալ վայրերը :

*** Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ երկրաշարժը տեւած է հինգ ժամ եւ թէ ցնցումները այնքան զօրաւոր էին որ խորտակեցին Լոնտոնի եւ ուրիշ եւրոպական քաղաքներու շարժագիր գործիքները: Ամէնէն ահռելի երկրաշարժն է այս, վերջին տարիներու ընթացքին: Երկրաշարժը քանդեց բոլոր հաղորդակցութիւնները աղէտեալ վայրերուն մէջ: Պոլսոյ շարժագիր գործիքը խորտակուեցաւ, առաջին անգամ ըլլալով պատմութեան մէջ: Ցնցումները տարածուեցան ամբողջ Կեդր. Փոքր Ասիոյ մէջ: Հազարաւոր բնակիչներ դաշտերը ապաստանեցան խուճապահար, փախչելով նոր ցնցումներէ :

Վերջին լուրերու համաձայն, Թոքատ քաղաքը, որ նշանաւոր է իր պղինձով եւ ունի 60,000 բնակիչ, ամէնէն աւելի վնասուած է: Միւս վնասուած քաղաքներուն մէջ կը գտնուին Սըվազ, Երզնկա, Սամսոն եւ Եօզկատ: Կարմիր Մահիկը եւ կառավարութիւնը վրաններ, դեղեր եւ ուտելիք ղրկեցին աղէտեալներուն համար:

*** «Ժուռնալ» հետեւեալ նկարագրութիւնը կը հրատարակէ այս երկրաշարժի մասին :— Մայր աստիճան բուռն ցնցումներ սարսեցին Թրքական հողը: Բազմաթիւ կարեւոր շէնքեր փլան քանի մը վայրկեանէն, խուճապահար բազմութեան մը վրայ որ կը մտնէր եւ կը փախչէր աջ ու ձախ: Քանի մը օրէ ի վեր ցուրտը սաստկացած ըլլալով, գրեթէ բոլոր տուները լեցուն էին բնակիչներով որոնք վառարաններու շուրջը հաւաքուած, կը վիճէին կամ կը զուարճանային: Ցնցումները յանկարծ խուժեցին ալիքներու պէս, դէպի քաղաքներու կեդրոնը: Կը լսուէին երկար մռնչիւններ, պայթիւններ որոնք վայրկեան մը այն տպաւորութիւնը ձգեցին թէ ռումբեր կը պայթէին: Բայց, քանի մը վայրկեան վերջը, կը հաստատուէր բուն իրականութիւնը,— երկրաշա՜րժ...

Կիսովին հագուած կ'ինէր իրենց կուրծքին վրայ սեղմելով երախաները, կը վազէին խելայեղ, առանց գիտնալու թէ ուր կ'երթան: Փլատակներու փոշին կը կուրցնէր աչքերը, եւ այրերը ճամբայ կը փնտռէին անվթար մնացած շէնքերու մէջէն: Նեղ փողոցներէն այսպէս փախչող մարդոց մէջ կային շատեր որ չէին հասկնար եղածը եւ կը հետեւէին խուճապահար բազմութեան, խելացնոր դիտելով պատերու փլուզումը փախստականներուն վրայ: Կարծես կը վախնային իրենց ոտքերը դնել հողին վրայ ուր ոչինչ կը դիմանար: Մինարէներ ջարդուփշուր կ'ըլլային օդին մէջ, փլատակները կը դիզուէին իրարու վրայ, փոշիներու կոյտի մը մէջէն երբեմն գլուխ մը կը ցուցէր նման մէջիտի մը գլխուն որ կը ձգնի եւ յետոյ անշարժ կը կենայ: Փողոցներուն մէջ արդէն կը տեսնուէին մեռեալներ :

*** Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ այս երկրաշարժը շատ կը յիշեցնէ 1938ի ապրիլի ցնցումները, երբ հազարաւորներ մեռան եւ 50,000 հոգի անապաստան մնացին կեդրոնական Թուրքիոյ մէջ: Մէկ տարի առաջ էր որ բուռն երկրաշարժ մը պատահեցաւ Քըրշէհիրի մէջ:

*** Նոյն օրը ցնցումներ զգացուեցան նաեւ Լոս Անճըլէսի մէջ (Քալիֆորնիա): Աւելի հեռաւոր վայրի մը՝ Զէյլպեան կղզիներուն մէջ երկրաշարժը աւերեց ճամբայ մը՝ վեց մղոն տարածութեան վրայ: Երկու հարիւր տուներ փլան: Ցնցումներ զգացուեցան նաեւ Լարնաքայի մէջ (Կիպրոս):

*** Ջուիցերիոյ շարժագիրները այնպէս կը ցուցնէին թէ երկրաշարժին կեդրոնը կը գտնուի Թիֆլիս: Քանի մը գործիքներ խորտակուեցան:— Գերմանական շարժագիրը երկրաշարժը փոխադրած էր... Քազապլանքա (Մարոք), եւ այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէր թէ շատ մը տուներ եւ մզկիթներ փլած, բազմաթիւ մարդիկ մեռած են:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ աստղերը լրար անցած են այս միջոցին, որովհետեւ հակամերիկեան գործերու քննիչ յանձնախումբը որոշած է հրատարակել իր ութամսուան քննութեանց տեղեկագիրը: Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ առնուազն քսան «աստղեր» ամբաստանուած են իբրեւ համայնավար, իսկ շարժանկարի աշխարհէն 40 երեւելիներ ալ կը մեղադրուին թէ դրամ տուած են համայնավար կազմակերպութեանց :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. Էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան :—

Զեկոյց թիւ 229, դեկտեմբեր 27, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք գիշերուան ընթացքին :

Զեկոյց թիւ 230, իրիկուն.— Խիստ նշանակալից գործունէութիւն պահակախումբերու եւ հետազօտիչ խումբերու, երկու կողմէն ալ, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ.— Վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին մեր շրջուն պահականաւերը յաջող յարձակումներ կատարեցին երկու թշնամի սուզանաւերու վրայ: Ասով մէկ ամիսէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ «Սիրոքքօ» թորփիլանաւը զարկած կ'ըլլայ երեք սուզանաւեր :

*** Անգլիական սաւառնակ մը դեկտեմբեր 27ին յարձակեցաւ գերմանական չորս թորփիլահալածներու եւ չորս պահականաւերու վրայ, գերմանական կայանին մօտ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ առնուազն մէկ թշնամի մարտանաւ ուղղակի զարնուեցաւ, անկարողութեան դատապարտուելով: Ուրիշ գերմանական մարտանաւեր կրակ բացին անգլիական օդանաւին դէմ, որ յաջողեցաւ իր կայանը վերադառնալ անվնաս:

*** Քաղաքական շրջանակներու մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին նախագահ Րուզվէլթի վերջին ձեռնարկներուն,— ներկայացուցիչի մը անուանումը Վատիկանի մէջ, անձնական նամակներ Պապին, ինչպէս եւ բողոքական եւ հրեայ հոգեւոր պետերուն: Թերթերը ամբողջութեամբ հրատարակեցին Պապին ուղղուած նամակին բնագիրը, որ բարենշան կը համարուի խաղաղութեան համար: Այս առթիւ զանազան զրոյցներ կը շրջին Ուաշինկթընի եւ ուրիշ ամերիկեան քաղաքներու մէջ: Այդ զրոյցներուն համաձայն, Պ. Րուզվէլթ տրամադիր կ'երեւայ միջամտելու, որպէսզի հաշտութիւն գոյանայ Դաշնակիցներուն եւ Գերմանիոյ միջեւ: Նախագահը պիտի ջանայ դադրեցնել թշնամութիւնները, երբ դեռ աւելի մահացու հանդամանք մը ստացած չեն անոնք: Նախագահական պալատին մէջ կը հերքեն այս զրոյցները: Միւս կողմէ, ամերիկեան թերթի մը մէջ հրատարակուեցաւ կէս—պաշտօնական յօդուած մը, որ կը ձգտի բացատրել թէ նախագահը կուսակից չէ ամէն գնով հաշտութիւն գոյացնելու տեսակէտին: Յօդուածագիրը կ'ըսէ .— «Պահանջել որ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա սեղանի մը շուրջը նստին Հիթլէրի հետ ներկայ պայմաններուն մէջ՝ կը նշանակէ պահանջել որ անոնք խոստովանին թէ յանցաւոր են պատերազմ հռչակելով Հիթլէրի դէմ, կը նշանակէ լքել իրենց զինուորական յաղթանակը, կը նշանակէ վերջապէս իմացնել Հիթլէրի թէ չէզոքները եւ մասնաւորապէս Մ. Նահանգները կը հաւատան թէ հիթլէրական հաշտութիւն մը աւելի բաղձալի է քան պատերազմը՝ ուրիշ որ եւ է նպատակի համար: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երբեք այս աստիճանին հասցուցած չէ խաղաղասիրութիւնը: Եթէ գերման գործակալները կը փորձեն Պ. Րուզվէլթի միջամտութիւնը ապահովել ի նպաստ անմիջական խաղաղութեան, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը տեղեկութիւն չունի այդ ձեռնարկներէն»:

Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հաւաստեն թէ նախագահը հոգեւոր պետերուն դիմում կատարած է պարզապէս յիշեցնելու համար Ամերիկացիներուն եւ ուրիշ ժողովուրդներու թէ ապագայ խաղաղութիւնը անկարելի է, մինչեւ որ չփոխուին միահեծան երկիրներու հոգեկան վիճակը եւ վարդապետութիւնները :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը 800.000 զինուոր համախմբած են

Ֆինլանտացիները կը շարունակեն ուժգնօրէն դիմադրել ռուսական յարձակումներուն: Մոսկուա ձեռնարկած է 300.000 զինուոր եւս ղրկելու Ֆինլանտական ճակատը: Ասով ռուսական զօրքին թիւը կը հասնի 800,000ի, ինչ որ կը նշանակէ մէկի դէմ տասը: Ռուսերը կը պատրաստուին նոր յարձակողականի մը Մաններհայմի գծին դէմ, Քարելիոյ պարանոցին մէջ: Այս արշաւանքին յատկացուած են հատընտիր զինուորներ, հրամանատարութեամբ քաջավարժ սպաներու:

Ֆինլանտական ճակատը անվթար կը մնայ Սառուցեալ ովկիանոսէն մինչեւ Լատոկա լիճը: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, Ֆինները վերջին երկու օրերու կռիւներուն շնորհիւ յաջողած են ամրացնել իրենց դիրքերը, գրեթէ այնքան որքան չորս շաբաթ առաջ, երբ ծագեցաւ պատերազմը: Դէպի Պոթնիոյ ծոցը առաջնորդող նեղ շրջանին մէջ, Ռուսերը ետ մղուած են մինչեւ 50 մղոն, ինչ որ կը թեթեւցնէ ճնշումը այս կենսական կէտին վրայ: Կարմիր զինուորները նոր փորձ մը կատարեցին Սուվանթօ գետը անցնելու համար Քարելիոյ պարանոցին մէջ, բայց ստիպուեցան նահանջել, 700 մեռեալներ ձգելով սառերուն վրայ: Ֆինլանտացիները չմշկող զինուորներ կը գործածեն Լատոկայի շրջանին մէջ: Այս զինուորները ճերմակ հագուած ըլլալով անտեսանելի են եւ կրնան թեթեւ գնդացիրներ գործածել: Հիւսիսային շրջանին մէջ ալ Ռուսերը պարտուեցան Ծնունդի կատաղի կռիւներու ընթացքին, ետ մղուելով Նորվեկիոյ սահմանին վրայ: Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ մօտ 4000 Ռուսեր սպաննուեցան այս շրջանին մէջ, Փէցամոյի մօտ: Տեղատարափ ձիւնը կը դժուարացնէ գործողութիւնները եւ Ռուսերը օգնական զօրքի կը սպասեն :

Կարմիր օդանաւերը նորէն ռմբակոծեցին հարաւային Ֆինլանտան, եւ ահազանգը հնչեց Հէլսինկֆորսի մէջ: Կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առաւ կրաւորական պաշտպանութեան համար: Այսուհետեւ ինքնաշարժները ճերմակ պիտի ներկուին, անտեսանելի դառնալով ձիւներուն մէջ: Ռուսական վեց օդանաւեր թռան Վիպորկի վրայ, որ գրեթէ ամբողջովին պարպուած է: Ամերիկեան թղթակիցներ կը հաւաստեն թէ Ֆինլանտացիները գաղտնի միջոց մը գտած են, հակազդելու համար բաց քաղաքներու ռմբակոծութեան դէմ : Ֆինլանտա ստացաւ արտասահմանի առաջին օգնութիւնը,— ռազմանիւթ : Շուէտացի կամաւորներու երկու խումբեր Ֆինլանտա մեկնեցան: Կ'ըսուի թէ 2000 իտալացի կամաւորներ ալ իրենց ծառայութիւնը առաջարկած են: Ֆինլանտական պատուիրակ մը Ուաշինկթըն հասնելով, խնդրեց անմիջապէս տրամադրել մեծաքանակ հակօդային թնդանօթ, գնդացիրներ եւ ուրիշ զէնքեր: Ցունուարին Ամերիկայէն ճամբայ պիտի հանուին 40 ռազմական օդանաւեր եւ 60,000 կազարգել դիմակներ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԵՒ ՄԵՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Մեզ, ճակատէն դուրս մնացողներուս համար ի՜նչ նուիրական եւ հաճելի պարտականութիւն, թեթեւցնել մեր զինուոր եղբայրներուն դժուարին կեանքը, քաղցրացնել անոնց օրերը, բարոյական նեցուկ մը դառնալ պարտականութեան մը համար իրենց թանկագին արեւը զոհող այդ երիտասարդներուն: Կարելի՞ է չխանդաղատիլ, երբ այդ տղաքը այնքան քաջութեամբ, ճարտարութեամբ եւ ուղղամտութեամբ կ՚երթան տեղ բռնել իրենց ֆրանսացի ընկերներուն քով, մեր կերած հացը իրենց արիւնով վճարելու համար:

Լսած էի որ կազմուած է Զինուորներու Օգնութեան Մարմին մը: Գիտէի որ զանազան միութիւններ կ՚աշխատին օգնել մեր տղոց, եւ միշտ ալ բաւարարուած չէի սրտովս, քիչ, ամէն բան քիչ գտնելով անոնց համար: Ու եղաւ որ պատահարար հանդիպեցայ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, անձնական գործի մը համար: Եռանդը ինքնին մատնեց թէ սովորականէ դուրս բան մը կար հոն, — կիներու եւ օրիորդներու խումբ մը անդադար երթեւեկի եւ շարժման մէջ, տուփեր, տուփեր ամէն կողմ, լեցուն, լեցուելու վրայ կամ լեցուելու սպասող, ու մեր ժրաջան քոյրերը ժպտուն եւ գոհունակ, ուշադիր ու արագ, անոնց շուրջ թառած մեղուներու նման ...

Կը դիտեմ անխօս, ճշմարիտ փեթակ մը Պ. խմբագրին սենեակը ուրկէ քաշուած են մեր երկու «Շաւարշները», իրենց թուղթը գրիչը շալկած: Հարիւրաւոր տուփեր՝ բջիջները այդ փեթակին, իսկ Ֆ.Կ.Խաչի Տրջ. Վարչութեան եւ Իթալիի մասնաճիւղին անդամուհիները գործաւոր մեղուներ որոնք արագ արագ կը լեցնեն զանոնք, կը փաթթեն, կը կապեն, կը փակցնեն ու կը յանձնեն երկու երիտասարդուհիներու, առաքման թերթիկներ լեցնելու համար:

— Հրանո՛յշ, դո՞ւք ալ անդամ էք Ֆր. Կ. Խաչին:

— Կամաւոր եմ այս քանի մը օրը, Պ. Փեւոնեանին նման որ ուշադիր կը հսկէ մեր վառարանին ու թէյին վրայ. քի՞չ բան է, կարելի չէ չարժել առանց այդ երկուքին:

Տեսածս բաւական չէր, կ՚ուզէի աւելին գիտնալ: Կ՚օգտուիմ պզտիկ հանգիստէ մը, Տրջ. Վարչութեան անդամուհիներէն մէկուն օձիքը բռնելու համար.

— Ի՞նչ կը լեցնէք ասոնց մէջ եւ ո՞ւր պիտի ղրկէք:

— Օհ, մեր լեցուցածը մեծ բան մը չէ, կաղանդի անակնկալ մեր տղոց, — չոր պտուղ, շօքօլա, սիկառ, հելվա, խմորեղէն եւ շաքար: Բայց պարունակութիւնը չէ կարեւորը, տեսնէք ինչ նամակներ կը ստանանք շնորհակալութեան՝ անկէ առաջ ղրկուած տուփերու համար: Իրաւ որ պարզապէս կ՚ամչնանք, այդքան երախտագիտական զգացում ...

— Գուշակեր էի արդէն, ուրեմն անկէ առաջ ուրիշնե՞ր ալ ղրկած էք:

— Երկուքուկէս ամիսէ ի վեր Ֆր. Կ. Խաչը կ՚աշխատի այս ուղղութեամբ: Նախ Տիկ. Քէօլէեանի տրամադրած նուէրով 100 տուփ պատրաստեցինք, անշուշտ Կապոյտ Խաչն ալ բաժինը ունեցաւ անոնց մէջ, ստացուած շօքօլայէն, պանիրէն եւ բուրդէն զատ 1100 ֆրանքի յաւելում մը եղաւ մեր կողմէ:

Այդ 100 տուփերը պատրաստ յանձնեցինք Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին, որուն հետ սերտ գործակցութիւն հաստատած ենք: Եղան զինուոր տղաք որ դրամ ուզեցին, գոհացուցինք մեր կարողութեան չափով: Յանձնախումբը հիւսելու աշխատանքը Տիկնանց Միութեան եւ մեզ յանձնած էր, 5000 ֆրանքի բուրդ գնած, բաժնած ենք մեր բոլոր մասնաճիւղի ընկերուհիներուն որոնք մեծ սիրով հիւսած են գուլպայ, շանտայ, ձեռնոց կամ գլխանոց: Ասոնք նոյնպէս ղրկուած են զինուորներուն 100 տուփերով, օճառ, շօքօլա, թաշկինակ աւելցնելով անխտիր: Այս բաժինն ալ մեզի 6000 ֆրանք արժած է: Իսկ այս տուփերը 500 հատ են, երեք օր է կ՚աշխատինք անոնց վրայ: Գիտէք, դժուար կը ճարուին հիմա զանազան նիւթեր: Ջանացինք մեր լաւագոյնը ընել, գոնէ կաղանդին պզտիկ հաճոյք մը պատճառելու համար տղոց: Ծա՞խքը, մօտ 7000 ֆրանք:

Մտքովս հաշուեցի ձեր տուած թիւերը, — 700 տուփ 14000 ֆրանք, այդպէ՞ս է, բայց ո՞ւրկէ գտաք այդ դրամը:

— Նախ պզտիկ ճշդում մը, 15000 ծախսած ենք, ղրկուած դրամները կը մոռնաք:

Կարդացիք անշուշտ որ մեր Մարսէյլի մասնաճիւղն ալ ոգեւորութեամբ լծուած է այս գործին: Քաջալերելու համար 1000 ֆրանք տրամադրեցինք իրենց, ուրեմն 16000 ֆր. է բոլորը: Իսկ ուրկէ՞ գտանք այս գումարը — ողջ ըլլայ մեր համեստ ժողովուրդը: Մեր բոլոր ընկերուհիները ամէն թաղի մէջ դիմեցին սրտցաւ հայրենակիցներու, իրենց նուէրը ստանալու համար, եղան պարզ խանութպաններ որոնք 100ով, 200ով մասնակցեցան: Շավիլի նման համեստ անկիւն մը 610 ֆրանք հաւաքած էր քանի մը օրուան մէջ: Եթէ տեղ ունենար «Յառաջ»ը, անշուշտ պիտի տպէինք նուէրներու ցանկերը: Եւ ինչո՞ւ չէք հարցներ մեր «հարուստները», քանի մը հոգիի գրեցինք, մէկը միայն պատասխանեց, Պ. Մ. 500 ֆրանքով: Դիմած ենք նաեւ Լոնտոն Տիկին Շ. Պէնլեանի որ սիրով յանձն առած է կամ դրամ կամ բրդեղէն հասցնել մեզի: Մարշէն գուլպայ ծախող համեստ երիտասարդ մը 17 զոյգ բուրդ գուլպայ նուիրեց անմիջապէս:

Բառ չգտայ շնորհաւորելու մեր քոյրերը որոնք սիրտը իրենց ձեռքերուն մէջ, կ՚ուզէին միասին ղրկել կարծես այդ տուփերուն հետ: Բայց հարցնելիք ունէի տակաւին.

— Խնդրեմ, կրնաք ըսել թէ ո՞ւրկէ կը գտնէք այդքան հասցէ եւ այս ծրարները ի՞նչ ընտրութեամբ կը ղրկէք, ընտանիք չունեցողները կը գտնէ՞ք:

— Հասցէ՞, որքան որ կ՚ուզես. մեր մասնաճիւղերը, մեր ընկերուհիները «Յառաջ»ը, բարեկամներ ցուցակներ կուտան ամէն օր, իսկ ընտրութեան գալով, այս վերջին 500 կաղանդի տուփին համար ոչ մէկ խտրութիւն, ղրկեցինք որքան որ հասցէ ունէինք:

Ա. Ա.

ՀԱՅ-ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՔԱՄՊՐԷ, 20 դեկտեմբեր.— Սիրելի «Յառաջ», ներողութիւն որ մինչեւ հիմա չգրեցի, թէեւ երեք ամիս է որ հոս ենք:

Զօրակոչի 11րդ օրը 40ի մօտ հայ երիտասարդներ եկանք այս քաղաքը, մեր պարտականութիւնը կատարելու: Երկու ամիս զինուորական վարժութիւններ ստանալէ վերջ, մեր տղոց 10ը զատեցին եւ փոխադրեցին «քէլքը փառ ան Ֆրանս»: Ճիշդ ամիս մը վերջ ահա մնացածն ալ կ՚երթայ, եւ կը մնան միայն վեց հայեր, որոնք կը պատկանին 24ի դասուն:

Այս գիշեր, 20 դեկտեմբեր, ուզեցինք հրաժեշտի սեղան մը սարքել եւ բոլորս հաւաքուած ճաշարանի մը անկիւնը, ապրեցանք վերջին հայկական գիշերը: Երեք ամիսէ ի վեր կը պահէինք այս աւանդութիւնը: Սիրելի «Յառաջ», գիտեմ որ տեղ չունիս նկարագրութեան համար, կը բաւէ ըսել թէ երեք ժամ ապրեցանք զուտ հայկական մթնոլորտ մը, երգելով, արտասանելով եւ դրուագներ պատմելով մեր երբեմնի կեանքէն: Ինչպէս դուն ալ գիտել տուած էիր, անոնք որ իրենց ազգային զգացումները կորսնցուցեր էին, Փարիզի շուայտ կեանքին մէջ, այս գիշեր սթափեցան եւ շատերու աչքերէն արցունքներ կը հոսէին: Վերջապէս ժամը 9ին իրար համբուրելով եւ մաղթելով որ շուտով իրար գտնենք, բաժնուեցանք մեր ընկերներէն: Այս առթիւ շնորհակալութիւն «Յառաջ»ի որ մինակ չձգեց մեզ, մեծ սփոփանք պատճառելով բոլոր ընկերներուն:— Պետրոս Պետիկեան

ԼՈՔԻԼԹԱՍ, 22 Դեկտ.— Մօտ երեք ամիս է որ Պրըթանըի այս գիւղին մէջ կը գտնուին մօտ 40 հայ զինուորներ, Ֆրանսացիներու, Հրեաներու, Ռուսերու, Վրացիներու հետ խառն: Մեր բոլոր տղաքը շատ սիրով են իրարու հետ, կարծես հարազատ եղբայրներ ըլլային: Երբ «Յառաջ»ը հասնի, կարգի կը սպասենք, կարդալու համար: Բոլորս ալ սիրուած ենք մեր սպաներէն, որոնք ջերմապէս կը գնահատեն մեր ուշիմութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը: Կարգապահութիւնը խստացուցին վերջերս: Հրամանատարը, որ 28 տարիէ ի վեր զինուորական ասպարէզը կը գտնուի, կ՚ուզէ մեզ տեսնել կարգապահ եւ անձնուէր: Մեր անցեալ պատմութեան մասին ալ ծանօթութիւններ ունի, ծառայած ըլլալով Սուրիոյ եւ օտար լեգէոններու մէջ:

Մեզի ալ միշտ կը հարցնեն թէ կ՚ուզե՞նք տասնապետ ըլլալ: Սարգիս

ԱԺԷՆ, 23 Դեկտ.— Սիրելի «Յառաջ», մենք 53 հայորդիներ կը գտնուինք Աժէնի մէջ: Հոս ալ ինչպէս ամէն տեղ, մեր տղաքը տոգորուած են հայրենասիրութեամբ: Մարդանքի գացած եւ վերադարձած ատեն կը թնդացնենք հայ երգը, միշտ գնահատուելով մեր մեծաւորներէն: Ամէն օր երկու օրինակ «Յառաջ» կը ստանանք շնորհակալութեամբ:

Անցեալ օր երբ կարգ մը հայկական քայլերգներ երգելով կը յառաջանայինք դէպի մարզադաշտ, մեր տեղակալը հարցուց թէ ինչպէս այսքան բազմաթիւ հայեր Ֆրանսա եկած են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԽԱՌԷՆ

Պատերազմի կաղանդ

ՎԱԼԱՆՍ, — Տխուր, խակապէս տխուր Ծնունդ մըն էր որ անցաւ: Մանաւանդ հայերուս համար, որ սովորութիւն ունէինք այցելելու ազգականներու եւ ընտանեկան սեղաններ սարքելու:

Մանուկներն անգամ ազդուած են, քանի որ շատ մը տուներու մէջ չկայ պապան, կամ հօրեղբայրը որ ուրախացնէր զիրենք:

Հանդիպեցայ շատ մը ընկերներուս որոնք արձակուրդով եկած էին: Շատ ուրախ են անոնք, թէեւ կարճ ժամանակի համար արտօնութիւնը: Անոնք որ դեռ արձակուրդ չեն ստացած, կը մխիթարուին ֆօլիներ ստանալով: Բայց կան շատեր ալ որ մարդ չունին կամ բազմանդամ ընտանիքով կին մը ձգած գացած են:

Վալանսի Կ. Խաչին ձեռնարկը մեծ ուրախութիւն պատճառեց ամէնուն: Տիկինները հայրենակիցներու կ՚այցելեն, նուէրներ հաւաքելու եւ կաղանդի առթիւ հայ զինուորներու կապոցներ ղրկելու համար:

Զօրակոչին յաջորդ օրերը շրջուն վաճառորդները խստութեանց ենթարկուած ըլլալով, Ազգ. Միութեան դիմումներ կատարեց Պ. Նալպանտեանի միջոցաւ: Ասոր վրայ Արտէշի նահանգապետը հրահանգներ հաղորդեց քաղաքապետներուն եւ նոյնիսկ թերթի մէջ ալ մեզի նպաստ յօդուած մը երեւցաւ: Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի գրութիւններն ալ որոնք արտատպուեցան «Յառաջ»ի մէջ, մեծապէս օգտակար եղան, լուսաբանելով շատ մը տեղացիներ: — Լ.

Բացատրեցինք մեր ողբերգութիւնը, սկսելով 1914ի պատերազմէն եւ մասնաւորապէս յիշելով մէկ միլիոնի ջարդը: Ընկեր Յակոբ Դաւիթեան ալ խօսք առնելով պատմեց թէ մինչեւ այսօր պահած ենք մեր քաղաքակրթութիւնը, մեր մայրենի լեզուն, մեր դրականութիւնը եւ եկեղեցին: «Երկար տարիներ ապրելով բարբարոս ժողովուրդներու մէջ, եղած ենք Արեւելքի ջահակիրները»:

Ներփակ կը ղրկեմ մեր անուանացանկը, 40 հոգին Մարսէյլէն են, իսկ 13ը զանազան վայրերէ:— Ծիվան Ղարիպեան

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Կը թելադրենք մեր աշխատաւորներուն ճշդիւ հաղորդել հետեւեալ մանրամասնութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլայ հետապնդել, եթէ դժուարութեանց մատնուին, աշխատանք ճարելու համար: Երկար նամակներ գրելու պէտք չկայ. կը բաւէ լեցնել այս հարցարանը.—

1.— Անուն, մականուն: 2.— Տարիք: 3.— Քանի՞ տարի է Ֆրանսա կը գտնուիս: 4.— Ամուսնացա՞ծ ես, անչափահաս քանի՞ զաւակ ունիս: 5.— Աշխատելու իրաւո՞ւնք ունիս, յանցա՞նք մը գործած ես: 6.— Տոմսծ կ՚ա՞նես: 7.— Դիմած ես գործարան մը եւ իբր օտարական մերժուա՞ծ ես, գործարանին անունը եւ հասցէն: 8.— Այն հայ կիները որ նեցուկ չունին եւ աշխատանքի իրաւունքէն զրկուած են, կրնան նոյն ձեւով պատասխանել հարցարանին:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 70 առ հարիւրը կա՛մ պատերազմի մէջ է եւ կամ զօրաշարժի ենթարկուած: Այսպէս, 1,500,000,000 հոգի պատերազմի մէջ են, իսկ միայն 1.613.000.000 հոգի խաղաղութեան մէջ: Իսկ եթէ պատերազմը տարածուի Ռումանիոյ, Նորվեկիոյ, Շուէտի, Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի վրայ... Ներկայիս պատերազմական վիճակի մէջ են Գերմանիա՝ 80 միլիոն բնակիչ, Ֆրանսա եւ բրիտանական կայսրութիւնը՝ համագումար 690 միլիոն, Ճափոն եւ Մանչուրիա՝ 280 միլիոն, Չինաստան՝ 330 միլիոն, Ռուսաստան՝ 184 միլիոն եւ անոր զոհը՝ Ֆինլանտա՝ 3.800.000:

ՉԵԽԱԿԱՆ ԱԶԳ. ԿՈՄԻՏԷՆ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ճանչցուած էր նոյեմբեր 9ին: Անգլիական կառավարութիւնն ալ հաղորդեց իր ճանաչումը, նամակ մը ուղղելով նախագահ Պէնէշի:

ՍԷՆԻ նահանգապետութեան ելմտացոյցը 700 միլիոն ֆրանքի բաց մը կը ներկայացնէ, իբրեւ հետեւանք հասոյթներու նուազման եւ կրաւորական պաշտպանութեան ծախքերուն: Այս բացը պիտի գոցուի երկարատեւ փոխառութեամբ մը:

ԼՈՅՍԵՐԸ ՄԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ խիստ պատուէրներ հրատարակուեցան Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ: Անսաստողները պիտի դատապարտուին տասը տարի բանտարկութեան:

ՓԱՐԻԶԻ օրինակին հետեւելով, Լիլի քաղաքապետութիւնն ալ քաղաքին փողոցներէն մէկը, Մոսկուա, փոխեց Ֆինլանտայի: Ռիւ տը Ռիւսին ալ փոխուած էր Լեհաստանի:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ գաւառ փոխադրուած 1.858.000 մայրերու եւ մանուկներու աւելի քան 840.000ը իրենց տեղերը վերադարձան, Ծնունդի տօնին առթիւ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹԻ կողմէ մասնաւոր ներկայացուցիչի մը անուանումը Վատիկանի մէջ՝ նախաքայլ մը կը համարուի հաշտութեան համար: Ֆրանսական մամուլը մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի կը գտնէ այս անուանումը, որ կը նշանակէ թէ Մ. Նահանգները եւ Վատիկան որոշած են գործակցիլ, հաշտարար տրամադրութիւններ ստեղծելու համար: Պապին ուղղած նամակին մէջ, նախագահ Ռոզվէլթ կը յիշէ այն միլիոնաւոր մարդիկը որ պիտի հարկադրուին նորէն գաղթելու, պատերազմէն վերջը:

ԸՆԿԵՑԻԿ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ «ազգային հարստութիւն» հռչակեց Հիթլէրի փոխանորդը, Հէս, յանձնարարելով հաւաքել եւ պատսպարել զանոնք: Մասնաւոր խնամակալներ պիտի նշանակուին այս մանուկներուն համար եւ կառավարութիւնը պիտի հոգայ բոլոր ծախքերը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ նոր տուրքեր հաստատեց, պատերազմի ծախքերը հոգալու համար: Ներկայ պատերազմը ամիսը 3 — 3ուկէս միլիառ մարքի կը նստի Գերմանիոյ մէջ, մինչդեռ Մեծ պատերազմին ատեն ամիսը երկու միլիառէն աւելի չէր: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր առեւտրական գործառնութեանց եւ եկամուտի տուրքերը 50 առ հարիւր աւելցած են, թէեւ կառավարութիւնը միշտ կը յայտարարէ թէ ամէն յաւելում վերջինն է: Այս անգամ 40 առ հարիւրի նոր տուրք մը եւս հաստատուեցաւ, այն շահերուն վրայ որ ազատ համարուած էին: Նոր տուրքը պիտի բանի 1939ի սկիզբէն:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ա. Վաչեանց 100 ֆրանք կը տրամադրէ, հայ զինուորներու օգնութեան համար:

*** Օր. Աղապապեան (քոյրը Պ. Սարգիս Աղապապեանի) 20 ֆրանք՝ նոյն նպատակով:

Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

*** Զէնկիլէրի Հայր. Միութիւնը Նոր տարուան առթիւ, 60ի մօտ հայրենակից զինուորներուն 50ական ֆրանք նուէր ղրկած է, իբրեւ կաղանդչէք:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

Ինչ՞ո կ՚ըսեն եւ կը գրեն Թուրքիոյ մասին

Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ, որ այս միջոցին պտոյտ մը կը կատարէ արեւելեան նահանգներուն մէջ, հետեւեալ ճառը խօսեցաւ Սըվազի մէջ.— «Ճշմարիտ հրճուանք մը զգացի, Էրզրումի լրացած գիծը քննելով: Մեր երկիրը ընդհ. առումով լեռնային է: Մեր երկաթուղիները արժանի են արհեստագիտական աշխարհին ուշադրութիւնը գրաւելու: Ատենօք կարելի էր դժայլիլ Կէյվէ Գարաքէօյ գիծերուն վրայ: Տաւրոսի գիծը իր ամբողջ երկարութեան վրայ սքանչելի գործ մըն է, ամբողջ աշխարհի համար ալ: Հանրապետական վարչաձեւին օրով շինուած երկաթուղիները բոլորն ալ իրարմէ թանկարժէք են եւ իրարմէ դժուար կառուցուած: Սամսոն Սվազ գիծը գործ մըն է, որ կրնայ հպարտացնել մեր եկրաչափները: Մալաթիայի ճամբան եւ մասնաւորաբար Արղնիի հովիտը լեցուն են արուեստի գործերով: Էրզրումի գիծը արհեստագիտական տեսակէտով մեր բոլոր գիծերէն առաջ կ՚անցնի:

«Սանասյի եւ մասնաւորաբար Աթմայի եւ Բինկէնի կիրճերուն շինութիւնները կ՚արժէ տեսնել, երբ հաղուագիւտ գործերը մարդկային կամքին: Երկրաչափական խնդիրներով զբաղող մեր պարբերաթերթերը կրնան հպարտութեամբ աշխարհի ծանօթացնել այս գործերը: Էրզրումի գիծը ամբողջովին թուրք տարրերով եւ թրք. աշխատանքով երեւան բերուած է: Կրնամ ըսել որ երկաթուղիի շինութեան մէջ թուրք երկրաչափները Էրզրումի գծին վրայ է որ տուած են այն ապացոյցը, թէ ի վիճակի են այս ճիւղին վերաբերեալ ամէն խնդիր լուծելու: Հետեւաբար այս յայտարարութեամբ կ՚ուզեմ շնորհաւորութիւններս եւ շնորհակալութիւններս յայտնել մեր երկրաչափներուն: Կը մաղթեմ որ մեր երկրաչափները միւս ճիւղերուն մէջ ալ թէքնիքի ամենաբարձր աստիճաններուն հասնին»:

*** Գերմանիոյ պաշտօնական գործակալութիւնը վերջերս կը հաղորդէր թէ Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը ծանրացած է, իբրեւ հետեւանք Դաշնակիցներու հետ կնքուած համաձայնութեանց: Անգարայի պաշտօնական շրջանակները եւ մամուլը անմիջապէս հերքեցին այս վերագրումը, յայտարարելով թէ Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը երբեք այսքան փայլուն եղած չէր: Այսպէս, անոնք Թուրքիոյ բնակչութեան 80 առ հարիւրը գիւղացի հաշուելով, կ՚ըսեն թէ հողագործական արտադրումները կ՚անցնին ամբողջ արտադրումներու 80 առ հարիւրը: Թուրքիոյ մշակուած հողերու տարածութիւնը, որ 60 միլիոն հէքթար էր 1928ին, այժմ բարձրացած է 100 միլիոնի: Մինչեւ 1930 Թուրքիա միջին հաշուով տարեկան 170,000 թոն ցորեն կը ներածէր, որուն արժէքն էր 18 միլիոն ոսկի: Այժմ Թուրքիա ի վիճակի է տարեկան 200.000 թոն ցորեն արտածելու: Բրինձի ներածման արժէքն էր տարեկան 2.500.000 ոսկի, այսօր բրինձի արտադրութիւնը կը գոհացնէ Թուրքիոյ ներքին պահանջները: Բամպակի արտադրութիւնը, որ հազիւ հարիւր հազար հակի կը հասնէր 1932ին, վերջին տարիներս բարձրացած է 300,000 հակի եւ որակն ալ ազնուացած: Թէյի մշակութեան ալ ձեռնարկուած է եւ չորս հինգ տարիէն արտադրութիւնը պիտի բաւէ տեղական սպառման: Վերջապէս, Թուրքիա ի վիճակի է լայնօրէն ապահովելու իր պարենաւորումը:

*** Արտաքին գործոց Սարաճօղլու մանրամասն զեկուցում մը տուաւ Հալքի ժողովին մէջ, միջազգային կացութեան եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ վերաբերեալ խնդիրներու մասին: Ազգ. պաշտպանութեան գործավարն ալ պատասխանելով Մուշի երեսփոխան Հազըմ Գըլըճօղլուի եւ ուրիշ երեսփոխաններու հարցումներուն, տեղեկութիւններ հաղորդեց ազգ. պաշտպանութեան մասին:

*** Թուրքիոյ ելմտական գործավարութիւնը իր ձեռքին տակ գտնուած անտէր եւ պետութեան անցած բոլոր անշարժ կալուածները «Էմլաք եւ Էյթամ» դրամատան կը փոխանցէ: Այս կարգի շէնքերու թիւը 20.000ի կը հասնի: Անոնց փոխանցումի գործողութիւնները լրանալէ վերջ, բոլորն ալ ծախու պիտի հանուին դրամատան կողմէ, որ նախապէս ալ իրեն փոխանցուած մօտ 10 հազար շէնքերը ծախած էր, 7 միլիոն ոսկիի գումար մը ձեռք բերելով:

Այս շէնքերուն վաճառումը պիտի փութացուի, որպէսզի աւելի մեծ վնասներու չենթարկուին իրենց լքեալ եւ անտէր վիճակին մէջ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ դասալիքներու թիւը ամէն օր կ՚աւելնայ կարմիր բանակին մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն ռուսական ռազմանիւթին կէսը անպէտ է, նոյն իսկ օդանաւերու արձակած ռումբերը գրեթէ կէս առ կէս չեն պայթիր:

*** Իտալական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Խ. Միութիւնը խզած է իր կապերը միջազգային Կարմիր Խաչին հետ, Ազգաժողովէն վտարուելէ ի վեր:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ վարչապետին նախորդ օգնականը, Մուհամմէտ էլ Քարամ, սպաննուեցաւ Պէյրութի մէջ, երբ տուն կ՚երթար: Մարդասպանը յաջողեցաւ փախչիլ:

ՍԷՆԻ նահանգային ժողովին մէջ, նորէն առաջարկուեցաւ վտարել համայնավար անդամները: Այս առթիւ դարձի եկած երկու համայնավարներ մեղայագիր մը կարդացին, դատապարտելով Ստալինի գործակցութիւնը Հիթլէրի հետ:— Միայն Սէնի նահանգին մէջ կառավարութիւնը գրաւած է 242 համայնավար կազմակերպութեանց գոյքերը, չարժուն թէ անշարժ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋԻ գործակալն է՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ԱՏՈՒՐԵԱՆ (115 Grand' Rue de la Guillotière) որ անձամբ պիտի ցրուէ թերթերը:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԽՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 Décembre 1939

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4234

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Սովորականը՝ տուրքերով, պատերազմինը՝ փոխառութեամբ

Ելմտական նախարար Պ. Փօլ Ռէյնօ շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ծերակոյտին մէջ, ելմտացոյցին քննութեան առթիւ: Նախարարը բացատրեց թէ կառավարութեան ելմտական քաղաքականութիւնը կը բաղկանայ երկու հիմնական կէտերէ,— 1. Բոլոր քաղաքային ծախքերու յաւելումը հոգալ տուրքերով,— 2. Զինուորական ծախքերու յաւելումը՝ փոխառութեամբ: Այս ծրագիրը հիմնովին կը տարբերի Մեծ Պատերազմին ատեն գործադրուած քաղաքականութենէն: Այն ատեն ելմտական նախարարները կը ջանային պատերազմի ծախքերը հոգալ փոխառութիւններով, այն ենթադրութեամբ թէ երբ Գերմանիա պարտուէր, պիտի հատուցանէր ամէն բան: Այս քաղաքականութեան հետեւանքը եղաւ թղթադրամի յաւելում եւ ֆրանքին արժեզրկումը 4/5 համեմատութեամբ:

Նախարարին ճառը լսելէ վերջ, Ծերակոյտը միաձայնութեամբ (303 հոգի) քուէարկեց սովորական ելմտացոյցը, 79 միլիառ ֆրանք: Երեսփ. Ժողովն ալ անցեալ շաբթու միաձայնութեամբ քուէարկուած էր այս նախահաշիւը: Նախարարը իր ճառին մէջ մանաւորապէս պարզեց անգլեւֆրանսական ելմտական գործակցութեան արժէքը: Ըսաւ թէ իբրեւ արդիւնք այդ համաձայնութեան, Ֆրանսայի համար աշխարհը բաժնուած է երկու շրջաններու,— առաջինը այն ուր Ֆրանսա կրնայ գնումներ կատարել տրամադրելով իր ոսկի պահեստին մէկ մասը, միւսը՝ այն ընդարձակ տարածութիւնը ուր կարելի է գնումներ կատարել անգլիական ոսկիով: Այս վերջին շրջանը այժմ բաց է Ֆրանսայի առջեւ, առանց սահմանափակման կամ ոսկի արտածելու: Նորագրուած համաձայնութեամբ Անգլիա եւ Ֆրանսա միասնաբար կը վճարեն Ֆրանսայի մէջ կազմուած լեհական բանակին ծախքերը, որ կը հասնի տարեկան աւելի քան 3,500,000,000 ֆրանքի: Ծախքերու բաժանումը հիմնուած է երկու կայսրութեանց բնական հարստութիւններուն վրայ, 3/5 համեմատութեամբ՝ Անգլիոյ, մնացեալը Ֆրանսայի համար: Այս նոյն համաձայնութիւնը կը գործադրուի նաեւ Ֆինլանտայի հանդէպ: Բայց միայն ծախքերու բաժանումը չէ որ արժէք ունի այս դաշնագրին մէջ, այլ ընդհանուր դրամական եւ տնտեսական համաձայնութիւնը: Ասով ճամբայ կը բացուի Եւրոպայի վերակազմութեան համար, ինչպէս ըմբռնած են Ամերիկայի մէջ:

Նախարարը այս առթիւ հարկ դատեց պատասխան մը ուղղել սա ծուլածոյ կարծիքին դէմ որ յաճախ կը կրկնուի ֆրանսական մամուլին մէջ,— «Ժամանակը կը բանի Դաշնակիցներուն համար»:— «Ժամանակը չէզոք է, յայտարարեց Պ. Ռէյնօ, մեզի կը մնայ մեր դատին կապել զայն: Թշնամին, որուն զօրաբաժինները համախմբուած են մեր սահմաններուն վրայ եւ որուն օդանաւերը միայն մէկ ժամ հեռու են, կը ջանայ մեզմէ ծածկել վտանգը, ջլատելու համար մեր կամքը: Մենք գերազանցութիւն կը վայելենք պատերազմական կարողութեամբ: Բայց ինչ որ ժողովրդավար երկիրներուն կը պակսէր վերջին քսան տարիներու ընթացքին, խաղաղութիւնը շահելու համար, նիւթական միջոցները չէին, այլ պայծառատեսութիւնը եւ քաջութիւնը: Այսօր մեր կամքը աւելի՞ վճռական է քան թշնամի պետութեան կամքը: Աւելի՞ կատարեալ է մեր ժողովուրդին միութիւնը: Եթէ այո, այն ատեն մենք պիտի յաղթենք, ինչ ձեւ ալ ստանայ պատերազմը»:

*** Գերմանական մամուլը, որ մինչեւ հիմա կը փորձէր սիրաշահիլ Ֆրանսան, իր սլաքները կեդրոնացնելով Անգլիոյ վրայ, փոխած է իր լեզուն, մանաւորապէս Պ. Տալատիէի վերջին ճառէն ի վեր: Այժմ Ֆրանսան ալ կը համարուի թիւ 1 թշնամի, արժանի նոյն ատելութեան: Այսպէս, սակարանի թերթը քօղարկեալ բառերով կը յիշեցնէ Ալզաս-Լոռէնի խնդիրը, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ Գերմանիա յառաջիկային այդ շրջանն ալ պիտի փրկէ: Միւս թերթերն ալ ուժգնօրէն կը ձաղկեն Ֆրանսայի ընթացքը:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻՆ

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, պատերազմի չորրորդ շաբթուն, Ռուսերը նոր պարտութիւն մը կրեցին Մաննէրհայմի առջեւ, որ Հիւսիսի Վէրտէօնը կը համարուի: Աւելի քան 270.000 կարմիր զինուորներ, ընտիր շարքերէն, Ֆինլանտա պիտի փոխադրուին, յարձակումը վերսկսելու համար: Ասոնց մէջ պիտի գտնուին երեք սիպերեան զօրաբաժիններ, որոնք վարժուած են սառուցեալ ցուրտերու, ինչպէս եւ 12 կովկասեան զօրաբաժիններ, որոնք նոյնպէս կը տոկան ձիւն-ձմեռի խստութեանց: Փոխադրութեան միջոցները անկատար ըլլալով, բաւական ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ նոր զօրքը հասնի: Հարիւրաւոր կառախումբեր պէտք են, այս անծայրածիր հեռաւորութիւնները կտրելու համար: Նոյնիսկ Լէնինկրատ հասած ատեն, փոխադրութեան դժուարութիւնները վերջացած չեն ըլլար: Ռուսերը միայն երկու երկաթուղիներ ունին Լէնինկրատէն Քարելիոյ պարանոցը, իսկ հիւսիսային ճակատին համար՝ միայն Մուրմանսքի գիծը:

Կը թուի թէ Մոսկուա, որ կը յուսար շանթահարիչ հարուածով մը նուաճել Ֆինլանտան, այժմ պիտի փորձէ ելք մը գտնել Քարելիոյ պարանոցին մէջ, (60 մղոն): Այս առաջադրութեամբ, այժմ պաշարողական ծրագիր մը կ'որոճան:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ հակառակ մէկ միլիոն գնդակներու, հարիւրաւոր հրասայլերու եւ օդանաւերու եւ հազարաւոր ռումբերու, Ռուսերը չեն կրցած գնահատելի յաջողութիւն մը շահիլ, կենսական դիրքեր գրաւելով, եւ ընդհակառակն շատ ծանր կորուստներ կրած են: Մաննէրհայմի գիծը անվթար կը մնայ մինչեւ հիմա: Կարմիր հրամանատարութիւնը այժմ կը փորձէ սպառիչ պատերազմի մը վերածել գործողութիւնները, շարունակ զօրագունդեր քշելով Մաննէրհայմի գծին դէմ, որպէսզի Ֆինները յոգնին եւ ուժասպառ ըլլան: Վերջին կռիւներուն մասնակցած է աւելի քան մէկ խաղախ զօրագունդ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ գործողութեանց մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ.— Զեկոյց թիւ 231, դեկտեմբեր 28, առաւօտ.—Ոչ մէկ դէպք գիշերուան ընթացքին:—Զեկոյց թիւ 232, իրիկուն.— Աւելի կրճատեալ գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու:

ՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԶՆԿԱ ՀԻՄՆԱՅԱՏԱԿ ԿՈՐԾԱՆՈՒԱԾ

12 քաղաքներ եւ 80 գիւղեր աւերակ

Մեռեալներուն թիւը տասը հազարէն աւելի

Երէկ հաղորդած էինք Թուրքիոյ երկրաշարժին առաջին լուրերը: Թէեւ հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուած են, բայց զանազան աղբիւրներէ կը հաստատեն թէ շարժը իսկապէս ընդհանուր աղէտ մը հանգամանքն ունի, աննախընթաց՝ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ: Օգնութեան գործը չափազանց դժուար է: Հարիւրաւոր հրդեհներ ծագած են աւերակներուն մէջ, իսկ ցուրտը այնքան սաստկացած է որ շատեր ցուրտէն սառած մեռած են, շարժէն ազատելէ վերջ: «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ 12 քաղաքներ եւ 80 գիւղեր պարզապէս աւերակոյտի վերածուած են: Հիմնայատակ կործանած է Երզնկան, որ ունէր 46,000 բնակիչ: Կը կարծուի թէ շատ քիչերը կրցած են ազատիլ:

Առ այժմ մեռեալներու թիւը կը հաշուեն ինը-տասը հազար, բայց ապահովաբար աւելի շատ է: Անշուշտ վիրաւորներու թիւը կրկնապատիկ աւելի մեծ է:

«Նիւզ Քրօնիքլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ երկրաշարժին առաջին լուրը Պոլիս հասաւ հետեւեալ հեռագրով.

— «Ամբողջ շրջանը տակնուվրայ եղաւ սոսկալի երկրաշարժի մը հետեւանքով: Աւելի քան տասը հազար մեռեալներ կան: Նամակատունը կը փլի...»:

Այս հեռագիրը ղրկած է Թօքատի հեռագրական պաշտօնեան, մեռնելէն քանի մը վայրկեան առաջ:

Թօքատի մէջ հազար հոգի քունէն արթնցան աւերակներու տակ եւ շրջապատուած բոցերով: Ողջ մնացողները անպատսպար մնացին ձիւն-ձմեռ գիշերով: Առնուազն 388 հոգի մեռած են այդ քաղաքին մէջ, թէեւ փլատակներուն տակ մնացած բնակիչներու թիւը շատ աւելի մեծ ըլլալու է:

Բազմաթիւ մինարէներ եւ մզկիթներ քանդուեցան ցնցումներուն հետեւանքով: Երկրաշարժէն երկու օր առաջ սարսափելի փոթորիկ մը պայթած էր Սեւ ծովու վրայ, ծանր աւերներ գործելով ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ: Դեկտեմբեր 28ի գիշերը երկու նոր ցնցումներ ալ պատահեցան աղէտեալ վայրերուն մէջ, ինչպէս եւ մինչեւ...Հարաւային Ափրիկէի ոսկեհանքերը:

Բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ ամէնէն ծանր վնասները կրած է Երզնկայի շրջանը: Շարժը ոլորապտոյտ տարածուած է Սեւ ծովու հարաւային շրջանէն մինչեւ Եոզկատ, յետոյ Անգարայէն Օրտու, Թօքատ, Սըվազ: Այս վերջին երեք քաղաքներն ալ կէս առ կէս կործանած կը համարուին:

Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէր արեւելեան նահանգներուն մէջ, փոխեց իր ուղեգիծը եւ անձամբ կը վարէ օգնութեան գործը: Բեռներով ուտելիք, դեղ, վրան եւն. ճամբայ հանուած են եւ ընդհանուր հանգանակութեան ձեռնարկուած: Կարմիր Մահիկը 30,000 ոսկիի ուտելիք եւ հանդերձեղէն ղրկեց աղէտեալ վայրերը: Առողջապահական նախարարը ճամբայ ելաւ անձամբ տնօրինելու համար օգնութեան գործը: Օգնութեան խումբերը կը հաղորդեն թէ տեղ-տեղ մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին, աղէտեալ վայրերը հասնելու համար, որովհետեւ ճամբաները քանդուած կամ աւերակներու տակ թաղուած են:

Աղէտեալ քաղաքներէն շատերը քանի մը անգամ ցնցումներ կրած էին վերջին տարիներու ընթացքին, բայց այս անգամուան շարժը ամէնէն ահաւորն էր: Շատ մը քաղաքներ հաղորդակցութենէ զրկուած են տակաւին եւ ազգականներ չեն կրնար լուր ստանալ իրենց ընտանիքներէն: Պոլիս հասած հաւաստի տեղեկութիւններ կը հաղորդեն թէ հազարաւոր բնակիչներ վրան ձգած են սառած դաշտերու վրայ, առանց ուտելիքի եւ բաւարար հագուստ-կապուստի, ակնդէտ օգնութեան սպասելով:

*** «Մաթէն»ի Լոնտոնի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Պոլսէն եւ Անգարայէն հասած առաջին լուրերու համաձայն, մեռեալներու թիւն է 8000, թէ 80 գիւղեր կամ ամբողջովին կործանած եւ կամ ծանրապէս վնասուած են: Կառավարութիւնը կը վախնայ որ զոհերու թիւը շատ աւելի մեծ ըլլայ, երբ խուզարկութիւններ կատարուին աւերակներուն մէջ: Երզնկա աւերակներու կոյտ մը դարձած է: Սամսոն, Սըվազ, Թոքատ, Ամասիա գրեթէ ամբողջովին կործանած են: Փողոցները լեցուած են մեռեալներով եւ վիրաւորներով: Այս բոլոր քաղաքներէն իւրաքանչիւրը 15 — 40,000 բնակիչ ունէր: Անգարայէն մեկնած օգնութեան խումբերուն գլուխը կը գտնուին Նախագահ Իսմէթ եւ Ներքին Նախարարը որոնք աղէտին վայրը մեկնեցան հինգշաբթի առտու: Օգնութեան գործը դանդաղ կ'ընթանայ, որովհետեւ աղէտին տարածութիւնը շատ մեծ է, կարգ մը քաղաքներ կործանած եւ հարիւրաւոր հրդեհներ ծագած են, կապի խողովակները պայթած ըլլալով:

*** Հանրապետութեան Նախագահը հեռագիր մը ուղղեց Իսմէթ Ինէօնիւի, ամբողջ Ֆրանսայի վշտակցութիւնը յայտնելով այս աղէտին առթիւ:

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Անգարայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ երկրաշարժը տեւեց առտուան ժամը 2էն 5, Անատոլուի հիւսիսային եւ արեւելեան շրջանին մէջ: Իրարու ետեւէ եօթը ցնցումներ պատահեցան արտակարգ ուժգնութեամբ: Իրիկուան դէմ ուրիշ ցնցումներ ալ տեղի ունեցան միեւնոյն շրջանին մէջ, ստորերկրեայ խուլ որոտումներով: «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ կը հաստատէ թէ Երզնկա քաղաքը, որ 25,000 բնակիչ ունէր, ամբողջովին կործանած է:

*** «Ժուռնալ»ի աշխատակիցներէն Մարի-Լուիզ տը Պոնէօյլ որ վերջերս Սեբաստիա գացած էր, երկար յօդուածի մը մէջ կ'ողբայ այդ քաղաքին աւերումը, «Փլած մինարէներու շուքին տակ» խորագրով:— «Այսպէս ուրեմն Սըվազը կիսովին կործանած է: Եթէ պէտք է հաւատալ հեռագիրներուն, աւա՜ղ, Սելճուքեան Սուլթաններու պաշտելի Սըվազը, Իսմէթ Ինէօնիւի հայրենիքը (ԽՄԲ.— Իսմէթ Մալաթիացի է), արագիլներու քաղաքը, այլեւս աւերակներու կոյտ մըն է եւ կապտագեղ չքեղ մինարէները փլած են... Ի՜նչ ահռելի աղէտ: Ո՜րքան կ'արիւնի մեր սիրտը մեր հաւատարիմ եւ ուղղամիտ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՐՆ ԱՆՅԱՅՏ Ի ԳԱՂՂԻԱ

—.—

Quelque part en France.

Այսպէս կը տեղագրեն իրենց նամակները զինուորեալ մանկունք Հայոց: Ուրն անյայտ ի Գաղղիա, Dulce Franceի այս կամ այն անկիւնը, ձիւնասքօղ անտառներու կամ սառած խրամներու մէջ «քաղաքակրթութեան» մեղքերը կը քաւեն հիմակ որդիք Հայկազանց: Եւ արութեան ի՛նչ գործեր, որոնք նոր վկայութիւններ են ի նպաստ Խորենացիի տեսակէտին թէ այս փոքրիկ ժողովուրդն ալ, Արարատի այս անսպառ ջրվէժը, — Հա՛յը որ կը հոսի բայց չի հատնիր,— գիտէ հիացում պատճառել իր հերոսութեամբ, ի՛նչ փոյթ թէ Լօթի, ռոմանթիք եւ արցունքոտ ոճովը, մերժէ գնահատել ցաւի եւ տառապանքի հայկական տոկունութիւնը:

Ռազմաճակատէն վերադարձող զինուորները կը հաղորդեն մեզի թէ բանակին մէջ ունինք, — կը լսե՞ս, Լօթի,— երկու հարիւրապետներ, մէկ հարիւրապետ որ շուտով հազարապետի աստիճան պիտի ստանայ, եւ բազմաթիւ յիսնապետներ եւ աւագ յիսնապետներ:

Բայց, այս խրոխտութիւնը արձանագրելէ վերջ, իմ մտածումս յանկարծ կը ճամբորդէ տարիներ ու տարիներ դէպի յառաջ, երբ մէկը, որ նիւթեր կը հաւաքէ պատմութեան համար, պիտի գտնէ այնպիսի արձանագրութիւններ ինչպէս ես գտայ ու պատմեցի, անցեալ ամառ, «Ցառաջ»ի մէջ: Հազար հազար տարիներ առաջ հայ քաջեր կռուեր են Ափրիկէի անապատներուն մէջ: Հազար հազար տարիներ վերջ պրպտող մը պիտի պատմէ թէ հայ քաջեր կռուեր են ուրն անյայտ ի Գաղղիա: Չեմ գիտեր թէ նոյն պրպտողը ի՞նչ պիտի եզրակացնէ բոլոր այդ պատմութիւնները տալով, կամ պիտի աւաղէ՞ թէ բանի մը չծառայեցին բոլոր այդ անձնուիրութիւնները:

Ես իմ եզրակացութիւնս բանաձեւած եմ, արդէն, Տանս կարօտով աշխատանքի մը մէջ, ուր վերջին Հայը, ան որ հուսկ ուրեմն կը խրի ազգերու աւերակոյտին մէջ ու կը կորսուի, անհետանալէ առաջ կ'աշխատի զգայարանական հաճոյքներու նուագի մը մէջէն յիշելով գտնել ազգային կեանքին պատկերը:

Իմ այդ վերջին Հայս ալ թաղուած է ուրն անյայտ ի Գաղղիա:

ԱՐԱԶ

«Ցառաջ»ի վաղուան թիւը չորս էջ

Կաղանդի առթիւ «Ցառաջ» վաղը, կիրակի, լոյս կը տեսնէ ՉՈՐՍ ԷՋՈՎ, բազմակողմանի բովանդակութեամբ:

Պապին ճառը Իտալիոյ արքունիքին մէջ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Պիոս ԺԲ. Պապը Իտալիոյ արքունիքը այցելեց հինգշաբթի օր, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ: Հակառակ տեղացող անձրեւին եւ սաստիկ ցուրտին, Պապը Վատիկանէն Քուիրինալի պալատը — 2ուկէս մղոն— գնաց բաց կառք մը նստած, մերժելով ինքնաշարժը, որովհետեւ անոր մէջ պիտի չկրնար ձեռքերը շարժել եւ օրհնել բազմութիւնը: Տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիներ խռնուած էին փողոցներուն մէջ, անձրեւին տակ: Եկեղեցիներու կոչնակները կը հնչէին, թնդանօթը կ'որոտար եւ հաւատացեալները պատուհաններէն ծաղիկներ կը ցանէին ճամբուն վրայ: Իտալական զինուորներ բարեւի կեցած էին: Երբ Պապը արքայական պալատ հասաւ, երեք փողեր հնչեցին հանդիսաւորապէս, իսկ զինուորական նուագախումբը թնդացուց պապական եւ արքայական քայլերգները: Թագաւորը եւ թագուհին կը սպասէին պատուոյ սանդուղին վրայ, իրենց հետեւորդներով: Պիոս ԺԲ. արքայական մատուռին մէջ ծնրադրելէ վերջ առաջնորդուեցաւ Դեսպաններու դահլիճը:

Ընդունելութեան արարողութիւններէն վերջը, Պապը ճառ մը խօսելով, իր գոհունակութիւնը յայտնեց Իտալիոյ արքունիքին եւ Վատիկանի բարեդէպ հաշտութեան համար, որ իրականացաւ տասը տարի առաջ: Ցետոյ աղօթեց որ Աստուած եւ Ս. Կոյսը իրենց հովանին տարածեն արքայական գերդաստանին եւ կառավարութեան անդամներուն վրայ, «որպէսզի խաղաղութիւնը, որ փրկուած է վարիչներուն իմաստութեամբ, Իտալիան դարձնէ մեծ, զօրաւոր եւ յարգելի ազգ մը ամբողջ աշխարհի առջեւ»: Եւ ակնարկելով պատերազմին, մաղթեց որ նոր կարգուսարք մը հաստատուի, «խաղաղ եւ տեւական, արդարութեան եւ քրիստոնէական գթութեան ճամբով»:

Պապական թափօրը Վատիկան վերադարձաւ նոյն հանդիսաւորութեամբ: Կը հաստատուի թէ Մուսոլինի ալ իր կարգին Վատիկան պիտի այցելէ, հաւանաբար յունուար 5ին: Ֆաշական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր այս երկրորդ անգամն է որ Իտալիոյ վարչապետը Վատիկան պիտի այցելէ:— Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԸ (վէսիքա) հետզհետէ կը տարածուի Անգլիոյ մէջ: Կառավարութիւնը որոշեց յունուար 8ին պարենատոմս հաստատել նաեւ շաքարի համար — մարդ գլուխ շաբաթը 12 ունկի — ինչպէս եւ միսի համար, դարձեալ յունուարի ընթացքին:

ՁԻՒՆԸ երէկ փառաւորապէս նստած էր Փարիզի փողոցներուն մէջ,— տեսարան մը որ հազուադէպ է— քանի մը օրուան սաստիկ ցուրտերէն վերջ: Ձիւն-ձմեռը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի ռազմաճակատին վրայ եւ այլուր:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՃԱՓՈՆ համաձայնութիւն մը կնքեցին Արտաքին Մոնկոլիոյ եւ Մանչուրիոյ սահմաններու մասին եւ այսպէս փակուեցաւ խնդիր մը որ արիւնալի ընդհարումներու տեղի տուած էր անցեալ ամառ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀՐՇԷՋ ԳՈՒՆԴԸ, որ 2645 հոգիէ կը բաղկանար պատերազմէն առաջ, այժմ բարձրացած է 8000ի: Գունդը բաժնուած է 12 գործօն եւ ութ պահեստի խումբերու:

զինակցին համար որուն այնքան վեհոգի եւ քաղցրահամբոյր հիւրընկալութիւնը վայելեցի դեռ քանի մը շաբաթ առաջ»:

*** Նոր հեռագրի մը համաձայն, երկրաշարժը ցնցած է նաեւ Զանկըրըն, Կեսարիան, Մալաթիան: Կործանած են բազմաթիւ պատմական յիշատակարաններ, ի մէջ այլոց Պայազիտի մզկիթը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

ԽՄԲ.— Հոգին վառած հայրենակից մըն է որ իր ցասումը կ՚աղաղակէ ներկայ գրութեամբ,— երբեմն մեծահարուստ նաւատէր, միշտ իր առատաձեռն աջակցութիւնը ընծայած հանրօգուտ գործերու.—

« Անհարազատ զաւակ է ու մարդ չէ նա, որ կը մոռանայ իր ծնողն ու ծագումը»,— Ասում է արեւելեան խրատական ու իմաստալից առածը:

Մեր «փոյթ առ ի վարդապետել եւ հեղգ առ յուսումն» ունեւոր ու պոռոտախօս «ազգայիններին» — հարկաւ, խօսքս սակաւաթիւ բացառիկ հայ մարդկանց մասին չէ, որոնց անուններն ու յիշատակը հայ ժողովուրդը օրհնութեամբ է յիշում ու պիտի յիշէ մշտապէս — սովորութիւն դարձած յանցաւոր թերացման ու անպարտաճանաչութեան մասին բոլոր բանիմաց հայ մարդկանց անսահման եւ ի խորոց սրտի ժայթքող ցասման, պարսաւանքի ու կշտամբանքի արժանի վարմունքի մասին արտայայտուիլս թողնելով մի այլ աւելի յարմար անգամին, գայն աւելի մանրամասնօրէն պարզելու, հիմնաւորելու այսօր, օգտւում եմ իմ այս աննշան առիթից ու առայժմ, միայն այսքանն եմ ասում.—

Այն անլուր ու անծայր տառապանքների, աննկարագրելի արհաւիրքների ու երբեք չտեսնուած սոսկալի ողբերգական շրջանը, որ մեր ժողովուրդը ապրեցաւ եւ դեռ ապրում է մինչ այսօր, սկսած 1915 թըւականից — զանց եմ առնում նախորդ ոչ պակաս ողբերգական տարիները— որի ընթացքում մենք կորցրինք Թուրքիայում ու Անդրկովկասում ոչ պակաս քան մէկ ու կէս միլիոն հայ մայրեր, եղբայրներ, քոյրեր, որդիք եւայլն, կամ մեր ընդհանուր թուի աւելի քան 40 առ հարիւրը, ամբողջ «քաղաքակիրթ» աշխարհի «ներկայութեամբ» եւ ռուսական արհաւրալից յեղափոխութեան ու աշխարհաւեր պատերազմի հետեւանքով առաջացած ու ամէնքին մատչելի դարձած նորանոր ըմբռնումները, որոնց գլխաւորներից մինն է սեփականութեան գաղափարին հասցրած մահացու հարուածը, կարծես թէ, պիտի կարենային ոչ միայն խղճալի խելքի ու սրտի տէր հայ մարդկանց, այլ եւ այդպէս կոչուած «խելօք» ու ամենախոհեմ ու քարսիրտ հայ մարդկանց խելքի բերելու ու ընդունակ դարձնելու, այդ ահեղ ու անօրինակ աշխարհակործան ցնցման շնորհիւ, ըմբռնելու ու հասկանալու այն պարզ ու մատչելի ճշմարտութիւնը, որ ամէն մի քիչ շատ բանիմաց եւ մանաւանդ կարող ու ունեւոր Հայի տարրական պարտականութիւնն է իր ցեղի կեանքի այս բացառօրէն արհաւիրալից, դաժան եւ միաժամանակ մեզ համար յղի այս պատմական շրջանում, առանց թերանալու ու խնայելու լայնօրէն ի սպաս բերելու իր խելքի, կարողութեան եւ բոլոր ուժերի առաւելագոյն մասը... Սակայն, անոնք ամէնքը, սակաւ եւ յաւէտ երախտագիտութեան արժանի բացառութեամբ, զլանալով զլացան իրենց անասելի տառապեալ ու մահուան դրան հասած հարազատ ժողովուրդին, անոր անթիւ ու անհամար ցաւերի, զրկանքների ու տանջանքների օրերին, իրենց «խելքի», կարողութեան եւ բոլոր ուժերի նուազագոյն մասն անգամ:

Հայ ցեղը տարրական արժանապատուութեան զգացմունքից զուրկ ու անպարտաճանաչ իր այդ «ցեղակիցների» այդ անօրինակ վերաբերմունքն ու վարմունքը երբեք պիտի չմոռանայ, յաւիտեանս պիտի յիշէ ու իր պատմական անարգ սիւնին գամէ նրանց, այնպէս, ինչպէս եւ պիտի գամէ ու յիշէ իր այլեւայլ երեւելի եւ աներեւոյթ բազմաթիւ «բարեկամները»: Ամէն մի բանիմաց հայ իր պարտքը պիտի սեպէ մի առ մի ցուցակագրել մեր բոլոր այդ «խելօք», անպարտաճանաչ ու արժանապատուութիւնը կորցրած «ազգայինները», որպէսզի մի օր, երբ ժամանակները ու հանգամանքները թոյլ տան, դրանց բոլորի անխտապարտ անունները ու գլխիվայր յիշատակները ցուցահանէ առ յաւէտ հայ ժողովրդի այս զարհուրելի պատմութեան էջերում...

« Անխիւ որդուն ի՞նչ պէտք է իր հօր հարստութիւնը.

Անազնիւ որդուն ի՞նչ պէտքն է իր հօր հարստութիւնը», ասում է արեւելեան խրատական ու իմաստալից ասացուածը:

Աստ. Վաչեանց

Գերմանիոյ օդային ուժը

«Թան»ի զինուորական բաժնի աշխատակիցը կը գրէ.—

Ամէն մարդ կը սպասէր, որ Գերմանիա, պատերազմի առաջին օրն իսկ, օդանաւային հսկայ ուժերով յարձակում գործէր Ֆրանսայի վրայ: Այդպէս չեղաւ սակայն: Այսուհանդերձ պէտք չէ կարծել թէ Գերմանիա նման յարձակում մը պիտի չփորձէ արեւմտեան ճակատին վրայ, երբ ժամը յարմար դատէ: Լեհաստանի մէջ գտած իր յաջողութիւնը պիտի մղէ զինք, որ նոյն յարձակումը կրկնէ այս անգամ այս կողմ: Միայն թէ խորապէս համոզուած է որ այդ յարձակումները, որքան ալ սաստիկ ըլլան, չեն կրնար բախտորոշ դեր կատարել՝ եթէ չկատարուին անակնկալ, զուգահեռաբար ընդհանուր յարձակողականին, պայմանաւ որ բարոյական եւ նիւթական յաջողութիւնները անմիջապէս օգտագործուին բանակին կողմէ: Այդ ձեւով էր որ կատարուեցաւ յարձակումը անցեալ Սեպտեմբերին, Լեհաստանի մէջ: Այդ ձեւով է որ պէտք է կատարուի արեւմտեան ճակատին վրայ, երբ յարմար դատուի: Իրենց այժմեան վերապահութիւնը չի նշանակեր թէ կը վարանին ճակատելէ օդին մէջ: Այդ վերապահութեան իմաստն այն է որ չեն ուզեր գործել ցամաքային բանակին գործողութիւններէն անկախ: Անոնք հաւատարիմ կը մնան իրենց ռազմավարական վարդապետութեան, որ կը թելադրէ միացնել գործողութիւնները, ինչպէս եւ ծայր աստիճան ուժգնութիւն տալ իրենց օդային յարձակումներուն, առանց նկատի առնելու իրենց կորուստները:

Ահա այդ հաւանականութեան առջեւ, Գերմանները տենդագին կ՚աշխատին աւելցնել իրենց օդանաւային ուժերը, կատարելագործելով օդանաւային թէքնիքը եւ օդաչուներու վարժութիւնը:

Գերմանական օդանաւերը ծանօթ են աշխարհի: Պատերազմէն առաջ, Գերմանները երբեք չփորձեցին գաղտնի պահել իրենց օդանաւային ճարտարագիտութիւնը, թերեւս քաղաքական նպատակներով:

Գերմանիա, ռմբակոծութեան համար, ունի.

Ա.— Եունքէրս — 87 օդանաւի տիպարը: Այս օդանաւը ունի մէկ մեքենաշարժ 1100 ձիու ուժով: Ընդհանրապէս կը գործածուի արծուային վայրէջքով ռմբակոծութիւններ կատարելու՝ ռազմադաշտին վրայ: Կընայ փոխադրել 500 քիլօ ռումբ: Կընայ գործել ազատօրէն 800 քիլոմեթրի վրայ ժամական 350 քիլոմեթր արագութեամբ: Այսպիսի օդանաւերով էր, որ Գերմանները յարձակեցան լեհական բանակին վրայ եւ հալածեցին անխնայ: Այս օդանաւերը շատ կարեւոր դեր մը կատարեցին գերմանական զրահապատ զօրաբաժիններու չանթահարիչ յառաջխաղացութեան մէջ:

Բ.— Եունքէրս — 88 օդանաւի տիպարը: Այս օդանաւը ունի երկու մեքենաշարժ: Ընդհանրապէս կը գործածուի ռմբակոծութիւն կատարելու հեռաւոր վայրեր: Կրնայ փոխադրել 1400 քիլօ ռումբ: Կրնայ գործել ազատօրէն 1600 քիլոմեթրի վրայ ժամական 420 քիլոմեթր արագութեամբ: Կրնայ բարձրանալ մինչեւ 7500 մեթր:

Գ.— Հայնքէլ — 3 օդանաւի տիպարը: Այս օդանաւը առաւել կամ նուազ չափով կը նմանի նախորդին ու կը գործածուի նոյն նպատակին:

Դ.— Տոռնիէր — 17 — Z օդանաւի տիպարը: Այս օդանաւը միւսներէն նուազ արժէք կը ներկայացնէ, մասնաւորաբար իր գործունէութեան շառաւիղին տեսակէտով:

Կրնանք գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերու արժէքը ճշդել հետեւեալ թիւերով.

Արագութիւնը՝ 420 քիլոմեթր:

Ռումբ կրելու ուժը՝ 1500 քիլօ:

Թռիչքի ազատութիւնը՝ 1500 քիլոմեթր:

Բարձրանալու աստիճանը՝ 7500 մեթր:

Գերմանիա, ռազմաճակատին վրայ գործելու համար, ունի 2500 օդանաւ:

6.— Հետապնդիչ են գլխաւորաբար Մէսէրշմիտ — 109 տիպարի օդանաւերը: Այս օդանաւերը մէկ մեքենաշարժ ունին 1050 ձիու ուժով, սպառազինուած մէկ թնդանօթով եւ երկու գնդացիրով: Արագութիւնը՝ ժամական 510 քիլոմեթր: Գերմանները, տիրապետելու տեսակէտով օդին մէջ, մեծ արժէք կու տային այս կարգի օդանաւերուն: Այդ յոյսը ի դերեւ ելաւ:

Բ.— Նոյն նպատակին կը ծառայեն Հայնքէլ — 112 տիպարի օդանաւերը, որ առաւել կամ նուազ չափով ունին առաջիններուն արժէքը:

Գ.— Վերջերս կը տեղեկացնէին թէ Գերմանները նոյն նպատակին համար շինած են Մէսէրշմիտ — 110 տիպարի օդանաւ մը, երկու մեքենաշարժով, 2400 ձիու ուժով եւ ժամական 550 քիլոմեթր արագութեամբ: Ունի երկու թնդանօթ եւ չորս գնդացիր: Ահարկու զէնք մը, որ թերեւս օդագործուի ռմբաձիգներուն ընկերանալու համար՝ պաշտպանութեան նպատակով:

Դ.— Հետազօտիչ են Տոռնիէր — 17 օդանաւերը, երկու մեքենաշարժով 1800 ձիու ուժով: Այս օդանաւերը կը գործեն 1800 քիլոմեթրի վրայ ժամական 360 քիլոմեթր արագութեամբ, Այս արագութիւնը քիչ է, ատոր համար մեծ վնաս կրեցին այս օդանաւերը: Կրնան բարձրանալ մինչեւ 9000 մեթր: Կը գործեն օգտուելով շատ բարձրանալու իրենց այս առաւելութենէն: Բայց շատ բարձրանալէ վերջ կը հանդիպին մթնոլորտային դժուարութիւններու, միւս կողմէ լաւ չեն կրնար հետազօտել: Գերմանները կ՚աշխատին, սրբագրելու համար այդ անպատեհութիւնները, շինել նոր օդանաւ մը, Տոռնիէր — 215, որ պիտի ունենայ աւելի հզօր մեքենաշարժներ, ժամական 450 քիլոմեթր արագութեամբ:

Ե.— Իբրեւ դէտ կը գործածուին Հայնքէլ — 70 եւ Հէնշէլ — 126 տիպարի օդանաւերը, որոնք ունին 800 ձիու ուժով մէկ մեքենաշարժ, ժամական 320 քիլոմեթր արագութիւն: Այս արագութիւնը քիչ է անշուշտ, խուսափելու համար հետապնդիչ օդանաւերու կրակէն:

Զ.— Գերմանները, նախատեսելով այն կարեւոր դերը որ վիճակուած է ջրօդանաւերուն, մեծ ճիգ կը թափեն զօրացնելու համար իրենց այս կարգի օդատորմիղը, իբրեւ օժանդակ ուժ ծովային պատերազմի:

Ներկայիս ունին Հայնքէլ — 115ը, որ ունի 1500 ձիու ուժով երկու մեքենաշարժ եւ կրնայ փոխադրել 800 քիլօ ռումբ մինչեւ 1000 քիլոմեթր հեռու, ժամական 320 քիլոմեթր արագութեամբ: Այս կարգի օդանաւերով էր որ Գերմանները յարձակեցան Խոտմպուրկի, Սքափա-Ֆլոյի եւ Շեթլանտի վրայ, բայց փորձը ցոյց տըւաւ որ շատ խոցելի են: Նկատելի է թէ այս կարգի օդանաւերով էր որ մագնիսական ականներ զետեղեցին բրիտանական կղզիներուն շուրջը:

Գերմանները ասկէ զատ ունին երկու տեսակ ջրօդանաւեր,— Պլոմ — եւ — Վոս — 140, որ Հայնքէլի արժէքը ունի մօտաւորապէս, եւ Տոռնիէր — 22, որ աւելի պակաս արժէք կը ներկայացնէ:

Գերմանիա ունի 300 ջրօդանաւ:

Հաշուելով բոլոր օդանաւերը, ընդամէնը ունի 5500 օդանաւ եւ օդանաւային շինութեան համար հսկայական պաշար:

1938ին, օդանաւային շինութեանց մէջ Գերմանիա կը գործածէր մեքենաներ, որոնք որակով շատ բարձր էին անգլիական եւ ֆրանսական մեքենաներէն: Սակայն Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները յետագային շինեցին աւելի զօրաւոր մեքենաներ, այդ է պատճառը որ Գերմանները ներկայիս կ՚աշխատին սրբագրել իրենց մեքենաներուն որակային ստորադասութիւնը, 200 կամ 300 ձիու ուժի յաւելուածական ուժ տալով օդանաւերուն: Այնպէս որ քանի մը ամիս վերջ Գերմանները պիտի ունենան թիւով աւելի շատ եւ արագութեամբ աւելի սրաթռիչ օդանաւեր:

Ծնունդը ճակատին վրայ

.... ՃԱԿԱՏԷՆ, 26 դեկտ.— Սիրելի «Յառաջ», տունէ, տեղէ, ընտանիքէ ու բարեկամներէ հեռու, ամայի վայրի մը մէջ, ի՞նչ կրնար ըլլալ մեր Ծնունդի ուրախութիւնը: Եւ սակայն, տօնեցինք եւ լաւ տրամադրութեամբ անցուցինք: Հրամանատարութիւնը ամէն ջանք թափած էր, որպէսզի, զինուորները որքան կարելի լաւ Ծընունդ մը անցընեն, իրենք զիրենք զրկուած չզգան տունի բարիքներէն, եւ Réveillonէն:

Այս առթիւ, խումբերն ալ գործի լծուած էին: Իւրաքանչիւրը կ՚աշխատէր որ իր Ծնունդի սեղանը աւելի ճոխ ըլլայ: Մեր խումբ տղաքը, գիւղէ գիւղ վազած էին, երկու նպաստակաձեռք ձգելու համար, ու յաջողած էին: Հրամանատարութիւնը մեր սովորական ճաշէն դուրս, կէս գիշերին մեզի տուաւ բացառիկ ճաշ մը, — ժայպօն, նարինջ, շամփայն, սալատ, գինի, սուրճ եւայլն: Մեր սեղանին վրայ, այս բոլորէն դուրս, երկու նպաստակներէն զատ, կային ռոթիններու, կաթօններու եւ խմելիքներու տեսակները, որ զրկուած էին մեր խումբի տղոց ընտանիքներէն:

Սեղան նստանք ժամը 9ին: Հայ ըլլալով ես եւ Երուանդ անուն ուրիշ տղայ մը մեր խումբին «պատուոյ տեղը» կը գրաւէինք:

Մեր սեղանին ուրախութիւնը կամաց կամաց իր գագաթնակէտին հասաւ,— հայկական ձեւի խնջոյք մը, կարելի է ըսել: Ամբողջ խումբին տղաքը երգեցին եւ զուարճացան: Շատ փափաքեցան որ ես ալ քանի մը հայերէն երգեր երգեմ: Երգեցի «Կարմիր Վարդ»ը, «Աչքերով խորունկ», «Ինչո՞ւ Պինկէօլը մտար» եւ անգլերէն երկու երգ:

Ընկերներս առաջին անգամն էր որ հայերէն երգ կը լսէին, ու բոլորը կարգով իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին: «Թէեւ բառերը մեզի անհասկնալի են, բայց, եղանակներէն յայտնի է որ հայկական մշակոյթը բարձր է», ըսին անոնք: Կէս գիշերին տեղի ունեցաւ «գիշերային պատարագը» գիւղին փոքրիկ, պարզունակ մատուռին մէջ՝ ուր լեցուած էր զուտ զինուոր բազմութիւնը: Օրուան պատարագիչն էր քահանայ-հրամանատարը, Օրլէանի մայր եկեղեցիին երէցը: Սպասարկող, երգիչ ու սարկաւագ, բոլորը կը բաղկանային զինուորներէ: Տաճարին մուտքը խստիւ արգիլուած էր ոչ միայն կիներու, այլեւ քաղաքացիի հագուստ հագած մարդոց: Ցուզիչ էր այդ պատարագը եւ տխուր: Ես տեսայ բոլորին դէմքերուն վրայ ծանրացած կարօտը, անոնց երկիւղած աչքերուն մէջ նըշմարեցի կիզիչ յուզումը: Ու տաճարին կամարներուն տակ կարծես թէ իրապէս խորունկ հաւատք մը լոյս կուտար ...

Պատարագէն առաջ, անկէց վերջ, խումբերու ուրախութիւնները շարունակուեցան, մինչեւ ուշ գիշեր, մինչեւ լոյս: Պատիւ հրամանատարութեան, ընկերներու, պատիւ ֆըրանսական կառավարութեան որ, այսօր, այս ծանր օրերուն, կրցաւ բազմամիլիոն զինուորներու շնորհել ընտանեկան Ծնունդի մը բոլոր քաղցրութիւնները:— Միսաք Միրզէ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հայ զինուորներու համար

ՎԱԼԱՆՍ.— Ինչպէս ասկէ առաջ գրած էի, Վալանսի Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ձեռնարկած էր հանգանակութիւն մը բանալու, որուն հասոյթը պիտի յատկացուէր Վալանսէն մեկնած հայ զինուորներու նոր տարւան առթիւ կաղանդչէք զրկելու:

Օրեր առաջ եղած յայտարարութեանց համաձայն, հանգանակիչ յանձնախումբը (բաղկացած Տիկիններ, Մ. Գասեանէ, Ա. Փափազեանէ, Ս. Տէրէպաշեանէ եւ Թ. Քիւրճեանէ) կարճ ժամանակի մէջ հաւաքեց 762 ֆրանք գումար մը: Գոհունակութեամբ կարելի է շեշտել թէ, հակառակ տիրող դժուարին պայմաններու, հասարակութիւնը այս անգամ ես սիրայօժար տրամադրեց իր բաժինը, որուն համար Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը հրապարակաւ կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը, մաղթելով որ 1940ը ողջունենք իբրեւ խաղաղաբեր տարի մը:

Շնորհիւ նոյն Տիկիններու անխոնջ ու ժրաջան աշխատանքին, հանգանակուած գումարը անմիջապէս պիտի զրկուի հայ զինուորներուն, ինչպէս նոյնը կ՚ըլլայ Ծնունդի տօնածառի համար Ֆրանսացի զինուորներուն, զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ:

Վերջին պահուն կը տեղեկանամ թէ Աղքատախնամն ալ ձեռնարկած է հանգանակութեան մը, նոյն նպատակով: Կ՚ըսուի նաեւ թէ գոյանալիք գումարին մէկ մասը պիտի ծառայէ Աղքատախնամի սնտուկին, իսկ մընացեալ մասը պիտի զրկուի իր բուն նպատակին: Ցարդ ո եւ է պաշտօնական յայտարարութիւն եղած չըլլալով, հանրութիւնը կ՚անգիտանայ այս պարագան:

Շատ մը հայրենակիցներու կողմէ դիտել կը տրուի թէ ի՞նչու գոնէ այսպիսի բարենպատակ ձեռնարկներու մէջ կազմակերպութիւններ միասնաբար չեն ներկայանար գաղութին, քանի որ առով ձեռնարկները կ՚ըլլան աւելի արդիւնաւոր:

Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը միշտ պատրաստակամութիւն ցոյց տուած է հաւաքարար աշխատելու, պայմանաւ որ նախապէս համերաշխութեամբ ընթացք տրուի իւրաքանչիւր ձեռնարկի: Նուիրատուներու ցանկը յաջորդով:— Թղթակից

Գործազրկութեան խնդիրը

Երեսփոխանական քննութեան առթիւ, ծերակոյտին մէջ ալ հարցումներ եւ քննադատութիւններ եղան աշխատանքի նախարարութեան հետ կապուած խնդիրներու մասին: Տեղեկարերը յայտնեց թէ 320,000 նպաստընկալ գործազուրկներ կային յուլիսին, եւ ամէն ամիս 5000 հոգի կը պակսէր, այնպէս որ արդիւնքը շատ նպաստաւոր պիտի ըլլար հոկտեմբերին: Բայց պատերազմը պայթեցաւ, եւ գործազուրկներու թիւը 315,000ի բարձրացաւ: Ասոնց մէջ կան տարէց բանուորներ որոնք զինուոր չեն առնուած եւ չեն կրնար գործածուիլ ազգային պաշտպանութեան ճարտարագործութեանց մէջ: Շատ մը փոքր գործեր ալ փակուած են: Բայց եւ այնպէս կացութիւնը հետզհետէ պիտի բարուոքի, որովհետեւ ընդունակ անգործները ազգ. պաշտպանութեան գործարաններու մէջ կ՚առնուին:

Աշխատանքի նախարարն ալ խօսք առնելով, նորէն յիշեցուց թէ գործազուրկներու կէսը անկարող է աշխատելու, տարիքի պատճառաւ: Նոր կարգադրութեանց շնորհիւ մնացեալը պիտի տեղաւորուի եւ գործազրկութիւնը հետզհետէ պիտի անհետանայ: Նախարարը այս առթիւ պատմեց թէ 1,200,000 չեխ եւ լեհ բանուորներ կ՚աշխատէին հողագործութեան մէջ, բայց հետզհետէ պակսեցան: Հարկ եղաւ Սպանիացիներ հրաւիրել: Կառավարութիւնը կը խորհի նաեւ բանուորներ բերել գաղթավայրերէն:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ (կոլխոզ) տարեդարձը տօնուեցաւ Խ. Միութեան մէջ, մեծ հանդիսութեամբ: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ գիւղական բնակչութիւնը մեծապէս նուազած է:

Ձանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆԻ մերձեցման առթիւ, գրուեցաւ թէ առաջին անգամ է որ նախագահը ներկայացուցիչ մը կը նշանակէ Պապին մօտ: Երկու պետութեանց յարաբերութիւնները հաստատուած էին 1852ին, երբ Մ. Նահանգները դեսպանութիւն մը ղրկեցին Վատիկան: 1867ին բանակցութիւններ կատարուեցան, բողոքական տաճար մը հաստատելու համար Հռոմի մէջ: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը փափաք յայտնեց որ տաճարը կառուցուի բուն իսկ Հռոմի մէջ. Պիոս Թ. Պապը արտօնեց շինել Ցաւիտենական քաղաքին պարիսպներէն դուրս: Նախագահ Ճօնսըն դժգոհ մնալով այս պատասխանէն, ետ կանչեց դեսպանը եւ խզեց դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Այդ օրէն ի վեր Մ. Նահանգները ներկայացուցիչ չունէին Վատիկանի մէջ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ դաւադիրները վերջերս կրկնապատկած ըլլալով իրենց գործունէութիւնը, խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան թէ Անգլիոյ եւ թէ Իրլանտայի մէջ: Անցեալ շաբթու դաւադիրները Տըպլինի մէկ զինարանը կողոպտելով, մեծաքանակ զէնք փախցուցած էին: Իրլանտայի կառավարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարեց մայրաքաղաքին մէջ: Այս առթիւ խիստ խուզարկութիւններ կատարուեցան թէ անցորդներու վրայ եւ թէ տուներու մէջ: Ինչպէս կ՚երեւայ, նախագահ տէ Վալէրա կ՚ուզէ խորտակել ահաբեկիչները, որոնք այժմ աւելի վտանգաւոր կրնան դառնալ, պետական զէնքեր փախցուցած ըլլալով: Առաջին առթիւ ձերբակալուեցան 11 հոգի եւ գողցուած ռազմանիւթէն 200 քիլօ գտնուեցաւ դաւառական քաղաքի մը մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ գիշեր ցերեկ աղօթքներ կը կատարուին Սաքրէ Քէօրի Ս. Հաղորդութեան խորանին առջեւ, նոյն իսկ ահազանգի պահուն, ինչպէս 1885էն ի վեր: Եկեղեցին, որ հիմնուեցաւ 1870ին, իբրեւ ազգային ընծայ՝ Ֆրանքօ-գերման պատերազմէն վերջը, միշտ լեցուն է հաւատացեալներու բազմութեամբ: Կիները առտուն ժամը 6էն մինչեւ իրիկուան 9.30, գիշերն ալ այրերը անընդհատ շարքերով կ՚երթան հսկում կատարելու պատմական խորանին առջեւ: Որոշ գիշերներ հսկումը կը կատարեն զանազան հաստատութիւններ կամ դպրոցներ: Պատերազմի պատճառով ապակիները կապոյտ ներկուած են եւ ճրագները քօղարկուած, ինչպէս ամէն տեղ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշարման գործողութեանց առթիւ, ձեռնհաս իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր Ֆրանսացիները բըռնած են 217 նաւ եւ վար դրած՝ 402000 թոն ապրանք, իսկ Անգլիացիները՝ 516,700 թոն:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հերքեն այն տեղեկութիւնները թէ Մոսկուայի անգլիական դեսպանը թելադրած է կարգ մը բրիտանական հաստատութեանց փակել իրենց գործերը: Այս առթիւ կը հաստատեն թէ ոչ եւ է փոփոխութիւն տեղի ունեցած չէ Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց մէջ:

ՏՈՔԹ. ՎՈՐՈՆՈՎ, հռչակաւոր գիտնականը, Ամերիկայէն ճամբայ ելած է, Ֆրանսա գալու եւ բանակին մէջ ծառայելու համար: Մասնաւոր շրջան մը պիտի յատկացուի գիտնականին, ոսկորի եւ մորթի հիւանդութիւններ դարմանելու համար:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՉԱՔՄՇԵԱՆ 100 ֆր. կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչի Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, իր ամուսնոյն մահուան առթիւ:

Ցանձնեցինք Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 31 Décembre 1939

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4235 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԻԿԷ ՓՈԹՈՐԻԿ

Փոթորիկէ՛ն փախանք,— արիւնացան, արիւնազանդ Արեւելքէն — եւ ահա նոյն փոթորիկի, կրակի բռնուած՝ Եւրոպայի պորտին վրայ... Փոթորիկ մը որուն առաջին չորս ամիսները տակաւին չեն լուսաբաներ բուն ելքը:

Փոթորիկը կ'ոռնար երկար ատենէ, բայց մանաւանդ 1938էն ի վեր, երբ գերմանական աշխարհակալութիւնը սկսաւ չափուիլ յաղթականներուն հետ, ինքնագլուխ պատռելով անոնց կազմած դաշնագիրը:

Անցեալ տարի Սեպտեմբերին, հազիւ քանիչորս ժամ էր մնացած, պատերազմ յայտարարելու համար: Չորս ջոջերը գլուխ գլխի տալով, յաջողեցան խափանել, աղէտը:

Այս տարի գարնան, մինչ զինարշաւը դարհուրելի համեմատութիւններ առացած էր, եւ արեւմտեան պետութիւնները կը փորձէին սանձել հիթլէրականութեան սրընթաց արշաւը, Գերմանիոյ Առաջնորդը նոր անակնկալ մը սարքեց, իր «հովանաւորութեան» տակ առնելով Չեխոսլովաքիան:

Ցետոյ բացուեցաւ Տանցիկի հանգոյցը: Անգլիա եւ Ֆրանսա այլեւս պատրանքներ չունենալով ապագայի մասին, փորձեցին լեզու գտնել Մոսկուայի հետ: Արշաւը սանձելու նոր փորձ մըն ալ այս էր, որ մնաց կէս ճամբան: Մոսկուա չարաթներով շոյեց անգլեւֆրանսական պատուիրակութիւնը, եւ առաւ մը ամբողջ Եւրոպան ափ ի բերան մնաց,— Պերլին եւ Մոսկուա գործակից, եթէ ոչ զինակից:

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է: Միլիոնաւոր բանակներ դէմ դիմաց, դարանակալ կը սպասեն անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր: Բուն պատերազմը չէ սկսած տակաւին, բայց, ոչ մէկը պիտի կրնար երաշխաւորել թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ կողմերէն մէկը յոգնի եւ բարբարոս ձեռք մը հաշտութիւն գոյացնէ:

Իսկ մեր տարագիր պատմութեանց ճակատագի՞րը, այս համատարած, յարաճուն ալեկոծութեան մէջ...

— Ողջ մնալ, պիտի ըսէր հայկական դարաւոր իմաստութիւնը: Կարելին փորձել, նուազագոյն կորուստով ազատելու համար այս նոր եւ անասելի փոթորիկէն, ուր ոչ մեղք ունինք, ոչ ալ որ եւ է դեր:

Անշուշտ հասարակ փշրանք մը չենք մենք ալ, թէեւ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի: Մանաւանդ որ, ահա մեր երիտասարդներն ալ — ամբողջ սերունդ մը — զինակոչ են ինկեր, այս ափերուն վրայ:

Բայց, իբրեւ ֆիզիքական եւ քաղաքական արժէք, շատ փոքր կ'երեւանք աշխարհի աչքին: Գրեթէ անտեսուած, եթէ ոչ մոռցուած:

Ուրեմն, մեր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ զգացնել մեր գոյութիւնը, լսելի դարձնել մեր ձայնը, բոլոր կարելի միջոցներով:

Քանի որ մեր արիւնն ալ պիտի խառնուի աննախատեսելի ողջակէզի մը մէջ, ո՞ր բռնաբարոյ ուժը պիտի կրնար յաւիտենապէս լռութեան դատապարտել մեզ:

Բայց եւ այնպէս, ո՞վ կրնայ կտրել մեր թեւերը, եթէ ի հարկին մենք ալ բարձրացնենք մեր աղաղակը, յանուն ֆիզիքական գոյութեան, արդարութեան եւ ազատութեան:

Իսկ եթէ ճակատագրուած է որ նորէն անտեսուինք, ո՞վ կրնայ կապել մեր թեւերը, յանուն ինքնապաշտպանութեան:

Կը խոստովանինք,— այս բոլորը ընդհանուր խօսքեր են: Իսկ աշխարհը խօսքերով չի շարժիր:

Ճիշդ ատոր համար ալ, Նոր Տարուան առթիւ, մեր միակ բաղձանքը պիտի ըլլայ անվերջ թղթատել պատմութիւնը, հայկական թէ օտար: Սերտել ինչ որ տեսանք մասնաւորապէս 1914էն ասդին, եւ չընել որ եւ է բան որ կրնայ ջլատել, մոլորեցնել մեզ, կամ պառակտել եւ կազմալուծել, եւ կամ թմրեցնել ... իբրեւ փուշի ցրուել չորս հովերուն:

Փոթորիկին առաջին չորս ամիսները անցան չափազանց տժգոյն, հայկական ճակատին վրայ:

Թո... 1940ը դառնայ արթնութեան, խսկապէս միացեալ ճակատի եւ կենդանի գոր... ծունէութեան շրջան մը, որպէսզի ոչ ոք համարձակի խափանել մեր արեւը:— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԵԾ ՋՐԱՀԱՒՈՐ ՄԸ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 233, դեկտեմբեր 29, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 234, իրիկուն.— Օդանաւային գործունէութիւնը վերսկսաւ: Քանի որ գործողութիւններ մեր յառաջապահ զօրախումբերուն կողմէ: Վոժի մէջ հետազօտիչ ջոկատ մը յանկարծակիի բերաւ թշնամի պահակախումբ մը եւ գերիներ բռնեց:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն գերմանական սուզանաւ մը յարձակած է մեծ զրահաւորի մը վրայ, Սկովտիոյ բացերը: Գերմանական զեկոյցը կ'ըսէր թէ զրահաւորը կը պատկանի «Քուին Էլիզապէթ»ի շարքին (31,000 թոն), եւ կորսուած կը նկատէր զայն, իսկ անգլիական զեկոյցին համաձայն, միայն երեք նաւաստիներ կորսուած են եւ մարտանաւը կարգ մը վնասներ կրած, բայց յաջողած է իր կայանը հասնիլ:

Այս երրորդ կարեւոր զրահաւորն է որ կը հարուածեն Գերմանացիները: Սեպտ. 19ին անոնք ընկղմեցին հսկայ օդանաւակիր մը, «Քըրէճըս», որուն նաւաստիներէն եւ սպաներէն 579 հոգի մեռան: Հոկտեմբեր 13ին գերմանական սուզանաւ մը խորտակեց անգլիական «Րօյըլ Օք» մարտանաւը, 830 նաւաստիներով եւ սպաներով: Այս անգամ Գերմանացիները իրենց նպատակին չհասան: Զարնուած զրահաւորը մէկն է այն մարտանաւերէն որ շինուած էին 1915—16ին, մասնակցած Մեծ պատերազմին եւ արդիական կատարելագործութիւններով օժտուած՝ 1925 — 1937ին: Իւրաքանչիւրը ունի 77.000 ձիու ուժ եւ 25 հանգոյց արագութիւն:

50.000 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐ

ՄԻԱՅՆ 42.000 ԵՐԶՆԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՍԵԲԱՍՏԻԱ-ԿԱՐԻՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԱԼ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Նոր ցնցումներ եւ 30 աստիճան ցուրտ

Փոթորիկին աւերները Սեւ ծովու մէջ

Վերջին լուրերը շատ աւելի ծանր կը ներկայացնեն արեւելեան եւ կեդրոնական Թուրքիոյ մէջ պատահած աննախընթաց երկրաշարժին աւերները: Մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը այժմ կը հաշուեն մինչեւ 50,000, նուազագոյնը՝ 30,000 հոգի, որոնց մեծ մասը մեռած: Ցնցումները մահ եւ աւեր ցանած են 60.000 քառ. մղոն տարածութեան մը վրայ: Ուրբաթ օր երեք նոր ցնցումներ ալ պատահեցան, վերջնապէս քանդելով Երզնկայի մօտակայ քաղաքները: Միեւնոյն ատեն ձիւնախառն մրրիկը եւ ցուրտը — զերոյէն վար 25 - 30 աստիճան — աւելի կը ծանրացնեն կացութիւնը: Անհամար հրդեհներ ծագած են կործանած քաղաքներու եւ գիւղերու աւերակներուն մէջ, իսկ հազարաւոր անպատսպար փախստականներ կը մեռնին ցուրտէն եւ եւ անօթի պակասէն: Օգնութեան գործը ծանր դժուարութեանց կը հանդիպի, լեռնակուտակ ձիւն տեղացած եւ հաղորդակցութեան միջոցները խանգարուած ըլլալով: Միեւնոյն ատեն չարժը ահագին ճեղքեր բացած է աւերեալ շրջաններուն մէջ, խափանելով երթեւեկը, երկաթուղիով թէ սովորական միջոցներով: Հազարաւոր մեռեալներ կամ հոգեվարքներ թաղուած կը մնան իրենց տուներու աւերակներուն տակ: Կը վախցուի որ համաճարակներ ալ ծագին: Շատեր ողջ ողջ վառած են հրդեհներու հետեւանքով:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Երզնկա քարուքանդ եղած է, ինչպէս 1782ին: Քաղաքին բոլոր շէնքերը հիմնայատակ կործանած են, բացի մեծ զօրանոցէ մը: Շրջանին 46.000 բնակիչներէն 42.000ը կամ 70 առհարիւրը կորսուած կը համարուին, (հեռագիր մը միայն մեռեալներուն թիւը կը հաշուէ 8000):

Օգնութեան փութացող կառախումբ մը երբ կը փորձէր Երզնկա հասնիլ, ձիւնին տակ թաղուեցաւ Սըվազի մէջ: Հազար բանուորներ կ'աշխատին մաքրել ձիւնը: Առողջապահական եւ ներքին նախարարները, որոնք ճամբայ ելած էին օգնութեան գործը կազմակերպելու համար, ստիպուեցան Սեբաստիա իջնել, մինչեւ որ ճամբաները բացուին:

Զարայի մէջ (Սեբաստիա) հազար տուներ կործանած եւ առ նուազն 1500 հոգի մեռած են: Հաֆիքի մէջ մեռած են 2500 հոգի, Քղիի մէջ՝ 1200, Գասթէմունիի մէջ՝ 1000, Քէմախի մէջ՝ հազար, Բաքերդի մէջ՝ 400: Միայն մէկ գիւղի՝ Թոմրուքի 350 բնակիչներէն երեք հոգի ողջ գտնուած են:

Երզնկայէն վերջ ամէնէն ծանր կորուստը կրած է Կիրասոն, ուր տասը հազար մեռեալ կը հաշուեն, համաձայն ոչ-պաշտօնական լուրերու:

Շարժը աւերներ գործած է նաեւ Սուշէհրի, Շարգըշլայի, Դերջանի, Քոյլուհիսարի (Գարահիսար?), Տրապզոնի, Վագֆը Քէպիրի, Մաչքայի, Ամասիոյ, Մալաթիոյ եւ Սամսոնի մէջ:

Միեւնոյն ատեն բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ Սեւ ծովու մէջ, խափանելով հաղորդակցութիւնները: Շատ մը շոգենաւերու մասին լուր չկայ եւ կը վախցուի որ կորսուած ըլլան, ինչ որ նոյնքան ծանր աղէտ մը կը համարուի:

*** Այս աննախընթաց աղէտին առթիւ ցաւակցական հեռագիրներ ուղղեցին բազմաթիւ վեհապետներ եւ վարչապետներ,— Անգլիոյ Թագաւորը, Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը, Պ. Րուզվէլթ, Պ. Չէյմպըրլէն, Պելժիոյ Թագաւորը, Զուիցերիոյ դաշնակցային խորհուրդը եւն.: Ռումանական կառավարութիւնը 10 միլիոն լէյ արժողութեամբ ուտելիք եւ հանդերձեղէն ղրկեց: Ֆրանսայի Ծերակոյտին առջի օրուան նիստը բացուած ատեն, նախագահը հանդիսաւորապէս ցաւակցութիւն յայտնեց Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին, հետեւեալ յայտարարութեամբ.

— «Թուրքիոյ հիւսիսային - արեւելեան նահանգներն աւերող երկրաշարժին առջեւ, մեր մէջ չկայ մէկը որ խորունկ յուզում մը եւ վիշտ մը չզգայ: Վստահ եմ թէ ամբողջ Ծերակոյտին թարգմանը կը հանդիսանամ, բարեկամ երկրի Ազգ. Մեծ Ժողովին հաղորդելով մեր մասնակցութիւնը բարեկամ ազգին կրած սուգին (բուռն ծափեր) եւ մեր անսահման համակրանքը յայտնելով այնքան ծանր աղէտի մը ենթարկուած բնակչութեանց». (բուռն եւ միաձայն ծափեր):

Վարչապետը, որ ներկայ էր նիստին, ձայնակցեցաւ Ծերակոյտի նախագահին, յանուն կառավարութեան.— «Իմ կարգիս Ֆրանսայի համակրանքը եւ բարեկամութիւնը կը յայտնեմ Թուրք ազգին, այս ծանր դժբախտութեան առթիւ»:

*** Աժանս Հավաս եւ Լոնտոնի թերթերուն թղթակիցները կը հեռագրեն թէ հարիւր հազարաւոր փախստականներ կը թափառին սառած դաշտերու մէջ, եւ թէ շատերը պատառ մը բան կերած չեն երկրաշարժի առաջին օրէն ի վեր: Հակառակ օգնութեան խումբերու եւ Կարմիր Մահիկի գերմարդկային ճիգերուն, աղէտեալ վայրերուն պարենաւորումը դանդաղ կ'ընթանայ, մեծ դժուարութեանց հանդիպելով: Հազարաւոր վիրաւորներ կը մեռնին ցուրտէն: «Փարի Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Երզնկայէն հասած առաջին լուրերը աննկարագրելի ողբերգութիւն մը կը ներկայացնեն: Կարծես քաղաքը ահռելի ռմբակոծութեան մը ենթարկուած է օրերով: Ահագին ճեղքեր բացուած են փողոցներուն մէջ եւ բոցեր կը բարձրանան աւերակներէն: Միեւնոյն ատեն ձիւնը կը տեղայ առատօրէն: Ջուրերը սառած ըլլալով, ազատարարները մեծ դժուարութիւններ կը կրեն, հրդեհները մարելու համար: Բուն քաղաքին 10 —16000 բնակիչներէն ողջ մնացողները կը թափառին աւերակներուն մէջ: Քանի մը հարիւր հոգի, որոնք հագուստ-կապուստ չունին, ծածկոցներու մէջ փաթթուած են: Երկրաշարժը պատահած ատեն բնակիչները քնացած էին, եւ իրենց բոլոր գոյքերը մեռեալներուն հետ թաղուեցան մխացող աւերակներուն մէջ: Օգնական խումբերը առաջին առթիւ ջանացին վրաններ, հանդերձեղէն եւ դեղ հասցնել: Բացօթեայ հիւանդանոցներ սարքուեցան աւերակներուն մէջ եւ բժիշկները կ'աշխատին դարմանել վիրաւորները: Ընդհանուր աղէտի մասին գաղափար մը եւս տալու համար, ըսենք թէ Սուչէհրի 200 տուներէն 150ը կործանած են, իսկ 150 բնակիչներ մեռած:

Սըվազ — Կարին երկաթուղին, որուն բացումը հոկտեմբեր 20ին կատարուեցաւ, քանդուած է կարգ մը կէտերու վրայ, ինչ որ աւելի կը դժուարացնէ օգնութեան փութացումը: Կէչիտի կամուրջն ալ քանդուած է եւ տասը օրէն աւելի պէտք է, նորոգելու համար: Աւերեալ շրջանները ահռելի տեսարան մը կը պարզեն: Ողջ մնացողները հարկադրուած են դաշտերու մէջ բնակիլ, կրակներ վառելով, բայց ուտելիք չունին: Ուրբաթ օր ցնցումներ տեղի ունեցան նաեւ Մալաթիոյ եւ Իզմիրի մէջ:

Կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հրատարակեց արեւելեան նահանգներուն եւ Անատոլուի մէջ: Պոլսոյ դիտարանին տնօրէնը կը հաստատէ թէ նոր ցնցումներ կը սպասուին այս օրերս:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐԵՆԱՑԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպացի եւ հայ բանասէրներու պրպտումները, որոնք վեր ի վայր հրջեցին մեր ծանօթութիւնները Խորենացիի կեանքին ու գործին մասին, պատճառ դարձան որ թերագնահատուի Խորենոյ ծերունիին գործը կամ մոռացութեան տրուի հայ պատմահօր աշխատանքին ոգին:

Ըսին թէ Մովսէս ապրած է ոչ թէ Ե. դարուն, այլ Է., աւելի ճիշդ Թ. դարուն: Ըսին թէ Մովսէս ծածկած է իր ինքնութիւնը, թէ Ղեւոնդ Երէցն է, թէ Մար Աբաս Կատինացին է: Ըսին նոյնիսկ թէ մեծ մատենագրին բուն անունը... Մարկոս է: Ըսին դարձեալ թէ Խորնի կամ Խորոնք գիւղացի պատմագիրը չի կրնար Խորենացի կոչել ինքզինք, եթէ տղէտ ձեռքեր գրիչ խաղցուցած չեն իր անունին վրայ, ինչպէս նոյն խաղը աւելի յաջող կատարած են իր պատմութիւնը կեղծողներ:

Շատ քիչ կը հետաքրքրէ զիս բանասիրական այս ամուլ վէճը: Սակդ-ծագործ մտքերու համար՝ էականը այն աշխատանքն է, որ պիտի բանաձեւէ Խորենացիի անունով հասած պատմութեան վարդապետութիւնը, պիտի ներկայացնէ այն ոգին որ համագրութիւնն իսկ է այդ մատենագրութեան:

Թէ մեծ մտաւորական մըն է Խորենացի, խորահմուտ եւ գիտուն, որ ծանօթ է բազմաթիւ մատենադարաններու հարստութեան,— ո՞վ կրնայ ուրանալ: Մանաւանդ հիմակ, երբ հմտութիւնը հազուագիւտ ապրանք է մեր գրողներուն մօտ: Ու պէտք չէ զարմանալ եթէ լեցուն այդ գլուխը առիթ է դարձած պանծալի աւանդութիւններ հիւսելու իր անունին շուրջ, իբրեւ նշան հիացումի հանդէպ իր տաղանդին:

Այսպիսի իմացականութիւն մը պիտի չզոհանար անշուշտ պարզագոյն աշխատանքով մը, շարայարելով դէպքերը ստոյգ կամ վիճելի: Ուստի, ճիշդ կը համարիմ Մարկուարթի տեսակէտը, երբ կ'ըսէ թէ Խորենացի պատմութիւն է գրած որոշ ձգտումով, ներշնչուած՝ քաղաքական վարդապետութենէ մը: Այդ վարդապետութիւնը, ըստ Ադոնցի, ծնունդ է «բարձր տրամադրութեան»:

Թերեւս ոմանք դիտել տան թէ այդ «բարձր տրամադրութիւնը» համեմատելի չէ «Ողբ»ին հետ, եթէ ճիշդ է որ Խորենացի գրած է իբրեւ յաւելուած իր պատմութեան:

Կարելի չէ՞, սակայն, ենթադրել որ Խորենացի իր Պատմութիւնը կուտայ, իբրեւ stimulant, հակազդելու համար ընդհանուր նահանջականութեան (défaitisme) կամ ազգային ողեթափութեան (dépression),— ուրիշներ աւելի մեծ առաքելութիւն մը կուտան Խորենացիի, անոր Պատմութեան մէջ գտնելով քաջալերութիւն ու կարելիութիւն հայ քաղաքական անկախ կեանք ստեղծելու, ազգային անհատականութիւն մը կերտելու, կարծես գուշակելով Բագրատունիներու պետութեան արշալոյսը:

Որոշ է, ուրեմն, որ Խորենացիի Պատմութիւնը կը պարունակէ ջերմութիւն, բարձր տրամադրութիւն, եթէ կ'ուզէք՝ euphorie, ուրիշ խօսքով՝ Խորենացի կը պայքարի հիւանդութեան մը դէմ, որ հայկական է:

Ներեցէք որ այդ հիւանդութիւնը անուանեմ այլասիրութիւն (altruisme),— այս բառը առաջին անգամ գործածած է Օկիւսթ Քոնթ, բացատրելու համար տրամադրութիւն մը զոր ցոյց կուտան անհատապաշտութեան նպաստէն կամ տենդէն զրկուածները՝ ուրանալով իրենց անձնականութիւնը: Ոմանք այս բառին մէջ դրին քրիստոնէութիւն, անոր կապելով գթութեան գաղափարը: Աւելի յստակ արտայայտութեան մը համար՝ պահ մը գործածուեցաւ անձնուրացութիւն (abnégation) բառը, որ սակայն արեւելք կը հոտի, եթէ չյիշեցնէ անապատականներու կեանքը՝ քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, կամ զոհաբերութիւնները հեթանոսութեան շրջանին:

Կը տեսնուի, որ երկու բառերն ալ, այլասիրութիւն կամ անձնուրացութիւն, չեն կրնար ճշգրտօրէն թարգմանել հիւանդութիւնը, որ, կը կրկնեմ, հայկական է: Ըսուած է թէ շատ անհատապաշտ է Հայը,— սխա՛լ: Հայուն մէջ գոյութիւն ունի ինքնուրացութեան տենդ մը, որ պարբերաբար կը սաստկանայ եւ համաճարակի ձեւ կը ստանայ,— այդ հիւանդութեան ենթական կ'ուրանայ իր ազգայնութիւնը տարաշխարհի մէջ, կը ստորադասէ ինքզինք եւ կը թերագնահատէ իր կարողութիւնները օտարին առջեւ: Կը հիանայ, կը սքանչանայ օտար արժէքներու վրայ, պաշտամունքի կը հասցնէ սէրը զոր կը զգայ «գրսեցիին» հանդէպ, ինքնալքումի կը հասցնէ հնազանդութիւնը զոր ցոյց կուտայ օտարին, թէեւ միշտ գոռոզ եւ ըմբոստ՝ հանդէպ իր ցեղակիցին: Այսպէս հայ մտաւորականը սպասաւոր մըն է օտար գիր ու գրականութեան, հայ առեւտրականը խպլիկ մըն է օտար շուկաներու վրայ,— Հայը կը հանդուրժէ ամէն տեսակ ստորադասութեան՝ օտարներու մէջ:

Օտարասիրութիւնը հայկական աւանդութիւն մը, աղէտ մըն է մեր մէջ:

Եղած են շրջաններ, երբ անուն չինած է մեր ռուսասիրութիւնը, կամ մեր սորկութիւնը «խաչապաշտ»նե-

---

Ֆրանսերէն յօդուած մը յաջորդ համարով

Պ. André Faillet, ընդհ. քարտուղար Union Françaiseի, որ միեւնոյն ատեն քարտուղարն է Franco-Arménien կոմիտէին, Տարեգլուխի առթիւ ուղերձ մը գրի առած է «Յառաջ»ի համար: Պիտի հրատարակենք յաջորդով:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ՋԵՐՄԱԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ՈՒՂՂԷ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ, ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐՈՒ ԲԱՂՁԱՆՔՈՎ:

ՊԶՏԻԿ ԿՆՔԱՄԱՅՐԸ

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

«Միրելի սանիկս, գրեր էր Անի երկու շաբաթ առաջ՝ երբ ոք արձա-կուրդի հրաման ստանաս, անմիջա-պէս գրէ եւ առանց երկմտելու եկուր մեզի: Ծնողքս սիրով կը սպասէ: Պզտիկները մանաւանդ շատ հետա-քրքիր են եւ անհամբեր …:

Այս նամակին փութով պատասխա-ներ էր Ժիրայր: Շնորհակալութեամբ կ'ընդունէր հրաւէրը: Բայց չէր կր-նար ճշդել արձակուրդի օրն ու ժա-մանակը: Որովհետեւ բնականաբար ուրիշ-ցողներուն աւելի նախապատուութիւն կը տրուէր:

Ծնունդը անցեր է: Կաղանդի իրի-կունն է: Դուրսը մութ է: Ձիւնի հա-տիկներ արագօրէն կ'իջնեն ու կը հա-լին գետնին վրայ: Դիմացի անտառը տեղ տեղ ճերմկոտեր է եւ լերկ ծա-ռերը զարդարուած են: Օրեր առաջ տեղացող անձրեւներէն մօտակայ ա-ռուն յորդեր է եւ աղմկահար կը վա-զէ: Գիւղի փողոցները չուտով կը պարպուին: Ժամը եօթն է եւ աչա ամէն մարդ տուն քաշուեր է: Ցան-ցառ ոտնաձայներ կը լսուին եւ ուշ մնացած ճամբորդներ կամ աշխատա-ւորներ կ'անցնին հեւ ի հեւ ու լուռ:

Մեխակեաններու բնակարանին մէջ սակայն կեանքը եռուն է ու զուարթ: Վառարանը կարմրեր է: Մթնոլորտը ջերմ է ու հաճելի: Պզտիկները իրար անցած են:

Պուպրիկ մը տախտակամածին վրայ գետնաքարշ է Դուրգէնի չոգե-կառքին անիւներուն տակ: Նարդիկ կուլայ, արցունք կը թափէ: Կը վախ-նայ որ ջախջախուի անուշիկ պլուխը իր աղուորիկ պուպրիկին՝ զոր Մը-նունդ պապայէն նուէր ստացած է: Վաղդէն իր ձին կը վազցնէ կրակոտ չունչով, կարմիր ձի մը երկար բա-չերով:

Հայրիկը ներողամիտ է: Բազմոցին անկիւնը տեղաւորուած կը թերթատէ «Հայ Բոյժ»ի հաւաքածոները, մա-նուկներու առողջապահութեան բա-ժինը: Եւ ուշադրութիւն անգամ չըներ իր տղոց անկարգութեան: Մայրիկը կը սաստէ երբեմն, ընդմիջելով իր տանտին աշխատանքները, որոնք տա-կաւին չեն լրացած:

Նարդիկ աղերսարկու աչքերով քոյ-րիկին կը դիմէ, Անիին՝ որ դեռ 13 տարեկան, բայց արդէն մեծ աղջկան մը հոգերն ունի: Նոր լրացած բրդե-ղէն ձեռագործ բաճկոնի մը կոճակ-ները կը կարէ, մրմռալով երգ մը: Երջանիկ ու անբիծ երազի մը մէջ է անոր հոգին ու միտքը: Նուէրներ-ը պատրաստ են ալ իր սանուկին հա-մար, որ կ'ուշանայ սակայն: Ինչքան անհամբեր է Անի: Եթէ այս գիշեր իսկ գայ իր զինուոր եղբայրը…:

Այս խորհուրդը անհուն խանդաղա-տանքով կը՛լեցնէ պզտիկ կնքամայրը՝ որ առաջին օրէն իսկ գործի լծուե-ցաւ: Քանի քանի ծրարներ ղրկած է, ձեռնոցներ, վզնոց, գուլպաներ ու գլխանոց, բոլորն ալ ընտիր բուրդէ հիւսուած՝ իր ճարտար ձեռքերով: Որպէսզի հիւսիսի խիստ ցուրտին դէմ կարենայ պաշտպանուիլ իր սանուկը, իր աղջնակի գիտակցութիւնը լայն չափեր առեր է պարտաւորութեան կատարման մէջ: Կը գրէ նամակներ քրոջական հոգածութեամբ ու սիրով օծուն, եւ կը ստանայ պատասխաններ տաքուկ, եղբայրական: Եւ Անի չուր-ջը հաւաքած պզտիկ եղբայրներն ու քոյրը կը պատմէր նամակներէն չատ անգամ, եւ բոլորի աչքին հէքեաթա-կան կը դառնար հայ զինուորը: Անոնց մանուկ երեւակայութիւնը հերոսի թռիչքներ կուտար անոր: Կարելի է Մաժինոյի ամրութիւններուն մէջ կը բնակէր քոյրիկին սանուկը: Պահակա-զօրքերու հետ անքուն կը հսկէր: Թշ-նամիէն գերիներ կը բռնէր …:

Գոհունակութեան ինչ սրտագին ար-տայայտութիւններ կուղար Ժիրայ-րէն: Իր մութ ու մռայլ հոգիէն ներս պայծառ ճառագայթ մը սպրդեր էր: Ցոյսի կանանչագեղ ծիլ մը կը թըր-թռար, կը բուրէր իր մինակ որբի անսիրելի կեանքին վրայ: Ինչքան ե-րախտապարտ էր:

Ծնողք չէր տեսած: Այնքան փոքր եղեր էր երբ կորսնցուցեր էր զանոնք: Հայրը՝ Մեծ եղեռնին: Իսկ մայրը մնացեր էր անօէր, աղքատ, համա-ճարակը խլեր էր զայն, որբ ձգելով երեք տարու Ժիրայրը: Դրացի դթա-սիրտ կին մը ստանձներ էր խնամքը հէք տղուն, մինչեւ 7 — 8 տարիքը: Ցետոյ որբանոց – Սուրիա, Յունաս-տան: Եւ վերջին հանգրուանը Ֆրան-սա, ագարակներու ծառայութեան մէջ, երբ տակաւին նորատի պատանի մըն էր: Հիմա՞ — զինուոր պար-տաճանաչ եւ անձնուէր: Այլեւս ի-րաւունք չունէր գժգոհելու: [illegible] եւ [illegible] ունէր, [illegible] այս [illegible] վրայ էր եւ ուրախ էր: Իր պզտիկ, բարի կնքամօր [illegible] խնամքն ու [illegible] [illegible] էր [illegible]: [illegible]

[illegible] կը [illegible] լուռ [illegible] [illegible]: [illegible]

[illegible] է [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Դուռը կը բացուի: Ձիւնի հատիկ-ներով ծածկուած՝ զինուորական լայն վերարկուով փաթթուած մէկը կը մտնէ ներս: Ցայտնի է որ բաւական ճամբայ քալած է: Դէմքը կարմրեր եւ շնչառութիւնը արագացեր է: Հաստ կօշիկներու վրայէն ձիւնը կը թափի տախտակամածին վրայ եւ տաքու-թեան մէջ կը հալի:

Պզտիկները յանկարծակիի եկած են: Բարձրահասակ ձիւնաթաթախ այս նորեկը բենաւորուած է: Մէկ կողմը զինուորական պայուսակը, միւսը՝ կապարդել գիմակը մեծղի զարձուցած են զինքը: Բայց ինք, ան-միջապէս կը փրկէ կացութիւնը, քա-ղաքավարութեամբ կը բարեւէ եւ կը ներկայացնէ ինքզինքը.— Ժիրայր Բրուտեան:

Անիի սիրտը վկայ էր արդէն: Խն-ծիղ ու բերկրութիւն կը կաթին աչքե-րէն: Թերեւս կեանքին մէջ պիտի չու-նենար անակնկալ երջանկութեան նը-ման պահ մը: Բայց անհամարձակ է: Չի կրնար ընել օրեր ի վեր ծրագրած սիրալիր ընդունելութիւնը: Շփոթած է:

Բարի հայրիկը եւ մաման ըրին ար-դէն պէտք եղածը: Ժիրայր նստած է սեղանին գլուխը: Այնքան սրտառուչ ու մտերիմ է հիւրընկալութեան կեր-պը՝ որ յուզուած կը պատճառէ: Պզտ-տիկները ձգած են իրենց խաղալիք-ները, կը համբուրեն զինուորը՝ որ սեւ գրաւիչ աչքեր ունի, առատ ու գանգուր մազեր, եւ ժպտուն դէմք: Փոքրիկ Վաղդէնը տեղաւորուեր է ա-նոր գրկին մէջ, կը զննէ կուրծքի փայլուն կոճակները եւ կը չոյէ երես-ը: Դուրգէնը ուշի ուշով կը հետեւի քոյրիկին սանուկին բոլոր շարժուձե-ւերուն, եւ ինքնիրեն կ'ըսէ: — Երանի թէ միշտ ու միշտ մեզի մնար …:

Սեղանը կենդանացած է, գինիի բաժակները կը պարպուին կենացնե-րով: Ուրախութիւնը կը յորդի: Ժի-րայր կ'երգէ, թաւ, հնչեղ եւ անոյշ ձայնով: Անին գիտէ այդ երգը մեր յեղափոխական անցեալէն հին երգ մըն է, ռազմաշունչ ու հզօր — «Մենք անկեղծ զինուոր ենք…»

Մեխակեանի աչքերը թրջեր են: «Այո», կը կրկնէ, «Մենք անկեղծ զին-ուոր ենք. եւ եղանք, յանուն մարդ-կութեան, քաղաքակրթութեան եւ ազատութեան …»:

Դադրեր է ձիւնը: Առուն կը խոխոջէ մեղմօրէն: Դալկոտ ու դաշն լուսնկայ մը կախուեր է Մեխակեան բնակարա-նին վրայ: Բոլորը կը ննջեն: Լուռ-թիւն եւ հանդիստ: Արթուն է միայն Անին: Անխոնջ մանկուհին, բարի կնքամայրը: Ամանորի այս խորհր-դաւոր ու երկար գիշերուան մէջ կ'ա-ղօթէ ծնրադիր: Կ'աղօթէ աշխարհի խաղաղութեան եւ ազգերու ազատու-թեան համար …:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

ՖԻՆԸ

(ՀԻԱՑՄՈՒՆՔԻ ՏՈՒՐՔ)

Ցարական Ռուսաստանում ոչ մի «հպատակ այլազգի» այնքան չէր յար-գուած, որքան Ֆինը: Ռուս մտաւո-րական - ազատամիտ խաւերում, ընդհանուր առմամբ, միշտ էլ յար-գի էին Լեհը, Հայը, Վրացին, Ռեւ-բայլենացին. բայց Ֆինի եւ Ֆինլան-տայի մասին այլ էր վերաբերմունք-քը: Չնայած, որ Ֆինլանտան Ռուսաց պետական սահմաններում էր գտնը-ւում, բայց տեսակ մը կիսանկախ էր. այդ երկիրը ո՛չ Ռուսաստան էր մեր ամէնքիս աչքում, ո՛չ էլ «արտասահ-ման». ունէր իր ազգային մշակոյթա-յին չէշտուած անկախութիւնը. քա-ղաքական ազատութիւնը իտէալ մըն էր Ֆինի համար, թէեւ յեղափո-խական ուռուցիկ մէջոցներ չէր դի-մում, բայց ամէնքս գիտէինք, դի-տէր եւ ռուս միապետական իշխանու-թիւնը, թէ ֆին ժողովուրդի բոլոր խաւերում — տասնեակ տարիներ դո-յութիւն ունի յարատեւ մղումն դէպի քաղաքական անկախութիւն:

Ռուս կայսերական մայրաքաղաք Պետերբուրգից կէս ժամ հեռաւորու-թեան վրայ — սկսւում էին ֆինլան-դական հողերը: Ֆինլանտա երթալ-գալը շատ հեշտ էր. անցագիր պէտք չէր. սահմանագլխի քննութիւն չկար. բայց ով որ անգամ մը գացած տեսած էր «ձիւնի ու լճերի» երկիրը — վե-րադառնում էր հիացած այն ամէնով ինչ որ տեսել, նկատել էր Ֆինի կեան-քի, կենցաղի ու այդ երկրում տիրող կարգերի մէջ:

Ֆինների մասին մենք շատ քիչ բան գիտենք, իսկ Եւրոպան, ըստ իր սո-վորութեան, աւելի եւս քիչ ծանօթ էր այդ փոքրիկ ժողովրդի անցեալին ու ներկային: Իրերի բերումով՝ ան-ցեալ մեծ պատերազմից մի ժամանակ առաջ մօտ երկու չաբաթ ապրել էի Ֆինլանդայի Հելսինգֆորս քաղա-քում: Տպաւորութիւններս Ֆինից ու նրա երկրից — անսահման էին եւ ընդ-միշտ դրոշմուած իմ մէջ: Ամէն բան իւրայատուկ եւ ինքնատիպ էր:

Հազարաւոր լճերի, միլիոնաւոր ժայռերի, անծայրածիր անտառների (սոճի եւ եղեւնի) երկիրը, ուր միայն երկու ամիս քիչ-չատ ամառ է, ու տաք, իսկ միւս տաս ամիսները — ձմեռ եւ աշուն, — ուր հողագործի աշխատանքը այնքան դժուար պայ-մաններում է տեղի ունենում, այդ եր-կրում ապրուստը աւելի աժան էր, քան առատ եւ հարուստ Ռուսաստա-նում. կաթն ու կարագը աւելի հա-մով, բայց աւելի աժան, հագուստը աւելի ամուր ու դիմացկուն, քան թէ Ռուսաստանում: Ֆինի ազգային մը-չակոյթը — համեստ, եթէ ոչ աննը-չան, բայց ժողովուրդի մէջ հա-մարեա թէ չկար անգրագէտ մը: Ինք-նատիպ էր Հելսինգֆորս քաղաքը. փողոցները անուններ չունէին, բայց տուները ունէին իրենց անունը. մէկը կոչւում էր «Բալէ վալայ», միւսը «Սնիօլլօ», երրորդ «Հերմէս» եւն. ու սրանց մօտն ալ դրած քաղաքի թաղի բաժանման թիւը:

Ինքնատիպ էր կենցաղը. հանրա-կառք մտնողը ինքը դնում էր պատ-կանեալ փողը — կախուած փոքրիկ գանձարանում. տոմս ներկայացնող ու պահանջող չկար, բայց Ֆինը գի-տէր, որ հանրակառքից ձրի օգտուե-լու իրաւունք չունի եւ պարտաւոր է վճարել ու վճարում էր անցագինը:

Մեզ ամէնքիս զարմացնում էր Ֆի-նի սակաւախօսութիւնը. նրա չար-ժուձեւերի բացակայութիւնը, միշտ լուռ, միշտ կեդրոնացած ինքն իր մէջ, ուշադիր սասծին՝ նա լսում էր, պահ մը մտածում ու երկու-երեք խօսքով իր միտքն էր արտայայտում. բայց սասծը հաստատ էր, իր մտքից չէր նահանջում: Ցամա՞ռ էր իր խառ-նուածքով — թերեւս. բայց այդ յա-մառութիւնը աւելի համոզումի, քան թէ կամայականութեան հետեւանք էր: Համեստ էր, հասարակ էր եւ, ի հարկէ, վերին աստիճանի պար-կեշտ: Իջել էի ֆին պրոֆէսորի մօտ, որ կրթուած էր Փարիզում եւ Մոս-կուայում. գիտէր ռուսերէն եւ ֆրան-սերէն լեզուները. դասախօսում էր երկրագործական համագործակցու-թեան (քօօփերաթիւլ) մասին:

Բնակարանը մեծ չէր, բայց ունէր կեանքի բոլոր յարմարութիւնները ու մանաւանդ առաջնակարգ բաղնիք. ամէն բան իր տեղը եւ մաքուր, բայց ոչինչ ցուցամոլ:

Արդէն Ֆինը, իր ամբողջ էութեամբ հակառակ էր ցուցամոլութեան. միշտ լուռ, բայց միշտ զուսպ իր ըղ-ձգումների արտայայտման մէջ: Ցարական բարձր պաշտօնեան յաճախ Ֆինի մասին ասում էր — «ամենա-յամառ ազգասէրը»:

Իմ սերունդի երիտասարդական շրջանի համար Ֆինի ամենադովելի եւ օրինակելի յատկութիւններից մէ-կըն էր նրա հայրենասիրութիւնը: Աւելին. ֆին ժողովուրդի բոլոր խա-ւերում գիտակցած հայրենասիրու-թիւնը եւ մղում դէպի ազգային քա-ղաքական անկախ վիճակ:

Պէտք է ասել, որ ամբողջ 19րդ դա-րի ընթացքին բացի վերջին դարի մի քանի անհեթեթ ելոյթներից, ռուս ցարերը իրենք էլ զգում էին, որ ֆին ժողովուրդը եւ Ֆինլանդիան քաղա-քականօրէն իրենց իւրայատուկ տեղը ունէին. նրանք այս չէին, ինչ որ Լեհը ու Լեհաստանը, կամ Կովկասը ու կովկասեան ազգութիւնները: Ֆին ժողովուրդը եւ ֆին վերնախաւերը կրցել էին ստիպել մինչեւ իսկ ռուս ցարական կառավարութիւններին յարգել սրանց՝ մէկ անգամ տուած խօսքը եւ նենդ քաղաքականութեան չդիմել ու մանաւանդ չփորձել ռու-սացնել ֆին ժողովուրդը: Ցարական կառավարութեան համար Լեհաստան մը ռուսացնելը թէեւ դժուար էր, բայց ո՛չ անկարելի է: Լեհի որոշ խաւերում ռուսացումը սկսած էր: Նոյն ռուսացումը աւելի դիւրին էր Ռուսահայութեան համար: Այս մար-զում ռուսացումը մեծ քայլեր էր ա-նում: Գալով Կովկասի միւս օտարազ-գիներին, Վրացիներին եւ միւսնե-րին — այդտեղ ռուսացումը օրէ օր մեծ նուաճումներ էր անում: Այլ էր խնդիրը ֆին ժողովուրդի վերաբեր-մամբ: Նա պահպանում էր իր ազգա-յին կենցաղը, խուսափում էր Ռուսից ու աշխատում էր կապուել իր բարե-կամ չուէտ ազգի մշակոյթին ուշուէշ-տի անտեսական կեանքի հետ, բայց չէր անտեսում արեւմտեան Եւրոպայի բարձր քաղաքակրթութիւնը ու կըշ-ռելով ու չափելով վերցնում էր այն-տեղից այն ինչ որ ներդաշնակ էր իր ազգային աւանդութեան: Ժողովրդա-վար էր իր քաղաքական ըմբռնումնե-րով. «դեմոկրասի» մակդիրը, կար-ծես ստեղծուած էր Ֆինի մը, Շուէ-տի, Նորվեկացու մը համար: Ան-շուշտ Ֆին ազգի մէջ կային տնտեսա-պէս «բարձր-խաւեր», բայց ֆին հա-րուստի մը մէջ աննկատելի էր, կամ չկար չարչիական սնապարծութիւն կամ փողատէրի միամիտ գոռոզու-թիւնը:

Երկար տարիների ընթացքում ամ-փոփուած հայրենասիրութեան ու քա-ղաքական անկախութեան տենչերում — Ֆինը լուելեայն պատրաստւում ու սպասում էր պատեհ դէպքի մը, ու այդ դէպքը եկաւ:

Ռուս յեղափոխութիւնից յետոյ բոլ-չեւիկեան իշխանութիւնը տապալած էր նորաստեղծ ռուս «յեղափոխական ժամանակաւոր կառավարութիւնը», ստեղծուած էր աննկարագրելի քաոս Ռուսաստանում: Ահա այդ ամիսնե-րին, 1917ի վերջերին ֆին Ազգային Խորհուրդը իրեն անկախ հռչակեց եւ այդ մասին յայտարարեց թէ՛ Եւրո-պային եւ թէ՛ բոլշեւիկ կառավարու-թեան:

Ժամանակագրական կարգով՝ Ֆին-լանդան առաջինն էր ռուսահպատակ այլազգիների մէջ, որ իրեն հռչակեց քաղաքականօրէն բոլորովին անկախ պետութիւն: Մոսկուայի բոլշեւիկ կառավարութիւնը դժգոհ էր եւ ըս-կսաւ իր նենդ քաղաքական «քեալա-կէօզութիւնները» Ֆիների հանդէպ: Մոսկուան գետին պատրաստեց Ֆին-լանտայում «քաղաքացիական» կռուի համար, թաքուն կերպով զէնք ու պարէն հայթայթեց մի քանի հազար բոլշեւիկ Ֆիններին եւ յուսաց, որ իր զինուորական օգնութեամբ կը հաստատուի Ֆինլանտայում բոլշե-ւիկեան կամ խորհրդային «բանուորա-գիւղացիական» կարգուսարք: Սա-կայն ֆին ժողովուրդի իննսուն առ հարիւրը ֆին ազգային կառավարու-թեան կողմն էր. կռիւները չարու-նակուեցան մի քանի ամիս եւ ի վեր-ջոյ ֆին ազգային կառավարութիւնը, որին աշխատակցում էին համերաշխօ-րէն բոլոր ֆին քաղաքական կուսակ-ցութիւնները (բացի բոլշեւիկ աննշան կուսակցութիւնից) յաղթութեամբ դուրս եկաւ պատերազմից եւ այն օ-րից ապրեց ու զարգացաւ իբրեւ Ֆին-լանտական Հանրապետական ազատ եւ անկախ պետութիւն: Մոսկուան ընդունեց Ֆինլանտայի անկախու-թիւնը, բայց ոխն իր սրտում նոյն-պէս պահեց:

Այսպէս է եղած ֆին ժողովուրդը անցեալում:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՒԹԻ 2000ԱՄԵԱԿԻՆ

Դրախտների մէջ ման գալով, որոնելով լոյս ննկտար,
Ծաղիկներից կեանք խնդրեցի՝ որ չմնամ անկատար՝
Որ երկարի մտքիս ճամբան, ինչպէս թռիչքը Դաւթի,
Որ օրուայ տեղ, տարիք հաշուեն բոլոր զարկերն իմ սրտի:

Հէ՜յ, դու ծաղիկ անմահութեան, բոյր ու ննկտար տուր հոգուս,
Դու մահուան դէմ վահան ոսկի, դու էածին արշալոյս,
Կ'ուզեմ ապրել դարե՜ր երկար՝ իմ հայրենի լեռանց հետ,
Իմ հայրենի հողի նման ծաղկի սիրտս կենսաւէտ:

Ձայն չես հանում, ծաղիկ անմեռ, հէ՜յ դու անգութ իմ չքնաղ,
Իմ սիրածի սիրտն եմ տեսնում աչերիդ մէջ լուսաշաղ:

Արծի՜ւ, արծի՜ւ մեր սարերի, հազար տարի դու կ'ապրես,
Մի դարիդ մէջ, լեռան արծիւ, հազար տարուայ փառք ունես,
Տուր ինձ, իմ սէր, քո թեւերից հազարամեակ մի անմեռ, —
Ճախրեմ քեզ պէս, դարերի հետ, կամ թէ կանգնեմ ինչպէս լեռ:

Ձայն չե՞ս հանում, արծիւ հպարտ, անմահութեան ծաղկի պէս,
Հէ՜յ հէ՜յ, կաղնի իմ դարաւոր, — սիրտս է տխրած դիմում քեզ, —

Կեանք տուր, կա՛ղնի, կեանքիս վրայ, բոց տուր սրտիս խարոյկին,
Մօրս նման բարի կաղնի, քեզ է զգում իմ ոգին, —
Հողմերի դէմ ես էլ քեզ պէս կանգնեմ անկոր ու անգայթ՝
Տեսնեմ գէթ մի հազարամեակ՝ գալիքներով լուսացայտ:

Ձայն չտուեց, արծուի պէս, կաղնին կանաչ եւ խոհուն, —
Դառնամ խնդրեմ պապերիս պապ բաօբաբին խնկազոյն,
— Տուր ինձ, կեանք տուր կեանքիս վրայ, սրտիս ճամբան երկարի,
Քո մի ճիւղի չափ էլ ապրեմ — այդ ինձ բախտն է բախտերի:

Խորհուրդ ունեմ ես դարաւոր եւ իղձ ունեմ անբասիր,
Տեսնեմ Դաւթի երկրորդ հազարն՝ հէ՜յ իմ կեանքին կեանք հիւսէր,
Որ լուռ շրջեմ ծովից ծովեր, աշխարհն առնեմ ոտքիս տակ,
Ընկնեմ մարդուս էութեան դէմ տիեզերքը բովանդակ:

Ձայն չհանեց բաօբաբն էլ, — կաղնու նման այն քարէ,
Քեզ եմ գալիս, իմ հոգու հետ, լոյս կրեմլի մարգարէ:

Դու մարգարէ գալիքների, — նոր աշխարհի նահապետ,
Սրտիս կեանք տուր, կեանք դարերի, որ յա՛ր ծաղկեմ երկրիդ հետ,
Կամ տուր աչքիս, գէթ մի վայրկեան, ամենազգաց քո ոգին՝
Կարդամ մթին զաղտնիքները՝ գալիքների անմեկին:

Տեսնեմ՝ թէկուզ իբրեւ երազ, իբրեւ տեսիլ բաղձալի,
Տուր ինձ հայեացք մարգարէի, — տուր ինձ լոյսը կրեմլի,
Լսեմ չեկած նոր դարերի ոտնաձայնը դեռ քնած, —
Աշխարհի մէջ նոր աշխարհներ տեսնեմ անմեռ ու ծաղկած:

Եւ ես կարծես ձայն լսեցի, հոգուս ոգին արթնացաւ,
Սիրտս փոխուեց վառուող մտքի, կեանքիս պահը դար դարձաւ,
Եւ հիացքով անմահական տեսայ ոսկի գալիքներ, —
Ուր դրախտի պէս էր ծաղկում, դէմս յորդում կեանքը մեր:

Ահա եւ հողն իմ հայրենի, լեռներն Հայոց եւ կանաչ,
Աշխարհն ահա հայեացքիս մէջ — աղմուկ եւ խոհ եւ շառաչ,
Դաւիթն հեծած նորից հուր ձին, դրօշն առել Լէնինի, —
Շրջում է սէգ, երկրէ երկիր, ուր գետերն են վառ գինի:

Եւ ես Դաւթի որդու նման դուրս եմ եկել նոր դարեր,
Միհրի պէս անմահական առիւծաձեւ եւ հուրհեր,
Չկայ մի տեղ առանց Լէնին, — եւ տեսնում եմ ես անվերջ
Դրախտներ են վառւում, փռւում ու ծաւալւում հոգուս մէջ…

Ի՞նչ է փառքը մահից յետոյ — ծաղկանց ծովում այս երկրի,
Մի վայրկեան վառ ուրախ կեանքը ծանր է փառքից դարերի:

ՑՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԾՈՎԻՆԱՐԻՆ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՅՐ

1.

Հազարամեայ Հայրենիքիս լեռնաշխարհո՛ւմ արեւոտ —
Բարձրացել ես, դո՛ւ, Ծովինա՛ր, հանց Անահիտ ոսկէոտ.
Դու ակնաղբի՛ւր դիւցազնութեան, լոյսից կերտուած դու ոգի՛,
Թող քո անունն հազար հո՛ւր սիրտ ու հազար լեռ՛րդ ոռոգի.
Թող սրսկուի հազար - հազար նոր հարսի եւ աղջկայ
Ազնուութիւնդ լուսնային եւ քաջութիւնդ արեւկայ:

2.

Ձե՛զ, աղջիկնե՛ր, բանաստեղծը մի պատգամ է տալիս արդ՝
Եղէ՛ք քաջ ու հայրենասէր ազնուութեամբ լուսազարդ,
Եղէ՛ք հոգի արշալուսուած, մտքով խորունկ եւ անհուն —
Հանց հայկական դիւցազնամայր Ծովինա՛րը մեծանուն,
Որ դուք եւ գալ սերունդները, — հերոսութեա՛մբ հրավառ, —
Կանգուն պահէք մելիքներից մեր բերդ - Սասո՛ւնը անառ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՈՆՑԻ

Այսօր, երբ ականատես ենք լինում ֆին ժողովրդի յանուն քաղաքական անկախութեան մղած անհաւասար, ա-ռասպելական կռիւներին, որոնք տիե-զերքի զարմանքը եւ յարգանքն են գրաւում՝ պահ մը ուզեցի այս միջա-նի տողերով՝ անցեալում տաժած, իսկ ներկայումս աւելի խտացած իմ հիացմունքի տուրքը տալ թիւով փո-քըր, բայց հայրենասիրութեամբ մեծ կամքով աննկուն ու բարոյապէս բարձր այս ժողովրդին:

ՌՈՒԲԷՆ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԺՊԻՏԸ

Ժպիտը շնորհաց շնորհն է Աստուծմէ առաքուած միմիայն մարդ արարածին: Մարդը պարտի գործածել ու փայլեցնել այդ շնորհը: Երբեմը կախ մարդը կը մեղանչէ Արարչին, արարածներուն եւ մանաւանդ իր շուրջիններուն դէմ :

Գիտէ՞ք թէ ինչու Երկնաւոր Հայրը ժպտելու շնորհը միայն մարդ էակին տուաւ: Ատով Ան ըսել ուզեց.

— Ա՛յ մարդ, աշխարհի վրայ, բոլոր շնչաւորներուն մէջ, դուն ես որ ամէն միջոց ու պատճառ ունիս երջանկանալու: Դուն ես որ կրնաս խնդալ, վայելելով առատաձեռն մայր բնութեան հազար բարիքները :

Մարդը երջանկացա՞ւ, խնդա՞ց : Ոչ: Մարդը չխնդաց ու չխնդացուց : Իր երջանկութիւնը, ամէն դարերու մէջ, իր ձեռքով խեղդեց :

Հիմա պէտք է մարդկութիւնը ժպտիլ սորվի, վերադտնելու համար կորսուած դրախտը :

Ու երգիծաբանը, այս բարի սատանան, հարկ է ներբողեան հիւսէ ժպիտին համար:

×

Ժպիտը անթառամ ոսկեշուշան մըն է, զուարթուններու խումբի մը կողմէ յանձնուած մարդուն :

Ժպիտը աստղն է հոգիին: Ու ճառագայթը մարմնոյն: Բարերար է աստղը ու կենսատու է այդ ճառագայթը: Երանեալ է ան որ այդ բարի աստղին տակն է միշտ: Գովեալ է ան որ այդ ճառագայթին ազդեցութեան ներքեւ է:

Ժպիտը կը պարգեւէ մեզի ներքին ծափեր: Կ'ընծայէ մկանային շարժումներ: Կուտայ՝ արեան ալիք, կարմիր գնդիկներուն հրճուանք, մեր յօրինուածքին կենսահոսանք: Անով կը վերանորոգուի արիւնը, կ'արագանայ շրջանը :

Մարդ կ'երիտասարդանայ ժպտելով:

Մտածումը կ'ոսկեջրուի, երազը կը բուրումնաւէտուի եւ յոյսը կը մտնէ լուսեղէն ոլորտի մը մէջ:

Ժպտող մարդը կը փոխուի հրեշտակի :

Ժպիտը գինանշանն է հոգիին ազնուականութեան :

Սիրոյ բարեւն է, ներողութեան ողջոյնը եւ բարութեան հոգեղէն համբոյրը :

Ժպիտը լոյսն է գոհունակութեան, Եւ գոհունակութիւնը աստուածահաճոյ է: Ժպիտը ուրեմն քրիստոնէական է: Ժպտողին գլխուն շուրջը կարծես լուսապսակ կայ :

Լուսաւոր ծաղիկը եղտիւրներու մէջ կ'աճի: Ժպիտն ալ լուսաւոր մըն է որ կրնայ ծաղկիլ թշուառութեան եւ դժբախտութեան մէջ: Աղքատ մարդուն ոսկին է ժպիտը: Անիկա մեր հոգեկան հանքերէն հանուած ոսկին է: Անիկա պէտք է ըլլայ սրբազնօրէն մաքուր, այսինքն անշար ու զերծ հետեւեալ թոյներէն,— դառնութիւն, մախանք, փոքրոգութիւն: Անխառն ոսկի: Այդ ոսկեդրամին վրայ չկայ կայսրի մը պատկերը.այլ միայն ու միակ Աստուծոյ դրոշմը: «Տուք զԱստուծոյն Աստուծոյ»: Ժպտողը Երկնաւորին փոխ կուտայ :

Հոտաւէտ է ժպիտը: Կը բուրէ հոգի: Ու մուշկ ու զմուռս եւ խունկ լիբանոն որ կը վառի սրբաշատայլ, լուսաւորելով դէմքը եւ անուշօծելով նայուածքը:

Հարկ է ժպտեցնել: Որով պէտք է ժպտիլ: Կին մը ժպտեցնելու համար՝ կը ժպտինք: Բախտն ալ կին մըն է, պէտք է ժպտիլ որ ան ալ մեզի ժպտի:

Ժպիտը բերկրութեան երգն է. անոր ձայնը թէեւ լսելի չէ, սակայն ըմբռնելի է:

Կաթիլ մը մեղր է ան որ սրտէն յորդած է ու ծաւալած դէմքին վրայ: Ան կ'երեւի աչքերուն մէջ, շրթներուն քով ու նոյնիսկ մորթին վրայ: Աչքերուն մէջ աստղն է աւետեաց: Շրթներուն քով շառայլ, ինչպէս լոյսը կեռասին հետ ու մորթին վրայ իւղ արեգական:

Կարելի է սնանիլ ժպտելով: Փորձուած է: Ցաճախ երկու հոգի, դէմ դիմաց, կշտացած են ժպտելով: Քննուած եւ տեսնուած է որ մէկ ժպիտը սղուոր նարինջի մը կամ ողկոյզ մը խնկահամ խաղողի չափ օգտակար է: Երբեմն նոյնիսկ կեանք մըն է:

Այս դժնդակ օրերուն, երբ խաչի ճանապարհ մը բացուած է ամէնուն առջեւ, կը տեսնեմ ու կը լսեմ որ բարեկամներէս շատեր տխուր են:

Կ'աղաղակեմ անոնց.

— Ցամենայն դէպս բացէք լաւատեսութեան դրօշակը՝ ժպիտը :

Շողացուցէք մեծափառ հերոսութեան զէնուզարդը՝ ժպիտը:

Ու գիտցէք ապրիլ, տառապիլ եւ եթէ պէտք ըլլայ մեռնիլ՝ ժպտելով : Արդէն ժպտողը դժուար թէ հանդիպի արկածի: Անխոցելի է ժպիտը :

Այս օրերուն՝ եղէք ժպտիլ ուսուցանող վարպետ դաստիարակներ: Եթէ չէք կրնար՝ եղէք լաւ աշակերտներ եւ ժպտիլ ուսանեցէք :

Բանտարկեցէք ձեր տրտմութիւնը ձեր աչքերուն մէջ, ձեր հոգիներուն մէջ, մէջերուն մէջը: Լաւագոյն է անշուշտ ապատ արձակել այդ բանտարկեալը: Թող կորսուի երթայ: Երբեմն ալ խեղդեցէք այդ բանտարկեալը, սպետօրէն, ազնիւ գինիի մէջ:

Ժպտեցէ՛ք, ժպտեցէ՛ք...

Ու աշխարհը պիտի լեցուի ծիծեռնակներով, սոխակներով եւ աղաւնիներով:

Նորէն դարուն պիտի գայ, նորէն արշալոյս, նորէն հոգեպար ու նորէն անոյշ երգեր: «Դեռ ինչ արշալոյսներ կան ծագելիք»: Արշալոյսները ժպիտներով կը հիւսուին :

Ժպտեցէ՛ք, ժպտեցէ՛ք ...

Եթէ երկրագունդին բոլոր մարդիկը խմբովին, ամբողջովին, հաւաքաբար, համայնականօրէն մէկ վայրկեան ժպտին, ամէն բան կը փրկուի: — Հաւատացէք, հաւատացէք — : Կ'ըլլայ զինադադար, հաշտութիւն, խաղաղութիւն խաղաղութեանց: Ուրախութեան փոթորիկներ:

Աղաւնիները կը խնթնան... կը թառին պետական մարդոց ձիղերուն վրայ, յետոյ կը կամարուին հազարաւոր քաղաքներու վերեւ ու կը թափին լուսանի՛ր, լուսանի՛ր....

Ս. Հոգին կը յայտնուի եւ անշուշտ իրերն անգամ կը սկսին ժպտիլ ու երգել:

Ջրի է ժպիտը: Առատօրէն ժպտեցէք: Եթէ չէք հաւատար իր բարի հրաշքին՝ գոնէ գիտէք որ անշար է ան :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Աշխարհի պատմութիւնը

Մեծերը, ջատուկը, կամ ջատուկ պապաւը կ'ըսէին: Բայց մենք, միեւնոյն թաղին տղաքը, օր մը օրանց այս բառը բերան չառինք, ու կ'ըսէինք «մեծ մայրիկ»: Մեծ մայրիկը շատ պատմութիւններ կ'ընէր: Մենք բոլորս շարուած, իրեն կը նայէինք, ու մեր աչքերը չէին զատուեր իր երեսէն՝ երբ կը խօսէր ու կը պատմէր :

Ես իր պատմութիւնը կը սիրէի:

Կակուղ հացի կը նմանէր մեր թաղին մեծ մայրիկը: Ամէնուս հետ կը խօսէր ու կը խնդար: Պատմութիւն մը հազիւ աւարտած, մեզմէ մէկը կը հարցնէր.

— « Մեծ մայրիկ, աշխարհին պատմութիւնը ե՞րբ պիտի ընես:

— « Պզտիկ էք դեռ, կը պատասխանէր, օր մը երբ աշխարհը հասկընալու տարիքը ունենաք, այն ատեն պիտի պատմեմ, կ'ըսէր, ձեզի պիտի պատմեմ աշխարհի պատմութիւնը, ու պիտի պատմեմ ուրիշներ ալ՝ մէկը միւսէն զարմանալի »:

Ու շատ անգամներ իմ աչքերս մեծ մայրիկին վրայ կը մնային: Ինծի համար, հոն էր իր խոստացած պատմութիւնը... Բայց « երբ քիչ մըն ալ մեծնաք, այն ատեն կ'ըսէր»: Ու կը սպասէինք:

Մայրենի լեզուն աւարտած էինք: Մեր նոր գիրքը՝ « Երկրորդ տարի մայրենի լեզու» անունը ունէր: Ու մեծ մայրիկը խնդաց, ուրախութեամբ հարցումներ ըրաւ մեզի: Ցետոյ մեր գրքին թերթերը մէկիկ մէկիկ դարձնելով, երբ հասաւ այն էջին, ուր մարդու մը կմախքը գծուած էր, մեծ մայրիկը յանկարծ նայեցաւ մեզի ու ըսաւ կմախքը ցոյց տալով. «Ի՞նչ է ասիկա, տեսնեմ, ո՞վ պիտի կրնայ շիտակ պատասխանը տալ »: Աճապարանքով, « Ասիկա մարդ մըն է, ըսաւ մեզմէ մէկը, որ ճամբորդեր, հասեր է աշխարհին ծայրը, ու չորցեր է միս մինակ մնալով »: « Այո՛, չորցած մարդը...», կրկնեց ուրիշ մէկը: Այս պահուն, մեծ մայրիկը ամէնուս կը հետեւէր: Ես «մեռել մըն է ասիկա » ըսի, ուրիշ մըն ալ՝ « ասիկա, աշխարհի պատմութիւնն է » ըսաւ բարձրաձայն, ու ամէնուս նայեցաւ:

— « Այո՛, աշխարհին պատմութիւնն է», կրկնեց մայրիկը : Ու շուարած, բոլոր մեր գիտցած բանները մոռցած, մեծ մայրիկին նայեցանք:

— « Մտիկ ըրէք, ըսաւ մեծ մայրիկը, մեռնիլ չկայ աշխարհիս մէջ: Մարդը չի մեռնիր:

« Թռչուններուն երգը մտիկ ըրած ունի՞ք: Թռչունները երբ կ'երգեն, անոնց ձայնը շատ հեռուները կ'երթայ: Անոնց ձայնը չի կորսուիր, երկինքէն ալ անդին կ'անցնի: Օրեր ետք, անոնց ձայնը մեր սրտերուն մէջ կը գտնենք: Ի՞նչպէս մնացեր է այս ձայնը մեր ներսը:

« Կը տեսնէ՞ք տղաքս, աշխարհի մէջ բան չի մեռնիր: Ամէնէն պզտիկ բանը կ'ապրի: Ամէն բան աշխարհին չափ տեւողութիւն ունի:

« Մի՛ զղիք նոյնիսկ ծաղիկի մը: Մի՛ բզկտէք ծաղիկները ձեր հաճոյքին համար, անոնք մեր աչքերուն ու մեր սրտերուն լոյս կուտան:

« Ձեր չորս դին նայեցէք: Ամէն տեղ լոյսերը մաքուր մաքուր կը վազեն: Արեւը խունկի պէս կը վառի :

« Իրարու նայեցէք անգամ մը, երբ ձեր սիրտը մաքուր է ու ձեր աչքերը կը տաքնան, այն ատեն միայն սէրը կը ծնի:

Սէ՞րը:

Սէրը աշխարհիս պատմութիւններուն ամէնէն մեծն է: Մարդը սէրով միայն մարդ է:

« Սէրը ամէն բանէ կը ծնի: Ամէն բան որովհետեւ իր սէրը ունի: Ամէն բանի մէջ որովհետեւ սիրտ մը կայ: Բայց մարդիկ սէրը չեն կրցած հասկնալ: Անցեր են դարեր, ու դարեր պիտի անցնին, ու մարդիկ պիտի չկրնան հասկնալ սէրը, քանի որ սիրել չեն գիտեր: Մարդ մը իր սէրը երբ չի կրնար հասկնալ, ի՞նչպէս կրնայ հասկնալ ուրիշին սէրը:

« Սէրը քու ներսդ փնտռէ: Սէրը ուրիշին քով փնտռելը խենթութիւն է: Բայց մարդիկ միշտ իրենց չունեցածը կը փնտռեն ուրիշներուն քով, ու սկսան իրար բզկտել :

« Ուժը տիրապետել սկսաւ: Մէկը միւսէն կ'ուզէր աւելի ուժով երեւալ: Ու սկսան վայրենիներէն ու վայրի կենդանիներէն օրինակ առնել, այնպէս որ անոնց չըրածը մարդը ըրաւ՝ աւելի կատաղի, աւելի արիւնոտ... Իր անունը արդէն իր գործէն ծնած էր, « Արիւնկզակ »:

« Սէրը այլեւս աշխարհէս հեռացած էր, ու մարդասիրութիւնը անցած էր երազներու շարքին մէջ: Մարդիկ կը զարմանային երբ սիրոյ խօսք կ'ըլլար: Ծերունիները կը ծռէին իրենց գլուխները եւ աչքերը կը գոցէին՝ աշխարհը չտեսնելու համար: Մարդիկ կը խնդային, բայց այս ծիծաղը չէր վայլեր իրենց երեսին :

« Սէրը մեկնած, հեռացած էր: Ու մարդիկ իրենց սիրտերը գտնելու համար կ'երգէին: Այդ երգերը կռիւներու նախերգանքն էին: Տիեզերքը սարսափի մէջ էր: Հողը նոյնիսկ, մարդոց ոտքերուն տակ դողաց:

« Սէր չկար, ու մարդիկ Աստուծոյ հետ մրցիլ սկսան: Այս մրցումը կռիւ մըն էր Աստուծոյ հետ: Այս կռիւը ամէն դի էր: Ու մարդիկ մտածեցին՝ վիթխարի շէնքեր շինել՝ իրենց զէնքերը պատրաստելու համար:

Երբ շէնքերուն հիմերը դրին, արեւուն տակ, անձրեւին ու ձիւնին մէջ, գործաւորները սկսան աշխատիլ: Իրենց ոսկորներուն ցաւը ու կոտտանքը մուրճին ձայնին կը խառնուէր ու իրենց միսերը թէեւ բզիկ բզիկ կ'ըլլային բայց երգերը այնքան կրակոտ էին որ գործաւորները ցաւ չէին բզդար: Ցաւը, կարծես իրենց երգերուն պէս բան մըն էր:

« Բայց հիմերուն տակ հողը կուլար, ու երկիրը տարօրինակ ձայնի մը տակ կը դողար: Հողը կը պաղատէր իր մայրենի ձայնովը:

« Շէնքերուն հիմերը սկսան ամրանալ հողին մէջ: Բայց մեռելներուն խաղաղութիւնը խռոված էր: Բոցի նման տարօրինակ շունչ մը կ'անցնէր ու հողը կը վառէր ուրիշ տաքութիւնով մը:

« Մեռելներուն խաղաղութիւնն է որ գերեզմաններուն խաղաղութիւն կուտայ ու աշխարհը կը լուսաւորուի:

« Ու մեռելներուն ոսկորները, երբեք հանդիպած չունէին այսքան կեանքի կրակին: Բոլոր մեռելներու ոսկորներուն անցած էր մարդոց մտքէն անցած ամէն բան, ամէն մտածում: Հողին տակ բոլոր կմախքները արթնցած էին: Շատ ծանր կուգար մարդկային կիրքերու բեռը իրենց:

« Պէտք է գիտնալ որ մեռելները մեզի անծանօթ սէրով կը սիրեն իրար: Խօսած ատեն, կարծես աշխարհիս ամէնէն անուշ երգերը կը լսուին:

« Գիտէք թէ ի՞նչ կը պատմեն մեռելները իրարու:

« Նախ ըսեմ որ մեռելները երբեք գաղտնիք չունին: Ընդհանուր խաղաղութիւնը ատանկ բան չի ճանչնար:

« Բոլոր մեռելները աշխարհներուն, սէր կը տանին իրենց հետ:

« Մարդը թշուառ է աշխարհիս մէջ: Մեռելները, միշտ մարդկային տառապանքին պատմութիւնը կ'ընեն իրարու... կ'աղօթեն: Ու մտածեցին քիչ մը թեթեւցնել կեանքին բեռը: Ու կմախքներու աշխարհը իրար եկած, ամէն գիշեր, մութին մէջ այդ վիթխարի շէնքերը փլցուցին: Կմախքները կը փլցնէին, մարդիկ կը վերսկսէին իրենց գործը: Ու աւելի խենթեցած, իրենց ատելութիւնը աւելի բանկած իրարու դէմ, մարդիկ սկսան աւելի մեծ շէնքեր շինել՝ նոր նոր զէնքեր պատրաստելու համար: Կռիւի ու իրար սպաննելու գաղափարը աւելի կը մեծնար: Ու աւելի կատարելագործուած զէնքեր շինեցին, ու երթալով կմախքներու գործը կը դժուարանար:

« Կմախքները յոգնեցան: Այդ գիշերը, չկրցան ժամանակին լմնցնել իրենց գործը: Ուշ մնացին, ու առտուն կանուխ, յանկարծ մարդիկ վրայ հասնելով, ջարդ ու փշուր ըրին բոլոր կմախքները, ու իրենց շէնքերը անոնց վրայ հիմնեցին: Միայն մարդկային ոսկորները ամուր բռնեցին հիմերը, ու ոսկորներուն հեծեծանքը, հողին մէջ, դառնացին հեծեծանք մը սառեցեց »:

— Ուրեմն գիշերը միշտ կը յաղթե՞ն, մեծ մայրիկ:

— Գէշերը կը յաղթեն այս աշխարհի մէջ. բայց մեռելները կ'աղօթեն անոնց համար:

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

Նոր տարեմուտը

Նոր տարեմուտը զանազան հակազդումներու տեղի կուտայ, ոչ միայն ամէն մէկուն նկարագրին, տարիքին, սեռին համեմատ, այլ մանաւանդ թէ ինչ հայեցակէտէ կը դիտուի տարիքի այդ յառաջացումը:

Շատ բան է ըսուած այս նիւթին շուրջ — թերթերու կամ պարբերականներու մասնագիտութիւն: Մենք այսօր պիտի ուզէինք նկատի առնել գործի մարդուն հայեցակէտը. Հայեցակէտը ամէն անոնց որոնք, գործի մը գլուխը կը գտնուին եւ կամ կըրնան գտնուիլ ուշ կամ կանուխ:

Ժամանակ չունինք ուրեմն ըսելու թէ տարի մը եւս ծերացանք: Ի՞նչ բանի պիտի ծառայէր ատիկա: Չե՞նք գիտեր թէ մեր տարիքն այն է զոր ցոյց կուտանք, այլ թէ կին, այսինքն մեր նկարագրին, մեր գործունէութեան տարիքը: Ընենք հետեւաբար թէ չենք ուզեր ծերանալ:

Կարեւորը գործդ է. ա՛ն որ կ'ապրեցնէ քեզ ու քուկիններդ. առանց հաշուելու բոլոր անոնք զոր կ'արխատցնես ուղղակի թէ անուղղակի: Վերջացող տարին, ուրեմն գործի մարդուն համար, հաշուեկշիռ մըն է որ կը փակուի վերջնականապէս: Ըսկող տարին կրկնակ էջ մըն է սպիտակ, բաւական տպաւորիչ, որովհետեւ հոն երկու բառեր միայն կը կարդացուին. Պարտի-Պահանջէ:

Եթէ չես կրնար ոեւէ գուշակութիւն ընել առաւել կամ նուազ նպաստաւոր պարագաներուն մասին որոնք քու գործէդ կամ անձնական արժէքէդ անկախաբար կրնային օգնել քեզի 1940ի ընթացքին, ունիս գէթ լուսաւոր առաջնորդ մը որուն մէջ կրնաս կարդալ, աչօք բացօք. ատիկա զոր գծիդ ընթացքն է 1939ի ընթացքին:

Ո՞ւր շահեր ես եւ ո՞ւր կորսնցուցեր: Գնա՛ արդիւնքէն պատճառին: Անկեղծ եղիր, տեսնելու համար թէ ուր պէտք է գործածես ջանքերդ: Մի՛ սեղմեր կամ կրճատեր ըստ պատահարի, այլ հոն միայն ուր բաց մը կայ, լուրջ վտանգ մը:

Այսպէս կ'անցնի ճշմարիտ առեւտրականը նոր տարուան սեմէն, ջահ ի ձեռին, լուսաւորելով իր ճանապարհը: Բայց այս խոհեմութիւնն առնոր մօտ, առանց հաւատքի եւ խանդավառութեան չընթանար: Լաւատես է ան, առանց սակայն դիպուածին եւ բախտին վրայ խաղալու իր ունեցածը:

Եթէ, յարատեւելու համար յաջողիլը հարկաւոր չէ միշտ, անհրաժեշտ է գէթ յուսալ՝ ձեռնարկելու համար:

Ցուսալ, ասկէ տարբեր բան չենք կրնար ըսել 1940ի տարեմուտին: Միթէ իրաւունք չունի՞նք յուսալու նաեւ թէ իրերը կարգի կը մտնեն մեր մէջ, ոչ թէ նախախնամութեան շրջահայեցութեամբ, որ երբեք չօգներ քնացողներուն, այլ թափանցումովը միայն մտայնութեան մը զոր չէին կրցած տալ աւելի ծաղկեալ, աւելի բարգաւաճ տարիները մեզի:

ՀԱՅԵՐ

Հալածուածներ թշուառ, չնչին բեկորներ՝
Ժողովուրդի մ'արի, այսօր նահատակ,
Ահաբեկ ու գերի մօր մը զաւակներ,
Զոհեր՝ անհունօրէն վսեմ քաջութեան,
Հայրենիքէն հեռու օտար երկնի տակ,
Հիւծած, զուռատ, հաւաքուած տուն մը խարխուլ,
Կ'ըմպեն, ու իրենց կ'արիւնի սիրտը՝ վէրքէն.
Կ'երգեն, ինչպէս երգն՝ արցունքին ընդմէջէն :
Անոնք կ'երգեն. կ'ուզեն մոռնալ հարբելով՝
Հին տառապանքն ու ցաւերը այսօրուան,
Ցիշատակը խեղդել հրաշունչ գինիով,
Քընացրնել հոգին ջախջախ կրծքին տակ,
Կ'ուզեն՝ հակած գանկերուն մէջ անհետի
Տառապագին պատկերն անոր մայրական.
Կ'ուզեն անոր օգնութեան կանչը վերջի
Ա՛լ չը լսել, մոռացութեան մէջ գինով :
Հօտ մը ինչպէս գազանէ մը հալածուած,
Ահա անոնք տարտղնուած են ամէն տեղ,
Ու կատաղի բռնակալը արնախանձ՝
Անոնց գլխուն կը պահէ իր սուրը մերկ :
Խեղճ հայրենիքն արիւնի մէջ են լքած :
Բոցերու մէջ լքած են տունն հայրենի,
Օտարութեան մէջ անոնք խորթ մընացած,
Միակ ճամբան, գինետանն է՝ կը բացուի:
Անոնք կ'երգեն...: վայրենի է երգն իրենց,
Ու վէրքերը անոնց սիրտը կը կրծեն.
Ու կը խեղդէ զանոնք քէնը բոցակէզ,
Ու արցունքը կ'իյնայ դալուկ այտերէն...
Ճնշուած սրտերն դառըն մաղձով են լեցուն,
Ու կրակը կ'այրէ միտքը գանկին մէջ,
Ու կը փայլի շանթը արիւնոտ աչքերուն,
Ու կը խօսի հոգիներուն մէջ վըրէժ :
Իսկ փոթորիկը ձմրան կը ձայնակցի
Կարծես, կ'ոռնայ ահեղօրէն ցայգուն գիրկ.
Կը տարածէ ապստամբ երգն աշխարհի
Վըրայ՝ ինչպէս ահեղ որոտ ու մըրրիկ :
Ու երկինքը կը մըռայլի աւելի,
Ու աւելի՛ կը խոժոռի ցուրտ գիշեր,
Կ'երգէ խումբը, ուժգնութեամբ աւելի
Կ'ըլլայ ահեղ փոթորիկըն ալ ընկեր...:
Կը խըմեն ու կ'երգեն... անոնք՝ բեկորներ
Ժողովուրդի մ'արի, այսօր նահատակ,
Ահաբեկ ու գերի մօր մը զաւակներ,
Զոհեր՝ անհունօրէն վըսեմ քաջութեան,
Հայրենիքէն հեռու, բոկոտըն ու մերկ,
Օտար երկիր՝ հաւաքուած տուն մը խարխուլ,
Կ'ըմպե՛ն — գինով տառապանքը կը մոռնան,
Կ'երգեն, ինչպէս երգն՝ արցունքին ընդմէջէն....

Պուլկ. թարգմ.՝ ԱՐՄԷՆ ՍԵՒԱՆ

Փ. Գ. ԵԱՎՈՐՈՎ

ԽՄԲ.— Պուլկար բանաստեղծը այս զգայուն քերթուածը գրի առած է 1895 — 96ի ջարդերուն ատեն, երբ հայ տարագիրներ Պուլկարիա կը թափէին Պոլսէն: Հանդէսներու մէջ միշտ կ'արտասանուի այս բանաստեղծութիւնը : Քանի մը տարի առաջ, հայ գաղութը յիշատակարան մը ձօնեց Եավորովի:

Անհատապէս թէ ազգովին, մենք պէտք ունինք գործի մարդու այս տեսակէտին. տեսակէտ մը զոր ջատագոված ենք միշտ: Առաջին.— Արթուն մնալ, հետեւելու համար ընկերա-քաղաքական նորութեանց, ինչպէս առեւտրականը կը հետեւի նորոյթին, առաջին օրերուն իսկ պատշաճելու համար անոր:

Երկրորդ.— Ինքնապաշտպանութիւն. միակ փրկարար ըմբռնումը մեր ազգային շահերուն համար նաեւ. ոչ միայն չէն օրերուն, այլ եւ նեղ օրերուն: Գիտակցիլ թէ մեր արժանիքով, մենք ալ մեր տեղն ունինք այս արեւուն տակ. թէ փոխադարձ օժանդակութեան սկզբունքէն տարբեր ուժ չունինք մենք մեր անհատական ու հաւաքական շահերը պաշտպանելու համար: Ինքնապաշտպանութեան իրողութիւնը միայն որոշ նշան է արդէն վերականգնումի: Այս սկզբունքին ընդհանրացումը պիտի ուզէինք որ ըլլար մեր բարեմաղթութիւնը այսօր:

Ամփոփուիլ, խորհիլ թէ կեանքը մահուան եւ յաւիտենական վերստեղծումներու շարունակական փոխանակում մըն է, ու եթէ չվերաշինենք աւերները, չդարմանենք վէրքերը, չըփոփենք անմխիթարները, չհոգանք կարիքները, չպահենք վերջապէս հաւաքականութեան ոգին անընդհատ վերըստեղծումներով, կրնանք հրաժեշտ տալ մեր ազգային գոյութեան: Վասնզի տուն մը միայն հրդեհով չէ որ կը քանդուի, այլեւ նորոգութեանց պէտքին առջեւ ցոյց տրուած անտարբերութեամբ: Ազգային ոգին բռնակալութեամբ չի խաթարուիր, այլ մանաւանդ կամաւոր եւ ազէտ ինքնամոռացումով: Ծրագ մը միայն հովէն չի մարիր, այլեւ իւղին սպառումով: Անսպառ պահել այդ իւղը ամէն մէկուն սրբազան պարտականութիւնն է:

Պատերազմը կրնայ նոր գերեզմաններ տալ մեզի: Մեր ձեռքը չէ արգիլել ատիկա: Բայց մենք կրնանք չըթողուլ որ ան գերեզմաններ բանայ նաեւ հոգիներուն մէջ, ըսել կ'ուզեմ թէ այլասերման ծնունդ պատճառներուն բազմապատկումին առջեւ, թիկունքը մնացողներս պէտք է աւելի ուժեղ կերպով կառչինք պարտականութեան լծակին:

Անտարբերութեան դիւրութիւնը նախընտրողները ի՞նչի կը սպասեն : Մեր երիտասարդութիւնը քաղաքացիական պարտականութիւններուն ազնուագոյնը կատարելու է կոչուած այսօր հանդէպ հիւրընկալ երկրին: Միթէ անոնց արի՞ւնը պէտք է ջրելու համար :

Համարակաց կարծիքը, որ կը յարգէ օրէնքը ու կը խոնարհի անոր առջեւ, համոզուած է նաեւ օրինական դիմումներու անհրաժեշտութեան: Իրաւունք ունի ան, հրամայական բոպէներուն, իր աչքերը յառելու թիկունքի բերդապահներուն: Բայց, ոչ քաղաքացիական իրաւունքներու ստացումը, ոչ ալ հիասթափներու դառնացումը ազգային պարտականութիւններու ուրացման իրաւունք չեն տար:

Եթէ ազգասիրութիւնը հիմնական զգացում մըն է, այսօր մեծագոյն պատեհութիւնը ունինք զայն ապացուցանելու գործքով:

Մաղթենք որ Նոր Տարին սորվեցնէ մեկտեղիլ վտանգին դէմ, բոլորիս:

ԱՐԱՄԱԶԴ

րուն առջեւ : Մեր աշխարհագրութիւնն իսկ կը հետեւի այդ աւանդութեան, — Վանէն մինչեւ Տրապիզոն՝ Ռուսը կը նստէր մեր հողիներուն մէջ, իսկ Խարբերդի նահանգը այնքան չատ սիրեց պատուելի Ամերիկան, որ... փոխադրուեցաւ Ատլանտեանէն անդին, նօսրացնելով հայ պատմաշխարհը : Ու վերջապէս ո՞վ չի գիտեր թէ հին ատեն մեր երկիրը վարած են ասորասէր (ասորական մշակոյթ), յունասէր (Բիւզանդիոն), արեւմտասէր (Հռոմ) կամ արեւելասէր (պարսկական մշակոյթ) կուսակցութիւնները, յաճախ իրար կոտորելով :

Դրսեցիին հանդէպ այս սարկութիւնը այն աստիճան ծանր աղէտ մը դարձած էր (կարդացէք մեր պատմութիւնը), որ Խորենացի գրիչը ձեռք առաւ դիւցազնացնելու եւ աստուածներուն խնամութեան տանելու համար մեր ժողովուրդը : Պզտիկ ժողովուրդ մը կը կազմենք, կը գրէ Խորենացի, թիւով չատ քիչ, յաճախ օտար լուծի տակ, բայց «արութեան» այնպիսի գործեր կատարած ենք, որ հիացում կրնան պատճառել աշխարհի : Եւ կը պրպտէ մատենադարաններ, կը հաւաքէ մեր անդիր մշակոյթին գանձերը, իրարու կը հիւսէ եւ կուտայ ամբողջական Պատմութիւն մը, որ Հայը պզտիկ եւ ոչինչ չզգայ ինքզինք, չխեղճնայ օտար քաջագործութիւններ լսելով :

Խորենացիի գիրքը կը ստեղծէ ազգային euphorie :

Մաս դիտել կուտայ թէ հելլենասէր էր Խորենացի, (ըսելով թէ Պատմահօր հոգեբանութեան մէջ կը պակսէր ասորական քրիստոնէութիւնը, որով առլորուած էին Ոսկեդարու առաջին թարգմանիչները, կը հետեւցնէ թէ Խորենացի կը պատկանի յետագայ շրջանի մը) : Եթէ հարկ ըլլայ, դժուար չէ ապացուցանել որ Խորենացի այնքան հելլենասէր էր, որքան .... հեթանոս : Կայ միայն մէկ ճշմարտութիւն, — Խորենացի հիմնադիրն է նոր կուսակցութեան մը, պայմաններ ստեղծելու համար մշակոյթով ու քաղաքականութեամբ անկախ ժողովուրդի մը գոյութեան, իր արժէքներով ու փառքերով սնանելու կարելիութեան, մէկ խօսքով՝ հաւասարակշռող մը մշակութային autarcieի, ըսելու համար թէ տաղանդով ինքնաբաւ՝ հայ ժողովուրդը պէտք չունի սարկօրէն հիացումի վազելու օտար արժէքներու առջեւ :

Վայ այն ժողովուրդին, որ չի գիտեր սիրել ինքզինք, որովհետեւ չի կրնար կանգնիլ ոտքի : Պետութիւն, ինքնավարութիւն ստեղծելու համար՝ անհրաժեշտ է վստահութիւն ունենալ ինքն իր վրայ, սիրել իր տաղանդը, չերմանալ անցեալ փառքերուն կրակով :

Այս է «խորենացիականութիւնը», կենսականօրէն անհրաժեշտ այսօր եւս երբ շատերու հոգւոյն մէջ մարած է Վահագնեան արեւը, եւ վառած՝ այս կամ այն կայսրութեան, կարմիր ու ճերմակ աշխարհակալութիւններու բուրվառը :

Ես դեռ պիտի գրեմ երկրորդ յօդուած մըն ալ, հայհոյելու համար այդ աշխարհակալութիւններուն, յանուն հալածուած կամ անիրաւուած փոքր ժողովուրդներու :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կարմիր Կաղանդ

Այս իրիկուն, հեռու գիւղէն, իր տուներէն ու բոյներէն, հայ զինուորը զէն ի ձեռին, ո՞վ գիտէ, ո՞ւր, ո՞ր սարերուն, խրամներուն մէջը անքուն կը հսկէ...

Այս օրերուն մանաւանդ, ան կը յիշէ թէ ինք ալ ունի եւրին թողած ծնողք, եղբայր կամ քոյր ու կին ու զաւակներ, ու խօսեցեալ, սէր ու գորով :

Այս օրերուն, երբ ցուրտ քամին փչէ ուժգին ու ձիւն ու սառ պատէ չորս դին, դաշտեր, ձորեր, ի՞նչ կ'եբաղէ ան ո՞վ գիտէ, կարօտի երգ մը իր շրթներուն լուսնին դիմաց որ կը նայի իրեն մռայլ, թախծատ, ապշած... :

Աղէն մամիկն իր թառամած, կրակին քով իր խրճիթին, կ'աղօթէ իր թոռան գալուն, ու կը համրէ օրերը, ձեռքը ծոցին :

Եւ իր հարսը ճաղուկներու ձեռքէն բռնած կը տանի իր գիւղին մատուռը որ Աստուած պապան չուտով ղրկէ իրենց հայրիկն իրենց քովիկ :

Ի՞նչ սեւ օր էր որ թշնամին գլուխ ցցեց ամբարտաւան, եւ զինք նետեց իր տունէն դուրս, աչքը հագիւ բացած կեանքին եւ իր գործին ու ապրուստին :

Վստահ սակայն իր քայլերուն եւ հպարտ ու վիտակից իր դիրքին մէջ կը քալէ ան, այն յոյսով թէ կուգայ օրն ազատութեան ե՛ւ իր ազգին :

Զէ՞ որ Հայն ալ մաս մը իրաւունք ունի կեանքի եւ արեւի, իբրեւ ճըն-չուած ու հալածական, ինքն ալ մէկ գոհը կարմիր, կանանչ կամ ճերմակ բռնակալութեանց թափառական երկրէ երկիր, ծովէ ծով, օտար թուղթով...

Զոհողութեան մեծ բաժինը որ կուտայ հայ ժողովուրդը դարերէ ի վեր, իր թիւին հետ բաղդատելով ոչ մէկ ազգ կրցած է տալ տակաւին : Եւ սակայն կը քալէ ան միշտ, քար մը սրտին, «մինչեւ բացուին դռներն յուսոյ»...

Ո՛րքան դառն են այս յուշերը Ամանորի այս իրիկուան, երբ մեր զաւակներն ու եղբայրներն իրենց աչքերը եւրին, կը սպասեն բախտին, պատերուն եւրին :

Համբերութիւն եւ կորով, զինուոր եղբայրներ, կ'անցնի հարկաւ այս բաժակն ալ, ինչպէս կ'անցնին այս մութ գիշերները ձմրան :

Ողջ առողջ վերադարձ, — ահա միակ մաղթանքս եւ իբրեւ նուէր՝ ծիրանի գօտի մը երկինքէն...

ՄԷՆ - ՍԷ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գանտիլեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ բարեսիրական հաստատութեանց իրենց նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրահատոր աղջկան եւ ազգականին՝ Օր. ԱՆԺԷԼ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

Imprimerie A. DER-HACOPIAN
17, Rue Damesme — Paris (13e)
Le Gerant : H. STEPHAN

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հռոմի «Armenia» ամսագիրը վերջերս շարք մը թիւեր հրատարակեց, ամբողջութեամբ նուիրուած հայկական մշակոյթին եւ դատին :

Ծաւալով փոքր, բայց բովանդակութեամբ ճոխ եւ խնամուած այս գրքոյկները սահմանուած են ոչ միայն Հայը աւելի ճանչցնելու Իտալիոյ մտաւորականութեան, այլ եւ շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդելու առ հասարակ անտեղեակ Եւրոպացիին :

Վերջին երեք գրքոյկներէն առաջինը՝ «Հայաստանն ու Հայերը իտալական բանաստեղծութեան մէջ», 16 էջնոց քաղուածք մըն է Իտալիոյ քնարերգական գրականութեան այն էջերէն ուր հայ անցեալի փառքը եւ յետագայ աղէտները մերթ հիացում եւ մերթ ընդվզում ներշնչած են իտալացի քերթողներուն : Արտատպուած են կարգով՝ մեծանուն Քարտուչչիի «Թուրքին հունձքը» ուժեղ քառեակները, Ռաբիսարտիի «Հայկական ջարդերուն համար» նկարագրական եւ բողոքի ազդու քերթուածը, Կարէչայի «Հայաստան», Պոնէրի «Տխուր յանկերգներ», «Հայ որբերու երգ» եւ Ռավէրէի «Դիւցազն Հայաստան» այնքան զգայուն ու յուզիչ բանաստեղծութիւնները, Թոմազէլլիի «Եղերական Հայաստան» երկարաշունչ հերոսական քերթուածը եւ վերջապէս Ճէլարտիի «Մեծ զոհը» բարձրաթռիչ :

Երկրորդը՝ «18 հայկական քերթուածներ», Յուսիկ Աշրաֆեանի խնամքով պատրաստուած, իր յառաջաբանին գրական ակնարկով եւ պարունակութեան ընտրութեամբ յաջող հաւաքածոյ մըն է մեր ժամանակակից բանաստեղծներուն քնարերգակ եւ հայրենաշունչ էջերէն : Հաւատարիմ եւ ներդաշնակ թարգմանութեամբ, Տանթէի քաղցր բարբառին յանձնուած են Մեծ յոյսին ապաւինած տարագիր հայ սրտերու կենսահիւթ դարձած Տէրեանի, Զարենցի, Վարուժանի, Նալբանդեանի, Հ. Սիմոն Երեմեանի, Մեծարենցի եւ Սիամանթոյի անմահ քերթուածներէն արժէքաւոր նմոյշներ :

Երրորդը՝ «Դիւցազն հայութիւն» վերնագրով, 28 էջնոց գրքոյկ մըն է, նուիրուած 1914—18ի հայ հերոսամարտերու որ այնքան մեծ դեր կատարեցին Դաշնակիցներու վճռական յաղթանակին համար : Այս առթիւ կը յիշեցնեն պաշտօնական բայց չգործադրուած խոստումները ի նպաստ հայկական դատին, հայ կնոջ հերոսութիւնը եւ այն ատենուան Իտալիոյ հայանպաստ արտայայտութիւնները : Դժբախտաբար՝ քաղաքական պայմանները թոյլ չեն տար ներկայացնել անոր ամբողջական պարունակութիւնը : Ըսենք միայն որ այս գրքոյկը ամփոփումն է դաշնակից քաղաքական եւ զինուորական վարիչներու միաբերան վկայութիւններուն՝ թէ ինչպէս հայ կամաւորը կռուած է առիւծի նման եւ մեռած հերոսաբար, միշտ եւ ամէն տեղ, Եւրոպայի մէջ՝ Ֆրանսական դրօշին տակ, Կովկասի կենսական ճակատներուն վրայ՝ Անդրանիկի, Համազասպի, Քեռիի եւ նման ազգային հերոսներու առաջնորդութեամբ, Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ լեռներուն ու դաշտերուն վրայ, ուր հայ կամաւորական գունդը առանցքն էր արեւելեան լեգէոնին : Մարաջախտ Ալէնպի, ռուս եւ ֆրանսացի բարձրաստիճան եւ պատասխանատու սպաներ՝ ականատես հայկական հերոսամարտերուն, իրենց յայտարարութիւններով վկայ են պատմութեան առջեւ հայ ազգին քաջութեան : Դեռ չփոխարինուած հայ դիւցազնութեան այդ պատմական ու նիւթական վկայութիւններուն վրայ հիմնուելով, Հայը իրաւունք ունի այսօր եւ միշտ՝ Շարլ Պրէօնի հետ ի լուր աշխարհի յայտարարելու թէ «ցաւագին հայութեան կողքին, կայ եւ դիւցազն հայութիւն մը», որ արդարութեան կը սպասէ :— Կ. Ա.

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան, Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մասնաճիւղը կազմակերպած է հիւանդապահութեան դասախօսութեանց շարք մը, որոնց պիտի սկսի 1940 յունուար ամիսէն, ամէն չորեքշաբթի օր :

Առաջին դասախօսութիւնը պիտի կատարուի 17 յունուար 1940, չորեքշաբթի օր, ժամը 14.30ին, Կարմիր Խաչի բուժարանին մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ (8) :

Բացման խօսք՝ ՏՈՔԹ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԷ, նիւթ ունենալով Ընդհանուր ակնարկ մը հիւանդապահութեան վրայ : — Պիտի խօսին Ա.— Տօքթէօր Զիլինկիրեան Մէզի հնձութիւն, Բ.— Տօքթէօր Տէր-Անդրէասեան՝ Տաքութիւն եւ Ջերմաչափ :

Յաջորդ դասախօսութեանց ցանկը պիտի հրատարակուի մամուլին մէջ : Դասերը տեղի կ'ունենան հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով, ըստ դասախօսին :

Լաւ եւ արագ կերպով հայ հիւանդապահներ պատրաստելու պէտքը ունինք օգտակար ըլլալու համար այս սոսկալի պատերազմին վիրաւորներուն եւ հիւանդներուն, հիւանդանոցներու մէջ կամ այլուր :

Այս նախնական պատրաստութենէն յետոյ, հիւանդապահուհիները պիտի ղրկուին Ֆրանսական Կարմիր Խաչի հիւանդանոցները :

Փափաքող տիկիններէն եւ օրիորդներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ Կարմիր Խաչի բուժարանին քարտուղարութեան մօտ : — (Կնիք)

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ստացած եւ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան յանձնած ենք հետեւեալ գումարները. —

Բազէլէն՝ (Կարօն) Վ. Աւետիքեան 100, Գ. Անդրէասեան 100 ֆր. :

Նանթէն՝ Գրիգոր Հիւրմիւզեան 100 :

Զուիցերիայէն ոմն՝ 35 :

Փարիզէն Ֆ. Ունճեան 10 : Գումար 345 :

Ուրիշ գումարներ յաջորդով :

*** Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը 100 ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ»ի, հայ զինուորներուն թերթ ղրկելու համար :

Տիկին Արսինէ Զաքրեան 20 ֆր., նոյն նպատակով :

Ֆրանսա զէնքը վար պիտի չդնէ, մինչեւ որ

Զինուորական եռամսեայ վարկերու քուէարկութեան առթիւ, Պ. Տ[...] տած ճառ մը խօսելով ծերակոյտին մէջ, յայտարարեց թէ «Ֆրանսա վար պիտի չդնէ առանց նիւթական եւ դրական երաշխաւորութիւններ [...] նալու» : Այս առթիւ շօշափեց նաեւ Եւրոպայի վերակազմութեան խնդ[իրը] հաւանական դառնալով դաշնակցային կապերու հաստատումը կարգ մը պ[ե]տութեանց միջեւ : Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական մասերը .

— «Որքան վստահութիւն չունիմ ցնորական ըմբռնումներու [...], նոյնքան կուսակից եմ նիւթական երաշխաւորութեանց, որպէսզի չկրկնուին այնպիսի դէպքեր որոնց ենթարկուած ենք այսօր : Բայց եւ [...] կը հաւատամ թէ նոր Եւրոպան պէտք է աւելի լայն կազմակերպութի[ւն] ստանայ քան այն որ որ գոյութիւն ունի ներկայիս : Մենք պէտք է [...] պատկենք փոխանակութիւնները եւ թերեւս նախատեսենք դաշնակցայի[ն կա]պեր եւրոպական զանազան ազգերու միջեւ : Մեր մասին մենք պատրաստ[ենք] գործակցելու բոլոր անոնց հետ որ միեւնոյն խէչալը կը հետապնդեն : [...] առթիւ կը կրկնեմ թէ պառակտումի բոլոր փորձերը, գերմանական քա[ղաքակա]նութեան սուտերը որ եւ է ազդեցութիւն պիտի չունենան ֆրանքեւանգլ[իական] գործակցութեան վրայ : Պայքարը մինչեւ ծայրը շարունակելու մեր [...] վճռականութիւնը ծանր զոհողութիւններ կը պահանջէ բոլորէս : Մեր [...] ուորները իրենց կեանքը կը զոհաբերեն : Ազգին մնացեալ մասը ի՞նչպէ[ս կր]նայ մերժել իր ոսկիին զոհաբերութիւնը : Թիկունքը ի՞նչպէս կրնայ [...] կարգ մը զրկանքներու առջեւ » :

Վարչապետը խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսայի պատերազմի նպատակներ[ուն] մին, առանց ճշդելու զանոնք .

— «Հանդիսաւորապէս կը յայտարարեմ թէ Ֆրանսա զէնքը վար [պիտի] չդնէ, առանց նիւթական եւ դրական երաշխաւորութեանց : Ֆրանսացի[ներ] ուրը կ'ուզէ վերջ տալ բռնութեան կարգուսարքի մը որ 2 տարիէ ի վ[եր] ճնշէ Եւրոպայի վրայ, վերջ տալ աւարառութեան եւ կողոպուտի քաղա[քա]կանութեան» :

Իր ճառէն վերջը, ծերակոյտը միաձայնութեամբ քուէարկեց զինուո[րա]կան վարկերը :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

1914 — 1918ի պատերազմին ֆրանսացի կամաւորները նամակ մը [...]լով Պ. Տալատիէի, խնդրեցին ջնջել Փարիզի խորհրդային դեսպանութ[իւնը] իբրեւ հետեւանք Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակման :

ԶՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳԼՈՒՀԻՆԵՐ գործ պիտի գտնեն պատերազմ[ական] ճարտարարուեստութեանց մէջ, յառաջիկայ տարի : Այժմ 21,520,000 այր[եր ու] կիներ կ'աշխատին բրիտանական կղզիներուն մէջ :

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՇՈՒԷՏ համաձայնութիւն մը կնքեցին պատերազմակա[ն] ջանի համար : Երկու երկիրները պիտի ջանան առաւելագոյն չափին վրայ [պա]հել առեւտրական փոխանակութիւնները : Այս տարուան առաջին վեցամ[եա]յին Շուէտ 7 միլիոն անգլ. ոսկիի ապրանք գնած էր Անգլիայէն, իսկ ծա[խած] 11,500,000 ոսկիի : Շուէտ, Նորվեկիա եւ Տանըմարքա լաւագոյն յաճախ[որդ]ները եղած են Անգլիոյ, երկաթի եւ պողպատի համար :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ խնամակալը քանի մը կառք լեցուն ուտելիք ղրկեց [Ֆին]լանտա, ձմեռնային օգնութեան համար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ պարոն մը եւ երիտասարդ մը գոհարավաճառ Ռոզէնի վաճառատունը մտնելով, կ'ուզեն 50,000 ֆրանքնոց մատնի մը գնել : Զանա[զան] ապրանքներ քննելէ վերջ, չհաւնելով դուրս կ'ելլեն եւ ինքնաշարժ մը նետուին : Քիչ վերջը գոհարավաճառը կը հաստատէ որ մէկուկէս մի[լիոն] ֆրանքնոց մատնի մը թռցուցեր են...

Պ. Թադէոս Ունճեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Ունճեան եւ իրենց զաւ[ակները] (Bogotha, Colombie), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ունճեան (New York), Օր. Քր[...] Ունճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմաւոնեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Այրի [Տիկին] Սիմէօնիտէս եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները, Տ[էր եւ] Տիկին Մանուկ Ունճեան եւ իրենց աղջիկը, Այրի Տիկին Թագուհի Ունճեա[ն եւ] զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վահան Ունճեան եւ Ունճեան, Մ[...]բատեան, Մինասեան, Կոպալեան, Թադոսեան ընտանիքները ցաւ ի սիր[տ] ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց կողակցին, մօր, քրոջ եւ ազգակա[նին]

ՏԻԿ. ԶԱՊԷԼ ՈՒՆՃԵԱՆԻ (ծնեալ Սիմաւոնեան)

որ տեղի ունեցաւ, 29 Դեկտեմբեր Ուրբաթ առաւօտ :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 31 Դեկտեմբեր, կիրակի [ժամը] 13.15ին : Թափօրը կը մեկնի հանգուցեալի բնակարանէն՝ 66, Rue d'Haute[...] եւ մարմինը կ'ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

ԾԱՆՕԹ. — Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի նկատ[ել] իբր այդ նկատել :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վճռական ճակատամարտ մը կը սպասուի

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ հիւսիսային շրջանի ռուսական զօրքին մէջ ըմբոստութիւն ծագած է եւ երկու գունդեր կրակ բացած են իրարու դէմ : Կ'ըսուի թէ զինուորները ընդվզած էին, իրենց կրած ճախողանքներուն եւ ուտելիքի պակասին հետեւանքով :

Ռուսերը կը շարունակեն նոր զինուորներ ղրկել : Հարիւր հազար զինուորներ ճամբան են արդէն : Գլխաւոր գործունէութիւնը կեդրոնացած է Մաններհայմի գծին դէմ : Կ'ըսուի թէ Ծայր. Արեւելքէն ետ կանչուած է զօր. Կրիկորի Շթէրն, որ Մոնկոլիոյ կռիւները վարած էր Ճափոնի դէմ, ծառայելու համար ֆինլանտական ճակատին վրայ : Ռուսերը նոր յարձակումներ կատարեցին Քարելիոյ պարանոցին մէջ, բայց ետ մղուեցան, 600 սպանեալ ձգելով 24 ժամուան ճակատամարտէ մը վերջը : Ուրիշ վայրի մը մէջ ալ սպաննուած են 300 ռուս զինուորներ : Ֆինները կը հաւաստեն թէ 150 հրասայլեր գրաւած են վերջին չաբթուան ընթացքին, ինչ որ 270ի կը բարձրացնէ ընդհանուր գումարը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ռուսերը չորս չաբթուան մէջ կորսնցուցած են 25,000 զինուոր, 125 օդանաւ եւ 5000 գերի : Հիւսիսային շրջանին մէջ երկու ֆինլանտական վաշտեր պաշարուած են :

*** Հոլանտական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա կը սաստկացնէ իր ճնշումը սկանտինաւեան երկիրներուն, մասնաւորապէս Շուէտի եւ Նորվեկիոյ վրայ, որպէսզի չօգնեն Ֆինլանտայի : Գերմանիա լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի նաեւ Իտալիոյ եւ Վատիկանի սերտ գործակցութեան :

*** Ամէն կողմէ օգնութիւն կը հասնի Ֆինլանտայի : Նորվեկիոյ մէջ բացուած հանգանակութենէն 4000 անգլ. ոսկի արդէն իսկ ղրկուած է : Ծննդի տօներուն առթիւ 50.000 պայուսակներ հաւաքուեցան ֆինլանտական բանակին համար : Բազմաթիւ Նորվեկիացիներ կամաւոր արձանագրուած են եւ կը կարծուի թէ արտօնութիւն պիտի ստանան սահմանը անցնելու : (Նորվեկեան օրէնք մը կ'արգիլէ մասնակցիլ օտար պատերազմներու եւ կառավարութիւնն ալ չէզոքութիւն յայտարարած է) :

*** Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Գերմանիա մասնագէտներ եւ ռազմագէտներ պիտի ճարէ Խ. Միութեան, որպէսզի կարենայ յաջողութեամբ վերջացնել Ֆինլանտայի պատերազմը :

ԴԱՆՈՒԲԻ մէջ ծփուն սառեր երեւալ սկսան, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Գերմանիոյ մէջ : Այս պարագան հազուադէպ է յունուարի կէսէն եւ նոյնիսկ փետրուարէն առաջ եւ եթէ ներկայ ցուրտը շարունակուի, կը վախցուի որ գետը սառի քանի մը օրէն : Այն ատեն մեծապէս պիտի դժուարանան քարիւղի եւ պաշարի փոխադրութիւնը պալքանեան երկիրներէն : Նոյն իսկ եթէ գետը ամբողջովին չսառի, խոշոր սառնակոյտերու գոյութիւնը կրնայ վտանգաւոր դարձնել նաւարկութիւնը : Դանուբի սառիլը սովորաբար կը տեւէ 4 — 6 չաբաթ, բայց պատահած է որ մինչեւ Հուլիս ամիս ալ սառած մնայ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ պահանջները միշտ կը զբաղեցնեն պալքանեան պետութիւնները, որոնք ժողով մը պիտի գումարեն փետրուարին : Կ'ըսուի թէ Մոսկուա գացած պուլկարական պատուիրակութիւնը պիտի բանակցի ոչ միայն տնտեսական, այլեւ զինուորական հարցերու մասին :

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ գերմանական դրամատուններու բոլոր Թուրք պաշտօնեաները արձակուած են :

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 Դեկտեմբեր.—Այրի Տիկին Սիրանուշ Ճ. Տէյիրմէնճ[եան] եւ զաւակները Զարուհի եւ Կարպիս, Տէր եւ Տիկին Մ. Պարիկեան (ծն. Տէյիրմէնճեան) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տոքթէօր Մ. Քէչեան եւ [զա]ւակները, Այրի Տիկին Եպրաքսէ Կիւլպէնկեան եւ զաւակները (Պոլիս), Ա[յրի] Տիկին Թագուհի Օտապաշեան եւ զաւակները (Հալէպ), Այրի Տիկին Գա[...] Խուպէսէրեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Վերժին Տէօնտեան եւ զաւակները ([Պո]լիս), Այրի Տիկին Ֆիլոր Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տի[կին] Սիրանուշ Յ. Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Պենոն Տէյիրմէ[ն]ճեան (Պուքրէշ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէյիրմէնճեան (Փարիզ), Այրի Տ[իկին] Կիւլխաթիր Գարաօղլանեան (Պոլիս), Պ. Կարապետ Թիւրքիւճեան (Պոլիս) քոյրերը Այրի Տիկին Նուրիցա Պարիկեան եւ զաւակները (Փարիզ) եւ պա[րա]գաները անհուն ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի՝

ՃԷՊՐԱՅԻԼ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

յանկարծական եւ դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Զաւարեանի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Սամուէլ Գանտիլեանի եւ իր պարագաներուն, Օր. ԱՆԺԷԼ ԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ : Այս առթիւ 100 ֆրանք կը նուիրեն Իսի լէ Մուլինոյի Կապոյտ Խաչին փոխան ծաղկեպսակի :

*** Հ. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլին[օյի] մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը յայտնէ ընկերուհի Եպրաքսէ Գա[ն]տիլեանի, իր աղջկան Օր. ԱՆԺ[ԷԼ] ԳԱՆՏԻԼԵԱՆԻ մահուան առթ[իւ] : Շնորհակալութիւն Պ. Խաչիկ Փա[...]տըրմաճեանի, Զաւարեանի ընկեր[նե]րուն որոնք 100ական ֆրանք նուիր[ե]ցին, ինչպէս եւ Օր. Մ. Գույումճե[ա]նի, որ 20 ֆրանք նուիրած է, փոխ[ան] ծաղկեպսակի, գումար՝ 220 ֆր. :